EBUBEKİR CÂBİR EL-CEZÂİRÎ

En Kolay TEFSİR

mektup

اَعُوذُبِاللّٰه مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمْ

Ebubekir Câbir el-Cezâirî
Mescid-i Nebevî-i Şerif Vâizi

EN KOLAY TEFSİR
(EYSERU'T-TEFÂSİR)

Mektup Yayınları: 39

Yayına hazırlayan
RECEP ÖZKAN,
EMİNE ÖZKAN ŞENLİKOĞLU

Arapça adı
EYSERU'T-TEFÂSİR

Yayın Danışmanı
ZİYA ERYILMAZ

Türkçe Kontrol
KAMİL DORUK

Dizgi-Mizampaj
MET & FAN

Baskı
ÖZENER MATBAASI
Tel: 0(212) 612 50 70

Cilt
SEZGİN NEŞRİYAT
Tel: 517 79 88

Mektup Yayınları

Yavuzselim Caddesi No: 19 34240 - Fatih-İSTANBUL
Tel: 525 27 06 - 521 83 10 - Fax: 534 18 71

Tercüme Kurulu

Ziya ERYILMAZ
Salih UÇAN
Vahdettin İNCE
Ahmet ÖZDEMİR
Ali KELEŞ
Ahmet VAROL

7. CİLT

ÇEVİRİ: Yedinci Cilt

Ali KELEŞ
Ahmet ÖZDEMİR
Ziya ERYILMAZ

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ
فَأَنْجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ
﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ
بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٥﴾

24- Kavminin İbrahim'e cevabı, sadece: "Onu öldürün, yahut yakın!" demeleri oldu. Allah onu ateşten kurtardı. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için ibretler vardır.

25- İbrahim kavmine dedi ki: "Siz dünya hayatında birbirinizi sevmek için Allah'ı bırakıp birtakım putlar edindiniz. O putlara tapmanız, dünyada aranızda bir sevgi meydana gelmesine sebep olsa bile, daha sonra kıyamet gününde, birbirinizi inkar eder ve birbirinizi lanetlersiniz. Varacağınız yer de ateştir ve hiçbir yardımcınız da yoktur."

SÖZLÜK

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ — Kavminin cevabı sadece şöyle olmuştu. İbrahim'in kavminin cevabı ise şöyle olmuştu.

إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ — Ancak onu öldürün, demek olmuştu. Onların sözleri sadece, "İbrahim'i öldürün ya da yakın" olmuştu.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ — Muhakkak ki bunda deliller vardır. Ateşin İbrahim'i yakmamasında ve onun ateşten sağ olarak çıkmasında deliller vardır.

لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ — İnanan kavim için. Çünkü kalpleri diri olduğundan, delillerden

ancak inananlar faydalanır.

اَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ — Putları aranızda dostluk vesilesi edindiniz. Yani putları, onlara ibadet ettiğiniz için, birbirinizi seveceğiniz ilahlar edindiniz.

فِى الْحَيَاةِ الدُّنْيَا — Dünya hayatında. Bu putlara karşı duyulan sevgi, sadece dünya hayatındadır. Ahirette ise onlara sevgi, saygı duyulmayacaktır.

يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ — Birbirinizi inkar edersiniz. Yani, kendilerine uyulmuş olanlar uyanları inkar eder ve kendilerini onlardan uzak kılarlar.

وَ يَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا — Birbirinize lanet edersiniz. Yani, batıl yolda kendilerine uydukları liderlere, uyan kimseler lanet ederler.

AÇIKLAMA

Ayetler, İbrahim (a.s.)'ın kıssasını anlatmaya devam ediyor. İbrahim (a.s.) onları, batıl görüşlerini çürütüp, sapıklık ve cehaletlerini açığa çıkararak mağlup etti. Buna karşılık onlar da, diğer azgınlar gibi kaba kuvvetle İbrahim'i tehdide yöneldiler. Ve Allah'ın haber verdiği şu sözleri söylediler:

"İbrahim'in sözlerine toplumun cevabı: Onu öldürün yahut yakın, demek oldu. Ama Allah onu ateşten kurtardı. Doğrusu bunda inanan kimseler için dersler vardır."

İbrahim'in toplumunun, şirk ve isyanın batıl olduğuna dair delilleri işitmeleri üzerine cevabı, onu öldürün ya da yakın, demek şeklinde oldu. Onlar bu dediklerini uygulamaya koydular ve ateş yakarak İbrahim'i o ateşe attılar.

Allah ateşe dedi ki: Ey ateş! İbrahim'e karşı soğuk ve salim (güvenli) ol. Ateşte emredildiği gibi oldu. İbrahim ateşten sağ salim çıktı. Ateş, onun sadece ellerinin ve ayaklarının bağlandığı ipleri yakmıştı.

"Biz onu ateşten kurtardık" ayetinin işaret ettiği mana budur.

Muhakkak ki ateşin İbrahim'i yakmamasında, tabiatının değişip İbrahim için güvenli ve serin olmasında, Allah'ın kudret ve rahmetine dair deliller vardır. Fakat bu delillerden sadece inananlar faydalanır. İnananlardan başkaları ise ölüdürler; işitmezler, görmezler ve düşünmezler. Mü'minler ise diridirler; işitip gördüklerinden ancak onlar faydalanırlar. Çünkü iman bedendeki ruh gibidir. Eğer ruh bedende bulunursa, beden canlı olur, eğer bedenden ayrılırsa, ölü olur. Dolayısıyla iman olmayınca gözler göremez, kulaklar da delilleri işitemez.

"Dünya hayatında, Allah'ı bırakıp putları muhabbet vesilesi edindiniz. Sonra kıyamet günü, birbirinizi inkar eder ve birbirinize lanet edersiniz. Varacağınız yer ateştir, yardımcılarınız da yoktur."

Bu söz, İbrahim'in kavmine söylediği sözdür. İbrahim bilmedikleri bir gerçeği onlara haber vermiştir. Bu gerçek ise şudur: Onlar ibadet ettikleri bu putları, onlar sebebiyle birbirlerini sevmek ve tanışmak amacıyla ilah ediniyorlardı. Dolayısıyla da o putlar için bayramlar yapıyorlar ve onların etrafında bir araya gelip yiyip içiyorlardı. Yoksa onlar putların ilah olduğuna inandıkları için böyle yapmıyorlardı. O putları onlar, elleriyle yontuyorlar, evlerine ve evlerinin önlerine dikiyorlardı.

Ahirette ise aksi olacak, yani onlar birbirlerini inkar edecek ve birbirlerine lanet edeceklerdir. Kendilerine bu dünyada uyulmuş olanlar –ki bunlar liderlerdir– kendilerine uyanları inkar edecek, tanımayacaktır. Bu liderlerinin kör ettikleri, toplumun halk, yani avam tabakasıdır. Hem uyanlar, hem de kendilerine uyulmuş olanlar diğerinin kendinden uzak olmasını isteyecek ve tanımadığını söyleyecektir. İşte bu olaylar onlar kendi gözleriyle azabı gördüklerinde ve aralarında dünyadaki bağ ve alaka kalmadığında,yani ahirette söz konusu olacaktır.

"Sizin varacağınız yer ateştir, yardımcılarınız da yoktur."

Sizin topluca varıp kalacağınız yer cehennemdir. Allah'a ortak koştuğunuz putların da sizlere asla faydası dokunamaz.

SONUÇ

1- Zalimlerin adeti şudur: Deliller onları aciz bırakınca kaba kuvvete baş vururlar.

2- Ateşin İbrahim'i (a.s.) yakmamasında, Allah'ın(c.c.) istediği zaman tabiattaki işleyiş kanunlarını iptal etmeye kâdir olduğuna delil vardır. İşte keramet ve mucizeler de bu cinstendir. Çünkü onlar, tabii olanın dışında gerçekleşen şeylerdir.

3- Hurafe sahibi olanların bir bidat üzerinde toplanmalarının nedeni, bidatın faydalı olduğunu bilmeleri değil, İbrahim (a.s.)'ın kavmine söylediği gibi, ancak yeme içme için bir araya gelmeleri ve nefislerinin hoşuna gitmiş olmasıdır.

فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ
إِلَىٰ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ
فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

26- Bunun üzerine Lut ona inandı ve İbrahim, kavmine dedi ki: "Rabb'ime ibadet edeceğim yere göç edeceğim. Kuşkusuz O, galibtir, hüküm ve hikmet sahibidir."

27- Biz ona İshak'ı ve torunu Yakub'u armağan ettik. Onun nesli içine peygamberlik ve Kitap koyduk. Vahyimiz olan Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an, onun neslinden gelen peygamberler vasıtasıyla insanlara gönderildi. Ona dünyada yaptığı güzel işin karşılığını verdik. Şüphesiz o, ahirette de iyilerdendir.

SÖZLÜK

فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ Lut ona inandı. Lut, İbrahim'e inandı. Lut, İbrahim'in kardeşi Haran'ın oğluydu. Lut'tan başka Hz. İbrahim'e kavminden hiç kimse inanmamıştı.

مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي Rabb'ime hicret ediciyim. Ben, Rabb'ime kulluk edebileceğim ,dolayısıyla da dinim hususunda aklımın çelinmeyeceği bir yere hicret ediyorum.

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ Biz ona İshak ve Yakup'u bahşettik. O bizim için hicret etti, biz de hicret ettiği yerde ona ikramda bulunduk. Ona soyunu bahşettik. Onlar, oğlu İshak ve torunu Yakup'tu.

فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ Soyundan gelenlere peygamberlik ve kitap verdik. Dolayısıyla, İbrahim'den sonraki bütün peygamberler onun soyundandır ve ondan sonra indirilen bütün kitaplar da onun soyuna indirilmiştir.

وَ اٰتَيْنٰاهُ اَجْرَهُ فِى الدُّنْيَا — Dünyadayken ona ecrini verdik. Ona ecrinin verilmesi, kendisine güzel rızık verilmesi ve ilahi dinlere mensub bütün insanların onu hayırla yad etmesidir.

وَ اِنَّهُ فِى الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ — Muhakkak ki o ahirette de iyilerdendir. Yani ,iyilerden birisidir. Dolayısıyla, iyilere yüce dereceler ikram edildiği gibi ona da ikram edilir. Ayette geçen "iyiler"den maksadi peygamberler, veliler ve Allah'ın salih kullarıdır.

AÇIKLAMA

Bu âyetlerde İbrahim (a.s.)'ın kıssası son bulmaktadır.

Allah (c.c.), İbrahim (a.s.)'ın Hakk'a ibadet yolunda uzun bir müddet mücadele etmesinden sonra, kavminden ona, sadece kardeşinin oğlu Lut'un inandığını ve uyduğunu haber veriyor:

"Lut ona inandı. İbrahim: Doğrusu ben Rabb'imin dilediği yere hicret ediyorum. O şüphesiz güçlüdür, hakimdir dedi."

İbrahim (a.s.) bunu söyledikten sonra, toplumunun memleketi, Irak topraklarından ayrıldı ve Şam tarafına göç etti. Yüce Allah da ona, hicretinin mükafaatı olarak, aşağıda ayette haber verdiği şeyleri lutfetti.

"İbrahim'e, İshak'ı ve Yakub'u bahşettik. Soyundan gelenlere kitap ve peygamberlik verdik. Onu dünyada mükafatlandırdık, doğrusu o ahirette de iyilerdendir."

Allah, İbrahim'e Sare'den doğan oğlu İshak'ı ve İshak'ın oğlu ;Yakub'u verdi. Bütün peygamberleri onun soyundan yaptı, kitapları onlara indirdi. Mesela, Tevrat'ı Musa'ya, Zebur'u Davud'a ve İncil'i İsa'ya indirdi. Bunların tamamı onun soyundandı. Kur'an-ı Kerim'i de Hz. Muhammed'e indirdi. Peygamberimiz de İbrahim'in oğlu İsmail'in soyundandı.

İbrahim: "Ben Rabbime hicret ediyorum. Muhakkak ki o güçlüdür, hakimdir" derken, Rabbini güçlü ve hikmet sahibi olmakla nitelendirmiştir.

Hakim demek, her şeyi yerli yerine koyan demektir. Allah'ın güçlü olduğunun delili; İbrahim'i azgın zalimlerin elinden kurtarmasıdır.

Hikmet sahibi olmasının delili ise, içinde hayır bulunmayan bir topraktan, tamamı hayır olan bir toprağa (beldeye) O'nu nakletmiş olmasıdır.

"Biz ona İshak'ı ve Yakub'u bahşettik. O'nun soyundan gelenler peygamberlik ve kitap verdik. Dünyadayken onu mükafaatlandırdık," ayetinde de ifade ettiği gibi, Allah ona hicret ettiği yerde ikramda bulunmuştur.

Allah, O'nu hicret ettiği memlekette, nimetlerin en temiziyle rızıklandırmıştır.

Ayrıca Allah onu, yahudilik, hristiyanlık ve İslâm gibi ilahi dine mensup olanlar tarafından, hayırla yadedilmekle mükafatlandırmıştır. İslâm dünyadaki dinlerin sonuncusudur.

Ahirette de o, yüksek derece sahibi salihlerdendir.

SONUÇ

1- Âyetlerde İbrahim (a.s.)'ın davetinin özelliği ve ona sadece Lut'un inandığı açıklanmıştır. Bunda Rasûlüllah(s.a.v.) için teselli vardır.

2- Yine ayetlerde, Allah yolunda hicret edene ,ailesini ve yurdunu terkedene Allah'ın lütufta bulunduğu açıklanmıştır.

3- Ayetlerde Hz.İbrahim'e, Allah (c.c.) yoluna davette sabır göstermesine karşılık, Allah(c.c.) tarafından verien nimetler açıklanmıştır.

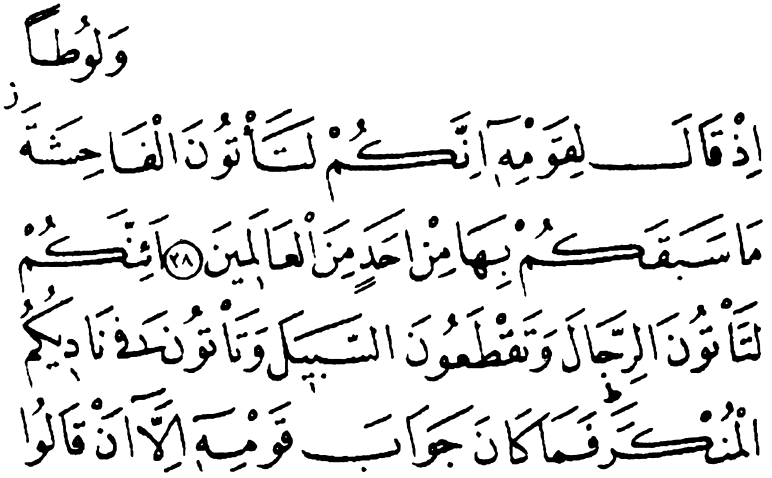
وَلُوطًا
إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ
مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ
لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِى نَادِيكُمُ
ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا

ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

28- Lut'u da gönderdik. Kavmine dedi ki: "Siz, sizden önce alemlerden hiç kimsenin yapmadığı bir fuhşa gidiyorsunuz."

29- "Siz kadınları bırakıp erkeklere gidiyorsunuz, yol kesiyorsunuz ve toplantılarınızda edepsizce şeyler yapıyorsunuz ha?.." Kavminin cevabı, sadece: "Eğer doğrulardan isen, haydi Allah'ın azabını getir!" demeleri oldu.

30- Lut: "Rabb'im, şu bozguncu kavme karşı bana yardım et!" dedi.

SÖZLÜK

وَ لُوطًا اذْ قَالَ لِقَوْمِهِ Lut'u da anlat. Hani O, milletine şöyle demişti. Yani O, Sodom halkına şöyle demişti.

اَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ Siz hayasızlık ediyorsunuz. Kötü bir iş yapıyorsunuz. Onların yaptığı iş, erkek erkeğe cinsel ilişki idi, homoseksüellikti.

مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ Sizden önce hiç kimse onu yapmamıştı. Lut'un milletinden önce bu işi, hiçbir toplum bilmiyordu.

وَ تَقْطَعُونَ السَّبِيلَ Yol kesiyorsunuz. Yoldan geçenlere saldırarak yol kesiyorsunuz. Dolayısıyla, insanlar sizden korktukları için oradan geçmekten vazgeçtiler.

وَ تَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ Siz toplantılarınızda fena şeyler yapıyorsunuz. Siz toplantılarınızda, sesli yellenme, belden aşağı elbise giymeme ve hayasızlık gibi kötü şeyler yapıyorsunuz.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ Toplumunun cevabı ancak şu olmuştu: Eğer doğru söyleyenlerdensen, bize Allah'ın azabını getir.

AÇIKLAMA

Bu âyetler, Lut (a.s.)'ın kavmi, Sodom ve Gomore şehirleri halkıyla olan kıssasının başlangıcını teşkil ediyor.

Bu âyetlerle Hz. Muhammed'in peygamberliği onaylanıyor. Böyle bir hikaye ancak vahiy yoluyla bilinebilir.

Aynı şekilde bu âyetler, Mekke'li müşriklerden gördüğü inad ve azab isteme tavrı karşısında Rasulüllah'a teselli vermektir.

Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"Lut da kavmine şöyle demişti: Doğrusu siz, dünya halklarından hiç kimsenin, sizden önce yapmadığı bir hayasızlığı yapıyorsunuz."

Ey Rasûlümüz, insanlara Lut'u da anlat. Hani O, "Siz, sizden önce dünyada hiç kimsenin yapmadığı hayasızlığı yapıyorsunuz." demişti. Bu çok kötü bir işti. Bu işi, Lut'un içinde yaşadığı toplumdan önce, hiçbir toplumun yapmamış olması ve hiç kimsenin bilmemesi, o toplumun işlediği bu suçun çirkinliğini daha da artırmaktadır.

Lut (a.s.), kavminin çirkinliklerini engellemek için, onlara pek çok öğütler vermeye devam ediyor:

"Siz erkeklere yaklaşıyor, yol kesiyor ve toplantılarınızda fena şeyler mi yapıyorsunuz?"

Onların yol kesmeleri şu şekilde oluyordu: Lut'un içinde yaşadığı toplumdakiler, yoldan geçenlerle zorla hayasızlık yaparak ve mallarını alarak insanlara zulmediyorlardı. Bu sebeple de insanlar oradan geçmez olmuşlar, böylece de yol kapanmıştı. Yine onlar, erkeklere yaklaşıyor ve kadınları bırakıyorlardı. Lut (a.s.) onları kınayıp azarlamasına şunu da ekledi:

"Siz toplantılarınızda fena şeyler yapıyorsunuz."

Ayette geçen "Nadikum" kelimesi, toplantı yerleriniz manasındadır. Onların toplantı yerlerinde işledikleri fenalıklar: Birbirleriyle hayasızlık yapmaları, belden aşağı elbise giymemeleri ve de sesli yellenmeleriydi.

"Kavminin cevabı , doğru sözlü isen bize Allah'ın azabını getir, demek oldu."

Lut'un onları kınayıp azarlamasından sonra, içinde bulunduğu toplumun verdiği cevap, sadece Allah'ın azabını istemeleriydi. İşte onların yaptıkları bu davranış, haddi aşan bozguncuların ve büyüklenenlerin yoluydu. Onları hasımlarının delili mağlup edince, kaba kuvvete başvuruyorlardı.

Lut da: "Bozguncu kavmime karşı, bana yardım et ey Allah'ım!" dedi.

Onlar azab isteyince Lut, bu sözü söylemişti. Toplumun tutumu Lut'u aciz bırakınca, yardım isteyerek Rabb'ine sığındı ki, onun toplumu, yeryüzün-

de bulunan toplumların en kötüsüydü. Allah da onun duasını kabul etti ve ona yardım etti.

Daha sonraki âyetlerde, Allah'ın mü'minlere yaptığı yardım anlatılacaktır.

SONUÇ

1- Bu âyetlerde, ancak vahiyle bilinebilecek kıssaların anlatılmasıyla Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliği açıklanmıştır.

2- Peygamberimiz (s.a.v.) kafirlerden gördüğü inkar, inad ve azabı isteme tavrı karşısında teselli edilmiştir.

3- Hayasızlık kötü bir şeydir. Onun en çirkini homoseksüelliktir.

4- İster yapan, isterse yaptıran konumda olsun, erkek erkeğe cinsel ilişkide bulunan kimselere ceza vermek gerekir. Çünkü Allah bu işi hayasızlık olarak isimlendirmiştir. Aynı şekilde Allah, zinayı da hayasızlık olarak isimlendirmiş ve zina eden için had cezası koymuştur. Öyleyse homoseksüellik de zinaya kıyaslanır. Peygamber Efendimiz zamanındaki uygulama bu cezayı açıklamıştır. Dolayısı ile başka bir delil aramak için kıyasa gerek yoktur.

5- İster hareket, isterse söz cinsinden olsun, boş ve faydasız şeyden insan sakındırılmıştır. Özellikle de toplantı yerlerinde.

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى ۙ قَالُوٓا إِنَّا مُهْلِكُوٓا
أَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ
فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ
إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ ۖ كَانَتْ مِنَ الْغٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ

رُسُلُنَا لُوطًا سِيٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا
لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ
كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ
الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾
وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾

31- Elçilerimiz, İbrahim'e oğlu olacağına dair müjdeyi getirdikleri zaman dediler ki: "Biz şu Sodom kentinin halkını helak edeceğiz. Çünkü oranın halkı zalim oldular."

32- İbrahim dedi: "Ama orada Lut var." Dediler: "Biz orada kimin bulunduğunu daha iyi biliriz. Onu ve ailesini kurtaracağız. Yalnız karısı azabda kalacaklardandır."

33- Elçilerimiz Lut'a gelince, Lut onlar yüzünden fenalaştı, gelişleri onun hoşuna gitmedi. Taze delikanlılar şeklinde gelen bu elçilerin melek olduklarını bilemediğinden, kavminin bunlara sataşacağından endişe etmeye başladı ve onlar hakkında göğsü daraldı, gücü azaldı, onları oğlancıların elinden nasıl kurtaracağını bilemedi. Melekler onun böyle tasalandığını görünce: "Korkma, üzülme!" dediler. "Biz seni ve aileni kurtaracağız, yalnız karın kalacaklardan olmuştur."

34- "Biz, yoldan çıkan şu ülke halkının üstüne, gökten bir azab indireceğiz."

35- Andolsun biz, aklını kullanan bir toplum için ondan, harab ettiğimiz o ülkeden açık bir işaret bırakmışızdır. Ondan kalan harabeler, isyan eden milletleri nasıl mahvettiğimizi göstermektedir.

SÖZLÜK

بِالْبُشْرٰى	Müjdeyle. İshak'ın, ondan sonra da Yakub'un müjdesiyle.
هٰذِهِ الْقَرْيَةِ	Bu şehir. Yani Lut'un yaşadığı şehir olan Sodom.
قَالُوا نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا	Onlar dediler ki :Biz oradakileri daha iyi biliriz.
كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ	Geride kalanlardandı. O, Allah'ın ilmine ve hükmüne göre azab içinde kalanlardandı.
سِيءَ بِهِمْ	Onlardan dolayı üzüldü. Onun fenasına gitti. Lut, kavminin onlara kötülük etmeye niyetlenmesinden korktuğu için, kederlendi.
وَ ضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا	Onlara canı sıkıldı. Kavminin, misafirlere kötülük etmesinden korktuğu için, işi yüklenme hususunda aciz kaldı.
رِجْزًا	Ceza. Yani azab.
بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ	Yaptıkları yolsuzluklardan ötürü. Onların yaptığı, hayasızlıktı.
وَ لَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً	O şehirden delil bıraktık. Bizim yerlebir ettiğimiz Sodom'dan, apaçık bir delil bıraktık. Bu delil oranın yerlebir olması, helak olması ve ölü bir denize dönüşmesidir.
لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ	Akleden bir toplum için. Yani düşündüklerinde sebep ve sonuçları bilen insanlar için.

AÇIKLAMA

Ayetler, Lut kıssasını anlatmaya devam ediyor.

Lut onlara öğüt verip, Allah'ın azabıyla korkutması üzerine onlar, yok olan, yalanlayıcı kavimlerin yaptıkları gibi, "Eğer doğru sözlülerdensen bize Allah'ın azabını getir" dediler. Bunun üzerine Lut da onlara karşı Allah'tan yardım istedi. Allah onun duasını kabul etti. İşte aşağıdaki ayette bu işin nasıl olduğu açıklanmaktadır.

"Elçilerimiz İbrahim'e müjde ile geldiklerinde:" Biz bu kasaba halkını yok edeceğiz,çünkü oranın halkı zalim kimselerdir ,dediler."

Elçilerimiz, Lut'un amcası İbrahim'e, oğlu İshak ve torunu Yakub'un dünyaya geleceği müjdesiyle geldiklerinde, biz bu şehrin halkını yani, Lut'un

kavminin şehrini yok edeceğiz; çünkü oranın halkı zalimdir, dediler.

Ayet-i kerimede İbrahim'e, İshak ve Yakub'un müjdelenmesi şu şekilde ifade edilmektedir:

"Biz ona İshak'ı, ardından da Yakub'u müjdeledik."

Oranın halkı, hayasızlık yaptığından ve günaha daldığından zalim insanlardı. Bu sırada İbrahim (a.s.) elçilere şöyle dedi:

"İbrahim: Ama Lut oradadır, dedi. Elçiler: Biz orada olanları daha iyi biliriz. Onu ve geride kalanlardan olacak karısı dışında, ailesini kurtaracağız ,dediler."

İbrahim: "Orada Lut var. O zalimlerden değil, aksine o Allah'ın iyi kullarından," dedi. Bunun üzerine elçi melekler: "Ey İbrahim, biz o şehirde olanları senden daha iyi biliriz. Biz onu ve geride kalanlardan olacak hanımı hariç, ailesini kurtaracağız" dediler. Lut'un hanımı inkar edip, zalimlere sempati duyduğundan, onlarla birlikte helak olacaktı.

Elçilerimiz Lut'a gelince, korktu ve canı çok sıkıldı. Ona: "Korkma ve üzülme, doğrusu biz seni ve geride kalanlardan olacak karının dışında , aileni kurtaracağız. Bu şehrin halkına yaptıkları yolsuzluklardan ötürü, gökten elbette bir azab indireceğiz" dediler.

Melekler Filistin'den, İbrahim'in yanından Lut'a gelince, bu Lut (a.s.)'ı endişelendirdi. Ve canı çok sıkıldı. Yani onların gelişini kötü kabul etti ve kederlendi. Onun kederlenmesi kavminin elçilere bir kötülük yapmasından korktuğu içindi. Onlar kendi yanında konaklayan misafirlerdi.

Melekler Lut'un halini görünce, onu teskin ettiler. Ona şöyle dediler: "Korkma ve toplumundan helak olacaklar için üzülme. Muhakkak ki biz seni ve inanan iki kızını ve eşini kurtaracağız, fakat zalim ihtiyar hanımın hariç. Çünkü o geride kalanlardandır. Onlar ömürleri uzun insanlardır. O hanımın onlarla beraber helak olacaktır." Kavmim inanıp güzel ameller işleseydi de böyle bir azaba düşmeseydi diye Lut (a.s.)'ın üzülmesi onun ümmetine olan şefkatindendir.

"Bu şehrin halkına yaptıkları yolsuzluktan ötürü gökten elbette azab indireceğiz, dediler."

Melekler, Lut (a.s.)'a ,kavmine ne yapacaklarını haber verdiler. Meleklerin Sodom şehri halkına gökten indirecekleri azab, taş idi. Onlara gökten azab indirilmesinin nedeni ise, daha önce dünyada hiçbir kimsenin işlemediği

hayasızlığı işleyerek yapmış oldukları yolsuzluktu.

"Andolsun ki biz, düşünen kimseler için bu şehirden apaçık bir belgeyi geride bıraktık."

Andolsun ki biz, bu şehirden düşünen toplum için apaçık bir ibret bıraktık ki, bu ibret ve delil, bizim zalim ve fasıkları yok etmeye kâdir olduğumuza delildir. O düşünenler öyle kimselerdir ki: Meydana gelen işler hakkında düşünür, sebeb ve sonuçlarını çıkarırlar.

Fakat akıllı olmayanlara gelince, onların bu konuda nasipleri yoktur. Onlar mezbahaya götürülen fakat ne olduğunu anlamayan hayvanlar gibidirler.

Bu ayette Mekke müşriklerine ve onların gafletine, ahmaklığına atıfta bulunma söz konusudur.

SONUÇ

1- Hz.İbrahim'in merhamet ve ağır başlılığı, Hz.Lut ve ailesini savunurken ortaya çıkmaktadır.

2- Ayetlerde şu kural açıklanmıştır: Zararlı bir işte oyalanmağa devam edeni, aile bağları, soyu-sopu kurtaramaz. Çünkü Lut'la hanımı arasındaki evlilik bağı, kadına fayda vermemiş ve o helak olmuştur. Çünkü bu kadın kalbiyle ve gidişatıyla zalimlerdendi.

3- İslâm'da misafirliğin önemi belirtilmiştir. Çünkü sahih bir hadiste şöyle buyurulur: Kim Allah'a ve kıyamet gününe inanırsa, misafirine ikram etsin.

4- Allah'a itaatten çıkma kötülenmiştir. Bu, geçmiş kavimlerin yok olmasının bir nedeni olmuştur.

5- Hayrı, batılı, iyiyi, kötüyü tanımada kullanan için akıl, büyük bir nimettir.

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا
فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٣٧﴾

36- Medyen'e kardeşleri Şuayb'i gönderdik: "Ey kavmim! dedi. Allah'a kulluk edin, ahiret gününü umun, yeryüzünde karışıklık çıkarıp bozgunculuk yapmayın!"

37- Onu yalanladılar, bu yüzden onları o müthiş deprem yakaladı, yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar.

SÖZLÜK

وَ إِلَى مَدْيَنَ	Medyen halkına. Medyen kabilesine Şuayb'ı gönderdik. Medyen, bu kabilenin babasının ismi olduğundan, bu isimle anılmışlardır.
أَخَاهُمْ شُعَيْبًا	Kardeşleri Şuayb'ı. Soyca kardeşleri olan Şuayb (a.s.).
اُعْبُدُوا اللَّهَ	Allah'a kulluk edin. Sadece O'na ibadet edin, O'na ortak koşmayın.
وَ ارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ	Ahirete umut besleyin. Ona inanın, onun gelmesini ve o gün olacak olayları bekleyin.
وَ لَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ	Yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. Yeryüzünde çıkarılacak bozgunculuk, orada isyan etmektir.
فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ	Onları bir titreme aldı. Onları şiddetli bir sallantı ve deprem yakaladı.
فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ	Oldukları yerde diz üstü çöküverdiler. Hareketsiz ölüler olarak yere yapıştılar.

AÇIKLAMA

Bu ayetler, Şuayb (a.s.)'ın kıssasının kısaca özetidir.

Burada alınacak ders şudur: Medyen halkı, peygamberlerini yalanlayıp Allah'a karşı geldiklerinde, Allah onları helak etmişti. Belki de Kureyş ,sırf yalanladıkları için helak olduklarından, onlardan ibret alır.

"Medyen halkına, kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. O: Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, ahiret gününe umut besleyin. Yeryüzünde bozgunculuk ederek karışıklık çıkarmayın , dedi."

Şuayb (a.s.), Arap kavmine mensub bir peygamberdi. Toplumuna, Allah'ın emirlerini şöyle demişti: Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, size emrettiği şeyde ve size yasakladığı ölçü ve tartıda eksiltme yapmamakda O'na itaat edin. Ahirete inanın, sürekli Allah'ın rızasını kazanacak ameller işleyin. Çünkü bu, sizin takva sahibi olmanıza yardımcı olur. Yeryüzünde bozgunculuk ederek karışıklık çıkarmayın.

Onlar, ölçü ve tartıyı eksik yapıyorlar, insanlara mal satarken noksan satıyorlar ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarıyorlardı.

"Ama onu yalanladılar. Bu yüzden onları bir titreme aldı, evlerinde diz üstü çöküp kaldılar."

Medyen halkı, peygamberleri olan Şuayb (a.s.)'ı yalanlamıştı. Bu nedenle de onları, altlarından bir sallantı yakalamış, evlerinde diz üstü çöküp kalmışlardı. Allah onlara zulmetmemişti, fakat onlar zalimdiler.

SONUÇ

1- Allah'ın birliği, peygamberlik ve ahiret inancı anlatılmıştır.

2- Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmak haramdır. Yeryüzünde bozgunculuk, Allah'a karşı gelerek ve günah işleyerek olur.

3- Ayetlerde, Allah'ın, zalimlere, fasıklara ve yalanlayanlara verdiği ceza açıklanmıştır.

وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم
مِّن مَّسَٰكِنِهِمْ ۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ
فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُوا۟ مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾
وَقَٰرُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مُّوسَىٰ

بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾
فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا
وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ
الْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ
وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

38- Ad ve Semud'u da helak ettik. Bu, oturdukları yerlerden size belli olmaktadır. Şeytan, onlara yaptıkları işleri süsleyip onları yoldan çıkardı. Oysa bakıp ibret alabilirlerdi, ama almadılar.

39- Kârun'u, Firavun'u, Haman'ı da helak ettik. Andolsun, Musa onlara açık deliller getirdi, fakat onlar, o yerde büyüklük taslayıp ayetlerimizi kabule tenezzül etmediler. Ama geçip gidecek, elimizden kurtulacak değillerdi.

40- Nitekim hepsini günahıyla yakaladık. Onlardan kiminin üstüne taş yağdıran bir fırtına gönderdik, kimini korkunç ses yakaladı, kimini yere batırdık, kimini de boğduk. Allah onlara zulmedecek değildi; fakat onlar, kendi kendilerine zulmediyorlardı.

SÖZLÜK

وَ عَادًا وَ ثَمُودَا — Ad ve Semud kavimlerini de yok ettik.

وَ قَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِكُمْ — Bu sizin için oturdukları yerden belli olmaktadır. Yani onların boş kalmış harab yerlerinden, taşla yok edildikleri, sizin için belli olmaktadır.

عَنِ السَّبِيلِ — Onları yoldan alıkoydu. Şeytan, peygamberlerinin açıkladığı hak yoldan onları alıkoydu.

كَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ — Onlar biliyorlardı. Peygamberlerinin kendilerine öğrettiği şeyleri idrak edebiliyorlardı.

وَ قَارُونَ وَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ — Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı da yok ettik. Karun'u yere geçirerek, Firavun ve Haman'ı da suda boğarak helak ettik.

فَاسْتَكْبَرُوا — Onlar yeryüzünde büyüklenmişlerdi. Allah'a ibadette, itaatte ve de peygamberlerine itaatte büyüklenmişlerdi.

وَ مَا كَانُوا سَابِقِينَ — Oysa kurtulamazlardı. Allah'ın azabından kurtulamazlardı. Şüphesiz Allah'ın azabı onları yakaladı.

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ — Herbirini günahları sebebiyle yakaladık, bizden kurtulamadılar.

فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا — Kimine taşlar savuran rüzgar gönderdik. Ad kavmi gibi.

وَ مِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ — Kimini de çığlık yakalayıverdi.

وَ مِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ — Kimini yere geçirdik. Karun gibi.

وَ مِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا — Kimini de boğduk. Nuh'un ve Firavun'un kavmi gibi.

AÇIKLAMA

Allah (c.c.), Lut, Şuayb ve Nuh kavmini yok edişini daha önceki ayetlerde anlattıktan sonra, Allah'ın ayetlerini, peygamberlerini yalanlayan, dolayısıyla da yok ettiği diğer toplumları anlatıyor.

"Ad ve Semud topluluklarını da yok ettik. Bu sizin için, oturdukları yerlerden belli olmaktadır. Şeytan, kendilerine işlediklerini güzel gösterdi, onları doğru yoldan alıkoydu. Oysa kendileri, bunu anlayacak durumda idiler."

Aynı şekilde biz Hud'un kavmi Ad'ı ve Salih'in kavmi Semud'u da yok ettik. Ey Kureyş toplumu! Helak ettiğimizi anlatan tarihi olaylar ve deliller, sizin için belli olmaktadır. Çünkü onların boş yerleri açıkça bunu gösteriyor.

Şeytan, onlara şirk ve bozgunculuk olan amellerini güzel göstermiş ve onları böylece, yoldan, yani dünya ve ahirette saadeti temin eden iman ve takvadan alıkoymuştu. Onlar, peygamberleri kendilerine öğrettiğinden, doğruyu yanlışı, iyiliği, kötülüğü anlayabilecek kişilerdi.

"Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı da yok ettik. Andolsun ki Musa, kendilerine belgelerle gelmişti de onlar yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Oysa azabımızdan kurtulamazlardı."

Biz, Musa'nın amca oğlu, İsrail'li Karun'u da yok etmiştik. Biz onu azgınlığı ve inkarı sebebiyle yok ettik. O'nu ve evini yerin dibine geçirdik.

Biz Firavun ve Haman'ı da inkarları ve azgınlıkları sebebiyle suda boğduk. Bu olay, Musa onlara iman etmemelerin mazeret bırakmayacak delil ve âyetler geldikten sonra oldu. Elçimiz Musa onlara anlattı, fakat onlar yeryüzünde, Mısır topraklarında büyüklendiler ve inanmayı reddettiler. Onlar Allah'ın azabından kurtulamazlardı. Dolayısıyla Allah, azabını onlara indirdi.

Daha sonra Allah 40. âyette, bu toplumları hangi azab türüyle helak ettiğini açıklıyor:

"Herbirini günahı sebebiyle yakaladık. Kimine taşlar savuran rüzgar gönderdik, kimini korkunç bir ses yok etti, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk. Onlara Allah zulmetmiyordu, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı."

Ad kavmi gibi kimine rüzgar gönderdik, Semud kavmi gibi kimini korkunç bir ses yok etti, Karun gibi kimini yerin dibine geçirdik ve Firavun gibi kimini de suda boğduk.

Allah onlara zulmetmiyordu, bu O'nun şanından da değildi. Fakat bu toplum ve kişiler kendilerine, Allah'a ortak koşarak ve kötülük işleyerek zulmediyorlardı. Dolayısıyla da Allah onları yok etti. Çünkü onların kendileri zalimlerdi.

SONUÇ

1- Şeytan, toplumların yok edilmesinin sebebini teşkil eder. Çünkü o, toplumlara kötü ve çirkini güzel gösterir.

2- Büyüklük taslamanın da zulüm gibi olduğu açıklanmıştır. Bunların her ikisinin de sonu helak ve hüsrandır.

3- Allah hiç bir kavmi, sakınacakları helak olma sebeplerini açıklamadan yok etmemiştir. Dolayısıyla onlar, Allah'ın bildirdiklerinden yüz çevirince, Allah azabını göndermiş, tehdidini yerine getirmiştir.

مَثَلُ الَّذِينَ
اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنكَبُوتِ
اتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنكَبُوتِ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ
مِن شَيْءٍ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ
نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ
اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً
لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ
وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ ۗ
وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

41- .Allah'tan başka veliler edinenler, bir ev edinen örümceğe benzerler. Evlerin en gevşeği, örümcek evidir, keşke bilselerdi. Yani örümceğin girdiği ev ne kadar zayıf ve güvensizse, o kafirlerin bel bağlayıp tutundukları, himayelerine sığındıkları ilahlar da öyle zayıftır, ama ne yazık ki, bu kadar açık bir gerçeği anlamıyorlar.

42- Allah, onların kendisinden başka ne gibi şeylere yalvardıklarını bilir, O üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir.

43- Biz bu misalleri insanlara anlatıyoruz; ama onları, bilenlerden başkası düşünüp anlayamaz.

44- Allah, gökleri ve yeri hak ile yarattı. Şüphesiz bunda, inananlar için bir ibret vardır.

45- O Kitab'dan sana vahyedileni oku ve namazı da kıl. Çünkü namaz, kötü ve iğrenç şeylerden meneder. Elbette Allah'ı anmak, en büyük ibadettir. Allah, ne yaptığınızı bilir.

SÖZLÜK

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ — Allah'tan başkasını dostlar edinenlerin durumu. Fayda bekleyerek putları dost edinenlerin hali.

كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا — Kendine yuva edinen örümceğin durumu gibidir. Yani, kendisi için, sığınacağı yuva edinen örümceğin durumu gibidir.

أَوْهَنَ الْبُيُوتِ — Evlerin en dayanıksızı, en zayıfı.

يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ — Doğrusu Allah, kendini bırakıp da yalvardıkları şeyi bilir.

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ — O, güçlüdür, hikmet sahibidir. Yani, işinde üstün ve mahlukatın idaresinde hikmet sahibidir.

وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ — O'nu ancak bilenler anlayabilir. Onu ancak Allah'ı, ayetlerini, dininin hükümlerini ve sırlarını bilenler anlayabilir.

خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ — Allah gökleri ve yeri hak olarak yarattı. Yani, kendisine ibadet edilsin diye yarattı, yoksa boşu boşuna yaratmadı.

اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ — Kitaptan sana vahyedileni oku. Ey Rasûlümüz! Kur'an'dan sana indirileni oku.

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ — Namazı kıl. Şartlarını, rükünlerini, farzlarını ve sünnetlerini yerine getirerek namazı kıl.

تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ — Namaz hayasızlıktan ve fenalıktan alıkoyar. Namazın, insanın kalbinde oluşturacağı nurla, kişi kötülük işlemeye ve hayasızlık etmeğe meyletmez.

وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ — Allah'ı anmak ne büyük şeydir. Allah'ın, kulunu anması, kulun Allah'ı anmasından daha büyük bir şeydir. Aynı şekilde Allah'ı anmak, hayasızlıktan ve kötülükten menetme açısından, çok önemlidir.

AÇIKLAMA

Allah (c.c.) kendisini inkar eden, başkasını kendine ibadette ortak koşan ve peygamberlerini yalanlayan düşmanlarını cezalandırışını anlattıktan sonra, bu ayetlerde de putların kendisine tapan insanlara bir fayda veremeyeceği ve yardım edemeyeceğine misal getiriyor. Bu misali getirmekten maksatsa, Allah'ın birliğini anlatmak, insanın mutluluğuna ve olgunluğuna engel teşkil eden şirki geçersiz kılmaktır.

Allah-u Teâlâ'nın, düşmanlarını cezalandırışını anlatmasının nedeni, belki onlar Muhammed'in davetini kabul ederler diye, kafirlere ve müşriklere uyarıda bulunmak ve öğretmektir. Belki böylece onlar, Allah'a inanır, onun birliğini kabul eder ve azabdan kurtulurlar.

"Allah'tan başka dostlar edinenlerin durumu, kendine yuva yapan örümceğin durumu gibidir. Evlerin en dayanıksızı ise şüphesiz örümceğin yuvasıdır. Keşke bilseler."

Allah'a ortaklar koşup, Allah katında şefaatlerini umarak, Allah'a ortak koştukları putlara ibadet edenlerin durumu, kendisi için, soğuktan ve böceklerin tecavüzünden sığınacağı ev edinen, örümceğin durumu gibidir. Muhakkak ki evlerin en zayıfı ve dış etkenlerden en az engelleyici olanı, örümceğin evidir. İşte Allah'tan başkasını yani putları, onlardan fayda umarak dostlar edinenlerin durumu budur. Dolayısıyla onlar bu konuda kuru bir zanda bulunuyor, hata ediyorlar. Çünkü zarar ve fayda veren sadece Allah'tır. Dolayısıyla ona kulluk etsinler ve başkalarını bıraksınlar.

Eğer müşrikler, Allah'tan başkasına kulluk etmelerinin, tıpkı örümceğin evinden faydalanamama durumu gibi olduğunu bilselerdi, Allah'tan başkasına ibadete razı olmazlar, her şey kendi kudretinde bulunan ve yine her şey kendisine dönecek olan Allah'a kulluğu terketmezlerdi.

"Doğrusu Allah, kendini bırakıp da yalvardıkları şeyi bilir. O güçlüdür, hakimdir."

Bu âyette, durumlarının Allah'a gizli olmaması ile müşrikler tehdid edilmiştir. Eğer Allah dilerse, öncekileri helak ettiği gibi onları da helak eder. O, işinde üstün ve yarattığı varlıkları idarede hikmet sahibi olandır. Bu nedenle katındaki hikmete göre, hemen cezalandırmaz, cezayı tehir eder. Bu sebeple müşrikler, azabın ertelenmesine aldanmasın ve Allah'ın onlardan memnun olduğuna yorumlamasınlar. Allah onların putlara ibadetinden nasıl hoşnut olur? O, putlara ibadet sebebiyle nice toplulukları helak etmiştir; kitabını in-

dirmiştir ve putlara ibadeti iptal için peygamber göndermiştir.

"Biz bu misalleri, insanlara veriyoruz. Onları, ancak bilenler anlayabilir."

İşte biz bu misalleri, uyandırmak ve hidayete eriştirmek için insanlara veriyoruz. O misallerin gayesini ve her iki cihanda mutluluk ve olgunluğa engel olan şirkten uzaklaştırma hedefini ancak Allah'a inanan, ayetlerini bilenler anlayabilir.

"Allah gökleri ve yeri hakla yarattı. Doğrusu bunda inananlara ders vardır."

Bu ayeti kerime, yerin ve göklerin yaratılmasının, saygı göstererek Allah (c.c.)'a ibadet etmeyi gerektiren, Allah'ın ilim, hikmet ve kudretinin tezahürlerinden biri olduğunu haber veriyor. Allah yeri ve gökleri hakla yaratmıştır, boşu boşuna yaratmamıştır. O'nun bunları yaratmasının nedeni, kendisinin anılması ve kendisine şükredilmesidir. Dolayısıyla kim Allah'ı inkar eder ve ona şükretmezse, yer ve gök arasında oyalanan ve bozgunculuk çıkaran kişi gibidir. Bu sebeple, suçunun büyüklüğü dikkate alınarak, ebedi azabla azaba uğratılır.

"Muhakkak ki bunda inananlar için ders vardır."

Yerin ve göklerin hakla yaratılmasında, Allah'ın varlığına, kudretine, ilmine ve hikmetine delil vardır. O'nun bu sıfatları taşıyor olması ilahlığının bir gereğidir. Dolayısıyla O, gerçek ilahtır, kendinden başka rab yoktur.

Bütün bu izahlardan sonra, mazeret beyan edecekler için herhangi bir bahane kalmamıştır.

"Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı kıl, muhakkak ki namaz hayasızlıktan ve fenalıktan alıkoyar. Allah'ı anmak ne büyüktür. Allah yaptıklarınızı bilir."

Ey Rasûl! Kitaptan sana vahyedileni insanlara öğretmek, hatıratmak ve ibadet etmek maksadıyla oku. Sabah akşam namaz kıl. Çünkü namaz kılmak suretiyle aklın ve kalbin nurlanması, insanı kötülüklerden alıkoyar.

Bu âyet namazın dosdoğru kılınmasını ifade eder, yoksa sadece kılınmasını ifade etmez. Namazın dosdoğru kılınması, ilk önce sadece Allah rızası için kılınmasıyla, ikinci olarak kalbin başkalarına yönelmekten temizlenmesiyle, üçüncü olarak da, belirlenen vakitte Allah'ın evlerinde cemaatle kılınmasıyla olur. Bundan sonra fatihayı okumak, rükuya varmak, her rüku ve su-

cudda hareketleri itidalle hakkını vererek yapmak, secdeye gitmek ve huşu ile kılmak gibi rükunlarını yerine getirerek olur. Huşu, sukunet, kalbin yumuşak olması ve gözden yaşlar akmasıdır. İşte bu şekilde kılınan namaz, kişinin şehvet ve günahlara dalmasına engel teşkil eder.

Allah'ı anmak ne büyük bir şeydir. Allah'ı anmak, kötülüklerden alıkoymada üstün bir tesir gücüne sahiptir. Çünkü namaz, eda edilirken engelleyicidir; kişi namazdan ayrılınca yani namazı bitirince, namazın onun üzerindeki etkisi azalır. Fakat Allah'ı her zaman kalp ve dille anmak, kötülüğe ve hayasızlığa düşmeyi sürekli engeller.

Bu ayette başka bir mana daha bulunmaktadır. Bu mana ise şudur: Allah'ın kendi katında kulunu anması, yeryüzünde kulun onu anmasından daha büyüktür. Buna şu işaret etmektedir:

"Kim kendi içinde beni anarsa, ben de onu anarım."

"Kim topluluk içinde beni anarsa, ben de onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım." Bu sahih bir hadistir.

Şu kesindir ki: Allah'ın zayıf bir kulu anması, zayıf kulun Allah'ı anmasından daha önemlidir.

Allah'ım, bizi de nimetlerine şükreden, seni anan kullarından eyle.

"Allah yaptıklarınızı bilir."

Bu ayette hem bir söz verme, hem de tehdit vardır. Çünkü Allah'ın bilmesinin sonucu olarak ceza gerekir. Dolayısıyla kim iyi şey yaparsa Allah ona mükafaat verir, kim de kötü şey yaparsa Allah onu cezalandırır.

Allah'ım, bize iyilik yapmayı nasib et, kötülük yapmaktan bizi uzak kıl. Amin...

SONUÇ

1- Bir konunun daha iyi anlaşılması için örnek vermek güzeldir.

2- Allah'ın birliği izah edilmiş ve şirkin ne kadar büyük bir küfür olduğu anlatılmıştır.

3- Alimler diğer insanlardan üstündür. Burada Allah'ı bilip ve onun emirlerini, yaşıyanlar aynı zamanda "alim" diye isimlendirilmiştir.

4- Namaz kılmak, Allah'ı anmak farzdır. Çünkü bunlar ruhun gıdası ve Yüce Allah'ın rızasını kazanma sebebidir.

5- Ayetlerde namaz kılmanın, Kur'an okumanın ve Allah'ı anmanın faydası anlatılmıştır.

46- Kitap ehliyle, -haksızlık edenleri dışında- en güzel tarzda tartışın ve deyin ki: "Bize indirilene de, size indirilene de inandık. İlahımız ve ilahınız birdir, biz de O'na teslim olanlarız. O halde aramızda bir fark yoktur. Bütün ayrılıklar, hayal ve vehimden ibarettir."

47- İşte böylece o Kitab'ı sana da indirdik. Kendilerine Kitab'ı verdiklerimiz, ona inanırlar: Şunlardan, şu Arablardan da ona inananlar vardır. Ayetlerimizi, kafirlerden başkası inkar etmez.

48- Ey Muhammed, sen bundan önce bir kitab okumuyordun, elinle de onu yazmıyorsun. Öyle olsaydı, o zaman Allah'ın sözlerini boşa çıkarmaya çalışan iptalciler kuşkulanırlardı.

49- Hayır, o sana vahyedilenler, kendilerine bilgi verilmiş olanların göğüslerinde bulunan açık açık ayetlerdir. Bizim ayetlerimizi, zalimlerden başkası inkar etmez.

SÖZLÜK

وَ لاَ تُجَادِلُوا اَهْلَ الْكِتَابِ	Kendilerine kitap verilenlerle mücadele etmeyin. Yahudi ve hristiyanlarla tartışmayın.
اِلاَّ بِالَّتِى هِىَ اَحْسَنُ	Ancak en güzel bir şekilde tartışın. Bu, onların ayetlerle ve delillerle dikkatlerini çekerek, Allah yoluna davet edilmeleridir.
اِلاَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ	Onlardan zalim olanlar hariç. Yani, cizye vererek müslümanların sorumluluğuna girmeyen, müslümanlara karşı harp halinde kalanlar hariç.
وَ كَذَلِكَ اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ	Bu şekilde biz sana kitabı indirdik. Senden önceki peygamberlere kitabı nasıl indirmişsek, sana da öylece indirdik.
فَالَّذِينَ اَتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ	Kendilerine kitap verdiklerimiz, ona inanırlar. Abdullah b. Selam ve kardeşleri gibi kendilerine kitap verdiklerimiz, peygambere ve kitaba inanırlar.
وَ مِنْ هَؤُلاَءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ	Müşriklerden ona inanan bulunur. Onların çoğu ona inanmıştır.
وَ لاَ تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ	Onu yazmamıştın. Sen elinle onu yazmamıştın. Çünkü sen, okuma-yazma bilmeyen, ümmi biriydin.
لاَرْتَابَ الْمُبْطِلُونَ	Ancak inanmayanlar inkar eder. Senin peygamber oluşundan ve Kur'an'ın sana indirilmesinden, ancak yahudiler şüphe ederler.
بَلْ هُوَ اَيَاتٌ بَيِّنَاتٌ	Hayır, o apaçık ayetlerdir. Muhammed (s.a.v.)'in sıfatları Tevrat ve İncil'de apaçıktır ve kitab ehlinden ilim verilmiş olanların gönüllerinde mahfuzdur.

وَ مَا يَجْحَدُ بِـآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُوْنَ

Âyetlerimizi ancak zalimler inkar eder. Ümmi Peygamber'in sıfatlarını içeren Allah'ın âyetlerini, ancak hakkı gizleyerek, kendine zulmedenler yalanlayabilir.

AÇIKLAMA

Kitap ehlinden zulmedenler bir yana, onlarla en yumuşak şekilde mücadele edin ve şöyle deyin:

"Bize indirilene de size indirilene de inandık. Bizim ilahımız da sizin ilahınız da birdir. Biz ona teslim olmuşuzdur."

Bu âyet peygambere ve mü'minlere, kitap ehli ile bir araya gelince ve onlara bir şeyler anlatınca nasıl bir tavır takınacaklarını anlatıyor. Allah (c.c.), Peygamberi'ne ve mü'minlere hitap ederek şöyle buyuruyor: Kitap ehlinden, zulmedenler bir tarafa, yahudi ve hristiyanlarla en güzel bir biçimde mücadele edin.

Dolayısıyla Allah, mü'minleri kitap ehliyle karşılıklı sert tartışmadan, münakaşadan ve münazaradan men ediyor. Ayette geçen, en güzel şekilde Allah'a, Rasûlüllah'a inanıp, İslâm'a girmeleri için yumuşak ifadelerle Allah'a davet etmek, Allah'ın vahyinin ve kitabının delillerine dikkat çekmek şeklinde olur.

"Onlardan zulmedenler bir tarafa" ifadesiyle kastedilen, mü'minlerin sorumluluğu altına girmemiş, cizyeyi vermemiş ve müslümanlara harb ilan etmiş olanlardır. Dolayısıyla, bunlarla yumuşak sözlerle mücadele edilmez, aksine onlarla ancak savaşmakla mücadele edilir. Hakir bir şekilde cizye verinceye kadar da onlarla savaşılır.

"Bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim ilahımız da sizin ilahınız da birdir. Biz ona teslim olmuşuzdur."

Bu da, mü'minlere başka bir şeyin daha öğretilmesidir. Burada öğretilen şudur: Eğer kitap ehli mü'minlere bir şey haber verir, İslâm'da da bunu ispat eden veya reddeden bir delil bulunmazsa, onlar kendi kitaplarında bunun böyle olduğunu iddia ederlerse, siz de Allah'ın gösterdiği şu ifadeleri söyleyin:

"Biz, bize indirilene de, size indirilene de inandık."

Böyle yapmakla da bir gerçeği yalanlamış veya batıl bir şeye inanmış olmayız.

Buhari'de şöyle geçmektedir: Rasûlüllah şöyle buyurdu:

"Ehli kitabın söylediklerini onaylamayın, fakat yalanlamayın da. Biz, bize indirilene de size indirilene de, inandık. Bizim ilahımız da, sizin ilahınız da tektir. Biz ona teslim olmuşuz, deyin."

"Sana kitabı böylece indirdik. İşte kendilerine kitap verdiklerimiz ona inanırlar, bunlardan da ona inanan bulunur. Âyetlerimizi ancak inkarcılar tanımazlar."

"Biz bu kitabı sana aynen, daha önceki kitapları peygamberlere indirdiğimiz gibi indirdik. Ey Muhammed! Sana da Kur'an'ı indirdik. Kendilerine kitap verdiklerimiz ona inanırlar, ehli kitap olmayanlardan da ona inanan bulunur. Bizim ayetlerimizi ancak inkar edenler tanımazlar."

Bu âyet bir gaybı haber vermektedir. Allah (c.c.) müslümanlara, Medine'de birlikte yaşadıkları zaman nasıl davranacaklarını, yahudi, hristiyan ve İbrahim (a.s.)'ın dini üzere olan kitap ehliyle, kendilerine Tevrat ve İncil'i verdiği kimselerin Kur'an'a inanacaklarını haber veriyor. Bu inanacak olan kitap ehli, ilimde ilerlemiş bilgin kişilerdir. Nitekim Abdullah b. Selam ve pek çok kitap ehli alim iman etmiştir. Müşriklerin de inananları olmuştur. Dolayısıyla iş, aynen Allah'ın haber verdiği gibi olmuştur.

"Bizim ayetlerimizi ancak kâfirler inkar ederler."

Bu olay da aynen Allah'ın haber verdiği gibidir. Kur'an ayetlerini ancak kötü ruhlu zalimler inkar eder ve yalanlar.

"Sen, daha önce bir kitaptan okumuş ve elinle de onu yazmış değildin. Öyle olsaydı, batıl söze uyanlar şüphe ederdi."

Rasûlüllah'ın okuma yazma bilmemesi, aynen Allah'ın haber verdiği gibidir. Rasûlüllah, Kur'an'dan önce herhangi bir kitabı ne okumuş, ne de yazmıştı. Çünkü o, ümmi idi, okuma-yazma bilmiyordu.

Eğer Kur'an'ın kendine inişinden önce okuma yazma bilmiş olsaydı, inanmayanlar için, onun peygamberliği ve Kur'an'ın kendisine indiği iddiasında şüphe etme imkanı olurdu. Oysa o, Kur'an'ın inişinden önce hiçbir kitabı okumamış ve yazmamıştı. Öyleyse müşrikler için ileri sürecekleri bir delil de kalmıyordu.

"Hayır, Kur'an kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde yerleşen, apaçık ayetlerdir. Ayetlerimizi zalimlerden başka, kimse bile bile inkar etmez."

Rasûlüllah'ın sıfatı ve ona ait bilgi, Tevrat ve İncil'de apaçık işaretler olarak yer almaktadır. Ki bu sıfatlar arasında, onun okur-yazar olmaması da

vardır. Aynı şekilde bunlar, kendilerine ilim verilmiş kitap ehlinin gönüllerinde de mahfuzdur. Tevrat, İncil ve Kur'an'da bulunan bizim ayetlerimizi; ancak yiyip, içen ve lider olmayı isteyen yahudi, hristiyan ve maddeciler inkar ederler.

Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Müslümanlarla anlaşma yapmış, onların zimmetindeki kitap ehliyle en güzel ve yumuşak şekilde mücadele etmek doğru ve uygundur.

2- Kitap ehline bir şey sorma konusunda dikkatli olunmalıdır. Çünkü Rasûlüllah şöyle buyurmuştur: "Kitap ehline hiç bir şey sormayınız. Çünkü onlar, asla size doğruyu göstermezler, aksine sizi saptırırlar. Ya onlar bir hakkı yalanlarlar ya da bir batılı onaylarlar."

3- Bize bir şey haber verdiklerinde, onları yalanlamak veya onaylamak yasaklanmıştır. Onlara: "Biz, hem bize indirilene hem size indirilene inandık. Bizim ilahımız ile sizin ilahınız birdir. Biz ona teslim olmuşuz" demek gerekir. Ancak Kur'an'a zıt olan haberlerini kesin olarak kabul etmeyiz.

4- Kur'an, pek çok olayları daha meydana gelmeden önce gaybdan haber vermiştir. Bu gayb haberi de aynen Kur'an'ın bildirdiği şekilde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu, Kur'an'ın vahiy eseri olduğunu göstermektedir.

5- Daha önceki kitaplarda da (Tevrat, Zebur, suhuflar ve İncil'de) geçtiği gibi, burada (Kur'an'da) Rasûlüllah (s.a.v.)'ın okur-yazar olmadığı açıklanmıştır.

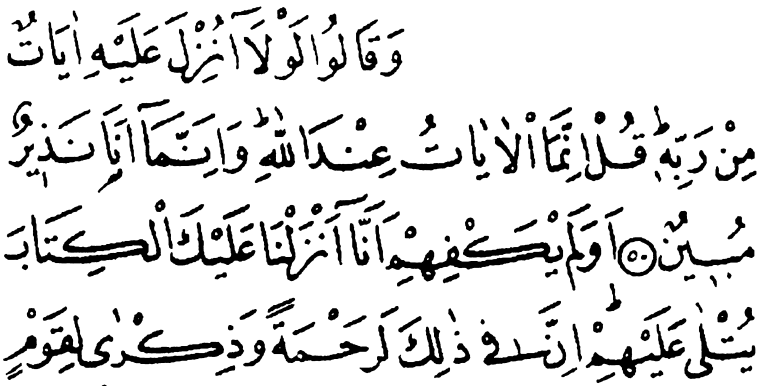

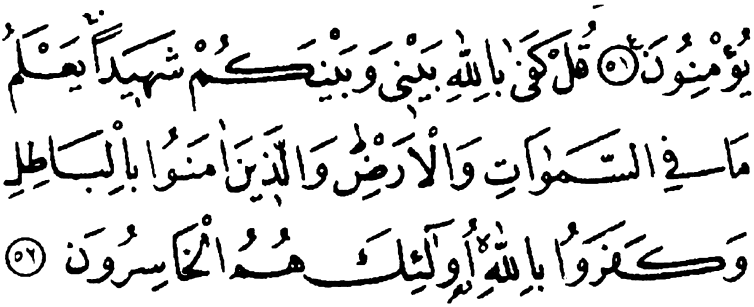

50- Dediler ki: "Ona Rabb'inden ayetler indirilmeli değil miydi?" De ki: "Ayetler, mucizeler Allah'ın yanındadır. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

51- Kendilerine okunan Kitab'ı sana indirmemiz, onlara yetmedi mi? Şüphesiz inanan bir toplum için bunda bir rahmet ve öğüt vardır.

52- De ki: "Benimle sizin aranızda şahid olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde olanları bilir. Batıla inanıp Allah'a karşı nankörlük edenler, işte ziyana uğrayacaklar onlardır."

SÖZLÜK

لَوْلَا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَاتٌ	Ona mucizeler indirilmesi gerekmez miydi? Kureyş'in kafirleri: Muhammed'e de Rabb'inden, Salih'in devesi, Musa'nın değneği gibi mucizeler indirilseydi ya... dediler.
قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ	De ki: Mucizeler Allah katındadır. Ey Rasûlümüz, onlara şöyle de: Mucizeler ancak Allah katındadır. Onu dilediği zaman indirir.
اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ	Bu kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmedi mi? Mucize istemeleri hususunda, bu kitabı indirmiş olmamız yeterli olmadı mı?
اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرٰى	Muhakkak ki bunda rahmet ve ibret vardır. Yani, bu Kur'an'da rahmet ve mü'minler için öğüt vardır. Bu ise Salih'in devesinden daha iyidir.
وَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِالْبَاطِلِ	Batıla inananları. Bunların inandıkları batıl, Allah'ı bırakıp da tapmış oldukları putlardır.

وَ كَفَرُوا بِاللّٰهِ — Ve Allah'ı inkar ettiler.
أُولٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ — İşte kaybedenler onlardır. Çünkü onlar küfrü imanla değiştirmişlerdir.

AÇIKLAMA

Aşağıda gelecek olan ayetler, Peygamberimiz Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini anlatmaya devam ediyor.

"Ona Rabb'inden mucizeler indirilmesi gerekmez miydi, derler. De ki: Mucizeler ancak Rabb'imin katındadır. Doğrusu ben, sadece apaçık uyarıcıyım."

Muhammed'e Rabb'i katından, Salih'in devesi, Musa'nın değneği ve İsa'nın sofrası gibi mucizeler indirilseydi ya.. derken, onların "ayetler"le kastettikleri, mucizelerdi.

Allah, Rasûlüne şöyle buyurdu: Ey Rasûlümüz! Senin peygamberliğinin doğru oluşuna delil olacak mucize isteyen kavmine şöyle de:

Bir kere sizin istediğiniz mucizeler benim yanımda değil, Allah katındadır. Dolayısıyla Allah, mucizeleri dilediğine dilediği zaman indirir.

İkinci olarak, ben sadece apaçık bir uyarıcıyım. Yani görevim, zalimleri zulmün sonu hususunda uyarmaktır. Ki zulmün sonu da cehennem azabıdır. Bu sebeple benden mucizeler istemenin bir anlamı yoktur.

Üçüncüsü, size mucize olarak şu yetmemiş midir: Allah bana kitabını indirmiştir; ben de sabah akşam onu insanlara okuyorum. Hangi mucize hidayet ve nur taşıyan, ümmi bir peygamberden gelen Kur'an'dan daha büyüktür? Aynı zamanda bu kitapta inanan toplum için rahmet ve öğüt vardır. Öyleyse bu, mü'minlerin rahmet ve kendinde öğüt buldukları sürekli bir mucizedir. Dolayısıyla onlar bundan öğüt alırlar. Bu Kur'an mucizesi nerede, bir an var olup sonra da giden İsa'nın sofrası, Musa'nın değneği gibi mucizeler nerede?

Dördüncü olarak, Allah'ın benim peygamber olduğuma şahitlik etmesi yeterlidir. Bu şahitliğin yanında, benim peygamber olduğuma dair başka bir delil istenemez. Allah bana şöyle buyurdu:

"De ki: Allah benimle sizin aranızda şahit olarak yeter. O, göklerde ve yerde olanı, batıla inanarak Allah'ı inkar edenleri bilir. İşte kaybedenler bunlardır."

Benim Rabb'im yerde ve göklerde bulunan, olmuş ve olacak her gaybı bilir. İşte Allah'ın, benim peygamber olduğumu bilip bana bu kitabı indirerek, lehime şahitlik yapması da bu çeşit bir bilgidir.

Son olarak Allah şöyle buyuruyor: "O batıla inananları ve kendi hak ilahlığını inkar edenleri bilir. İşte akli bozuklukta ve kötü anlayışta aşırı olan bu kimseler kaybedenlerdir."

Ayette geçen "batıl"dan maksat, Allah'ı bırakıp yaratılmış varlıkları ilah edinmektir.

İşte üç ayetin işaret ettiği mana budur. Bu üç âyet, yavaş yavaş tekrar okunsun.

SONUÇ

1- Peygamberimizin peygamberliği, reddedilemeyecek kesin delillerle ortaya konmuştur. Bunlar, az önce de anlatıldığı gibi dört tane delildir.

2- Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini isbat eden en büyük mucize açıklanmıştır. Bu mucize, Kur'an-ı Kerim'in ona indirilmiş olmasıdır. Bu konuda Rasûlüllah şöyle buyuruyor: "Her peygambere onun benzeri olan bir mucize verilmiştir. Bana verilen Kur'an'ı da, Allah bana vahyetmiştir. Bu sebeple ben kıyamet günü peygamberler arasında, kendisine uyanları, yani mü'minleri en kalabalık ümmetin, peygamberi olmayı umuyorum."

3- Kur'an, kendisine inananlar ve peygamber için rahmet ve öğüttür.

4- Batılı hakla değiştirdiklerinden, müşriklerin her iki dünyada da kaybedecekleri açıklanmıştır.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُسَمًّى لَجَاءَهُمُ الْعَذَابُ
وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ
وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَاهُمُ الْعَذَابُ

مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

53- Senden azabı çabuk istiyorlar. Eğer azab için belirtilmiş bir süre olmasaydı, onlara hemen azab gelirdi. Fakat hiç farkına varamadıkları bir sırada o, kendilerine ansızın gelecektir.

54- Cehennem o nankörleri kuşatmış iken, onlar hâlâ senden azabı çabuk istiyorlar.

55- O gün azab, onları üstlerinden, ayaklarının altından örter ve Allah onlara: "Yaptığınız işleri tadın!" der.

SÖZLÜK

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ	Onlar azabın hemen olmasını senden istiyorlar.
وَلَوْلَا أَجَلٌ مُسَمًّى	Belirlenmiş bir vakit olmasaydı. Yani, azabın daha önce ya da daha sonra olmasının mümkün olmadığı belirlenmiş bir vakit olmasaydı, azab onlara gelirdi.
وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً	Onlara ansızın gelecektir. Akıllarında bulunmaması açısından, ansızın sayılabilecek bir azab onlara gelecektir.
وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ	Muhakkak cehennem kafirleri kuşatacaktır. Yani, onlar cehennemdeyken, cehennem onları her yönden kuşatacaktır. Bu kuşatma, azab onları sardığı gün olacaktır.
يَوْمَ يَغْشَاهُمُ الْعَذَابُ	Azab onları sardığı zaman. Onları üstlerinden ve ayaklarının altından azab sardığı zaman.
ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ	Yaptığınız şeyleri tadın. Allah onlara, işlediğiniz şirk ve isyanı tadın, diyecektir.

AÇIKLAMA

Bundan önceki ayetlerde, Peygamberimiz (s.a.v.)'in peygamber oluşunu yalanlayanların, Rasûlüllah'a meydan okuyarak azab istemeleri anlatılmıştı.

Onlar şöyle demişlerdi: Eğer sen, peygamber ve bize gönderilen bir elçi olduğun iddiasında doğru sözlü isen, bize azabı getir.

Bu ayette Allah, Rasûlünü, müşriklerin ahmaklığı ve sapıklığı karşısında hayrete sevkediyor. Çünkü müşrikler, azabı kendileri istiyorlar.

"Senden azabı acele istiyorlar. Eğer süre belirtilmiş olmasaydı, azab onlara hemen gelirdi. Ama yine de onlar farkına varmadan başlarına ansızın gelecektir."

Eğer azabın hemen verilmeyip de, belirlenmiş bir vakte kadar süre verilmiş olmasaydı, azab onlara istedikleri gün gelirdi.

Allah verdiği haberi destekleyerek Rasûlüne şunu da haber veriyor: Hiç şüphesiz onlar farkında değillerken, azab onlara ansızın gelecektir.

Allah, Rasûlünü tekrar, zehirli yılan sokmasına veya akrep ısırmasına dayanamayan müşriklerin geri zekalılıklarına bakmaya davet ediyor.

"Onlar senden azabın acele olmasını istiyorlar. Muhakkak ki cehennem onları kuşatacaktır. Allah'ın emri, azabın onları bürüyeceği gün gelecektir. Cehennem de onları kuşatacaktır."

Allah, müşrikleri azarlayarak onlara şöyle buyuruyor: "İşlediğiniz şirk ve isyanı tadın!"

SONUÇ

1- Söylenen sözlerde aptallık mevcut olunca hayret edilir.

2- Kâfirlerin, özellikle de müşriklerin akılsızlığının, bilgisizliğinin ve ahmaklığının hayret edilecek seviyede olduğu ayetlerde açıklanmıştır.

3- Azabın geciktirilmesi yapamamaktan kaynaklanmamaktadır. Aksine bunun nedeni, Allah'ın zalimlere tevbe etmeleri için fırsat vermiş olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü her şey için, daha önce olmasının ya da sonra olmasının mümkün olamayacağı, belirlenmiş bir vakit vardır.

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ
فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾
الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لَّا تَحْمِلُ
رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

56- Ey inanan kullarım, benim arzım geniştir, bana kulluk edin. Eğer bir şehirde bana kulluk etmeniz mümkün değilse, bana rahatça kulluk edeceğiniz başka bir şehre göçün.

57- Her can, ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz.

58- İnanıp iyi işler yapanları, cennette altlarından ırmaklar akan yüksek odalara yerleştiririz. Orada ebedi kalırlar. Çalışanların ücreti ne güzeldir!

59- Onlar ki sabrettiler ve Rab'lerine dayanmaktadırlar.

60- Nice canlı var ki rızkını taşıyamaz, onları da sizi de Allah besler. O, işitendir, bilendir.

SÖZLÜK

إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ Benim yeryüzüm geniştir. İbadet edemediğiniz bir memleketten hicret edin. Çünkü Allah'ın yeryüzü geniştir.

فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ Sadece bana kulluk edin. Müşriklerin istediği gibi benden başkasına, kulluk etmeyin.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ Her can ölümü tadacaktır. Ölümden korkmanız, Allah yolunda hicret etmenize engel olmasın. Çünkü ölüm hicret eden için de, hicret etmeyen için de kaçınılmazdır.

ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ Sonra bize döndürüleceksiniz. Öldükten sonra Allah'a döndürüleceksiniz. Dolayısıyla kim Allah yolunda ölürse, Allah ona

lutufta bulunacak ve onu mesud yapacaktır. Kim de Allah'a isyan yolunda ölürse, ona da azabı tattıracaktır.

لَنُبَوِّئَنَّهُمْ Yerleştiririz. Altından ırmaklar akan odalara yerleştiririz.

اَلَّذِينَ صَبَرُوا Sabredenler. Allah'a güvenerek, iman ve hicret konularında sabırlı olanlar.

وَ كَاَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا Nice canlılar vardır ki rızıklarını taşıyamazlar. Yani, güçsüz olduklarından rızıklarını toplayıp taşıyamazlar. Onlara Allah rızık verir. Dolayısıyla açlıktan korkarak hicret etmeyenlerin hiç bir bahanesi olamaz.

وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ O işitendir, bilendir. Kullarının sözlerini işiten, onların işlerini ve durumlarını bilendir.

AÇIKLAMA

Şüphe yoktur ki müşriklerin kınanmasından ve cehennem azabıyla tehdit edilmesinden sonra, onların bu işe karşılık cevapları, Mekke'deki zayıf müslümanları köşeye sıkıştırma tarzında olmuştur. Dolayısıyla Allah onlara, Mekke'den Medine'ye hicret etmelerini bildirmiştir. Bunun nedeni ise, müslümanların Medine'de rahatça Allah'a kulluk edebilmeleridir.

Allah mü'minlere şöyle sesleniyor:

"Ey inanmış kullarım! Benim yarattığım yeryüzü geniştir. O halde güven içinde olacağınız yere gidip yalnız bana kulluk edin."

Ey bana ve Rasûlüme inananlar! Benim yeryüzüm geniştir. Dolayısıyla hicret ediniz. Müşriklerin ilahlarına ibadet edeceğiniz ve değersiz olacağınız bir ortamda, küfürle birlikte kalmaya razı olmayın. Sadece bana kulluk edin. Buna göre, benim rızam yolunda hicret edin, ölümden ya da fakirlikten korkmayın. Çünkü her can sahibi, ister hicret etsin, ister etmesin, ölümü tadacaktır.

"Sonra siz bize döndürüleceksiniz."

Hiç şüphesiz emirlerimizi yerine getirmiş, yasaklardan kaçınmış bir vaziyette kim bize dönerse, biz de onu mesud kılacağız. Kim de bize inanmamış, karşı gelmiş, emirlerimizi ihmal etmiş, yasaklarımızı işlemiş bir halde bize gelirse, onu da bedbaht edeceğiz.

"İnanıp yararlı iş işleyenleri, içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli ka-

lacakları cennetteki köşklere yerleştiririz. Sabredip Rab'lerine güvenerek iş görenlerin ecri ne güzeldir."

Onlar bu cennetlerden bir daha çıkmayacak ve ölmeyeceklerdir. İşte bu açıklamalar, inanıp salih amel işlemiş olan bir kişi için yapılmış olan açıklamadır. Hicret de salih amel cinsindendir. Onları bu cennet köşklerine yerleştirmek, iman ve salih amelin sonucudur. Öyleyse iman ve salih amelin ecri de cennet ve oradaki nimetlerdir.

Allah cenneti şöyle övüyor:

"Salih amel işleyenlerin ecri ne güzeldir."

Allah cennete girecek olanların özelliklerini de şöyle belirtiyor:

Rablerine güvenerek iman ve hicret konusunda, sıkıntılara sabredenlerin ve yanlarında malından hiç bir şey alamadan, malını bırakıp, memleketlerini terkederek hicret edenlerin ecri ne güzeldir. Onların sabır ve hicretleri, Rablerine olan güvenlerini artırmıştır.

"Nice canlılar vardır ki rızıklarını taşıyamazlar. Sizin de, onların da rızkını Allah verir. O, işitir, bilir."

Aciz oldukları için insan ve hayvan cinsinden pek çok canlı, kendi içecek ve yiyeceğini taşıyamaz. Allah böyle kullarını, hazırladığı fırsatlarla ve emrine amade kıldığı sebeplerle rızıklandırır. Dolayısıyla onlar da güçlü ve yiyeceğini kendi elde edenler gibi yer ve içerler. Durum böyle olduğuna göre, açlık ve fakirlik korkusu, sizi hicretten alıkoymasın. Allah sizin ve diğer mahlukatın rızıklandırılmasını üstlenmiştir.

O, sözlerinizi işiten, içinizde ve dışınızda olanı, halinizi ve amellerinizi bilendir. Öyleyse ondan korkun, başkasından korkmayın. Çünkü Allah'a yapılan itaatte mutluluk vardır, başkasına itaatte ise bedbahtlık ve hüsran vardır.

SONUÇ

1- Allah'a kulluk etmeyenin ve O'nun tek olduğunu kabul etmeyenin, ileri süreceği herhangi bir bahanesi yoktur. Çünkü bir kişi, bulunduğu yerde Allah'a kulluk etmekten men edilirse, başka bir memlekete hicret etmesi farzdır.

2- Hicret ve cihad gibi bir iş gerektiğinde, ölümden korkmanın anlamı yoktur. Çünkü ölüm gerçektir ve kaçınılmazdır.

3- İman edip hicret eden takva sahiplerinin, Allah'a güvenmelerinin ve sabretmelerinin mükafaatı açıklanmıştır.

4- Müslümanı, hicret edeceği memlekette aç kalacağı, korkusu hicret etmekten alıkoymasın. Çünkü rızkı veren Allah'tır.

وَلَئِن
سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ
مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم
مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾
وَمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾

61- Andolsun, onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı kim sizin yararınıza boyun eğdirdi?" desen; "Allah," derler. O halde nasıl Allah'ın birliğinden döndürülüyorsunuz?

62- Allah, kullarından dilediğine rızkı açar da, kısar da. Şüphesiz Allah, her şeyi bilendir.

63- Onlara: "Kim gökten suyu indirip de ölmüş olan yeri onunla diriltti?" diye sorsan "Allah", derler. De ki: "Hamd, övgü, Allah'a layıktır." Doğrusu, çokları düşünmezler.

64- Bu dünya hayatı eğlence ve oyundan başka bir şey değildir. Ahiret yurdu, işte asıl hayat odur, asıl yaşanacak yer orasıdır, keşke bilselerdi!

SÖZLÜK

وَ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ — Sen onlara sorarsan. Yani, müşriklere sorarsan.

وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ — Güneşi ve ayı buyruğu altında tutan, güneşe ve aya boyun eğdirmiş olan kimdir? Güneş ve ay, bıkmadan ve usanmadan daima yörüngelerinde akıp giderler.

فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ — Nasıl da döndürülüyorlar? Onlar için delilleri apaçık ortaya çıktıktan sonra, nasıl olup da haktan çevriliyorlar? Oysa O Allah; öyle bir ilahtır ki, her şeyi çekip çeviren ve yaratan, kulluk etmede tek olduğu kabul edilmesi gereken, hakiki ilahtır.

اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ — Allah dilediği kimse için rızkı bol verir. Şükür mü edecek yoksa nimetine nankörlük mü yapacak diye, kulunu denemek için dilediğine rızkı bol verir.

وَ يَقْدِرُ لَهُ — Dilediğine de kıt verir. Sabır mı gösterecek yoksa kızacak mı diye, denemek için dilediğine de daraltır.

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا — Onlara gökten suyu indirip de, ölümünden sonra onunla yeri canlandıran kimdir, diye sorsan.

لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ — Muhakkak ki Allah'tır, diyeceklerdir. Öyleyse, hiç bir fayda ve zararı dokunmayan putları ona nasıl ortak koşarlar?

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ — De ki, hamd Allah'a mahsustur. Onlara de ki: Size karşı delilinin mevcut olmasından dolayı, hamd Allah'a mahsustur.

بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ — Fakat onların çoğu akletmezler. Çünkü onlar anlayışlarında ve verdikleri cevaplarda çelişki içersindedirler.

وَ مَا هٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَ لَعِبٌ — Bu dünya hayatı sadece oyun ve eğlencedir. Yani, uğrunda yapılan çalışma ve oradaki yaşama göre dünya hayatı ancak oyun ve eğlencedir. Eğlencedir; çünkü insanlar onunla eğlenirler. Oyundur; çünkü insanlar oradan herhangi bir fayda elde etmeden ayrılırlar.

وَ إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ — Muhakkak ki ahiret yurdu gerçek hayattır. Yani, ebedi ve mükemmel hayat ahiret hayatıdır. Bu sebeple, onun için yapılan iş, dünya için yapılan işten daha üstündür.

لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ — Keşke onlar bilseler. Eğer müşrikler bunu bilselerdi, gelip geçici dünyayı, sürekli olan ahiret hayatına tercih etmezlerdi.

AÇIKLAMA

Ayetlerin akışı, tevhidi açıklamaya, şirki kötülemeye ve belki Allah'ın tekliğini kabul ederler diye, müşriklere öğüt vermeye devam ediyor.

Allah, Rasûlü Muhammed (s.a.v.)'e şöyle buyuruyor: "Andolsun ki onlara: Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı buyruğu altında tutan kimdir, diye sorsan, şüphesiz "Allah'tır" derler."

Allah'ın birliğini kabul ettikleri için mü'minlere eziyet ve işkence eden şu müşriklere, "yeri ve göğü yoktan var eden, durmadan yörüngelerinde akıp gider bir şekilde ayı ve güneşi emrine boyun eğdiren kimdir, diye sorsan, muhakkak ki sana, elbette Allah'tır, diye cevap vereceklerdir. Öyleyse delilleri onlar için açık seçik ortaya çıktıktan sonra, nasıl olur da haktan yüz çevirirler? Muhakkak ki onların bu hali hayreti celbeden bir durumdur.

"Allah, kullarından dilediğine rızkı bol ve dilediğine de az verir. Doğrusu Allah her şeyi bilendir."

Bu âyette anlatılan durum, Allah'ın ilahi hikmete dayalı idaresinin delillerinden bir tanesidir. Bu durum, gerçek ilah olmayı sadece Allah için gerekli kılmakta ve başkalarının ilah olmasının mümkün olmadığını ortaya koymaktadır. Çünkü Allah dilediği için rızkı bollaştırmakta, giyim, kuşam, yiyecek ve içecek hususunda kişiye bolluk temin etmekte, dilediği kuluna da nimetini kıt vermektedir.

Niçin bu durum böyle olmaktadır? Cevap şu şekildedir:

Allah kuluna, sabır mı edecek yoksa nankörlük mü yapacak diye imtihan için, rızkı bol olarak verir. Aynı şekilde, sabır mı gösterecek yoksa kızacak mı diye, dilediği kuluna da rızkı kıt verir.

Bu sebeple müşriklerin zengin oluşlarında, mü'minlerinse fakir oluşunda müşrikler lehine herhangi bir delil yoktur. Dolayısı ile zenginlik, ne Allah'ın kulundan memnun olduğuna, ne de ona kızdığına delalet eder. Fakirlik de aynı şekilde, ne Allah'ın gazabına, ne de hoşnutluğuna işaret eder.

"Muhakkak ki Allah her şeyi bilir."

Bu âyet Allah'ın, hikmet, rahmet, adalet ve idare sahibi olduğunu izah etmektedir. Çünkü o, bir hikmete binaen, kullarının durumunu ve onlar için uygun olanı bildiği için rızkı bol veya az vermektedir. Çünkü bir kısım insanlar için zenginlik iyidir, bir kısım insanlara da zenginlik zararlı olabilir.

"Andolsun ki onlara, gökten su indirip onunla ölümden sonra yeri diril-

ten kimdir diye sorsan, şüphesiz, "Allah'tır", derler. De ki: Hamd Allah'a aittir. Fakat çoğu bunu akletmezler."

Ey Rasûlümüz, sen o müşriklere şöyle sorsan: "Yağmuru gökten indirip, onunla kıtlık ve kuraklık sebebiyle ölümünden sonra, yeri dirilten kimdir?" Onlar şüphesiz "Allah'tır." diyerek sana cevap verirler: Öyleyse onlara de ki: "Gerçeği itirafınızdan dolayı, Allah'a hamdolsun. Eğer siz bu itirafınızın gerektirdiği şeyi yapsanız, Allah da gökten yağmur indirmeğe ve onunla ölümünden sonra yeri diriltmeğe devam eder. Öyleyse ibadet, sadece Allah'a layıktır. Şu halde gökten yağmur indirmeyen ve onunla toprağı canlandırmayan ilahlara niçin kulluk edersiniz?"

"Fakat onların çoğu akletmezler."

Çünkü akletselerdi, Rablerine taşları ve putları ortak koşmazlar, söz ve hareketlerinde bu çelişkiye düşmezlerdi. Oysa onlar rızık veren ve yaratan olarak Allah'ı kabul ederler, buna rağmen sonra da gidip putların önünde bekleşir, onlardan yardım ister ve onlara yalvarıp yakarırlar. Bununla da kalmazlar, yaptıkları bu işe engel olmak isteyenle de her türlü savaş ederler.

"Bu dünya hayatı sadece bir eğlence ve oyundan ibarettir. Asıl hayat ahiret yurdundaki hayattır. Keşke bilseler."

İnsanların, ahireti görmelerine engel olan ve ahiret için azık edinmekten onları alıkoyan bu dünya hayatı, ancak oyun ve eğlencedir. Çünkü onunla, ahireti inkar eden kimse meşgul olur, gece-gündüz onun için çalışır. Ardından da gün boyu oynayıp yorgunluk ve bitkinlikten başka bir şey elde edemeden dönen çocuklar gibi, ölür ve eli boş olarak oradan çıkar.

Öyleyse kişinin ahiret için hazırlık olacağı, salih amele yönelmesi gerekir. Çünkü ahiret hayatı gerçek hayattır, yani daimi ve mükemmel olan hayattır. Bu sebeple de çalışanlar ahiret için çalışmalı ve yarışanlar da, oranın işi uğrunda yarışmalılar.

Asıl hayat ahiret yurdundaki hayattır. Yani ahiret yurdu, ebedi oluşu ve hayırlı olması nedeniyle, kendisi için çalışmamız gereken, gerçek hayatın söz konusu olduğu yerdir.

"Keşke onlar bilseler."

Evet onlar, ahireti inkar edenler de, dünya sevdasıyla gözleri kararan müşrikler de, hıristiyanlar ve yahudiler de, ahiretin daha hayırlı olduğunu bilselerdi, dünyaya yönelmezler ve ahiretten yüz çevirmezlerdi. Fakat onların inatları ve gerçeği bilmeyişleri, yüz çevirmelerinin sebebi olmuştur. Onların ilacı ise; ilim ve hakkı kabul etmeleridir.

SONUÇ

1- Allah'ın Rab -yani her şeyi yarattığına- oluşuna inanan, fakat onun ilah oluşunu -yani ibadetin sadece Allah'a yapılması gerektiğine- inkar eden müşriklerin çelişkisi hayret edilecek bir şeydir.

2- Ayetlerde bir gerçek açıklanmıştır ki bu gerçek şudur: Fakirlik ve zenginlik ne Allah'ın rızasına ne de gazabına delalet eder. Onlar, ancak Allah'ın ilim ve hikmet sahibi olduğunu, mahlukatı mükemmel idare ettiğini gösterir.

3- Ayetlerde dünyanın değersizliği, ahiretinse kıymeti ve kıymetinin yüksekliği açıklanmıştır. Bu sebeple en ahmak ve en beyinsiz olan insan ahireti görmez, onu inkar eder, sadece dünyayı görür ve ona inanır.

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا
اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾
لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا
أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ
يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ
كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾
وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

65- Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız Allah'a halis kılarak O'na yalvarırlar. Fakat Allah onları salimen karaya çıkarınca hemen O'na ortak koşarlar.

66- Ki kendilerine verdiğimiz nimetlere nankörlük etsinler

ve şu geçici hayatta zevk içinde yaşasınlar. Ama yakında gerçeği bileceklerdir.

67- Görmediler mi çevrelerinde insanlar kaçırılırken, biz kendi şehirleri Mekke'yi güvenli, dokunulmaz bir bölge yaptık? Hâlâ batıla inanıp Allah'ın nimetine nankörlük mü ediyorlar?

68- Uydurduğu yalanı Allah'ın üzerine atan, veya kendisine gelen gerçeği yalanlayandan daha zalim kim olabilir? Kâfirlerin durağı cehennemde değil midir?

69- Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri biz, elbette yollarımıza iletiriz. Muhakkak ki Allah, iyilik edenlerle beraberdir.

SÖZLÜK

فِى الْفُلْكِ	Gemide.
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ	Dini yalnız O'na has kılarak. Sadece Allah'a yalvararak, dolayısıyla O'ndan başka ilahları anmayarak.
اِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ	Hemen ortak koşarlar. Sana ansızın şirkle gelirler. Şirk Allah'tan başkasına dua etmektir.
لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ	Onlara verdiğimiz şeyleri inkar etsinler. Yani, kendilerini boğulmaktan kurtarma nimetimizi ve başka nimetleri inkar etsinler.
فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ	Yakında bilecekler. Cehenneme atıldıklarında, inkarlarının cezasını bilecekler.
وَ يُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ	İnsanlar onların etrafından kapılıp götürülürken.
اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ	Onlar batıla mı inanıyorlar? Batıl olan putlara mı inanıyorlar? Allah-u Teâlâ, onların putlara inanmalarını hoş görmüyor.
وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا	Bizim yolumuzda cihad edenler. İnançlarını düzeltmek, nefislerini arındırmak ve ahlaklarını güzelleştirmek, daha sonra da İslâm ve müslümanlarla harb eden, Allah düşmanı kafirlerle savaş yolunda olanca gücünü sarfedenler.
لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا	Onları yollarımıza eriştireceğiz. Bizim sevgi ve rızamıza ulaştıracak yolu tanımaya onları muvaffak kılacak ve bunları elde etme hususunda, onlara yardım edeceğiz.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimelerin akışı, şirk ve müşrikleri kötülemeye devam etmektedir.

Daha önceki âyetlerde, müşriklerin Allah'ın Rab oluşunu kabul ettikleri geçmişti. Çünkü onlara, yeri ve gökleri kimin yarattığı, güneşi ve ayı kimin emrinde amade tuttuğu sorulsa, onlar hiç şüphesiz, "Allah'tır" diyeceklerdi. Yine onlara, gökten yağmuru kimin indirip de ölümünden sonra onunla yeri canlandırdığı sorulsa onlar elbette, "Allah'tır" diyeceklerdi. Durum böyle iken onlar, Allah'a putları ortak koşuyorlar. Yani, müşrikler Allah'ın Rab olduğunu itiraf ediyorlar, sonra da ona putları ortak koşuyorlar.

Muhakkak ki yine onlar, gemiye bindiklerinde dalgalar gelip onları salladığında ve batmaktan korktuklarında, Allah'a dua ederler.

"Gemiye bindiklerinde; tehlike ile karşı karşıya kaldıklarında; sadece Allah'a güvenerek O'na yalvarırlar. Ama Allah onları karaya çıkararak kurtarınca, kendilerine verdiği nimete nankörlük ederek O'na hemen eş koşarlar. Kendi nefislerine göre yaşasınlar bakalım, yakında bilecekler."

Onlar; gemiye bindiklerinde sadece Allah'a dua ederek, O'nun kendilerini boğulmaktan kurtarmasını isterler. Emin bir şekilde gemiden indiklerinde hemen şirk koşarlar. İşte bu yaptıkları şey, onların hem Allah'ın Rab olduğunu itiraf edip, hem de O'na ortak koşarak çelişkiye düşmeleri, yani kendi kendilerini yalanlamalarından, sahtekarlıklarından başka bir şey değildir. Bu olayın varıp dayandığı nokta cehalet, inad, taklid, inkar ve büyüklenmedir. İşte bu ayetin ifade ettiği anlam budur.

"Bizim kendilerine verdiğimiz nimetlere nankörlük etsinler ve kısa bir müddet dünya nimetlerinden faydalansınlar bakalım! Yakında bilecekler!"

Onların boğulmaktan kurtulduktan sonra tekrar şirke dönmeleri, Allah'ın onları kurtarma nimetine nankörlük etmeleridir. Çünkü onlar inkar etmemiş olsalar, sıkıntı ve bela anında bıraktıkları putlara tapınmağa dönmeyip, dua ve ibadeti sadece Allah'a yapmaya devam ederlerdi.

Ayette geçen "veli yetemetteu" kelimesi "ve'l yetemetteu" şeklinde de okunmuştur. İbn-i Cerir de bu okuyuşu tercih etmiştir. Böyle okunduğunda ise, anlam şu şekilde olmaktadır: "Onlar dünya hayatlarında, Allah'ın kendilerine verdiği dünya varlığıyla zevklensinler. Ölümden sonra bunun sonunun ne olduğunu bileceklerdir." Ki bu son da, ahiret azabıdır. Bu şekil okunuşta, âyette geçen emir, tehdit içindir.

"Veliyete metteu" şeklinde okunduğunda ise, cümle "liyekfuru"ya atfe-

dilmektedir. Yani, onlar sıkıntı anında sadece Allah'a dua etmekte, rahatlık anında ise ortak koşmaktadırlar. Böyle yapmaları ise, dünya hayatında kendilerine verilen nimetlere nankörlük edip faydalanmak içindir. Onların nankörlük edip ortak koşmaları, Allah'a muhtaç olmaktan kurtulmalarını sağlamaz. Onlar pek yakında, başlarına gelecek azabı ve üzerlerine çökecek belayı öğreneceklerdir.

"Çevrelerindeki insanlar haksızlığa uğratılıp öldürülürken, bizim Mekke'yi güven içinde ve kutsal bir yer kıldığımızı görmediler mi?"

Allah'ın, kendilerini boğulmaktan kurtarma nimetini inkar eden müşrikler bir başka nimeti görmediler mi? Bu nimet şudur: Allah onlar için Mekke'yi güvenli ve mukaddes bir yer yapmıştır. Onlar orada düşman baskınından ve zalimlerin istilasından emin bir şekilde otururlar. Mekke'nin dokunulmazlığı hususunda onlara hiç bir kimse tecavüzde bulunmaz. Arap yarımadasının uçlarında ve ortasında, etraflarındaki insanlar haksızca öldürülürken, üzerlerine baskınlar yapılıp, her zaman esir alınıp öldürülürlerken, onlara hiç bir zulüm yapılma-maktadır. Bu, ibadetle Allah'a şükretmeyi gerektiren en büyük nimetlerden biri değil midir?

Allah onları azarlayarak ve davranışlarını kınayarak şöyle buyuruyor: Batıla inanıp Allah'ın nimetini inkar mı ediyorlar? Yani putlara ibadeti tasdik ediyor ve ortak koşmayı itiraf mı ediyorlar? Rablerinin onlara verdiği nimete, bir olduğunu kabule, sadece O'na kulluk ederek şükretmiyorlar mı?

"Allah'a karşı yalan uydurandan; veya hak din kendisine gelmişken onu yalanlayandan daha zalim kimdir? Cehennemde inkarcılar için bir durak yokmudur?"

Allah iki durumda onları çirkin zulümle vasıflandırıyor. Birincisi: Allah'ın helal kıldığını haram, haram kıldığını da helal kılarak ve Allah katında kendilerine şefaat edecek zannıyla, putları Allah'a ortak koşarak, Allah'a iftira etmelerini.

İkincisi de. Allah Rasûlünün kendilerine getirdiği hakkı yalanlamalarında.

Burada geçen "hak", hüküm ve inanç esaslarıyla bir bütün olarak İslâm dinidir.

İşte bu en büyük işlediği ortaya konduktan sonra Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: Kâfirler için cehennemde bir durak yok mudur?

Buradaki soru açıklama amaçlı sorudur. Yani, şüphesiz cehennemde ka-

firler için cehennemden bir durak vardır, demektir. Bu cehennem durağı onların cezalarıdır. Cehennem ne kötü cezadır.

"Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri, elbette yollarımıza eriştireceğiz. Allah şüphesiz iyi davrananlarla beraberdir."

Bu ayette müjde ve gerçek bir vaad vardır. Bu şu demektir: Kim Allah yolunda sadece Allah'a kulluk ederek çalışmak suretiyle, Allah rızasını elde etmek için olanca gücünü sarfeder, savaşmaya izin verildiği günde müşriklerle savaşırsa, Allah da onu doğru yola ulaştırır. Yani Allah'ın nimetlerine kavuşup, cehennem azabından uzak olurlar. Böylece kurtuluşa ererler.

Bu müjde bizzat Allah yolunda, cihad eden herkes için geçerlidir. Bu şöyle olmaktadır: Allah, kendi yolunda cihad edeni destekleyişi ve ona yardımda bulunuşuyla, iyi davrananların yanındadır.

Ayette geçen "iyi davrananlardan" maksat, niyetleri, söz ve hareketleri iyi olanlardır. Bu kimseler inanan insanlardır. Dolayısı ile bu niyet, nefisleri temiz ve ruhları pak olduğu için faydalı olmaktadır.

Ey Allah'ım! Bizi de onlardan kıl ve onlara söz verdiğin şeyleri bize de ver. Muhakkak ki sen cömert ve kerimsin.

SONUÇ

1- Ayette şu açıklanmıştır: Arab müşrikler Allah'a inanmayan ateist değildirler. Onlar, Allah'ın Rab olduğunu, yani her şeyin yaratanı ve sahibinin Allah olduğunu kabul ediyor, ilah, yani ibadetin sadece Allah'a ait olduğunu kabul etmede ise putları O'na ortak koşuyorlardı.

2- Belki şükrederler diye Allah'ın kendilerine verdiği nimetlere dikkat çekilerek, müşrikler uyarılmaktadırlar.

3- Allah'a iftirada bulunan, hak din kendisine gelip ulaşınca yalanlayan, arzusuna uyarak dünyayı tercih ettiğinden, haktan yüz çeviren kimsenin zulmünden daha büyük zulüm yoktur.

4- Müşriklerle, şeytanla ve nefsiyle cihad edeni, Allah hem dünyada hem de ahirette kurtuluş ve başarı yoluna ulaştırmakla müjdelemiştir.

5- İyilik yapmak fazilettir. İhsan, sadece Allah'a kullukta bulunmak, Allah'ın emrettiği şekilde tam ve güzel bir şekilde ibadetleri eda etmektir. İhsanın fazilet oluşu, Allah'ın mü'minlerle olduğunu haber vermesiyle anlaşılmıştır.

Sûre 30
Rum Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 60

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُم مِّن بَعْدِ غَلَبِهِمْ
سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ فِي بِضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِن قَبْلُ
وَمِن بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ اللَّهِ
يَنصُرُ مَن يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾
وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾
يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ
غَافِلُونَ ﴿٧﴾

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Elif Lâm Mîm.

2- Rumlar, yenildi:

3- Araların bulunduğu bölgeye en yakın bir yerde. Onlar bu yenilgilerinden sonra yeneceklerdir;

4- Birkaç (3-9) yıl içinde. Onların bu yengilerinden önce de, sonra da emir Allah'ındır (ferman O'nundur). O gün mü'minler sevinirler:

5- Allah'ın yardımıyle Allah, dilediğine yardım eder. O, galibtir, esirgeyendir.

6- Bu, Allah'ın vaadidir. Allah vaadinden caymaz; fakat insanların çoğu bilmezler.

7- Onlar, sadece şu yakın hayatın dış yüzünü bilirler; ahiretten ise onlar tamamen gafildirler.

SÖZLÜK

الم — Bunlar mukatta harfleridir.

غُلِبَتْ — Rumlar yenildiler. İranlılar, bizanslıları yendiler.

الرُّومُ — Rum. Bu kelime bir şahsın ismi'dir. Bu kişinin tam ismi, Rum b. İsa b. İshak b. İbrahim'dir. Bu kabile, bu şahsın ismiyle anılmıştır. Çünkü bu şahıs kabilenin atasıdır.

فِي أَدْنَى الْأَرْضِ — En yakın yerde. Bizans topraklarının İran'a en yakın olan bölgesinde. Burası, Dicle ile Fırat nehirleri arasında kalan, Cezire ismiyle bilinen yerdir.

وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ — Onlar yenilmelerinden sonra galip geleceklerdir. Rumlar, İranlılar tarafından yenildikten sonra, İranlıları yeneceklerdir.

فِي بِضْعِ سِنِينَ — Üç ile dokuz sene arasında bir zamanda.

لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ — Önce de, sonra da iş Allah'a aittir. Bu konuda, yani önce İranlılar'ın üstün gelmesinde, sonra da Rumların üstün gelmesinde iş sadece Allah'a aittir. Çünkü O'nun istediği olur, istemediği olmaz.

وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ — O gün inananlar sevinirler. Müslümanlar, Rumların İranlıları yendiği gün ehl-i kitabın ateşe tapan müşriklere üstün gelmesine, kendilerinin de Mekkeli müşriklere karşı Bedir'de zafer kazanmalarına sevineceklerdir.

وَعْدَ اللَّهِ — Bu Allah'ın vaadidir. Allah söz vermiş ve sözünü müslümanlar için gerçekleştirmiştir.

لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ — Allah vaadinden dönmez. Sözünden dönmek Allah'ın şanından değildir. Bunun sebebi, ilim ve kudretinin yüceliğidir.

وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ — Fakat insanların çoğu bilmezler. Yani Allah'ın vaadini yerine getirmesini icab ettiren, ilim ve kudret sıfatındaki yüceliği bilmezler.

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا — Onlar dünya hayatından, görülen kısmı bilirler. İmanı ve dinin sırlarını bilmezler. Onlar, sadece geçim vasıtaları olan ticaret, ziraat ve sanat gibi dünya hayatından görülen şeyleri bilirler.

وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ — Onlar ahiret hayatından habersizdirler. Oradaki cennet ve cehennemden ve bunlara ulaştıracak inanç ve fiillerden habersizdirler.

AÇIKLAMA

Elif, lâm, mîm. Bu harfleri ve benzerlerini en güzel açıklama şekli, bunlarla neyi kastettiğini, en iyi Allah'ın bildiğini söylemektir.

Böyle söylemekle birlikte şuna da işaret edilmelidir ki, bu harfler iki fayda taşımaktadırlar: Birincisi, Kur'an harflerinden oluşmuştur. Arablarsa Kur'an'ın benzerini biraraya getirmekten aciz kalmışlardır. Dolayısıyla bu, Kur'an'ın Allah vahyi olduğunu, kendisine indiği kesimin de Rasûl olduğunu ve ihtiva ettiği hükümlerin insanlığın ihtiyacı olduğunu, insanlığın ancak onunla mutlu, olgun ve iyi olacağını göstermiştir.

İkinci olarak: Müşrikler, dinleyene tesir etmesinden korkarak, Kur'an'ın dinlenmesini engellediklerinde, çeşitli yerlerde pekçok kere, Allah bunun benzeri ayetleri indirmiştir. Bu sebeple de onlar Kur'an'ı dinlemeye mecbur kalmışlardır. Çünkü bu harfler, arapların günlük konuşmalarında bilinmiyordu.

"Rumlar en yakın bir yerde yenildiler; onlar bu yenilgilerinden sonra üç ila dokuz yıl arasında galip geleceklerdir. İş, eninde sonuda Allah'a aittir. İşte o gün inananlar, istediğine yardım eden Allah'ın yardımına sevineceklerdir. O güçlüdür, merhametlidir."

İran topraklarına yakın Şam topraklarında, İranlılar Bizanslıları yenmişti. Bu olay Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgede olmuştu. İranlıların Bizanslıları yenmesinden sonra, Bizanslılar da, İranlıları üç sene ile dokuz sene arasında bir zaman süresinde yenecekler.

Bu yenilgiden önce de, sonra da herzaman hüküm Allah'a aittir. Çünkü yarattıklarında söz sahibi olan idareci O'dur.

Bizanslılar, İranlıları yendiği gün, mü'minlerBizanslıların kazandığı zafere sevinirler. Çünkü Bizanslılar kitap ehli, İranlılar ise müşriktirler.

Yine mü'minler, Bedir'de müşriklere karşı elde ettikleri zafere de sevinirler. Çünkü Bizanslıların zafer kazandıkları an, mü'minlerin de Bedir'de müşriklere karşı zafer kazandığı andır. İşte bu olay, meydana gelmesinden önce Kur'an'ın haber verdiği, gayb haberidir. Nitekim olay aynen Kur'an'ın haber verdiği şekilde gerçekleşmiştir.

Bununla şu ortaya konmuştur: İslâm, O'nun Kitab'ı ve Peygamber'i haktır.

Allah kullarından dilediğine yardım eder. Mü'minlere ve Rumlara yardım etmeyi dilemiş ve şu kadar küsür sene önce söz verdiği sözünü gerçekleş-

tirerek, aynı anda hem Rumlara, hem de mü'minlere yardım etmiştir. Allah emrinde üstün, sözünü yerine getirmeye muktedir, dostlarına ve salih kullarına da merhametlidir.

"Onlar dünya hayatının görülen kısmını bilirler. Onlar ahiretten habersizdirler."

Kafirler, sanat ve ticaret benzeri, geçimlerini temin etme yolları gibi, dünya hayatından görüleni bilirler; fakat, ateşten kurtulup cennette oturmaları için yapmaları veya yapmamaları gereken şeylerden habersizdirler.

SONUÇ

1- İslâm'ın hak din olduğu, Kitab'ı Kur'an'ın verdiği gayb haberlerinin doğru çıkmasıyla açıklanmıştır.

2- Ayetlerde, Yahudi ve hristiyanların müslümanlara, müşrikler, sosyalist ateistler ve benzerlerinden daha yakın olduğu açıklanmıştır. Ateistler, Allah'a ve ahirete inanmazlar.

3- Ayetlerde, ahirette insanları mesud ve olgun kılacak doğru akideyi, hikmetli hükümleri insanların çoğunun bilmediği açıklanmıştır. O hükümler ki, insan ancak onunla kemale erer ve ancak onlarla mesud olur. İnsanlar geçimlerini temin gibi, düya hayatında görülen şeyleri bilirler; fakat ahiret hayatından hiç bir şey bilmedikleri gibi, dünya hayatının sırlarından da bir şey bilmezler. Kendilerini azapdan kurtarıp da mutlu olacakları yolu arıştarmazlar. Mutluluk veya bedbahtlık konusunda, ahiret hayatından habersiz olmaktan Allah'a sığınırız.

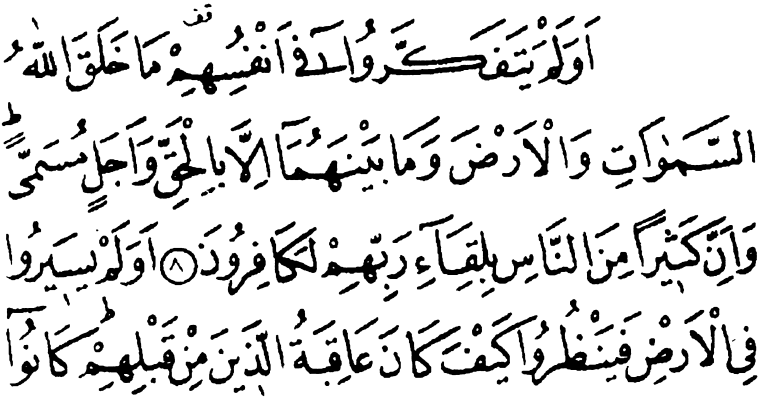
أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِم مَّا خَلَقَ اللَّهُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى
وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا
فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا

أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا
عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ
لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ
الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوأَىٰ أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا
يَسْتَهْزِئُونَ ﴿١٠﴾

8- Kendi içlerinde hiç düşünmediler mi? Ki Allah, göklerde, yerde ve bu ikisi arasında bulunan her şeyi ancak hak olarak ve belirtilmiş bir süre ile yaratmıştır. İnsanlardan çoğu, Rab'lerine kavuşmayı inkar etmektedirler.

9- Yeryüzünde gezmediler mi ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğuna baksınlar. Onlar, kendilerinden daha güçlü idiler, sular, madenler çıkarmak, ekin ekmek, ağaç dikmek için toprağı kazmış alt-üst etmişler ve onu, bunların imar ettiklerinden daha çok imar etmişlerdi. Onlara da elçileri, deliller getirmişti. Demek ki, Allah onlara zulmedecek değildi. Fakat onlar, kendi kendilerine zulmediyorlardı.

10- Sonra kötülük edenlerin sonu çok kötü oldu. Çünkü Allah'ın ayetlerini yalanladılar. Ve onlarla alay ediyorlardı.

SÖZLÜK

فِي أَنْفُسِهِمْ — Kendi kendilerine... "Onlar yoktan nasıl yaratıldılar ve yetişkin oldular?" diye kendi kendilerine...

إِلَّا بِالْحَقِّ — Hak olarak. Yani, Allah yeri ve gökleri, bunların ikisinin arasında bulunan şeyleri, adalet anlamına gelen hakla yarattı.

وَأَجَلٍ مُسَمًّى — Belirli bir süre için. Bu süre, ahiret hayatının adil bir karşılık hayatı olması için, dünya hayatının sona erdiği zamandır.

بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ — Rablerine kavuşmayı inkar ederler. Onlar ahirette yeniden dirilip, Rableri huzurunda hesaba çekilmeyi ve ceza görmeyi inkar ederler.

وَ اَثَارُوا الْاَرْضَ — Onlar yerin altını üstüne getirmişlerdi. İnşaat, ağaç dikme ve çiftçilik için yeri kazıp alt üst etmişlerdi.

وَ عَمَرُوهَا — İmar etmişlerdi. Müşriklerin yaptığı imardan daha fazla yeri imar etmişlerdi.

وَ جَاءَتْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ — Elçileri onlara delillerle gelmişti. Rasûller, mucize gibi çeşitli delil ve belgelerle gelmişlerdi.

وَ لَكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ — Fakat onlar, ancak kendilerine zulmediyorlar. Yalanla, şirkle ve isyanla kendilerine zulmediyor, kendilerini helakla karşı karşıya bırakıyorlar.

اَسَاءُوا السُّوأى — Kötülük yapan. Yalan söyleyerek, ortak koşarak ve karşı çıkarak kötülük yapan.

اَنْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ — Allah'ın ayetlerini yalanlayıp, onlarla alay ederek.

AÇIKLAMA

Âyetler, ahirette dirilmeyi inkar edenlere karşı, Kur'an ayetlerinin ihtiva ettiği akli delilleri açıklayarak, yeniden dirilmeye inanmaya çağırıyor.

"Kendi kendilerine Allah'ın gökleri yeri ve bu ikisi arasında bulunanları gerçek olarak ve belirli bir zaman için yarattığını düşünmezler mi? Doğrusu insanların çoğu Rablerine kavuşacaklarını inkar ederler."

Onlar kendi kendilerine, insanlar yokken nasıl çocuk olarak, ardından genç olarak, daha sonra da adam olarak, bundan sonra da yaşlı olarak mevcut olduklarını ve öldüklerini düşünmeden inkar mı ediyorlar? Onları yaratan, büyüten, sonra da öldüreni, yeniden diriltmeye, dünya hayatında işlediği işlere göre hesaba çekip cezalandırmaya kâdir değil midir?

Allah yeri, gökleri ve bunlar arasında bulunanları boşuna yaratmamıştır. Aksine ibret alınsın, şükredilsin diye yaratmıştır.

Sonra yer ve gökler için belirlenen zaman dolunca, onları yok edecektir.

Bundan sonra da, ders alıp şükür mü ettiler, yoksa ders almayıp da unutup, inkar mı ettiler, diye insanları hesaba çekmek için tekrar yaratacaktır. Bunlardan sonra da iman ve itaatine göre, ya da inkar ve isyanına göre, onlara karşılık verecektir.

Muhakkak ki insanların çoğu Rab'lerine kavuşmayı inkar eder. Allah bu ayette şu haberi veriyor: İnsanların çoğu, yeniden dirilme inancının doğru ve gerçek olduğuna delalet eden kuvvetli delil ve belgelere rağmen, bunu inkar ederler.

"Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden önce geçmiş kimselerin sonlarının nasıl olduğuna bakmazlar mı? Ki öncekiler kendilerinden daha kuvvetli idiler; yeryüzünü kazıp altüst ederek daha çok ilerleme yapmış kimseydiler; ve onlara belgelerle peygamber gelmişti. Böylece Allah onlara zulmetmiyor, onlar kendilerine zulmediyorlardı."

Müşrikler yeniden dirilmeyi, yeryüzünü dolaşıp kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmadan inkar mı ediyorlar? Ki onlar kendilerinden daha güçlüydüler ve imar, ziraat ve çiftçilikle yerin altını üstüne getirmişler, onlardan daha fazla yeryüzünü imar etmişlerdi. Aynı zamanda onlara delillerle peygamberler gelmişti.

Allah onları yok ettiğinde, onlara zulmetmemişti; aksine onlar kendilerine zulmetmişlerdi.

Onları helak etmesinde Allah'ın hikmetine, ilmine ve kudretine dair delil yok mudur? Nasıl olur da hesap ve ceza için, Allah'ın kıyamette kullarını tekrar diriltmesini inkar ederler?

"Sonra, Allah'ın ayetlerini yalanlayıp alaya alarak kötülük işleyenlerin sonu pek kötü oldu!"

Müşrikler ve kafirler, yani peygamberleri ve Allah'ın hükümlerini yalanlayanların sonu pek feci oldu. Onların böyle olmaları Allah'ın ayetlerini yalanlayıp alaya almaları sebebiyleydi. Onlar alayda ısrar etmişler, bu işten tevbe etmemişlerdi.

SONUÇ

1- Akli deliller ortaya konarak, yeniden dirilme inancı açıklanmıştır.

2- İnsanların çoğu, kuvvetli delillere rağmen, yeniden dirilmeyi inkar ederler.

3- Haram işlememek ya da bir farzı terketmemek şartıyla, ibret almak için yeryüzünde seyahat etmek güzeldir.

4- Allah'ın şu adil cezası açıklanmıştır: Kötülük, her zaman kötü sonuçları meydana getirir.

5- Din ile, hükümleriyle, Kur'an'la ve âyetleriyle alay etmek küfürdür.

اَللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ
(١١) وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ (١٢) وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ
مِنْ شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ (١٣)
وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ (١٤) فَأَمَّا الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ (١٥)
وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَئِكَ
فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ (١٦)

11- Allah, yaratmaya başlar, sonra onu çevirip yeniden yapar; sonra O'na döndürülürsünüz.

12- Kıyamet saati başladığı gün, suçlular umutsuzluk içinde susarlar.

13- Allah'a ortak koştukları putlarından da kendilerine hiçbir şefaatçi çıkmaz. O zaman ortaklarını inkar ederler.

14- O saat başladığı gün, o gün inananlar ve inanmayanlar ayrılırlar:

15- İnanıp iyi işler yapanlar, onlar çiçekli, ırmaklı bir bahçe içinde neşelendirilirler.

16- Fakat inkar edip ayetlerimizi ve ahiret buluşmasını yalanlayanlara gelince, onlar da tutuklanıp azabın içine getirilirler.

SÖZLÜK

ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ Sonra ona döndürülürsünüz. Tekrar yaratıldıktan sonra ona döndürülürsünüz.

يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ Suçlular umutsuz kalıverir. Kurtulma ümidini yitirirler, delilleri biter, dolayısıyla konuşamazlar.

وَ كَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ Onlar ortaklarını da inkar ederler. Onlardan kendilerini uzak kabul eder, onları tanımazlar.

يَتَفَرَّقُونَ Onlar dağılırlar. Cennette mutlu olanlar ve cehennemde bedbaht olanlar şeklinde ayrılırlar.

فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ Ağırlanacakları bahçede. Onlar, ağırlanacakları cennet bahçelerinden birinde sevinirler.

فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ Onlar azabla yüzyüze bırakılırlar. Ve oraya girdirilirler, bir daha oradan çıkamazlar.

AÇIKLAMA

Âyetler, delilleri anlatarak ve öldükten sonra meydana gelecek cezaya uygun olan canlı tablolar sunarak, yeniden dirilme inancını anlatmaya devam ediyor.

"Allah önce yaratır, ölümünden sonra da onu tekrar diriltir. Sonunda ona döndürüleceksiniz."

Bu âyet, şüpheyi ortadan kaldıran ve karışıklığı gideren bir şekilde yerin, göklerin ve bu ikisi arasında bulunanın Rabb'i olan Allah'ın önce yarattığını, sonra öldürdüğünü, sonra tekrar yaratacağını ve bütün mahlukatın ona döndürüleceğini ilan ediyor. Aynı şekilde, en kuvvetli delili getirerek, Allah yeniden dirilme inancını açıklıyor. Allah'ın var olması, karşı konulamayan kudreti, her şeyi kuşatan ilmi ve her şeyde bulunan hikmetidir.

"Kıyamet koptuğu gün suçlular umutsuz kalırlar."

Bu ayet, yeniden dirildikten sonra cereyan edecek olayları anlatıyor. Dolayısıyla o şöyle belirtiyor: Kıyamet kopup insanlar tekrar diriltilince, suçlular Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesecek, ileri sürecekleri delilleri kalmadığından susacaklardır. Onlar için, Allah katında kendilerine şefaat edecek ümidiyle ibadet ettikleri putları da şefaat etmeyecek, onların şefaatinden ümit kesecek ve onları da inkar edeceklerdir. Yani azabın artmasından korktukları için, putlara taptıklarını da inkar edeceklerdir. İşte bu durum, şirk ve isyanla suç işleyen kimselerin halidir. Onları bu duruma düşüren Allah'ın ayetlerini ve ona kavuşmayı inkar etmeleridir.

"Kıyamet koptuğu gün darmadağın olurlar."

Bu âyet, öldükten sonra dirilmeyi takiben olacak olan olayların başka bir anlatımıdır. Allah (c.c.) şunu haber veriyor: Kıyamet koptuğu zaman, insanlar kendi aralarında iki gruba ayrılır. Bir grup cennettedir, bir grup cehennemdedir.

Allah bunun hemen peşinden, insanların iki grup olmasının sebebini şöyle açıklıyor:

"Ama inanıp yararlı iş işleyenler, ağırlanacakları bir cennette bulunurlar."

Yani Allah (c.c.)'ı yaratıcı ve tek ibadet edilen olarak, Hz. Muhammed'i peygamber olarak, İslâm'ı din olarak ve yeniden dirilmeyi gerçek olarak kabul eden, Allah'a emrettiği gibi ibadet edenlere gelince, onlar cennette karşılaştıkları nimet ve hoşnutluğa sevinirler. Çünkü salih amel demek, ister sözlü olsun ister fiili olsun, itaat edilmesi emrolunan hükümler demektir. Allah'ın müslümanlara lutfetmesi, onları iman yoluna eriştirmesi, salih amel yapmaya muvaffak kılması ve cennete sokmasıdır.

"İnkar edip ayetlerimizi ve ahirette bana kavuşmayı yalanlayanlara gelince, işte onlar azapla yüz yüze bırakılırlar."

Allah, kâfirlerin cezalarını, sebebiyle birlikte anlatıyor. Onların cezalarının sebepleri, Allah'ın birliğini inkar etmeleri, Kur'an ayetlerini, bu ayetlerin taşıdığı delilleri, hükümleri ve ahireti inkar etmeleridir.

Onların cezalandırılmaları ise, ebedi azabla yüzyüze bırakılmalarıdır. Onlar o azab içersinde ebedi olarak kalacaklardır.

SONUÇ

1- Kıyamet sahneleri anlatılarak ve deliller sunularak yeniden dirilme inancı açıklanıyor.

2- Şu inanç esası açıklanıyor: Müşriklere ve kafirlere kıyamette şefaat edilmeyecektir. Şirk ve küfür ehli olanlara şefaatçinin bulunacağı inancı batıldır, boştur.

3- "Kıyamet günü, mutlu ve mutsuz olma" prensibi açıklanmıştır: İman ehli olanlar, cennette ağırlanacak, mutlu olacak; şirk ehli olanlar, cehennemle yüz yüze bırakılacak, mutsuz olacaktır.

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ
وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ
الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ
﴿١٩﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ
تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ
أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

17- Öyle ise akşama girdiğiniz zaman da, sabaha erdiğiniz zaman da tesbih Allah'ındır (O'nun şanını yüceliği anılır.)

18- Göklerde ve yerde, günün sonunda da, öğleye erdiğiniz zaman da hamd, O'na mahsustur.

19- Allah, ölüden diri çıkarır, diriden ölü çıkarır; yeri ölümünden sonra diriltir. İşte siz de bedensel hayata öyle çıkarılacaksınız.

20- O'nun ayetlerinden, gücünün işaretlerinden biri, sizi topraktan yaratmasıdır. Sonra siz yeryüzüne yayılan insanlar oluverdiniz.

21- O'nun ayetlerinden biri de, size, nefislerinizden, kendileriyle sükun bulacağınız eşler yaratması ve aranıza sevgi ve acıma koymasıdır. Şüphesiz bunda, düşünen bir toplum için ibretler vardır.

SÖZLÜK

فَسُبْحَانَ اللّٰه — Allah'ı tesbih edin. Namaz kılın.

حِينَ تُمْسُونَ — Akşama ulaştığınızda. Akşama girdiğinizde. Bu zamanda, akşam ve yatsı namazları vardır.

وَحِينَ تُصْبِحُونَ — Ve sabaha ulaştığınızda. Sabaha girdiğinizde. Sabah vaktinde kılınması gereken sabah namazıdır.

وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ — Yerde ve göklerde hamd ona mahsustur. Başkasına ait değildir.

وَ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ — Ölüden diri çıkartır. Ölü nutfeden canlı insanı çıkarır.

وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ — Canlıdan da ölü çıkartır. Canlı insandan da ölü nutfeyi ve canlı tavuktan ölü yumurtayı çıkartır.

وَ عَشِيًّا — Ve yatsı vaktinde. İkindi vaktinde. İkindi vaktine girdiğinizde. Bu vakit içersinde ikindi namazı mevcuttur.

وَ حِينَ تُظْهِرُونَ — Öğle vaktine ulaştığınızda. Bu vakit içinde öğle namazı vardır.

وَ يُحْيِي الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا — Ölümünden sonra yeri diriltir. Onu yağmurla diriltir. Yerler kuruyken bitkiyle canlanır.

وَ كَذٰلِكَ تُخْرَجُونَ — İşte siz de aynı şekilde çıkarılırsınız. Öldükten sonra kabirlerinizden çıkarılırsınız.

وَ مِنْ اٰيَاتِهٖ — Onun delillerinden biri de... Kudretinin, ilminin ve öldükten sonra sizin tekrar diriltilmenizi gerektiren hikmetinin delillerinden biri de...

اَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ — Sizi topraktan yaratmasıdır. İnsanın topraktan yaratılması, Hz. Adem'in topraktan yaratılmasıyla olmuştur.

تَنْتَشِرُونَ — Yayılırsınız. Yeryüzüne orayı imar edecek insanlar olarak yayılırsınız.

لِتَسْكُنُوا اِلَيْهَا — Kendisiyle huzura kavuşacağınız... İnsanlar arasında mevcut hemcins olma, hükmü gereği birbirinizle huzura kavuşmanız için.

وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً — Aranızda sevgi var eden. Çünkü eşlerden her biri diğerini sever ve ona acır.

AÇIKLAMA

"Akşamlarken ve sabahlarken, öğle ve ikindi vaktinde Allah'ı –ki göklerde ve yerde hamd ona mahsustur– tesbih edin, namaz kılın."

Allah, önce yaratmayı, ardından da cennetliklerin cennete, cehennemliklerin de cehenneme yerleşmeleri ile, yaratılışın son buluşunu açıklayınca, bu iş Allah'a hamdetmeyi gerektirdiği gibi, celal ve kemal sıfatına yakışmayan noksanlıklardan tenzih edilmesini de gerektirmiştir. Beş vakit namaz, sayılan şeyleri taşıdığından, Allah (c.c.), sabah, öğle, ikindi ve akşam vakti namaz kılınmasını emretmiştir.

Allah, diğer mahlukatın değil de, yerde ve göklerde şükretmenin sadece kendine ait olduğunu haber veriyor.

"O ölüden diri çıkarır, diriden ölü çıkarır. Yeryüzünü ölümünden sonra o canlandırır. Ey insanlar! İşte siz de böylece diriltileceksiniz."

Allah'a hamdetmeyi, itaat etmeyi gerektiren, yine kullarını yeniden diriltmeyi, onları hesaba çekip cezalandırmayı gerekli kılan, kemal ve celal sıfatlarının apaçık delillerinden bir tanesi de, insan gibi bir canlıyı ölü nutfeden, aynı şekilde imanı küfürden, nutfe gibi bir ölüyü de insandan, göstergelerinden çıkarmasıdır.

Allah'ın varlığının, kudretinin ve ilminin delillerinden bir tanesi de, ölümünden sonra toprağı yağmurla canlandırmasıdır. Birden toprak canlanır ve ot, ağaç ve ekin çeşitleriyle dolar taşar.

İşte siz de aynı şekilde, ölüden canlının, canlıdan ölünün çıkarılması gibi ve ölümünden sonra yerin diriltilmesi gibi, çürüyüp karıştığınız topraktan, mezardan çıkarılacaksınız. Allah sizi canlandıracak, hesap ve ceza için kabirlerinizden çıkaracaktır. Çünkü birincisine gücü yetenin ikincisine de gücü yeter. Aralarında fark yoktur.

"Sizi topraktan yaratması, onun varlığının belgelerindendir. Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılırsınız."

Allah'ın varlığına, ilmine ve sadece O'na kulluk etmeyi gerektiren kudretine delalet eden belgelerden bir tanesi de, insan neslini topraktan yaratmasıdır. Allah, insalığın ilk atası Hz. Âdem'i ve hamını Hz. Havva'yı topraktan, diğer insanları da bu ikisinden çoğaltıp yaratmıştır.

Topraktan yaratılan bu insanlar, Allah'ın da buyurduğu gibi, Allah'ın izniyle, imar etmek üzere, yeryüzünün çeşitli yerlerine dağılırlar.

"İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda sevgi ve merhamet var etmesi onun varlığının belgelerindendir. Bunlarda düşünen toplum için dersler vardır."

Allah'ın varlığına, ilmine, sadece ona ibadet etmeyi gerektiren hikmetine, aynı zamanda yaratmaya kadir olduğuna delalet eden delillerinden bir tanesi de, size kendi cinsinizden eşler yaratmasıdır. Ki siz o eşlerle huzur bulursunuz. Çünkü mahlukatta her cins kendi cinsi ile huzur bulur. Aynı şekilde aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de Allah'ın delillerindendir. Eşler arasında sevgi ve merhamet, biri diğerine zulmettiğinde bulunmaz. Bu sebeple eşler arasındaki sevgi ve merhamet, zulüm kalkıp adalet ve hak yerini bulmadıkça olamaz demektir.

Muhakkak ki bu işte, aklını kullanıp düşünenler için deliller vardır. Şüphesiz onlar Allah'ın varlığına, ilmine, kudretine dair delilleri bulurlar. Bu delillerin hepsi Allah'ın birliğini kabul etmeyi, yalnızca onu sevmeyi ve ona itaat etmeyi gerektirir.

Yeniden dirilme inancı açıklanmasına rağmen, yalanlayan suçlular yine de onu inkar etmişlerdir.

SONUÇ

1- Allah-u Teâlâ'yı zatına yakışmayan her şeyden tenzih etmek farzdır.

2- Verdiği nimetlere karşılık Allah'a şükretmek farzdır.

3- Namaz kılmak farzdır.

4- Beş vakit namazın vakti açıklanmıştır.

5- Allah'ın kudretini, ilmini ve birliğini kabul etmeyi gerektiren yeniden dirilme konusunda, rahmetinin delilleri açıklanmıştır.

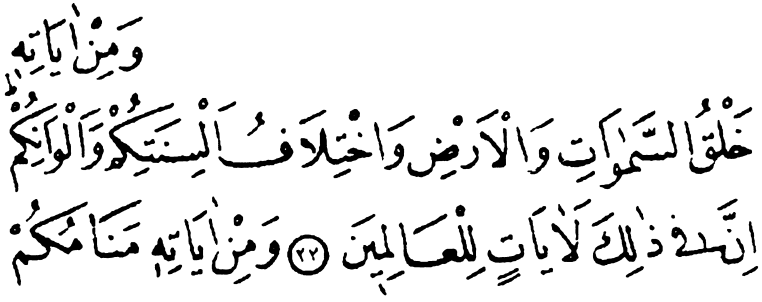
وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ
خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّلْعَٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم

بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُم مِّن فَضْلِهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا
وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾
وَمِنْ آيَاتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ
دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

22- O'nun ayetlerinden biri de göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda, bilenler için ibretler vardır.

23- O'nun ayetlerinden biri de, geceleyin ve gündüzün uyumanız ve O'nun lütfundan nasibinizi aramanızdır. Şüphesiz bunda, işiten bir toplum için ibretler vardır.

24- O'nun ayetlerinden biri de, size, korku ve umut vermek için şimşeği göstermesi, gökten bir su indirip onunla ölümünden sonra yeri diriltmesidir. Şüphesiz bunda, aklını kullanan bir toplum için ibretler vardır.

25- Onun ayetlerinden biri de, göğün ve yerin O'nun buyruğuyla durmasıdır. Sonra sizi yerden bir tek davetle çağırdığı zaman, bir de bakarsınız ki çıkıyorsunuz.

SÖZLÜK

وَ مِنْ آيَاتِهِ Ve O'nun âyetlerindendir. Onun delillerindendir. Yeniden yaratmaya gücü yettiğini gösteren delillerdendir.

وَ اخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ Dillerinizin farklı olması. Her kavmin kendine mahsus farklı

bir dili olması Yüce Allah'ın kudretine işaret eden delillerden biridir.

وَ اَلْوَانِكُمْ — Renklerinizin. Beyaz, sarı, kızıl ve siyal gibi, deri renklerinizin farklı olması. Bu renkleri taşıyan şahısların hepsi aynı anababanın çocuklarıdır.

لِلْعَالِمِينَ — Bilenler için. Allah'ın kudretine deliller vardır.

وَ ابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ — O'nun lutfundan rızık aramanız. Ziraat, ticaret, sanat gibi, sebeplerini yerine getirerek rızık aramanız.

لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ — İşiten topluluk için. Sadece sesleri işitmekle yetinmeyip, anlayarak dinleyen toplum için.

يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَ طَمَعًا — Size korku ve ümit veren şimşeği göstermesi. Tufan ve yıldırımlardan korktuğumuz ve yağmur ümit ettiğiniz halde, size şimşeği göstermesi.

اَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَ الْاَرْضُ بِاَمْرِهِ — Yerin ve göğün ayakta durması. Yaratıldıkları günden beri Allah'ın emri ile yerin ve göğün, şu an olduğu gibi ayakta durması.

دَعْوَةً مِنَ الْاَرْضِ — Sizi kabirlerinizden çağırması. Sizi kabirlerinizden bir kere çağırdığında. Bu çağırma İsrafil'in Sur'a üfürmesiyle olacaktır.

اِذَا اَنْتُمْ تَخْرُجُونَ — Siz hemen çıkıverirsiniz. Hesab ve ceza için kabirlerinizden diri olarak hemen çıkıverirsiniz.

AÇIKLAMA

Âyetler, delil ve belgeleri açıklayarak tevhid (Allah'ın varlığı, birliği ve kanun koyuculuğu) ve ahirette yeniden dirilme inancını anlatmaya devam ediyor.

"Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması O'nun varlığının delillerindendir. Doğrusu bunlarda bilenler için dersler vardır."

Allah'ın ahirette yeniden yaratmaya kâdir ve birliğinin kabul edilmesinin farz olduğunu gösteren delillerden bir tanesi de, yeri ve gökleri, bunların arasında mevcut olan şeyleri yaratması ve konuştuğunuz dillerin farklı olmasıdır. Bütün bunlar Allah'ın birliğinin kabul edilmesini gerektiren ve yeniden yaratabileceğini isbat eden şeylerdir.

Kendine ait dille konuşan her kişi onunla ayrılır, belirginleşir. Onun konuşması işitilince, milyonlarca insan arasından tanınır.

Ve renklerinizin de farklı olması onun delillerindendir.

Ey insanoğlu! Beyazdan siyaha, kızıldan sarıya varıncaya kadar, suratınızın farklı olması gibi renklerinizin de değişik olması dolayısıyla, milyonlarca insan arasından birbirinden farklı olmayan, birbirinden ayrılmayacak iki insanın bulunmaması, Allah'ın varlığının delillerindendir.

Muhakkak ki bunda, bilenler için apaçık deliller vardır.

Bunların hepsi Allah'ın kudretini, ilmini gösteren, sadece ona kulluk etmeyi gerektiren, bunun yanında, yeniden dirilme inancını izah eden delillerdir.

"Geceleyin uyumanız, gündüz de lutfundan rızık aramanız, onun varlığının belgelerindendir. Bunlarda kulak veren toplum için dersler vardır."

Allah'ın yeniden yaratmaya kâdir olduğunu gösteren delillerden bir tanesi de, gece uyumanız, gündüz ise rızık aramak için, aynen ölümden sonra tekrar dirilmede olduğu gibi, tekrar yeryüzüne dağılmanızdır. İşte ölümden sonra tekrar dirilme işi her gün ve her gece bu dünya hayatında tekrar etmektedir.

Bunlarda kulak veren toplum için dersler vardır.

Muhakkak ki, gece uyumak ve gündüz rızık aramak için yeryüzüne dağılma da, insanoğlu için pek çok faydalar vardır.

İşiten, aklı kendisini, yeniden dirilmeye inanmaya çağıran ve inanan, sonra da Rabb'ine kavuşmak için çalışan, kendisini Rabb'ine ibadet için çağıran herkesin çağrısını kabul edenler için deliller vardır.

"Size korku ve ümit veren şimşeği göstermesi, gökten su indirip ölümünden sonra yeri onunla diriltmesi, onun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen toplum için dersler vardır."

Ey insanlar! Allah'ın kudret, ilim, hikmet ve rahmetini gösteren delillerden bir tanesi de, yolculuk yapanları aşırı yağmurlardan ve kendilerine isabet edecek yıldırımlardan korkutan, meralarınızın canlanacağı ve topraklarınızın ot bitireceği yağmura dair ümit veren şimşeği, size göstermesidir.

Allah'ın varlığının delillerinden bir tanesi de gökten yağmur yağdırması onunla otlar, ağaçlar ve ektiğiniz ziraat mahsulleriyle, ölümünden sonra toprağı tekrar canlandırmasıdır. Muhakkak ki bu anlatılan şimşekten sonra yağmur yağdırmak ve onunla yeri canlandırma işleminde Allah'ın yeniden diriltmeye kâdir olduğuna işaret eden deliller vardır. Fakat bu delilleri ancak akleden ve anlayanlar, yani aklını düşünce ve delil bulma maksadıyla kullanan, olayları anlayıp iman edenler görür.

"Göğün ve yerin O'nun buyruğu ile ayakta durması O'nun varlığının bel-

gelerindendir. Sonra sizi kabirlerinizden bir çağırmayagörsün, hemen çıkıverirsiniz."

Allah'ın kudretini, ilmini ve bir kabul edilmesini, peygamberimizin peygamber olduğunu açıklayan hesap için ahirette diriltilip O'na kavuşulacağının hikmetine delalet eden delillerden bir tanesi de, yaratıldıklarından beri yerin ve göğün ayakta durmasıdır. Gök hiç düşmez, yer de hiç batmaz. Bunların her ikisi de yaratıldıklarından beri Allah'ın emriyle ayakta durmaktadırlar. Bunda, öldükten sonra hesap için Allah'ın insanları terar dirilteceğine dair en büyük delil yok mudur?

"Sonra sizi kabirlerinizden bir çağırmaya görsün, hemen çıkarsınız."

Allah yeri ve göğü dünya hayatı için var etmiştir. Orada, öldürür ve canlandırır. Ta ki dünya hayatı için belirlenen vakit son bulur. Yaratılmış her şey yok olur. Sonra Allah, İsrafil'in Sur'a üfürmesiyle sizi kabirlerinizden çağırınca, hemen çıkarsınız.

Bu çıkışın maksadı, dünya hayatındaki amellere göre adil bir hesabın görülmesidir.

SONUÇ

1- Ayetlerde sadece Allah'a kulluk etmeyi gerektiren rahmet, hikmet, ilim ve kudretinin delilleri açıklanmıştır.

2- Yeryüzünde gezerek ve sebeplerine sarılarak rızık aramak teşvik edilmiştir.

3- Kulak ve akıllarından faydalananlar, iman sahibi olan dirilerdir. Çünkü iman ruh demektir. Bir bedene ruh girince dirilir; onun sahibi işitir, görür, düşünür ve akleder. İman sahibi olmayan kimse ölü hükmündedir.

4- Allah'a rab ve ilah olarak inandıktan sonra, insanlığın saadet ve mutluluğunun dayandığı yeniden dirilme inancı açıklanmış, izah edilmiştir.

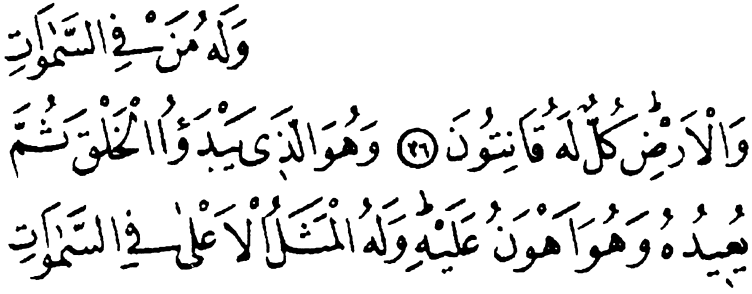

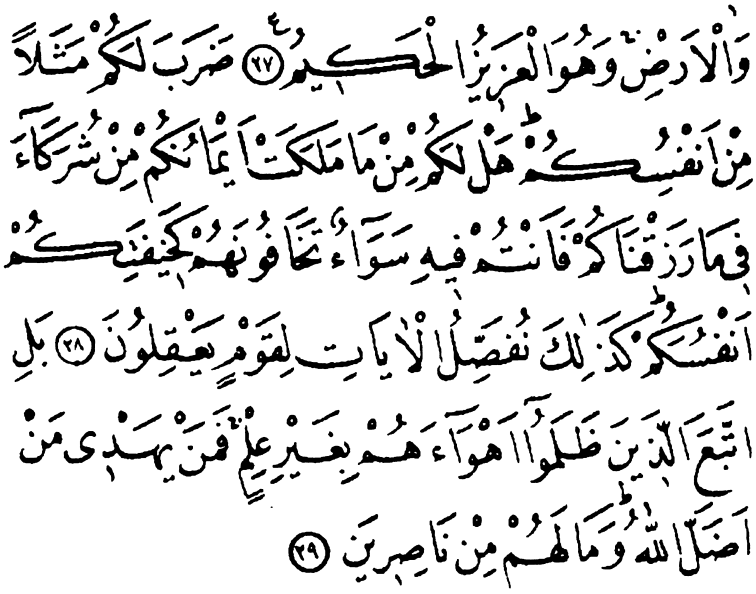

26- Göklerde ve yerde bulunan kimseler hep O'nundur, hepsi O'na itaat etmektedirler.

27- Yaratmaya başlayan O'dur. Sonra onu çevirip yeniden yapar. Bu, O'na daha kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce durum O'nundur. En büyük kudret ve şeref misali O'dur. O, üstündür, hikmet sahibidir.

28- Size kendinizden bir misal verdi: Bakın size verdiğimiz rızıklarda; sizin ellerinizin altında bulunan köleler, hizmetçilerden sizinle eşit derecede yönetim hakkına sahip olan, birbirinizin hakkına dokunmaktan çekindiğiniz gibi, onların hakkına dokunmaktan da çekindiğiniz ortaklar var mı ki, tutup kendi mülkümüzde, saltanatımızda bize ortaklar atfediyorsunuz, kendi kullarımızı, yaratıklarımızı bize eş koşuyorsunuz? İşte biz, aklını kullanan bir toplum için ayetleri böyle açıklıyoruz.

29- Hayır, zulmedenler, bilgisizce keyiflerine uydular. Allah'ın şaşırttığını, Allah'ın gönderdiği hidayete uymadığı için, düştüğü sapıklığın da terk ettiği kimseyi, kim yola getirebilir? Onların hiçbir yardımcıları yoktur.

SÖZLÜK

وَلَهُ مَنْ فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ — Yerde ve göklerde bulunanlar O'nundur. Yaratma, mülkiyet, tasarruf ve kölelik yönünden O'na aittir.

كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ — Hepsi O'na boyun eğmiştir. Yerde ve göklerde bulunan melek, insan ve cin cinsinden herkes ona boyun eğmiştir. Onların üzerinde Allah'ın hükümleri geçerli olur. Hüküm onlardan uzak olmaz.

وَ هُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ — Bu O'nun için kolaydır. Tekrar yaratması ilkinden daha kolaydır.

وَ لَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى — En üstün sıfatlar O'nundur. dolayısı ile O'nun bütün sıfatları üstündür. Bu sıfatlardan bir tanesi de vahdaniyet sıfatıdır.

وَ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ — O güçlüdür, hikmet sahibidir. İşinde üstün olan ve hükmünde hikmet sahibi olandır.

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلاً — Sizin için örnek verdi.

مِنْ اَنْفُسِكُمْ — Kendinizden. Sizin mallarınızdan ve kendinizden olarak kabul ettiğiniz şeylerden örnekler verdi.

كَخِيفَتِكُمْ — Birbirinizi saydığınız gibi. Ey insanlar, birbirinizden korktuğunuz gibi.

نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ — Ayetleri açıklıyoruz. Farklı uslupla, deliller getirerek ve örnekler vererek ayetleri geniş geniş açıklıyoruz.

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا — Bilakis zalimler tabii oldular. Müşriklerin inanmamasındaki sebep, müşriklerin inatlarıdır.

اَهْوَاءَهُمْ — Arzularına. Müşriklerin inanmamalarının sebebi, arzularına uymaları ve bilgisizlikleridir.

فَمَنْ يَهْدِى مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ — Allah'ın saptırdığını doğru yola kim iletebilir? Elbette hiç kimse iletemez. Buradaki soru, olumsuzluk ifade etmektedir.

AÇIKLAMA

Âyetler, müşriklerin inkar ettiği yeniden dirilmeyi akli deliller zikrederek ve âyetleri iyice açıklayarak anlatmaya devam ediyor.

"Göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Hepsi O'na boyun eğmiştir."

Göklerde ve yerde olan melek, cin ve insan, dirilten, öldüren ve vâris olan Allah'a aittir. Göklerde ve yerde olanı Allah yaratmıştır. Onların maliki

O'dur. Bütün mahlukat Allah'ın hükmü altındadır.

Hepsi O'na boyun eğmiştir. Mesela, melekler emrine karşı gelmez, emrettiğini yaparlar. Dirilme ve ölme konusunda bütün canlılar Allah'ın iradesiyle yaratılır ve ölürler. İbadetler konusunda da bunların isyanları istenen bir şey değildir. Çünkü dini sorumluluk, bütün yaşamın, var oluşun sebebidir. Bununla birlikte onlar kendi hür iradeleriyle Allah'ın ezelde takdir ettiği şeyi uygularlar.

Allah büyüktür ve hamd O'na mahsustur.

"Önce yaratan, ölümden sonra tekrar dirilten O'dur. Bu O'nun için daha kolaydır. Göklerde ve yerde olan en üstün sıfatlar O'nundur. O güçlüdür, hakimdir."

Başlangıçta, hiçbir şey değilken, her gün ve her an dilediğini yaratan, ona hayat veren, sonra da tesbit ettiği an ondan hayatı alan, ardından da kıyamette, insanlar isteseler de, istemeseler de, tekrar diriltecek olan o Allah'tır.

Tekrar diriltmek onun için daha kolaydır.

Allah burada, insanların anlamaları ve ikna olmaları için, onlar kendi tecrübeleriyle tekrarın kolaylığını bildiklerinden, tekrar yaratmanın ilk yaratmadan daha kolay olduğu gerçeğini bildiriyor. Maksat budur. Yoksa Allah için güç ve zor yoktur. Çünkü o istediği an, bir şeye "ol" der, o da hemen olur.

Yerde ve göklerde en üstün sıfatlar onundur. O, yerde ve göklerde başka hak mabud olmayan, ancak kendisinin hakiki ilah olduğu Rab'dir. O güçlüdür, kendisini inkar edenden intikam alan ve yarattıklarının işlerini idare etmekte hikmet sahibi olandır.

"Allah size kendinizden bir misal vermektedir. Size verdiğimiz rızıklarda, emrinizde bulunan kölelerin de eşit surette hak sahibi olmalarına razı olur ve biribirinizi saydığınız gibi, bu ortaklarınızı da sayar mısınız? Düşünen topluma ayetleri böylece uzun uzadıya açıklarız."

Allah kendinizden sizin için bir misal verdi. Kölelerinizden, malınızda size ortak olan var mıdır? Onlardan malınızda size ortak olan yoktur. çünkü siz bunu kabul etmez ve asla onaylamazsınız. Öyleyse Allah da, her şeyi kendisine ibadet etmek için yaratmıştır. Onun için ibadette, başkalarının Allah'a ortak olmasına razı olmaz.

Ey hürler! Birbirlerinizden korktuğunuz gibi, kendilerinden korktuğunuz kölleleriniz var mı? bu olamaz, siz buna razı olmazsınız. Öyleyse Allah da

aynı şekilde, ister kral olsun, ister peygamber olsun, isterse de put olsun, kendi yarattığı varlığın, kendisine, ibadet hususunda ortak olmasına razı olmaz.

İşte biz farklı üslupla ve misaller vererek, akledenler için ayetleri geniş geniş açıklarız. Çünkü sözün manasını, haberlerden, kıssalardan, misaller ile emir ve yasaktan maksadın ne olduğunu -onlar- anlarlar.

"Zulmedenler, körükörüne kendi heveslerine uymuşlardır. Allah'ın saptırdığı kimseleri kim doğru yola eriştirebilir? Onların yardımcıları da yoktur."

Müşriklerin inanmamalarının sebebi açıklamalardaki eksiklikler değildir, aksine, zalimler fayda ve zararını bilmeden kendi arzularına uymuşlardır. Bu sebeple de sapıtmışlardır. Onları doğru yola ulaştıracak kimdir? Allah -adeti gereği- müşrikler, kendi iradeleri ile sapmak, istediklerinden, Allah'ta onları saptırmıştır.

Onların yardımcıları da yoktur. Yani, kendi inat ve inkarlarındaki ısrarlarından dolayı müşrikleri, Allah saptırdıktan sonra doğru yola iletecek yardımcıları da yoktur.

Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Deliller getirilerek, misaller verilerek yeniden dirilme inancı açıklanmıştır.

2- En yüce sıfatlar sadece Allah'a aittir.

3- Manaları daha iyi anlatabilmek için misal vermek güzel bir şeydir.

4- 28. âyette geçen misalin faydası büyüktür. Hatta bazıları şöyle demiştir: Bu misali anlamak birçok fıkıh problemini çözmeye yardımcı olur.

5- İnsanların sapıtmasının nedeni, inat ve inkarlarında ısrar ederek arzularına uymak ve arzulara uymada aşırı giderek, haktan yüz çevirmektir.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ
حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ

لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ
وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

30- Sen yüzünü, Allah'ı birleyici olarak doğruca dine çevir: Allah'ın yaratma kanununa uygun olan dine dön ki, insanları ona göre yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştirilemez. İşte doğru din odur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

31- Yalnız O'na yönelin ve O'ndan korkun; namazı kılın ve Allah'a ortak koşanlardan olmayın.

32- O ortak koşanlardan olmayın ki, onlar dinlerini parçaladılar ve bölük bölük oldular. Her grup kendi yanındakiyle sevinip övünmektedir.

SÖZLÜK

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا — Hakk'a yönelerek yüzünü dine çevir. Ey Rasûlümüz, başkasına bakmayacak bir şekilde yüzünü İslâm dinine çevir.

حَنِيفًا — Hakk'a yönelerek. Diğer dinlerden uzaklaşıp hakka yönelerek. Burada "hanif" kelimesi "yönelmek" anlamındadır.

فِطْرَةَ اللَّهِ — Allah'ın yarattığı fıtrat. İnsanları yarattığı fıtrat. Bu fıtrat Allah'a inanma kabiliyetidir.

لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ — Allah'ın yaratmasını değiştirmek mümkün değildir. İnanma ve Allah'ın birliğini kabul etme kabiliyetini değiştirmeye çalışmayın. Cümle her ne kadar yapı itibariyle haber cümlesiyse de, mana itibariyle emir cümlesidir.

اَلدِّينُ الْقَيِّمُ — Dosdoğru din. Kabul edenin sapıtmayacağı doğru din.

مُنِيبِينَ إِلَيْهِ — Allah'a yönelerek. İstediklerini yaparak, istemediklerini de

terketmekle Allah'a dönerek.

وَ كَانُوا شِيَعًا Grup grup oldular. Her grup, üzerinde bulunduğu batıl veya hak düşünceye sevindi.

AÇIKLAMA

Allah (c.c.), delillerle bir oluşunu ve yeniden dirilme inancını, peygamberliği ve Hz. Muhammed'in peygamber oluşunu açıkladıktan sonra, Rasûlüllah'a ve onâ tabi olan mü'minlere şunu emretti:

"Ey Muhammed! Hakk'a yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılışta seçtiği dine ver. Zira Allah'ın yaratılışı değiştirilemez. İşte dosdoğru din budur, fakat insanların çoğu bilmezler."

Ey peygamber ve mü'minler! Yüzünüzü, Allah'ın birliği ve salih amel temeli üzere olan İslâm dinine çevirin. Onun dışındaki batıl, sapık dinlere yönelmeyin. Yüzünüzü, Allah'ın insanı yarattığı fıtrat olan hak dine çevirin. Bu fıtrat, insanın iman ve tevhidi kabul edecek bir şekilde yaratılmış olmasıdır.

Allah'ın yaratışı değiştirilemez. Yani, bu fıtratı değiştirmeyin. Aksine onu geliştirin; ve çocuğun iman ve tevhid üzere yetişebilmesi için onu terbiye ile açığa çıkarın.

Bu âyeti kerime lafzı itibariyle haber, fakat manası itibariyle emir cümlesidir.

"Hâlâ vazgeçmez misiniz?" cümlesinde olduğu gibi. Bu cümlenin manası "vazgeçin" demektir. Fakat yukarıda geçen soru şekli, emir şeklinden daha edebidir. Aynı şekilde "Allah'ın yaratışı değiştirilemez" âyeti de, "değiştirmeyin" emrinden daha edebidir.

Dosdoğru din budur. Allah'ın insanı yarattığı iman fıtratının gereği olarak, Allah'a ve O'nun emrettiği iman esaslarına inanmak ve Allah'a kulluk etmekle açığa çıkarılması, insanın üzerinde olması gereken dosdoğru din bu dindir.

Allah'a kulluk demek, emrettiği şeyleri yaparak, yasakladıklarından kaçınarak, başkasını O'na ortak koşmadan Allah'a itaat etmek, demektir.

Allah şunu da haber veriyor ki: Pek çok âyette dikkat çektiği gibi, indirip açık, açık anlattığı hak dini insanların inatçı olanlarının çoğu kabul etmezler.

Aynı şekilde Allah şunu da haber veriyor:

"Allah'a yönelerek, O'na karşı gelmekten sakının, namazı kılın, dinlerinde aşırılığa düşüp grup grup olan, her grubun da kendi görüş ve arzularıyla sevindiği müşriklerden olmayın."

Başka bütün dinlerden, Allah'a dönerek, yani O'na tevbe ederek, hak din olan İslâm'a yüzünüzü çevirin. Allah'tan sakının. Çünkü onun azabı şiddetlidir. Onun dinini başka bir din, itaatini de başka bir itaat için terketmeyin.

Namazı kılın. Vakitlerinde kılmaya devam edin, ve Allah'ın emrettiği şekilde onları eda edin. Çünkü namaz imanı kuvvetlendirir, insanı kötülüklerden alıkor.

Dinlerinde ayrılığa düşüp grup grup olan müşriklerden olmayın, diyerek, Allah doğru din mensubları olan mü'minleri ister akide, ister söz, isterse hareket cinsinden olsun, şirk çeşitlerinden birinde müşriklerden olmaktan men ediyor.

İslâm milletinin dışındaki her kavim müşriktir, kafirdir. Bunlar ister mecusi olsun, ister yahudi olsun, ister hristiyan olsun, ister budist ve hindu olsun, ister komünist olsun, hiç bir şey fark etmez. Çünkü bunların hepsi, bulunmaları gereken dinlerinde ayrılığa düşmüş, grup grup olmuşlar ve her grup da kendi fikir ve prensiplerini doğru zannedip övünmüş, taraftar olmuşlardır. Dolayısıyle onlardan her grup, kendi yollarında şu zan içersinde sevinçli olmuşlardır: "Bizim tâbi olduğumuz yol gerçek yoldur." iddiasında bulunmaktadırlar. Oysa bu kesinlikle yanlıştır. Çünkü Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrattan başka doğru yol, başka din yoktur. Bu fıtrat da, tevhid ve olgunluğa ermeleri, mutlu olmaları için insanlara emrettiği, ibadet üzere bulunan İslâm dinidir.

SONUÇ

1- İbadet ederek ve bu ibadeti sadece ona yaparak Allah'a yönelmek farzdır.

2- İslâm, Allah'ın dinidir. Öyle ki, Allah insanları ona uygun bir şekilde yaratmıştır ve insan için İslâm'dan başka bir din kabul edilmez.

3- Her hal ve şartta Allah'a yönelmek gerekir.

4- Takva sahibi olmak ve namaz kılmak farzdır.

5- Şirk ve müşriklerden uzak olunmalıdır.

6- Dinde ayrılığa düşmek haramdır.

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا
أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا
بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ
سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا أَذَقْنَا
النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ
أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ
لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

33- İnsanlara bir zarar dokundu mu, Rab'lerine yönelerek O'na yalvarırlar. Sonra Rab'leri, onlara kendinden bir rahmet tattırınca, hemen onlardan bir grup, Rab'lerine ortak koşarlar.

34- Böyle yaparlar ki kendilerine verdiğimiz nimete karşı nankörlük etsinler. Şimdi zevk içinde yaşayın bakalım, yakında sonunuzun ne olduğunu bileceksiniz.

35- Yoksa onlara bir delil indirmişiz de o mu Allah'a ortak koşmalarını söylüyor?

36- Biz insanlara bir rahmet tattırdığımız zaman onunla sevinirler. Elleriyle yapıp öne sürdükleri işlerinden dolayı onlara bir kötülük erişince de, derhal umutsuzluğa düşerler.

37- Görmediler mi, Allah dilediğine rızkı genişletiyor da, daraltıyor da. Şüphesiz inanan bir toplum için bunda ibretler vardır.

SÖZLÜK

وَ اِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ	İnsana bir sıkıntı dokununca. Müşriklere hastalık, fakirlik ve kıtlık gibi bir sıkıntı dokununca.
مُنِيبِينَ اِلَيْهِ	Ona yönelerek. Boyun bükerek ve yalvararak Allah'a yönelmiş bir halde.
رَحْمَةً	Rahmet olarak. Sıkıntıyı kaldırmak ya da bereketli yağmur indirmek veya bolluk vermek suretiyle onlara rahmet tattırınca.
يُشْرِكُونَ	Ortak koşarlar. Rablerine ortak koşarlar; başka ilahlara kurban keserek, adakta bulunarak onlara kulluk ederler.
لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ	Onlara verdiğimiz nimetleri inkar etmeleri için. Onların Allah'a edecekleri şükür, O'nun nimetlerine nankörlük olması için. Allah'a sığınırız.
اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا	Yoksa biz onlara delil mi indirdik. Yani: Ortak koşmalarını söyleyen, bunu onlara anlatan ve emreden, kitaptan bir delil mi indirdik?
بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ	Ellerinin daha önceden yaptıkları sebebiyle. Yaşama tarzı olarak Allah'ın kurallarından çıkmaları ve günahları yüzünden.
اِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ	Hemen ümitlerini keserler. Sıkıntının gelmiş olmasıyla, hemen tekrar rahatlığa erişmekten ümitlerini keserler.
يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ	Dilediği için rızkı bol verir. Onu denemek için bollaştırır.
وَ يَقْدِرُ	Ve daraltır. Belirli bir ölçüye göre verir. Denemek için dilediğine de az verir.

AÇIKLAMA

Allah, bundan önceki ayetler ile, Rasûlüne ve mü'minlere dini yaşamalarını emredip, müşrikler gibi dinlerinde ayrılığa düşmekten menetmişti.

Şimdi, müşriklere bir sıkıntı dokunduğunda, yalvarıp-yakarma ile Rab'lerine yönelerek O'na dua ettiklerini haber veriyor. Burada söz konusu edilen sıkıntı; kıtlık, hastalık ve pahalılık gibi sıkıntılardır.

"İnsanlara bir sıkıntı ve darlık dokununca, Rab'lerine dönerek Ona yalvarırlar; sonra Allah, katından onlara bir rahmet tattırınca, içlerinden bir takımı kendilerine verdiklerimize nankörlük eder, Rab'lerine eş koşarlar. Keyif sürün bakalım, göreceksiniz!"

Âyette geçen "rahmet" sağlık, bolluk ve refah gibi şeylerdir. Allah onlara katından bir rahmet tattırınca, onların çoğu Rab'lerine ortak koşar, çeşitli ibadetlerle putlara ibadet ederler. Onlar, Allah'ın kendilerine verdiği sıkıntının kalkması, nimetine nankörlük etmek için, nimetin verilmesinden sonra Allah'a ortak koşarlar.

Öyleyse zevk içinde yaşayın ey kafirler! Allah'ın nimetine nankörlük yapmanızın ve O'na şirk koşmanızın sonucunu, çıplak, yalınayak bir şekilde O'na döndürüldüğünüz gün göreceksiniz. O gün ne bir dostunuz, ne de bir yardımcınız olmayacaktır.

"Yoksa onlara ortak koşmalarını söyleyen bir delil mi indirdik?"

Onları şirk koşma hususunda cesaretlendiren, sıkıntı anında bıraksalar bile, rahatlık anında tekrar dönecekleri kadar şirkte ısrar ettiren nedir? Yoksa biz onlara kitaptan bir delil mi indirdik ki, o delil onlara ortak koşmalarını söylüyor, anlatıyor ve onlara emrediyor?!

Aman Allah'ım, elbette ki hayır! Onların şirk koşmalarının nedeni, körükörüne taklid ve inattır.

"İnsanlara bir rahmet tattırdığımız zaman ona sevinirler, ama yaptıklarından ötürü başlarına bir kötülük gelirse, hemen ümitlerini kaybediverirler."

İşte bu, inkar, şirk ve cehalet ehli olan insanların durumudur. Allah onlara bolluk, refah ve sağlık gibi rahmetini tattırınca buna sevinirler. Eğer onlara bir kötülük dokunursa, mesela kıtlık, hastalık ve fakirlik gibi, onlar hemen ümitlerini yitirirler. Bu sıkıntıdan kurtulmaktan ümitlerini keserler. Bunun nedeni ise, onların Allah'ı inkar etmeleri, isimlerini ve sıfatlarını bilmemeleridir.

"Allah'ın rızkı dilediğine bol verip, dilediğine kıt verdiğini görmezler mi? Doğrusu bunda inananlar için dersler vardır."

Onlar şükür mü edecek yoksa nankörlük mü edecek, diye Allah'ın dilediğine rızkı bol ve yine, sabır mı gösterecek yoksa isyan mı edecek, diye imtihan etmek için bazısına da rızkı kıt verdiğini görmezler mi? Eğer onların görecek gözleri, anlayacak kalpleri olsaydı, Allah'ın rahmetinden ümit kesmezlerdi.

Muhakkak ki bu anlatılan, rızık vererek veya vermeyerek Allah'ın mahlukatını idare edişinde, mü'minler için Allah'ın kudretine, lutfuna ve hikmetine işaret eden deliller vardır.

SONUÇ

1- Allah'ın, müşriklerin sıfatlarını ve durumlarını anlatmasıyla, onların

cahillikleri, düşüncelerinin sapık oluşu açıklanmıştır.

2- Allah, şirkte ısrar edeni, kıyamet gününde azaba uğratmakla tehdit etmiştir.

3- Şirk, küfür ve cehalet içinde olanların başlarına bela geldiğinde ümitsizliğe düştükleri ve Allah'a yakardıkları, kendilerine verilen nimetlere sevindiklerinde ise putlarına döndükleri açıklanmıştır.

4- Allah'ın rızkı bol ve kıt vererek, rızık hususundaki idaresi ve bunun hikmeti açıklanmıştır. Bunun anlaşılmasının ise sadece mü'minlere has olduğu belirtilmiştir. Çünkü mü'minler diridirler, görürler, anlarlar. Kafirler ise tam aksi durumdadırlar: Ölüdürler; ne görebilirler ne de anlayabilirler.

فَاٰتِ ذَا الْقُرْبٰى حَقَّهٗ وَالْمِسْكِيْنَ وَابْنَ السَّبِيْلِ ذٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ
يُرِيْدُوْنَ وَجْهَ اللّٰهِ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿٣٨﴾ وَمَآ اٰتَيْتُمْ
مِّنْ رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِيْٓ اَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوْا عِنْدَ اللّٰهِ ۚ وَمَآ اٰتَيْتُمْ
مِّنْ زَكٰوةٍ تُرِيْدُوْنَ وَجْهَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُوْنَ ﴿٣٩﴾
اَللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ ۗ
هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ مَّنْ يَّفْعَلُ مِنْ ذٰلِكُمْ مِّنْ شَيْءٍ ۗ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى
عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٤٠﴾

38- Akrabaya, yoksula, yolcuya zekat ve sadakadan hakkını ver. Allah'ın yüzünü (rızasını) isteyenler için bu, daha hayırlıdır ve onlar başarıya erenlerdir.

39- İnsanların malları içinde, artması için verdiğiniz faiz (malı), Allah katında artmaz. Ama Allah'ın yüzünü O'nun rızasını isteyerek verdiğiniz zekata gelince; işte onu verenler sevaplarını ve mallarını kat kat artıranlardır.

40- Allah sizi yarattı, sonra besledi, sonra öldürüyor, sonra diriltiyor. Ortaklarınız içinde bunlardan birini yapan var mı? O, onların ortak koştukları şeylerden uzak ve yücedir.

SÖZLÜK

فَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ	Akrabaya hakkını ver. onlara, iyilik ve ziyaret gibi haklarını ver.
وَ الْمِسْكِينَ	Yoksula. Hiç malı olmayan kimseye de yeme, içme ve giyme konusundaki hakkını ver.
وَ ابْنَ السَّبِيلِ	Yolcuya. Yolculuk yapana da, barındırma ve karnını doyurma hususundaki hakkını ver.
ذَلِكَ خَيْرٌ	Bu hayırlıdır. Allah rızasını isteyen için yardımda bulunmak bulunmamaktan daha hayırlıdır. Çünkü malından harcayana Allah en iyi karşılığı verecektir.
وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبًا	İnsanların malları içersinde artsın diye. Malınız artsın diye, verdiğinizden daha çoğunu (faiziyle) almanız.
لِيَرْبُوَا فِي أَمْوَالِ النَّاسِ	İnsanların mallarında artırmak için. Verdiğiniz faiz. Yani hediye ve hibe cinsinden verdiğiniz, ardından da faiz dediğiniz şey. Onlar bu gibi şeylerle mallarının artmasını amaçlıyorlardı.
فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللَّهِ	Allah katında artmaz. Allah ona bereket vermez, onun sevabını artırmaz.
فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ	İşte onlar sevablarını kat kat artıranlardır. Allah rızası için mallarını sadaka olarak verenler, işte onlar sevablarını kat kat artıranlardır.
هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ	Ortak koştuklarınız var mı? Kendilerine taptığınız ortaklarınız var mı?
مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ	Böyle bir şey yapan? Cevab, hayır şeklindedir. Öyleyse onların ilah oluşları boşunadır ve onlara ibadet de haramdır.
سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ	Allah, onların ortak koştukları şeylerden yüce ve münezzehtir.

AÇIKLAMA

Allah, geçen âyetlerde denemek için kimine az, kimine de bol rızık verdiğini açıkladıktan sonra, Rasûlüne ve O'nun ümmetine, akrabaya, yoksula ve yolcuya haklarını vermelerini emrediyor. Çünkü bunlara verilmesi gereken hakların verilmemesi, malı ne bollaştırır, ne de kıtlaştırır. Çünkü malın azalması da, çoğalması da hakim ve alim olan Allah'a ait bir iştir.

"Akrabaya, yoksula ve yolda kalmışa hakkını ver. Allah'ın rızasını dileyenler için bu daha hayırlıdır. İşte onlar saadete erenlerdir."

Akrabaya, ziyaret ve iyilik yapmak gibi, hiç malı olmayan yoksulu, doyurmak ve giydirmek gibi, yolcuya, barındırmak gibi hakkını ver. Bu hakları vermek, Allah rızasını ve onun sevabını isteyen için hem şimdi, hem de ilerde daha hayırlıdır. İşte böyle davrananlar, ahirette ve dünyada azabdan kurtulmakla başarıya ulaşanlardır.

"İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz; fakat Allah rızasını isteyerek verdiğiniz herhangi bir sadaka böyle değildir. İşte onlar, sevablarını kat kat artıranlardır."

Size daha çok mal verilsin diye verdiğiniz hibe ve hediyeler Allah katında artmaz, Allah onların sevablarını artırmaz. Aksine onlara hiç sevab verilmez. Allah rızasını isteyerek ve Allah'ın sizi bağışlaması için verdiğiniz sadaka böyle değildir. İşte Allah rızası için malından harcayanlar, sevablarını kat kat artıranlardır. Yani, onların sevabları kat kat artırılır.

"Sizi yaratan, sonra rızıklandıran, sonra öldüren, daha sonra da dirilten Allah'tır. Ona koştuğunuz ortaklarınızdan böyle bir şey yapan var mıdır? Allah onların ortak koştukları şeylerden münezzeh ve yücedir."

Allah, kınayarak ve azarlayarak müşrik kullarına şunu haber veriyor:

Sizi yoktan var eden, sonra bedeninizin gelişmesi ve hayatınızın devam edebilmesi için çeşitli gıdalarla sizi rızıklandıran, sonra eceliniz gelince sizi öldüren, ardından da kıyamet günü, dünyadaki amellerinize göre hesaba çekmek için, sizi tekrar diriltecek olan sadece Allah'tır. Ortaklarınızdan böyle bir şey yapan var mıdır?

Cevap, "hayır"dır.

Öyleyse niçin Allah'tan başkasına kulluk ediyorsunuz? Akıllarınız nereye gitti?

Sonra, Allah kendisini şirkten ve müşriklerden tenzih ediyor:

"Allah onların ortak koştukları şeylerden uzak ve yücedir."

SONUÇ

1- Akrabaya, iyilik ve ziyaret gibi haklarını vermek farzdır.

2- Yolcuyu ve yoksulu kollayıp, korumak farzdır.

3- Hediye almak ve vermek sünnettir. Hediyeleşmek müslümanlar arasında kardeşliğin ve yardımlaşmanın kuvvetlenmesini sağlar.

4- Allah rızası için verilen sadakanın sevabının kat kat artırılacağı açıklanmıştır.

5- Ayetlerde şirk iptal edilmiş, müşrikler kınanmış ve onların bilgisizlikleri, düşüncelerinin sapık oluşu açıklanmıştır.

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي
النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾
قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ
كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَنْ كَفَرَ
فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

41- İnsanların elleriyle kazandıkları günahları yüzünden, karada ve denizde fesat çıktı. Belki dönerler diye, Allah onlara, yaptıklarının bir kısmını tattırıyor.

42- De ki: "Yeryüzünde gezin, öncekilerin sonunun nasıl olduğuna bakın." Onların da çoğu ortak koşanlardan idi."

43- Allah'tan, geri çevirilmesi mümkün olmayan gün gelmezden önce, yüzünü dosdoğru dine yönelt; O gün insanlar bölük bölük ayrılırlar. bir bölük cennete, öbür bölük ateşe gider.

44- Kim inkar ederse, inkarı kendi aleyhinedir. İyi bir iş yapanlar da cennette kendileri için yer hazırlamaktadırlar.

45- Ta ki Allah, inanıp iyi işler yapanları lutfundan mükafatlandırsın. Doğrusu O, kafirleri sevmez.

SÖZLÜK

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِى الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ	Karada ve denizde fesad çıktı. Karada ve denizde isyanlar çıktı, bunu da kötülük ve fesad takip etti.
بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِى النَّاسِ	İnsanların ellerinin yaptıkları şeyler yüzünden. İnsanların yaptıkları zulüm ve haddi aşmaları yüzünden.
لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِى عَمِلُوا	İşlediklerinin bir kısmını onlara tattırmak için. Bunların olmasının nedeni, Allah'ın onlara, yaptıkları şeylerin bir kısmının günahını tattırması içindir.
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ	Belki dönerler diye. Belki isyandan itaat ve doğru yola dönerler diye.
قُلْ سِيرُوا فِى الْاَرْضِ	De ki: Yeryüzünde dolaşın. Ey Rasûl! Seni yalanlayan ve Allah'a ortak koşan müşriklere de ki: Dolaşın.
عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ	Öncekilerin sonu. Peygamberlerini yalanlamalarının ve Allah'a ortak koşmalarının sonu nasıl oldu? Onların sonu şüphesiz helak idi.
فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ	Yüzünü dosdoğru dine yönelt. Tebliğde bulunarak, hükümlerini uygulayarak ve O'na kulluk ederek Rabb'ine itaat üzere ol.
لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ	Allah katından kaçınılmaz olan. Allah'ın geri çevirmeyeceği. Çünkü Allah, kıyamet gününün olmasına hükmetmiştir.
يَصَّدَّعُونَ	İnsanların grup grup olacağı. İki grup olacağı.
يَمْهَدُونَ	İman ve salih amelleriyle, cennette kendilerine yer hazırlarlar.

AÇIKLAMA

Geçen ayetlerde şirk akli delillerle iptal edilmiş, ancak müşrikler, şirkte ısrar etmişlerdi. Böylece de yeryüzünde hiç şüphesiz fesâd meydana gelecektir.

"İnsanların elleriyle işledikleri yüzünden karada ve denizde fesad çıkar. Allah da belki dönerler diye yaptıklarının bir kısmını böylece kendilerine tattırır."

Karada ve denizde -günümüzde havada da- isyanlar yayılmış, Allah'ın haram kıldığı şeyler helal kabul edilmiş, malları, canları ve bedenleri hususunda insanlara eziyetler edilmiştir. Bunların olması, Allah'ın dininden yüz çevrilmesinin, hükümlerinin uygulanmamasının bir sonucudur.

Âyette geçen "ellerinin kazandığı yüzünden" ifadesi, zulüm, inkar, fasıklık ve günahları sebebiyle, anlamındadır. Allah kıtlığı, sıkıntıyı, pahalılığı, savaşları ve fitneyi, işledikleri şirk ve günahların bir kısmının cezasını tattırmak için başlarına getirmiştir. Eğer bütün günahları yüzünden insanların başlarına bela getirseydi, bu onların hayatlarını sona erdirir, mevcudiyetlerini ortadan kaldırırdı. Fakat Allah kuluna acıyan ve onlara şefkatli olandır.

"De ki yeryüzünde dolaşın da, daha öncekilerden, çoğu putperest olanların sonunun nasıl olduğuna bir bakın."

Ey Rasûlümüz, seni yalanlayan, Rab'lerine ortak koşan Kureyş kafirlerine de ki: Yeryüzünde dolaşın; gözlerinizle sizden önce peygamberlerini yalanlayan ve Rab'bini inkar edenlerin sonunun nasıl olduğuna bir bakın! Muhakkak ki onların sonları helak ve yerle bir olma şeklinde olmuştur. Siz de onlar gibi olmayı ister misiniz? Bu helak olanların çoğu, müşrik idi. Sizin üzerinde bulunduğunuz şirk ve yalanlama, onların yok olmalarının sebebiydi.

"İnsanların gruplara ayrılacağı, Allah katından kaçınılmaz o günün gelmesinden önce, kendini dosdoğru dine yönelt."

Ey Rasûlümüz, sen ve mü'minler İslâm dini üzere olun. Çünkü ondan başka bir din kabul edilmez. Onun inanç esaslarına iman edin, o dinin emirlerini tutun, yasaklarından kaçının, onun ahlakıyla ahlaklanın, çizdiği sınırlara riayet edin, helalini helal, haramını da haram bilin. Ona davet edin, bütün insanlara o dini anlatın. Bu yolda sabırlı olun. Şüphesiz iyi son, muttakiler içindir.

Size emrettiğim bu şeyleri, kaçınılmaz olan kıyamet gününün gelmesin-

den önce yapın. Çünkü Allah o günü geri çevirmeyecek, ertelemeyecektir. Zira Allah, dünyadaki amellere karşılık vermek için onun gelmesine hükmetmiştir. O gün insanlar duvarın ikiye ayrıldığı gibi, iki gruba ayrılacaklardır. Bir grup cennette olacak, bir grup da cehennemde olacaktır.

"Kim inkar ederse, inkarı kendi aleyhine olur. Yararlı iş işleyen kimseler kendileri için rahat bir yer hazırlamış olurlar." Onların salih amelleri kendilerine döner.

"Çünkü Allah, inanıp yararlı iş işleyenlere lutfundan karşılık verecektir. Doğrusu o inkarcıları sevmez."

İnsanlar, Allah'ın salih amel işleyen mü'min kullarına fazlından lutufta bulunması için ikiye bölünür. Çünkü mü'minlerin amelleri nefislerini temizlemiş ve onlar cennete girmeye layık olmuşlardır. Onların orada elde edecekleri ebedi nimetler ise, sadece Allah'ın lutfudur.

"Allah kafirleri sevmez."

Bu cümle, âyetin manasında var olan bir ifadenin sebebidir. Bu cümleyi şu şekilde takdir edebiliriz: Allah kafirleri de adaletiyle cezalandıracaktır. Allah'ın onlara vereceği karşılık, kötü azabtır. Çünkü Allah kafirleri sevmez.

SONUÇ

1- Allah'ın koyduğu kurallar gereği, inanç esaslarında şirke düşme ve amellerdeki isyandan sonra, karada ve denizde hastalık, savaş, pahalılık, kuraklık ve bozulmalar ortaya çıkacaktır.

2- İnanç, ibadet ve yönetim olarak İslâm üzere olmak farzdır.

3- Meydana gelecek olayların anlatılmasıyla yeniden dirilme inancı izah edilmiştir.

4- Allah'ın, kendinden sakınıp itaat edenleri sevdiği, kafirleri sevmediği açıklanmıştır.

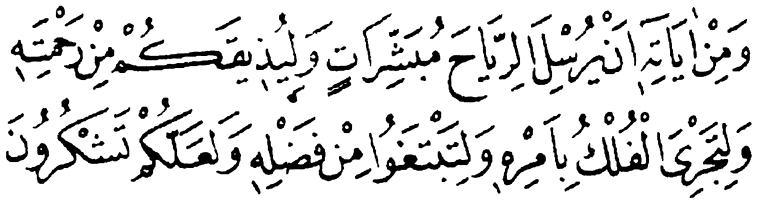

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُم ﴿٤٦﴾
بِالْبَيِّنَاتِ فَانتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ
الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

46- O'nun ayetlerinden biri de şudur: Rüzgarları yağmurun müjdecileri olarak gönderir ki, size rahmetinden biraz tattırsın, gemiler buyruğuyla yürüsün ve siz O'nun lutfundan arayasınız da verdiği nimetlere şükredesiniz.

47- Andolsun ki, biz senden önce de elçileri kavimlerine gönderdik; onlara deliller getirdiler ve biz, onları dinlemeyip suç işleyenlerden öç aldık. Elbette alırız, çünkü mü'minlere yardım etmek, üzerimize borç idi.

SÖZLÜK

وَ مِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَاحَ	Rüzgarları göndermesi onun âyetlerindendir, varlığının delillerindendir. Onun yeniden yaratmaya kâdir olduğunu gösteren ve sadece ona ibadet etmeyi gerektiren delillerdendir.
مُبَشِّرَاتٍ	Müjdeci olarak. İnsanlara yağmuru, müjde işareti olarak.
وَ لِيُذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ	Size rahmetinden tattırmak için. Yağmurla, bollukla ve çok rızık vermekle size rahmetinden tattırmak için.
وَ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ	Ve fazlından istemeniz için. Denizde ticaret yaparak O'nun geniş lutfundan istemeniz, aramanız için.
وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ	Belki şükredersiniz. Bu nimetlere şükredip iman etmeniz ve Allah'ın birliğini kabul etmeniz için.
رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ	Toplumlara peygamberler gönderdik. Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. İbrahim, Hz. Lut ve Hz. Şuayb gibi.
فَجَاءُوهُم بِالْبَيِّنَاتِ	Onlara delillerle geldi. Mucizelerle geldi.
الَّذِينَ أَجْرَمُوا	Suç işleyenleri. Kendilerini bozan; şirk ve isyanla kendilerini kirletenleri.

حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ İnananlara yardım bize hak olmuştur. Mü'minlere yardımı kendimize borç kılmıştık. Muhakkak ki bu yardım gerçekleşecektir.

AÇIKLAMA

Ayetler, Allah'ın ilah oluşunu, adaletini ve rahmetini anlatmaya devam ediyor.

"Rüzgarları müjdeciler olarak göndermesi, size rahmetinden tattırması, buyruğu ile gemilerin yürümesi, lutfundan rızık istemeniz, hep O'nun varlığının belgelerindendir. Belki şükredersiniz."

Allah'ın ilah olduğuna, mahlukatı hakkında adaletli ve merhametli olduğuna işaret eden delillerden bir tanesi de, sadece Allah'ın takdiriyle, her gücün âciz kalacağı bir güçle ve bütün merhametlerden üstün bir merhametle rüzgarları göndermesidir.

Peşinden bolluk ve rahatlık meydana gelecek yağmuru indirerek rahmetinden size tattırması, bir bölgeden diğer bir bölgeye deniz yoluyla ticaret yaparak lutfundan aramanız da, O'nun varlığının delillerindendir.

Allah bunları sizin için yapmış, sizin emrinize amâde kılmış, iman ederek, O'na itaat ederek ve bir olduğunu kabul ederek şükredesiniz diye size bunları yapma gücü vermiştir. Ki belki şükredersiniz... Ey Allah'ın kulları, siz şükrediyor musunuz?

"Andolsun ki senden önce bir çok peygamberi kavmine gönderdik; onlara belgeler getirdiler. Dinlemeyip suç işleyenlerden öç aldık. Zira inananlara yardım etmek, bize hak olmuştu."

Ey Rasûlümüz Muhammed! Biz senden önce de Nuh, Hud, Salih, İbrahim ve Lut gibi, toplumlara pek çok peygamber gönderdik. Onlar toplumlarına apaçık deliller getirdiler. Bu toplumlar peygamberlerini yalanladı; biz de suç işleyenlerden intikam aldık, onları yok ettik. İman edenleri kurtardık. Mü'minlere yardım bizim üzerimize hak olmuştu.

Dikkat edin, bundan ders alın ey Kureyşliler! Yoksa Allah'ın cezası sizin başınıza da gelecek. Allah suç işleyenleri helak edecek. Mü'minlerle peygamberlerini, daha önce de adeti olduğu üzere, kurtaracaktır.

Hamd, alemlerin Rabb'i olan Allah içindir.

SONUÇ

1- Kudret, ilim ve rahmet sıfatlarının tezahürleri zikredilerek, Allah'ın ilahlığını gerektiren rab oluşu izah edilmiştir.

2- Allah, şükretsin diye kuluna nimet verir. Eğer kul bu nimetlere karşılık nankörlük eder, Allah'a şükretmezse, Allah ona dilediği zaman, dilediği şekilde azab eder.

3- Allah, uzun zaman geçse de, suçlulardan intikamını alır. Ve mü'minlere yardım eder.

اَللّٰهُ الَّذِيْ يُرْسِلُ الرِّيٰحَ فَتُثِيْرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهٗ
فِي السَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهٗ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلٰلِهٖ ۚ فَاِذَآ اَصَابَ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُوْنَ
﴿٤٨﴾ وَاِنْ كَانُوْا مِنْ قَبْلِ اَنْ يُّنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِّنْ قَبْلِهٖ لَمُبْلِسِيْنَ
﴿٤٩﴾ فَانْظُرْ اِلٰٓى اٰثٰرِ رَحْمَتِ اللّٰهِ كَيْفَ يُحْيِ الْاَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٥٠﴾
وَلَئِنْ اَرْسَلْنَا رِيْحًا فَرَاَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوْا مِنْۢ بَعْدِهٖ يَكْفُرُوْنَ
﴿٥١﴾ فَاِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَآءَ اِذَا وَلَّوْا
مُدْبِرِيْنَ ﴿٥٢﴾ وَمَآ اَنْتَ بِهٰدِ الْعُمْيِ عَنْ ضَلٰلَتِهِمْ ۚ اِنْ تُسْمِعُ
اِلَّا مَنْ يُّؤْمِنُ بِاٰيٰتِنَا فَهُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿٥٣﴾

48- Allah, rüzgarları gönderir, bulutu sürer, sonra onu gökte dilediği gibi yayar ve parça parça eder; arasından yağmurun çıktığını görürsün. Derken, onu kullarından dilediğine uğratınca hemen sevinirler.

49- Halbuki onlar, yağmurun kendilerine indirilmesinden önce umutsuz idiler.

50- Allah'ın rahmetinin eserlerine bak ki, nasıl yeri ölümünden sonra diriltiyor?! Şüphe yok ki, O ölüleri de diriltecektir, O her şeye kadirdir.

51- Andolsun bir rüzgar göndersek de o ekini sararmış görseler, ondan sonra nankörlük etmeğe başlarlar. Oysa genişlik zamanında şükretmeleri, darlık zamanında sabretmeleri, sarsılmamaları, Allah'ın her şeyi bir hikmete göre yaptığını anlamaları gerekirdi. Fakat onlar, henüz bu seviyeye gelmemişlerdir, seni anlayamazlar.

52- Sen de ölülere söz dinletemezsin; arkalarını dönüp giden sağırlara çağrıyı işittiremezsin.

53- Ve sen, körleri de sapıklıklarından çıkarıp yola getiremezsin. Sen ancak, ayetlerimize inananlara işittirirsin de onlar müslüman olurlar.

SÖZLÜK

فَتُثِيرُ سَحَابًا	Bulutları yayan. Onları hareket ettiren.
وَ يَجْعَلُهُ كِسَفًا	Onu bir araya toplar. Bulutları gökte yığın yapan, ayrı parçalar yapan.
فَتَرَى الْوَدْقَ	Yağmuru görürsün. Bulutların arasında çıkan yağmuru görürsün.
اِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ	Onlar hemen sevinirler. Kendilerini sulamak için inen yağmura hemen sevinirler.
لَمُبْلِسُونَ	Ümidlerini kesmişler. Yağmurun yağmasından ümitlerini kesmiş olanlar.
اِنَّ ذٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتٰى	Bu, ölüyü diriltir. Ölümünden sonra toprağı canlandıran ve yağmur yağdırmaya gücü yetenin, ölüyü tekrar diriltmeye gücü yeter. Bu Allah'tır.

فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا Onu sararmış olarak görürler. Bitkileri, doğal bir afet sebebiyle sararmış görürler. Bu doğal afet, yakıcı batı rüzgarlarıdır.

لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ Hemen nankörlüğe başlarlar. Mahsullerinin yok oluşundan sonra hemen Allah'ın nimetine karşı nankörlüğe başlarlar.

إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا Sen ancak bizim ayetlerimize inanana duyurabilirsin.

AÇIKLAMA

Âyetler, ahirette yeniden dirilme ve amellerin karşılıklarının verilmesi inancını, alemdeki Allah'ın kudretinin tezahürlerini açıklamaya devam ediyor.

"Rüzgarları gönderip bulutları yürüten, onları gökte dilediği gibi yayan ve kısım kısım bir araya toplayan Allah'tır. Artık sen de aralarından yağmurun çıktığını görürsün. Allah'ın kullarından dilediğine verdiği yağmurla, daha önceden kendisine yağmur indirilmesinden ümitlerini kesmiş oldukları için, onlar sevinirler."

Bulutu var eden; ve var olduğu yerden onu gönderen, hareket ettiren ve gökte bulutu dilediği azlıkta veya çoklukta yayan, bulutları küme küme yapan Allah'tır.

Ey bulutlara bakan kişi! sen bulutlar arasından yağmurun çıkışını görürsün. Allah'ın kullarından dilediğine verdiği yağmurla onlar hemen seviniverirler. Oysa onlar, yağmur kendilerine inmeden önce ümitlerini kesmişlerdir.

"Allah'ın rahmetinin belirtilerine bir bak, yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor? Şüphesiz ölüleri O diriltir. O her şeye kadirdir."

Ey Rasûlümüz! Allah'ın rahmetinin izlerine bir bak. Yani, yağmurun izlerine bir bak. Yeryüzü kuruduktan sonra yemyeşil olmuş, öldükten sonra canlanmış bir haldedir. Sen bunu gördüğün zaman şunu bilirsin ki: Ölümünden sonra yeri canlandırmaya gücü yetenin, ölüleri kabirlerinden canlandırarak çıkarmaya da gücü yeter. Bu iş kıyamet günü olacaktır.

Allah her şeye kadirdir.

Bu ayet, Allah'ın kudretinin büyük oluşunun sebebini, ölüyü yeniden yaratmaya ve istediği her şeyi yapmaya gücü yetmesinin nedenini açıklamaktadır.

"Biz rüzgar göndersek de yeşilliklerin sarardığını görseler, hemen nankörlüğe başlarlar."

İzzet ve celalimize yemin olsun ki, içinde kasırga ve sıcaklık bulunan

rüzgarları göndersek de bitkileri yaksa veya kurutsa, önceki gün sevinen şu kişiler onları bu halde görse, Rab'lerini hemen inkar ederler; yani, memnuniyetsizlik ve öfke cinsinden olan nankörlük kelimelerini söylerler. Onların böyle davranmalarının nedeni ise, inatları ve inkarlarıdır.

"Tabiidir ki sen ölülere asla işittiremezsin, dönüp giden sağırlara da asla çağrıyı duyuramazsın."

Ey Rasûlümüz! Muhakkak ki sen bu kafirleri doğru yola iletemezsin. Çünkü onlar sağırdırlar duymazlar, kördürler görmezler. Zira onların kalplerine günahlar hakim olmuş ve hislerini çalışmaz hale getirmiştir. Sen de insan olmandan dolayı, sınırlı kudretinle, sözünü ölüye işittiremezsin, ki onu anlayıp bilebilsinler.

Aynı şekilde arkasını dönüp gittiğinde sağıra da sesini duyuramazsın. Çünkü eğer onlar sana yönelseydi, işaretle de olsa sen onlara anlatırdın. Fakat onlar arkalarını dönünce, onlara duyurman mümkün değildir. Öyle ise kendine karşı hoşgörülü ol ve kendini üzme.

"Sen ancak bizim ayetlerimize inananlara duyurabilirsin. Onlar, müslüman olanlardır."

Sen ancak neticesi kabul ve boyun eğme olacak bir şekilde bizim ayetlerimize inananlara duyurabilirsin. İşte onlar müslümanlardır. Yani boyun eğmiş, itaat etmiş olanlardır. İşte Allah'ın izniyle bunlara duyurmak ve doğru yola ulaştırmak, senin gücün dahilindedir.

SONUÇ

1- Akli deliller getirilerek yeniden dirilme inancı izah edilmiştir.

2- Bulutların nasıl yaratıldığı ve yağmurun nasıl yağdığı açıklanmıştır. Bunların olması ilahi kudretin delillerinden birisidir.

3- Kafirin bolluk ve sıkıntı anındaki hali açıklanmıştır. Kafir sıkıntı anında ümidini keser, rahatlık sırasında ise nankörlük eder. Böyle davranmasının nedeni, Allah'ı ve ayetlerini bilmemesi yüzünden kalbinin bozuk olmasıdır.

4- Görülen şeylerden istifade edilerek gözle görülmeyen şeylerin varlıkları hakkında ilmi metodlardan biridir.

5- Kafirler ölüdürler. Çünkü onlar işitmezler, görmezler. Mü'minlerse canlıdır. Çünkü onlar işitir ve görürler. Öyleyse hayatın, canlı bedende izleri vardır. Aynı şekilde ölümün de, ölü bedende izleri vardır.

اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ
ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ
ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ وَيَوْمَ
تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَٰلِكَ
كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ
لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ
وَلَٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾

54- Allah'dır ki sizi zaaftan yarattı, (pek zayıf bir kökten, spermden yarattı. Başlangıcınız çok zayıf bir madde idi. Kökünüz de pek cılızdı.) Sonra zayıflığın ardından size bir kuvvet verdi, (güçlü, kuvvetli delikanlılar oldunuz.) Sonra kuvvetin ardından da zayıflık ve ihtiyarlık verdi. Allah, dilediğini yaratır, O, bilendir, gücü yetendir.

55- Kıyamet saati başladığı gün, suçlular, dünyada bir saatten fazla kalmadıklarına yemin ederler. İşte olar, (dünyada da haktan) böyle çevriliyorlardı.

56- Kendilerine bilgi ve iman verilenler dediler ki: "Andolsun siz, Allah'ın yazgısınca ta yeniden dirilme gününe kadar kaldınız. İşte bu da dirilme günüdür. Fakat siz bilmiyordunuz."

57- Artık zulmetmiş olanlara, o gün, ne mazeretleri fayda verir ve ne de onlardan rıza talep etmeleri istenir.

SÖZLÜK

اَللّٰهُ الَّذِى خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ	Sizi zayıflıktan yaratan Allah'tır. Yani nutfeden yaratan. O zayıf ve az bir sudur.
ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً	Zayıflıktan sonra kuvvetli kılan. Çocukluğun zayıflığından sonra, gençliğin kuvvetini var eden.
ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا	Kuvvetten sonra zayıflık var eden. Gençliğin ve erişkinliğin kuvvetinden sonra, yaşlılığın zayıflığını var eden.
وَ شَيْبَةً	Yapan.
كَذٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ	Onlar böylece döndürülüyorlardı. Bekleme hususundaki gerçek bilgiden engellendikleri gibi, dünya hayatında yeniden dirilmeye ve ahirette amellerin karşılığının verilmesine inanmaktan da alıkonuyorlardı. Dünyadayken onların haktan yüz çevirmeleri, kabirlerinde ne kadar beklediklerini bilmemelerinin sebebi olmuştur.
لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ	Zulmedenlere, özür beyan etmeleri fayda vermez. Yeniden dirilmeyi inkar etmeleri konusunda, özür beyan etmeleri onlara fayda vermez.
وَ لَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ	Onlardan Allah'ı razı edecek şeylere dönmeleri istenmez. Öldükten sonra tekrar dünyaya dönerek. İman ve salih amelle, Allah'ın razı olacağı şeye dönmeleri istenmez. Çünkü ölümden sonra tekrar dünyaya dönmek yoktur.

AÇIKLAMA

Ayetler, yeniden dirilme ve hesab inancını açıklamaya devam ediyor.

Allah şöyle buyuruyor:

"Sizi güçsüz olarak yaratan, güçsüzlükten sonra kuvvetli kılan, sonra da kuvvetliliğinin ardından güçsüz ve ihtiyar yapan Allah'tır. O dilediğini yaratır; bilendir, kadir olandır."

Sizi zayıf bir sudan yaratan, çocukluğun zayıflığından sonra gençliğin kuvvetini var eden, sonra gençliğin kuvvetinin ardından yaşlılığın zayıflığını var eden Allah'tır. O dilediğini yaratır. Mahlukatı bilen ve dilediğine kadir olandır. Dolayısıyla Allah ölüleri diriltmeye de kadirdir. Çünkü insanları yoktan varetmeye gücü yetenin onları çürüdükten sonra tekrar diriltmeye de gücü yeter.

"Kıyamet koptuğu gün suçlular, sadece, çok kısa bir müddet kalmış ol-

duklarına yemin ederler. Böylece onlar dünyada da aldatılıp döndürülüyorlardı."

Kıyamet koptuğu gün, şirk ve isyan ehli olan suçlular kabirlerinde az bir zaman beklediklerine yemin ederler. Oysa kabirlerde fazla kalmışlardır. Onlar kabirlerinde ne kadar kaldıklarını bilmekten döndürüldükleri gibi, aynı şekilde dünyadayken Allah'a ve O'na kavuşmaya inanmaktan da döndürülüyorlardı. Onları döndüren şey; şirk ve isyan sebebiyle nefislerinin mezar gibi karanlık olmasıdır.

"Kendilerine ilim ve iman verilenler: "Andolsun ki siz Allah'ın yazısında mevcut yeniden dirilme gününe kadar kaldınız. İşte bu yeniden dirilme günüdür, fakat siz anlamıyordunuz," derler."

Yani Allah'a, ayetlerine ve indirdiği kitaba inanmadığınız için anlamıyordunuz.

"O gün zulmedenlerin özür beyan etmeleri fayda vermez. Artık kendilerinden Allah'ı hoşnut edecek şeyleri yapmaları da istenmez."

Yeniden dirilme işinin olduğu gün, şirklerini ve Rab'lerine kavuşmalarını inkar etmeleri hususunda özür beyan etmeleri, zalimlere fayda vermez. Onlardan, Allah'ın hoşnut olacağı iman, salih amel ile, şirki ve isyanı terketmeye dönmeleri de istenmez.

SONUÇ

1- Reddedilmesi mümkün olmayan deliller zikredilerek, yeniden dirilme inancı izah edilmiştir.

2- İnsanların nutfe halinden yaşlılık ve çöküş anına kadarki geçirdiği evreler anlatılmıştır.

3- İlim, iman ve bunlara sahip olanlar faziletlidir.

4- Ahirette zalimlerin özür beyan etmeleri kabul edilmez; onlardan Allah'ın memnun olacağı şeylere dönmeleri de istenmez.

يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ
اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

58- Andolsun biz bu Kur'na'da insanlara her çeşit misali getirip anlattık. Onlara bir ayet getirdiğin zaman inkar edenler: "Siz geleneklerimizi iptal edenlerden başka bir şey değilsiniz." derler.

59- İşte Allah, bilmeyenlerin kalblerini böyle mühürler.

60- Sabret, Allah'ın vaadi haktır, (o mutlaka yerine gelecektir). İnanmayanlar seni telaşa düşürmesin.

SÖZLÜK

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ Biz insanlar için verdik.

مِنْ كُلِّ مَثَلٍ Her türden misal. İnsanın düşünme ve merakını harekete geçiren, dikkatini çeken, garib kabul edilecek nitelikte her türlü misal.

وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِآيَةٍ Sen onlara bir mucize getirsen. Sen müşriklere birçok olağanüstü delili, mucizeyi getirsen de...

إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ Siz ancak bâtılı getirensiniz. Ey mü'minler ve peygamber! Siz ancak söylediğiniz şeylerde ve çağırdığınız Allah'a, ayetlerine ve O'na kavuşmaya iman etme davetiniz de batıl şeyler ortaya atanlarsınız.

الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ Bilmeyenleri. Allah'ın, Rasûlüne indirdiği ve vahyettiği apaçık ayetleri bilmeyenleri.

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ Sabret, çünkü Allah'ın vaadi gerçektir. Ey Rasûl! Onların eziyetlerine sabret. Çünkü iyi son sana aittir. Çünkü Rabb'in sana iyi son vaad etmiştir. Rabb'inin vaadi gerçektir.

وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ Kesin olarak inanmayanlar seni hafife almasınlar. Allah'a kavuşmayı inkar eden şu müşrikler, seni hafifliğe sevkedip de Rabb'ine yaptığın çağrıyı bıraktırmasınlar.

AÇIKLAMA

Kureyş müşriklerinin inkar ettiği yeniden dirilme inancını izah için, geçen ayetlerde kıyamette olacak sahneler anlatıldıktan ve pekçok delil açıklandıktan sonra, Allah şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki biz Kur'an'da insanlar için her türlü misali verdik. Bununla beraber, eğer sen onlara bir mucize getirmiş olsan, inkar edenler: Siz ancak batıl şeyler ortaya atanlarsınız, derler."

Biz bu Kur'an'da insanlar için ifade çeşitlerini, benzetme şekillerini var ettik. İnsanı hayrete düşüren, duyguları uyandıran ve kalbini uyaran şekillerde olayları anlattık. Bütün bunlar, belki öğüt alırlar da inanır, hakka ulaşır, kurtuluşa erip mesud olurlar, diyedir. Fakat onların çoğu anlattıklarımızdan istifade etmedi.

Eğer sen onlara doğru söylediğine, davetin doğru olduğuna dair mucize getirsen, onlardan inkar edenler yine şöyle der: Ey peygamber, sen ve mü'minler, söylediğiniz ve davet ettiğiniz hak din ve ahirette yeniden dirilme sözünüzde, ancak batıl şeyler ortaya atanlarsınız.

"Allah bilmeyenlerin kalplerini işte böylece kapatır."

Kalplerine küfür hakim olduğu ve mucize getirsen de inanmayacak olan kafirlerin kalbine Allah mühür vurduğu gibi, bilmeyenlerin kalplerine de böylece mühür vurur. Çünkü bilgisizlik karanlığı aynen şirk ve isyan karanlığı gibidir; kalplerin anlamasını engeller, dolayısı ile inanmak veya hak daveti kabul etmek meydana gelemez, söz konusu olamaz.

"Sabret. Allah'ın sözü şüphesiz gerçektir. Kesin olarak inanmayanlar seni hafife almasınlar."

Sabret, müşriklerin inadı ve yalanları, inkarda ısrarlı davranmaları seni hafifliğe itmesin.

Ayette geçen "kesin olarak inanmayanlar"dan maksad, Allah'a ve Rasûlü'ne inanmayan herkestir. Çünkü kafirlerin her grubu, inananları hafife alan, insanı edeb sınırlarının dışına çıkmaya sevkeden kişilerdir. Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Allah, kitabında getirdiği delillerle insanların ileri sürecekleri özür beyanlarını ortadan kaldırmış, yok etmiştir.

Sûre 31
Lokman Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 34

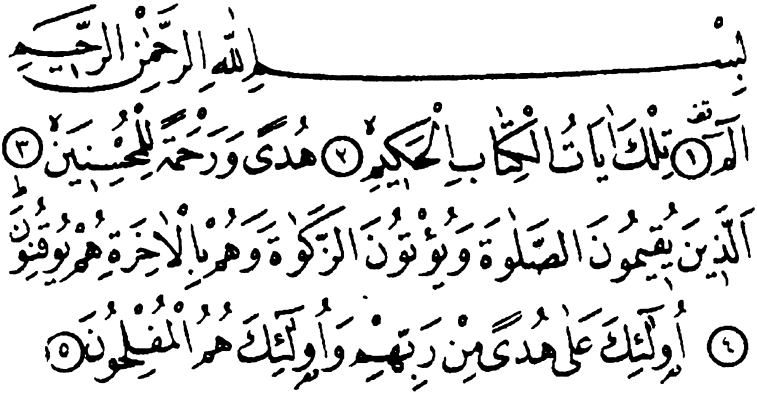
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الٓمٓ ① تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ② هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ ③
الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ
④ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ⑤

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1- Elif lâm mim.

2- Şunlar, hikmetli Kitab'ın ayetleridir.

3- Güzel davrananlara yol gösterici ve rahmet olarak (indirilmiştir).

4- Onlar ki namazı kılarlar, zekatı verirler ve onlar ahirete de kesin olarak inanırlar.

5- İşte onlar, Rab'leri tarafından (gösterilen) doğru bir yol üzerindedirler ve onlar, umduklarına ereceklerdir.

SÖZLÜK

الم Bu birbirinden kopuk harfler E.L.M. şeklinde yazılıp "Elif" "lam" "mim" olarak okunur.

تِلْكَ Bu. Yani bu ve benzeri harflerden oluşan âyetler hikmetli kitabın âyetleridir.

اَلْحَكِيمُ Hakim. Kendisinde hiçbir karışıklık olmayan ve Allah tarafından indirilişi tamamlandıktan sonra da, hiç bir şekilde hükmü iptal edilmeyecek derecede sağlam olan. O her şeyi yerli yerine koyan hakimdir. Her yaptığı yerindedir. O'nun göstermiş olduğu yolda ve O'nun yasasında hiçbir karışıklık ve çarpıklık yoktur.

هُدًى وَ رَحْمَةً Yani O insanları hidayete ulaştıracak bir yol gösterici ve bir rahmettir.

لِلْمُحْسِنِينَ — Muhsinler için. Bütün işlerinde Allah'a bağlı olanlar. Bundan dolayı da onlar Kur'an'da anlatılan "hidayet" ve "Rahmet"e ermiş kişilerdir. Bunların dışındaki "şirk" ve "isyan" sahipleri ise, bu hidayet ve rahmetten yoksun kalmışlardır.

أُولَئِكَ — Onlar namazı dosdoğru kılan, zekat veren ve ahirete kesinkes inanan iyi kimselerdir.

عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ — Onlar Allah'tan bir "hidayet" üzeredir. Ondan asla sapmaz ve bu konuda bilgisizlik içinde olmazlar.

الْمُفْلِحُونَ — Yani tüm korkulardan kurtulup başarıya kavuşan, bütün sevimli ve arzu edilen şeylerde üstün gelenlerdir.

AÇIKLAMA

Elif, Lam, Mim: Bu ve bunun gibi birbirinden kopuk harflerin tefsiri konusunda yapılacak en güzel açıklama şudur: "Bu harflerle neyin kastedildiğini Allah, herkesten daha iyi bilir."

Daha önce de açıkladığımız gibi, bu harfler birçok yönden fayda sağlamışlardır.

Birincisi: Müşrikler, Kur'an'ı dinleyenlerin ondan etkilenmeleri ve ortaya koyduğu gerçeği izlemelerinden korktukları için: "Bu Kur'an'ı dinlemeyin ve insanların onu dinlemesini engelleyin ki ona karşı galip olasınız" derlerdi. Oysa bu harfler kendilerine özgü uyumlu ses tonlarıyla, etkileyici vurgularıyla müşrikleri dinlemeye, kulak kabartmaya zorlardı. Dolayısıyla umduklarını bulamazlardı. Kuşkusuz bu da az bir yarar değildir.

İkincisi: Onlar Kur'an'ın bir sihir, kâhin sözü, şiir ve geçmişlerin masalı olduğunu iddia ettikleri zaman, sanki onlara şöyle söylenmiştir: Hakkında bu tür iddialar ileri sürdüğünüz bu Kur'an "Sad", "Nun", "Kaf", "Ya-sin", "Ta-ha" ve "Elif-Lam-Mim" gibi harflerden oluşmuştur. O halde eğer iddianızda samimi iseniz, siz de bunun gibi bir sûre oluşturup insanlara sunun. Eğer bundan acizseniz, o halde kulu Muhammed (s.a.v.)'e indirmiş olduğu o Allah kelamına teslim olun, Allah'a iman edin, O'nu birleyin ve bu istikamet üzere olun ki, sizi üstün, şerefli, erdemli ve mutlu kılsın.

"Bunlar hikmetli kitabın âyetleridir."

Yani bu âyetler "hikmet"li olmakla nitelenen Kur'an-ı Kerim'in ayetleridir. Bundan dolayı onda bir karışıklık, hata ve çarpıklık sözkonusu değildir.

Aksine, herşey söylendiği ve hükmedildiği gibi kendisine yaraşır bir şekilde yerli yerince konmuştur. Taşıdığı çeşitli ilim ve gerçekler ondan haber verir.

Aynı zamanda Kur'an, hükümlerinin sağlamlığı açısından hakimdir. O tamamlandıktan sonra, daha önceki kitaplarda olduğu gibi onun herhangi bir hükmünün ortadan kaldırılması sözkonusu değildir. Muhkem oluşu aynı zamanda: Verdiği haber ve hükümlerin çokluğuna, sebeplerin çeşitliliğine, ayetlerin indiriliş gerekçelerinin farklılığına rağmen, onda bir karışıklık, verdiği haber ve hükümler arasında hiçbir çelişki yoktur, anlamına gelir.

"Muhsin olanlara bir hidayet ve bir rahmettir."

Yani o muhsin olanların ulaştığı "hidayet" ve "rahmet"in açıklamasıdır. Ki onlar, Rablerini görür gibi, şirk ve gösterişten arınmış bir şekilde ibadet ederler. Ve ibadeti, Allah'ın hoşnutluğunu kazanacak şekilde yerine getirirler. Ki o da Rasûlüllah (s.a.v.)'in ibadetin niteliği, nasıl yapılacağı ve ne şekilde yerine getirileceği hususundaki açıklamalarına göredir.

"Onlar namazı dosdoğru kılarlar, zekatı verirler ve onlar kesin bir bilgi ile ahirete inanırlar."

Yani onlar namazı dosdoğru kılan muhsin kişilerdir. Beş vakit namazı farzlarıyla, vacib, müstehab, sünnetleriyle ve bütün şartlarını gözeterek yerine getirirler.

"Zekatı verirler."

Yani altın, gümüş veya bunlar gibi geçerli olan madenlerden ve benzeri gizli mallarından zekatlarını verirler. Ayrıca hurma, zeytin, zahire olarak saklanan gıda maddeleri, deve, inek ve koyun gibi geviş getiren hayvanlardan zekatlarını verirler.

Bu zekat verme işi: Altın, gümüş, döviz, hertürlü kıymet ifade eden mal ve hayvanlarda, üzerinden bir yıl geçtiği zaman olur. Tohum olarak ekilmiş ve fidan olarak dikilmiş zirai mahsullerde ise, ekin biçildiği ve meyve toplandığı zaman zekatı verilir.

"Ve onlar kesin bir bilgiyle ahirete inanırlar."

Yani müslümanlar, Allah'ın onlar için hazırladığı sevap, ve bundan sonraki ayette de onların nitelikleri olarak belirtilen ihsan, iman ve müslüman oluşlarının karşılığını, ahirette cennet ile ödüllendirilme olarak göreceklerine kesinlikle inanırlar.

"İşte onlar, Rab'lerinden bir hidayet üzerindedirler. Ve felah bulanlar da onlardır."

Yani, Allah-u Teâlâ bu yüce niteliklere sahip mü'min kişilerden haber veriyor. Onların bu nitelikleri ise: Namazı dosdoğru kılmaları, zekatı vermeleri, ahiret gününe iman etmeleri, hidayet üzere olmalarından dolayı Allah'ın kendilerine vereceği sevaba kesin olarak inanmalarıdır. Burada sözedilen "hidayet", Allah'ın kendilerini ilettiği ve onları bu tarz üzere yerleştirdiği dosdoğru yol olan İslâm'dır.

Bundan dolayı, ateşten kurtularak felaha eren kişiler olur ve iyilerin konağı olan cennete girerler.

Allah'ım! Bizleri onlardan kıl ve o toplulukla beraber haşret. Muhakkak ki sen sözünü yerine getirirsin. Son derece cömert, tevbeleri kabul eden ve bağışlayan, Rahim'sin.

SONUÇ

1- "Elif-Lam-Mim," "Sad," ve "Ta-ha" gibi harflerin Kur'an'ın icazını açıklaması için oluşu ve düşmanın asla bunlara meydan okumaya güç yetiremeyeceği haber verilmiştir.

2- "Hakim" kelimesinin anlamı ve "hikmet"in fazileti açıklanıyor.

3- Kur'an'ın, insanın mutluluğuna sebep olacak bir hidayet kaynağı oluşunu ve ona iman edip, yaşam tarzını ona göre düzenleyenlerin kavuşacağı rahmete işaret ediliyor.

4- Namaz, zekat ve ahireti görmüş gibi inanmanın farz olduğu açıklanıyor.

5- Dinin temel yapısı olan "iman", "İslâm" ve "ihsan" kavramlarının açıklanmasına yer veriliyor.

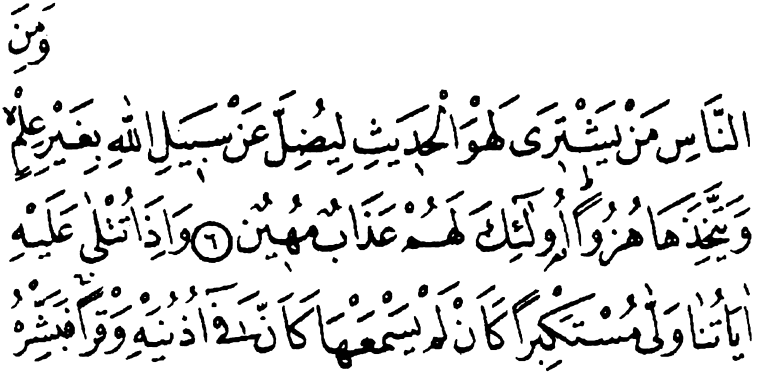

بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝٧ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ
النَّعِيمِ ۝٨ خَالِدِينَ فِيهَا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
۝٩ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ
أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا
فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ۝١٠ هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا
خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۝١١

6- İnsanlardan kimi var ki, bilgisizce (insanları) Allah'ın yolundan saptırmak ve onunla alay etmek için boş sözü (eğlence sözünü) satın alır. İşte onlara küçük düşürücü bir azab vardır.

7- Ona ayetlerimiz okunduğu zaman sanki onları hiç işitmemiş, sanki kulaklarında ağırlık varmış gibi büyüklük taslayarak döner. Ona acı bir azabı müjdele.

8- İnanan ve iyi işler yapanlara nimeti bol cennetler vardır.

9- Orada ebedi kalacaklardır. (Bu), Allah'ın gerçek vaadidir. O üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir.

10- (Allah), gökleri görebildiğiniz bir direk olmadan yarattı, sizi sarsar diye yere de sağlam ve yüksek dağlar attı ve orada her çeşit canlıyı yaydı. Gökten bir su indirdik ve orada her güzel çifti bitirdik.

11- İşte bunlar, Allah'ın yarattıklarıdır. Gösterin bana, O'ndan başka ilah dedikleriniz ne yarattı? Doğrusu o zalimler, açık bir sapıklık içindedirler.

SÖZLÜK

وَ مِنَ النَّاسِ	İnsanlardan bazısı. Kureyş'in müttefiki "Nadr ibn. Haris ibn. Kelede" gibi.
لَهْوَ الْحَدِيثِ	Sözün eylencesini. İnsanı iyilik ve Allah'a itaattan uzaklaştıran eğlence türü söz. Şarkı, türkü gibi.
لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ	Allah'ın yolundan saptırmak için. İnsanları İslâm'dan çevirmek ve Allah'ın yolundan alıkoymak için.
وَ يَتَّخِذَهَا هُزُوًا	İslâm'ı, O'nun yasalarını ve kitabı Kur'an'ı alay konusu ederler.
وَلَّى مُسْتَكْبِرًا	Böbürlenerek dönüp giderler. Küfür, inat ve kibirleri yüzünden sanki kulaklarında perde varmış gibi, Allah'ın ayetlerini duymazlar.
فِى أُذُنَيْهِ وَقْرًا	Kulaklarında ağırlık vardır. Sağırlar gibi duymalarını engelleyen bir ağırlık vardır.
بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا	Gökleri görebildiğiniz bir direk olmadan yükseltti. Ki yere düşmesin.
رَوَاسِىَ	Yere sağlam dağlar attı. Üstünde yaşayanları sarsmaması için yeri dağlarla sabitleştirdi.
وَ بَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ	Yeryüzünde her türlü canlıyı yaratıp yaydı. "Dabbe" veya "Devabb" yeryüzünde yürüyen her türlü hayvana denir.
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ	Orada güzel, faydalı ve zararı olmayan her çeşit çifti yarattı.
هَذَا خَلْقُ اللَّهِ	Bu Allah'ın yaratıklarıdır. Bütün bu adı geçenler Allah-u Teâlâ'nın yaratıklarıdır. O her şeyin yaratıcısıdır.
مِنْ دُونِهِ	Cahiliye mensuplarının, taparak ilah diye iddia ettikleri.
بَلِ الظَّالِمُونَ	Bilakis zalimler. Müşrikler. Allah'a ortak koşanlar.

AÇIKLAMA

Allah-u Teâlâ mü'min kullarını hayır ve övgü ile andıktan ve onların apaçık bir kurtulaşa erdiklerini müjdeledikten sonra, bu gözde grubun tam karşıtı olan diğer bir grubu, şu şekilde tarif ediyor:

"İnsanlardan öyleleri vardır ki, bilgisizce Allah'ın yolundan saptırmak için, sözün boş ve amaçsız olanını satın alırlar."

İnsanların bir kısmından öylesi vardır ki -bundan maksat, Kureyş'in ma-

salcısı olan Nadir ibn-i Haris el-Kalede'dir- sözün "boş ve amaçsız" olanını, İslâm'ın haram ettiği şeylerle meşgul olur. Bu saptırıcı şeylerle kendisi meşgul olduğu gibi, insanları da bu haram ve boş şeylere çağırmaya başlar.

İnsanları buna çağırmasının nedeni ise, onları İslâm'dan çevirmek, İslâm peygamberinin yanından uzaklıştırmaktır. Onun kitabını okumalarını engellemektir. Engellemede maksadı, bu çirkin ve utanç verici şeyleri icad edip yapanların, sonunda alçaltıcı cehennem ateşiyle azaba uğratılacaklarını, insanların duyup öğrenmemesidir.

"Onu bir eğlence konusu edinmek için..."

Allah'ın yolu olan İslâm'la alay ederler. Rasûlüllah ve mü'minlerdeki bir şeyden, insani bir halden, bir sözden dolayı, İslâm'ı alay ve eğlence konusu yaparlar.

Âyetin bütününden: "Bilgisizliklerinden ve vicdanlarının kararmasından dolayı, onu alay ve eğlence konusu edinirler" şeklinde bir sonuç çıkıyor.

"İşte onlar için aşağılatıcı bir azap vardır."

Buradaki "ulaike" uzağı gösteren bir işaret zamiridir. Kastedilenler ise, İslâm'ın haram ettiği şeylerle meşgul olan her erkek ve kadındır. Ya da İslâm'ı ve yasalarını alay ve eğlence konusu eden he türlü araçtır. Bununla kendilerini ve başkalarını Allah'ın hoşnutluğuna, sevgisine ve cennetine kavuşturacak olan yoldan çevirip, alıkoyarlar.

Böylesi niteliklere sahip olan kişiler için, kıyamet günü, burunları yere sürtülerek ve alçaltılarak aşağılatıcı bir azap vardır.

"Ona âyetlerimiz okunduğunda, sanki işitmiyormuş ve kulaklarında bir ağırlık varmış gibi, büyüklük taslayarak sırtını çevirir."

İnsanlardan böylelerine öğüt almaları ve hidayete ermeleri için Allah'ın ayetleri okunduğu zaman, sanki okunanı hiç duymamış gibi büyüklenerek sırt çevirirler.

Büyüklenenlerin çirkinlik ve kibirlerini göstermesi açısından bu tavır oldukça çarpıcı bir örnektir.

"Sanki kulaklarında bir ağırlık varmış gibi."

Sanki sağırmış gibi, sözü duymazlar.

Bu ifadenin hemen ardından Allah (c.c.), Rasûlüllah (s.a.v.)'a: "Artık, sen ona acı bir azap ile müjde ver" şeklinde hitab ederek, bu tür kimselere yönelik sert bir ifade kullanmıştır. Burada "tebşir" (müjdeleme) kelimesinin

kişiyi sevindirmeyen ve üzen bir şeyle (azap kelimesi ile) beraber kullanılması ise, onlarla alay edildiğini göstermek içindir. Zaten böylesi insanlar, bunu haketmişlerdir.

"Ancak gerçekten iman edip salih amellerde bulunanlar var ya, onlar için nimetlerle donatılmış cennetler vardır."

Bu bir önceki ayette sözü edilenlerin tam karşıtı olan bir gruptur. Bunlar, Allah'ın kendilerini içinde ebedi olarak kalacakları, nimetlerle dolu olan cennetle müjdelediği, iman edip salih ameller işleyenlerdir.

"Allah'ın vaadi hakdır."

Bu Allah'ın onlara olan vaadidir. Yani cennet, Allah'ın müslümanlara vaadidir. Allah'ın vaadinden dönmesi ve onlar için gerekli kıldığı bu hakkı geri alması mümkün değildir.

"O üstün ve güçlü olandır."

Allah galiptir: Hiç kimse O'nun iradesini engelleyemez. Hakimdir: Her şeyi yerli yerine koyar, hüküm ve hikmet sahibidir.

"O gökleri dayanak olmaksızın yaratmıştır; bunu görmektesiniz."

Onun kudret, üstünlük ve hikmetinin göstergesi, gökleri yaratması ve onu görebileceğiniz bir direk olmaksızın yükseltmesidir.

Bu şekilde ifade edilmesi, aslında görünmeyen direklerin varolduğuna işarettir. O da, Allah'ın kudretiyle yaratmış olduğu "çekim gücü kanunu"dur. Gök cisimleri (yıldız v.b.) bununla tutunurlar.

"Arzda da sarsılmaz dağlar bıraktı."

Allah'ın kudret ve hikmetini ortaya koyan hususlardan biri de, sabit dağları yere çakmasıdır. Ki bununla yeryüzünün dengesi korunsun. Böylece yeryüzünde yaşayanlar sarsılmasın ve boşluğa düşmesinler. Dünya üstündeki hayat yok olmasın.

Bu, "sizi sarsıntıya uğratır diye", âyetinin manasıdır. Sarsıntı olduğu zaman da, yeryüzündeki şeyler parçalanıp perişan olur.

"Orada her canlıdan türetip, yayıverdi."

Bu da Allah'a ve kıyamet gününe inanmayı ve ibadeti yalnız O'na ait kılmayı gerektiren, Allah'ın "ilim," "hikmet" ve "kudret"ini ortaya koyan belgelerden bir diğeridir. O Allah ki, yeryüzünü süslemek ve imar etmek için, bütün bu canlı türlerini, bol bol ve çeşit çeşit yaratıp yeryüzünde yaymıştır.

"Biz gökten su indirdik." Yağmur yağdırdık.

"Böylelikle orada her güzel olan çiftten bir bitki bitirdik." İnsan için yararlı olan, her bitki ve ağaç türlerinden bitirdik.

Bu adı geçenler aynı zamanda Allah'a, ayetlerine ve kıyamet gününe iman etmeyi, ibadeti yalnız O'na ait kılmayı gerektiren, ilahi kudret, ilim ve rabbani hikmeti gösteren belirtilerdir. Bundan dolayı Allah-u Teâlâ, "Bu, Allah'ın yaratmasıdır", şeklinde buyurmuştur. Yani bütün bu adı geçen yaratıklar, Allah'ın yaratıklarıdır. Biricik yaratıcısı yalnız Allah'dır.

O halde ey yalancı müşrikler, Allah dışında taptığınız diğer yaratılmışlar, nasıl olur da yaratabilirler?! Gösterin bakayım!

Allah, bu şekilde müşriklere meydan okuyarak, onların çaresizliklerini yüzlerine vurmuştur.

"Hayır, zulmedenler apaçık bir sapıklık içindedirler."

Onların Allah dışındaki şeylere tapmaları ve kıyamet gününü yalanlamaları, kendilerindeki bir bilgiden veya içinde bulundukları bir şüpheden dolayı değildir. Bilakis, onlar sadece zalimdirler. Ve o müşrikler cahilce olan yaşayışlarından dolayı, sapıklık uçurumlarında şaşkınlık içinde bocalamaktadırlar.

Bu hastalığın çaresi iman ve ilimdir. Ne zaman ki iman edip salih ameller işlerlerse, artık onların küfür, şirk ve inad içinde olmaları mümkün olmaz. Allah-u Teâlâ'nın, ayetleri bu şekilde sınıflandırarak açıklaması ve olağanüstü bir biçimde ikna edici deliller sunmasından umulur ki öğüt alır, iman eder ve O'nu birlerler, böylece Allah'tan bir fazilet ve rahmet eseri olarak olgunluğa ve mutluluğa ererler.

Muhakkak ki O, üstün iradeli ve Rahim'dir.

SONUÇ

1- Allah'ın haram kıldığı şeylerle meşgul olmak, insanın azaba düşmesine sebep olur.

2- Kişileri utanmazlık ve fuhşa teşvik edecek şekilde hazırlanmış; müzik plak ve kasetlerini satın almak haramdır.

3- Kafir toplum olsun, müslüman toplum olsun, günümüz dünyasında yaygın olan kadın erkek karışık danslı ve müzikli toplantılar haramdır.

4- Allah'ın yoluna davette "sakındırmak" ve "teşvik etmek" ile, "müjde-

lemek" ve "uyarmak" metodlarına başvurmak gerekir.

5- İman ve tevhidi gerektiren ilahi ilim, hikmet, izzet ve kudretin çok değişik; delilleri sunuluyor.

6- İlahi hüccet ve delillerde hiç bir kusurun bulunmadığı, aklın sapmasının ancak hidayete kavuşmayı engelleyen "şirk" ve Allah'a "isyanla" olduğu ifade ediliyor. "Allah bundan bizi korusun" (amin).

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ لُقْمَٰنُ
لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ
عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا
عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ
إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ
بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ
سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

12- Andolsun biz Lokman'a "Allah'a şükret" diye hikmet verdik. Kim şükrederse kendisi için şükreder; kim nankörlük

ederse Allah zengindir, (müstağnidir. Onun şükrüne muhtaç değildir) övülmüştür, (hamde layıktır).

13- Lokman, oğluna öğüt vererek demişti ki: "Yavrum: Allah'a ortak koşma, çünkü ortak koşmak, büyük bir zulümdür."

14- Biz insana, ana babasını tavsiye ettik. Anası onu zayıflık üstüne zayıflık çekerek karnında taşımıştır. Ona gebe kaldığından itibaren ta doğuncaya kadar günden güne güçsüzleşmiş, ağırlaşmıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olmuştur. (Bunların hepsi, güç şeylerdir. Onun için biz insana): "Bana ve anana-babana şükret, dönüş banadır."

15- "Eğer onlar seni, hakkında bir bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin ve bana yönelen kimsenin yoluna uy. Sonra dönüşünüz banadır; (o zaman ben) size yaptıklarınızı haber vereceğim" (diye öğüt verdik).

SÖZLÜK

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ — Muhakkak ki biz Lokman'a hikmeti verdik. Lokman'a biz dinde ince anlayış, akıl ve doğru görüş verdik.

اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ — Allah'a verdiği nimetlerden dolayı itaat ederek ve O'nun adını anarak şükret.

لابْنِهٖ وَهُوَ يَعِظُهٗ — Oğlu için öğüt veriyordu. Onu bazı şeyleri yapmaya teşvik ediyordu. Bazı şeyleri de yapmasını yasaklıyordu.

وَ وَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ — Ve insana farz kıldık; (anne-baba)'ya iyilikle davranması için söz aldık. Bu da onları incitmekten kaçınması ve onlara iyilikle itaat etmesidir.

وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ — Zayıflık üstüne zayıflık, zorluk üstüne zorluk. Hamilelik, doğum ve emzirme dönemleri gibi.

وَ فِصَالُهٗ فِيْ عَامَيْنِ — Emzirme süresi iki yılda sona erer. Bu sürede çocuk sütten kesilir.

وَ اِنْ جَاهَدٰكَ — Allah'a ortak koşman için seni zorlayarak çaba harcarlarsa.

وَ صَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوْفًا — Dünya hayatında onları iyilikle sahiplen. İyilik ve güzellikle davran, onları üzme ve Allah'a isyan hususu dışında onlara

itaat et.

مَنْ اَنَابَ اِلَیَّ Kim bana yönelirse. Yani; beni birleyerek, bana ve Rasûlüm Hz. Muhammed (s.a.v.)'e itaat ederek bana yönelen kimse...

AÇIKLAMA

Tevhid inancını tam anlamıyla sağlamlaştırmak, şirki ve müşriklerin iddialarını çürütmekle devam eden ayetlerin akışı içinde, yeralan bu derinden etkili Lokman'ın kıssası da aynı amaca yöneliktir.

"Andolsun Lokman'a hikmet verdik."

Hikmet, dinde ince anlayış ve doğru düşünmedir ki, bunun başı Allah korkusudur. Hikmet'in kişide tezahürü, sadece Allah'a kul olup O'na yönelerek ibadet, O'nu birleme, adını anarak zikir ve şükrederek boyun eğmedir.

"Allah'a şükret."

Sana bunca nimetleri bahşeden yaratıcın Allah'a şükret. Bu nimetleri onun hoşnutluğunu kazanacak, öfkesini üzerine çekmeyecek şekilde kullan.

"Kim şükrederse, artık o, kendi lehine şükreder?"

Kim Allah'a itaat ile şükrederse, muhakkak ki bu şükrünün meyvesi ve kazancı, nimetin korunması ve artırılması açısından bizzat şükredenin tarafınadır. Allah-u Teâlâ ise zengindir. Yaptığı işlerden dolayı övgüyü haketmiştir. O, hiç bir işte kullarına muhtaç değildir. Asıl onlar her şeyden münezzeh olan Allah-u Teâlâ'ya muhtaçtırlar.

"Hani, Lokman demişti ki."

Ey elçimiz Hz. Muhammed (s.a.v.), o müşriklere, Lokman'ın oğluna söylemiş olduğu öğütleri hatırlat. İnsanların Allah'a en yakın olanı, şirkten sakınan kişidir, de.

"Ey oğlum! Allah'a şirk koşma."

Yalnız O'na ibadet et.

Şirk, bir insanın Allah nezdinde işleyebileceği en ağır, en affedilmez bir suçtur. Çünkü şirkten tevbe etmeden ölen müşrik, ebedi olarak cehenneme girer.

Bundan dolayı Allah: "Şüphesiz ki şirk, gerçekten büyük bir zulümdür." buyuruyor.

Zulüm, bir şeyi olması gerekenin dışında bir yere koymaktır. Bunun sonucunda ise, karışıklık ve büyük bir yıkım meydana gelir. Allah'tan başka ilahlar tanıyıp, onlara itaat ve ibadet ise, bir şeyi olması gerekenin dışında bir yere koymanın ta kendisidir. Çünkü ibadet, Allah'ın kullarını yaratmasına, rızıklandırmasına, yaşayışlarında onları koruyup gözetmesine karşılık kulları üzerindeki bir hakkıdır.

"Biz insana anne ve babasına iyilikle davranmayı tavsiye ettik."

Biz, insana anne ve babasına, onların emirlerini yerine getirerek iyilik yapmasını tavsiye ettik. Onlara iyilik ise, gönülden yardımcı olmak, onları üzen şeylerden vazgeçmek, İslâm'ın ve örfün uygun gördüğü şeylerde onlara itaat etmektir.

"Onu karnında taşımıştır."

İnsanın annesi onu karnında taşımıştır.

"Zorluk üstüne zorlukla."

Zayıflık üstüne zayıflık, bir başka ifadede, şiddet (zorluk) üstüne şiddet (zorluk) diye açıklanmıştır. Bu, hamilelikten kaynaklanan acılar, yorgunluk, doğum sancısı, doğum ve emzirmedir. Bundan dolayı, aşağıda okuyacağınız sahih hadiste de belirtildiği gibi, anneye olan iyilik, babaya olan iyiliğin iki kat üstündedir.

Bir adam Allah'ın Elçisi'ne (s.a.v.) geldi.

— Ya Rasûlüllah, dedi. Kendisiyle beraber bulunmama, güzel geçinmeme, güzel bakmama en layık olan kimdir?

Allah'ın Elçisi:

— Annendir, dedi.

— Sonra kim ya Rasûlüllah, dedi.

Allah'ın Elçisi yine:

— Annen, dedi.

— Sonra kim ya Rasûlüllah, dedi.

Allah'ın Elçisi yine:

— Annen, dedi.

— Sonra kim ya Rasûlüllah, dedi.

— Sonra baban, buyurdu.

"Onun sütten ayrılması, iki yıl içindedir."

Çocuğun sütten kesilmesi iki yıl içindedir. Buna göre emzirmenin başlangıcı doğum zamanı, sonu ise iki yılın bitimidir. Sütten kesilme, iki yıl bitmeden önce de olabilir.

"Hem bana, hem anne ve babana şükret, dönüş yalnız banadır."

Burada tavsiye edilen Allah-u Teâlâ'ya şükretmektir. Bu da emrettikleri ve yasakladıkları hususlarda Allah-u Teâlâ'ya boyun eğmek, onun yüce adını kalb ve dil ile anmaktır.

"Anne ve babana."

Daha önce onların yapmış olduğu iyilik ve güzelliklere karşı onlara teşekkür etmek bir borçtur. Bu da onlara iyilikte bulunmak, onlarla bağı kesmemek, Allah'a ve Rasûlün'e isyan hususu dışında onlara itaat etmektir. Çünkü anne ve babaya itaat ve teşekkürden önce Allah'a itaat etmek, O'na şükretmek gerekir.

"Dönüş yalnız banadır." Öldükten sonra bana döneceksiniz.

İyilikleri teşvik, kötülüklerden sakındırmak anlamını taşıdığından dolayı bu cümle, Allah'a şükretmenin, anne ve babaya iyilik yapmanın gerekliliğini pekiştirmektedir. İtaat eden kişi Allah'a döndüğü zaman, Allah ona bol bol ikram eder. İsyankar olana ise hiç bir değer vermez. Onu kendi başına bırakır.

Allah-u Teâlâ'ya dönüş zorunlu olduğuna göre, ona ve anne-babaya şükretmek, kuvvetle ve belirgin bir şekilde ortaya çıkmış oluyor.

"Bununla birlikte, annen ve baban, hakkında bir bilgin olmayan şeyi bana şirk koşman için, sana karşı çaba harcayacak olurlarsa, bu durumda onlara itaat etme ve dünya hayatında onlara iyilikle sahiplen, onlarla iyi geçin."

Ey insan! Anne ve baban sana karşı çaba harcarlar ve bu çabalarını da bir şeyi Allah'a şirk koşman için sana baskı yapmaya dönüştürürlerse, onlara asla itaat etme.

"Ve dünya hayatında onlara sahiplen."

Dünya hayatında onlara iyilikle davran. Onlara iyilik et, ilişkilerini kesme, Allah ve Rasûlü'ne isyan dışında onlara itaat et.

"Ve bana" gönülden katıksız olarak yönelenin "yoluna tabi ol."

Beni birleyerek, bana ibadet ederek ve benim yoluma davet ederek bana gönülden, katıksız olarak yönelenin -ki o da Rasûlüllah (s.a.v.)'dir- yoluna

tabi ol.

Bu ayet, Sa'd b. Ebi Vakkas hakkında inmiştir. Çünkü onun annesi müslüman olmadan önce, ondan Hz. Muhammed (s.a.v.)'i ve getirmiş olduğu dini inkar etmesini istemişti. Oğlu Sa'd (r.a.)'ın kendisinin bu isteğine boyun eğmesi için çok büyük çaba harcamıştı.

"Dönüşünüz yalnızca banadır."

Hepiniz bana döneceksiniz. Ben de yapmış olduğunuz şeylerden size haber vereceğim. Sizin hayır olarak yaptıklarınızın karşılığını hayır, şer olarak yaptıklarınızın karşılığını da şer olarak veririm. O halde bana itaat ederek, beni birleyerek ve gönülden, katıksız bir şekilde bana yönelin, benden korkun.

SONUÇ

1- Tevhidi tam anlamıyla gönüllere yerleştirmek ve şirki etkisiz hale getirmek amaçlanıyor.

2- Allah'a itaat ederek ve yüce adını anarak O'na şükretmekten ibaret olan "hikmet" kavramı açıklanıyor. Çünkü ancak akıl ve ince anlayış sahibi kişiler O'na şükrederler.

3- Büyük olsun, küçük olsun, yakın olsun, uzak olsun herkese vaaz ve irşadda bulunmak güzeldir.

4- Büyük bir zulüm olduğu için, şirkin dehşeti vurgulanıyor.

5- Emzirme süresinin iki yıl içinde olup, bundan fazla olmayacağı açıklanıyor.

6- Anne-babaya iyilik etmenin ve onlarla bağı kesmemenin gerekliliği vurgulanıyor.

7- "Allah'a isyan hususunda hiçbir yaratığa itaat yoktur." kuralının, tam anlamıyla yerleştirilmesi ve bundan dolayı da, islâm'ın ve örfün uygun gördüğü şeyler dışında, anne ve babaya itaat edilmeyeceği ortaya konuyor.

8- Ehl-i sünet ve'l cemaat mü'minlerinin yoluna uymanın gerekliliği, bid'at ve delalette olanların yoluna uymamanın gerekliliği belirtiliyor.

يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن
فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ
اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ
عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾
وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ
مِن صَوْتِكَ إِنَّ أَنكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

16- (Lokman öğütlerine devam ederek dedi ki): "Yavrum, (yaptığın iyilik veya kötülük), hardal tanesi ağırlığınca bir şey de olsa, bir kayanın içinde, göklerde veya yerde bulunsa Allah mutlaka onu getirir. Çünkü Allah latiftir. (Onun bilgisi her gizli ve ince şeye ulaşır. O, her şeyi) haber alır."

17- "Yavrum namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçir ve başına gelene sabret. Çünkü bunlar yapılması gereken işlerdendir."

18- "İnsanlara yanağını bükme (kibirlenerek boynunu bir yana büküp yüzünü insanlardan öte çevirme) ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenip övünen kimseyi sevmez."

19- "Yürüyüşünde tutumlu ol, (orta yürü, ne çok çabuk ne de çok yavaş gitme, ölçülü hareket et), sesini de kıs. Çünkü seslerin en çirkini eşeklerin sesidir."

SÖZLÜK

اِنَّهَا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ	Hardal tanesi ağırlığınca sende bulunan bir şey.
فَتَكُنْ فِى صَخْرَةٍ	Hiç kimsenin bilmediği kayalardan bir kaya parçası içinde olsa da
لَطِيفٌ خَبِيرٌ	O taneyi açığa çıkarması açısından "latif", her nerede olursa olsun bulunduğu yerden haber vermesi açısından da "habir"dir.
وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ انْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ	İnsanların Allah'a itaat etmelerini emret; ve onları Allah'a isyan etmekten sakındır.
مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ	Bunlar kendisinde ruhsat olmayan ve Allah'ın emrettiği, yapılması gerekli olan işlerdir.
وَ لَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ	Kendileri ile konuştuğun kişilerden, büyükleherek yüz çevirme.
مَرَحًا	Böbürlenerek gururlu bir şekilde yürümek.
مُخْتَالٌ فَخُورٌ	Allah'ın kendisine verdiklerinden dolayı Allah'a şükretmeyip, gurura kapılan ve kendini beğenip övünen kimse.
وَ اقْصِدْ فِى مَشْيِكَ	Yürüyüşünde aceleci ve kibirli olma.
وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ	Sesini kıs. Yüksek ses tonuyla konuşma.
اِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ	Seslerin en çirkini ve insanlarca en kötüsü, eşeğin sesidir. Çünkü eşek sesindeki özellik, başlangıçta derinden çekmek ve sonunda ise büyük bir çığlık atmaktır (anırmak).

AÇIKLAMA

Lokman kıssası hakkında, devam eden bu âyetlerde Lokman'ın, oğlu Saran'a söylediklerini, Allah-u Teâlâ şu şekilde haber vermektedir:

"Ey oğlum, yaptığın iş gerçekten bir hardal tanesi ağırlığında olsa da..."

İyilik olsun, kötülük olsun, bir hardal tanesi ağırlığında bile bir şey yapmışsan.

"Bu ister bir kaya parçası altında ya da göklerde veya yerin derinliklerinde bulunsa bile, Allah onu getirir, açığa çıkarır." Onu hesaba katar, değerlendirir ve karşılığını da verir.

"Şüphesiz ki Allah latif olandır." Onu ortaya çıkarmaya gücü yetendir.

"Her şeyden haberdardır." Her şeyin bulunduğu yeri bilir.

Bunu düşünerek, bunu bilerek iyi işler yap, kötülüklerden sakın. Son derece adaletli ve bağışlayıcı Rahim olan Allah'ın, yapılan işlere karşılık vereceği ödül ve cezaya kesinlikle inan ve bekle.

16. âyetin işaret ettiği mana budur.

17. âyet ise, Lokman'ın oğluna, namazı dosdoğru kılması, iyiliği emretmesi, kötülükten sakındırması ve bu hususta başına gelecek sıkıntılara ve üzücü şeylere karşı sabretmesi şeklindeki tavsiyesini anlatmaktadır. Bunu oğluna, Allah Teâlâ'nın ayetlerinde haber verdiğini şu şekilde söylemiştir:

"Ey oğlum namazı dosdoğru kıl." Farzlarıyla, vacipleriyle, sünnetleriyle, bütün şartlarını eksiksiz olarak yerine getir.

"Marufu emret." Yani kullarına gerekli kıldığı şekilde Allah'ın emirleriyle hükmet.

"Münkerden sakındır." Yani Allah'ın haram kıldığı, tüm inanç, söz ve işlerden sakın.

"Sana isabet eden musibetlere karşı sabret." Emir ve yasakladıklarından dolayı başına gelecek üzücü şeylere karşı sabret.

"Çünkü bunlar, azmedilmesi gereken işlerdendir."

Namazı dosdoğru kılmak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak ve başa gelen üzücü şeylere karşı sabretmek, Allah katında bir ruhsat değil, aksine tam ve eksiksiz olarak yapılması gerekli olan vazifelerdendir.

"İnsanlara yanağını çevirip büyüklenme."

Bu, Lokman (a.s.)'ın oğluna yasakladığı, çirkin ve haram olan huylardandır. Bu huy, insanlarla konuşurken yüzünü ve boynunu onlardan çevirmek, gururlanıp böbürlenerek çalımlı bir şekilde yürümek ve verilen nimetlere şükretmeyip büyüklük taslamaktır.

"Çünkü Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez."

Bu da Lokman (a.s.)'ın oğluna yasakladığı ve Allah'ın da hoşlanmadığı gururlu ve kibirli davranışlardır. Bundan dolayı da, Lokman (a.s.) oğluna öğüt veriyor ki, oğlu bu ve buna benzer kötü huylardan sakınsın.

Allah-u Teâlâ'nın 19. ayetteki: "Yürüyüşünde orta bir yol tut." sözü, acele etmeden ve koşmadan, normal bir şekilde yürü, demektir. Çünkü "iktisad" kelimesi "israfın" zıttı olan bir kelimedir.

"Sesinden de yüksek perdeleri eksilt."

Sesini de, ancak ihtiyacın gerektirdiği kadar yükseltmesi ve bu hususta

da "iktisad" (normal bir tarz) üzere olmasını emretmiştir. İktisat burada, cimrilikten ve savurganlıktan uzak, orta halli harcama manasınadır. Tıpkı, parasını ihtiyaç anında ve gerektiği kadar çıkarıp harcayan, iktisatlı bir kişi gibi. Haramlardan uzak olarak kazanıp, helal yolda harcamaya da iktisat denir.

"Çünkü seslerin en çirkin olanı, gerçekten eşeklerin sesidir."

Cümlenin bu şekilde gelmesi, gereksiz yere sesini yükseltmekten nefret ettirmek içindir. Bu nedenle, oğluna seslerin en çirkin olanını, önce sesi derinden çekip, sonradan büyük bir çığlık atmak olan eşek sesi (anırması) olarak hatırlatmıştır.

Bu âyetle, Allah-u Teâlâ'nın haber verdiği salih kul, Lokman (a.s.)'ın kıssası sona erdi.

SONUÇ

1- Az da olsa, ufak da olsa, iyilik ve kötülüğün Allah tarafından gözetlenip, değerlendirildiği ve görmezden gelinmediği anlaşılıyor.

2- Namazı dosdoğru kılmanın, iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın; ve bu emir ve yasaklamalardan dolayı başa gelecek olan üzücü şeylere karşı sabretmenin gerekliliği, anlatılıyor.

3- Gururlu ve çalımlı bir şekilde yürümenin haramlığı, koşmadan normal bir tarzda yürümenin ve; ancak ihtiyacın gerektirdiği kadar sesini yükseltmenin gerekliliği, açıklanıyor.

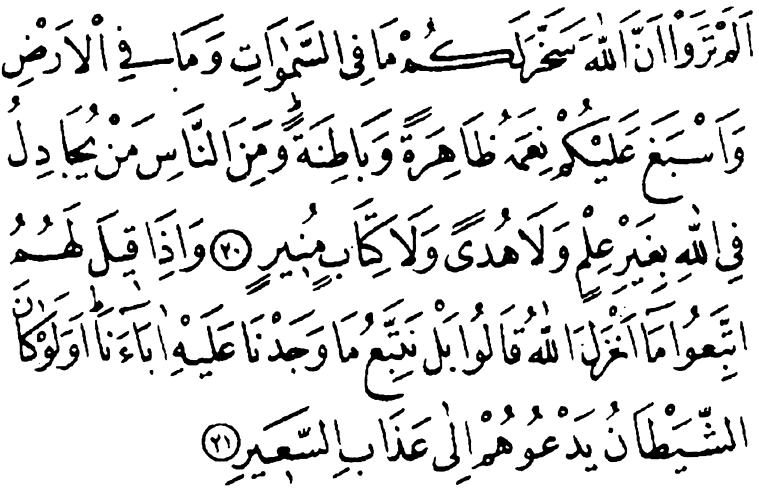
أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ
فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ
اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ۗ أَوَلَوْ كَانَ
الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾

20- Görmediniz mi Allah, göklerde ve yerde bulunan şeyleri size boyun eğdirdi ve size zahir ve batın (dış ve iç; görülen, görülmeyen; bildiğiniz ve bilmediğiniz) nimetlerini bol bol verdi? Yine de insanlardan kimi var ki ne bilgisi, ne yol göstereni ve ne de aydınlatıcı bir kitabı olmadan Allah hakkında tartışır (durur).

21- Onlara: "Allah'ın indirdiğine uyun!" dense: "Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız (onların yolundan gideriz)" derler. Şeytan onları alevli ateşin azabına çağırmış olsa da mı (babalarının izinde gidecekler)?

SÖZLÜK

اَلَمْ تَرَوْا	Ey insanlar! Bilmiyor musunuz?
سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوٰتِ	Göklerde ve yerde ne varsa size verdi. Güneş, ay ve yıldızları, faydanıza olan yağmur ve rüzgarları.
وَ مَا فِي الْاَرْضِ	Yeryüzündeki ağaçlar, nehirler, dağlar, denizler ve bunun dışında olan her şey.
وَ اَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهٗ ظَاهِرَةً	Açık olarak üzerinize nimetlerini genişletip tamamlamıştır. Bu da sağlıklı, bütün organların yerli yerince ve en mükemmel bir şekilde olmasıdır.
وَ بَاطِنَةً	Ve gizli olarak da. Marifet (bilgi) ve akıl nimeti.
مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ	Allah'ın birliğini inkar ve yalanlayarak O'nunla mücadele edenler.
بِغَيْرِ عِلْمٍ	Bilgisizce. Vahiy ve akla dayanan hiç bir delil olmadan, ilmi dayanaktan yoksun bir şekilde.
وَ لَا هُدًى وَ لَا كِتَابٍ مُنِيرٍ	Her şeyi açık-seçik beyan eden "ilahi kitap" ve peygamberin yolu, olan "sünnet" olmaksızın.
اَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ	Şayet şeytan onların atalarını, Allah'a şirk koşmaları ve isyan etmelerinin bir gereği olarak çılgınca, yanan ateşin azabına çağırmış olsa da mı ona uyacaklar?

AÇIKLAMA

Lokman kıssasının bitiminden sonra devam eden bu âyetler, müşriklerin hidayete ermeleri için, onlara nasihat vermeye dönüşüyor:

"Görmüyor musunuz ki?.."

Ey Allah'ın kudret ve rahmetini inkar eden insanlar! Gözlerinizle gördüklerinizden dolayı bilmiyor musunuz ki:

"Allah, göklerde olanı ve yerde olanları emrinize amade kılmış."

Güneş, ay, yıldızlar ve yağmur. Ve yerde olan ağaçlar, nehirler, dağlar, vadiler, denizler ve yeryüzünde dağılmış olan hayvanlar ve değişik madenler... Bütün bunlar sizin faydanız, yemeniz, içmeniz ve hayatınızı devam ettirmeniz içindir.

"Üzerinizdeki görünen ve görünmeyen nimetlerini genişletip, tamamlamıştır." Yani nimetleri yardımınıza göndererek genişletip, tamamlamıştır.

Bunlardan görünen nimetler, insanı en güzel bir şekilde eksiksiz olarak yaratması gibidir.

Görünmeyen nimetler ise: akıl, idrak, ilim, marifet ve bunların dışında saymakla bitmeyen nimetlerdir.

Her şeyi yaratan Allah hakkında, bunca delil ve nimetlerinin açıklanmasına rağmen (kafir olan) insana ne oluyor ki; akla ve vahye dayanan hiç bir delil olmaksızın, ilmi dayanaktan yoksun bir şekilde, her şeyi apaçık izah eden, aydınlatıcı kitapta yer alan; Allah'ın birliği, isimleri, sıfatları, ona ve Rasûlüne itaat etmenin gerekliliği hakkında tartışıp, O'na karşı delil getirmeğe çalışarak mücadele edip duruyor!?!

"Onlara..." Yani: Allah hakkında bilgisiz ve haksız bir şekilde mücadele edenlere...

"Allah'ın indirdiklerine uyun, denildiğinde..."

Onlara, Allah'ın, Rasûlü Hz. Muhammed (s.a.v.)'e indirmiş olduğu hidayet yoluna uyun, denildiğinde...

Onlar: Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye inanırız, dediler.

Bu, körükörüne, bilgisizce ataları taklid inancıdır.

"Şayet, şeytan onların atalarını çılgınca yanan ateşin azabına çağırmışsa da mı?.."

"Buna rağmen, yine de atalarının izinden gidip, ata dinine uyacaklar mı?!"

Bunun cevabı, hayır'dır.

Fakat müşrik kafirlerin çoğu, atalarına uyacak ve onlarla birlikte cehennem ateşine atılacaklardır. Vardıkları yer ne kötü bir yerdir!

SONUÇ

1- Yaratılanda yaratıcıyı; ve nimette nimeti vereni ispatlayan deliller vardır.

2- Nimeti vereni anmak ve onun şükrünü, Allah'a ve Rasûlü Muhammed (s.a.v.)'e itaat ederek yerine getirmek gerekir.

3- Bir şey hakkında bilgi sahibi olmadan, o konu hakkında tartışmamak gerekir.

4- Batıl, şer ve fesad olan şeyleri taklid etmek haramdır. Günümüzde bazı müslümanların kafirlerin, örf-adet, ahlak ve yaşantılarını taklid etmeleri gibi.

وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ
إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى
ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ إِلَيْنَا
مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٣﴾
نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِن
سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ
بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾

22- Kim güzel davranarak özünü Allah'a teslim ederse o, en sağlam kulpa yapışmıştır. İşlerin sonu Allah'a döner.

23- Kim de inkar ederse, onun inkarı seni üzmesin. Sonunda onların dönüşleri bizedir. O zaman yaptıklarını kendilerine haber veririz. Şüphesiz Allah göğüslerin özünü, kalblerde ne düşünceler geçtiğini bilir.

24- Onları biraz yaşatırız, sonra kaba bir azaba süreriz.

25- Andolsun onlara: "Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye sorsan, mutlaka: "Allah" derler. "Hamd Allah'a layıktır" de. Hayır, çokları bilmezler.

26- Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Allah, işte ğani (zengin) O, övülen O'dur.

SÖZLÜK

وَ مَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ اِلَى اللّٰهِ — Kim yönünü Allah'a yöneltirse. İbadeti yalnız O'na mahsus, O'na itaat etmek üzere yönelen, O'nun dışında diğer yaratıklarından hiç bir şeye yönelmeyen.

وَ هُوَ مُحْسِنٌ — O, muhsindir. Allah'a olan itaatını samimi ve içten (O'nu görür gibi) yapmaktadır.

فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى — O kopması hiçbir şekilde mümkün olmayan bir kulpa yapışmıştır.

وَ اِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ — Bütün işlerin sonu hep, eksiklik ve noksanlıklardan münezzeh olan, Allah-u Teâlâ'ya varır.

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلاً — Bu dünyadan onları az bir şekilde, yani ecellerinin sona ermesine kadar yararlandırırız.

ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلَى عَذَابٍ غَلِيظٍ — Sonra onları ahirette cehennem azabına zorlarız.

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ — De ki! Hamd Allah'a mahsustur. Allah'ın yeri ve gökleri yarattığının ispatlanmasından dolayı, "elhamdülillâh" diyerek Allah'a hamd et.

لاَ يَعْلَمُونَ — Bilmiyorlar. Cehaletlerinden dolayı, kimin hamd ve şükre layık olup, kimin olmadığını bilmezler.

AÇIKLAMA

Müşriklerin Allah dışındaki şeylere tapmaları ve atalarını şirkte, kötü-

lük ve fesatta körükörüne taklid ettikleri ortaya konduktan sonra, Allah-u Teâlâ, insanları kurtuluşa teşvik ve iyiliğe çağırarak şöyle buyurdu:

"Kim yüzünü (kendini) Allah'a teslim ederse..."

Kim yüzü ve kalbi ile Allah'a yönelir, O'na boyun eğerek ibadet eder, emir ve yasaklarına uyarsa...

"İhsanda bulunan (biri) olarak..."

İbadetini O'nu görür gibi yaparak ve sadece O'na özgü kılarak, ibadeti yerine getirme hususunda, Allah Rasûlüne uyarsa...

"Artık gerçekten o, kopmayan bir kulpa yapışmıştır."

Artık ebedi olarak onun kopmasından korkmaz.

"Bütün işlerin sonu Allah'a varır."

Allah-u Teâlâ, bütün işlerin kendisine döneceğini haber vermektedir. O bu konuda dilediği gibi hükmeder. O halde, kişiye düşen de bütün işlerini O'na bırakmaktır. Çünkü son hüküm O'na aittir. Böyle yapan bir kişi, Allah katında değer kazanır.

Allah-u Teâlâ, Rasûlüne buyuruyor:

"Kim de inkar ederse, artık onun inkarı seni hüzne kaptırmasın."

Özünü yalnız Allah'a teslim et, O'na tevekkül ederek işini O'na bırak. İnsanlardan kim küfre saparsa, onun bu küfre sapması seni üzmesin, seni keder ve hüzne boğmasın.

"Onların dönüşü bizedir."

Onlar, öldükten sonra tekrar dirildiklerinde, dönüşleri bizedir.

"Artık biz de, onlara yaptıklarını haber vereceğiz."

Bu dünyada yapmış oldukları şer ve kötülüğü haber vereceğiz ve onları yapmış olduklarından dolayı cezalandıracağız.

"Şüphesiz Allah, sinelerin özünde saklı olanı bilendir."

Gizleyip saklamış olduğunuz inanç ve niyetleri bilendir. Bundan dolayı da hesap, çok ince ve hassas, ceza ise adaletli olur.

"Biz onları biraz faydalandırıp, yararlandırırız."

O müşriklere biz bir süre veririz. Onlara ceza vermekte acele etmeyiz. Ölüm vakitleri gelene kadar, zevklenip, yararlanırlar. Bu da az bir yararlanmadır.

"Sonra onları ağır bir azaba süreriz."

Öldükten sonra yeniden dirildiklerinde, onları çok ağır ve yoğun olan cehennem azabına sürükleriz. Bunu yüklenecek ve buna dayanacak güçleri kalmaz.

Allah'ım! Bizi cehennemden ve ona gütüren işlerden koru (amin).

25. ayette Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"Andolsun, onlara, gökleri ve yeri kim yarattı, diye soracak olsan, hemen, "Allah" diyecekler."

Ey Rasûlümüz! Sen onlara: Gökleri ve yeri kim yarattı, diye sorarsan, onlar sana hiç tereddüt etmeden, elbette Allah yarattı, diyerek hemen cevap verirler. O halde onları itirafa zorlayan bu delilden dolayı, "El-Hamdülillah" de.

Her şeyi yaratan ve rızıklandıran Allah olduğuna göre, nasıl oluyor da onlar, O'nun dışında veya O'nunla birlikte başka ilahlara tapıyorlar? Onların aklı nerede?

"Hayır, onların çoğu bilmezler."

Allah'a hamdetmeye sebep olanı ve onun gerektirdiği şeyi bilmezler.

"Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır."

Yarattığı herşey, O'nun mülkü ve kuludur. Bundan dolayı, Allah müşriklerden ve onların ibadetlerinden müstağnidir, ihtiyacı yoktur. Onlara üzülme; ibadet ediyorlar veya etmiyorlar diye umursama.

"Şüphesiz Allah hiç kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayandır." Kendisi dışında olan her şeyden ihtiyaçsızdır (Hiç bir şeye muhtaç değil).

"Hamid (hamd da yalnızca O'na ait)tir."

Yaptığı işin büyüklüğünden ve sanatının güzelliğinden dolayı övülmeye layıktır.

SONUÇ

1- "La ilahe illallah" diyenler kurtulacaktır. Onlar, Rasûlüllah (s.a.v.)'in gösterdiği şekilde, yalnız Allah'a ibadet edenlerdir.

2- Yeniden dirilme ve hesaba çekilme inancı tekrar kuvvetlendiriliyor.

3- Rububiyet (Allah'ın terbiye edip yetiştirmesi) noktasında, (Mekkeli) Arap müşriklerin, Allah'ın birliğine inandıkları, fakat ibadet noktasında, O'na

ortak koştukları açıklanıyor. Tıpkı Allah'ın her şeyin Rabb'i olduğuna ve O'nun dışında Rab olmadığına inandığı halde O'nun dışında putlara kurban kesip, adak adayıp, yemin eden ve O'ndan başkalarından korkup çekinen, Allah'ın kanunlarından başka kanunlar kabul eden -günümüz insanında olduğu gibi-. Allah bizi bunlardan korusun. (Amin)

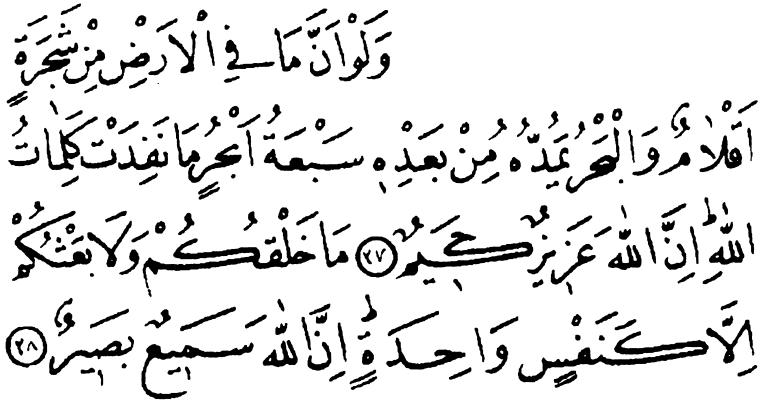

27- Yeryüzünde bulunan ağaçlar kalem olsa, denizler de mürekkep olsa, arkasından yedi deniz daha gelip ona yardım etse de Allah'ın kelimeleri yazılsa, yine bunlar tükenir, Allah'ın kelimeleri tükenmez. Allah öyle üstündür, öyle hikmet sahibidir.

28- Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz, bir tek kişinin yaratılıp diriltilmesi gibidir. Şüphesiz Allah, işitendir, görendir.

SÖZLÜK

وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ — Ve eğer yerde ne varsa. Yeryüzündeki ağaçlardan.

أَقْلَامٌ — Kalemler. Kendisiyle yazı yazılan şey.

وَ الْبَحْرُ — Büyük deniz. Okyanus.

يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ — Yedi deniz daha ona katılır.

مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ — Allah'ın kelimeleri. Bitmez ve tükenmez!

إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ — Muhakkak ki aziz ve hakimdir. İntikamını almada üstün ve güçlüdür. Dilediğini yapma güç ve kudretine sahiptir. Yaratık-

larını idare etme, evirip-çevirme hususunda hüküm ve hikmet sahibidir.

مَا خَلْقُكُمْ وَ لَا بَعْثُكُمْ Sizin başlangıçta yaratılmanız ve kabirlerinizde diriltilip iade edilmeniz, yalnızca bir tek kişiyi yaratıp diriltmek gibidir.

AÇIKLAMA

"Eğer yeryüzündeki ağaçların tümü kalem olsa."

Eğer yeryüzündeki ağaçların tümü kesilip kalem yapılsa, bütün denizler ve okyanuslar mürekkep dolu olsa, ardından yedi okyanus daha mürekkep olarak eklense, bunlarla Allah'ın kelimesi yazılmağa başlansa, bu mürekkep ve kalemler tükenir, Allah'ın kelimeleri tükenmez.

Bu, deniz ve kalemlerin sonlu, Allah'ın kelimelerinin ise sonsuz olmasından dolayıdır. Allah'ın ilmi ve kelamı da onun zatı ve sıfatları gibidir. Haliyle sonsuzdur.

Bu ayet, yahudiler için, "size ilimden yalnızca az bir şey verilmiştir" ayeti inince, onların: Bu nasıl olur; bize içinde her şeyin açıklaması olan Tevrat verilmiştir!.. şeklindeki sözlerini, reddetmek için indirilmiştir.

Tıpkı Abdullah ibni Halef hakkında inen:

"Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz, yalnızca tek bir kişiyi yaratıp sonra diriltmek gibidir" ayetinde olduğu gibi. Çünkü o Rasûlüllah (s.a.v.)'a: "Allah bizi bir günde yeniden nasıl diriltip, hesaba çekecek, nasıl ödül ve ceza verecek? Çünkü biz çeşitli devirlerde ve merhalelerden geçirilerek yaratıldık!" şeklinde bir soru sormuştu. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ: "Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz, ancak bir tek canı yaratmak ve diriltmek gibi kolaydır." ayetini indirdi.

"Şüphesiz Allah, işitendir, görendir."

Nasıl ki bütün yaratıkları, bir sesi diğer bir sese karıştırmadan dinler ve onları görmesinde, bir kişi diğerine engel olamaz... İşte bunun gibi, bir tek vakitte onları diriltebilir. Eğer onları toplu halde bir defada yaratmak isterse, elbette öyle de yaratabilir. Çünkü O, bir şeye "ol" der, o da hemen oluverir.

SONUÇ

1- Allah-u Teâlâ'nın ilminin genişliği açıklanmıştır. Şüphesiz Allah-u

Teâlâ "kelam" sıfatına sahiptir. O'nun kelimeleri hiç bir durumda tükenmez.

2- İnsana verilmiş olan ilim ve marifetin, Allah'ın ilmi karşısında hiç bir değer ifade etmediği açıklanmıştır.

3- Allah'ın kudreti açıklanmıştır. Onun sınırı yoktur. Hiçbir şey o kudreti aciz bırakamaz.

4- İzzet, hikmet, duyma ve görme gibi Allah'ın sıfatlarının varlığı isbat edilmiştir.

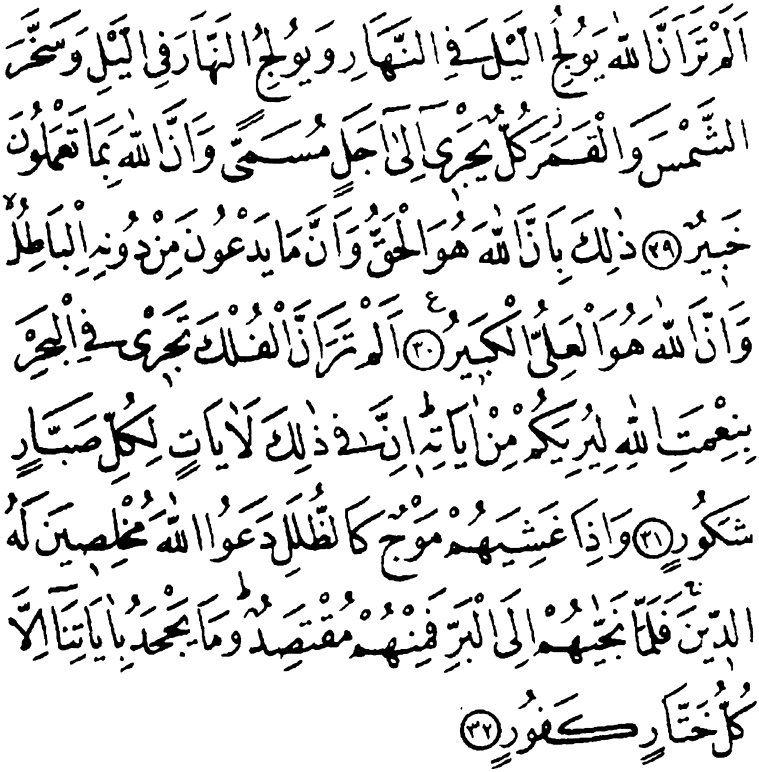

29- Görmedin mi Allah, geceyi gündüzün içine sokuyor; gündüzü gecenin içine sokuyor. Güneşi ve ayı, emrine boyun eğdirmiştir. Her biri belli bir süreye kadar akıp gider. Ve Allah yaptıklarınızı haber almaktadır.

30- Böyledir, çünkü Allah haktır, O'ndan başka yalvardıkları

batıldır. Gerçekten Yüce ve büyük olan, yalnız Allah'tır.

31- Allah size, bir kısım ayetlerini göstersin diye, Allah'ın nimetiyle gemilerin denizde gittiğini görmedin mi? Şüphesiz bunda sabreden, şükreden herkes için ibretler vardır.

32- Denizde onları, gölgeler gibi dalgalar sardığı zaman, dini yalnız kendisine has kılarak Allah'a yalvarırlar. Fakat O, onları kurtarıp karaya çıkarınca, içlerinden bir kısmı iktisad eder (Allah'a yönelmeyi kısar gevşetir), zaten bizim ayetlerimizi öyle nankör gaddarlardan başkası inkar etmez.

SÖZLÜK

اَلَمْ تَرَ	Bilmiyor musun?
اَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِى النَّهَارِ	Muhakkak ki Allah, geceyi gündüze sokar. Mevsimlere bağlı olarak: Geceden bir kısmı gündüzün içine, gündüzden bir kısmı ise gecenin içine sokar.
وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ	Güneş ve ayı da hizmete verdi. Güneş ve ay, Allah'ı kendi yörüngelerinde durmadan tesbih ederler. Kıyamete kadar da bundan geri durmazlar.
ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ	Çünkü bu Allah'ın hak olduğundandır. Gündüzü gecenin içine, geceyi de gündüzün içine sokması, güneş ve ayı emrinde yürütmesi nedeniyledir ki Allah, Hak'dır.
وَ اَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ	O'ndan başka yalvardıkları ilahlar ise batıldır.
بِنِعْمَتِ اللّٰهِ	Allah'ın nimetiyle. Kullarına olan lutuf ve ihsanından dolayı geminin denizde akıp gitmesini kolaylaştırdı, uygun hale getirdi.
لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ	Allah'ın vermiş olduğu nimetlere karşı çok şükreden ve sabreden herkes için.
وَ اِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ	Dalgalar onları üstlerinden örtüp sarıverdiği zaman. Altındakileri gölgelendiren, dağlar gibi olan dalgalar.
فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ	Küfür ve iman arasında, ortada kalır. Bundan dolayı da ne küfrü seçer, ne de gerçek anlamda iman eder.
كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ	Allah'ın nimetlerine karşı gaddar ve nankör olan herkes.

AÇIKLAMA

Tevhidi tam anlamıyla yerleştirmek, şirki ve küfrü ortadan kaldırmak şeklinde devam eden ayetlerin devamında Allah, şöyle buyurmuştur:

"Görmüyor musun ki?"

Ey peygamber! Yalnız Allah'ın (uluhiyyeti) ibadet ve itaat edilmeyi haklettiğini; ve O'nun dışındakilerin bunu haketmediğini bilmiyor musun?

"Allah geceyi gündüze bağlayıp katar."

Gecenin bir bölümünü gündüzün içine sokar.

"Gündüzü de geceye bağlayıp katar."

Gündüzün bir bölümünü de gecenin içine sokar. Bu, yılın mevsimlerine göredir.

"Güneş ve ayı emre amade kılmıştır."

Her ikisi de belli bir süreye kadar, insanların menfaatine olmak üzere, kendi yörüngelerinde Allah'ı tesbih ederler. Bu, Allah katında sınırlı ve belli olan kıyamet gününe kadar, demektir.

Şüphesiz Allah, her şeyden haberdardır. Yaptığınız işlerin iyisi olsun, kötüsü olsun, O'ndan hiçbir şey gizli kalmaz. Buna göre O, yaptığınız işlerin karşılığını verecektir.

"İşte böyle; şüphesiz Allah O, Hak olandır."

Gündüzü geceye, geceyi de gündüze katması, güneş ve ayı emrine boyun eğdirmesi, kulların yapmış olduğu bütün işleri bilmesi ve ona göre de karşılığını verecek olması... Bütün bunlar hiç şüphesiz kesin olarak Allah'ın gerçek hak ilah olduğunu göstermektedir. O'nun dışında yalvardığınız putlar ise batıldır.

Şüphesiz ibadet ve itaat edilmeyi hak eden tek ilah, Yüce ve büyük olan Allah'tır.

O'ndan daha büyük hiç bir şeyin olmadığı, mutlak yücelik ve ululuk sahibidir. Çünkü O her şeyin rabbi, sahibi, her şeye hükmeden üstün güç sahibi, kendisine denk hiç bir rab olmayan, tek ve biricik olan Allah'tır. O'ndan başka ilah yoktur.

"Görmüyor musun ki?" Ey Muhammed! "Gemiler Allah'ın nimetiyle denizde akıp gitmektedir."

Yani Allah, kulları için gemilerin denizde akıp gitmesini kolaylaştırmış-

tır. Bununla ticari mallar, eşyalar ve yiyecek maddeleri, bir bölgeden başka bir bölgeye taşınır. Bu da çok büyük nimetlerdendir.

Şu evrendeki her parçada, O'nun yaratıcılığını ve ilahlığını gösteren bir çok delilin olduğunu göresiniz diye, bütün bunları Allah sizin hizmetinize sundu.

"Hiç şüphesiz bunda, gerçekten âyetler vardır."

Yani, bunda, Allah'ın kudret, rahmet ve hikmetini isbatlayan deliller vardır. Bu yüzden, ibadeti yalnız O'na ait kılmalı ve O'nu bir kabul etmelisiniz.

"Çok sabreden ve çok şükreden için."

Yani, bunda günahlardan kaçınıp, sıkıntılara karşı dayanıp, Allah'a itaat ederek çokça sabreden; ve küçük olsun, büyük olsun, Allah'ın vermiş olduğu nimetlere çokça şükreden her kul için, alınması gereken dersler vardır. Çokça sabretmeyip şükretmeyenlerde ise, ders alma ve öğüt dinleme özelliği olmaz.

"Onları kara gölgeler gibi dalgalar sarıverdiği zaman..."

Yani, o müşrikler gemide bulunuyorlarken, onları bir dalga sardığı zaman.

"Dini yalnızca O'na halis kılan, gönülden bağlılar olarak Allah'a yalvarıpyakarırlar (dua ederler)."

Allah'a ortak koştukları putlara değil, yalnızca Allah'a yalvarırlar.

Allah onları lutfuyla karaya çıkarıp boğulmaktan kurtarınca, bir kısmı orta yolu tutuyor.

Yani, küfür ve imanda orta yolu tutar. Küfürde eskiden olduğu gibi aşırı olmaz. Fakat iman ettiğini de açıkça ilan etmez.

"Bizim ayetlerimizi, gaddar ve nankör olmayan, inkar etmez."

Ayetler: Allah'ın ilahlığının gereği olan kudret, ilim, hikmet ve rahmetini gösteren, Kur'anî ve evrendeki varlıklarla ilgili işaretler, deliller, ibret levhalarıdır.

Ğaddar: Verdiği söze bağlı olmayan. Ğadretti demek, hıyanet etti demektir.

Nankör: Nimetlere karşı nankörlük eden. Allah'ım bizi "gaddar" ve "nankör" olmaktan koru. (Amin)

SONUÇ

1- Allah'ın ilim, hikmet ve rahmetini gösteren delillerle 'tevhid' tam anlamıyla ispatlanmış, şirkin asılsız olduğu anlatılmıştır.

2- Sabır ve şükrün fazileti, ikisinin ayrı olarak değil de, bir arada olmasının daha iyi olduğu açıklanmıştır.

3- Kur'an indiği sıralarda, müşriklerin tehlike anında Allah'ı birledikleri, bundan kurtulup rahata kavuştuklarında da, tekrar O'na ortaklar koştukları açıklanmıştır.

4- Gaddar ve nankör insanlar kötüdür.

5- Zulmün en kötüsü olan gaddarlıklar, bozmak ve nankörlük kınanmaktadır.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ وَٱخْشَوْا
يَوْمًا لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ
شَيْـًٔا ۚ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا يَغُرَّنَّكُم
بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ ۖ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ ۖ
وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ
وَمَا تَدْرِى نَفْسٌۢ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

33- Ey insanlar, Rabb'inizden korkun ve babanın, çocuğunun cezasını çekmeyeceği, çocuğun da babasının cezasını çekmeyeceği, hiç kimsenin başka birinin borcunu ödemeyeceği günden sakının. Allah'ın vaadi gerçektir. Dünya hayatı sizi aldatmasın. O aldatıcı şeytan, sizi Allah hakkında O'nun yumuşak davran-

masına, mühlet vermesine güvendirerek aldatmasın.

34- Allah, işte kıyamet saatinin ne zaman geleceği hakkındaki bilgi, O'nun yanındadır. Yağmuru O yağdırır, rahimlerde olanı bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiç kimse hangi yerde öleceğini bilmez. Her şeyi bilen, her şeyden haberi olan yalnız Allah'tır.

SÖZLÜK

اتَّقُوا رَبَّكُمْ	Rabbınızdan sakının. Allah'a iman ederek ve yalnızca O'na ibadet ederek O'ndan korkun ki, O'nun azabından kurtulasınız.
وَ اخْشَوْا يَوْمًا	Hesap günü olacak işlerden korkun.
لاَ يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ	O gün hiç bir ana-baba evladına, hiç bir şekilde faydalı olamaz.
انَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ	Allah'ın "hesap" ve "ceza" hakkındaki sözü, sabit ve gerçektir. Mutlaka olacaktır.
لاَ تَغُرَّنَّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا	Dünya hayatına aldanmayın. Çünkü o bir gün yok olacaktır. Siz, Allah'a teslim olun, müslüman olun ki kurtuluşa eresiniz.
وَ لاَ يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ	Şeytan, Allah'ın size olan yumuşaklığını (Hilm) ve size kolaylık tanımasını fırsat bilerek, sizi günah işlemeye karşı cesaretlendirip, Allah'a tövbe etmekten uzaklaştırmasın.
وَ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ	Yağmuru yağdırır.
وَ يَعْلَمُ مَا فِي الْاَرْحَامِ	Rahimlerde olanı bilir.
مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا	Yarın hayırdan ve şerden ne kazanacağınızı yalnızca Allah bilir.

AÇIKLAMA

"Ey insanlar, Rabbinizden korkun" diye başlayan âyet, bütün insanlığa genel bir çağrıdır.

Allah insanlara öğüt vererek, kendisine iman etmeğe, ortak koşmamaya, yalnızca O'na ibadet etmeye, çocuğun babası yerine, babanın da çocuğu yerine, hiç bir şekilde ceza çekmeyeceği o şiddetli ve pek çetin olan kıyamet gününden korkmaya çağırıyor. Çünkü o gün her canlı kendi kurtuluşunu iste-

yerek nefsim, nefsim diyecek. Yani herkes öncelikle kendi nefsini kurtarmaya bakacak. Bu, korkunun şiddetinden dolayıdır. En yakını bile olsa, o gün hiç kimsenin kimseye faydası yoktur.

Allah'ın kullarına vaadettiği o gün hiç şüphesiz gelecektir. Çünkü Allah'ın vaadi haktır. Mutlaka gerçekleşir. Verdiği sözden dönmez.

Bütün bunlara bağlı olarak, Allah onlara şöyle buyurmaktadır:

"Artık dünya hayatı sizi aldanmaya sürüklemesin?"

Dünyanın süsü, lezzeti ve yaşamayı istediğiniz hayatı sizi aldatmasın.

"Ve aldatıcılar sizi" cömertlik ve yumuşaklık sahibi olan "Allah ile aldatmasın."

İnsanlar veya cinlerden olan şeytanlar, sizi tövbeyi geciktirmeye, günah olan şeyleri size süslü ve güzel göstermeye, sizi böyle şeyler işlemeye zorlarlar. O halde ey kullarım uyanın. Çünkü ölüm kaçınılmazdır ve size aniden gelecektir. Ey kullarım tevbe edin, tevbe edin.

Bu, Yüce Allah'ın kullarına olan nasihatıdır. Bunu kabul edip, cevap verecek yok mu?

Bundan sonra gelen 34. âyette ise Allah (c.c.) kullarına, kıyamet saatinin ne zaman geleceği, kıyametin ne zaman kopacağı bilgisinin yalnızca kendisine ait olduğunu haber vermektedir. Bunu bilmek hiç bir varlığa düşmez. Durum bu olunca kişiden istenen, tevbesini geciktirmeden hemen yapmasıdır.

Aynı şekilde Allah: "Yağmurun gündüz mü, gece mi, gündüzden veya geceden hangi saatte yağacağının" bilgisinin kendisine ait olduğunu haber vermektedir.

Ve rahimlerde olanı bilir. Rahimler denilince döllenmeye elverişli bütün ortamlar kastedildiği gibi, şefkat ve merhamet bağlarıyla ilgili bütün konular da kastedilmektedir. Buna göre; insanların, hayvanların ve bitkilerin ana rahimlerinde aynı anda nelerin cereyan ettiğini, hangi şeylerin var olduğunu, rızkının ve ömrünün ne kadar olduğunu sadece Allah bilir. Sonra bütün canlılar arasındaki şefkat ve merhametin aynı anda nasıl oluştuğunu ve nelere sebep olduğunu yine sadece Allah bilir. İnsanlar bugün bir kadının anarahmindeki çocuğun kız mı, erkek mi olduğunu tesbit edince dediler ki, biz de rahimlerdekini bildik.

Oysa, bir rahimdeki erkek veya kızı bilmek nerede, aynı anda bütün

canlıların rahimlerindekini; hem de sadece cinsiyetini değil, rızkını, ömrünü, kaç günlük olduğunu, sıhhatlı olup olmadığını, canlı olup olmadığını bilmek nerede? Yine bir anda bütün canlılar arasında cereyan eden şefkat ve merhametin durumlarını ve sebep olduğu sonuçlarını bilmek nerede? Âyetler iyi anlaşılmaz ise pek çok yanlış hükümler vermeye sebep olunur.

Her insanın yarınında hayır mı, şer mi işleyeceğini, zengin veya fakir olacağını bilir.

Her canlının yeryüzünün hangi yerinde öleceğini bilir.

Bütün bunları ancak Allah bilir. Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.v.): "Gaybın anahtarı beştir" diye buyurmuş, ve: "Kıyamet saatinin bilgisi, şüphesiz Allah'ın katındadır. Yağmuru yağdırır. Rahimlerde olanı bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağını bilmez. Hiç kimse de, hangi yerde öleceğini bilmez. Hiç şüphesiz Allah bilendir, haberdardır" ayetini okumuştur. Bu hadis Sahih-i Buhari'de geçmektedir.

"Allah bilendir" ifadesi, Allah sadece bu beş şeyi değil, her şeyi bilendir, demektir.

Her şeyin en ince ayrıntısından haberdardır. Veya, dış görünümde olduğu gibi, tüm kişi, nitelik ve durumlardan işlerin iç yüzünden tamamıyla haberdardır. Bundan dolayı Allah, insanı olgunluk derecesine çıkaran, ona her iki dünya mutluluğunu sağlayan ve onun için kurtuluş sebebi olacak nitelikteki ibadet türünün yalnızca kendisi için yapılmasını gerekli kıldı.

SONUÇ

1- Yüce Allah'a iman etmek, ibadet etmek, birliğine inanmak ve O'ndan korkup-sakınmak gerekir.

2- Yeniden dirilme ve yaptıklarımızın karşılığını görme inancı açıklanmıştır.

3- Dünya hayatının aldatıcılığından, şeytana uymaktan ve onun günahları güzel ve süslü gösterme aldatmacasından sakınmak gerekir.

4- Gaybın beş anahtarının ve onun bilgisinin sadece Allah'a özgü olduğu açıklanıyor.

5- Cinden ve insandan mustakil olarak gaybı bildiğini iddia eden her kişinin bir sahtekar ve şeytan olduğu bundan dolayı kınanıp reddedilmesinin

gerektiği ortaya çıkıyor.

6- Günümüzde ana rahminde olanın modern aletler vasıtasıyla bilinebileceği iddiasının Allah-u Teâlâ'nın: "rahimlerde olanı bilir" sözünün kapsamına girmeyeceği vurgulanıyor. Çünkü, bugünkü bilimin yaptığı, karnı açarak içindekinin şu veya bu olduğunu söylemek gibidir. Bu da röntgen ışınları aracılığı ile olur. Rahimlerde olanı bilir âyetine gelince: Bu kocasının kadına yakınlaşmadan, doğumla ilgili işi gerçekleştirmeden ve döllenmenin üzerinden belli bir zaman geçmeden, kadının karnındakine "erkektir" veya "dişidir" demesidir.

Sûre 32
Secde Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 30

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ أَمْ
يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَاهُم مِّن
نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ
اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ
أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Elif lâm mîm.

2- Şüphe yok ki Kitab'ın indirilişi, alemlerin Rabb'i tarafındandır.

3- Yoksa "Onu uydurdu" mu, diyorlar? Hayır, o senden önce kendilerine hiçbir uyarıcı gelmemiş olan bir kavmi, doğru yola gelirler umuduyla uyarman için Rabb'in tarafından (sana indirilen) gerçektir.

4- O (Allah) ki; gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları altı günde yarattı; sonra Arş'a istiva etti (yani bütün mülkün menbaı, hayatın kaynağı olan Arş'a oturdu, kainatı yönetti). Sizin, O'ndan başka bir dostunuz, şefaatçiniz yoktur. Düşünüp öğüt almıyor musunuz?

SÖZLÜK

الم 'Elif, Lâm, Mim' şeklinde okunan mukattaa harflerindendir.

لَا رَيْبَ فِيهِ — Onda şüphe yoktur. Hiç şüphe yoktur ki o Kur'an, alemlerin Rabb'i tarafından indirilmiştir.

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ — Yoksa onu uydurdu mu diyorlar? Onlar, yani müşrikler mi, Hz. Muhammed "Onu kendiliğinden düzüp-uydurmuş" diyorlar?

قَوْمًا مَا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذِيرٍ — Önceden kendilerine bir uyarıcı gelmemiş kerim. Daha önce yaşamış olan "Kureyşliler" ve "araplar".

لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ — Olur ki, doğru yolu bulurlar. Sapıklıklarından sonra (umulur ki) hak din olan İslâmiyete yönelirler.

فِى سِتَّةِ اَيَّامٍ — O altı gün: Pazar, Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe ve Cuma'dır.

ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ — Her şeyi yarattı, sonra arşa istiva etti.

مِنْ وَلِيٍّ وَ لَا شَفِيعٍ — Yardımcı ve dost yoktur. Ey müşrikler! Sizin için Allah'tan başka size yardımcı olacak bir "veli" ve size şefaat edecek bir şefaatçı yoktur.

اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ — Öğüt almıyormusunuz? Duyduklarınızdan hiç öğüt almıyor musunuz ki iman ve tevhide (Allah'ın birliğine) eresiniz?

AÇIKLAMA

"Elif, Lâm, Mîm." Belli başlı bazı sûrelerin başında gelen bu mukattaa harfleri hakkında en doğru olanı, onları kesin yorumlamayıp, "bunlardan murad edilen manayı Allah daha iyi bilir" sözünü söylemekle yetinmektir. Fakat biz tefsir alimlerinin sözlerinden bu mukattaa harflerinin ifade ettiği faydalardan iki tanesini tercih ettik.

Birincisi: Mekkeli Kureyş müşrikleri, dinleyenler etkilenir, iman edip, Allah'ı birlerler korkusuyla, Kur'an'ın dinlenmesine engel oldukları zaman, işte bu harfler, kendilerine has çıkardıkları ahenkli sesten dolayı onları yumuşatıyor ve Kur'an'ı dinlemelerine sebep oluyordu. (Bu harflerle) Bu şekilde cazibeye kapılan kişilerden, Allah'ın iman etmesini ve hidayete ermesini dilediği kişiler iman ediyorlardı.

İkincisi: Genellikle kendisinden sonra gelen "kitap" kelimesinin de delil olarak değerlendirilmesine dayanan ikinci faydası ise: Bu yüce Kur'an "Elif, Lam, Mim," "Ta-Sin", "Ha-Mim," "Kaf" ve benzeri harflerden oluşmuştur. O halde: "Ey bu Kur'an'ı yalanlayanlar! Buna benzer bir sure meydana getirin. Eğer bunu yapamazsanız biliniz ki, o Kur'an alemlerin Rabb'i Allah tarafından

indirilmiştir..." Kur'an'ın Allah kelamı olduğunu inkar edenler Kur'an'ın bir benzerini yazmaktan aciz kalınca Kur'an'ın bir insan sözü olmadığı kesin olarak ortaya çıktı. Artık bundan böyle Kur'an'ın Allah tarafından, peygamberi Hz. Muhammed'e indirilmiş ilahi bir kitap olmasında hiç bir şüphe kalmadı.

"Kendisinde şüphe olmayan bu kitabın indirilişi alemlerin rabbi tarafındandır."

Yani, Kur'an-ı Kerim'in, alemlerin Rabb'i tarafından peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)'e indirilmesinde hiçbir şüphe yoktur. O ne bir "şiir," ne bir "kahin sözü" ne de "öncekilerin masalı"dır.

"Yoksa onlar, bunu uydurdu mu diyorlar?"

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in kendiliğinden düzüp-uydurarak Kur'an'ı getirdiğini onlar mı söylüyor? Hayır, Allah'a andolsun ki, Hz. Muhammed onu uydurmadı.

"Hayır, o Rabb'inden olan bir hak'tır."

Yani, Kur'an, vahyeden Rabb'inden bir vahiy olarak sana geldi.

"Senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş bir kavmi uyarman için onu sana indirdik."

Onlar arap müşrikleridir. Onlar şirk ve küfürlerinde devam ederlerse, Allah'ın onlara göndereceği bela ve azap ile uyarman için biz bu Kur'an'ı sana indirdik.

"Umulur ki hidayet bulurlar."

İman etmeleri ve Allah'ı "bir" kabul etmeleri umuduyla, sapıklıklarından sonra hak yolu, hidayeti bulurlar, böylece mutluluğu ve olgunluğu elde edip kurtuluşa ererler.

"Allah, gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri altı günde yarattı."

Yani, varlıkları, başlangıcı Pazar, sonu ise Cuma olmak üzere dünyadaki günler gibi altı günde yarattı. Bundan dolayı Cuma günü günlerin en faziletlisidir.

"Sonra arşa istiva etti."

Her şeyden münezzeh olan Allah-u Teâlâ "her şeyi hakimiyeti altına alarak, kendisine yaraşır bir şekilde" arşına istiva etti.

Gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri yaratan o Allah'tır ki, Kur'an'ı indirmiş ve Peygamberi Hz. Muhammed'i (s.a.v.) göndermiştir. Ne arap için, ne de bütün bir insanlık için, O'ndan başka ilah, O'ndan başka Rab olmayan hak

ilah Allah (c.c.) tır.

O'ndan başka zafere ulaştıracak bir yardımcı yoktur. Allah, kimden yardımı keser ve helak etmeyi dilerse, onun için bir kurtarıcı yoktur. Ve yine Allah, kendisine ortak koşmaktan, yaptığı kötülük ve bozgunculuktan dolayı her kimden intikam almak isterse, onun için şefaat edecek bir şefaatçı olamaz.

"Yine de öğüt alıp düşünmeyecek misiniz?"

Ey müşrikler! Biliniz ki, sizin için Allah'tan başka bir ilah yoktur. O halde O'na ibadet edip **bir**leyiniz ki, O'nun azabından kurtulup, dünyanız ve ahiretinizde gerçek mutluluk ve olgunluğa eresiniz.

SONUÇ

1- Kur'an'ın, Allah tarafından peygamberine vahyedilen bir vahiy olduğu iyice ifade edilerek, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliği zihinlere iyice yerleştirilmiştir.

2- Müşriklerin Kur'an için; "o bir şiir, kahin sözü ve öncekilerin masalıdır" şeklindeki iddiaları çürütülmüştür.

3- Kur'an'ın Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'e indiriliş hikmetlerinden birinin de, insanları uyarmak olduğu açıklanmıştır.

4- Allah'ın, gökleri, yeri ve her ikisi arasında olanı yaratma süresinin altı gün olduğu açıklanmıştır.

5- Allah'ın arşa istiva etmiş olması ile istiva sıfatının varlığı ispatlanmıştır.

6- Alemler için Allah'tan başka bir ilah, O'ndan başka bir yardımcı ve şefaatçı yoktur. Bundan dolayı insanlar Allah'a iman ve ibadet etsinler ki, olgunluğa erişsinler ve mutluluğu elde etsinler.

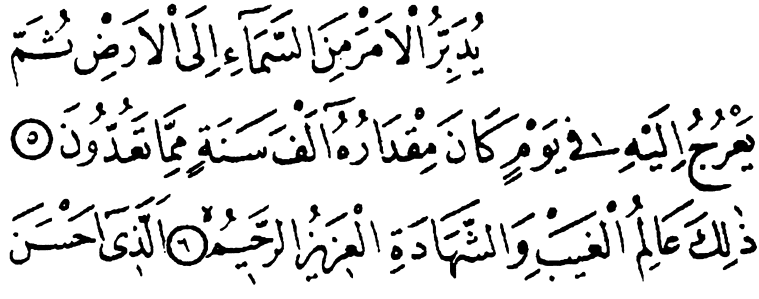
يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ
يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ۝٥
ذَٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝٦ الَّذِي أَحْسَنَ

كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُۥ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ۝٧ ثُمَّ جَعَلَ
نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ۝٨ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ
مِن رُّوحِهِۦ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَٰرَ وَالْأَفْـِٔدَةَ ۚ
قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝٩

5- (Allah) Emri gökten yere tedbir eder (buyruğunu indirir). Sonra emir, sizin hesabınızca bin yıl süren bir gün içinde O'na çıkar.

6- İşte görülmeyeni de, görüneni de bilen, güçlü ve esirgeyici olan O'dur.

7- O'dur ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı ve insanı yaratmaya çamurdan başladı.

8- Sonra onun neslini bir özden, hakir bir suyun özünden yaptı.

9- Sonra ona biçim verdi, ona kendi ruhundan üfledi. Ve sizin için kulaklar, gözler ve gönüller yarattı. Ne kadar az şükrediyorsunuz!

SÖZLÜK

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ — İşleri göklerden yere idare eder. Varlıkların hayatları boyunca olan bütün işleri Yüce Allah yönetir.

ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ — Sonra emir, bir günde ona çıkar. Hayat ve içindeki işlerin bitimine bağlı olan kıyametin günü.

أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ — Sizin hesabınızca bin yıl süren.

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ — Görülmeyenin de, görülenin de bilenidir. İnsanlardan gizli olup görmedikleri ile görüp baktıkları.

بَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ — İnsanı yaratmaya çamurdan başladı. Adem (a.s.)'i çamurdan yaratmaya başladı.

مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ — Nesilden, özden, hakir bir sudan.Adem'in neslini ise yapışkan bir sıvı olan nutfeden yarattı.

ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ — Sonra ona biçim verdi ve ona kendi ruhundan üfledi. Annesinin karnındaki cenine bir biçim verdi, ona ruh üfledi ve o canlı hale geldi. Tıpkı Adem (a.s.)'e biçim vererek, kendi ruhundan üfleyip, canlı hale getirmesi gibi.

وَالْأَفْئِدَةَ — Kalpler.

قَلِيلاً مَّا تَشْكُرُونَ — Çok az şükrediyorsunuz. Onlar için varedip, çoğaltmış olduğu nimete, değerine denk gelmeyecek bir şekilde Allah'a çok az şükrediyorlar.

AÇIKLAMA

Tevhid, peygamberlik, yeniden dirilme ve yaptığımız tüm işlerin karşılığını görme inancını işleyen bu âyetler, ilahi hikmet, rahmet, ilim ve kudreti gösteren delillerin vurgulanması ile devam etmektedir.

"Gökten yere her işi o düzene koyar."

Yani, gökyüzündeki ve yeryüzündeki tüm mahlûkâtın işini, olayların meydana gelişini o idare eder. Böylece hayat, ölüm, sağlık, hastalık, vermek, vermemek, zenginlik, fakirlik, savaş, barış, şerefli olmak, alçalmak v.b. şeyler oluşmuş olur. Bu şekilde Allah-u Teâlâ arşının üzerinde değişik âlemlerdeki bütün varlıkların işlerini düzene koyar.

Allah-u Teâlâ'nın, "Sonra işler O'na yükselir,"

"Ona yükselir." Kıyamet günü bütün işler O'na döner. Geçici olan varlık alemindeki her şeyin kapsama alınması, yeryüzündeki bütün işlerin sonsuz olmadığını gösterir. Çünkü yeryüzü ve üzerindeki her şey geçicidir.

"İşte gaybı da, müşahede edilebileni de bilen..." Yani, insanlarca görünen olsun, görünmeyen olsun, varlık alemindeki her şey, demektir.

"Aziz ve Rahim": Yaratıklarına karşı üstün ve güçlü olan, mü'min olan kullarını bağışlayıp esirgeyen, demektir.

"Ki o, yarattığı her şeyi en güzel yapan..." Yani, yarattığı varlıkları kusursuz, en sağlam ve en güzel bir şekilde yaratan.

"Ve insanı yaratmaya bir çamurdan başlayandır." Yani ilk insan Adem (a.s.)'i çamurdan yaratmaya başlayandır.

"Sonra onun soyunu..." İnsan soyunu "bir öz"den ki, o da, yapışkan bir sıvıdır. "... basbayağı bir sudan yapmıştır." O da menidir.

"Sonra onu düzeltip bir biçime soktu ve ona ruhundan üfledi."

İnsanı annesinin rahminde şekillendirdiği gibi, Adem (a.s.)'e de şekil verdi. Ve ona ruhundan üfledi. Yani yarattığı varlığa biçim verip, kendi ruhundan üfledi, böylece o canlı bir insan haline geldi.

"Sizin için de kulak, gözler ve gönüller var etti."

Yani, sizin duymanız, görmeniz, ona olan ihtiyacınızı anlamanız için akıllar var etti. Çünkü hayatınız sizden bu tür şeyleri ister.

Bütün bu yüce nimetlere karşı "ne az şükrediyorsunuz."

Yani, ancak az bir miktar şükrediyorsunuz, demektir.

SONUÇ

1- Allah'ın, varlıkların işlerini idare edip, düzenlemedeki yücelik ve ululuğu açıklanıyor.

2- Allah'ın "ilim", "izzet" ve "rahmet" sıfatları açıklanıyor.

3- İnsanın nasıl yaratıldığı ve bu yaratılmadaki "öz"ü açıklanıyor.

4- Kulların her an şükretmelerinin bile, Allah'ın onlara vermiş olduğu nimetlere denk gelmeyeceği dile getiriliyor.

وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِى
خَلْقٍ جَدِيدٍۭ ۚ بَلْ هُم بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم
مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

10- "Biz toprakta kaybolduktan sonra, yeni bir yaratılış içinde mi olacağız?" dediler. Doğrusu onlar, Rab'lerine çıkmayı inkar edenlerdir.

11- De ki: "Üzerinize vekil edilen ölüm meleği, canınızı alır, sonra Rabb'inize döndürülürsünüz."

SÖZLÜK

أَئِذَا ضَلَلْنَا فِى الْأَرْضِ — Biz toprakta yok olduğumuzda mı? Toprağın içinde yok olarak kaybolup, toprağa dönüştükten sonra mı tekrar yaratılacağız?

أَئِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ — Yeni bir yaratılış içinde mi, olacağız? Yok olup toprağa karıştıktan sonra biz mi tekrar yeniden yaratılmış olacağız?

بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ — Bilakis onlar Rablerine kavuşmayı inkar edicilerdir. Tekrar dirilmeyi çok uzak gördükleri için, o iş üzerinde durmazlar. Onları öldükten sonra dirilmeyi inkara götüren, onların rablerine kavuşmayı inkar etmeleridir.

قُلْ يَتَوَفَّاكُمْ مَلَكُ الْمَوْتِ — De ki, ölüm meleği sizi öldürecek. Ruhları almakla görevli olan ölüm meleği ruhlarınızı alır, demektir.

ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ — Sonra Rabbınıza döndürülürsünüz. Öldükten sonra, demektir. Yani, siz kendi ölümünüze engel olamadığınız sürece, tekrar hayata döndürülmeye de engel olamayacaksınız. Çare yok, sizin dönüşünüz hiç şüphesiz zorunludur.

AÇIKLAMA

İman esaslarını yerleştirmek için devam eden âyetlerden sonra Allah-u Teâlâ, öldükten sonra dirilmeyi inkar edenlerden haber vererek şöyle buyurmaktadır:

"Onlar..." Ahiretteki dirilmeyi inkar edenler "dediler ki: Biz toprağın içinde yok olup gittikten sonra..." Yani, yerin içinde toprağa dönüşerek kayboldukten sonra "gerçekten biz mi yaratılmış olacağız?"

Yani, onlar yeniden diriltilip, yeni bir hayata mı döndürülecekler?, demektir. Bu onların yeniden dirilmeyi inkar etmeleri ve onu uzak görmelerinden dolayıdır.

Allah-u Teâlâ, onların öldükten sonra dirilmeyi inkar etmelerinin nedenini haber vererek:

"Onlar Rab'lerine kavuşmayı inkar edenlerdir," diye buyurmaktadır.

Eğer onlar Allah'ın kendilerine vaadettiği o kavuşma gününe iman etselerdi, öldükten sonra dirilmeyi ve ahiret hayatını inkar etmezlerdi.

Ey Rasûlümüz, öldükten sonra dirilmeyi ve Rab'lerine kavuşmayı inkar eden o kişilere "de ki: Ruhunuzu almakla görevli ölüm meleği hayatınıza son verecek, sonra Rabb'inize döndürülmüş olacaksınız."

Yani, ölümden sonra O'na döndürüleceksiniz. Size gelecek olan ölümü engelleyemediğinize göre, nasıl olur da Allah'ın sizin için dilediği ahiret hayatını engellersiniz? Çürüyüp yok olduktan sonra Allah sizi tekrar diriltip varedince, siz bu hayatı engelleyebilir misiniz?

SONUÇ

1- Öldükten sonra dirilme ve yapmış olduklarımızın karşılığını göreceğimiz inancı anlatılıyor.

2- Bütün günahların başı, Allah'a kavuşmayı inkar olan günahtır.

3- Ruhları almakla görevli bir melek ve onun diğer meleklerden yardımcılarının olduğu, yeryüzünün bu ölüm meleği için iki eli arasında bir leğen gibi olduğu, onun içinden eceli gelenin canını kolayca almakta olduğu açıklanıyor.

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ
أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾
وَلَوْ شِئْنَا لَءَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّى
لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ فَذُوقُوا۟
بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ
ٱلْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

12- Rab'lerinin huzurunda utançtan başlarını öne eğmiş: "Rabb'imiz, gördük, işittik, bizi geri döndür, iyi iş yapalım; artık kesin olarak inandık!" demekte olan suçluları bir görsen!

13- Dileseydik, herkese hidayetini verirdik, (herkesi doğru yola getirirdik.) Fakat benden "Mutlaka cehennemi, cinlerden ve insanlardan bir kısmıyla tamamen dolduracağım!" sözü çıkmıştır. (Bu sözün yerine gelmesi için bu yaratıkları serbest irade sahibi yapmışızdır.)

14- "Bu gününüzle karşılaşmayı unuttuğunuzun cezasını tadın! Şimdi biz de sizi unuttuk. Yaptıklarınızdan ötürü ebedi azabı tadın!"

SÖZLÜK

اِذِ الْمُجْرِمُونَ	Mücrimler başlarını öne eğmiş durumdadırlar. Rablerine kavuşmayı yalanlayan müşriklerin, utançlarından başları yere eğilmiştir.
نَاكِسُوا رُؤُوسِهِمْ	Aşağılık, hor ve hakir oluşlarından ve utançlarından dolayı başlarını önlerine eğerler.
رَبَّنَا اَبْصَرْنَا	Ve duyduk. Rabbımız gördük. İnkar ettiğimiz, o öldükten sonra dirilmeyi gördük, demektir.
وَ سَمِعْنَا	Rasûlünün bize dünyada iken emrettikleri şeyi tasdik ediyoruz.
فَارْجِعْنَا	Bizi döndür. Bizi tekrar dünyaya gönder.
لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا	Her nefse hidayetini mutlaka verirdik. Biz dilemiş olsaydık, hiç bir tercihi olmadan zorlama ile onları hidayete erdirirdik.
وَ لَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي	Her insan kendi hür iradesiyle inanır veya inkar eder. Dinde zorlama yoktur sözü, bizden kanun olarak çıkmıştır.
اِنَّا نَسِينَاكُمْ	Biz sizi unuttuk. Sizi azabın içinde terkederek unuttuk.
عَذَابَ الْخُلْدِ	"Sürekli ve ebedi olan azap" demektir.
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ	Yaptıklarınıza karşılık. "Şirk", "şer", "yalanlama" ve "inkarınız"ın getirmiş olduğu günahlardan dolayı.

AÇIKLAMA

Yeniden dirilme ve yalanlayıcıların yaptıklarına karşılık ahirette göre-

cekleri ceza inancının yerleştirilmesi ile ilgili olan âyetlerin devamında, Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

Ey Rasûlüm, o "suçlu-günahkarları bir görsen..."

Onlar, nefislerine karşı günah işleyenlerdir. Allah'a ortak koşarak ve içinde Allah'a kavuşmayı yalanlama düşüncesini barındıran günahlar ile nefislerini unuttular.

"Başları öne eğilmiş olarak..."

Öldükten sonra tekrar dirilme sırasında, utançlarından ve aşağılıklarından dolayı Rab'lerinin huzurunda başlarını önlerine eğip, alçalmış bir vaziyet alırlar. İşte, eşi ve benzeri olmayan bu korkunç durumu bir görsen.

"Rabbimiz gördük ve işittik."

Bu, günahkarların, Rab'lerinin yanında oldukları halde söyledikleri sözdür. Yani: Ey Rabb'imiz! Biz, öldükten sonra dirilmeyi ve yaptıklarımızın karşılığı olan cezayı görmüş ve senden duymuş olduk. Peygamberin aracılığı ile dünyada bize emrettiklerinin tümünü doğruladık.

"Bizi" dünya hayatına "geri çevir. Salih bir amelde bulunalım. Artık biz gerçekten kesin bilgiyle inananlarız."

Şimdi senin gerçek bir ilah olduğun ve sana kavuşmanın gerçek olduğu hususunda bizde hiç bir şüphe kalmadı.

"Eğer biz dilemiş olsaydık her bir nefse kendi hidayetini verirdik."

Bu, günahkarların dünyaya dönüp salih ameller işlemeyi istedikleri zaman Yüce Allah'ın onları tekrar dünyaya gönderip, onların iman ve salih amellerine ihtiyaç olmadığını haber vermesidir. Eğer onların hidayetini isteseydi, tercih hakkı tanımaksızın onları buna zorlardı. Oysa onların inat ve inkarlarından dolayı cehenneme girmesine hükmedilmiştir. Dolayısıyla oraya girmeleri gerekli olmuştur. Bu aynı zamanda, "Fakat benden çıkan şu söz gerçekleşecektir" ayetinin açıklamasıdır. Bu da, "Andolsun cehennemi cinlerden ve insanlardan inkar edenlerle tamamıyla dolduracağım" ayetinin açıklaması olan, onlar için gerekli hale gelen azaptır. Yani cin ve insanların günah işleyip inkar edenlerini birlikte cehenneme dolduracağım, demektir.

"Öyleyse bu azap gününüzle karşılaşmayı unutmanıza karşılık" alçalmayı ve "azabı tadın." İman etmeyip salih ameller işlemediğinizden dolayıdır ki, "Biz sizi unuttuk." Yani, sizi cehennem azabının içinde terkedivererek unuttuk.

"Yaptıklarınıza karşılık ebedi azabı tadın."

Yani, Allah'a ortak koşup işlemiş olduğunuz günahlardan dolayı azabı tadın, demektir. Bu söz, kafirlere, cehennemde onların azabını artırmak için kınanarak ve azarlanarak söylenir. Allah cehennem azabından korusun. (Amin)

SONUÇ

1- Günahkarların işlemiş oldukları günahlardan dolayı kınanması ve kıyamet günündeki durumları açıklanıyor.

2- Azap belirlenip açıklandıktan sonra iman etmenin hiç bir faydası olmayacağı açıklanıyor.

3- İnsan ve cinlerden günah işleyenlerin tümünün cehenneme doldurulacağı hususunda Allah hükmü açıklanıyor.

4- "Hayır olsun, şer olsun yaptığımız ameller onların karşılığını görmeyi gerektirir" şeklindeki adalet ilkesi, vahiy yoluyla ahirette canlandırılıp pekiştiriliyor.

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا
ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ
رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ
نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

15- Bizim ayetlerimize o kimseler inanırlar ki ayetlerle kendilerine öğüt verildiği zaman derhal secdeye kapanırlar; Rableri-

ni överek tesbih ederler, büyüklük taslamazlar.

16- Yanları yataklardan uzaklaşır, (gece teheccüd namazı kılmak için yanlarını yataklardan ayırıp kalkarlar), korkarak ve umarak Rab'lerine dua ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için harcarlar.

17- Yaptıklarına karşılık olarak onlar için ne gözler aydınlatıcı nimetlerin saklandığını hiç kimse bilmez!

SÖZLÜK

اِذَا ذُكِّرُوا بِهَا	Onlarla kendilerine öğüt verildiğinde. Onlar için âyetlerimizle, emirden, yasaktan, ödül ve ceza için verilmiş olan sözlerden öğütler verildiğinde.
خَرُّوا سُجَّدًا	Alınlarını ve burunlarını yere değdirmiş bir halde secdeye kapanırlar.
وَ سَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ	Rablerine hamd ile secde ettiler. Onların secdeye vardıklarında: "Ey yücelerden Yüce Rabbim! Sende hiçbir eksiklik yoktur" diyerek onu tenzih ve takdis etmeleridir. "Sübhane Rabbiye'l A'la"
وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ	Onlar hiç bir an Rab'lerine ibadet etmelerinden dolayı büyüklük taslamazlar. Bilakis onlar ürpererek ve boyun eğerek bize gelirler.
تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ	Onların yanları gecenin ortasında namaza kalkmalarından dolayı yataktan uzaklaşır.
خَوْفًا وَ طَمَعًا	Korkarak ve ümit ederek. Allah'ın cehennem ateşinden kurtarıp cennete sokmasını isterler.
مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ	Onlar için gözler aydınlatıcı nice nimetlerin saklandığı. Hiç bir nefis Allah'ın kendi katında onlar için saklayıp hazırladığı, gözlerini aydınlatıp, sevinç ve ferahlığa sokan nimetleri bilmez.

AÇIKLAMA

Yüce Allah âyetlerini ve kendisine kavuşmayı yalanlayan günahkarların görecekleri cezayı hatırlattıktan sonra, Allah'ın ayetlerine ve O'na kavuşmaya iman eden mü'minlerin yaptıklarına karşılık görecekleri ödülleri en güzel nitelikleriyle anarak hatırlatmakta ve şöyle buyurmaktadır:

"Bizim âyetlerimize ancak, kendilerine hatırlatıldığı zaman hemen secdeye kapananlar" gerçek anlamda bir iman ile "iman ederler."

Mü'minlere bu âyetler okunduğu zaman, alınlarını ve burunlarını toprağa sürerek secdeye kapanırlar. Bu, okunduğunda secde yapılması gereken ayetlerdendir.

"Rablerini hamd ile tesbih edenler." Yani secde ettikleri sırada "sübhane Rabbiye'l-A'la" Ey yücelerden yüce Rabbim, sende hiç bir eksiklik yoktur, diyerek O'nu tenzih ve takdis ederler, bütün eksikliklerden pak ve uzak olduğunu ilan ederler.

İşte bu haliyle onlar, Allah'a ibadetden dolayı kesin olarak büyüklük taslamaz, ürpererek, boyun eğerek Allah'a gelirler.

"Onların yanları yataklarından uzaklaşır."

Onların gece namazı için gecenin ortasında yataklarından uzaklaşmaları da, onların özelliklerindendir.

Namazlarında ve diğer hallerinde onlar "Rablerine korku ve umutla dua ederler." Onların Allah'ın rahmetini umarak ve azabından korkarak yalvarmaları, üstün bir dua şeklidir. Onlar, bu şekilde cehennem azabından kurtulup, cennete girmeyi Rablerinden isterler.

"Ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden infak ederler."

İnfak, yani yardım etmek, inananlara ait olan diğer bir niteliktir. Onlar nasıl ki beş vakit namaza ek olarak teheccüd (gece) namazı kılarlar, aynen bunun gibi, verdikleri zekata ek olarak da, mallarından ihtiyaç sahiplerine sadaka olarak verirler.

"Artık hiç bir nefis, kendileri için gözler aydınlığı olarak nelerin" sayısız nimetlerin "saklandığını bilmez."

Yüce Allah, inanıp itaat edenlere vereceği ödülden haber vererek şöyle buyurmaktadır: Hiç kimse Allah'ın onlar için hazırladığı gözler aydınlatıcı, sevinç ve ferahlık veren bu kalıcı nimetleri bilmez.

"Yaptıklarına karşılık olmak üzere."

Yani inananlar, namaz ve sadakalar gibi, bir kısmı önceden ayette geçtiği üzere, dünyada yapmış oldukları hayırlı ve İslâmi amellerinden dolayı, Allah katında bulunan nimetlerle ödüllendirilirler, demektir.

SONUÇ

1- Namazdayken, rükûda "sübhane Rabbiyel Azim," secdede ise "süb-

hane Rabbiye'l-A'la" diye söylenen tesbihin fazileti bildiriliyor.

2- Büyüklük taslamayı ve büyüklük taslayanları kınamak, alçak gönüllü olmayı ve alçak gönüllü olan kişileri övmek gereklidir.

3- Ayetlerde anıldığı şekildeki niteliklere sahip bütün mü'minler için, hadis-i şerifde de geçtiği gibi, hiç bir gözün görmediği, hiç bir kulağın duymadığı, hiçbir kalbin de içinden geçirmediği nimetlerin hazırlandığı müjdesi veriliyor.

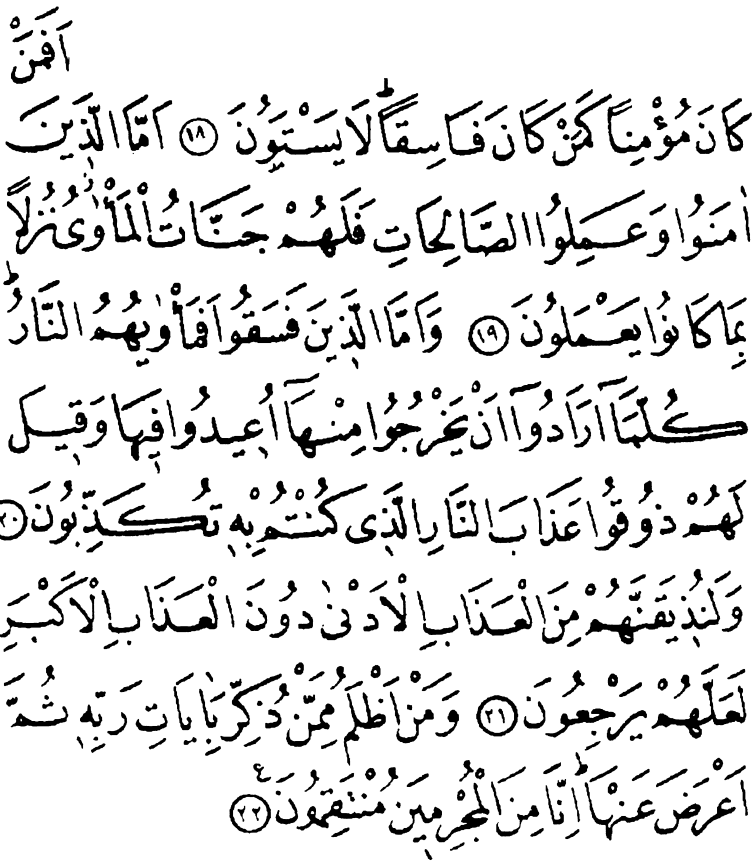
أَفَمَن
كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا لَّا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾ أَمَّا الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ
كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ
لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾
وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ
أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

18- Hiç inanan kimse, yoldan çıkan fasık gibi olur mu? Elbette bunlar bir olmazlar.

19- İnanan ve iyi işler yapanlara gelince, yaptıklarına kar-

şılık, durulmaya değer cennetlerde ağırlanırlar.

20- Yoldan çıkanların barınacakları yer de ateştir. Ne zaman oradan çıkmak isteseler, yine oraya geri çevrilirler ve onlara: "Yalanlamakta olduğunuz ateş azabını tadın" denilir.

21- Belki dönüp yola gelirler diye, mutlaka onlara o büyük azabdan ayrı olarak, daha yakın azabı da taddıracağız.

22- Kendisine Rabb'inin ayetleriyle öğüt verildikten sonra onlardan yüz çevirenlerden daha zalim kim olabilir? Muhakkak ki biz, suçlulardan öç alıcıyız.

SÖZLÜK

اَفَمَنْ كَانَ مُؤمِنًا	Hiç mü'min olan kimse Allah'ı, Peygamberini ve O'na kavuşmayı doğrulayanlar.
كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا	Fasık gibi midir? Kafirle bir olmaz. Buradaki 'fasık' kelimesinden kafir kastedilmiştir.
جَنَّاتُ الْمَأْوَى نُزُلاً	Me'va cennetlerinde ağırlanırlar. Misafirin ağırlanıp konakladığı yer olarak kabul edilir.
مِنَ الْعَذَابِ الْاَدْنَى	Yakın azapdan. Kıtlık, kuraklık, savaşta ölme ve esaret gibi belalardan oluşan dünya azabı.
دُونَ الْعَذَابِ الْاَكْبَرِ	Büyük azaptan başka. Cehennem ateşinde olan ahiret azabıdır.
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ	Umulur ki dönerler. Onların başına gelen bunca belalardan dolayı umulur ki, iman edip Allah'ın birliğini kabul ederler.
وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهِ فَاَعْرَضَ عَنْهَا	Kendisine Rabbinin âyetleriyle öğüt verildikten sonra onlardan yüz çevirenlerden daha zalim kim vardır. Bundan daha zalim biri asla olamaz.
اِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ	Muhakkak ki biz mücrimlerden intikam alıcıyız. Bize ortak koşanları azabın en şiddetlisiyle cezalandırıp, intikam alıcılarız.

AÇIKLAMA

"Öyleyse, iman eden kimse, fasık olan" kafir "gibi olur mu?"

Yüce Allah mü'minle kâfirin eşit olamayacağını belirtiyor. Bunu söylerken de daha etkili olsun diye soru uslubuyla bildiriyor.

Sonra, her iki grubun sonuçta karşılaşacağı ceza ve ödülü açıklayarak, ikisi arasındaki uzaklığı daha da pekiştiriyor.

Allah'ı yaratıcı ve sadece kendisine ibadet edilen, Hz. muhammed (s.a.v.)'i nebi ve rasul, İslâm'ı da bir din ve şeriat kabul ederek "iman eden ve salih amellerde bulunanlar ise..." Yani şirk ve haramdan sakındıktan sonra Allah'ın emirlerini yapıp, yasaklarından kaçınanlar ise, "artık onlar için yaptıklarına karşılık olmak üzere bir ağırlanma konağı olarak barınma cennetleri vardır."

Allah'ın emrinden çıkarak, O'nun tek ve ortaksız ilahlığını kabul etmeden ve O'na itaat etmeden ölünceye dek şirk ve günah bataklığında yaşayanlar ise: "Artık onların da barınma yeri ateştir." Yani orası onların hiç çıkmamak üzere varıp konaklayacakları yer olacaktır.

Oradan "her" çıkmak "istediklerinde..." Yani çıkmak için gayret sarfettiklerinde, zebaniler tarafından cehennemin içine itilirler. Aşağılama ve horlamak için: "Onlara, kendisini yalanladığınız ateş azabını tadın, denir."

Çünkü onlar yeniden dirilmeyi ve hesaba çekilmeyi yalanlayarak: "Biz yer içinde yok olup gittikten sonra, gerçekten biz mi yeniden yaratılmış olacağız?" diye söylemişlerdi.

"Andolsun, biz onlara..." kıyamet gününde olacak "o büyük azaptan önce, dünyadaki azaptan da taddıracağız."

Onlara kıtlık, kuraklık, öldürülme, esaret ve sair belelarla dünyada azap taddıracağız.

"Belki inkarcılıktan dönerler diye."

Yüce Allah, belki iman ve tevhide dönerek tevbe edip azaptan kurtulur ve cennetin nimetlerine kavuşurlar diye, Kureyş kabilesine mensub kafirlere böyle yaptığını haber vermektedir. Nitekim uygulamada da birçokları iman etmişlerdir.

"Kendisine Rabb'inin âyetleri hatırlatıldıktan sonra yüz çevirenden daha zalim kimdir?"

Yani, Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in onlara Kur'an ayetlerini okuyarak öğüt vermesi ve Allah'ın azabından korkutmasına rağmen, onlardan bazıları âyetleri hiç duymamış gibi yüz çevirir ve büyüklenerek, müstekbirce gerisin geriye dönerlerdi. -Allah korusun- zulüm açısından bu gibi insanlardan daha şiddetli zalim yoktur.

"Gerçekten biz, suçlu-günahkarlardan intikam alıcılarız."

Yüce Allah'ın bu suçlu günahkarlardan intikam alması kaçınılmazdır. Onlar, Allah'a ortak koşup yasaklarına uymayanlardır.

Peygamberimiz (s.a.v.)'den gelen bir rivayete göre, o günahkarlardan üç sınıfı özellikle anmıştır. Onlar:

1) Hakkı temsil etmeyen kimselerin bayrağı altında toplanarak müslümanlara karşı savaş açan kimseler.

2) Anne ve babayı döven, onlara iyilikte bulunmayan ve marufta (güzel ve beğenilen işlerde) onlara itaat etmeyen, vb. serkeşlikte bulunan hayırsız evlatlar.

3) Destek olmak üzere zalimin yanında olan kimse.

(Bu hadisi İbni Cerir, Muaz ibn Cebel (r.a.)'den rivayet etmiştir.)

SONUÇ

1- Mü'min ile kâfiri, iyilik yapan ile günah işleyeni, itaatkar ile fasıkı bir tutmanın hata olduğu açıklanmıştır.

2- Her mü'min ve kafirin yaptığı işlerin karşılığını göreceği açıklanmıştır.

3- Yüce Allah'ın tevbe etsinler diye Kureyş'in başına çeşitli belalar gönderdiği açıklanmıştır.

4- Kendisine Allah'ın ayetleri hatırlatıldığı zaman, inkarla, inatla ve büyüklenerek (müstekbirce) yüz çevirenden daha zalim birinin olamayacağı açıklanmıştır.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى
الْكِتَٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِۦ ۖ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا۟ ۖ وَكَانُوا۟
بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ

فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم
مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ ۖ أَفَلَا
يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾

23- Andolsun biz Musa'ya Kitab'ı verdik. Sakın onun Musa'ya ulaşmasından kuşkuya düşme. Onu İsrailoğullarına yol gösterici yaptık.

24- Sabrettikleri ve ayetlerimize kesinlikle inandıkları zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yola ileten önderler yetiştirmiştik.

25- Şüphesiz Rabb'in, kıyamet günü, ayrılığa düştükleri konularda onların aralarında hükmedecektir.

26- Bu gün yurtlarında dolaştıkları nice kuşakları daha önce helak etmiş olmamız, hâlâ onları yola getirmedi mi? Şüphesiz bunda ibretler vardır. (Öğüt alma kulağıyla) işitmiyorlar mı?

SÖZLÜK

وَ لَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ — Musa'ya kitabı verdik. Musa (a.s.)'ya Tevrat'ı indirdik.

فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ — Sakın onun ulaşmasından şüpheye düşme. Musa (a.s.)'ya isra ve mirac gecesinde kavuşmaktan kuşku içinde olma.

وَ جَعَلْنَاهُ هُدًى لِبَنِي اِسْرَائِيلَ — İsrailoğulları için O Tevrat'ı bir hidayet kitabı kıldık.

وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ اَئِمَّةً يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا — İsrailoğullarından emrimizle ve iznimizle onları hidayete ulaştıracak önderler kıldık.

وَ كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يُوقِنُونَ — Onlar âyetlerimize görür gibi inanıyorlardı. Bu hidayete çağıran önderler Rablerinin ayetlerine, kulları üzerindeki delillerine ve ayetlerde ifade edilen vaad (ödül) ve vaide (ceza) kesin bir bilgi ile inanırlar.

اِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ — Muhakkak ki senin Rabbin onların arasında kıyamet günü hüküm verir. Peygamberlerle ümmetleri, mü'minlerle kafirler, Al-

lah'a ortak koşan müşriklerle, Allah'ın birliğine inananlar arasında hükmünü verip ayıracaktır.

فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ — İhtilaf etmiş oldukları şeylerde. Dinle ilgili hususlardan ayrılığa düştükleri konularda.

أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ — Onları hidayete erdirmedi mi? İbret alıp da akıllarını başlarına almadılar mı?

كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْقُرُونِ — Onlardan önce nice nesilleri helak ettik. Onlardan önce birçok şehir halkını helak etmemiz, onların peygamberlerini yalanlamaları, Allah'a ortak koşmaları ve inkar etmelerinden dolayıdır.

يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ — Yurtlarında dolaşıyorlar.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ — Muhakkak ki bunda deliller vardır. Allah'ın kudretini ve azabının şiddetini gösteren nice delil ve işaretler vardır.

أَفَلَا يَسْمَعُونَ — Dinlemiyorlar mı? Onlar sağır mıdırlar ki Allah'ın bunca öğüt ve delillerini duymuyorlar?

AÇIKLAMA

"Andolsun biz Musa'ya kitabı vermiştik."

İsrailoğullarının peygamberlerinden biri olan Musa ibn İmran'a büyük kitap olan Tevrat'ı vermiştik. Öyleyse Musa'ya verilen Tevrat gibi sana da Rabb'in tarafından verilmiş olan Kur'an'ı müşriklerin inkar etmemeleri gerekir.

Burada inanç esaslarından biri olan "vahiy ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliği" çok iyi bir şekilde ifade edilmiştir.

"Böylece sen ona kavuşmaktan kuşku içinde olma."

Ey Muhammed (s.a.v.), Musa ile isra ve mirac gecesinde karşılaşmaktan hiç kuşkun olmasın.

Muhakkak ki Peygamberimiz (s.a.v.), Musa (a.s.) ile karşılaşmış ve konuşmuştur. Diğer peygamberlerle de sıra ile karşılaşıp konuşmuştur.

"Biz onu İsrailoğullarına bir yol gösterici kılmıştık."

Yani, kitap veya Hz. Musa'yı demektir. Her ikisi de İsrailoğullarını doğru yol olan İslâm'ın yoluna sevkedicidir.

"Ve onların içinden" kavimlerinin vermiş oldukları sıkıntılara "sabrettikleri zaman doğru yola iletip yönelten önderler kıldık."

Yani, insanları Rab'lerine yöneltecek hidayet öncüleri kıldık. Böylece O'na iman edip, yalnız O'na ibadet ederler. Bu şekilde olgunlaşıp mutluluğu elde ederler. Bu Yüce Allah'ın onlara o şekilde vermiş olduğu bir emridir.

"Onlar" emirlerimizi ve yasaklarımızı, ödül (vaad) ve ceza (vaid) olarak vaadettiğimiz ayetleri içeren "bizim ayetlerimize kesin bilgiyle inanıyorlardı."

Onlar bu davetin mesajını iki şeyden dolayı yüklenmeyi hakettiler:

1) Sıkıntılara karşı sabretmekle,

2) Davet edildikleri şeyin doğruluğuna, faydasına ve kurtuluşa erdireceğine kesin ve tam bir bilgi ile inanmakla.

"Şüphesiz, senin Rabb'in ihtilafa düştükleri şeyler konusunda kıyamet günü aralarında hükmünü verip ayıracaktır."

Burada Yüce Allah, Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)'e: Peygamberlerle-ümmetleri, Allah'ı birleyenlerle, O'na ortak koşanlar, peygamberin izinde olanlarla, onun yoluna aykırı hareket eden bidatçılar arasında; hak yolda olanları mutluluğa, batıl yolda olanları ise sıkıntı ve belalara maruz bırakarak aralarında hükmünü verip, onları birbirinden ayıracağını haber vermektedir. Ayrıca bu âyet, kavminin kendisine aykırı davranarak, Peygamberimize vermiş olduğu sıkıntıyı hafifletmekte ve onu teselli etmektedir.

"Yurtlarında gezip dolaştıkları nice nesilleri kendilerinden evvel yıkıma uğratmış olmamız, hâlâ onları doğru yola iletip yöneltmedi mi?"

Yani onlar, Şam'a giderken yok edilip yerle bir edilen Salih peygamberin gönderildiği Medyen halkı, ki bunlar, Medyen şehri ve Lut gölü etrafında yaşayanlardır. İşte bunlar gibi bir çok ümmetleri yokettiğimizi onlara niçin açıkladığımızı görmüyorlar mı? Onlar Allah'a ortak koşup O'nu yalanlamaya devam ederlerse, daha öncekileri yok ettiğimiz gibi onları da yoketmeye gücümüz elbette yeter!

"Elbette bunda ayetler vardır."

Allah'a ortak koşmaları ve yalanlamaları nedeniyle bu birinci nesli yok etmemizde, Allah'ın kendisini inkar edip yalanlayanlara karşı kudretini ve intikamının şiddetli oluşunu gösteren ve ispatlayan pek çok deliller vardır.

"Yine de işitmiyorlar mı?"

Onlar sağır mıdırlar ki, kendilerine okunan bunca öğütleri duymuyarlar? Böylece ortak koşupyalanlamalarından dolayı tevbe edip sonunda kurtuluş ve

mutluluğu elde etsinler.

SONUÇ

1- İsra ve mirac kıssalarıyla da pekiştirerek Hz. Muhammed'in peygamberliği inancı pekiştirilmiştir.

2- Onlarda hidayeti arayanlar için, kitap ve sünnetin her ikisinin de bir hidayet kaynağı olduğu bildirilmiştir.

3- Bu dünya hayatında bütün ayrılığa düşülen şeylerin, kıyamet gününde Allah'ın hüküm vermesi ile son bulacağı açıklanmıştır.

4- Kendisinde göz, kulak ve gönül olanlar için geçmiş zamanlarda yaşayan toplumların yok edilmesinde öğütlerin en büyüğünün olduğu bildirilmiştir.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ
فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ
﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ
يُنْظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

27- Görmüyorlar mı biz nasıl suyu, kuru, otsuz yere sürüyoruz da onunla ekin bitiriyoruz; ondan hayvanları da, kendileri de yiyor. Görmüyorlar mı?

28- "Doğru iseniz bu fetih ne zaman?" diyorlar.

29- De ki: "Fetih günü gelince, şimdi inkar edenlere o zaman inanmaları fayda vermez ve kendilerine mühlet de verilmez."

30- Sen onlardan yüz çevir ve bekle, zaten onlar da beklemektedirler.

SÖZLÜK

اَوَ لَمْ يَرَوْا اَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ — Bizim suyu nasıl gönderdiğimizi görmediler mi? Bizim suyu bitki ve çayırlara gönderdiğimizi görmeyip, bundan habersiz midirler? Oysa bu bizim kudretimizi onlara göstermektedir.

اِلَى الْاَرْضِ الْجُرُزِ — Üzerinde bitki olmayan kupkuru çorak olan araziye.

تَاْكُلُ مِنْهُ اَنْعَامُهُمْ — Deve, sığır, koyun ve keçi gibi hayvanlar ondan yerler.

اَفَلَا يُبْصِرُونَ — Görmüyorlar mı? Ölü bir durumda olan yeri canlandırmaya gücü yeter. Allah'ın ölüleri de yeniden diriltmeye gücünün yeteceğini görmüyorlar mı?

مَتَى هٰذَا الْفَتْحُ — Bu açış ne zaman? Azabı acele isteyerek, bizim ve sizin aranızda verilecek hüküm ve ayrılık ne zaman?, derler.

وَ لَا هُمْ يُنْظَرُونَ — Onlara süre verilmez. Onlar için özür dilemeleri veya tevbe etmeleri için bir süre tanınmaz.

وَ انْتَظِرْ اِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ — Ve sen bekle, muhakkak ki onlar da bekliyenlerdir. Ey Rasûlümüz, onlar nasıl ki senden kurtulmak için senin ölmeni veya öldürülmeni bekliyorlar, sen de, eğer tevbe etmezlerse onların başına gelecek azabı bekle.

AÇIKLAMA

Yeniden dirilme ve sosyal düzeni sağlama nedeni olan yaptıklarımızın karşılığını ödül ve ceza olarak görme inancının yerleştirilmesiyle devam eden ayetlerin arkasından Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Görmüyorlar mı?"

Oyalanlayıcılar yeniden dirilme ve ikinci hayattan habersiz midirler? Ve görmüyorlar mı, yağmur veya nehir "suyu"nu, kupkuru ve üzerinde hiç bir bitki olmayan "çorak toprağa sürüyoruz da onunla ekin bitiriyoruz?"

Onlara gönderdiğimiz suyu kendimize has yöntemlerle çıkarıyoruz.

"Ondan (ekinden)" deve, sığır, koyun ve keçi gibi "hayvanları ve kendileri yemektedir."

Hayvanlar arpa ve toprak üstündeki bitkileri, insanlar ise buğday, bakla v.b.lerini yerler.

Onlar Allah'ın, tıpkı çorak araziyi canlandırması gibi, yokolup-çürüdükten sonra ölüleri de diriltmesi hususunda Allah'ın kudretini gösteren delilleri "Yine de görmüyorlar mı?" ki, tekrar dirilmeye iman edip, girmiş oldukları bütün yol ve inançlarında istikamet üzere dosdoğru olsunlar.

"Derler ki: Eğer doğru söylüyor iseniz, şu fetih ne zamanmış?"

Yüce Allah kâfirlerin mü'minlere söylediklerini onların diliyle aktarmaktadır. Onlar Allah'ın azabından korkmalarından dolayı mü'minlere, o fetih günü, yani hüküm verme ve her şeyi birbirinden ayırma günü -yani kıyamet günü- ne zamanmış, diye söyleniyorlardı. İmansızlık ve saçmalıklarının verdiği korkudan dolayı bunda acele ediyorlardı.

İşte tam bu sırada Yüce Allah, Peygamberine, kâfirlere şöyle söylemesini emretmektedir:

"De ki: Fetih günü, inkar edenlere o gün inanmaları bir yarar sağlamaz."

Yani, bizim ve sizin aranızda olacak o fetih günü geldiği zaman, kâfir bir kişiye, azabı görünce iman etmesi hiç bir fayda sağlamaz.

"Ve onlara bir süre tanınmaz."

Tevbe etmeleri ve bağışlanma istemeleri için ertelenmezler ve onlara süre de tanınmaz ki, tevbeleri kabul edilip, bağışlansınlar. Çünkü Allah'ın kanununa göre, azap kesinleşip görüldükten sonra tevbe kabul edilmez.

"Öyleyse," Ey Rasûlümüz "sen onlardan," o yalancılardan yüz çevir ve onlara inecek azabı "bekleye dur."

"Gerçekten onlar da" kendilerince senden kurtulmak için sana bir hastalık, ölüm veya öldürülmenin isabet etmesini "beklemektedirler."

Tıpkı hemen bu dünyada veya ahirette Allah'ın azabını beklemeleri gibi, beklemektedirler.

SONUÇ

1- Adı geçen delillerle de desteklenerek yeniden dirilme ve işlenen amellerin karşılığını görme inancı pekiştiriliyor.

2- Kafirlerin azabı istemede acele etmelerinin, onların cehalet ve kararsızlığını gösterdiğini vurgulanıyor.

3- Azap görününce veya ecel vakti ölüm meleği görününce tevbenin kabul edilmeyeceği açıklanıyor.

Sûre 33
Ahzâb Sûresi

Medine Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 73

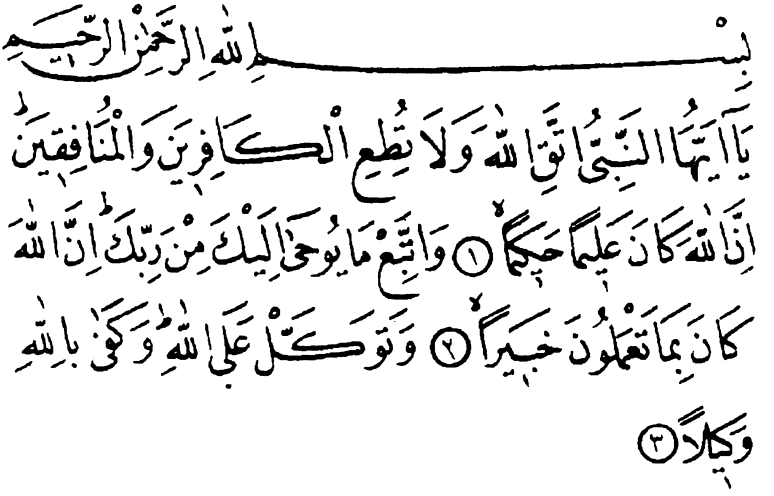
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ① وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ إِنَّ اللَّهَ
كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ② وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ
وَكِيلًا ③

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Ey peygamber, Allah'tan kork; kafirlere ve münafıklara itaat etme. Şüphesiz Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

2- Rabb'inden sana vahyedilene uy, muhakkak ki Allah, yaptıklarınızı haber almaktadır.

3- Allah'a dayan; vekil olarak Allah yeter.

SÖZLÜK

اِتَّقِ اللَّهَ	Allah'tan kork. Yani O'nun emirlerine uyarak ve yasaklarından kaçınarak O'ndan korkmaya devam et.
وَ لَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ	Kafirlere tabi olma. Batıl şeyleri taklit ettikleri konularda müşriklere ve kafirlere uyma.
وَ الْمُنَافِقِينَ	Ve münafıklara da. İman ettiklerini açıklayan, senden kortukları için inkar ettiklerini gizleyen münafıklara da uyma.
اِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا	Allah alim ve hakimdir. Allah, ister gizli olsun, isterse açık yarattıkların bilir, idare ve yaratışında hikmet sahibidir.
وَ اتَّبِعْ مَا يُوحَى اِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ	Rabbinden sana vahyedilene uy. Rabbin tarafından senin için konan hükümlere bağlan. Düşmanlarının sana yaptıkları teklif ve tehditlere aldırma.
وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ	Allah'a tevekkül et. İşini O'na havale et, hiçbir şeye aldırmadan sana emrettiği yolda devam et.

AÇIKLAMA

Müşrikler Mekke'deyken başladıkları, Medine'ye kadar sürdürdükleri tekliflerine devam etmişlerdir. Bu teklif, Rasûlüllah'la aralarında, dininin bir kısmını terkederek(1) veya eshabından bazılarını kovarak barış yapılmasıdır. Münafıklar, eğer Rasûlüllah (a.s.) bizzat bu halde müşriklerin ilahlarını anmaktan vazgeçmezse, onu ansızın öldürmekle tehdit ederek kendi rollerini sürdürmüşlerdir. Bunun üzerine Ahzab sûresinin ilki olan şu âyet inmiştir:

"Ey nebi,(2) Allah'tan kork, kafirlere ve münafıklara itaat etme. Muhakkak ki, Allah alimdir hakimdir."(3)

Allah burada açıklamak için nübüvvet ünvanıyla, ona gerçek ismiyle seslenmemiştir. Nitekim Allah, Hz. Musa, Hz. İsa ve başka peygamberlere kendi isimleriyle seslenmiştir.

"Allah'tan kork, müşriklerin tekliflerini kabul etme."

Münafıkların seni öldürmekle tehdit etmelerinden korkma. Çünkü Allah, bütün mahlukatını ve onların gizli ve açık yapacaklarını bilir, işlerin idaresinde hikmet sahibidir. Seni tek başına bırakmaz ve terketmez. Hiç bir şekilde senin ve O'nun düşmanlarına sana karşı imkan tanımaz. Rabbinden sana vahyedilen hükümlere ister genel, isterse özel olsunlar uy. Onlardan ne ufak, ne de büyük, hiç bir şey bırakma. Çünkü bu senin ve sana uyan ümmetinin başarma

(1) Bu, İsra suresindeki şu âyetten anlaşılmaktadır. "Nerdeyse seni, bizim vahyettiğimizden başkasını yalan olarak nisbet etmen için, sana vahyettiğimizden ayırarak kandıracaklardı." (İsra Suresi: 73.)

(2) Allah'ın, peygamberimize nebi ismiyle hitap etmesi, O'nu şereflendirmek ve O'nun peygamber olduğunu ortaya koymak içindir. Allah Kur'an'da, iki yerde O'na risalet ünvanıyla hitap etmiştir. biri Maide sûresindedir. Allah O'na, bütün beşeriyete, Allah'ın kendilerine gönderdiği elçisi olduğunu haber vermesini emrediyor. Allah onu 'Muhammedun Rasûlüllah' derken, risaletle nitelendiriyor. Meşhur olduğu ve ihtiyaç bulunmadığı için ismiyle hitap etmiyor. Muvattada geçtiği üzere O'nun beş ismi vardır: "Benim beş ismim vardır. Ben Muhammedim, ben Ahmedim, Ben Mâhiyim ki; Allah benimle küfrü yok eder, ben Hâşirim ki insanlar benim ayağımın önünde toplanır, ben Akibim."

(3) Bu ayetin iniş sebebi şudur: Mekke'den Ebu Süfyan başkanlığında bir elçi heyeti geldi. Rasûlüllah, (a.s.) onların Medine'ye girmeleri için izin verdikten sonra münafıklardan bir grupla, başlarında İbn Übey, Muattıb b. Kusayr ve Tuma b. İbrik olmak üzere bir araya geldiler. Rasûlüllah'tan anlaşmada bir adım olarak, Kureyş'in ilahlarını kabul etmesini istediler. Buna müslümanlar kızdılar. Hatta Hz. Ömer (r.a.) onları öldürmeye karar verdi. Neticede bu ayet indi.

vesilesidir. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. Bu cümle, müjde ve tehdit taşıyan bir sebeb cümlesidir. Çünkü Allah'ın, kullarının iyi ve kötü amellerini bilmesi, onlara ceza vermeyi gerektirmektedir. Eğer iyi ameller olursa, karşılığı güzeldir. Bunda vaad söz konusudur. Eğer ameller kötüyse, karşılığı da kötüdür. Bunda da müjde söz konusudur. Allah'a tevekkül et. Allah vekil olarak yeter. Allah, Rasûlüne ve ona uyan ümmetine, kendisine tevekkül etmeyi, kendi yoluna aldırmadan ahkamı uygulayarak devam etmesini emrediyor. Aynı şekilde Allah işaret yolu ile şunu da bildiriyor:

Ne zaman O'na güvenirse Allah O'na yeter. Allah vekil ve koruyucu olarak yeter...

SONUÇ

1- Emredileni yapıp, nehyedilenden kaçarak Allah'tan korkmak gerekir.

2- Kafir ve münafıklara İslâm'a zıt olan konularda uymak haramdır.

3- Kitab ve sünnete uymak, Allah'a tevekkül etmek, bu konuda çekinmeden ve korkmadan devam etmek farzdır.

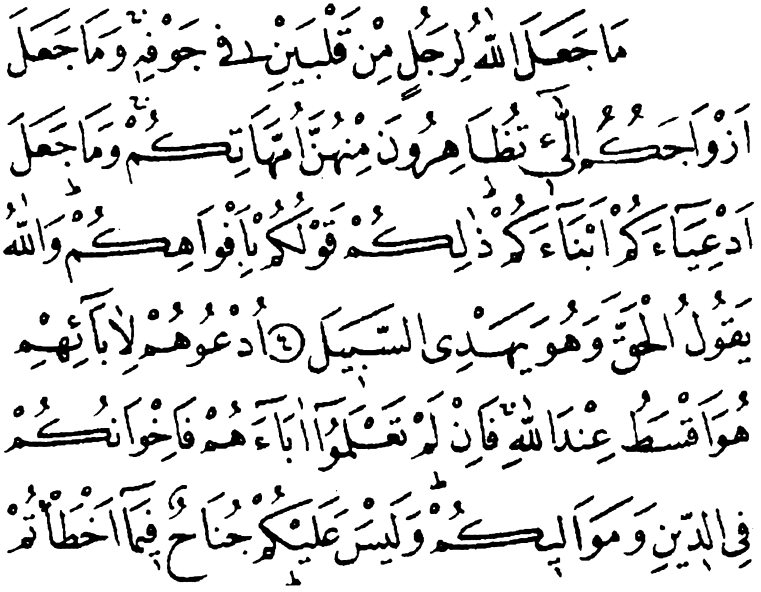
مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ ۖ وَمَا جَعَلَ
أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ ۖ وَمَا جَعَلَ
أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللَّهُ
يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٤﴾ ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ
هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُم

بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝٥

4- Allah, bir adamın göğüs boşluğunda iki kalb yaratmadı ve zıhar yaptığınız (sen bana, annemin sırtı gibisin dediğiniz) eşlerinizi, sizin anneleriniz yapmadı; evlatlıklarınızı da sizin öz oğullarınız kılmadı. Bunlar sizin ağızlarınıza gelen sözlerinizdir. Allah gerçeği söyler ve O, doğru yola iletir.

5- Onları, babalarının adına bağlayarak çağırın; bu, Allah yanında daha adaletlidir. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Yanılarak yaptığınızda size bir günah yok, fakat kalblerinizin bile bile yaptığında günah vardır. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

SÖZLÜK

مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ — Allah bir kişi için iki kalp yaratmadı. Bazı müşriklerin iddia ettikleri gibi Allah, bir adam için iki kalp yaratmamıştır.

تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ — Zıhar yaptığınız eşlerinizi, sizin anneleriniz yapmadı.

وَ مَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ — Evlatlıklarınızı da çocuklarınız yapmadı.

ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ — Bu sizin, ağızlarınızla uydurduğunuz sözünüzdür.

هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ — Bu, Allah katında daha adildir.

فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَ مَوَالِيكُمْ — Onlar, sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır. Yani İslâm kardeşleriniz ve amcanızın oğludur. Kimin babası bilinmiyorsa, ona; "Ey kardeşim, ey amca oğlum," diye hitap edin.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ — Hata ettiğiniz hususlarda size bir günah yoktur. Nesebi şüpheli olana yanılarak kim ey filancanın oğlu derse, o bir günah olmaz.

وَ لَٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ — Ancak, kalplerinizin bile bile yaptığında günah vardır. Yani, nesebi şüpheli olanı, kendisinin iddia ettiği kimseye nisbet et-

mekle kasdi davranıldığında günah olur.

وَ كَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Allah çok esirgeyen çok bağışlayandır. Bu sebeple sizi hatadan dolayı hesaba çekmemiş, ancak kasti davranmadan dolayı hesaba çekmiştir.

AÇIKLAMA

Kalp, akıl ve idrakın konulduğu yer olunca, bir adamın göğsünde olacak iki kalp, insanın hayatında bozukluğa götürecek çelişki doğurur. Allah bazı Mekkelilerin iddia ettikleri gibi bir adamın göğsünde iki kalp yaratmamıştır.

Mekkeliler şöyle iddia ediyorlardı:

"Ebu Mamer Cemil b. Mamer el-Fıhrinin iki kalbi vardır."

Bunu iddia etmelerinin nedeni, onun zeka, kabiliyet ve becerisini görmüş olmalarıydı.

O da şöyle demişti:

"Benim, iki kalbim var ve ben onlarla düşünürüm. Ben, Muhammed'den daha akıllıyım."

Ayet, işte bu iddiaya cevap vermiştir.

"Allah bir adamın boşluğunda iki kalp yaratmadı."(1)

Bunda şuna da işaret vardır: Bir kişi hem Allah sevgisini hem de O'nun düşmanlarına severek itaatı bir arada bulunduramaz. Allah zihar yaptığınız hanımlarınızı da analarınız yapmadı. Allah: "sen bana annemin sırtı gibisin," gibi sözle zihar yapan kimseler için, zihar yaptıkları hanımları anne de yapmamıştır. Cahiliye halkı, ziharın hanımı anne gibi haram yaptığını kabul ediyordu. Allah bunu ortadan kaldırmış, mücadele suresinde ziharın hükmünü açıklamıştır. Kim zihar yaparsa, ona keffaret gerekir. Bu keffaret ya bir köle azad etmek, ya peşpeşe iki ay oruç tutmak veya 60 yoksulu doyurmaktır.

---

(1) Rivayete göre Kureyş Bedir'de yenilince, Ebu Süfyan Cemil b. Mameri ayakkabılarının biri elinde, biri ayağında olarak görmüş, ona insanların durumunu sormuştur. O da; "yenildiler," deyince, Ebu Süfyan ona: "Sana ne oldu, ayakkabının biri elinde, biri ayağında?" demiş. Cemil b. Mamer bu söz üzerine: "Ben de anlamadım, iddiasında haklı çıktı," demiştir.

"Allah evlatlıklarınızı da öz çocuklarınız yapmadı."(1)

Allah evlatlıklarınızı öz çocuklarınız kılmadı. Çünkü arablar cahiliye devrinde ve İslâm'ın başlangıç yıllarında evlatlıklara öz evladım diyorlardı. Ve normal bir öz çocuğun sahip olduğu bütün haklara sahip oluyordu. Yani her türlü miras elde edebildiği gibi evlatlık alınan şahıs öldüğünde veya hanımından ayrıldığında o kadınla babalığının evlenmesini haram addediyorlardı.

"Bu sizin ağızlarınızla uydurduğunuz sözlerinizdir."

Bu söz, ancak ağızla söylenmiş olup, gerçekle hiç bir alakası yoktur. Çünkü bir şahsın evlatlığına; "sen benim çocuğumsun," demesi, onu evladı yapmaz. Kocanın da hanımına; "sen anam gibisin," demesi ile o kadın, o şahsın anası olmaz.

"Allah gerçeği söylüyor."

Bu sebeple, zihar yapılan kadına anne denmeyeceği gibi, evlatlığa da oğlum denmez. O doğru ve en düzgün yola iletir. Kendinden başka ilah olmayan Allah'ı tenzih ederiz. Onları babalarının adlarıyla çağırın. Yani onları ey filan oğlu filan diye babalarına nisbet edin.

"Onları babalarının adlarıyla çağırmanız Allah'ın hükmünde ve dininde daha adildir. Eğer babalarını bilmiyorsanız onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır."

Onları İslâm kardeşliği ismiyle çağırın. Bu benim din kardeşim deyin. Onlar sizin dinde kardeşinizdir. Onları bununla çağırın. Yani din kardeşim deyin: Eğer evlatlık sizin azad ettiğiniz kölenizse, ey azadlığım deyin.

"Yanıldığınız konuda, yanılarak veya öyle zannederek evlatlığa ey filancanın oğlu demenizde günah yoktur."

Günah ancak kasten yapılanda olur.

"Allah tevbe edeni bağışlayan, acıyandır."

Kendisine karşı geleni, belki tevbe eder de döner diye cezalandırmakta acele etmez.

---

(1) Bu âyet, Zeyd b. Harise el-Kelbi hakkında nazil olmuştur. Bu şahıs Rasûlüllah'ın azadlı kölesiydi. Rasûlüllah onu peygamber olmazdan önce evlat edinmişti. Çünkü o, Hz. Hatice (r.a.) annemizin kölesiydi. Onu Rasûlüllah'a hediye etmişti. Zeyd'in babası gelince onu tanımış ve Rasûlüllah'tan istemişti. Rasûlüllah da onu babasıyla gitmekle, yanında kalmak arasında serbest bırakmış, o ise köleliği, hürlüğe tercih etmişti. Rasûlüllah da onu evlat edinmiş, o günden beri Zeyd b. Muhammed olarak tanınmıştı. Neticede bu ayet inmiş ve evlat edinmeyi ortadan kaldırmıştır.

SONUÇ

1- Cahiliye devrinde geçerli olan ziharla haramlık iptal edilmiştir.

2- Evlat edinme adeti İslâmla birlikte ortadan kaldırılmıştır.

3- Evlatlığı eğer biliniyorsa, babasının ismiyle çağırmak gerekir.

4- Eğer evlatlığın babası bilinmiyorsa; din kardeşim diye veya azadlık isimleriyle çağırılır.

5- Genel olarak hatada, özel olarak da ayetin indiği konuda günah kaldırılmıştır. Bu konu dil sürçmesiyle veya evladıdır zannıyla, evlatlığı evlat edinenin ismiyle çağırmadır.

اَلنَّبِيُّ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِيْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهٗٓ اُمَّهٰتُهُمْ ؕ
وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ
مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُهٰجِرِيْنَ اِلَّآ اَنْ تَفْعَلُوْٓا اِلٰٓى اَوْلِيٰٓئِكُمْ
مَّعْرُوْفًا ؕ كَانَ ذٰلِكَ فِي الْكِتٰبِ مَسْطُوْرًا ۝٦
وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مِيْثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُّوْحٍ وَّاِبْرٰهِيْمَ
وَمُوْسٰى وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۠ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيْثَاقًا غَلِيْظًا ۝٧
لِّيَسْـَٔلَ الصّٰدِقِيْنَ عَنْ صِدْقِهِمْ ۚ وَاَعَدَّ لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝٨

6- Peygamber, mü'minlere canlarından ileridir. Onun eşleri de onların anneleridir. Rahim sahipleri (anne tarafından akraba-

lar) da Allah'ın kitab'ında birbirlerine, öteki mü'minlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız (bir vasiyet etmeniz) hariç, yaptığınız o vasiyet yerine getirilir. Bu Kitab'da yazılmıştır.

7- Biz peygamberden, (verdiğimiz elçilik görevini yapmak ve hak dine davet etmek hususunda) kuvvetle ahidlerini almıştık, senden, Nuh'dan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryemoğlu İsa'dan, evet onlardan sapasağlam söz almıştık.

8- Böyle yaptık ki Allah, o doğrulara doğruluklarından sorsun. Kafirlere de acı bir azab hazırlamıştır.

SÖZLÜK

اَلنَّبِيُّ اَوْلَى بِالْمُؤْمِنِيْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ

Peygamber mü'minlere kendi nefislerinden daha üstündür. Peygamber mü'minlere, emrettiği, yasakladığı ve istediği hususlarda, canlarından daha kıymetlidir.

وَ اَزْوَاجُهُ اُمَّهَاتُهُمْ

Onun hanımları, onların anneleridir. Onun hanımları da, ister boşanmış olsun, isterse peygamberin vefatıyla geri de kalmış olsun haramlık konusunda onların anneleridir.

وَ اُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ اَوْلَى بِبَعْضٍ

Rahim sahipleri de, Allah'ın kitabında birbirlerine öteki mü'minlerden, muhacirlerden ve karşılıklı anlaşmış olanlardan miras konusunda daha yakındır.

اِلَّا اَنْ تَفْعَلُوْا اِلَى اَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوْفًا

Caiz bir vasiyette bulunarak dostlarınıza bir iyilik yapmanız hariç. Caiz vasiyet malın üçte biri veya daha azı olan vasiyettir.

كَانَ ذٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُوْرًا

Bu kitapta yazılmıştır. Yeminler, hicret ve anlaşmayla miras olunamıyacağı levhi mahfuzda yazılıdır.

وَ اِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّيْنَ مِيْثَاقَهُمْ

Peygamberlerden sözlerini aldığımızda. Kavmine hatırlat, biz peygamberlerden, sadece Allah'a kulluk yapmak ve O'na kulluğa çağırmak üzere söz aldık.

وَ مِنْكَ وَ مِنْ نُوْحٍ وَ اِبْرَاهِيْمَ وَ مُوْسَى وَ عِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ

Nuh'a ve İbrahim'e, Musa ve İsa b. Meryem'e. Senden, Nuh'tan İbrahim'den, Musa'dan ve Meryemoğlu İsa'dan söz almıştık. Peygmaberimizin burada ilk önce söylenmesi, O'nu şereflendirmek ve yüceltmek içindir.

وَ اَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا — Onlardan sapasağlam söz almıştık.

لِيَسْئَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ — Sadıklara doğruluklarından sorsun, diye. Yani Allah kıyamet günü sadıkları yalancılara karşı şahit olarak konuştursun diye. Kafirlerin nasıl Allah'ı ve dinini inkar ettiklerini sadıklarından sorsun diye.

وَ اَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا اَلِيمًا — Kafirlere elim bir azab hazırladı. Yüce Allah kafirler için cehennem azabını hazırladı.

AÇIKLAMA

Peygamberimiz Zeyd'i evlad edindiği zaman, Allah evlat edinmeyi iptal ettiğinde Zeyd, Zeyd bin Muhammed olarak tanınıyordu. Bu iptalle Zeyd b. Haris'e, Muhammed'in azadlısı denmeye başlanmıştı. Allah, bütün mü'minleri, peygamberi Muhammed'in mü'minlere canlarından daha ileri olduğunu, hanımlarının da, mü'minlerin annesi konumunda bulunduğu açıklanmıştır. Peygamberden sonra hiçbir hanımının, hiç kimseye helal olmayacağını emrediyor.(1)

"Nebi, mü'minlere canlarından daha ileridir," ayetinin manası budur.(2)

Yani Rasûlüllah emrettiği, yasakladığı ve onlardan istediği konularda, mü'minler onun emir ve yasaklarına göre hareket etmek mecburiyetindedirler. Bununla da Allah, Rasûlüne yükseklik ve şanı yücelik vermiş, O'ndan başka hiç kimseye bunu vermemiştir. Bu özelliğin peygambere verilmesindeki maksat Zeyd b. Muhammed olarak isimlendirilen evlatlığı Zeyd'in, evlatlığının alınıp, Zeyd Bin Harise olarak çağırılması karşısında peygamberin Allah'ın emrine karşı gösterdiği teslimiyetin bir mükafaattır.

"Ülu'lerham birbirlerine öteki mü'minlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar."

---

(1) Bu annelik, tazim, iyilik ve nikahın haram olması konularında geçerlidir. Mirasta geçerli değildir. Dolayısıyla onlara bakmak, anneyle olduğu gibi halvet mübah değildir. Bu nedenle Allah onlara hicab mecburiyeti koymuştur. Ve şöyle buyurmuştur: Onlardan bir şey istediğinizde perde arkasından isteyin.

(2) Nebi (s.a.v.)'nin borçlu olarak ölmüş ve mal bırakmamış ölüye cenaze namazı kılmadığı, fetihten sonra; "ben mü'minlere canlarından daha yakınım kim borçlu olarak öldüyse borcu bana aittir, kim mal bırakmışsa varislerinindir. Kim borç veya yitik bırakırsa ben onun vekiliyim," dediği ve bu gerçeği fiil ve sözle pekiştirdiği sahihtir.

Yüce Allah bu ayette, mirası kastetmektedir. Bu âyetle Allah yemin, hicret, İslâm'ın ilk döneminde geçerli olan ahidle mirasçılığı iptal etmiştir. Böylece de mirasçılık, neseb, akrabalık ve sorumluluk ile olmuştur. Bu, yani yakın akrabalıkla mirasçı olma, 'Levhi mahfuz'da yazılmıştır.

"Ancak sizin dostlarınıza bir iyilik yapmanız müstesna."

Yani, sizin caiz bir vasiyette bulunmanız müstesnadır. Caiz vasiyet üçte bir kadar olandır. Böyle bir vasiyette sakınca yoktur. Bu, yani normalde kendisine miras düşmeyen kimselere vasiyette bulunarak bir miktar mal bırakmakta her hangi bir sakıncanın olmadığı açıklanmıştır.

"Onlara hatırlat ki, biz peygamberlerden söz almıştık."

Ey Muhammed, kavmine şunu hatırlat, biz peygamberlerden sadece Allah'a kulluk edeceklerine ve ümmetlerini buna davet edeceklerine dair yeminle pekiştirerek söz almıştık. Biz özellikle bütün peygamberlerden söz almıştık.

"Onlar; sen, Nuh, İbrahim, Musa ve Meryem'in oğlu İsa'dır. Biz onlardan sapasağlam söz almıştık."

Bu söz, öncekini tekrarı olarak bir daha söylenmiştir ki, Allah kıyamet günü sadıklardan yani peygamberlerden, yalanlayan ümmetlerini susturmak amacıyla Allah'ın emirlerini tebliğ konusundaki doğruluklarını sorsun.

"Allah, kafirler için elim bir azab hazırlamıştır."

Bu azab, cehennem azabıdır.

SONUÇ

1- Müslümanın, Rasûlüllah'ın istediğini kendi istediğinden önde tutması gerekir.

2- Peygamberimizin hanımları haramdır. Onlar mü'minlerin anneleridir. Peygamberimiz de mü'minler için, baba gibidir.

3- Kardeş edinme, hicret ve anlaşmayla mirasçı olmak haramdır.

4- Varisten başkasına üçte bir veya daha azını vasiyet caizdir.

5- Kulluk konusunda önce Allah'ın birliğini kabul etmek sonra da Allah'ın emirlerine göre hareket etmek farzdır.

6- Bütün peygamberlerden söz almak, suretiyle tevhid ortaya konmuştur.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ
فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ
الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾
هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَإِذْ يَقُولُ
الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ
إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ
لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ
إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾
وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا
وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾

9- Ey inananlar, Allah'ın size olan nimetini hatırlayın, hani bir zaman size ordular gelmişti de, biz onların üzerine bir rüzgar ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı görmekteydi.

10- Hani onlar üstünüzden ve alt tarafınızdan gelmişlerdi. (Gatafan vadinin üst yanından, Kureyş alt yanından gelmişti),

gözler şaşkınlıktan ötürü kaymış, yürekler korkudan boğazlara dayanmıştı. Allah hakkında türlü zanlarda bulunuyordunuz: (Kiminiz, Allah'ın inananlara yardım edeceğini sanıyor, kiminiz O'nun inananları sınayacağını, kiminiz de, yüzüstü bırakacağını sanıyordunuz.)

11- İşte orada mü'minler denenmiş, şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.

12- Münafıklar ve kalblerinde hastalık bulunan kimseler: "Allah ve Rasûlü bize sadece boş vaadlerde bulundu." diyorlardı.

13- Onlardan bir grup da demişti ki: "Ey Yesrib (Medine) halkı, artık size duracak yer yok, (haydi durmayın, evlerinize) dönün. (Yahut: Artık bu dinde durmanız doğru değil, dönün." Onlardan bir topluluk da: "Evlerimiz sağlam değil, açıktır" diyerek peygamberden izin istiyordu. Oysa onların evleri açık değildi. Sadece kaçmak istiyorlardı.

14- Eğer Medine'nin her yanından onların üzerine girilip saldırılsaydı da kendilerinden (sivil halka) baskı ve işkence yapmaları istenseydi bunu yaparlardı; bunu yapmakta fazla gecikmezlerdi.

SÖZLÜK

اُذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ	Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Yani şükretmeniz için sizden onları uzaklaştırmamızı hatırlayın.
جُنُودٌ	Gruplar halinde değilmiş müşriklerin askerleri.
رِيحًا وَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا	Sizin görmediğiniz ordular ve rüzgar. Ordu; meleklerden oluşan ordu, rüzgar ise, saba rüzgarıdır. Bu rüzgar doğu yönünden esen rüzgardır.
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا	Yaptıklarınızı görendir. Allah sizin yaptığınız, hendek kazma ve savaş hazırlıkları işlerinizi görendir.
اِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ	Hani onlar üstünüzden gelmişlerdi. Yani Esed ve Katafan oğulları Medine'nin doğusundan, Necd tarafından gelmişlerdi.
وَ مِنْ اَسْفَلَ مِنْكُمْ	Ve alt tarafınızdan gelmişlerdi. Yani batı tarafınızdan Kureyş ve Kinane gelmişti.
وَاِذْ زَاغَتِ الْاَبْصَارُ	Gözler kaymıştı. Gözler düşman hariç her şeyden sapmıştı,

aşırı korkudan sadece düşmana bakıyorlardı.

وَ بَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ — Aşırı korkudan yürekler boğaza dayanmıştı.

وَ تَظُنُّونَ بِاللّٰهِ الظُّنُونَا — Allah hakkında türlü zanlarda bulunuyordunuz. Yani zafer, yenilgi veya kurtuluş, yok olma gibi çeşitli zanlarda bulunuyordunuz.(1)

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ — İşte orada mü'minler denenmişti. Yani hendek ve savaş sahasında mü'minler denenmişti.

وَ زُلْزِلُوا زِلْزَالاً شَدِيداً — Şiddetli bir sarsıntıyla sarsılmışlardı. Yani aşırı korkudan dolayı şiddetli bir şekilde hareket ettirilmişlerdi.

وَ اَلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ — Kalplerinde inançlarının zayıflığından ötürü nifaktan bir şeyler olanlar.

مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَ رَسُولُهُ اِلاَّ غُرُوراً — Allah'ın bize vaad ettiği zafer,ancak aldatmaca ve boş bir şeydir.

يَا اَهْلَ يَثْرِبَ لاَ مُقَامَ لَكُمْ — Ey Medine halkı, artık size hendek etrafında duracak yer yok, evlerinize dönün.

اِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ — Evlerimiz korumasız.

اِنْ يُرِيدُونَ اِلاَّ فِرَاراً — Onlar ancak savaştan kaçmayı istiyorlardı. Çünkü evleri muhafazalı idi.

وَ لَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ — Onların üzerine girilmiş olsaydı. Yani savaşan düşman Medine'ye girmiş olsaydı.

ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ — Sonra onlardan şirke dönmeleri istenseydi, elbette onu yaparlardı.

وَ مَا تَلَبَّثُوا بِهَا اِلاَّ يَسِيراً — Onlar gecikmezler, zaman yitirmezler, hemen icabet eder ve dinden dönerlerdi.

AÇIKLAMA

"Ey iman edenler, Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani bir zaman

---

(1) Cumhur zununa kelimesini zan kelimesinin çoğulu olarak okumuştur. Kelimenin sonuna elif, duruştaki fasılalara riayet sebebiyle ilave edilmiştir. Kurradan bir kısmı bu elifi vakıf halinde okumuş, vasıl halinde okumamıştır. Hepsi de caizdir.

size ordular gelmişti."(1)

Bu âyetler, Hendek veya Ahzab savaşı ile ilgilidir. Allah bu savaşı mü'minlere, onlara verdiği nimeti hatırlatma konusunda anlatmıştır. Bu anlatma, onların Allah ve Rasûlüne boyun eğip itaat ederek ve de iki hayatta mutluluk ve kemalleri için koyduğu hükümleri kabul ederek, şükretsinler diyedir. Ey, Rab olarak Allah'a, nebi olarak Muhammed'e ve din olarak İslâm'a inanmış olan kimseler, Allah'ın sizden, başınıza gelmiş olan büyük bir tehlikeyi savma şeklindeki nimetini hatırlayın. Bu tehlike, evinizin ortasında sizinle savaşmak üzere çeşitli orduların toplanmış olmasıdır. Bu ordular, Kureyş, Gsed, Katafan ve Yahudilerden Kurayza ordularıdır.

Huyay b. Ahtap en-Nadri kabilesi, Rasûlüllah ve mü'minlerden intikam almayı istiyordu. Çünkü mü'minler onları Medine'den sürmüş ve çıkarmışlar, onlar da Hayber ve Teyma yahudilerine katılmışlardı. Rasûlüllah'a onların haberi ulaşınca, o Medine'nin batısı boyunca uzanan dağın eteğine çukur açılmasını emretti.(2) Bu iş, Selmanı Farisi'nin fikriyle olmuştu. Çünkü onun kavmi, İranlılardan öğrendiği savaş bilgisi olan bir topluluktu.

Bir ay içinde hendek açma işi tamamlanmıştı. Rasûlüllah her on kişiye kırk zira, yani yirmi metre yer vermişti. Açma işlemini bitirir bitirmez, müşriklerin ordusu gelmişti. Onlar yaklaşık olarak onikibin kişiydi. Onlar Rasûlüllah ve müslümanları dağın eteğindeki hendeğin arkasında görünce; "bu bir tuzaktır, araplar bunu bilmezdi," dediler. Onlar fazla yaklaşmadan mızrak ve okla savaştılar. Amr b. Abdi vud el-Kuresi atına hendeği atlattı, onu, Hz.Ali (r.a.) öldürdü. Muhasara ve karşılıklı ok ve mızrak atma işi soğuk, kıtlık ve çadırları söken rüzgar altında yaklaşık bir ay sürdü. Bu olayın ayrıntılı bir şekilde anlatımı, Allah (c.c.)'ın aşağıdaki zikrettiği ayette yer almaktadır.

---

(1) Ahzab Savaşı'nın olduğu yılın hangi yıl olduğunda ihtilaf edilmiştir. Bazıları hicri beşinci yılda, bazıları da dördüncü yılda Şevval ayında olduğunu söylemişlerdir. Bu savaş; müşriklerin, müslümanları ve Rasûlüllah'ı öldürme konusunda bir araya gelip, tek bir grup olduklarından Ahzap, yani gruplar savaşı olarak isimlendirilmiştir.

(2) Buhari ve Müslim Bera b. Azib'den şöyle rivayet etmişlerdir: "Bera şöyle demiştir: "Ahzab günüydü, Rasûlüllah'ı bir çukurda toprağı boşaltırken gördüm. Öyle ki tozdan görünmüyordu. O'nun mübarek karnında biraz fazla kıl vardı. İbni Favaha'nın sözleriyle şiir söylerken O'nu gördüm. O şöyle diyordu: "Ey Allah'ım! Eğer sen bizi hidayete erdirmeseydin, biz zekat vermez ve namaz kılmazdık. Eğer karşı karşıya gelecek olursak, bize sukunet indir ve ayaklarımızı sabit kıl."

"Hani size ordular gelmişti. Bu ordular Kureyş, Beni Esed ve Gatafan müşriklerinin ordularıydı. Biz onların üzerine görmediğiniz ordular ve rüzgar göndermiştik. Müşriklerin orduları gelip sizi dağın eteğinde muhasara ettiklerinde, onların üzerine rüzgar gönderdik."

Bu, Rasûlüllah'ın, hakkında; "bana saba rüzgarıyla yardım edildi,"(1) buyurduğu saba rüzgarıdır. Bu doğudan esen bir rüzgardır. Saba rüzgarı onlara tuhaf şeyler yaptı. Onlara ateş bırakmadı, söndürdü, sacayak üstünde tencere bırakmadı, döktü, çadır bırakmadı söktü götürdü. Sonuçta onlar bölgelerini terketmeye mecbur kaldılar.

"Sizin görmediğiniz ordular..."

Bunlar, meleklerdi. Melekler onlara, akıllarını başlarından alan bir korku veriyordu. Onlar elbiselerinin eteklerini sürükleyerek geri döndüler. Allah'a hamdolsun. Allah yaptıklarınızı görmekteydi. Yani sizin hendek açma, şiir söyleme, aydınlatma işlerinizden ve münafıkların yaptığı ve de söylediği her şeyden haberdardır. Ondan hiç bir şey gizli kalmaz. Sizin iyi olanınıza iyilik, kötü olanınıza da kötülükle karşılık verecektir.

"Hani size müşrikler üstünüzden, yani; doğudan alt tarafınızdan gelmişti."

Üst taraftan gelenler, Uyayne b. Hısn komutasındaki Gatafan ile Esed kabileleri, aşağıdan gelenler ise, Kureyş ve Kinane kabileleri idi. Bu, savaş sahasının sınırlarının belirlenmesidir.

"Gözler kaymış, yürekler hançerelere dayanmıştı."

Gözler her şeyden dönmüş, ancak korkudan dolayı savaşan kuvvetlere bakıyordu. Kalpler, akciğerlerin yükselmesiyle yükselmiş, neredeyse boğazlara dayanmıştı. Allah hakkında türlü zanlarda bulunuyordunuz. Siz Allah hakkında zaten yenilgi, kurtuluş, ve zafer gibi konularda çeşitli zanlarda bulunuyordunuz. Bu durumun en güzel bir şekilde tasvir edilmesidir. Olay aynen Allah'ın anlattığı gibidir.

"İşte, düşmanların sizi çepe çevre sardığı o yer ve zamanda mü'minler denenmişti."

---

(1) İkrime şöyle demiştir: "Ahzap gecesi, Allah, rüzgarlar vasıtasıyla Peygamberine yardım etmiştir. İşte bu rüzgar Saba rüzgarıydı. Saba rüzgarı doğudan esen bir rüzgardır.

Rableri, kimin sıkıntı ve fitnelerin yerinden oynatamayacağı iman üzere olduğunu, kimin de sabır ve gayret azlığından, inanç zayıflığından dolayı hemencecik değişeceğini görmek için onları denedi.

"Onlar, şiddetli bir şekilde sarsıldılar."

Yani onlar düşmanın kuvveti, ordularının çokluğu, mü'minlerin de zayıf ve sayı bakımından az olmaları ve de kıtlık, muhasara, aşırı soğuk, münafıkların müslümanları yalnız bırakmaları, Beni Kurayza'nın anlaşmalarını bozmaları ve düşmanların ordularına katılmaları yüzünden şiddetle sarsıldılar. "Münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunanlar."

Yani inkarlarından dolayı kalplerinde nifak bulunanlar, "Allah ve Rasûlü sadece boş vaadlerde bulundu," diyorlardı.

Olay şöyle olmuştu:

Onlar hendek açarlarken, onlara büyük bir kaya parçası düşmüştü. Bu kaya bir türlü kırılmıyordu. Rasûlüllah o kaya için dua etti ve balyozla ona bir kere şimşek gibi ışık saçtı. Rasûlüllah tekbir getirdi, ardından da müslümanlar tekbir getirdi. Sonra Rasûlüllah ikinci kez vurdu ve taş biraz daha parçalandı. Ondan Medine'nin her tarafını aydınlatan bir şimşek çaktı. Bunun üzerine Rasûlüllah tekbir getirdi, müslümanlar da tekbir getirdi. Bundan sonra Rasûlüllah taşa üçüncü kez vurdu, ilk iki seferde olduğu gibi kırıldı ve şimşek çaktı. Rasûlüllah tekbir getirdi, müslümanlar da tekbir getirdi. Sonra Rasûlüllah Selman'ın elinden tuttu, hendekten çıktı.

Selman dedi ki; "Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü, sen de benim gördüğüm şeyi gördün."

Bunun üzerine Rasûlüllah topluluğa dönerek, "siz Selman'ın gördüğünü, gördünüz mü?" dedi. Onlar "Evet ya Rasûlüllah," deyince, Rasûlüllah onlara bu şimşeğin ışığında Kisranın, yani İran kralının saraylarını köpek dişleri gibi gördüğünü, Cebrail'in kendisine, ümmetin oraya hakim olacak diye haber verdiğini, aynı şekilde ikinci vuruşta Rum topraklarında Bizans İmparatorluğu saraylarını gördüğünü ve Cebrail'in ümmetin oraya hakim olacak diye haber verdiğini, üçüncü vuruşta da Sana'nın saraylarını gördüğünü, Cebrail'in, ümmetin oraya hakim olacak diye haber verdiğini onlara bildirdi. Bu anlatılanların hepisi de peygamber (a.s.)'ın Hendek savaşı esnasında hendek kazarken müjdelenmiştir. "Size müjdeler olsun, müjdeler olsun" dedi. Müslümanlar da bu müjdeye sevindiler ve dediler ki: "Vaadi doğru olan Allah'a hamdolsun."

"Muhasara uzayıp darlık artınca ve korku insanları sarınca münafıklar ve münafık olanlar şöyle dediler. Allah ve Rasûlü bize ancak boş şeyler vaad etmişler."

Mutab b. Kuseyr şöyle demişti; "Muhammed bize Bizans ve İran'ın fethini vaad ediyor, bizden birisi savaşmak için ortaya çıkamıyor. Bu ancak boş bir vaaddir."

"Münafıklardan bir grup dedi ki: "Bunu diyen münafıkların reislerinden olan Üveys b. Kayzi'dir. "Ey Yesrib" yani Medine halkı. Bu hadise Rasûlüllah'ın bu ismi iptal edip oraya Medine ismini vermesinden önceydi. "Artık size dağın eteğinde, hendekte duracak yer yok. Burada kalmada ölmekten başka hiç bir şey olmadığından Medine'deki evlerinize dönün. Bu sözü o, savaştan kaçtığı için söylemişti. Onlardan bir grup ise evlerinin düşman önünde açık oldukları, onlardan emin olmadıkları iddiasıyla Medine'deki evlerine dönmek için izin istiyordu."

Allah onların sözlerindeki yalanı ortaya çıkardı.

"Oysa evleri korumasız değildi. Onlar yalnızca düşmanla karşılaşmaktan kaçmayı istiyorlardı."

Allah onlar hakkında şöyle buyurdu:

"Allah'tan söz yönünden kim daha doğrudur."

Eğer Medine'ye her yönden, yani doğu, batı, kuzey, güney yönlerinden girilse ve İslâm dininden dönmeleri istense, yani savaşan düşman, münafıklardan İslâm'ı terketmelerini isteseler, münafıklar bu istenileni hemen yerine getirir, ancak az bir süre beklerlerdi. Neticede İslâm'dan dönerler, daha önceden oldukları gibi müşrik olurlardı. Nifak ve münafıklardan Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Hatırlatılanların şükretmeleri için, Allah'a ve Rasûlüne itaatlerinin artması için nimetleri hatırlatmak caizdir.

2- Ahzab savaşı, detaylı bir şekilde anlatılmıştır. İbret olması için olayların anlatılması esnasında çok çarpıcı örnekler verilmiştir.

3- Hendek savaşı, İslâm tarihindeki savaşlar içinde, müslümanlar için elem ve yorgunluğu en fazla olanı ve en sıkıntılı olanlarından biridir.

4- Allah hakkında iyi zanda bulunmak övülmüştür. Bu, aynı zamanda

farzdır. Allah hakkında kötü zanda bulunmak ise, küfür ve nifaktır.

5- Yenilgiye çağıran münafıkların konumu, inananlara ders olması için açıklanmıştır.

6- Gayb haberleriyle peygamberimizin peygamberliği belirtilmiştir. Rasûlüllah gayb haberleri vermiştir. Bizans, İran ve Yemen'in fethi, aynen Rasûlüllah'ın haber verdiği gibi gerçekleşmiştir.

وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ
مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾
قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذًا لَا
تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ
إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۚ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ
وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ
لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً
عَلَيْكُمْ ۖ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ
كَالَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ
بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ ۚ أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ
أَعْمَالَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾

15- Oysa arkalarına dönüp kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen sözden sorumlu idiler.

16- De ki: "Eğer ölümden veya öldürülmekten kaçıyorsanız, kaçmak size fayda vermez. Kaçsanız bile pek az bir zaman yaşatılırsınız, (sonunda yine ölürsünüz)."

17- De ki: Allah size bir kötülük istese veya size rahmet dilese, sizi O'ndan kim korur? (Allah'ın azabından sizi kim kurtarır, O'nun rahmetine kim engel olur?) Kendilerine Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulamazlar.

18- Allah içinizden (savaştan) alıkoyanları ve kardeşlerine: "Bize gelin!" diyenleri biliyor. Onlar savaşa pek az gelirler.

19- Geldikleri zaman da size karşı cimriler olarak gelirler, size yardım etmek istemezler. Tersine savaştan bir ganimet elde edilirse ona konmak için gelirler. Ama savaşta korku gelir, tehlikeli bir durum hasıl olursa onların, üstüne ölüm baygınlığı çökmüş insan gibi, gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. Korku gidip de sıra ganimetleri paylaşmağa gelince, mala düşkünlük göstererek sizi sivri dillerle incitirler. Onlar, içtenlikle inanmamışlar, bu yüzden Allah onların işlerini boşa çıkarmıştır. Bu, Allah'a göre kolaydır.

SÖZLÜK

وَ لَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ — Daha önce Allah'a söz vermişlerdi. Oysa Hendek harbinden önce Uhud Savaşı'nda söz vermişler ve demişlerdi ki: "Vallahi, Allah bizi bir savaşta bulundurursa, savaşacak, geri dönmeyeceğiz."

وَ كَانَ عَهْدُ اللّٰهِ مَسْئُولاً — Allah'a verilen söz, sözü verenin bunu yerine getirip getirmediği sorulacaktır.

وَ اِذًا لاَ تُمَتَّعُونَ اِلاَّ قَلِيلاً — Bu durumda pek az bir zaman yaşatılırsınız. Yani, savaştan kaçtığınızda, siz az bir süre yaşatılır, ardından da ölürsünüz.

مَنْ ذَا الَّذِى يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللّٰهِ — Sizi O'ndan, Allah'tan, kim korur, muhafaza eder?

اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوءًا — Eğer size bir kötülük, yani istediğiniz azabı sizin için isterse.

قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ — Allah sizin içinizden savaştan geri kalanları ve kardeşlerini Rasûlüllah ve mü'minlerle beraber savaşmamaları için geri durduranları bilir.

هَلُمَّ اِلَيْنَا — Bize gelin, Rasûlüllah'la beraber çıkmayın.

وَ لاَ يَأْتُونَ الْبَأْسَ اِلاَّ قَلِيلاً — Onlar savaşa pek az gelirler. Yani onlar sadece kendilerinden münafıklık ithamını savmak için pek az kere savaşa gelirler.

اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ — Size karşı cimri olarak gelirler. Sizin fakire ve cihada harcama gibi hayır yollarınıza harcama yapmazlar.

تَدُورُ اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِى يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ — Kendisine ölüm baygınlığı çökmüş kişi gibi cimrilikleri yüzünden, aşırı korkuları sebebiyle, gözlerinin dönerek sana baktıklarını görürsün.

سَلَقُوكُمْ بِاَلْسِنَةٍ حِدَادٍ — Size keskin ve acı dille eziyet ederler. Bu iş çok konuşmaları ve fiille değil de sözle övünmeleriyle olmaktadır.

اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ — Hayra karşı cimri olarak. Hayır işlemek istemezler.

اُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا — İşte onlar gerçek bir inanışla inanmamışlardır. Bu yüzden savaşla yüz yüze geldiklerinde, korku ve şiddet anında cimridirler. Korkarak geri dururlar.

AÇIKLAMA

Ayetler, Ahzab Savaşı'nı anlatmaya devam ediyor.

"Onlar daha önce Allah'a arkalarını dönüp kaçmayacaklarına dair söz vermişlerdi.(1) Münafıklar Ahzab savaşı'ndan önce Uhud Savaşı'nda kaçtıkları gün, Allah'a söz vermişlerdi. Uhud Savaşı, Ahzab Savaşa'ndan yaklaşık iki yıl önceydi.

Onlar demişlerdi ki: "Vallahi, eğer Allah bizi bir savaş konumunda bulundurursa elbette savaşacağız ve asla arkamıza dönüp kaçmayacağız."

Allah onlara, kendileri aleyhinde verdikleri, sonra da bozdukları ahidlerini hatırlatıyor. Allah'a verilen sözden onlar sorulacaklar. Sözü verenden o söz sorulacak ve kişi hesaba çekilecek.

(1) Bazıları demişlerdir ki; "Bu kişiler, Harise ve Seleme oğullarıdır. Çünkü onlar Uhud günü geri dönmeyi düşünmüşlerdi." Şöyle de denmiştir: "Bu kimseler, Bedir Savaşı'nda bulunmayan kimselerdir. Onlar: "Eğer Allah bizi bir savaşta bulundurursa, savaşırız," demişlerdi. Tefsirde yer alan görüş, ayetin gelişi bunu gösterdiğinden daha kuvvetlidir.

"De ki: Ölümden veya öldürülmekten kaçsanız bile bu kaçış size asla fayda vermeyecek."

Ey Rasûlümüz, onlara de ki, ölümden veya öldürülmekten kaçmanız size asla fayda vermeyecek. Çünkü eceller tesbit edilmiştir. Kılıçla ölmeyen, başka bir şeyle ölecektir. Öyleyse gerektiğinde öldürülmekten kaçmanın ne manası var?

"Kaçsanız bile az bir zaman yaşatılırsınız."

Siz öldürülmekten kaçtığınızda, az bir zaman yaşatılırsınız. Ondan sonra da ömrünüzün sona ermesiyle ölürsünüz. Bu zaman süresi kısa bir zamandır. Öyleyse kaçmak sizin ömrünüzü uzatmaz, öldürülmek de kısaltmaz.

"De ki, eğer Allah size bir kötülük istese veya size rahmet dilese, sizi O'ndân kim korur?"(1)

Ey Rasûlümüz, onlara susturmak, azarlamak ve aynı zamanda da öğretmek amacıyla de ki: Allah size kötülük istese yani, bela ve öldürme gibi bir kötülük yapmayı istese veya sizin için kurtuluş ve hayır istese, sizi O'ndan koruyacak kimdir? Bu durumda bunların size ulaşmasına engel olacak kimse yoktur. Çünkü Allah himaye eder, o, himaye edilmez.

"Kendilerine Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulamazlar."(2)

Allah'ın emrine muhalif olanlar, O'na ve Rasûlüne karşı gelenler, Allah'tan başka dost ve yardımcı bulamazlar. Allah'ın onlar için vermek istediği azabı, onlardan savacak bir yardımcıları olmaz. Allah kötü fiillerinden dolayı onları zelil kılmayı ve yardımsız bırakmayı isteyince, onlara yardım edecek bir dost ve yardımcı bulamazlar.

İşte 18. âyeti kerimenin manası budur.

Allah sizlerden savaşa engel olanları, savaşlarda casuslar tabur gibi mü'minlerin safları arasında -gizlice söyledikleriyle- onları yardımsız bırakanları bildiğini haber veriyor. Onlar bir takım insanlardı ki; gizlice düşmanın büyüklüğünü ve gücünü anlatıyorlar, düşmandan korkutuyor ve onunla savaşmaktan alıkoyuyorlardı. Allah münafıkların kardeşlerine; "bize gelin yani Me-

(1) Buradaki soru, olumsuzluk bildirmek içindir. Mana Allah'ın onlar için istediği şeyden onları koruyacak kimse yoktur demektir.

(2) Buradaki dost onlara yardımı üstlenen, yardımcı ise, savaşta onlara yardım etmeyi üstlenen demektir.

dine'ye gelin, Muhammed'i ve arkadaşlarını bırakın yalnız başlarına ölsünler. Çünkü onlar hiç bir şey elde etmeden hem savaşta öleceklerdir," diyenleri de bilir.(1)

Onlar savaşa da pek az olarak gelirler. Yani evimiz korumasız diyen bu engelleyici münafıklar, savaşa da pek az kere gelirler. Çünkü onlar çoğu savaştan geride kalırlar. Bir kere savaşta bulunurlarsa, bununla da, geride kalma ayıbını ve kendilerine yapışmış olan münafıklık töhmetini savarlar.

"Size karşı cimri olarak gelirler."

Allah onları korkak olarak niteledikten sonra, cimri olduklarını da haber vermektedir. Bu iki özellik, bir kişide bulunan sıfatların en kötüleridir. "Esihhaten aleykum" demek, size karşı cimri olarak demektir. Onlar sizinle beraber ne cihad için, ne de muhtaç fakirler için yardımda bulunmazlar. Düşmanın hücumu sebebiyle korku geldiği an, onların ey Rasûl, üzerine ölüm baygınlığı çökmüş kişi gibi "gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün." Bu kişi, ölüm sarhoşluğu geldiği için baygınlık gelen kişidir. Bu, münafıkların üzerinde bulundukları korkaklığın boyutunun, korkunç bir şekilde tarif edilmesidir. Bu korkaklıklarının nedeni, inkarları, kadere ve yeniden dirilmeye inanmamalarıdır.

Korku gittiğinde, yani harbin son bulmasıyla, sebepleri gittiğinde, harple karşılaştıklarında korkak olan bu kimseler, demir gibi keskin dilleriyle ganimetten pay istemekle veya savaşın en mühim işlerini yapmışlar gibi yalan söylemekle sizi incitirler. Bu, bugüne kadarki onların halidir. Size karşı hayır yollarında cimridirler. Allah yolunda harcama yapmazlar. Dolayısıyla infakda bulunmazlar. Çünkü onlar ahdi bozmaya, sevaba ve ecre inanmazlar. Bunun nedeni ise onların Allah'ı ve O'na kavuşmayı inkar etmeleridir. Bu nedenle Allah buyurmuştur ki:

"İşte onlar inanmamışlardır."(2)

Allah onların inkar vasıflarını ilan etmiş ve onun sonucunda da mu-

---

(1) Burada ayette geçen (gad) kelimesi kesinlik ifade eder. Gad burada, mevzu onu gerektirdiği için, cümlenin manasını kuvvetlendirmektedir. Bunun nedeni ise muhatablarda şüphenin var olmasıdır. Muavvikin, muavvik kelimesinin çoğuludur. Manası ise bir işe çok defa engel olan demektir. Kelimenin kipi, aşırılık ifade eden mübalağa kipidir. Aynen "semmea-çok işittirdi" kelimesinde olduğu gibi.

(2) Bu, yerilmiş kalplerden meydana gelen, özelliklerin sahiplerinde imanın eseri görülmemiştir. Bu nedenle Allah onların amellerini boşa çıkarmıştır. Çünkü sıfatlar sahih bir imanın meyvesi değildir. Dolayısıyla onlar bozuktur ve nefsi temizlemez ve sahibi de ecri hak etmez.

nafıklara gereken cezayı vermiştir. Bu yüzden onların işlerini Allah boşa çıkarmıştır. Dolayısıyla münafıklar, yapmış oldukları amelleri karşılığında sevab alamazlar. Çünkü bu işler müşriğin işleridir, müşriğin işleri ise boşunadır.

"Bu, Allah'a kolaydır?"

Yani, münafıkların çalışmalarının boşa çıkarılması ve mahrum bırakılmaları, Allah için zor değil, kolaydır. Bunun için bu iş, Allah'ın dediği gibi olacaktır.

SONUÇ

1- Ahde vefa göstermek gerekir. Çünkü verilen sözde durmamak, münafıklığın alemetlerindendir.

2- Öldürülmekten korkarak cihadı terketmek, haramdır. Çünkü savaş, ne ömrü azaltır, ne de savaştan kaçılması ömrü uzatır.

3- Cimrilik ve korkaklık münafıkların sıfatlarındandır. Bu iki sıfat, insandaki sıfatların en kötüsüdür.

يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ
لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي
الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا
إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ
كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا
رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ
وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ
قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ
الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ
عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا
بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ
قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾

20- Korkaklıklarından ötürü, düşman ordularının Medine'den gitmediklerini sanıyorlardı. Eğer o ordular ikinci kez gelseler, bunlar çölde bedevi Araplar arasında bulunmayı, sizin haberlerinizi, başınıza gelecek olayları oradan sorup öğrenmeyi arzu ederlerdi. İçinizde bulunsalardı dahi pek az dövüşürlerdi.

21- Andolsun Allah'ın Elçisinde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmaya inanan ve Allah'ı çok anan kimseler için, uyulacak en güzel bir örnek vardır, savaşta sebat, güçlüklere dayanma, azim ve irade, üstün ahlak hep ondadır.

22- Mü'minler düşman ordularını gördükleri zaman korkmadılar: "Bu, Allah'ın ve Rasûlünün, bize vaadettiği zaferdir. Allah ve Rasûlü doğru söylemiştir," dediler. Ve bu, onların sadece imanlarını ve teslimiyetlerini artırdı.

23- Mü'minlerden öyle erkekler var ki, Allah'a verdikleri sözde durdular. Onlardan kimi adağını yerine getirdi, şehid oluncaya kadar çarpışacaklarını adamışlardı, çarpıştılar ve şehid düştüler, kimi de şehidlik beklemektedir; sözlerini asla değiştirmemişlerdir.

24- Ki Allah doğruları, doğruluklarıyla mükafatlandırsın, iki

yüzlülere de dilerse azabetsin; yahut tevbelerini kabul buyursun. Şüphesiz Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

25- Allah, inkar edenleri öfkeleriyle geri çevirdi; hiçbir hayra eremediler. Allah savaşta rüzgar ve meleklerin yardımıyle mü'minlere yetti. Allah güçlüdür, üstündür.

SÖZLÜK

يَحْسَبُونَ الْاَحْزَابَ — Orduları sanıyorlar. Bu korkak münafıklar müslüman orduların henüz gitmediğini zannediyorlardı.

لَمْ يَذْهَبُوا — Gitmediler. Kaybederek memleketlerine dönmemişler.

وَاِنْ يَاْتِ الْاَحْزَابُ — Eğer ordular gelse.

يَوَدُّوا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْاَعْرَابِ — Onlar korkaklıklarından ötürü çölde bedevi araplar arasında olmayı isterlerdi.

يَسْأَلُونَ عَنْ اَنْبَائِكُمْ — Haberlerinizden soruyorlar. Onlar çöldeyken ordular dönerse, sizin haberlerinizi, yani yenildiniz mi, yoksa zafer mi kazandığınız haberini sorarlardı.

وَ لَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا اِلَّا قَلِيلًا — Görünürde eğer onlar sizin aranızda olsalardı, sizinle beraber pek az savaşırlardı.

اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ — Güzel örnek vardır ki, siz onunla, savaşta ve her emrinde-Rasûlüllah'a uyarsınız.

هَذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَ رَسُولُهُ — Bu deneme ve zafer Allah'ın ve Rasûlünün bize vaad ettiği şeydir.

وَصَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ — Allah ve Rasûlü yaptıkları vaadde doğru söylemişlerdir.

وَ مَا زَادَهُمْ اِلَّا اِيمَانًا وَ تَسْلِيمًا — Bu, onların ancak, imanlarını ve teslimiyetlerini yani Allah'ın vaadini tasdiklerini ve O'nun emrine teslimiyetlerini artırmıştır.

صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ — Allah'a verdikleri sözde durmuşlardır.

فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ — Onlardan bir kısmı, sözünü yerine getirdi, savaştı ve şehid oldu.

وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ — Onlardan kimi de beklemektedir. Rasûlüllah'la beraber şehitliği bekleyerek savaş alanlarına dalmaya devam etmektedir.

وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلاً — Onlar münafıkların aksine vaadlerini değiştirmemişlerdir. Münafıklar ise sözlerinde durmamışlardır.

وَ رَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ — Allah müşrik ordularını eliboş olarak ve mü'minlere kızgın halde geri çevirdi. Onlar mü'minleri yenemediler.

وَ كَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ — Allah savaşta rüzgar ve meleklerle mü'minlere yardımcı olarak kafidir. Yardım etti.

AÇIKLAMA

Âyetler, Ahzab Savaşı'nı anlatmaya devam ediyor.

Onlar "orduları gitmemiş sanıyorlardı."

Yani evimiz korumasız diyen ve kardeşlerine; "bize gelin, Muhammed'i savaşta yalnız başına bırakın," diyen münafıklar, korkak olduklarından müslüman ordusunun evlerine dönmediklerini zannediyorlardı. Bununla beraber münafıklar oradan ayrılıp gitmişlerdi. Bu, korkaklığın en son noktasıdır. Eğer o ordular tekrar bir daha gelecek olsalar, o zaman münafıklar savaşmaktan korktuklarından Medine dışında "çölde bedevi araplarla beraber olmayı ve sizin yenildiğiniz veya zafer kazandığınız haberini onlardan sormayı isterlerdi."

Eğer sizin aranızda bulunsalardı, çölde olmasalardı, çok az savaşırlardı. Bunun nedeni, onların korkak olmaları, Allah'a kavuşmayı inkar ettiklerinden, savaşın faydasına inanmamalarıdır.

İşte 20. âyetin ihtiva ettiği mana budur.

21. âyette; "Allah (c.c.) şüphesiz sizin için yani, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmaya inanan ve Allah'ı çok anan kimseler için Allah'ın elçisinde(1) en güzel örnek vardır,"(2) buyurmaktadır. Yani ey insanlar, mü'min, münafık ve yalancılar, hepiniz için Allah'ın Rasûlünde en güzel örnek vardır. Öyleyse O'nun cihadında, sabrında ve sebatında O'na uyun. Öyle ki, o bir kere öyle acıkmıştı ki, karnına taş bağlamıştı. O, öyle bir savaşmıştı ki, yüzü yarılmıştı ve iki ön dişi kırılmıştı, amcası ölmüş, O, hendeği kendi elleriyle açmış ve

(1) Bu ayet, savaşmaktan geri duranlar için çok büyük bir azarlama taşımaktadır.

(2) Rasûlüllah'ı örnek alma meselesinde ihtilaf edilmiştir. Her konuda peygambere uymak farz mıdır, yoksa bazı konularda farz bazı konularda da mendub mudur? Doğrusu, farz olan konularda O'na uymak farz, müstehap olan konularda müstehabtır.

düşmanın önünde yaklaşık bir ay kadar, dağın eteğinde düşmanlara karşı direnmişti. Sabırda, cihadda ve sebatta, eğer Allah'a kavuşmayı umuyor, dünya ve ahirette, gelecek günlerinizde O'nun katındaki hayrı bekliyorsanız ve kıyamete kavuşmayı umuyorsanız, O'nu örnek alın. Siz çoğu hallerinizde ve vakitlerinizde Allah'ı anıyorsunuz. Öyleyse peygamberinize uyun. Çünkü O'na uymak farzdır. O'na uymamak, ancak gücün yetmemesinden dolayı mazur görülür.

Allah daima yardımcıdır. Mü'minler, müşriklerin ordularının kendilerini kuşatmış olduğunu gördükleri zaman, dediler ki; "bu, bize Allah ve Rasûlünün vaad ettiği şeydir. Allah ve Rasûlü doğru söylemiştir." Münafıklar ise bunun tam aksi durumdadırlar.

Onlar şöyle demişlerdir: "Allah ve Rasûlü bize ancak boş şey vaad etmişlerdir."

Orduları, sayıları fazla olmalarına rağmen, görmeleri onların, Allah'ın vaadinin doğruluğuna inanmalarını ve O'nun hükmüne teslimiyetlerini artırmıştır. Bu, mü'minlerin Allah tarafından övülmeleridir.

"Mü'minlerden öyle erkekler vardır ki, Allah'a verdikleri sözde durdular."

Bu, Allah tarafından Bedir savaşı'ndan geri kaldıklarında üzülen, Uhud Savaşı'nda mağlup olduklarında Allah'a, eğer kendilerini Rasûlüllah'la beraber bir savaşta bulundurursa, şehid oluncaya kadar savaşacaklarına dair söz veren mü'minler için ikinci bir övgüdür.

Yüce Allah, onlarla ilgili olarak şöyle haber veriyor:

"Onlardan bir kısmı sözünü yerine getirdi, savaştı ve şehid oldu. Bir kısmı da Allah yolunda savaşmayı bekliyor. Onlar durumlarında en ufak bir değişiklik yapmadılar."(1)

Münafıklardan savaşa engel olanların aksine mü'minler sözlerinde durdular. Çünkü münafıklar, Allah'a verdikleri sözü değiştirdiler ki, Allah doğruları, doğruluklarıyla mükafatlandırsın, iki yüzlülere de dilerse azab etsin yahut tevbelerini kabul buyursun.

---

(1) Bu cümlede, Allah'a, geriye dönüp kaçmayacaklarına dair söz veren, sonra da savaş alanında mü'minleri ve Rasûlüllah'ı yalnız bırakarak geri evlerine dönen münafıklara sitem vardır.

"Allah çok bağışlayan çok esirgeyendir."

Allah bu olayları gerçekleştirmiştir. Dolayısı ile bunlar, kader kitabında takdir ettiği gibi olmuştur. (İşin aslı Yüce Allah hiç kimseye zulmetmez. Dinde zorlama da yoktur. Her kim inanıp güzel ameller işlerse Allah da ondan razı olup cennetine kayar. Kim de inat ve inkarında ısrar edip, tevbe etmeden ölürse onun yeri de cehennemdir.)

"Allah çok bağışlayan ve esirgeyendir."

Bu, Allah tarafından, kullarından tevbe edenin günahını örte-ceğinin ve onlara acıyacağının, dolayısıyla da onlar tevbe ettikten sonra onlara azab etmeyeceğinin haber verilmesidir.

"Allah inkar edenleri öfkeleriyle geri çevirdi."

Bunlar, Kureyş, Gatafan, Esed ve Kinane kabileleriydi.

"Allah onları öfkeleriyle yani keder ve üzüntüleriyle geri çevirdi."(1)

Onlar Rasûlüllah'ı ve mü'minleri yenemediler, gerçekleştirmeyi arzu ettikleri hiç bir şeyi gerçekleştiremediler. Allah savaşta yardımcı olarak mü'minlere yetti. Orduların başına rüzgar ve melekleri musallat kıldı, onlar yenildiler ve memleketlerine dönerek kaçtılar. Hiç bir fayda elde edemediler. Allah istediği şeyi yaratmada güçlü ve emrinde üstün olandır. İstediği hiçbir şeyin O'nun için mümkün olmaması söz konusu olamaz.

SONUÇ

1- Küfür ve nifak sahipleri korkak ve cimridirler.

2- Müslüman'ın emredilen her konuda Rasûlüllah'a uyması farzdır.

3- Allah, ahde vefa göstermelerinden dolayı müslümanları övmüştür.

4- Ahdlerini bozan ve korkak olan münafık ve zayıf imanlılar zemmedilmiştir.

5- Âyetlerde Ahzab Savaşı'nın hikmeti açıklanmıştır. Bu hikmet, sadıkları doğruluklarıyla mükafaatlandırmaktır.

---

(1) Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre bu inkar eden kişiler, Ebu Süfyan ve Uyeyne b. Bedr'dir.

وَأَنزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ
وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ
وَأَرْضًا لَّمْ تَطَئُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

26- Kitab ehlinden onlara yardım eden Kurayza yahudilerini de kalelerinden indirdi ve kalblerine korku düşürdü. Onlardan bir kısmını öldürüyordunuz, bir kısmını da esir alıyordunuz.

27- Onların topraklarını, evlerini ve mallarını ve henüz ayak basmadığınız bir toprağı size miras verdi. Allah, her şeye kadirdir.

SÖZLÜK

ظَاهَرُوهُمْ	Onlara yardım eden, onların arkalarında kuvvetlerini destekleyerek duran.
مِنْ صَيَاصِيهِمْ	Kalelerinden. 'Sayusi', 'Saysiyyetün' kelimesinin çoğuludur. Kuvvet kazanılan her şeye 'saysıyyetün' denir.
وَ قَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ	Onların içlerine korku attı, onlar korktular.
وَ أَرْضًا لَمْ تَطَئُوهَا	Henüz çiğnemediğiniz topraklar. Bu, Hayber'dir. Çünkü Hayber, Hendek Savaşı'ndan sonra fethedilmiştir.

AÇIKLAMA

"O kitap ehlinden onlara destek olanları da kalelerinden indirdi."

Bu ifade, Beni Kurayza Savaşı'na başlangıçtır. Çünkü hicretin beşinci yılı Hendek (Ahzab) Savaşı'ndan az bir süre sonra, zilkade ayında Kurayza oğulları savaşı olmuştur. Bu savaştan kısaca bahsetmekte yarar var:

Ahzab orduları gidince ve Rasûlüllah Medine'ye dönünce bu zamanda

Kurayza, ahidlerini bozmuş ve Rasûlüllah'a karşı onlara yardım etmek için müşriklere katılmışlardı. İnsanlar yerine döner dönmez Rasûlüllah'ın sözcüsü, Beni Kurayza için şöyle sesleniyordu:

"Hiç biriniz, ikindi namazınızı Beni Kurayza yurdu dışında kılmasın."

Onların yeri, Medine'den bir kaç mil uzaklıktaydı. Rasûlüllah'ın böyle davranmasının nedeni şuydu: O gün, öğle vakti, Cebrail (a.s.) ona gelmiş; "ey Allah'ın Rasûlü, silahını bıraktın, oysa Allah sana Beni Kurayza'ya gitmeni emrediyor," demişti. Bunun üzerine Rasûlüllah kalktı ve Beni Kurayza'ya gitmek için sözcü birini seçti. Rasûlüllah ve mü'minler gittiler ve yaklaşık 25 gün orayı kuşattılar. Kuşatma onları bitkin hale getirdi. Allah kalplerine korku saldı.

Rasûlüllah onlara dedi ki: "Benim hükmüme razı olarak iniyor musunuz?"

Onlar bunu kabul etmediler. Rasûlüllah tekrar: "Sâd b. Muaz'ın hükmüne razı olarak iniyor musunuz?" diye sordu. Onlar; "evet," dediler. Rasûlüllah Sâd'ı(1) onlar hakkında hakem tayin etti. O da, onların erkeklerinin öldürülmesi, çocuk ve kadınlarının esir alınıp mallarının paylaşılması hükmünü verdi. Rasûlüllah bu hükmü onaylayarak şöyle buyurdu:

"Onlar hakkında Allah'ın hükmüyle hükmettin?"

Rasûlüllah onları, Neccaroğullarından Haris'in kızının evinde onları hapsettirdi. Medine çarşısına çıktı. Orada bir hendek açtı. Sonra onlar getirildiler. Onların arasında Huyey b. Ahtab –ki, bu kişi orduları bölmüştü– ve Beni Kurayza'nın reisi Kab b. Esed de vardı. Rasûlüllah Ali'ye ve Zübeyr'e boyunlarını vurup bu hendeğe atmalarını emretti. Böylece medine'de yahudilerin varlığı son buldu. Allah kudretiyle kitap ehlinden onlara destek olanları kalelerinden indirdi. Onların kalplerine korku attı. Bu sebeple hakemi kabul ettiler. Rasûlüllah da onların hakkında Evs kabilesinin başkanı Sad b. Muaz'ı hakem tayin etti. Sâd da onların erkeklerinin öldürülmesi, kadın ve çocuklarının esir alınması hükmünü verdi.

"Onlardan bir grubu öldürüyor –ki bunlar erkeklerdir– bir grubu da esir

(1) Hendek Savaşı'nda Sâd'e ok isabet etmiş, Rasûlüllah her gün ziyaret edebilmek için onu mescidde bir çadıra koydurtmuştu. Ona ok isabet edince şöyle dua etmişti: "Allah'ım, geriye Kureyşle harp bıraktıysan beni de bırak, eğer aramızda harbi sona erdirdiysen, onu ayır, Beni Kurayza'dan dolayı gözüm parlayıncaya kadar benim canımı alma." Allah O'nun duasını kabul etmiş, Rasûlüllah onu hakem tayin etmiş, o da yukarda geçen hükmü vermişti.

alıyordunuz. Bunlar da kadın ve çocuklardır. Ve Allah size henüz ayak basmadığınız toprağa, onların memleketlerine ve mallarına sizi mirasçı kıldı."

Bu yer, Hayber yeridir. Rasûlüllah Hudeybiye Andlaşmasından sonra onlarla altıncı yılda savaşmış ve oraları fethetmişti. Allah herşeye kâdirdir. Bu ifadeyi ilave etmekten maksat, Allah'ın haber verdiği dostlarına yardım ve düşmanlarını yenilgiye uğratmayı açıklamaktır.

SONUÇ

1- Ayetlerde ahdi bozmanın akibeti açıklanmıştır. Çünkü Kureyza, Rasûlüllah'a karşı sözlerini tutmamış, Allah onlardan intikam almış, Rasûlünü ve mü'minleri onlara musallat kılmıştır. Onların tamamını helak etmiştir. Geriye sadece günahı olmayan kadın ve çocuklar kalmışlardır.

2- Allah'ın vaadi doğrudur. Çünkü müslümanları ayak basmadıkları yere mirasçı kılmıştır. Buralar, Hayber, Şam, Irak, İran ve diğer bölgelerdir.

3- Allah'ın kudretine asla sınır çizilmez. O her şeye kadir olan Yüce Allah'tır. Onu hiç bir şey aciz bırakmaz.

يَا أَيُّهَا
النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا
وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا
﴿٢٨﴾ وَإِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ
فَإِنَّ اللّٰهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَا نِسَاءَ
النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا
الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

28- Ey peygamber, eşlerine söyle: "Eğer siz, dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size mut'a (boşanma bedeli) vereyim ve sizi güzellikle salayım."

29- "Eğer siz, Allah'ı, Elçisini ve ahiret yurdunu istiyorsanız, biliniz ki Allah, sizden güzel hareket edenlere büyük bir mükafat hazırlamıştır."

30- Ey peygamberin kadınları! Sizden kim açık bir edepsizlik yaparsa onun azabı iki kat yapılır. Bu, Allah'a göre kolaydır.

SÖZLÜK

قُلْ لِأَزْوَاجِكَ — Ey peygamber, hanımlarına söyle. Âyette söz konusu olan hanımlar, o gün O'nun nikahında bulunanlardır. Bunlar dokuz hanımdır. Onlar Rasûlüllah'tan kendilerine daha çok nafaka temin etmesini istemişler, Rasûlüllah'ın yanında ise onlara verecek daha fazla nafakası bulunmuyordu.

فَتَعَالَيْنَ — Rasûlüllah'a gelin. O zaman Rasûlüllah hanımlarından bir ay kadar uzaklaşmıştı.

أُمَتِّعْكُنَّ — Size zenginlik ve fakirlik halime göre belirlenen boşanma bedelini vereyim.

أُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا — Ve size zarar vermeden güzellikle sizi boşayayım.

تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ — Eğer Allah'ın, Rasûlünün rızasını ve Cennet'i istiyorsanız.

فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ — Şüphesiz Allah, Rasûlüllah'a iyi davrananlara, umumi ihsana ilave olarak büyük bir mükafât hazırlamıştır.

بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ — Açık bir edepsizlikle. Yani Rasûlüllah'ın incineceği kötü bir ahlak ve karşı gelme de bulunursa.

يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ — Ona başkalarının azabının iki misli verilir.

وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا — Bu iki kat azab vermek Allah'a kolaydır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, Rasûlüllah'dan hanımları için bol nafaka vermesini iste-

miştir. Rasûlüllah'ın o günkü şartlarda maddi durumu normal idi. Onun için Medine halkına nafaka konusunda da örnek olsun diye Peygamberden ayrılan hanımlarına bol nafaka vermesini istemiştir. O gün, Rasûlüllah'ın hanımları dokuz tanedir. Bunlar, Hz. Ebu Bekir'in kızı Hz. Aişe, Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa, Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe, Zeman'ın kızı Sevde, Ebu Ümeyye'nin kızı Ümmü Seleme, Cahş'ın kızı Zeynep, Hilalli Haris'in kızı Meymune, Mustalıklı Haris'in kızı Cüveyriyye ve Nadirli Huyey b. Ahtab'ın kızı Satıyye'dir. Hz. Aişe bu isteği Rasûlüllah'a bildirmiş, Rasûlüllah da böyle bir istekten dolayı, kendisinden istenilene gücü yetmediği için çok üzülmüştü. Yaklaşık olarak hanımlarından en çok bir ay uzak durmuştu. Sonuçta Allah (c.c.) tercih hakkı tanıyan âyetini indirmiştir.

"Ey peygamber, hanımlarına de ki: Eğer dünya hayatını ve tatlı yemeiçme, güzel giyecek, süs eşyası ve benzeri şeyleri istiyorsanız."(1)

Rasûlüllah'ın yüksek makamına gelin, size boşanmada meşru kılınmış olan ayrılık bedelini vereyim ve "sizi herhangi bir zarar vermeden iyilikle salayım."(2)

Sizi boşayayım. Yok eğer Allah'ı ve Rasûlünü yani onların rızasını ve ahiret yurdunu, yani cenneti istiyorsanız, şüphesiz Allah sizden, Allah'a ve Rasûlüne iyi itaat edenler için büyük bir mükafaat hazırlamıştır. Bu cennette Rasûlüllah'ın yakınındaki yüce makamlardır.

Rasûlüllah, Allah'ın emrine uyarak onlara tercih hakkı tanımıştır. Önce Hz. Aişe'yle başlamış,(3) ona, "ben sana bir emri söylemek istiyorum, ebeveynine danışmadan bu konuda hüküm verme," buyurmuş ve ona ayeti okumuştur. Hz. Aişe, Allah'ı, Rashulünü ve ahiret yurdunu tercih etmiştir. Diğer hanımları da aynı görüşte olduklarını açıklıyarak, Allah'ı ve Rasûlünü tercih etmişlerdir. Dolayısıyla onlardan hiç biri Allah, Rasûlü ve ahiret yurdundan

---

(1) Ehli sünnet vel cemaat'in genelinin görüşü şudur: Bir kişi hanımına tercih hakkı tanır, hanım da ayrılmayı tercih ederse, bu bir talak olmuş olur. Fakat kişi hanımına tercih hakkı tanır, o da ayrılmamayı tercih ederse, kadına bir şey gerekmez. Ayrılmamayı tercih ettiği sürece talak vaki olmaz.

(2) Dünya hayatını tercih etmek, dünya hayatında mevcut olan geçici menfaatleri tercih etmektir. Allah ve Rasûlünü tercih etmek ise, Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket etmeyi tercih edip, cennete girmeyi istemektir.

(3) Hadisin metni şöyledir; "Ey Aişe, ben sana bir işi arzetmek istiyorum. Fakat ana babana danışmadan aceleyle karar vermeni de istemiyorum." Bunun üzerine Aişe: "Bu iş nedir ya Rasûlüllah?" deyince, peygamberimiz hanımları hakkında inen âyeti okudu. Aişe dedi ki; "senin hakkında mı ana babamla istişare edeyim," Böylece Hz. Aişe Allah'ı, Rasûlünü ve ahiret yurdunu tercih etti.

başka bir şey istememişlerdi. Bu nedenle de Allah onlara lutufda bulunmuş ve şu ayeti indirmiştir: "Bundan sonra artık senin için ne başka kadınlar, ne de onların yerine başka kadın alman -güzellikleri hoşuna gitse bile- helal olur. Ancak ailelerinin sahip olduğu (mülkiyetinde bulunan) köleler hariç. Allah herşeyi görüp gözetleyendir."

"Ey peygamberin hanımları, sizden kim apaçık bir kötülük işlerse,"(1) yani Rasûlüllah'a kötü davranma gibi kötü bir davranışta bulunursa, muhakkak ki, Allah ona kıyamet günü iki kat azap verir. Çünkü Rasûlüllah'a eziyet küfür kabilindendir. Allah'a sığınırız.

"Şüphesiz Allah'a bu çok kolaydır."

Yani Allah için, iki kat azap vermek çok kolaydır. Bu iş onu âciz bırakmaz. Her iş Allah'a kolaydır.

Bu, iki nedenle bu şekildedir.

Birincisi şudur: Rasûlüllah'a eziyet inkar kabilindendir.

İkincisi ise: Rasûlüllah'ın hanımlarının makamlarının ve şereflerinin yüce olmasıdır. Çünkü şeref ve yüce makam sahibi için, çirkin bir şey, başkaları için görülenden daha çok çirkin görülür.

SONUÇ

1- Hanımlara tercih hakkı tanımak caizdir. Eğer ayrılmayı tercih ederlerse, boşanmış olurlar. Eğer tercih etmezlerse talak gerçekleşmez.

2- Nebi (s.a.v.)'nin hanımları olgun ve üstündürler. Onlar Allah'ı, Rasûlünü ve ahiret yurdunu tercih etmişlerdir.

3- Ayrıldıktan sonra da, ayrılma bedeli verilmelidir. Bu bedel, kadını boşayan erkeğin zenginlik ve fakirliğine göre birmalından miktar. Bunun delili, imkanı olana onun miktarı, imkanı olmayana da kendi durumuna göre vermesi gerekir.

4- İster genel manada, ister özel manada olsun, özellikle evli kadın ve erkeğe Allah'a ve Rasûlüne itaat etmeleri farzdır.

5- Kültürlü ve alim bir kimsenin kötülüğü, bilgisiz ve normal birinden daha çirkindir. Bu sebeple alimler topluma örnekliklerini hakkıyla yerine getirmelidirler.

---

(1) Fahişe kelimesi el Fahişe şeklinde kullanıldığında zina manasına gelir. Fahişe olarak kullanılırsa bu ayette geçtiği gibi isyan manasında olur.

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُّؤْتِهَا
أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ
لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ
بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا
﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ
وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ
مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾

31- Fakat sizden kim Allah'a ve Rasûlüne itaate devam eder ve yararlı iş yaparsa ona da mükafatını iki kez veririz ve onun için bol bir rızık hazırlamışızdır.

32- Ey peygamber kadınları, siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah'ın buyruğuna karşı gelmekten korunuyorsanız, sözü isteyerek ince ve çekici bir eda ile söylemeyin ki, kalbinde hastalık bulunan kimse tamah etmesin; güzel, kuşkudan uzak bir biçimde söz söyleyin.

33- Evlerinizde oturun, ilk cahiliyye çağı kadınlarının açılıp kırıtması gibi açılıp kırıtmayın. Namazı kılın, zekatı verin, Allah'a ve Rasûlüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt (ey peygamberin ev halkı), Allah sizden, kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak is-

tiyor.

34- Evlerinizde okunan Allah ayetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah latiftir, haber alandır.

SÖZLÜK

وَ مَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلّٰهِ وَ رَسُولِهِ — Sizden kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse.

نُؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ — Onun yaptığı iyi işin mükafaatını onun için iki kat veririz. Dolayısıyla onun mükafaatı, peygamberin hanımlarının dışındaki kadınların yaptığı işin mükafaatının iki misli olur.

وَ أَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا — Biz onun için cennette bol rızık hazırlamışızdır.

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ — Ey peygamberin hanımları siz fazilette diğer kadın grupları gibi değilsiniz.

إِنِ اتَّقَيْتُنَّ — Siz, eğer Allah'a ve Rasûlüne karşı gelmekten sakınıyorsanız. Yani siz Allah'tan sakınmanız şartıyla daha şerefli ve üstünsünüzdür.

فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ — Şerefinizi dikkate alarak konuşurken, isteyerek, ince ve çekici bir edayla konuşmayın.

فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ — Kalbinde şehvet veya nifak hastalığı bulunan kimse bir şeyler umar.

وَ قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا — Örf haline gelmiş sözü söyleyin. Yani yumuşak değil de adet olduğu üzere vakarlı bir ses tonuyla konuşun.

وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ — Evlerinizde oturun. Ancak bir ihtiyaç sebebiyle dışarı çıkın.

وَ لَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى — İslâm'dan önceki ilk cahiliye kadınlarının yaptığı gibi sağa sola eğilip bükülerek ve kırıtarak dışarı açık-saçık çıkmayın.

إِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ — Allah sizden kiri gidermek istiyor. Allah size emrettiği iffet, örtünme ve evde oturmayı, sizden kiri gidermek için emretmiştir.

وَ اذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللّٰهِ وَ الْحِكْمَةِ — Evlerinizde okunan Allah'ı an ayetlerini ve hikmeti, yani kitap ve sünneti, bunlara karşı itaatle şükredesiniz diye hatırlayın.

AÇIKLAMA

Âyetler, mü'minlerin annesi Hz. Peygamber'in hanımlarıyla ilgili olarak

devam ediyor. Onlar Allah'ı, Rasûlünü ve dünya hayatına, ahiret hayatını tercih ettikten sonra Allah, Rasûlü ve mü'minler karşı dereceleri ve ahiret makamları yüksek kimseler oldular. Allah (c.c.) onlara şunu haber verdi:

"Sizden kim Allah'a ve Rasûlüne, emirlerini tutarak ve yasaklarından kaçınarak itaat eder, O'nun emrine karşı gelmez ve O'na davranış konusunda kötülük yapmaz, hayır ve nafile gibi salih amel işlerse, biz ona ecrini iki kat veririz."

Onların ecri, peygamberin hanımlarından başka hanımların ecrinin iki misli olur. Biz onlar için Cennet'te bol rızık hazırlamışızdır. Bu ifade, peygamberin dokuz hanımının cennetle müjdelenmesidir. Bu âyet, onların durumları hakkında inmiştir.

İşte 31. âyetin işaret ettiği mana budur.

"Ey peygamberin hanımları, siz diğer kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah'ın emirlerine titizlikle uyarsanız böyledir. Çünkü sizin şeref ve makamınız daha yücedir."

Nasıl olmasın ki? Siz mü'minlerin annesi ve son peygamber Hz. Muhammed'in hanımlarısınız. Siz Allah'a ve Rasûlüne itaatle kıymetinizi bilin. Eğer sakınıyorsanız demek ki bu şeref ve üstünlük sizin Allah'tan sakınmanız sebebiyle olmuştur. Dolayısıyla takvadan ayrılmayın demektir. Çünkü siz takvasız olunca, diğer hanımların durumu gibi olursunuz. O zaman sizin diğerlerinden bir farkınız olmaz.

"Sözü isteyerek çekici, ince ve edalı söylemeyin."

Yani yabancı erkeklerle konuştuğunuzda, isteyerek çekici, ince ve edalı sesle konuşarak, kelimeleri kasden ince ve çekici söylemeyin. Öyle yapın ki, kalbinde nifak veya hastalık bulunan kişi ümide kapılmasın. Çünkü sözün kendiliğinden ince olması başkadır, kasden ince ve çekici konuşmak başkadır. Ciddiyetinizle ve toplumunuzda en uygun bir şekilde konuşun. Uygun olduğu gibi konuşmak; ihtiyaç yokken kelime ve lafız ilave etmeden, istenilen mananın ifade edilmesidir.

"Evlerinizde oturun."

Ancak gerekli ihtiyaç sebebiyle dışarı çıkın.

"İhtiyaç nedeniyle çıktığınızda da İslâm'dan önceki ilk cahiliye kadınlarının yaptığı gibi kırıtmayın."

Çünkü cahiliye kadınları süslenir, erkekleri fitneye itecek bir sesle ve

yürümeyle kırıtarak çıkarlardı.

"Namazı, farzlarına, vaciplerine ve sünnetlerine tam riayet ederek huşu ile kılın. Zekatı verin. Allah'a ve Rasûlüne, emirlerini yaparak, yasaklarından kaçınarak itaat edin. Allah onlara İslâm'ın kaide ve en önemli esaslarını emrediyor. Ey peygamberin aileleri, Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."

Yani, ey peygamberin aileleri, biz size temizlik üzere bırakmak ve sizden kiri gidermek için emrettik ve nehyettik. "Allah sizi nefsi kirletecek bütün günahlardan tam olarak temizlemek istiyor. Evlerinizde okunan ayetleri ve hikmeti yani Kur'an ve sünneti hatırlayın."

Bu ifade de onlara öğüt ve çeşitli nimetleri hatırlatma kabilinden bir emirdir.

"Muhakkak ki Allah latiftir."

Ey peygamberin aileleri, Allah hallerinizden haberdardır. Ona güvenin, işi ona havale edin. Burada ehl-i beytten maksat Hz. Peygamber'in hanımları,(1) Hz. Fatıma ve oğulları Hz. Hasan, Hüseyin, akrabası Hz. Ali'dir. Allah (c.c.) Rasûlüllah'ın ehli beytinden, eshabından hepsinden razı olsun.

SONUÇ

1- Şeref ancak takvayla olur. Şüphesiz sizin Allah katında en üstün olanınız en çok takvalı olanınızdır. Yani Allah'ın emirlerini en iyi yaşıyanınızdır.

2- Rasûlüllah'ın hanımları fazilet sahibi ve şereflidirler.

---

(1) Rafizilerin cahilliklerinden ve kendileri için onları dinden çıkarmak ve müslüman cemaatten uzaklaştırmak için dinde koydukları kaidelerden biri de, bu ayeti, Rasûlüllah'ın hanımlarına değil de sadece Hz. Ali, Hz. Fatıma ve Hz. Hasan, Hz. Hüseyin'e mahsus kılmalarıdır. Oysa hitap Rasûlüllah'ın hanımlarına yöneliktir. Elbise hadisi Rasûlüllah'ın hanımlarına yöneliktir. Elbise hadisi Rasûlüllah'ın diğer hanımlarının da ehli beyte dahil edilmelerine engel değildir. Çünkü ayette Kur'an dilinde tanınan herhangi bir sınırlama ifadesi yoktur. Hadisin metni, Müslim'de şöyledir. "Hz. Aişe'den rivayet edilir: "Rasûlüllah, üzerinde yünden yapılmış kaba bol bir elbise olduğu halde sabahleyin çıktı. Hasan geldi onu elbisenin içine aldı. Hüseyin geldi onu elbisenin içine aldı. Fatıma geldi onu elbisenin içine aldı. Sonra Hz. Ali geldi onu da elbisenin içine aldı. Ardından da buyurdu ki; "ey ehl-i beyt Allah sizden kiri gidermeyi ve sizi tertemiz yapmayı istiyor."

3- Kadının yabancı erkekle konuştuğunda, ince sesle ve yumuşak ifadelerle konuşması haramdır.

4- Kadınların ihtiyaç anında normal olarak dışarı çıkmalarında herhangi bir sakınca yoktur.

5- Kadınların dışarda açılıp-saçılması haramdır. İslâmiyet her emrinde toplumun sağlıklı olmasını gözönünde tutar.

6- Müslüman'ın, Allah'ın iman vasıtasıyla kendisini şereflendirdiği için iman nimetinin kıymetini bilmesi gerekir.

7- Âyette geçen hikmet kelimesinin bir manası da, peygamber efendimizin snüneti demektir.

8- Âyeti kerime, İslâm dışı her inancı ve ameli cahiliye diye adlandırmaktadır. Buna göre kadınların dışarda açık-saçık olması da bir cahiliye adetidir.

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ
وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ
وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ
وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا
وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

35- Müslüman erkekler ve müslüman kadınlar, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, taate devam eden erkekler ve taate devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, Allah'a saygılı erkekler ve saygılı

kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve zikreden kadınlar, işte Allah bunlar için bağış ve büyük bir mükafaat hazırlamıştır.

SÖZLÜK

اِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَاتِ — Şüphesiz müslüman erkekler ve müslüman kadınlar. Allah'a yüzünü dönmüş, O'na gizli ve açıkta boyun eğmiş kadın ve erkekler.

وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ — Allah'ı Rab ve ilah olarak, Hz. Muhammed'i Nebi ve Rasûl olarak, İslâm'ı da din ve hüküm olarak doğrulayan mü'min erkek ve kadınlar.

وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ — Allah ve Rasûlüne itaat eden erkek ve kadınlar.

وَ الصَّادِقِينَ وَ الصَّادِقَاتِ — Söz ve fiillerinde doğru olan erkek ve kadınlar.

وَ الصَّابِرِينَ وَ الصَّابِرَاتِ — Nefislerini itaat üzere hapseden, onu bırakmayan, günahlara yaklaşmayan, bela karşısında öfkelenmeyen, Allah'a ibadette erkek ve kadınlar.

وَ الْخَاشِعِينَ وَ الْخَاشِعَاتِ — Allah'a boyun eğen, Allah'tan korkan erkek ve kadınlar.

وَ الْمُتَصَدِّقِينَ وَ الْمُتَصَدِّقَاتِ — Sadaka veren. Yani zekatı ve malından sadaka veren erkek ve kadınlar.

وَ الْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ — Eşleri ve erkeklerin sahip oldukları cariyeler müstesna, ırzlarını muhafaza edenler.

وَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَ الذَّاكِرَاتِ — Allah'ı dilleriyle ve kalpleriyle çokça anan, erkek ve kadınlar.

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً — Allah onlar için günahlarının bağışlanmasını hazırlamıştır.

وَ أَجْرًا عَظِيمًا — Ve büyük bir mükafaat olarak, iyilerin yurdu Cennet'i hazırlamıştır.

AÇIKLAMA

Bu âyet her ne kadar Rasûlüllah'ın hanımlarından bazılarının sorması

üzerine inmişse de, bu âyetle önceki âyet arasındaki münasebet bütün mü'minleri de içine almaktadır.

Rasûlüllah'ın hanımları peygamberimize şöyle demişlerdi:

"Ne oluyor da erkekler anıldığı gibi Kur'an'da biz de anılmıyoruz?"

Bu soru üzerine Allah bu ayeti indirmiştir.(1)

Bu ayetle önceki ayet arasında münasebet şudur: Allah peygamberin ehlini övünce, müslüman erkek ve kadınlardan hepisini de övmek ve İslâmı yaşamaya teşvik etmek için bu âyeti kerimeyi indirdi.

"Rab ve ilah olarak Allah'a, peygamber olarak Muhammed'e ve din olarak İslâm'a inanan, gizlide ve açıkta, insanın gücü sınırlarında, zorla ve istekle yapmada Allah'a ve Rasûlüne itaat eden, söz ve fiillerinde doğru olan, nefislerini itaatı işlemeye ve haramı terketmeye, bela ve musibetlere sabreden, namazlarında ve diğer ibadetlerde Allah'tan korkan, zekatı ve ihtayaç anında malının fazlasını vermekle sadaka veren, farz olan Ramazan orucunu ve nafile orucunu tutan, ırzlarını Allah'ın haram kıldığı ilişkiden ve başka erkeklere açmaktan koruyan, Allah'ı kalp ve diliyle gece ve gündüz çokça anan erkek ve kadınlar gibi, Allah ve Rasûlünün emirlerine boyun eğmiş, yüzlerini ona çevirmiş, ondan başkasına dönmeyen müslüman erkek ve kadınlar için Allah, eğer günahları varsa af ve iman ettikten sonra itaatlerine karşılık büyük bir mükafaat hazırlamıştır. Bu mükafaat "Darus Selam' olan Cennet'tir. Allah bizi de onlardan ve Cennet ehlinden kılsın. Amin...

SONUÇ

1- Mü'min kadın ve erkekler, bu ayette sayılan bela ve musibetlere sabreden, günahlarının affedileceği ve cennete girecekleri müjdelenmiştir. Bunlar on özelliktir ki, âyeti kerime açıklanmıştır.

2- Zikredilen sıfatlar, üstün sıfatlardır. Çünkü onlar günahların affından sonra cennete girmeye sebeptirler.

3- İman ve amel açısından Allah katında kadın ve erkek aynı oranda mesuldürler. Fakat sadece erkeği veya sadece kadına ait işlerde, erkeğe ait olmasına binaen onların yaptıklarından bir pay, kadınlar içinde kendi yaptıklarından pay vardır. Allah hakkı söyler, doğru yola iletir.

---

(1) Tirmizi, Ümmü Ammare el-Ensari'den şöyle rivayet ediyor: "Ümmü Ammare Rasûlüllah'a geldi ve her şeyin erkekler için olduğunu görüyorum. Kadınları bir şeyle anılır görmüyorum." dedi. Bunun üzerine bu ayet indi."

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا
أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ
وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ
مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ
مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ
أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾
مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ ۖ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ
خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٣٨﴾ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ
رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ
بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَٰكِنْ
رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

36- Allah ve Rasûlü, bir işte hüküm verdiği zaman, artık inanmış bir erkek ve kadının, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve Rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.

37- Allah'ın nimet verdiği; senin de kendisine nimet verip hürriyete kavuşturduğun kimseye: "Eşini yanında tut, Allah'tan kork" diyordun, fakat Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun, insanlardan çekiniyordun; oysa asıl çekinmene layık olan, Allah idi. Zeyd, o kadından ilişiğini kesince, biz onu sana nikahladık ki, bundan böyle evlatlıkları, kadınlarıyla ilişkilerini kestikleri zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda mü'minlere bir güçlük olmasın. Allah'ın buyruğu her zaman yerine getirilmiştir.

38- Allah'ın, kendisine takdir ettiği her şeyi yerine getirmekte peygambere herhangi bir güçlük yoktur. Sizden önce geçenler arasında da Allah'ın yasası böyle idi. Allah'ın emri, olup bitmiş bir şeydir.

39- O peygamberler, Allah'ın buyruklarını duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlardı. Hesap görücü olarak Allah yeter.

40- Muhammed, sizin erkeklerinizden birinin babası değil, fakat Allah'ın Elçisi ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilendir.

SÖZLÜK

مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَ لَا مُؤْمِنَةٍ — Hiçbir inanan erkek ve inanan kadına uygun düşmez, yakışmaz.

اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ — İşlerinde kendileri için seçmenin olması. Yani Allah'ın ve Rasûlünün caiz olma veya olmamayla hükmettiği konuda tercih hakkı olması.

فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا — Açık bir şekilde sapıtmış, yani açık bir şekilde kurtuluş ve felah yolunda hataya düşmüştür.

اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِ — Allah ona nimet verdi ve sen de ona nimet verdin. Allah'ın İslâm'la senin de azad etmekle nimetlendirdiğin. Bu kişi Zeyd b. Harise'dir.

وَ اتَّقِ اللّٰهَ — Allah'tan sakın. Zevcenin işi hakkında Allah'tan kork, onu boşamaya kalkışma.

وَ تُخْفِى فِى نَفْسِكَ — Sen, içinde gizliyorsun. Oysa Zeyd hanımı Zeynep'ten ayrıldığında, insanların üzerinde bulundukları evlatlığın hanımıyla

evlenmenin haram olduğu hükmünü yıkmak için seni onunla evlendireceğini biliyordun.

مَا اللّٰهُ مُبْدِيهِ Allah kesin olarak onu açığa çıkaracaktır. Bu çıkarılacak şey, Rasûlüllah'ın, Zeynep, eşinden ayrıldıktan sonra onunla evlenmesidir.

وَ تَخْشَى النَّاسَ Sen insanlardan korkuyorsun. Onlar diyordu ki, "Muhammed azadlısının boşadığı hanımla evlendi."

وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَاهُ Allah korkmana daha layıkdır. Senin için evliliği murad eden odur.

فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا Zeyd o kadından ilişiğini kesince. Ona olan ihtiyacını kesip, neseb ve babalarının kökü yönünden Zeynep, Zeyd'den üstün olduğu için, Zeyd'in Zeynep'e karşı bir isteği kalmayınca.

زَوَّجْنَاكَهَا Onu sana nikahladık. Çünkü onun evlenme akdini Allah üstlenmişti. Rasûlüllah (a.s.)'ın Zeynep ile evlenmesi, hicretin beşinci yılında olmuştu. Rasûlüllah evlilik yemeğinde insanlara ekmek ve et yedirmişti.

كَيْلَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ Mü'minlere zorluk olmasın diye. Yani evlatlıklarının boşadığı hanımlarla evlenmede bir günah olmasın diye.

وَ كَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُولاً Allah'ın emri yerine getirilmiştir. Yani Allah'ın 'levh-i mahfuz'da takdir ettiği şey mutlaka olacaktır.

وَ لاَ يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلاَّ اللّٰهَ Onlar Allah'tan başka hiç kimseden korkmazlar. Rablerinin izin verdiği şeyi yaparlar, insanların sözüne aldırmazlar.

وَ كَفَى بِاللّٰهِ حَسِيبًا Allah kullarının amellerini muhafaza edip kıyamet günü hesabını görücü olarak yeter.

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ Muhammed sizden hiçbirinizin babası değildir. Yani Muhammed sizden ne Zeyd'in, ne de başka erkeklerin babası değildir. Çünkü onun erkek çocukları küçükken ölmüşlerdir.

وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ Hz. Muhammed. Peygamberlerin hatemidir. Yani O'ndan sonra hiç bir peygamber gelmemiştir ve gelmeyecektir. Hz. Muhammed (a.s.) son peygamberdir. Artık kıyametin kopmasına kadar bütün insanlar ve cinler Hz. Peygamber (a.s.)'a tabi olmakla emrolunmuşlardır.

AÇIKLAMA

"Allah ve Rasûlü, bir işe hüküm verdiği zaman, artık inanmış bir erkek ve kadının o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur."(1)

Bu ayet, peygamberimizin azadlı kölesi olan Zeyd'in, peygamberimizin halasının kızı Zeynep'le evlilik olayının anlatılmasına başlangıçtır. Allah, evlat edinmeyi iptal edince onu şu ayetle haram kılmıştır.

"Allah evlatlıklarınızı oğullarınız gibi kılmamıştır. Onları babalarının adıyla çağırın."

Bu haramlığın evlatlığın evlat edinene mirasçı olamaması, boşadığının ona haram olmaması hükmü takip etmiştir. Aynı şekilde evlatlığa ait diğer hükümler de geçersiz olmuştur. Kur'an'ın indirdiği bu hüküm, cahiliye devrinde ve İslâm'ın başlangıcında bu hükümleri adet edinmiş nefisler için, onları değiştirmek ve kolayca kabullenmek pek de kolay olmamıştır. Bu sebeple Allah bunu mevcudiyet alanına çıkarmayı istemiş ve de Rasûlüne Zeyneb'i, azadlısı Zeyd'e nişanlamasını ilham etmiştir. Zeynep, kendisinin Rasûlüllah'a mü'minlerin annesi olmak için nişanlandığını zannederek bunu kabul etmiş, fakat bir kaç gece sonra Rasûlüllah'ın azadlısı Zeyd'e nişanlandığı ortaya çıkmış, durum O'nun anladığı gibi olmamıştır. Bu durumda onu bir üstünlük duygusu tutmuş ve bu asla olamaz, soylu bir kadın bir azadlı köleyle asla evlenemez demiştir. Bu konuda ona kardeşi Abdullah b. Cahş yardım etti. Bu sebeple bir mü'min erkek ve kadına Allah'a ve Rasûlü hükmettiğinde onlar için tercihte bulunma hakkı yoktur ayeti indi. Bundan sonra Zeynep Zeyd'le evliliği kabul etti. Zeyd de onunla evlendi. İnsan tabiatının gereği Zeynep, Zeyd karşısında şerefini ileri sürdü, bu, Zeyd'e öyle ağır oldu ki, bu durumda Zeyd bu evliliğin faydasız olduğu kanaatına vardı. Efendisi Rasûlüllah'la istişareye başladı ve Zeynep'ten ayrılmak için Hz. Peygamber'den izin istedi. Rasûlüllah Zeyd'e; "Ey Zeyd, Allah'tan kork, mecbur değilken ve gerek yokken hanımını boşama. Hanımından gördüğün davranışlara karşı sabret."

Burada Allah, Rasûlüne şöyle hitab etti:

"Hani hatırla, sen Allah'ın İslâm'la, senin de azad etmekle lutufta bulun-

---

(1) Katade, İbni Abbas ve Mücahid, bu ayetin nuzul sebebi hakkında şöyle rivayette bulunmuşlardır: "Rasûlüllah halasının kızı Zeyneb'i azadlısı Zeyd'e nişanlamıştı. Zeynep Rasûlüllah'la nişanlandığını zannetmişti. Zeyd'le nişanlandığı ortaya çıkınca, bunu istemedi ve kabullenmedi. Bunun üzerine ayet indi o da Zeyd'le evlenmeyi kabul etti."

duğun kimseye hanımını yanında tut, Allah'tan kork diyordun"(1) ve Allah'ın ortaya çıkaracağı Zeynep'le evlenme düşüncesini içinde gizliyor ve de insanlardan "Muhammed, oğlu Zeyd'in hanımıyla evlendi," derler diye korkuyordun. Oysa Allah korkmana daha layıktır." Allah, Zeyd ayrıldıktan sonra evlatlığı öz evlat gibi yapan hükümleri yıkmak için, Zeynep'le evlenmeni istemişti. "Zeyd Zeynep'ten ayrıldıktan sonra, biz onu seninle evlendirdik."(2)

Çünkü herhangi bir veli, şahid ve mihre gerek olmadan onun seninle evlenme akdini biz üstlenmiştik. Bu, mü'minlere, evlatlıkları ayrıldığı zaman onların hanımlarıyla evlenmelerinde bir günah olmasın diye idi.

"Allah'ın emri yerine getirilmiştir."

Yani Allah'ın hükmettiği şey, hiç şüphesiz olacaktır. Allah'ın takdir ettiği ve onu yükümlü tuttuğu söz ve fiil de herhangi bir sıkıntı ve günah yoktur. Allah'ın geçmiş peygamberler hakkındaki kuralı da böyle idi. Allah'ın emri olup bitmiş bir şeydir. Onlar Allah'ın mesajlarını iletir Allah'tan korkar ve başka hiç bir şeyden korkmazlar. Allah'ın daha önceki peygamberler için belirlediği yol şudur: Onlar Allah'ın emrini uygulayacak, insanların dediklerine aldırmayacak, Allah'ın takdir ettiği konuda ondan korkacak, başkalarından korkmayacaklardır. Kulların amellerini koruyan, onları hesaba çekip karşılıklarını veren olarak Allah yeter.

Allah daha sonra şöyle buyuruyor:

"Muhammed sizden hiçbir erkeğin babası değildir. Ne Zeyd'in ne de başkasının. Çünkü onun buluğa eren erkek çocuğu, olmamıştır."

Onun çocukları küçükken vefat etmişlerdi. Onlar dört erkek çocuktur. Üç tanesi Hz. Hatice'den, biri Mariye'dendir. Hz. Hatice'den olanlar; Kasım, Tayyib, Tahir'dır. Mariye'den olan ise, İbrahim'dir. Bunun için ona Zeyd'in ayrıldığı hanımla evlenmek haram olmaz. Çünkü Zeyd, her ne kadar evlatlık hükmü kaldırılmadan önce Zeyd b. Muhammed olarak çağırılsa da onun gerçek oğlu değildir. Fakat o Allah'ın Rasûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Dolayısıyla ondan sonra peygamber yoktur. Eğer onun erkek çocuğu olsaydı İbrahim'in, İshak'ın, Yakub'un ve Davud'un çocukları olduğu gibi o da peygam-

---

(1) Tirmizi Hz. Aişe'den şöyle rivayet eder: "Eğer Rasûlüllah vahyi gizleyecek olsaydı, bu ayeti gizlerdi." Aynı şeyi Hz. Aişe Abese suresi hakkında da söylemiştir.

(2) Rivayete göre Zeynep Rasûlüllah'a şöyle derdi: "Ben sana üç şeyle delil getiriyorum ki, başka kadınlar onlarla delil getiremez. Benim dedem ve sizin dedeniz bir, Allah beni sana semada nikahladı ve bu konuda elçi Cebrail'dir."

ber olurdu. Fakat Allah peygamberliği, peygamberimizle son buldurmayı isteyince, onun evlatlarından hiçbirinin kalmasına izin vermedi. Aksine onların ruhlarını küçük iken aldı. Kızlara gelince onlar büyüdüler, evlendiler, çoluk çocuk sahibi oldular. Hz. Fatıma hariç, peygamber sağken hepsi vefat ettiler. Hz. Fatıma da ondan altı ay sonra vefat etti.

"Allah her şeyi bilendir. Allah'ın haber verdiği her şey haktır, hükmettiği her şey adildir, koyduğu her hüküm iyidir."

Öyleyse koyduğu hükümde O'na teslim olun. Çünkü bu, daha hayırlı ve faydalıdır.

SONUÇ

1- Gerçek bir mü'min Allah'ın ve Rasûlünün verdiği hükümlere canu gönülden teslim olup asla itiraz etmez.

2- Allah'a ve Rasûlüne karşı gelen, hak yoldan, batıl yola sapmıştır.

3- Allah'ın, Rasûlünü azarlaması caizdir.

4- Rasûlüllah aşırı derecede haya sahibidir.

5- Allah Zeyd'e, O'nun ismini mü'minlerin dilinde kıyamete kadar okutmak suretiyle ikramda bulunmuştur.

6- Allah Zeyneb'e, işi Allah'a havale edip, Allah'ın ve Rasûlünün seçtiğini seçtiğinde, lutufta bulunmuş, onu Rasûlüllah'ın hanımı yapmış, gökte onun nikahını kıymayı üstlenmiştir. Dolayısıyla Zeynep bundan dolayı kadınlara karşı övünürdü.

7- Kul bir şeyi Allah için terkederse, Allah onun yerine ona bedelini verir.

8- Cahiliye çağındaki evlat edinme iptal edilmiştir.

9- Peygamberimizin peygamberliği ve son peygamber olması izah edilmiştir. Dolayısıyla ondan sonra peygamber yoktur.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخْرِجَكُم

مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾
تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

41- Ey inananlar, Allah'ı çok anın.

42- Ve O'nu sabah akşam tesbih edin.

43- O Allah'dır ki, sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmet eder. O, inananlara çok merhametlidir.

44- Kendisine kavuştukları gün "selam" ile karşılanırlar. Allah onlara güzel bir mükâfat hazırlamıştır.

SÖZLÜK

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا	Ey iman edenler. Yani Rab olarak Allah'a, din olarak İslâm'a ve peygamber olarak Hz. Muhammed'e inanmış olan sizler.
اُذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا	Allah'ı çok zikredin. Allah'ı kalplerinizle, dillerinizle çokça anın.
وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا	Ve onu sabah akşam subhanellahi ve bihamdihi sözüyle tenzih edin.
هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ	Size merhamet eden O'dur.
وَمَلَائِكَتُهُ	Melekleri de sizin için af diler.
لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ	Sizi karanlıklarından çıkartmak için. İman aydınlıklarına çıkarmayı devam ettirmek için size merhamet eder.
تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ	Kendisine kavuştukları gün selam ile karşılanırlar. Onlara melekler selam verir.
وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا	Allah onlar için büyük bir mükafaat hazırlamıştır. Bu mükafaat cennettir.

AÇIKLAMA

Âyette, "ey mü'minler" hitabı; Rahim olan Allah tarafından gelen yüce sesleniş imanlarını artırmak ve düşmanlarından korunacakları şeyi öğretmek için Allah'ın samimi kullarına yöneliktir. Bu öğretilen şey, Allah'ı anmadır.

Allah onlara buyuruyor ki:

"Ey iman edenler Allah'ı çokça anın."(1)

Bu anmanın sınır ve sayısı yoktur. Çünkü bu manevi hayata destek olan bir güçtür.

"O'na sabah akşam, sabah ve akşam namazında ve subhanellahe velhamdülillahi vellahu ekber sözüyle beş vakit namazın ardında tenzih edin."

O Allah'dır ki: "Sizi karanlıktan aydınlığa çıkarmak için üzerinize rahmet eder." Ve melekleri de affınızı diler. Allah'ın salat etmesi; insanlara merhamet etmesi, meleklerin salat etmesi, onlar için af dilemesidir. Karanlıktan çıkarmak, küfür ve isyan karanlığından, iman ve itaat aydınlığına çıkarmak demektir. Allah'ın ve meleklerinin salat getirmesi, karanlıklardan aydınlığa çıkmanın sebebidir. O mü'minlere acıyandır. Bu, ilk ikrama başka bir ilavedir. Bu ilave onlara, salat getirilmesidir. O, genel olarak mü'minlere merhamet edendir. Onlara azab etmez, onları güçlüğe düşürmez. Kendisine kavuştukları gün onların selamı, selam kelimesidir. Onların Darus-Selam'daki selamları selam kelimesidir. Çünkü melekler her kapıdan onlara "selamun aleykum" diyerek, yani eman ve emniyet size olsun, dolayısıyla, korku ve hüzün yok diyerek yanlarına girerler.

"Allah onlar için büyük bir mükafaat yani cenneti hazırlamıştır."

Allah'ı her türlü noksanlıklardan tenzih ederiz. Biz kullarına ne kadar da bol ikramda bulundu! Allah'ı tenzih ederiz, mü'minleri ne kadar da çok mesud etti! Ah şu imanın ve Rahmana itaatın fazileti! Allah onlardan, kendisini çok anmalarını ve sabah akşam onu tesbih etmelerini istedi. Onlara paha biçilemeyecek şeyi onlara verdi. Subhanellah, Allah mü'minlere ne kadar çok ikramda bulundu. Allah'a hamdolsun.

---

(1) İbni Abbas diyor ki: "Akıl hastaları hariç, Allah'ı anmayı terketme konusunda hiç kimse mazur görülmez. Zikrin fazileti hakkında şu hadisler rivayet olunmuştur: "Size amellerinizin, Rabbınızın katında en hayırlı ve en temiz olanını ve derece bakımından en yüksek olanını, sizin için altın ve gümüş vermekten daha hayırlı olanı ve düşmanınıza hücum edip sizin onların, onların da sizin boynunuza vurmasından daha hayırlı olanını haber vereyim mi?" Eshab: "Bu nedir ya Rasûlüllah?" deyince, O da: "Allah'ı zikirdir," buyurdu. Bir gün Rasûlüllah'a iki bedevi arap geldi. Onlardan biri "ya Rasûlüllah, hangi insan daha hayırlı?" dedi. Peygamberimiz: "Ömrü uzun olmakla beraber, ameli güzel olan" dedi. Öbür arab, "Ey Allah'ın Rasûlü, bana bir tavsiyede bulun" dedi. Peygamberimizde: "Allah'ı çokca an," diye tavsiyede bulundu.

SONUÇ

1- Gece ve gündüz Allah'ı zikir ve tesbih etmek peygamberimizin sünnetlerindendir. Ve çok büyük sevabı vardır..

2- Allah mü'minleri, imanlarından ve güzel amel işlemelerinden dolayı diğer insanlardan üstün tutmuştur.

3- Kıyamet gününde meleklerin cennet ehline selam vermesi gibi, o gün olacak şeyleri anlatmakla yeniden dirilme inancı ortaya konmuştur.

4- Sadık mü'minler Cennet'le müjdelenmişlerdir.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾
وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ
بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ
وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

45- Ey peygamber, biz seni şahid, müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik.

46- Ve izniyle, Allah'a davetçi ve aydınlatıcı bir lamba olarak gönderdik.

47- Mü'minlere, Allah'tan büyük bir lutuf bulunduğunu müjdele!

48- Kafirlere ve münafıklara itaat etme. Onların eziyetlerine aldırma, Allah'a dayan; vekil (koruyucu) olarak Allah yeter.

SÖZLÜK

شَاهِدًا	Şahid olarak. Seni gönderdiğimiz kimselere şahid olarak.
وَ مُبَشِّرًا	Ve müjdeleyici olarak. İman edip salih amel işleyenleri cennetle müjdeleyici olarak.
وَ نَذِيرًا	Ve uyarıcı olarak. İnkar eden ve ortak koşanları da ateşle

uyarıcı olarak.

وَ دَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِهٖ — Allah'ın emriyle, ona imana, birliğini kabule ve ona itaate davetçi olarak.

وَ سِرَاجًا مُنِيرًا — Ve aydınlatıcı bir lamba olarak. Allah seni aydınlatan bir lamba gibi yaptı. Kurtuluş yolunu bulmayı isteyen onunla hidayete erer.

وَ لَا تُطِعِ الْكَافِرِيْنَ وَ الْمُنَافِقِيْنَ — Kafir ve münafıklara tabii olma. Allah'ın emrine, senin ve ümmetin için koyduğu hükme ters düşen konularda kafir ve münafıklara itaat etme.

وَ دَعْ اَذَاهُمْ — Onların eziyetlerine aldırma. Onlara, hakkında sana emir verilinceye kadar, eziyetle mukabelede bulunma.

وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ — İşini Allah'a havale et. Ona güven. Çünkü Allah sana yeter.

AÇIKLAMA

Bu, genel bir seslenişten sonra özel bir sesleniştir. Birincisi, mü'minlere ve onların başlarında önderleri olan Rasûlüllah'a hitaptır. Bu hitab Rasûlüllah'ı daha çok şereflendirmek, kıymetini artırmak ve O'nu yükümlü tutmak için yapılmış özel bir sesleniştir.

"Ey Nebi, gönderdiğimiz kimselere kıyamet gününde şahid(1) –ki sen davetine icabet edene de, etmeyene de şahitlik yapacaksın– ve sana icabet edip, iman ederek, salih amel işleyenleri cennetle müjdeleyici, yüz çevirip, inanmayarak, salih amel işlemeyenleri de cehennemle uyarıcı, Allah'a inanmaları, birliğini kabul etmeleri, O'nun, sana bunu emretmesi sebebiyle, O'na itaat etmeleri için Allah'a davet edici saadet ve kemal yoluna ulaşmak isteyenin seninle ulaşacakları aydınlatıcı bir lamba olarak seni gönderdik."(2)

"Mü'minlere Allah'tan büyük bir lutuf olduğunu müjdele."

Mü'minlere müjde ver. Onlardan inananları, yani davetini kabul edip,

---

(1) Buhari, Müslim ve Muvatta isimli hadis kitaplarında şöyle bir rivayet vardır: "Rasûlüllah'ın beş ismi vardır. Bunlar Muhammed, Ahmed, Mâhi, Haşir ve Âkıb'tır." Rauf, Rahim'de isim midir? Belli olan, bunların sıfat, diğerlerinin ise isim olduklarıdır. İbnül Arabi, Ahkamul Kur'an'ında, Peygamberimizin 67 isminin olduğunu söyler.

(2) İkrime ve İbni Abbas'tan şöyle bir rivayet vardır: "Bu ayet nazil olduğunda, Rasûlüllah Muaz ve Ali'ye Yemen'e gitmelerini emretti. Onlara buyurdu ki: "Gidin, müjdeleyin, nefret ettirmeyin, kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Çünkü bana şu ayet indirildi."

iman edip, salih amel işleyenlere, onlar için Allah'tan büyük bir lutuf olduğunu müjdele. Dikkat edin, bu, onların günahlarının affedilmesi, ebedi nimetler ve tam bir barış yurdu olan Cennet'e girdirilmeleridir. Kafirlere ve münafıklara itaat etme. Onlar sana, davet ve risaletinle ters düşen hareketlere karşı koyarlar. Onların eziyetlerine aldırma. Rabbin, onlara yapacağın şeyi emredinceye kadar sabret. Bütün işlerinde Allah'a dayan. Çünkü o sana yeter. Vekil olarak, yani seni insanlardan koruyacak koruyucu olarak Allah yeter.

SONUÇ

1- Ayetlerde peygamberimizin Allah tarafından ona verilmiş yüceliği açıklanmıştır.

2- Kişi ilim ve güzel ahlak sahibi biri olunca, Allah yoluna davet ettiği kimse üzerinde daha etkili olur. Bu iki özellik aynı zamanda tebliğ etmeye ehil olduğunun gösterir.

3- Allah'ın rızasına ters düşecek konularda kafirlere, münafıklara, günahkarlara ve zalimlere itaat haramdır.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ
مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا
فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

49- Ey inananlar, inanan kadınları nikahlayıp da henüz onlara dokunmadan boşarsanız, onların üzerinde sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur. Hemen müt'alarını verin (biraz geçimlik verip memnun edin) ve onları güzellikle serbest bırakın.

SÖZLÜK

يَاأَيُّهَاالَّذِينَآمَنُوا Ey iman edenler. Ey, Allah'ı, Rasûlünü, kitabını ve dinini tasdik edenler.

اِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ	Mü'min kadınlarla nikah kıyıp cinsi münasebette bulunmadığınızda.
مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوهُنَّ	Onlarla başbaşa kalıp ilişkide bulunmadan önce.
فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ	Sizin için onlar üzerinde iddet hakkınız yoktur. Çünkü iddet, cinsi münasebette bulunmuş kadına gerekir.
	Onlara hatırlarını almak için faydalanacakları mal verin.
فَمَتِّعُوهُنَّ وَ سَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلاً	Güzellikle onlardan ayrılın. Yani boşanma durumunda bile hiç bir zaman kadınlara güzel davranmaktan geri durmayın. Zarar vermeden, ailelerine gitmeleri için güzellikle bırakın.

AÇIKLAMA

Allah, müslüman kullarına sesleniyor ve onlara hüküm koyup öğreterek şöyle buyuruyor:

"İnanan bir kadınla evlendiğinizde, sonra da ilişkide bulunmadan onu boşadığınızda."

Sizin onlar üzerinde ne aylarla, ne de temizlikle sayacağınız iddet hakkınız yoktur. Çünkü iddet, rahimde olan çocuğu anlamak içindir. Cinsi münasebette bulunulmamış kadının rahminin boş olduğu malumdur. Eğer onlara mehir tesbit etmişseniz, tesbit edilen mehrin yarısı haklarıdır. Muta vermeniz de müstehab olur. Eğer mehir tesbit etmemişseniz, hanımlarınıza günün şartlarına göre bir mehir verebilirsiniz. Daha fazla verirseniz sizin için çok güzel olur. Burada, onlara erkeğin durumuna göre mehir vermek gerekir. Onlarla güzellikle ayrılın. Yani onlara zarar vermeden, eziyet etmeden, ailelerine gitmeleri için yollarını açın.

SONUÇ

1- Cinsel birleşme olmadan önce de boşanma olabilir.

2- Münasebetten önce boşanan kadının iddet beklemesi gerekmez. Boşandığı an tekrar evlenme hakkı vardır.

3- Münasebetten önce boşanan kadın için mehir tesbit edilmişse mehrin yarısını alır, tesbit edilmemişse erkeğin durumuna göre hakimin tesbit edeceği mehri alır.

4- Boşanan kadına eziyet etmek haramdır. Onun dilediği yere gitmesi için serbest bırakmak Allah'ın emridir.

5- Boşanan her kadını maddi açıdan gücün yettiği kadarıyla razı etmek gerekir.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ
إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ
يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ
خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً
مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ
يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا
مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٠﴾

50- Ey peygamber, biz, ücretlerini (mehirlerini) verdiğin eşlerini, Allah'ın sana ganimet olarak verdiği savaş esirlerinden elinin altında bulunan cariyeleri, amcanın, halalarının dayının ve teyzelerinin seninle beraber göç eden kızlarını sana helal kıldık. Bir de kendisini mehirsiz olarak peygambere hibe eden ve peygamberin de kendisini almak dilediği inanmış kadını, diğer mü'minlere değil, sırf sana mahsus olmak üzere helal kıldık. Biz, eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri hakkında mü'minlere yapmalarını gerekli kıldığımız şeyi bildirdik. Onların bu hususta ne yapması lazım geldiğini daha önce açıkladık ki, sana bir zor-

luk olmasın, sen bir sıkıntıya, güç bir duruma düşmeyesin. Allah çok bağışlayan çok esirgeyendir.

SÖZLÜK

آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ	Mehirlerini verdiğin.
مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ	Allah'ın sana, gafiye ve Cüveyriye gibi ganimet olarak verdiklerinden.
اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ	Seninle birlikte hicret edenler. Mekke'de kalmış olanların aksine seninle beraber hicret etmiş olanları.
وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ	Kendini peygambere mehirsiz hibe etmiş, Peygamberin de evlenmek istediği.
خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ	Diğer mü'minlere değil, mehir olmadan sadece sana mahsus olarak.
قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ	Onlara, mü'minlere farz kıldığımız şeyi bildik. Yani Allah ne emrettiğini en iyi bilendir.
فِي أَزْوَاجِهِمْ	Hanımları hakkında. Adedlerinin dördü geçmemesi veyahutta hanımlarla ilgili diğer konularda.
وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ	Sahip oldukları. Yani sahip oldukları cariyeler.
لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ	Sana bir zorluk olmasın diye. Nikah konusunda senin için bir sıkıntı olmasın diye.

AÇIKLAMA

Rasûlüllah'a yönelik bu hitap, O'nun karşılaşmakta olduğu zahmetleri hafifletecek Rabbani teselli taşımaktadır. Allah, Rasûlünün karşılaşacağı ve çözüm getireceği din ve dünya işlerini bilmiş, O'na hafifletmek ve sıkıntıyı kaldırmak suretiyle lutufta bulunmuştur.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey Peygamber,(1) muhakkak biz mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın

(1) Bu ayet, son inen âyetlerdendir. Bu ayetin bir benzeri de Cumhur'a göre Bakara Suresi'ndeki vefat ayetleridir. Çünkü bu ayetin muhtevası Rasûlüllah'a ikram olsun diye genişlik tanımaktır. Çünkü ayet onu Zeynep'le evlenmeye sevketmiştir. Daha sonra ayetlerde Rasûlüllah'ın evliliği, yanında bulunan hanımlarla, sırf onlara bir ikram olsun diye sınırlandırılmıştı. Bu hüküm şu ayette geçmektedir. Bundan böyle sana başka kadınlar helal olmaz. Sonra Rasûlüllah'ın ruhu alınmadan önce Allah, onun şanını yüceltmek için bu yasağı kaldırmıştır.

sana ganimet olarak verdiği Safiye binti Hubeyb ve Cüveyriye bintil Haris gibi savaş esirlerinden sahip olduğun cariyeleri, amcanın, halanın, dayının ve teyzenin seninle beraber Mekke'den Medine'ye göç eden kızlarını sana helal kıldık."

Hicret etmeyen kafir kadınlara gelince, onlar sana helal değildir. Biz sana kafir kadını değil, inanan kadını, eğer kendini nebiye mehirsiz hibe eder, nebi de bu kadınla evlenmeyi isterse, bu kendini hibe eden kadın, diğer mü'min erkeklere değil de sadece sana has olarak helal kıldık. Fakat, eğer bir mü'min kadın mehirsiz olarak, kendi rızasıyla evlenmek isterse olabilir. Biz mü'minlere hanımları hakkında, erkeğin dörtten fazla evlenememesi, kadın temizlenmeden önce ilişkide bulunmaması gibi farz kıldığımız hükümleri bildik. Biz bunların hepsini bildik ve her hükmü gereğine göre verdik. Bu sana bir zorluk olmasın diye hafiflik sağlamak için konmuş bir hükümdür. Allah seni ve tevbe edenleri çok bağışlayan, seni ve inananları çok esirgeyendir.

SONUÇ

1- Allah, Peygamberine acıyarak hafiflik sağlama konusunda ikramda bulunmuştur. Ona dörtten fazla evliliği mübah kılmıştır. Mü'minleri dörtle sınırlandırmıştır.

2- Mü'minler için nikahın hükümleri açıklanmıştır.

3- Allah'ın mü'min kullarına mağfiret ve merhameti geniştir.

تُرْجِي مَنْ تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِيٓ إِلَيْكَ مَنْ تَشَآءُ ۖ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ
مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ
وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَآ ءَاتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ
مَا فِى قُلُوبِكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾ لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعْدُ
وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَٰجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ
إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾

51- Onlardan dilediğini geri bırakır, dilediğini yanına alırsın. Geçici olarak ayrıldıklarından tekrar birleşmeyi arzu ettiğine dönmekte senin üzerine bir günah yoktur. Onların gözlerinin aydınlanıp tasalanmalarına ve hepsinin, senin verdiklerine razı olmalarına en elverişli olan budur. Çünkü kendilerine Allah'ın hükmünün uygulandığını bilirler ve aralarında gözettiğin eşit muameleden memnun olurlar. Allah sizin kalblerinizde olanı bilir. Allah bilendir, halimdir birden öfkeye kapılıp ceza vermez.

52- Bundan sonra artık sana başka kadınlarla evlenmek, güzellikleri hoşuna giden kadınlar olsa da bunları başka eşlerle değiştirmek helal değildir. Yalnız elinin altında bulunan cariyeler bunun dışındadır. Allah, her şeyi gözetleyicidir.

SÖZLÜK

تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ — Onlardan dilediğini geri bırakırsın.

وَ تُئْوِي اِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ — Hanımlardan dilediğini de yanına alır, ona yaklaşırsın.

وَمَنِ ابْتَغَيْتَ — İstediğin.

مِمَّنْ عَزَلْتَ — Taksimden dolayı kendinden ayrıldığından.

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ — Onu isteme ve kendi yanında alıkoymada sana bir günah yoktur. Allah, Rasûlünü, taksimatın ona farz olmasından sonra onu bu konuda muhayyer bırakmıştır.

ذٰلِكَ اَدْنٰى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُمْ — Gözlerinin aydınlanmalarına en yakın budur. Yani senin dilediğini yanında alıkoyma, dilediğini de bırakma konusunda serbest bırakılman, onların gözlerinin parlayıp tasalanmamalarına en yakın olandır.

وَ اللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِى قُلُوبِكُمْ — Allah sizin kalbinizde bulunanları bilir. Kadın sevgisini ve birini bırakıp da başka birine meyletmenizi bilir. Allah, peygamberini vazifesinin büyüklüğünden ötürü ona kolaylık olsun diye serbest bırakmıştır.

وَ يَرْضَيْنَ بِمَا اٰتَيْتَهُنَّ — Senin verdiklerine razı olurlar. Yani senin muhayyer bırakıldığın taksimat yapıp-yapmama, uzaklaşma veya yanında alıkoymaya razı olmalarına.

وَ كَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَلِيمًا — Allah yarattığı varlıkların zafiyetini bilen, onlara karşı merhametli olandır. Allah cezalandırma hususunda acele etmez, tevbeyi kabul eder.

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ — Bundan sonra sana helal olmaz. Yani kendilerine şeref olarak ve sana hafiflik olsun diye seni tercih eden bu dokuz kadından sonra başka kadınla evlenmen sana helal olmaz.

وَ لَا اَنْ تُبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ — Başka kadınlarla değiştirmek de helal olmaz. Yani onları boşayıp, boşanan kadınların yerine başka kadınlarla evlenmen helal olmaz.

وَلَوْ اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ — Güzellikleri hoşuna giden kadınlar da olsa. Bu dokuz kadını boşayıp güzelliği hoşuna giden kadınla evlenmen uygun olmaz.

اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ — Yalnız elinin altında bulunan cariyeler hariç. Onlar hakkında emir geniştir. Dolayısıyla, köle, esir almanda sana bir günah yoktur. Rasûlüllah kendisine Mısır kralı tarafından hediye edilen Mariye'yi cariye olarak almış, ondan peygamberimizin İbrahim isimli oğlu dünyaya gelmiştir. İbrahim daha sütteyken vefat etmiştir.

AÇIKLAMA

Âyetler, Rasûlüllah'a kolaylık ve hafiflik sağlamaya devam ediyor. Daha önce geçtiği gibi, Yüce Allah, O'na dörtten fazla hanımlar evlenmeyi helal kılmıştı. O, ayette zikri geçen dilediği hanımla evlenebilir. Allah, kendini peygambere mehirsiz olarak nikahlamak isteyen kadınla evlenmeyi peygambere kolaylık olsun diye kıldı, O, dörtten fazla kadınla evlenebilir. İşte bu 51. âyette Yüce Allah; "onlardan dilediğini geri bırakırsın," buyurmaktadır. Allah, rasûlüne, dilediğini geri bırakma, dilediğini de yanında alıkoyma, dilerse ayrıldığı kadını isteme konusunda O'na izin vermekle, O'na genişlik tanımıştır. Dolayısıyla bütün bunlarda O'nun için bir günah yoktur. Bununla birlikte O, kadınlar arasında günleri taksim eder ve şöyle derdi:

"Ey Allah'ım, bu elimde olanlar da benim yapmış olduğum taksimdir. Senin kudretin dahilinde olan benim ise malik olamadığım şeylerde beni kınama."

Ancak Sevde (r.a.)'ın durumu müstesna. Çünkü O, kendi gecesini Hz. Aişe'ye hibe etmişti. O geceyi Rasûlüllah Aişe'nin evinde geçirirdi.

"İşte onlardan dilediğini geri bırakır, dilediğini yanına alırsın. Ayrıldıklarından dilediğine dönmende sana bir günah yoktur."(1) âyetinin işaret ettiği mana budur. Ayette geçen 'edna' kelimesi, hanımların hakkında sana tanınan bu tercih, onların gözlerinin parlamasına yani sevinmelerine, sana üzülmemelerine ve senin onlara lutfettiğin yanına alıkoyma ve beraberliğe razı olmalarına daha yakındır anlamındadır.

"Allah sizin kalplerinizde olanı bilir. Ey insanlar, Allah sizin kalplerinizde olanı bilir."

Allah, Rasûlünü, büyük adamların, dağlar gibi kuvvetli ve tahammüllü olsalar bile arzu etmeyecekleri önemli bir görev nedeniyle, kolaylık sağlamak için serbest bırakmıştır.

"Şüphesiz Allah, yarattıklarını ve onların ihtiyaçlarını bilen onlara karşı halim olan, yani azab konusunda aceleci davranmayan, tevbe edenlerin tevbesini kabul edendir."

52. ayette Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Bundan sonra artık sana başka kadınlar, güzellikleri hoşuna gitse bile, bunları başka kadınlarla değiştirmek helal değildir."(2)

Yalnız elinin altında bulunan cariyeler bunun dışındadır.

"Allah her şeyi gözetleyicidir."

Ey Rasûl, senin dünyayı veya ahireti tercihde serbest bıraktığın bu dokuz kadından sonra, sana başka kadınla evlenmek helal değildir. O dokuz kadın Allah'ı ve seni ve de ahiret yurdunu tercih etmişlerdir. Allah ve Rasûlü onların makamlarının yüceliğini tasdik etmişlerdir. Şu andan sonra Allah seni sadece onlara has kılmıştır. Dolayısıyla değiştirme şeklinde başka kadın isteme. Değiştirmekten maksat: Onlardan birini veya bir kaçını boşamak ve

---

(1) Günah, meyl etmek manasındadır. Arablar gemi yan yattığında bu kelimeyi kullanırlar. Ayetteki mana kınama ve azarlama şeklinde, sana meyl etmek yoktur anlamındadır. Ayete göre hanımlar arasında taksimat ve eşitlik farzdır. Dolayısıyla Rasûlüllah her hanıma bir gün, bir gece ayırırdı. O gün onun yanında kalırdı. Velevki o hanımı hasta veya adetli olsun. Eğer Rasûlüllah hasta ise yine aynı şekilde yapardı. Ancak hanımlarından birinin yanında hastalığı geçirmesine müsaade edilmesi hali bu durumun dışındadır. Nitekim Rasûlüllah hastalığını Hz. Aişe'nin evinde geçirmek için izin istemiş, Allah ona bu izni vermişti.

(2) Bu ayetin hükmünde ihtilaf edilmiştir. Bu hükümler kitapla mı yoksa sünnetle mi neshedilmiştir? Tercih edilen görüş, ayetin dilediğini geri bırakır, dilediğini yanına alıkorsun ayetiyle neshedildiğidir.

onun yerine evlenmektir. Sahip olacağın bir cariyeyi almanda bir sakınca yoktur. Nitekim Rasûlüllah Mısır sultanı Mukavkıs'ın, Düldül ismi verilen beyaz bir katırla birlikte hediye ettiği Mariye'yi cariye olarak almıştı. Bu katır hicaz bölgesine giren ilk katırdır. Mariye, İbrahim'i dünyaya getirmiş ve İbrahim daha sütteyken vefat etmiştir.

"Allah her şeyi gözetleyicidir."

Dolayısıyla O'ndan korkun ve çekinin. O'nun rızası yerine başkasının rızasını istemeyin. Çünkü sizin ilahınız O'dur. Öyle ilahtır ki O, O'ndan başka ilah yoktur. Sizin yaşamınız ve ölümden sonra dönüşünüz ona aittir.

SONUÇ

1- Allah, görevinin çokluğundan dolayı, Rasûlüne kolaylık ve hafifletme şeklinde ikramda bulunmuştur.

2- Allah'ın Rasûlünü serbest bıraktığı konuda, müslümanlardan hiç bir kimse için serbest bırakmamıştır. Örneğin peygamber efendimiz dört kadından fazlasıyla evlenebiliyordu. Allah ona serbest bırakmıştı. Fakat mü'minler dört kadından fazlasıyla evlenemezler.

3- Allah rasulünün hanımlarına çok nazik ve saygılı olduğu açıklanmıştır.

4- Bu âyetlerde, kişi Allah için neyi terkederse, Allah ona, o bıraktığı şeyin yerine daha iyisini verir, prensibi ortaya konmuştur. Bu prensip, Rasûlüllah'ın hanımlarının, Allah'ı, Rasûlünü ve ahiret yurdunu tercihlerinde tecelli etmiştir.

5- Allah'tan korkmak ve ne durumda olursa olsun O'na itaat etmek gerekir.

6- Allah, Rasûlüne yüksek hikmetler gereği dörtten fazla evlilik konusunda izin vermiştir. Hüküm koyan, hâkim ve âlim Allah'tır. Ve Allah neyi dilerse onu yapar. Bu hikmetlerden bazıları şunlardır:

a) Kadınlara ait hüküm koymanın, yolların çok olmasının gerekliliği ve bu hükümlerin birden fazla yollarla rivayet edilerek pekiştirilmesi için, peygamber çok evlenmiştir.

b) Hz. Peygamber'in İslâm davetinin, ilk günlerinde kendisi için kuvvetli yardımcılara ihtiyacı vardı. Davet eden kişinin kadın tarafından akrabalarından daha iyisi yoktur. Çünkü genel olarak akrabalar adet gereği ister hakkı gerçekleştiren, isterse batılı gerçekleştiren olsun akraba tarafına meyleder-

ler.

c) Hiç şüphesiz mü'minler için evine girme, peygamberle yalnız kalmayı elde etmek için akrabalıktan daha sevimli bir şey yoktur. Hangi mü'min, annesinin, kızkardeşinin ve kızının böyle olmasını istemez. Her mü'min ister. Şüphesiz kişinin kendisinin, hanımının ve evlatlarının Rasûlüllah'ın evinde hizmetçi olmalarından daha sevimli bir şey yoktur. Bu nedenle Allah, soylu ve dul kadınların şerefleri kirlenmesin diye en azından onları kapsaması için, Rasûlüne genişlik tanımıştır.

d) Bazen Rasûlüllah hoşuna giden kimseleri mükafaatlandırmaya ihtiyaç duyuyordu ve onu mükafaatlandıracak bir şey bulamıyordu. O kişiyi kendisiyle akraba olmayı ister halde görüyor, bu nedenle de isteğini kabul ediyordu. Hz. Ebu Bekir'in kızı Aişe ve Hz. Ömer'in kızı Hafsa ile evlenmesi bu kabildendir.

e) Allah O'nu Zeynep'le evlendirmiştir. O, insanların dedikodusundan ve bu işi kötü kabul etmelerinden çekinerek bu işi istememişti. Bu iş, evlatlığın eşiyle, ayrıldıktan veya evlatlık öldükten sonra evlenme işidir. İşte Rasûlüllah'a dörtten fazla evlenmede izni gerekli kılan hikmetlerden bazıları bunlardır. Bunların yanında başka sebepler de vardır. Bu da Rasûlüllah'ın başkaları için asla söz konusu olmayan eşler arasında eşitlik ve denklik sağlamaya gücünün yetmesidir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ
إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا
فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَٰلِكُمْ
كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي
مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ

ذٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ لَكُمْ
أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ
أَبَدًا ۚ إِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِنْ تُبْدُوا
شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾
لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ
وَلَا أَبْنَاءِ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ
وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ ۚ وَاتَّقِينَ اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدًا ﴿٥٥﴾

53- Ey inananlar, rastgele peygamberin evlerine girmeyin. Ancak yemek için size izin verilir de girerseniz erkenden gelip yemeğin pişmesini beklemeyin. Çağırıldığınız zaman girin; yemeği yeyince dağılın, söze dalmayın. Çünkü bu davranışınız peygamberi incitiyor, fakat o size bunu söylemekten utanıyordu. Ama Allah, gerçeği söylemekten utanmaz. Onlardan yani peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalbleriniz, hem de onların kalbleri için daha temizdir. Sizin, Allah'ın Elçisini incitmeniz ve kendisinden sonra onun eşlerini nikahlamanız asla olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük bir günahtır.

54- Bir şeyi açığa vursanız da, yahut onu gizleseniz de fark etmez, Allah her şeyi gayet iyi bilmektedir.

55- Onlara yani peygamberin hanımlarına ne babaları, ne oğulları, ne kardeşleri, ne kardeşlerinin oğulları, ne kızkardeş-

lerinin oğulları, ne kadınları ve ne de ellerinin altında bulunan köleleri hakkında bir günah yoktur. Bunlara karşı örtünmeleri gerekmez. Ey peygamberin hanımları Allah'tan korkun; şüphesiz Allah, her şeyi görmektedir.

SÖZLÜK

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا	Ey iman edenler. Yani Allah'ı, müjde ve tehdidini, Rasûlünü ve onun getirdiğini tasdik edenler.
اِلاَّ اَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ	Sizi yemeğe davet ederek girmenize izin verilmesi hariç.
غَيْرَ نَاظِرِينَ اِنَاهُ	Pişme vaktini beklemeden. Yemek hazırlanmadan ve davet edilenler gelmeden önce hiç biriniz, yemeğe davet iznini fırsat bilerek, vaktinden önce gelip evde oturarak, neticede de Rasûlüllah'ı ve aile efradını sıkıntıya sokarak eve girmeyin.
فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا	Yemeği yeyip, bitirdiğinizde evlerinize veya işlerinize dönerek dağılın. Sizden hiç kimse orada kalmasın.
وَ لاَ مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ	Bir kısmınız bir kısmınızla söze dalarak beklemeyin.
اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ	Sizin peygamberin evinde beklemeniz ona eziyet veriyor.
فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ	Sizi çıkartmaktan utanıyor.
مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ	Kapı ve örtü gibi perdenin arkasından.
اَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَ قُلُوبِهِنَّ	Sizin ve onların kalpleri için akla gelecek kötü düşüncelerden daha temizdir.
اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيمًا	Şüphesiz sizin Rasûlüllah'a eziyet vermeniz, Allah katında büyük bir günahtır.
اِنْ تُبْدُوا شَيْئًا اَوْ تُخْفُوهُ	Rasûlüllah'ın vefatından sonra onun hanımlarıyla evlenme isteğini açığa vursanız da, içinizde gizleseniz de Allah bu düşünceye karşılık sizi cezaların en kötüsüyle cezalandıracaktır.
لاَ جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي اٰبَائِهِنَّ	Bir şeyi açığa vursanız da, onu gizleseniz de. Örneğin Rasûlüllah'ın hanımlarına ayette geçen mahremlerine görünmelerinde bir günah yoktur.
وَ لاَ نِسَائِهِنَّ	Mü'min hanımlar konusunda da günah yoktur. Kafir kadınlara gelince onlara görünemezler.
	Ellerinin sahip olduğu cariyeler hususunda; onların peygambe-

وَ لاَ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ — rin hanımlarını perdesiz görüp konuşmalarında bir günah yoktur.

وَ اتَّقِينَ اللَّهَ — Ey peygamberin hanımları, size emredilen hicab ve benzeri konularda Allah'tan korkun.

AÇIKLAMA

Allah, Rasûlüne hanımlarının durumundan gözetmesi gereken şeyi açıkladığında, bu niyetle mü'minlerin peygamberin hanımları yönünden gözetmeleri gerekli olan şeyleri de açıklamıştır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey hem hakikat, hem de sıdk, yani hem dil ile ikrar, hem kalple tasdik, hem de salih amellerle iman etmiş olanlar, peygamberin evlerine girmeyin. Ancak vaktini beklemeden yiyeceğiniz yemek için izin verilmeniz müstesna."

Olay şudur: Bu ve hicab ayeti olarak tanınan âyetler eshabdan bir grup insan hakkında, Rasûlüllah, Allah tarafından Zeynep'le evlendirilince, vermiş olduğu düğün yemeğini bu sahabiler yediklerinde inmiştir. Kapanmak henüz peygamberin ve mü'minlerin hanımlarına farz kılınmamıştı. O sahabiler insanlar ayrıldıktan sonra sohbet ederek beklediler. Sonuçta Rasûlüllah kalktı ve onlar da çıkarlar diye dışarı çıktı. Sonra içeri tekrar girdi ve odada ileri-geri gidip-geldi. Onların da çıkmalarını ümit ederek, bir içeri girdi, bir dışarı çıktı. Fakat onlar çıkmadılar. Rasûlüllah da onlara "haydi çıkın," demekten utandı. Bunun üzerine Allah bu ayeti indirdi.

Âyetteki "Erkenden gelip beklemeksizin" ifadesi:

Bir gruba veya böyle yapmak isteyen insana, mesela öğleden sonra kardeşi düğün yemeğinde bulunması için davette bulunursa, o da öğleden önce eve gelirse, ev halkını sıkıntıya sokmuş olur. Yukarda ayette geçen (erkenden gelip beklemeksizin) ifadesi yemek vaktini beklemeksizin demektir. Çünkü âyetin bu kısmındaki "inâhu" kelimesi vakit manasına gelir.

"Fakat yemeğe davet edildiğinizde girin."

Yani davet ve izin olmadan girmeyin. Yemeği yediğinizde de yani bitirdiğinizde evlerinize ve işlerinize dağılın.

"Söze dalarak, birbirinizle konuşarak yemekten sonra beklemeyin. Ey mü'minler, Allah size bu beklemeyi haram kıldı. Çünkü bu, Rasûlüllah'a eziyet veriyor. Her ne kadar yüce ahlakından dolayı Rasûlüllah size evden çıkmanızı utandığı için emretmiyorsa da, Allah gerçeği söylemekten geri kalmaz."

Bu nedenle yemekten sonra Rasûlüllah'ın konumunu göz önüne alarak evden çıkmanızı emretmiştir.

"Rasûlüllah'ın hanımlarından evde bulunan kapkaçak gibi bir şey istediğinizde, perde arkasından, yani bakmak haram olduğu için yüz yüze gelmeden, perde ve benzeri şeyler arkasından isteyin."

Erkekler böyle perde arkasından istemeniz sizin kalplerinizi temizliği için daha iyidir.

"Sizin Allah'ın elçisini incitmeniz ve kendisinden sonra onun eşlerini nikahlamanız asla olamaz."

Yani sizin Rasûlüllah'a eziyet etmeniz ve O'ndan sonra hanımlarını nikahlamanız ve onun vefatından sonra onlarla evlenmeniz doğru değildir. Çünkü onlar annelerinin ebedi olarak haram olması gibi erkeklere haramdırlar. Hiç bir şekilde onlarla evlilik helal değildir. Şüphesiz bu âyette zikredilen Rasûlüllah'a eziyet etmek ve ondan sonra hanımlarıyla evlenmek, Allah katında yani Allah'ın hükmünce ve yargısınca, takdir edilemeyecek kadar büyük günahtır. Onun cezasının büyüklüğünü sadece Allah bilir.(1)

İşte 53. âyetin işaret ettiği mana budur.

"Siz bir şeyi açığa vursanız da, gizleseniz de şüphesiz Allah her şeyi bilmektedir."

Allah burada, peygamberin vefatından sonra eşleriyle evlenme isteğini kastediyor.

"Allah sizi içinizde gizlediğiniz veya açığa vurduğunuz istek sebebiyle cezaların en kötüsüyle cezalandıracaktır. Allah'tan korkun, O'nun saygı gösterilecek emirlerine saygı gösterin."

54. ayetin işaret ettiği mana da budur.

"Onlara ne babaları, ne oğulları, ne kardeşleri, ne kardeşlerinin oğulları, ne kız kardeşlerinin oğulları, ne kadınları, ne de ellerinin altında bulunanları

(1) Rivayete göre münafıklardan bir adam, Rasûlüllah Huneys b. Huzafe'den sonra Hafsa ve Ümmü Seleme'yle evlenince şöyle demiştir: "Muhammed'e ne oluyor da bizim kadınlarımızla evleniyor? Vallahi şayet o ölmüş olsa, biz de O'nun hanımlarını paylaşırdık." Bu söz üzerine Allah bu ayeti indirdi. Dolayısıyla Allah, paygamberin vefatından sonra hanımlarıyla evliliği haram kıldı ve onlar için öz anne hükmünü koydu. Rasûlüllah şöyle buyurmuştur. "Dünyadayken hanımım olanlar ahiretteyken de hanımım olacaklardır." Bu da onlarla evliliğin haram oluşunun nedenlerinden birisidir.

hakkında bir günah yoktur."(1)

Peygamberin ve diğer mü'min erkeklerin hanımlarına yüzlerini göstermelerinde ve perde olmadan konuşmalarında, yani baba ve dedeleriyle ve bunların usulleriyle oğul, oğlun oğlu ve bunların furularıyla yani, evlat torunlarıyla, kızın oğlu ve bunu, furularıyla, kardeş, kardeşinin oğlu ve bunların evlat ve torunlarıyla, kız kardeşin oğlu ve bunların furularıyla, evlat -yani torunlarıyla- ve ellerinde bulunan cariyelerle yüz yüze görüşmekte bir günah yoktur.

"Ey peygamberin hanımları, Allah'tan korkun."(2)

Şüphesiz ki, Allah her şeyi hakkıyla bilendir. Allah tarafından peygamberin ve müslüman erkeklerin hanımlarına, Allah'ın onları nehyettiği ve onlara haram kıldığı ayette zikredilenlerden başkaları konusunda O'ndan korkmaları emredilmiş, erkeklere de Allah'ın her şeyi gördüğü ve bildiği, sakınmalarına yardımcı olsun diye hatırlatılmıştır.

SONUÇ

1- Mü'minlerin birbirlerinin evlerine gidiş adabı açıklanmıştır.

2- Allah'ın hakkı açıklamaktan asla çekinmeyeceği haber verilmiştir.

3- Ayette Rasûlüllah'ın ahlakının yüceliği açıklanmıştır. Allah onun hakkında yüce ahlak üzeresin diye buyurmaktadır.

4- Yabancı erkeklerle perde ve benzeri şey arkasından kadının konuşması caizdir.

5- Rasûlüllah'a eziyet haramdır. Ona eziyet etmek, başka hiç bir şeye denk olmayan büyük bir suçtur.

6- Kapalı bir yerde, yalnız, başbaşa olmadıktan sonra bir kadın toplumda yabancı bir erkeğe soru sorup konuşabilir, alış-veriş yapabilir.

7- Rasûlüllah'ın vefatından sonra O'nun hanımlarıyla evlenmek ve bunu akla getirmek bile haramdır.

---

(1) Bu ayet indiğinde babalar ve akrabalar: "Biz de aynı şekilde miyiz? Onlarla perde arkasından mı konuşacağız?" diye sormuşlar bunun üzerine bu ayet inmişti.

(2) Allah mahrem olanlar için ruhsat olduğunu ifade ettikten sonra, kadınlara kendisinden korkmalarını emretmiştir. Allah onlara, mahrem erkeklere bakma izni, başkalarına da bakmaya sebep olmasın diye bunu emretmiştir. Bu emrin nedeni kadınların az sakınmaları ve çok yumuşak olmalarıdır.

8- Bir müslüman kadının normal olarak serbestçe konuşabileceği mahrem yakınları ayette açıklanmıştır.

9- Allah'tan sakınmak emredilmiş, onun yasaklarından sakınmayan kişi ceza ile tehdit edilmiştir.

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ ۚ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ
ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ
اللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِى الدُّنْيَا وَالْءَاخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ
عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَٰتِ بِغَيْرِ
مَا اكْتَسَبُوا۟ فَقَدِ احْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا
النَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ
عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ
وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾

56- Allah'ı ve melekleri, peygambere salat etmekte onun şerefini gözetmeğe, şanını yüceltmeğe özen göstermektedir. Ey inananlar, siz de ona salat edin, onun şanını yüceltmeye özen gösterin; içtenlikle selam edin ona esenlik dileyin.

57- Allah'ı ve Elçisini incitenler var ya, işte Allah onlara dünyada ve ahirette lanet etmiş ve onlar için alçaltıcı bir azab hazırlamıştır.

58- Mü'min erkekleri ve mü'min kadınları yapmadıkları bir

şeyle suçlayıp incitenler bir iftira ve açık bir günah yüklenmişlerdir.

59- Ey peygamber, eşlerine, kızlarına ve inananların kadınlarına söyle: Bir ihtiyaç için dışarı çıktıkları zaman örtülerini üstlerine salsınlar vücutlarını örtsünler; onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

SÖZLÜK

يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ	Peygamber'e salat ediyorlar. Allah'ın salat etmesi övmesi ve hoşnut olması meleklerin salat etmesi dua ve affını istemesi, insanların salatı ise saygı duyması ve tazim göstermesidir.
صَلُّوا عَلَيْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِيمًا	Siz de ona salat getirin ve selam edin. Allahumme salli ala muhammedin deyin.
يُؤْذُونَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ	Allah'ı ve elçisini kötü söyleyerek ve tenkit ederek incitenler var ya.
يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ	Mü'min erkekleri ve mü'min kadınları yapmadıkları bir şey sebebiyle incitenler var ya. Yani işlemedikleri batıl bir şeyle itham edip onlara iftira atarak mü'min erkek ve kadınları incitenler.
بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا	Yapmadıkları bir şey. Yani münafıklar mü'minlerin işlemedikleri bir işi onlara bir yalan ve apaçık bir iftira atarak günah yüklenmişlerdir.
فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَ إِثْمًا مُبِينًا	Muhakkak ki apaçık bir iftira etmişler ve büyük bir günah üstlenmişlerdir.
يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ	Cilbablarını üzerlerine örtsünler. Yani çarşaf, pardesü vs. dış elbiselerini giysinler.
فَلَا يُؤْذَيْنَ	Eziyet görmezler. Onların eziyet görmemeleri için. Yani onların hür kadınlar olduğunun bilinip münafıkların eziyete yeltenmemeleri için daha uygundur.
وَ كَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا	Allah günahından dolayı tevbe edeni bağışlayan ve tevbesini kabul edip, günahı yüzünden ona azab etmemekle ona acıyandır.

AÇIKLAMA

Geçen ayetlerde Allah mü'minlerin peygamberlerine ister vefat etmiş olsun, isterse sağ olsun saygı duymaları gerektiğini açıkladıktan sonra 56. ayette, hiç bir şeref ve yüceliğin denk olamayacağı şeref ve kıymetini açıklamıştır. Allah, kendisinin ve aynı şekilde meleklerinin ona salat getirdiğini haber veriyor(1) ve bütün mü'minlere O'na salat okumalarını emrediyor.

Muhakkak ki, "Allah ve melekleri peygambere salat okurlar. Ey inananlar, siz de O'na salat getirin ve selam verin."

Dolayısıyla her mü'min erkek ve kadına ömründe bir kere de olsa "Allahumme salli ala muhammedin ve sellim teslimen," demesi farzdır. Sünnet, çeşitli salat ve selam örneklerini açıklamıştır. Onların sevab açısından en üstün olanı "salli ve barik" duasıdır. Bu dua her farz ve nafile namazın son teşehhüdünde yapılır. Peygamberimizin isminin anılmasında ise okunması oturuşunda okunmaktadır. İşte ilk âyetin işaret ettiği mana budur.

57. âyette ise Allah kullarına haber veriyor ki, Allah'ı yalanlayarak, ona acizlik sıfatıyla veyahutta ona evladı veya ortağı vardır deyip onda noksanlık olduğunu söylemek Allah'a eziyet etmektir ve şirktir. Gerçek şu ki, bütün mahlukat Allah'a aittir, O'ndan başka yaratıcı yoktur. Dolayısıyla O'nun mahlukata benzetilmesi caiz değildir– ve de kötü söyleyerek, ona ve ev halkına, ümmetine, dinine dil uzatarak Rasûlüllah'a dil uzatanlar var ya, işte Allah onlara hem dünya, hem de ahirette lanet etmiş, yani rahmetinden onları kovmuş, onlar için elim bir azab hazırlamıştır. Onlar o azabı öldükten sonra ve kıyamet günü dirildikleri gün tadacaklardır. İşte 58. âyetin işaret ettiği mana budur.

Allah 59. âyette ise şöyle buyuruyor:

"Beşeri ihtiyaç nedeniyle mü'min kadınlar evden çıktıklarında."

Yüce Allah hanımların dışarı çıktıklarında örtünmelerini emretmektedir.

---

(1) Yusalluna'da geçen zamirin kime ait olduğu hususunda ihtilaf edilmiştir. Doğru olan görüş Allah ve meleklere ait olmasıdır. Bunda bir zorluk yoktur. Çünkü bu söz, Allah'ın sözüdür. Allah kendi zamiriyle beraber meleklerin zamirini de zikrettiğinden, Allah dilediğini yükseltir. Bu söz, onların ikisine ancak Rasûlüllah'ın sevmediği kimse isyan eder ifadesi gibi değildir. Çünkü bu, hatip sözüdür. Yukardaki ayet ise Allah'ın ifadesidir. Allah'a itiraz bizim hakkımız değildir. Rivayete göre İbni Abbas, "ve melaikatuhu" şeklinde okumuştur. Yani melekler ona salat eder demektir. Bu durumda zamir ayrılmış ve sadece Allah'a ait olmuş olur. Bu bir yorumdur. Yukarıda geçen izah umumun mensub okuyuşuna daha uygundur.

Müslüman hanımlar dışarı çıktıklarında münafıkların beyinsizleri imalı, bayağı kelimelerle onlara sataşıyorlardı. Onlar adetleri üzere hürleri değil de köleleri kastediyorlardı. Bu davranışlarla mü'min kadınlar eziyet görüyorlar ve karşılaşmış oldukları bazı münafıkların sataşmalarını kocalarına şikayet ediyorlardı. Bunun üzerine Yüce Allah; "Ey peygamber, hanımlarına, kızlarına ve mü'min erkeklerin hanımlarına söyle, cilbablarını üstlerine salsınlar," buyurmuştur. Cilbab, uzun ve bol kadın gömleğinin üstüne giyilen çarşaf veya bir nevi örtüdür. İşte mü'min kadınlar dışarı çıktıkları zaman dış örtüleri olan çarşaf veya diğer örtülerini üzerlerine alırlar. Bu şekilde onların, iffetli, hür kadınlar oldukları anlaşılır. Dolayısıyla ahlaksız münafıklar sataşmakla onlara eziyet edemezler. Allah'ın laneti onlara olsun.

"Allah bağışlayan ve acıyandır."

Allah kullarına haber veriyor ki: Allah tevbe eden kullarını bağışlamış ve onlara acımış, onları bağışlamaya ve acımaya devam edecektir. Dolayısıyla tevbe ettikten sonra kuluna azab etmez.

SONUÇ

1- Peygamberimizin makamı yücedir. O'na namazda son oturuşta salat selam getirdiğimiz gibi namazların dışında da salat ve selam getiririz.

2- Allah'a ve Rasûlüne eziyet eden kişinin azaba uğrayacağı açıklanmıştır.

3- Mü'min kadın ve erkeklere, sözle eziyet eden, onlara demedikleri ve yapmadıkları şeyi nisbet eden, yahutta vurarak, malını alarak ve ırzını çiğneyerek zarar verenlerin yüklendikleri azap açıklanmıştır.

4- Mü'min kadınlar bir ihtiyaç sebebiyle dışarı çıktıklarında örtünmeleri farzdır. Müslüman kadının örtünmesi âyeti kerime ile kesin olarak sabittir. İslâm'da örtünme yoktur diyerek inkar eden -Allah korusun- Allah'ın âyetini inkar etmiş olur. Bir âyet dahi olsa inkar eden kafir olur.

لَئِن لَّمْ يَنتَهِ الْمُنَافِقُونَ
وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ

بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا
ثُقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ
خَلَوْا مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

60- Andolsun, iki yüzlüler, kalblerinde hastalık bulunanlar, şehirde kötü haberler yayanlar bu yaptıklarından vazgeçmezlerse, seni onların üstüne süreriz, onlarla savaşmanı ve onları şehirden sürüp çıkarmanı sana emrederiz; sonra orada, senin yanında ancak az bir zaman kalabilirler.

61- Lanetlenirler; nerede rastlansalar yakalanıp, öldürülürler.

62- Allah'ın, önceden geçen milletler arasında uygulanan yasası budur. Peygamberlere karşı iki yüzlülük edenler öldürülürler. Allah'ın yasasını değiştirmeye imkan bulamazsın.

SÖZLÜK

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ	Münafıklar münafıklıktan vazgeçmezlerse. Münafıklık imanı açığa vurmak, inkarı gizlemektir.
وَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ	Kalbinde kötülük ve hastalık bulunanlar.
وَ الْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ	Şehirde haber yayanlar. Yani insanları harekete geçirmek için düşman şehrin yakınında, filan askeri grup şehrin filanca kişilerini öldürdü gibi yalan haber yayanlar.
لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ	Seni onların üzerine salarız.
ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا	Sonra orada, senin yanında az bir zaman kalabilirler. Ardından da oradan çıkarlar veya helak olurlar.
مَلْعُونِينَ	Lanetlenmiş olarak. Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılırlar.
أَيْنَمَا ثُقِفُوا أُخِذُوا	Nerede bulunurlarsa esir alınırlar ve tamamen öldürülürler.

سُنَّةَ اللّٰهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ — Bu kanunu öncekiler hakkında Allah koymuştur. Münafıklar ve yalan söz yayanlar yakalanır ve öldürülürler.

وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلاً — Sen, Allah'ın yasasında Allah tarafından yapılmış değiştirme bulamazsın. Çünkü bu yasalar sonradan değiştirmenin mümkün olacağı yasalar değildir. Aksine bu yasalar yasamanın kökü ve hikmetidir.

AÇIKLAMA

Daha önce geçtiği gibi bazı müslüman kadınlar, gece tuvalet ihtiyaçlarını gidermek için dışarı çıktıklarında karşılaştıkları münafıkların kendilerine takılmalarından şikayetçi olmuşlar, Allah (c.c.) da mü'min erkeklerin hanımlarına cilbablarını, yani dış örtülerini üzerlerine almalarını emretmişti. Bunun sebebi, onların hür olduklarının anlaşılıp, münafıkların onlara sataşmamasıydı. Bu, lüzumlu korunmaya yönelik bir uygulamaydı. Sonra cebbar olan Allah yemin ederek şöyle buyurdu:

"İzzetim ve celalim hakkı için, eğer münafıklık ve rahatsız edici kötülükleri ve"(1) kalbinde şehvet hastalığı bulunanlar, eğer insanları harekete geçirmek için Medine'de, düşman şehrin üzerine yürüyor, filancı askeri grup yenildi veya şu kadar insanı öldürdü gibi yalan haber yayanlar vazgeçmezlerse, onları azaba uğratacağız.

"Andolsun ki, seni onların üzerine salacağız. Sonra orada senin yanında" yani Medine'de "az bir zaman kalacaklardır. Ardından da oradan çıkacaklar veya lanetlenmiş olarak -yani Medine sakinlerinin nasibi olan ilahi rahmetten uzaklaştırılmış olarak- helak olacaklardır. O zaman nerede rastlanırlarsa onlardan esirler alınır ve hiç bir kimse kalmadan öldürülürler. İşte 60 ve 61. ayetin işaret ettiği anlam budur.

62. âyette Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Daha önceden geçenler hakkında Allah'ın kuralı budur."

Kötülük eden cezasını bulur.

Yani, Allah münafıklar hakkında şu kuralı koymuştur: Onlar, eğer yaptıkları işten vazgeçmezlerse, onların üzerine onları cezalandırıp, öldürecek biri salınır.

---

(1) Çoğunluğun görüşüne göre bu üç sıfatta aynı cinse aittir. Bunlar münafıklardır. Onlarda bu üç sıfat bir araya gelmiştir.

"Sen asla Allah'ın koyduğu kural da bir değişiklik bulamazsın."

Allah haber veriyor ki, Allah'ın koyduğu kural kabilinden olan; yemeğin yenmesi, suyun içilmesi, ateşin yakması ve demirin kesmesi ve bunun gibi kuralları Allah değiştirmez, aksine, aynı şekilde bırakır. Çünkü böyle yapmak kanun koyma hikmetine dayalıdır.

SONUÇ

1- Münafıklar kınanmış, eğer tevbe etmezlerse onlar hakkında Allah'ın kuralının uygulanmasıyla tehdit edilmişlerdir.

2- Müslümanlarla savaşarak ülkelerinde fesat çıkaranları, müslümanlara ait şehirlerden uzaklaştırmak gerekir. Veyahutta onlar fesadı bırakarak tevbe ederler. Mü'minler bu prensibi iyi düşünmelidir.

3- Eşyada meydana gelen, adet kabilinden olan şeyler durum ve şartların değişmesiyle değişmez. Aksine olduğu gibi kalır. Allah onu değiştirmez.

يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ
سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾
يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ
وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا
فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ
لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

63- İnsanlar sana O saatten soruyorlar. De ki: "Onun bilgisi Allah'ın yanındadır." Ne bilirsin, belki o saat yakın olur.

64- Allah kafirlere lanet etmiş ve onlar için çılgın bir ateş hazırlamıştır.

65- Orada ebedi olarak kalacaklar; kendilerini koruyacak bir dost ve yardımcı bulamayacaklardır.

66- Yüzleri ateşin içinde çevrildiği gün: "Eyvah bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, Elçiye itaat etseydik!" derler.

67- Ve dediler ki: "Rabb'imiz, biz beylerimize ve büyüklerimize uyduk da bizi yoldan saptırdılar."

68- "Rabb'imiz, onlara iki kat azab ver ve onlara büyük bir lanet eyle!"

SÖZLÜK

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ — İnsanlar senden kıyametin vaktini soruyorlar. Medine yahudileri, Mekke halkının sorduğu gibi sana kıyameti soruyorlar. Yahudiler imtihan için, müşrikler ise yalanladıkları ve hemen olmasını istedikleri için soruyorlardı.

قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ — De ki; onun ilmi ancak Allah'ın katındadır. Soranlara şöyle cevap ver: Kıyametin bilgisi sadece Rabbimin katındadır. Ondan başkası onu bilemez.

وَ مَا يُدْرِيكَ — Sana bildirmedi. Ey Rasûl, sana hiç kimse bildirmedi, haber vermedi! Çünkü onun bilgisi sadece Allah'a aittir.

لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا — Belki de kıyametin kopması yakındır.

وَ اَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا — Onlar için çılgın bir ateş hazırlamıştır.

خَالِدِينَ فِيهَا — Onlar orada, cehennemde ebedi kalırlar. Çünkü ebedi kalış, cehenneme girişten sonra olacaktır.

تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى النَّارِ — Onların yüzlerinin ateşte -etin kızartılması sırasında sağa sola çevrilmesi gibi- çevrildiği gün.

يَا لَيْتَنَا اَطَعْنَا اللّٰهَ — Eyvah bize Allah'a itaat etseydik. Onlar sözleriyle Allah'a ve Rasûlüne keşke itaat etseydik diye temennide bulunurlar.

وَ قَالُوا رَبَّنَا اِنَّا اَطَعْنَا سَادَتَنَا — Onlar derler ki, "ey Rabbimiz, şüphe yok ki biz efendilerimize itaat ettik." Bu tâbi olanların sözüdür. Onlar efendilerini ve önderlerini Allah'a şikayet ederler.

فَاَضَلُّونَا السَّبِيلَا — Bizi yoldan çıkarttılar. Yani bizi itaatle Allah'ın rızasına ulaş-

tıracak doğru yoldan saptırdılar.

آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ — Onların azabını bizimkinin iki katı yap. Çünkü onlar bizi doğru yoldan saptırdılar.

وَ الْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا — Onlara büyük bir lanet yağdır. Yani onları cehennem ateşinde bir çok kere mahvet.

AÇIKLAMA

"İnsanlar sana kıyameti yani onun geliş vaktini soruyorlar."(1)

Soran kimseler, müşrikler ve kitab ehli olanlardır. Müşrikler kıyameti uzak gördüklerinden soruyorlardı. Dolayısıyla onların sorusu, alay maksatlıydı. Yahudiler ise Rasûlüllah'ı denemek için soruyorlardı. Allah, Rasûlüne soranlara tek bir cevapla cevap vermesini emretmiştir. Bu cevap da "O'nun ilmi, ancak Allah katındadır," şeklindedir. Yani, kıyamete dair bilgi sadece Allah'a hastır. Çünkü Allah kıyameti sıradan insanlar bir yana, melek ve peygamberlerden bile gizlemiştir. Dolayısıyla onun vaktini Allah'tan başka hiç kimse bilemez.

Ey Rasûl, sana hiç kimse bildirmedi. Belki de kıyamet yakındır. Ey Rasûl, sana hiç kimse öğretmedi. Belki kıyametin kopması yakındır. Allah aynı şekilde şöyle buyuruyor:

"İnsanların hesap vakti yaklaştı, kıyamet yaklaştı."

Dolayısıyla Allah, kıyametin yakın olduğunu bildiriyor fakat hayat eskiden olduğu gibi devam ettiğinden, yüce hikmetlere binaen vaktini bildirmiyor.

Şüphesiz Allah kafirlere lanet etmiş ve onlara çılgın azabı hazırlamıştır. Yani Allah kıyameti yalanlayan ve senin peygamberliğini inkar edenlere lanet etmiş, onları rahmetinden uzaklaştırmış ve onlar için "girdiklerinde, asla çıkmayacakları ve içinde ebedi kalacakları cehennemde azgın ateş hazırla-mıştır."

Onlar ne bir dost, ne de onlara yardım edip onları cehennemdeki işkencelerinden kurtaracak birini bulamazlar.

Onlar, Cehennem'de yüzlerinin çevrildiği gün -yani et kızartılırkenki gibi bir o tarafa bir bu tarafa yüzleri çevrildiği gün- şöyle derler: Eyvah bize, keş-

(1) Kıyametin yakın olduğunun sünnetteki şahidi şu hadistir: "Ben, kıyametle şu ikisi gibiyken gönderildim." Burada Rasûlüllah işaret ve orta parmağına işaret etmiştir.

ke Allah'a ve Rasûlüne itaat etseydik. Onlar, dünyadayken Allah'a ve Rasûlüne itaat etmiş olmalarını ve onlara isyan etmemiş olmalarını temenni ederek üzülürler. Onlar derler ki: "Ey Rabbimiz, muhakkakki biz efendilerimize ve büyüklerimize itaat ettik."

Bu, onlar tarafından yapılan şikayet ve bir özür beyanıdır. Onların şikayetleri nasıl kabul edilir ve özür beyanları nasıl fayda verir. Biz, onların bize emrettikleri küfür, şirk ve kötülük işlemede onlara itaat ettik. Onlar da bizi doğru yoldan ayırdılar. Biz de, sapmış kimseler olarak yaşadık, kafir olarak öldük ve de suçlularla beraber haşrolunduk. Ey Rabbimiz, onlara iki kat azab ver. Yani bizi doğru yoldan çıkaran efendi ve büyüklerimize, iki kat azab ver. Onlara lanet et. Onları azab içinde peşi-peşine olan büyük bir mahvoluşla mahvet.

SONUÇ

1- Kıyametin bilgisini Allah sadece kendisine has kılmıştır. Dolayısıyla kıyametin ne zaman kopacağını Allah'tan başka kimse bilemez.

2- Kıyametin kopması yakındır. Onun vaktinin yaklaşması ile kopma vaktinin bilinmemesi arasında bir zıtlık yoktur.

3- Kafirlerin kıyametteki durumları anlatılarak, öldükten sonra dirilme ve hesap inancı ortaya konmuştur.

4- Allah'a ve Rasûlüne isyan konusunda yöneticilere itaat etmek haramdır.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ
ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا۟ ۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ
لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ

فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ
وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ
عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٣﴾

69- Ey inananlar, şu kimseler gibi olmayın ki, Musa'ya eziyet ettiler de Allah onu onların dediklerinden beraat ettirdi; o Allah yanında vecih (gözde, itibarlı bir kul) idi.

70- Ey inananlar, Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin.

71- Ki Allah işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse, büyük bir başarıya ermiş olur.

72- Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara sunduk; onu yüklenmekten kaçındılar, onun sorumluluğundan korktular; onu insan yüklendi; bununla beraber onun hakkını tam yerine getirmedi, doğrusu o, çok zalim, çok cahildir.

73- Allah bu emaneti insana vermiştir ki; iki yüzlü erkeklere ve iki yüzlü kadınlara, ortak koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azab etsin; inanan erkekleri ve inanan kadınları da bağışlasın. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

SÖZLÜK

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا — Ey iman edenler. Allah'ı, Rasûlünü, ona kavuşmayı ve Rasûlün getirdiğini tasdik edenler.

لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى — Musa'ya eziyet edenler gibi olmayın. İsrailoğullarının Musa'ya isyan edip eziyet ettikleri gibi siz de peygamberinize isyan

edip de eziyet etmeyin.

فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا — Allah, Musa'yı onların söylediklerinden beri kılmıştır.

وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا — Musa, Allah katında büyük bir itibar sahibiydi. Dolayısıyla Allah onun gayretini boşa çıkarmıyor, isteğini reddetmiyordu.

وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا — Doğru söz söyleyin.

يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ — Amellerinizi, dini ve dünyevi işlerinizi düzeltsin. Çünkü doğruluk ve dine uygun davranmakla işler başarılır ve neticesi alınır.

فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا — Büyük bir başarı elde etmiş olur. Bu başarı cehennemden kurtulup cennete girmedir.

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ — Biz insanın, itimad edildiği dini sorumluluklar ve kardeşlerinin ona güvendiği malı, sözü, ırzı ve işi koruma işlerini sunduk.

فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا — Onu yüklenmekten kaçındılar, onu zayi etmenin sonucundan korktular.

وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ — Onu insan yüklendi. Adem ve nesli onu yüklendi.

إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا — Çünkü o kendine çok zulmeden ve neticeyi hiç bilmeyendir.

لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ — Münafıklara Allah azab etsin diye. Yani o teklifleri kaza ve kader olarak insan yüklendi ki, Allah buna göre münafık erkek ve kadınlara, müşrik erkek ve kadınlara azab etsin, mü'min erkek ve kadınların tevbesini kabul edip onları bağışlasın ve onlara rahmet etsin. Allah bağışlayan ve acıyandır.

AÇIKLAMA

"Ey iman edenler, Musa'ya eziyet etmiş olanlar gibi olmayın."

Yüce Allah, bu ayette, bu ümmetin mü'minlerine, onları nebilerine eziyet etmekten menederek sesleniyor ve pek çok yerde Musa'ya eziyet eden İsrailoğulları gibi olmamalarını bildiriyor.

İsrailoğullarının eziyetlerinden biri de Müslim'in rivayeti olan şu hadiste zikredilen olaydır:

"İsrailoğulları çıplak olarak yıkanırlar, birbirlerine bakarlardı. Hz. Musa (a.s.) ise tek başına yıkanırdı. Onlar şöyle demişlerdi: "Musa'nın vucudundaki ayıplar ve hastalıklar bizimle beraber yıkanmasını engelliyor." Bir gün Hz. Musa yıkanmaya gitti. Elbisesini bir taşın üzerine koydu. Yıkanmaya başla-

dı. Birden bire taş elbiselerle oradan gitmeye başladı. Musa da onun ardından yürüyordu. Taş, İsrailoğullarından bir topluluğun önünde durdu. Onlar gördüler ki, Hz. Musa'nın vucudunda herhangi bir hastalık veya ayıp yoktur.

"İşte Allah, Hz. Musa'yı onların söylediklerinden beraat ettirdi, ayetinin manası budur. Musa'nın Allah katında büyük bir kıymeti vardı."(1)

Rasûlüllah için meydana gelen eziyetlerden biri de münafıklar tarafından hanımının fuhuşla itham edilmesi olayıdır. "yine malı aramızda, Allah'ın rızası doğrultusunda pay et veya ey Allah'ın Rasûlü hakkımızda adil davran," gibi sözleriyle eziyet etmeleridir. Bu söz üzerine Rasûlüllah o kişiye; "yazıklar olsun sana, ben adil davranmazsam, kim adil davranır?" buyurmuşlardır.

Rasûlüllah şöyle buyururdu:

"Allah Musa'ya rahmet etsin. O, benden daha fazla eziyet görmüş ve sabretmişti."

İşte 69. âyetin işaret ettiği mana budur.

70. âyette Allah peygamberlerine yapılan eziyetten menettiği ve Hz. Muhammed ümmetinin de Hz. Musa'nın kavmi gibi olmamalarını emrettiği mü'min kullarına iki şeyi emretmek için sesleniyor:

Birincisi; Allah'tan korkmak. Çünkü o şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler, yani Allah ve Rasûlünü tasdik edenler, Allah'tan, O'nun azabından korkun. O'nun farzlarını eda edin ve haramlarından kaçının."

İkincisi ise doğru söz söylemeyi yüklenmek. Allah bu iki iş üzerine işlerin düzelmesini ve günahların affını bina etmiştir. Çünkü doğru söz ve bunu yüklenmek, iş ve sözleri faydalı neticeli kılan şeylerdendir. Dolayısıyla nefsin temizlenmesi ve ruhun arınması sonucunu doğururlar.

Allah, sonra onlar müjdeleyerek şunu haber veriyor:

"Kim Allah'a ve Rasûlüne emir ve nehiy hususunda itaat ederse, büyük bir başarı kazanmış demektir. Bu başarı da iki dünya saadetidir. Korkulacak her şeyden kurtuluş ve istenilen her şeyin elde edilmesi. Ateşten kurtulup cennete girmek de Allah'a ve Rasûlüne itaate bağlıdır. İşte 71. âyetin işaret

(1) Hz. Musa'nın elbisesini taşın üzerine koyması konusunda ilim ehli şöyle demiştir: "Hz. Musa'nın yaptığı gibi, kimsenin olmadığı zaman çıplak bir şekilde suya girmek caizdir. Bu cevaz müstehablığa zıt değildir. Çünkü yıkanırken örtülü olmak ihtilafsız olarak müstehaptır.

ettiği mana budur. Muhakkak ki biz emaneti göklere, yere ve dağlara sunduk. Allah uyararak ve sakındırarak şunu haber veriyor. Biz emaneti sunduk."

Bu emanet dini yükümlülükleri ve insana, geri teslim edinceye kadar koruması için bırakılan emaneti kapsamaktadır. Allah emirlerini, göklere, dağlara ve yere sunmuş, onlar da sözü anlamışlar ve cevap vermişlerdir. Neticede de sevaba karşılık emaneti yüklenmeyi kabul etmemişlerdir, onun neticesinden korkmuşlardır. Allah emirlerini insanoğluna sunmuş, netice de insanoğlu da sevap ve cezayla onu yüklenmiştir. İnsanlar ve cinler Allah'ın emirlerini yerine getirebilecek şekilde yaratılmıştır. Diğer varlıkların insanlar ve cinler kadar sorumlulukları yoktur. Bununla beraber bütün varlıklar Allah'ı tesbih ederler.

"İki yüzlü erkeklere ve kadınlara, ortak koşan erkeklere ve kadınlara şirk ve nifakın neticesi olarak, Allah azab etsin, inanan erkekleri ve inanan kadınları da bağışlasın."

Yüce Allah, bütün insanlara İslâm'a göre yaşama sorumluluğu yüklemiştir. Ancak bazıları bu görevi kabul ederken bazıları da Allah'ı inkar etmişlerdir. Allah-u Teâlâ da kullarının İslâm'a göre yaşamaları için tevbe kapısını ölünceye kadar rahmetinden dolayı açık bırakmıştır. Sonuç olarak Allah'ın emrine göre hareket edenlerin cennete, inkar edenlerin de cehenneme gireceklerini de Allah bildirmiştir.

"Allah bağışlayan ve acıyandır."

Bunun eserlerinden biri de Allah'ın mü'minlerin tevbesini kabul etmesi, onları bağışlaması ve Cennet'e sokarak onlara acımasıdır. Her işinde hakim olan Allah'ı tenzih ederiz.

SONUÇ

1- Emirlerini yaparak, yasaklarından sakınarak, Allah'tan korkmak gerekir.

2- Amellerin güzel olması için nefsin temiz olmasını ve hayatın hoş olmasını meydana getirmesi, kişinin söz ve fiillerde doğru olmasına bağlıdır. Bu söz ve fiil de, yalan ve yan çizmeye zıt olan doğru sözdür.

3- Allah'a ve Rasûlüne itaat, iki dünyada başarıya ulaşmanın ve kurtulmanın yoludur.

4- Emanete riayet etmek, onu yerine getirmek ve hiç kimsenin emanete

ihanet etmemesi gerekir.

5– İnsanın zulüm ve cehalet, küfür ve zayıflık gibi özelliklere sahip olması bu sıfatların tedavisini gerektirir. Bunların tedavisi ise Mearic Suresi'nde açık bir şekilde açıklanmıştır.

Sûre 34
Sebe Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 54

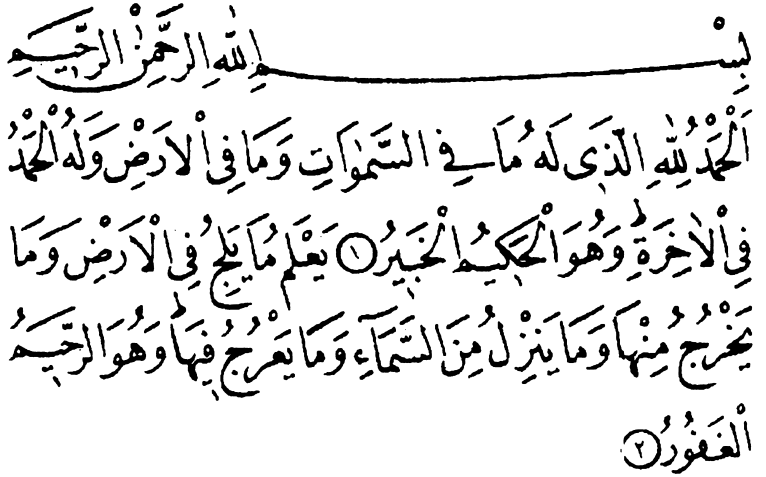
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ
فِي الْآخِرَةِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ① يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا
يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ وَهُوَ الرَّحِيمُ
الْغَفُورُ ②

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Hamd, göklerde ve yerde bulunanların hepsi kendisinin olan Allah'a mahsustur. Ahirette de hamd O'na mahsustur.O, hüküm ve hikmet sahibidir; her şeyi haber alandır.

2- Yerin içine gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya çıkanı bilir. O çok esirgeyen, çok bağışlayandır.

SÖZLÜK

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ	Hamd, Allah'a mahsustur. Yani güzellikle tavsif etmek Allah için gerekli ve O'nun hakkıdır.
اَلَّذِى لَهُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَ مَا فِى الْاَرْضِ	Yerde ve göklerde yaratma, mülk, idare ve çekip çevirme açısından ne varsa hepsi onundur.
وَ لَهُ الْحَمْدُ فِى الْاٰخِرَةِ	Ahirette de hamd O'na aittir. Orada O'na, Cennet bahçelerinde iken Allah'ı hamdederler. Aynı şekilde dünyadayken de hamd O'na aittir.
وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ	O, fiillerinde hikmet sahibi ve kullarının yaptığından haberdar olandır.
يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ	Yere gireni bilir. Yere giren yağmur, ölü ve hazineleri bilir.
وَ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا	Oradan çıkan bitki, göze ve madenleri de.

وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ Gökten inenleri, melekleri, yağmuru ve rızıkları da bilir.

وَ مَا يَعْرُجُ فِيهَا Oraya yükselenleri, melekleri, kulların amellerini ve öldükten sonra ruhlarını da bilir.

وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ O mü'minlere acıyan ve tevbe edenleri bağışlayandır.

AÇIKLAMA

Sebe sûresinin ilk âyetinde, Yüce Allah kullarına haber veriyor ki, hamd ve şükür O'na aittir. Yaratılmışlara ait değildir. Gerçekte sadece O'na hamd edilir. Yaratılmışlara gelince, onlara emredilen her hamdetme, Allah'ın onlara ihsanındandır. Dolayısıyla gerçekte hamd edilmeyi sadece Allah hak eder. Yine Allah hamdi ve şükrü gerektiren şeyi haber veriyor. Bunları gerektiren şey, yerde ve göklerde yaratma, malik olma, idare ve çekip çevirme açısından ne varsa hepsinin ona ait omasıdır. Allah'dan başka hiç kimsenin bir şeyi yoktur. Bu dünyada böyledir. Ahirette de hamd sadece ona aittir. Çünkü Allah dostlarına ikramda bulunur, onları cennette ikamet ettirir. Onlar da O'na hamd ederler. O kullarının işlerini çekip çevirmede ve onların idaresinde hikmet sahibidir. Kullarının halinden haberdardır. Kullarının işledikleri amellerini de kalplerinde taşıdıkları niyetlerini de gören ve bilendir.

"Yere giren yağmur, hazine ve ölüleri, oradan çıkan bitki, maden ve suları, gökten inen yağmur, melek ve rızıkları ve oraya çıkan melek ve kulların amellerini bilir."

Bu kudret, yücelik ve kemalle birlikte o mü'min kullarına merhamet eden ve tevbe edenleri bağışlayandır. İlahi zatına ait bu sıfatlarla ki, bu sıfatlar yücelik, herşeye kadir olma ve her türlü noksanlıktan münezzeh olma sıfatlarıdır, başkası değil de sadece Allah kulluk edilmeye hak sahibidir. Başkaları için söylenen bütün ilahlık iddiaları batıldır, yalandır, terkedilmesi, yapanın terkedinceye veya ondan ayrılıncaya kadar kınanması gerekir.

SONUÇ

1- Allah için kalp, dil ve azalarla hamd ve şükür gerekir.

2- Hamd, ancak her türlü noksan sıfatlardan beri olan Allah'a aittir.

3- Ahirette sadece Allah'a hamdedilecektir.

4- Allah bütün yaratılmışlardaki içte ve dışta bulunan her şeyi bilir.

5- Allah yaratma ve ibadet edilme konusunda tekdir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي
لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ
وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ
مُبِينٍ ۝٣ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُمْ
مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝٤ وَالَّذِينَ سَعَوْ فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ
أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ ۝٥ وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ
الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ
الْحَمِيدِ ۝٦

3- İnkar edenler: "O saat bize gelmez," dediler. De ki: "Hayır gaybı bilen Rabb'im hakkı için o, mutlaka size gelecektir. Göklerde ve yerde zerre ağırlığınca bir şey, O'ndan gizli kalmaz. Ne bundan küçük, ne de bundan büyük hiçbir şey yoktur ki apaçık bir Kitapta olmasın.

4- Her şeyi apaçık bir Kitapta tesbit etmiştir ki, inanıp iyi işler yapanları mükâfatlandırsın. Onlar için mağfiret ve güzel bir rızık vardır.

5- Ayetlerimiz hakkında bizi aciz bırakmaya çalışanlara gelince: Onlar için de kötü ve acı bir azab vardır.

6- Kendilerine bilgi verilenler, Rabbinden sana indirilenin, gerçek olduğunu, mutlak galib ve hamde layık olan Allah'ın yoluna ilettiğini görürler.

SÖZLÜK

لاَ تَأتِينَا السَّاعَةُ	Kıyamet bize gelmez.
لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ	O'ndan gizli kalmaz.
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ	Zerre ağırlığı bir şey.
وَ لاَ أَصْغَرُ مِنْ ذَلِكَ وَ لاَ أَكْبَرُ	Zerreden ne daha küçüğü, ne de daha büyüğü.
اِلاَّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ	Ve apaçık bir kitapta bulunmasın. "Levhi Mahfuz"da mevcuttur, orada yazılıdır.
لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا	İman edenleri mükafaatlandırsın diye. Yani o ameli -Levh-i Mahfuz'da- sahibini hesaba çekip mükafaatlandırmak için sabit kılsın.
وَ الَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ	Âyetlerimizi iptale çalışan ve bu yolda bütün güçleriyle gayret gösterenler. Bize üstün gelmeye çalışıp bizim âciz kalacağımızı zannederek gayret gösterenler, bizim kendilerini hesaba çekmiyeceğimizi sanmasınlar.
عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ اَلِيمٍ	Onlar için en çirkin ve elim azab vardır.
وَ يَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ	Kendilerine ilim verilmiş olanlar görürler, bilirler. Bunlar Abdullah b. Selam ve arkadaşları gibi ehli kitap alimleridir.
اَلَّذِينَ أُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي اِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ	Sana indirilen, yani Allah tarafından vahyedilen, Kur'an'ın gerçek oduğunu, mutlak galib ve hamde layık olanın, rızasına ulaştırır. Aziz ve Hamid'in yoluna götürdüğünü bilirler. Bu yol İslâm yoludur. Aziz, izzet sahibi, hamid ise övülen demektir.

AÇIKLAMA

Daha önce geçen ayetler ilahlık ve Rablik konusunda Allah'ın tekliğini ortaya koyduktan sonra bu ayetlerde de Allah, öldükten sonra dirilme ve hesab inancını anlatıyor. Allah öldükten sonra dirilme ve hesabı inkar edenlerin söylediklerini haber vererek şöyle buyuruyor: "kafirler dediler ki, kıyamet bize gelmez."

Bu onların yeniden dirilmeyi inkar etmeleriydi. Çünkü kıyamet yok olma ve ondan sonra tekrar dirilmek demektir. Allah Rasûlüne, onlara şöyle demesini emrediyor: Evet, Rabbime yemin ederim ki, kıyamet size gelecek. Pey-

gamber, onlar için Allah'a yemin ederek isteseler de istemeseler de kıyametin onlara geleceğini söylüyor. Sonra Allah ilim sıfatıyla kendini övüyor. Çünkü yeniden diriltme kudrete dayalı olduğu gibi bilgiye de dayalıdır. Kudret ortada mevcuttur. Çünkü Allah insanları yaratmış, onlara rızık vermiş ve onları öldürecektir. Bilgi konusunda da.

"Allah gaybın bileni olduğunu haber veriyor."

Gayb, yerde ve göklerde gözden uzak olan her şeydir. Allah, yine O'nun ilminden, göklerde ve yerde zerre miktarı bir şeyin gizli kalamayacağını haber veriyor. Ne bundan daha büyük, ne de bundan daha küçük bir şey yoktur ki, apaçık bir kitapta bulunmasın. Bu kitap, Allah'ın her hadiseyi yazdığı, kendi katındaki levhi mahfuz diye adlandırdığı kitaptır. Dolayısıyla, âlemde ister bir hareket, isterse bir hareketsizlik olsun, onun vakti ve sureti 'levhi mahfuz'da bulunur. İşte üçüncü ayetin manası budur.

Dördüncü ayette Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"İnanıp iyi işler yapanları mükafaatlandırsın. "Çünkü olayları küçüğüyle, büyüğüyle ve yeniden dirilmeyi yazmadaki hikmet, iman edenleri, yani Allah'ı ve Rasûlünü tasdik edip iyi işler yapanları mükafaatlandırmaktır. Salih ameller, farz ve sünnetlerin mükafaatları karşılığında eda edilmeleridir.

İşte onlar için günahlarının mağfireti ve Cennet'te bol rızık vardır.

"Âyetlerimiz hakkında bizi âciz bırakmaya çalışanlara gelince, onlar için de çok kötü ve acı bir azab vardır."

Allah burada, mü'minlerin mükafaatlarını açıkladıktan sonra kafirlerin cezasını açıklıyor. Yani Allah'ın ayetlerini inkar konusunda gayret sarfedenlere gelince. Çünkü onlar ayetler hakkında kahinin sözü, şiir ve evvelkilerin hikayeleri demişlerdi. Neticede de inanmamışlar ve bunlar Allah'ın birliğini kabul etmemişlerdir. Onlar için çok kötü ve acı bir azab vardır. Bu ayette geçen "ricz" kelimesi, ağır azab demektir. "Elim" kelimesi ise acı veren anlamındadır.

Kendilerine bilgi verilenler, yani Abdullah b. Selam ve arkadaşları gibi iman etmiş, ehli kitap, Rabbin tarafından sana indirilen Kur'an'ın gerçek, aziz ve hamid olanın yoluna götürücü olduğunu bilirler. Ehli kitap, Kur'an'ın, Tevrat'ta bulunan kaza -kader inancına ve de amellerin küçüğüyle- büyüğüyle, Allah'ın inanan ve inanmayanlara karşılığını vermesi için levhi mahfuzda yazılması inancına uygun olması nedeniyle Kur'an'ın hak olduğunu bilirler. İşte

altıncı ayetin manası budur.

SONUÇ

1- Tevhid inancından sonra kaza kader inancı ortaya konmuştur.

2- Kaza ve kaderin ve bütün hadiselerin "levhi mahfuz" adlı kitapda yazılı olduğu ortaya konmuştur.

3- Kitap ehlinin (hristiyan ve yahudilerin) İslâm'ın doğruluğuna şahitlik etmeleri istenmiştir.

4- Nübüvvet, yani peygamberlik ortaya konmuştur. Çünkü Kur'an nübüvvetin bir bölümü ve kabul edilen delilidir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ
يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾
أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ ۗ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ
الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾

7- İnkar edenler, dediler ki: "Siz tamamen dağılıp parçalandıktan sonra mutlaka yeni bir yaratılış içinde olacağınızı size

haber veren bir adamı gösterelim mi?"

8- "Allah'a yalan mı uydurdu, yoksa kendisinde delilik mi var?" Hayır, ahirete inanmayanlar, azab ve uzak bir sapıklık içindedirler.

9- Onlar gökten ve yerden önlerinde ve arkalarında bulunanı, kendilerini her yandan kuşatan göğü ve yeri görmüyorlar mı? Dilesek onları yere batırırız, ya da üzerlerine gökten parçalar düşürürüz. Şüphesiz bunda Rabb'ine yönelen her kul için ibret vardır.

SÖZLÜK

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا — İnkar edenler birbirlerine hayretle dediler ki.

هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَى رَجُلٍ — Size bir adamı, Muhammed'i gösterelim mi?

اِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ — Siz iyice parçalandıktan sonra.

اِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ — Mutlaka siz yeni bir yaratılış içinde, yani siz bir yaratılışla yaratılacaksınız. Sizin hiçbir şeyiniz eksik olmayacak.

اَمْ بِهِ جِنَّةٌ — Yoksa ona bunları hayal ettiren bir deliliği mi var?

بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَ الضَّلَالِ الْبَعِيدِ — Hayır, ahirete inanmayanlar azab ve uzak bir sapıklık içersindedir. İş, müşriklerin söylediği Allah'a iftira veya onun deli olması sözü gibi değildir. Aksine gerçek ve sabit olan şey, ahirete inanmayanların, ahirette azab ve dünyada uzak bir sapıklık içinde olduklarıdır.

اَفَلَمْ يَرَوْا — Görmediler mi? Bakmıyorlar mı?

اِلَى مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَ مَا خَلْفَهُمْ — Önlerinde, arkalarında, üstlerinde ve altlarında bulunan yer ve göğe. Çünkü onlar her yönden, gök ve yer tarafından kuşatılmışlardır.

اَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا — Ya da üzerlerine gökten parçalar düşürürüz.

اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً — Şüphesiz bunda Allah'ın kudretine açık bir alamet ve kesin bir delil vardır.

لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ — Rabbine yönelen, bütün işinde ona dönen her mü'min kul için.

AÇIKLAMA

Ayetler, yeniden dirilme ve hesaba inanma konusuna devam ediyor. Al-

lah (c.c.) müşriklerin ahiret hayatını uzak görme, onu alaya ve hafife alma konusunda aralarında konuştukları sözleri zikretmezden önce, bu ayetlerde Allah yeniden dirilme inancını izah etmiştir. Allah onların sözlerini hikaye ederek şöyle buyuruyor:

"Kafirler, yani Mekke müşrikleri bir birlerine hayret ederek şöyle dediler: Size, siz tamamen dağılıp parçalandıktan sonra mutlaka yeni bir yaratılış içinde olacağınızı haber veren bir adamı gösterelim mi?"

Yani size, siz ölüp etleriniz parçalanıp, kemikleriniz kırılıp, toprak olduğunuzda, siz iyice parçalanıp, hiç bir şeyinizin bir birine bitişik olmadığı halden sonra yeni bir yaratılışla, yeniden yaratılacağınızı haber veren, Muhammed adındaki bir adamı gösterelim mi?(1)

"Allah'a yalan mı uydurdu?"

Muhammed bu söz ve yalanı kendi tarafından mı Allah'a isnad etti ve öldükten sonra hesab ve ceza için insanların yeniden diriltileceğini asılsız olarak mı iddia etti?

"Yoksa O'nda bir delilik var da, Muhammed'e yeniden dirilme şekillerini ahirette cereyan edecek olayları hayal mi ettiriyor? Oysa Muhammed doğru haber veriyor ve ona inanmaya çağırıyor." diyorsunuz?

Burada Allah onların yalan ve boş sözlerini reddetmiş ve şöyle buyurmuştur.

"Hayır, ahirete inanmayanlar azab ve uzak bir sapıklık içindedirler."

İşin aslı, kafirlerin, "Allah'a yalan mı uydurdu, yoksa kendisinde delilik mi var?" demeleri gibi değildir. Gerçek olan, ahirete inanmayanlar kıyamet günü azab, bu dünyada ise bugün uzak bir sapıklık içersindedirler. Onların kötülükleri ahireti yalanlamalarından dolayı başlarına gelmiştir.

Sonra Allah, onları, belki peygamberle alay ve dalga geçmeden vaz geçerler diye tehdit ederek şöyle buyuruyor:

"Onlar önlerinde ve arkalarında bulunan gök ve yere bakmadılar mı?"(2)

---

(1) Âyetteki soru, arz içindir. Aynen "seni temize çıkaracak şeyi sana göstereyim mi?" ayetinde olduğu gibi. Ayette geçen soru her ne kadar arz için olsa da kinaye yollu hayret ifade edilmiştir. Yani "size şaşılacak bir şey göstereyim mi?" demektir.

(2) Önlerinden maksad, insanın ilerde karşılaşacağı yer ve gök hadiseleri, arkalarından maksad ise insanın ötesinde cereyan eden yer ve gök hadiseleridir.

Onlar, bakmadılar mı, üstlerinden, altlarından, önlerinden ve arkalarından yani, altlarından yer, üstlerinden gök tarafından nasıl kuşatılmışlardır.

Eğer "dilersek, onları yerin dibine geçiririz, onlar da oraya dönerler, ya da gökten üzerlerine parçalar düşürürüz son kişiye kadar onları helak ederiz de kaçacak yer bulamazlar."

Evet kaçacak yerleri yoktur. Onlar her ne kadar süratle kaçsalar da gök üstlerinde, yer de altlarında olacaktır. Allah onlardan üstündür. Dilerse onları yerin dibine geçirir. Ya da gökten üstlerine parçalar düşürür.

Hiç şüphesiz bunda hakka yönelen her kul için ibret vardır. Yani zikredilen bu yerin ve göğün kuşatmasında, Allah'ın dilediğini yerin dibine geçirmesinde veya üzerine gökten parçalar yağdırmasında -böyle kullar için, Allah'ın kendini, Rasûlünü ve ahireti yalanlayanlardan dilediğini yok etmeye gücünün yettiğine- açık bir alamet ve delil vardır. Zikredilenlerin delil olması, sadece hakka yönelen kullar için söz konusudur. Çünkü tevbe eden kişi, günah işleyip Allah'tan korktuğu için, tevbe ederek Rabbine yönelen kişidir. Öyleyse Allah'tan korkan kişi, önünde göğün ve yerin insanı kuşatması, Allah'ın yerin dibine geçirmeye veya gökten üzerlerine parçalar indirmeye gücü yetmesi konusunda açık delil bulandır.

SONUÇ

1- Müşrikler peygamberle alay ediyor, hafife alıyor ve O'nu yalanlıyorlardı.

2- Yeniden dirilme izah edilmiş, O'nu yalanlayanların aleyhine azabla hükmedilmiştir.

3- Allah'tan korkmak ve sakınmak, sonuçta inanıp O'na kulluk etmek ve birliğini kabul etmek için Allah'ın insanı kuşatan kudretine bakışların çevrilmesi gerekir.

4- Allah'a yönelmek fazilettir ve O'na yönelen şereflidir. İnabet, yani yönelmek günah ve suçtan sonra tevbeye dönme manasındadır. Münib ise her şeyde Rabbine dönen demektir.

5- Kafirlerin dünyada iken Allah'ı ve peygamberini inkar ettiklerinden, Kur'an'ı ve emirlerini reddettiklerinden, Allah'ın hükümleriyle alay ettiklerinden, ahirette cehennem azabıyla cezalandırılacakları haber verilmiştir.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ
يَٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾ أَنِ ٱعْمَلْ
سَٰبِغَٰتٍ وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ﴿١١﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۖ
وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ۖ وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ
وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾ يَعْمَلُونَ
لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَٰرِيبَ وَتَمَٰثِيلَ وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ وَقُدُورٍ
رَّاسِيَٰتٍ ۚ ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ ٱلشَّكُورُ
﴿١٣﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ إِلَّا دَآبَّةُ
ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ أَن لَّوْ
كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾

10- Andolsun, Davud'a, tarafımızdan bir üstünlük verdik: "Ey dağlar, onunla beraber tesbih edin. Ve ey kuşlar siz de onun tesbihine katılın!" dedik ve ona demiri yumuşattık:

11- "Geniş zırhlar yap, dokumasını ölçülü yap ve hepiniz iyi işler yapın. Çünkü ben yaptıklarınızı görmekteyim." diye vahyettik.

12- Süleyman'a da, sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü bir aylık mesafe olan rüzgarı boyun eğdirdik ve onun için katran petrol kaynağını da akıttık. Rabb'inin izniyle cinlerin bir kısmı, onun önünde çalışırdı. Onlardan kim buyruğumuzdan sapsa, ona alevli azabı taddırırız.

13- Ona dilediği gibi kaleler, manzaralar, havuzlar kadar geniş leğenler, sabit kazanlar yaparlardı. "Ey Davud ailesi, şükredin!" Kullarımdan şükreden azdır.

14- Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun öldüğünü, ancak değneğini yiyen bir ağaç kurdu gösterdi. Kurdun yemesiyle değnek çürüyüp de, ona dayalı duran Süleyman yıkılınca onun öldüğü anlaşıldı ve anlaşıldı ki, eğer cinler gaybı bilselerdi, o küçük düşürücü azab içinde kalmazlardı.

SÖZLÜK

وَ لَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُودَ مِنَّا فَضْلاً — Davud'a katımızdan üstünlük, yani nübüvvet ve liderlik verdik.

يَا جِبَالُ اَوِّبِى مَعَهُ — Dedik ki, ey dağlar onunla beraber tesbih edin.

وَ الطَّيْرَ — Kuşlarla beraber. Kuşlar siz de tesbih edin.

وَ اَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ — Biz onun için demiri, dilediği gibi yoğuracağı hamur gibi yumuşak kıldık.

اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ — Savaşanları örtecek ve onu kılıcın darbesinden koruyacak uzun zırhlar yap.

وَ قَدِّرْ فِى السَّرْدِ — Halkaya uygun çivi yap. Bu nedenle çivi ne kaba, ne de ince olsun. Yani uygunsuz olması neticesinde zırhın bozuk olması ve faydalanılamaması söz konusu olacağından, halkaya göre çivi yap.

وَ لِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَ رَوَاحُهَا شَهْرٌ — Süleyman'a da sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü bir aylık mesafe olan rüzgarı boyun eğdirdik.

وَ اَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ — Onun için katran kaynağını da, yani bakır kaynağını da akıttık.

وَ مَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ — Onlardan kim Süleyman'a itaatten döner, ona itaat etmezse, ona da alevli azabı tattırırdık.

مِنْ مَحَارِيبَ	Meharib kelimesi, içinde ibadet edilmesi için caminin kenarına konan mihrablar.
وَ جِفَانٍ كَالْجَوَابِ	Büyüklükte, kuyuların çevresindeki su toplanılan havuzlar gibi çanaklar.
وَ قُدُورٍ رَاسِيَاتٍ	Büyüklüğü nedeniyle yerinden oynamayan, sacayaklar üstünde, sabit büyük kazanlar.
الاَّ دَابَّةُ الْاَرْضِ	Ağaç kurdu.
تَأْكُلُ مِنْسَأَتَهُ	Onun değneğini yiyen. "Minseetehu" Habeşistan dilinde değnek demektir.
فَلَمَّا خَرَّ	Süleyman ölü olarak yere düşünce.
تَّبَيَّنَتِ الْجِنُّ	Cinler için açığa çıktı ve bildiler ki.
فِى الْعَذَابِ الْمُهِينِ	Aşağılayıcı azab içersinde. Bu azab zor işlerde Süleyman'a hizmet etmeleridir.

AÇIKLAMA

Allah (c.c.) bu ayetlerde, itaate teşvik ve isyandan sakındırmak için mü'min kullarına verdiği nimetin ve kudretinin delillerini açıklamaktadır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki biz, Davud'a katımızdan üstünlük verdik."

Bu üstünlük, peygamberlik, Zebur kitabı ve saltanattır.

"Dağlara dedik ki, Davut'la beraber tesbih edin. Kuşlara da aynı şekilde emrettik."

Dolayısıyla Davut tesbih edince, dağlar ve kuşlar onun tesbihini tekrar ederdi. Bu iş, sadece Allah'ın gücünün yeteceği boyun eğdirmedir.

"Biz onun için demiri yumuşattık."

Bu ise başka bir lutuftur. Bu, ona demirin boyun eğdirilmesi ve onun için, sanki dilediği gibi tasarrufta bulunacağı hamurmuş gibi, demirin yumuşak kılınmasının anlatılmasıdır. Ona dedik ki, savaşta örtüneceğin uzun bol zırhlar yap. Çivisini ölçülü yap. İyi işler yapın. Bana itaat edin, isyan etmeyin, farzları ve vacibleri eda edin, günah ve haramları terkedin. Çünkü ben sizin yaptıklarınızı görenim. Bu ayette müjde ve tehdit vardır. Çünkü amelleri bilmek, eğer ameller iyiyse sevab vermeyi, kötüyse cezalandırmayı gerektir-

mektedir.

"Biz, Davud'un oğlu Süleyman'a da rüzgarı boyun eğdirdik."

O rüzgarın sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü bir aylık mesafedir. Yani o rüzgar sabahleyin bir aylık mesafe yol kateder, akşamleyin de o kadar, yani gündüzün ortasından geceye kadar bir aylık yol alır. Dolayısıyla o bir günde iki aylık kadar yol katetmiş olur. Olay şu idi: Süleyman'ın ağaçtan bir biniti vardı. İnsanlar ve malzemeler ona konur, cinler onu yerden kaldırırdı. İyice yükselince bir rüzgar gelir onu taşırdı. Sonra o rüzgar yumuşak bir rüzgara dönüşürdü. Süleyman bu gemiyi istediği şekilde, taşıyacağı ve duracağı her yere, tamamen bir uzay aracı gibi yönlendirirdi.

"Biz onun için katran kaynağını akıttık."

Burada geçen katran, bakır madenidir. Allah, Davud için nasıl demeri yumuşatmışsa, işlemesi için Süleyman'a da bakır madenini akıtmıştır ki, Süleyman ondan dilediği alet ve edavatı yapsın.

"Rabbinin izniyle cinlerin bir kısmı onun önünde çalışırlardı."

Biz, onun önünde -yani gözetimi altında- onun için istediği dünya işlerini yapan, cinlerin bir kısmını O'nun emrine vermiştik. Bu, dilediğini dilediğinin emrine vermeye kâdir olan Allah'ın izniyle oluyordu.

"O cinlerden kim -bizim emrimizden- yapmalarını emrettiğimiz ve sorumlu tuttuğumuz şeyden dönerse, o alevli azabı tattırırız."

Bu tattırma, kıyamet gününde olacaktır. Onun için istediğini yapar O'nun huzurunda, ibadet etmek için mescidlere bitişik mihrablar, bakırdan veya ağaçtan büyük su kapları, havuzlar kadar geniş leğenler ve sabit kazanlar yapan cinleri açıklamaktadır. Cifan kelimesi, cefne kelimesininin çoğuludur. Büyük leğen demektir. Cevab kelimesi ise, büyüklük bakımından havuz gibi demektir. Cabiye kelimesi, kuyu suyunun boşaltılıp sonra da ziraat mahsullerinin sulandığı havuza denir. "Kudurin Rasiyatin, cümlesinin manası ise, yerinden oynamayan, daima yerinde duran, içinde yemek pişirilen büyük kazanlar yapıyorlardı, demektir. Onların oynamamasının nedeni çok büyük olmalarıdır. Râsiyat, sacayak üzerinde sabit olan duran manasındadır.

"Biz onlara dedik ki: Ey Davud ailesi, şükredin yani, Allah'a bu üstün kılış ve nimet verişe karşılık şükür için salih ameller yapın."

Namaz kılın, zekat verin ve Rabbinize emir ve nehyinde itaat edin ki, bu, sizin Allah'ın nimetlerine karşılık şükrünüz olsun. Rivayete göre onlara bu

emir verildiğinde Davud (a.s.) ailesine şöyle demiştir: Gündüz benim işimi kim yürütebilir. Çünkü ben gece siz de Allah'a ibadet edeceğim." Allah'a şükür için namaz kılınız. Mescidlerinde gece ve gündüzün herhangi bir vaktinde rukü ve secde halinde iken görmek istediğimi gördüm. Cinlerin gaybı bilmediklerine şu hadise delil olarak yeter Süleyman (a.s.) mihrabda namaz kılarken ayaktayken vefat etmişti. Kullarımdan pek azı şükreder. Bu gerçeğin haber verilmesidir. Allah doğruyu söylemiştir. Allah'a nimetine karşılık şükredenler azdır. Her zaman ve her mekanda bir yandan kalpleri cehalet kapladığı, bir yandan da insanlar, Rablerini ve nimet vereni tanımadıkları için bu böyledir.

Biz Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun öldüğünü onlara, onun âsasını yiyen yerdeki bir kurtçuk gösterdi. O kurtçuk asayı yediğinde Süleyman yere kapaklandı. Bunun nedeni şuydu: Süleyman, cinlerin iddia ettikleri gibi gaybı bilmediklerini insanların bilmeleri için, ölümünün cinlerden gizlenmesini Allah'tan istemişti. Bu sebeble Süleyman mihrabda namaz kılarken asasına dayanmış bir vaziyette vefat etmişti. Cinler öldüğünü bilmeden çalışıyorlardı. Eğer onlar gaybı bilselerdi, Süleyman'ın ölümünü bilirlerdi. Onlar uzun müddet Süleyman'ın hizmetinde ve zor işinde çalıştıkları zaman onlar hiçbir şey bilmiyorlardı. İşte "Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman onun öldüğünü ancak değneğini yiyen bir ağaç kurdu gösterdi. Süleyman yıkılınca anlaşıldı ki, eğer cinler gaybı bilselerdi, Süleyman'ın cinlere isyanları ve itaat etmeleri sebebiyle verdiği küçük düşürücü azab içinde kalmazlardı."(1) âyetinin anlamı budur.

SONUÇ

1- Allah Davud ailesine ikramda bulunmuş. Davud ve Süleyman'a mucizeler vermiştir.

2- Allah yolunda cihad için silah ve harb aleti yapmak farzdır.

3- Süleyman'ın biniti uçakların yapımından binlerce yıl öncedir.

---

(1) Âyet şu konuda açıktır: Cinlerden bir kısmı gaybı bildiğini iddia eder, cin ve insanlardan kardeşlerini sapıtırlar. Şu cinler için açığa çıkmıştır ki, gaybı bilme iddiası boştur. Aynı şekilde insanların böyle iddiaları da boştur. Çünkü cinler gaybı bilmezler. Eğer bilselerdi, Süleyman'ın vefatını bilir, çalışmayı bırakır ve uzağa kaçarlardı.

4- Bizden öncekilerin hükümleri bizim için de geçerlidir, ancak delilin, bizim için yasak olduğunun belirtilmesi durumunda biz o hükmü uygulayamayız.

5- Nimetlere karşı şükretmek gerekir, şükrün en önemlisi namaz ve namazın çokça kılınmasıdır.

6- Gaybı sadece Allah bilir.

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ
كُلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾
فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ
جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾
ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا ۖ وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾
وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً
وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ ۖ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ﴿١٨﴾
فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ
أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ
شَكُورٍ ﴿١٩﴾

15- Andolsun. Sebe oğullarının oturdukları yerlerde de bir ibret vardır: O meskenler, sağdan, soldan iki bahçe ile çevrili

idi. Onlar: "Rabb'inizin rızkından yeyin de O'na şükredin! Hoş bir ülke çok bağışlayan Rab!" denilmişti.

16- Ama şükürden yüz çevirdiler; bu yüzden üzerlerine Arim selini gönderdik; onların iki bahçesini buruk yemişli, acı meyvalı ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik.

17- Nankörlük ettiklerinden ötürü onları böyle cezalandırdık; biz nankörden başkasını cezalandırır mıyız?

18- Onlarla, içinde bereketler yarattığımız kentler arasında, açıkça görünen kentler var ettik ve bunlar arasında yürümeyi takdir ettik: "Oralarda geceleri ve gündüzleri güven için yürüyün" dedik.

19- "Rabb'imiz, seferlerimizin arasını uzaklaştır, şehirlerimiz birbirine çok yakın, bunların arasını uzat da daha uzun mesafelere gidelim." dediler ve kendilerine zulmettiler. Biz de onları efsanelere çevirdik, onları darmadağın ettik. Şüphesiz bunda, sabreden, şükreden herkes için ibretler vardır.

SÖZLÜK

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ — Andolsun Yemen'li Sebe kabilesinin oturdukları yerde.

آيَةٌ — Allah'ın kudretine alâmet vardır. Bu, sağdan soldan onları çeviren iki bahçedir.

بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ — Has bir memleket, yani havası güzel, salgın hastalıklardan uzak bir memleket, Ve çok bağışlayan bir Rab.

فَأَعْرَضُوا — Allah'a şükür ve ibadetten yüz çevirdiler.

سَيْلَ الْعَرِمِ — Arim sel seddini.

ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ — Buruk yemişli acı meyvalı ılgın ağacı.

ذَلِكَ — Bu değiştirmenin nedeni onların inkarları sebebiyle cezalandırmamızdı.

الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا — İçinde bereketli yerler kıldığımız şehirler. Bu bereketli kılınan Şam şehirleridir.

قُرًى ظَاهِرَةً — Apaçık görünen şehirler. Yani Yemen'den Şam'a kadar ardar-

da bitişik şehirler.

وَ قَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ — Orada yolculuğu takdir ettik. Şöyle ki, onlar bir şehirde gündüzün kalıyor diğer bir şehirde geceliyorlardı.

فَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ — Onlardan sonra gelen kimseler için onları efsane yaptık. Yani onları helak ettik, onlardan insanlar arasında dolanan söylentiden başka bir şey kalmadı.

وَ مَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ — Onları tamamen çeşitli bölgelere dağıttık, parça parça ettik.

اِنَّ فِى ذَلِكَ لَآيَةً — Şüphesiz anlatılan bu nimet ve nimetlerin alınışında ibret vardır.

لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ — İtaate devam ve isyandan kaçmada sabreden ve nimetlere şükreden herkes için.

AÇIKLAMA

Yüce Allah Hz. Davud ailesine verdiği nimeti ve onların şükrünü anlattıktan ve kullarından pek azının, verdiği nimete şükrettiğini haber verdikten sonra Sebe halkını, onlara verdiği büyük nimeti, onların bu nimete şükretmediğini, dolayısıyla onlara ceza indirdiğini ve nimetini aldığını haber veriyor. Bu, her inkar edenin cezasıdır.

"Andolsun ki, Sebe oğullarının oturduğu yerde de bir ibret vardır. Orası sağdan ve soldan iki bahçe ile çevriliydi."

Sebe oğulları Ezd, Esunler, Himyer, Kinde, Mizhac ve Emman'dır. Emman'ın Cunum ve Buheyle oğulları ile Sebeoğullarından dört kabiledir ki, bunlar Lahm, Ceddam, Gassar ve Amiel-Summa denilen bölgeye yerleşmişlerdir. Bu kabilenin babası Sebe b. Yeşcub b. Yarub b. Kahtan'dır. "Ayet vardır." Yani bu olaylarda Allah'ın kudretine ve kullarına üstün kılışına delil vardır. Bu delil, vadiyi sağdan ve soldan çeviren, tamamı sebze ve meyva dolu iki bahçedir. özel kanallarla orası sulanırdı.

"Biz onlara dedik ki, Rabbinizin rızkından yeyin, ona, Rasûlüne iman ederek, ona ve Rasûlüne itaat ederek şükredin."

Bu belde çok hoş bir beldedir. Burası Yemen'deki Sana'dır. Havası temiz, toprağı temiz bir yerdir. Orada veba hastalığı ve akreb gibi böcekler bulunmaz. Bağışlayan bir Rab. Yani günah işleyip, tevbe edip, af dilediğinizde sizi bağışlar. Fakat bu nimetler onları şımartıp, inkar edip de şükretmedikle-

rinde aynen "onlar kendilerine gönderilen peygamberleri yalanlayarak, Allah ve Rasûlüne karşı gelerek yüz çevirdiler" âyetinde ifade edildiği gibi, Allah da onlardan yüz çevirdikleri ve şükretmedikleri için intikam almıştır. Allah'ın kulları hakkındaki kuralı budur. Biz onların üzerine Arım selini akıttık. Bu akıtma işi seddin yıkılmasıyla olmuş, sular gitmiş, ağaçlar ölmüş, yerde kıtlık olmuş orası değişmiştir. Onların bahçelerini buruk yemişli, acı meyvalı ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik. İşte bu, Allah'ın zikrinden yüz çeviren onun emrinden çıkan insanların cezasıdır.

"Bu cezayı biz onlara inkarları nedeniyle verdik. Biz ancak nankör olanı cezalandırırız."

Yani biz, bunun gibi bir cezayı ancak inkar edene veririz. Bu ceza nimetin cezaya dönüştürülmesidir.

Biz onlarla, içinde bereketli yerler kıldığımız şehirler arasında apaçık görünen –ki bu bereketli kılınan şehirler Filistin, Ürdün ve Suriye'dir– yani yerden yüksek olmaları nedeniyle görünen şehirler kıldık. Bu şehirler onların baş şehri Sana'dan Şam'a kadar yaklaşık 4700 şehirdi. Biz onlar arasında yürümeyi takdir ettik. O şehirler arasındaki mesafeler yakın kılınmıştı. Şöyle ki, yolcu azık ve su almaksızın çıkıyor, öğle vakti öbür şehirde uyuyor, öğle uykusundan sonra yola çıkıyor, diğer şehirde gece uyuyordu. Böylece Şam'a veya istediği şehre ulaşıyordu. Bu olay, sed yıkılmazdan ve onlar dağılmazdan önce geçerliydi.

"Oralarda geceleri ve gündüzleri emniyet içinde yürüyün dedik."

Onlardan meydana gelen şey ise ancak nimeti beğenmemeleri ve "ey Rabbimiz yolculuklarımızın arasını aç" demeleri ve kendilerine zulmetmeleriydi. Nimeti beğenmemeleri onları Allah'dan hal lisanıyla şunu istemeye veya şöyle demeye götürmüştü. "Ey Rabbimiz, yolculuklarımızın arasını aç." ta ki onlar azık taşısınlar, atlara binsinler ve yorgunluğu tatsınlar. Gerçekte bu istek zenginlerin, azık ve binit olmadan uzun mesafeli yolculuğa çıkmaya gücü yetmeyen fakirleri zor duruma sokmak içindi. Dolayısıyla onlar dünyada mahrumiyet azabına, ahirette ise cehennem azabına maruz bırakıldılar. Biz onları kendilerinden sonraki haberlerine nakledecek ve helak olmalarından sonra hikayelerini anlatacak kimseler için efsane yaptık. Onları darmadağın ettik. Onları çeşitli yerlere dağıttık. Öyle ki, artık onların asla bir araya gelmeleri umulmaz. Evs ve Hazreç Medine'ye -ki bunlar ensardır- Gassan Şam'a, Ezd Umman'a, Huzaa Tuhamaye gitmiş ve birer örnek olmuşlardır. Bu

konuda şöyle denir: Darmadağınık gittiler, Sebe devletinin yollarında değildiler. Şüphesiz bunda, yani, Sebeoğullarına nimet verişte, sonra da nimeti beğenmeyip inkar ettikleri için cezalandırılmalarında, itaate devam ve isyandan sakınmaya sabredenin ve nimetlere karşı şükredenin alacağı bir ibret vardır. Ey Allah'ım, bizi de sana şükredenlerden kıl.

SONUÇ

1- Allah'ın dininden yüz çevirmekten sakınılmalıdır. Çünkü bu, ne zaman bir ümmet için söz konusu olmuşsa, onun başına ceza gelmiş ve Allah nimetlerini çekip almıştır. Toplum ve fertler arasında şahid olunan nice haller mevcuttur.

2- İsraf ederek ve Allah'ın rızasının dışında harcayarak, nimete nankörlükten sakınmak gerekir.

3- Hased tehlikelidir. Bu hasedin tedavisi, çekememezlik ahlakını terketmekle olur. Yoksa ateşin odunu yakıp yemesi gibi iyilikleri de hased yer.

4- Sabr ve şükr fazilettir, sabreden ve şükredenin şanı yücedir.

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا
فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَانٍ
إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ ۖ
لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

وَلَا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ
عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ
ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾

20- Andolsun İblis, onlar hakkındaki zannını doğru çıkardı, inanan bir bölükten başka hepsi ona uydular.

21- Onun, onlar üzerinde zorlayıcı bir gücü yoktu. Ancak ahirete inananı, ondan kuşkulanandan ayırd edip bilelim diye ona bu fırsatı verdik. Rabb'in her şeyi korumaktadır.

22- De ki: "Allah'tan başka ilah sandığınız şeyleri çağırın, onlar ne göklerde ve ne de yerde zerre ağırlığınca bir şeye sahip değillerdir. Bu ikisinin yaratılmasında ve mülkünde bir ortaklıkları yoktur. Ve Allah'ın, onlardan bir yardımcısı da yoktur."

23- O'nun huzurunda, O'nun izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez. Nihayet onların yüreklerinden korku giderilince birbirlerine: "Rabb'iniz ne buyurdu?" derler. "Hakkı buyurdu" derler. O, yücedir, büyüktür.

SÖZLÜK

وَ لَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ اِبْلِيسُ ظَنَّهُ — Andolsun iblis onları saptırma zannını doğru çıkardı.

فَاتَّبَعُوهُ — İnkar, sapıklık ve saptırmada ona uydular.

اِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ — Onlardan, Ademoğullarından bir grup hariç. Bunlar mü'min olanlardır. Çünkü ona uymamış, İblis'in onlar hakkındaki zannı boşa çıkmıştır. Allah kıyamete kadar şeytanın kaybını artırsın.

وَ مَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ — Onların üzerine şeytan için hükümranlık yoktur. Yani şeytanın insanlar üzerinde hiç bir tesiri yoktur. Sadece kötülükleri süslü gösterir. kötülüğü isteyenler de şeytanın tuzağına düşer.

الاَّ لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ	Onun için gücü yetse, güzel gösterme ve saptırmayla onları yoldan çıkarması konusunda sizin ancak inanıp, salih amel işleyeni, inkar edip, kötü amel işleyenden ayırdedip bilmemiz içindir.
وَ رَبُّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ	Ey Muhammed, Rabbin her şeyi koruyandır ve O, insanlara işledikleriyle karşılık verecektir.
قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ	De ki, Allah'tan başka, ibadette Allah'a ortak olduklarını iddia ettiklerinizi çağırın.
لاَ يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَ لاَ فِي الْاَرْضِ	Onlar yerde ve göklerde zerre ağırlığında bir şeye sahip değillerdir. Tam tersine her şeyin sahibi Allah'tır.
وَ مَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ	Onların yer ve göklerde ortağı da yoktur.
وَ مَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ	Allah için kendisine dua ettiğiniz ortaklarınızdan bir yardımcısı da yoktur.
وَلاَ تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ اِلاَّ لِمَنْ اَذِنَ لَهُ	Şefaat, O'nun katında izin verinceye kadar hiç kimseye fayda vermez.
حَتّٰى اِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ	Onların kalplerinden korku giderildiğinde.
قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ	Dediler ki: Rabbiniz ne dedi?
وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ	O yüce ve büyüktür.

AÇIKLAMA

Allah (c.c.) Sebe kavmi için meydana gelen değişiklikleri ve bunun sebebinin, Şeytan'ın süslü göstermesi ve saptırması olduğunu anlattıktan sonra bütün insanların durumunu haber veriyor:

"İblis onlar hakkındaki zannını doğru çıkardı."(1)

İblis onların şehevi arzular önünde zayıf olduklarını anlayınca, mücade-

(1) Bu âyet Mekke kafirlerinin hallerini anlatıyor. Bu âyetler arasında olanlar, ibret olmaya itiraz ve bu ayetten maksad, mü'minleri Şeytan'ın hilelerine karşı ve ona uyanın kötü sonu hakkında uyarmadır. Taki ona lanet etsinler ve uymasınlar. Hasan şöyle demiştir: Adem'le Havva cennetten yeryüzüne indirilince, İblis de indirildi. İblis dedi ki, "ben kötü amellerle kazanılır. Onların soyları daha zayıf. Dolayısıyla bu, İblis'in bir zannıydı. Bu nedenle Allah bu ayeti indirdi."

lesi için kötülükleri güzel göstermeyi silah gibi kullandı. O insanlarda, onun çağırdığı şirk, israf ve isyanda ona uydular. Çok az bir grup şeytana uymadı. Bu uymayanlar, imanları konusunda sadık olan mü'minlerdir. Onlar Allah'a teslim olmuşlardır. İşte onlar, Şeytan'ın saptırmak için gücünün yetmediği Allah'ın kullarıdır. Çünkü onlar şeytana uymamışlardır. İşte yirminci ayetin işaret ettiği mana budur.

"Şeytan'ın onlar üzerinde zorlayıcı bir gücü de yoktu. Ancak ahirete inananı inanmıyandan ayırdedip bilelim diye ona bu izni verdik."

Allah Şeytan'a, vesvese ve süslü gösterme konusunda izni, ancak ahirete ve orada bulunan bahçelere inananlarla, inanmıyanları ayırdetmek için vermiştir. İznin nedeni insanların durumunun açığa çıkmasıdır. Cennet güzel amellerle, Cehennem de kötü amellerle kazanılır. Dolayısıyla ahirete inanan, sorumlulukların sıkıntısına tahammül eder, onları yerine getirir, haram olan arzulardan kaçınır, böylece de ateşten kurtulur ve cennete girer. Ahirete inanmayan vazifeyi yerine getirmez, haramdan kaçınmaz, dolayısıyla da kıyamet gününde kendisini ve kendisine tabi olanları zarara uğratır. Bu apaçık bir zarardır. Rabb'in her şeyi koruyandır. O, kullarının hayır ve şer amellerini sayar, yapmış olduğu amellere göre insanları hesaba çeker ve o amellere göre insanlara karşılık verir.

"De ki, Allah'tan başka iddia ettiklerinizi çağırın."(1)

Yani ey Muhammed, bu ayetlerde geçen açıklamalardan sonra, şirk üzere ısrarlı oldukları sürece kavminden olan müşriklere de ki, sizin ortaklarınız fayda ve zarar vermez. Onlar kıyamet günü size şefaat edecek de değildir. Yine de ki: "Onları çağırın, dinlemeniz ve bilmeniz gereken gerçek şudur: Allah'tan başka kendilerine yalvardıklarınız ve Allah'a ortak kıldıklarınız, yerde ve göklerde zerre ağırlığınca bir şeye sahip değildirler."

O putlar ne bağımsız olarak, ne de Allah'la ortak, olarak hiç bir şeye sahip değildirler.

"De ki, çağırın Allah'tan başka ilah sandıklarınızı onlar, ne göklerde, ne de yerde zerre kadar bir şeye sahip değillerdir. Orada en ufak bir nisbette ortaklıkları da yoktur."

---

(1) Bu emir, meydan okuma ve azarlama içindir. Bu ayet putları ilah kabul eden müşriklere hitaptır.

Diğer taraftan şunu da bilin ki, Allah için, sizin yalvardığınız ortaklardan hiç bir yardımcı da yoktur. Allah'ın ona ihtiyacı olduğu hükmü söylenemez. Ona yalvaralım da onun katında bize şefaatçi olsun. Başka bir şey daha var: Allah katında şefaat, hiç bir kimse için geçerli olamaz. Ancak Allah'ın şefaat olunacak kişi için şefaati kabul etmesi ve de şefaat etmeyi isteyen kimseye izin vermesi hariç. Öyleyse ilahlarınızın dünya ve ahirette size şefaat arzusu kalmamıştır. Öyleyse onlara ibadet nasıl doğru olur? Oysa onlar ne yerde, ne de göklerde zerre kadar bir şeye sahip değildirler, ne dünyada, ne de ahirette hiç bir kimseye şefaat da edemezler. Nihayet onların kalplerinden korku giderilince: "Rabbiniz ne buyurdu?" derler.

Bu âyet, kıyamet günü şefaatın nasıl olacağını açıklamaktadır. Olay şöyle olacaktır; şefaat konusunda kendisine izin verilen şefaatçı Allah'tan isteyince, Allah ona cevap verecek, o ilk önce bir korkuya kapılacaktır. Nihayet onların kalbinden korku alınınca şefaatçılar birbirlerine Rabbiniz ne buyurdu diyeceklerdir. Onlar da müjdeleyerek, Rabbimiz gerçeği buyurdu diyecekler. Yani bize şefaat konusunda izin verdi diyeceklerdir. O yücedir, büyüktür. Yani yarattıklarının üstünde zatıyla, hükümranlığı ve yetkisiyle yüce, benzeri olmayan ve kendinden başka Rab bulunmayan büyüktür.

SONUÇ

1- İblis'in, insanoğlunun kendisine uyacağı ve onları saptıracağı konusundaki zannını bazı insanlar için gerçekleştireceği açıklanmıştır.

2- Tevhid ve Allah'tan başka ilah olmadığı, ibadete ancak onun hak sahibi olduğu ortaya konmuştur.

3- Allah'tan başkasına dua batıldır. Çünkü putlar ne tek başına, ne de ortaklık şeklinde âlemde zerre kadar bir şeye sahip değildir. Son olarak şefaat sadece Allah'ın izniyle ve onun kabul ettiği kimse için olur. Bu nedenle ondan başkasına yalvarma boşunadır. Kim Allah'ın dışında melek, nebi, veli ve benzerlerine yalvarırsa, doğru yoldan çıkmış ve en büyük ibadette -ki bu duadır- Allah'a ortak koşmuştur. Allah'a sığınırız.

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ
قُلِ اللَّهُ ۙ وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٤﴾
قُلْ لَا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ
بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ ۚ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾
قُلْ أَرُونِيَ الَّذِينَ أَلْحَقْتُمْ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ اللَّهُ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا
وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَقُولُونَ
مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ
يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

24- De ki: "Size göklerden ve yerden kim rızık veriyor?" De ki: "Allah, O halde ya biz veya siz, ikimizden biri, doğru yol üzerinde veya açık bir sapıklık içindeyiz."

25- De ki: "Bizim işlediğimiz suçtan siz sorumlu değilsiniz; biz de sizin işlediğinizden sorumlu değiliz."

26- De ki: "Rabb'imiz kıyamet günü, hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızdaki sorunu çözecektir. O, sorunları en güzel çözümleyendir, bilendir."

27- De ki: "O'na dahil ettiğiniz ortakları bana gösterin bakayım, onlar ilah olabilirler mi? Hayır böyle şey olamaz. Doğrusu O, galib, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'tır."

28- Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bilmezler.

29- Diyorlar ki: "Doğru iseniz bu tehdid ettiğiniz azab ne zaman olacak?"

30- De ki: "Sizin için belirtilmiş bir gün vardır. Ondan ne bir saat geri kalırsınız, ne de ileri geçebilirsiniz."

SÖZLÜK

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ — De ki, sizı göklerden ve yerden kim rızıklandırıyor? De ki, gökten yağmur indirerek, yerden mahsul bitirerek size rızık veren kim.

قُلِ اللّٰهُ — Allah de. Eğer cevap vermezlerse sen cevap ver, Allah de. Çünkü onlara göre de bundan başka cevap yoktur.

وَ اِنَّا وَ اِيَّاكُمْ لَعَلٰى هُدًى اَوْ فِى ضَلٰلٍ مُبِيْنٍ — Muhakkak ki, ya biz, ya da siz bir hidayet üzerindeyiz veya apaçık bir sapıklık üzerindeyiz. Kesin olarak tevhid ehli olanlar hidayet üzre olanlardır. Müşrikler ise apaçık sapıklık içersindedir. Ancak mü'minlerin ya siz ya biz hidayetteyiz şeklinde söylemiş olmaları belki düşünüp hidayete ererler diyedir.

قُلْ لَا تُسْـَٔلُوْنَ عَمَّا اَجْرَمْنَا — De ki, bizim işlediğimiz suçtan siz sorumlu değilsiniz.

وَ لَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ — Biz de sizin işlediğinizden sorumlu değiliz. Onlar işlerini tekrar gözden geçirsinler konuşma onları inada sürüklemesin diye, nazik davranarak böyle söylenmiştir.

قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ — De ki, Rabbimiz bizi bir araya toplar ve aramızı hak ile açar. Onlara de ki, Allah kıyamet gününde hepimizi bir araya toplayacak, aramızdaki sorunu hakla çözecektir. Bu da aynı şekilde onlara nazik davranmadır. Bu gerçektir.

قُلْ اَرُوْنِىَ الَّذِيْنَ اَلْحَقْتُمْ بِهٖ شُرَكَآءَ — De ki, -müşriklere- kattığınız ortakları bana gösterin yani Allah'la birlikte ibadet ettiğiniz ortakları gösterin. Eğer onlar, ona, işitmeyen ve görmeyen putları gösterirlerse onların aleyhine delil olur, onlara şöyle der: Uyduğunuz şu şeylere tapıyor, sizi yaratan Allah'ı terkediyorsunuz. Siz ne yapıyorsunuz?

كَلَّا بَلْ هُوَ اللّٰهُ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ — Hayır, doğrusu o galib, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'tır. Yani putlar ibadete layık olmamışlar, aksine ibadete layık ve

ibadet edilmesi gereken aziz ve hakim olan Allah'tır.

كَافَّةً لِلنَّاسِ Bütün insanlar yani arabı, acemi için.

بَشِيرًا وَنَذِيرًا Müjdeleyici ve korkutucu olarak. Yani mü'minleri cennetle müjdeleyici, kafirleri de cehennem ateşiyle korkutucu olarak.

قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ يَوْمٍ De ki, sizin için belirtilmiş bir gün vardır. Bu gün kıyamet günüdür.

AÇIKLAMA

Ayetler, müşrikleri susturma, tevhidi açıklama ve ortak koşmayı iptal etmek suretiyle aleyhlerine delil getirmeye devam ediyor. Yüce Allah, Rasûlüne buyuruyor ki:

"Onları azarlayarak kavmine sor: "Göklerden ve yerden, aşılamak, bitki bitirmek, meyve verdirmek, hayvanları süt ve et nedeniyle bollaştırmak için yağmur yağdırmak ve rüzgar göndermek suretiyle size rızık veren kimdir?" Cevap konusunda duraklar veya aklen yenilgi korkusuyla tereddüt ederlerse, "onlara Allah'tır" diyerek cevap ver. Çünkü onlara göre de bundan başka cevap yoktur."

Ya biz, "ya siz doğru yol üzerinde veya apaçık sapıklık içindeyiz. Bu Şüpheye düşürme uslubudur. Böyle söylemenin hikmeti, inatçı tartışmacı, inada girmesin, üzerinde tartışılan konuda düşünsün diye yumuşak davranmaktır. Yoksa Rasul ve mü'minler hidayet üzere olanlar, müşrikler ise apaçık sapıklık içinde bulunanlardır. Bu, münakaşa eden her iki tarafça da kabul edilen bir şeydir.

"De ki, bizim işlediğimiz suçlardan siz sorumlu değilsiniz, sizin yaptıklarınızdan da biz sorumlu değiliz."

Bu da aynı şekilde, inat ve hırçınlığın sakinleşmesi ve kendini gözden geçirmesi için, inatçı tartışmacıya nazik davranmaktır. Belki böylece o rüşde ve doğruya döner. Bizim işlediğimizden siz sorumlu değilsiniz. Bu gerçektir. Çünkü onlardan mü'minlerin günahları sorulmayacaktır. Fakat herkes yaptığının karşılığını görecektir. Aslında peygamber günahsızdır. Ancak bu ifade, sadece hitapta nezaketten dolayıdır. Müşriklere gelince, onların şirk ve batıl amelleri vardır. Onlar o amellerle cezalandırılacaklardır. Peygamber ve mü'minler kesinlikle onlardan sorulmayacak, tebliğ edip öğüt verdikleri sürece de hesaba çekilmeyeceklerdir.

"De ki, Rabbimiz kıyamet günü bizi bir araya getirecek, aramızda hakla hüküm verecektir. O en güzel çözümleyendir."

Yani mahlukatın halini en iyi bilen ve hüküm verendir. Dolayısıyla Allah'ın hükmü, hükmedeceği konuyu, görünen ve görünmeyen yönleriyle bildiğinden âdil olacaktır. Bu ifade de onlara nezaket gösterilmiş, azarlanmamışlardır. Böyle yapılması, onların şiddetle inkar ettikleri ahireti kabul etmeleri içindir.

"De ki, bana dahil ettiğiniz ortakları gösterin."

Yani ey peygamber, şu müşriklere de ki: Bana, Allah'a ortak koştuğunuz ve Kâbe'yi tavaf ederken emrin başım üstüne ey Allah'ım, senin ortağın yok, bir ortak hariç, o sana aittir, sen ona sahipsin. O, hiçbir şeye malik değildir dediğiniz ve Allah'a dahil ettiğiniz ilahlarınızı bana gösterin. Böylece Rasûlüllah, Allah'ın müşriklerin varsa işiten, gören, fayda ve zarar veren ortaklarını ona göstermeye izin vermesiyle onlara meydan okuyor. Onları getirmek mümkün olmayınca, onları kınayarak menetmiştir. Belki böylece onlar gafletten uyanırlar.

"Hayır, doğrusu o galip ve hikmet sahibi olan Allah'tır."

Yani Allah'a ortak koşularak tapılan putlar ilah değillerdir. Aksine ibadete hak sahibi olan alemlerin Rabbi, öncekilerin ve sonrakilerin ilahı olan Allah'tır. O, işinde ve isteğinde üstün, mahlukatı idaresinde ve kullarının işinde hikmet sahibidir.

"Biz seni, bütün insanlar için müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."

Ey Rasûlümüz, biz seni müjdeleme ve uyarma vazifesinden başka bir şey için göndermedik. Bu nedenle onların yüz çevirmeleri ve kabul etmemeleri seni üzmesin. Sana inanıp, getirdiğin şeyde sana uyanı müjdele, seni inkar edip, çağırdığın hidayet üzere sana uymayanı da korkut.

"Fakat insanların çoğu bilmezler."

Bu âyette Rasûlüllah'ı sabra teşvik vardır. Çünkü gerçeği insanların çoğu bilmezler. Eğer bilselerdi Allah'a kulluk, O'nun birliğini kabul etme, O'nun cennetini isteyerek ve cehenneminden korkarak, O'na yaklaşma konusunda tereddüt etmezlerdi. Yeniden dirilme ve hesabı inkar eden Mekke müşrikleri ve diğer müşrikler: "Bu tehdit edildiğimiz, inmesiyle korkutulduğumuz azab ne zaman?" derler. "Ey mü'minler söylediklerinizde ve bize vaadinizde doğru sözlüyseniz o ne zamandır?"

Burada Allah, Rasûlüne onların alay ve yalanlamalarına şöyle cevap vermesini emrediyor:

"Onlara de ki, bizim katımızda sizin belirli bir gününüz vardır. Siz ondan, tevbe etmek ve af dilemek için isteseniz bile ne bir an geri kalır, ne de acele olmasını isteseniz bile öne geçersiniz." Çünkü iş kesindir, sağlamdır, eksiklik fazlalık ve değiştirme kabul etmez.

SONUÇ

1- Münakaşa alanında rahatlık sağlamak maksadıyla tartışmacıya nazik davranmak güzel bir metoddur. Belki o böylece doğruya döner.

2- Ayetlerde ahiret ve hesab inancı ortaya konmuş ve bu konudaki tebliğ uslubu çeşitlendirilmiştir.

3- Peygamberimizin peygamberliği ve peygamberliğinin bütün insanları kapsadığı ortaya konmuştur.

4- Kıyamet gününün saati bellidir. Kıyametin hiç bir şekilde öne alınması veya geciktirilmesi mümkün değildir.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي
بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ
يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا
لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ
عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُم بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ

الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ
لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا
هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

31- İnkar edenler dediler ki: "Biz ne bu Kur'an'a, ne de bundan öncekine inanırız. Sen o zalimleri, Rab'lerinin huzurunda tutuklanmış, birbirlerine söz atarlarken bir görsen: Zayıf düşürülenler, büyüklük taslayanlara: "Siz olmasaydınız, elbette biz inanan insanlar olurduk." diyorlar.

32- Büyüklük taslayanlar da zayıf düşürülenlere dediler ki: "Size hidayet geldiği zaman sizi ondan biz mi engelledik? Hayır, zaten siz, kendiniz suç işliyordunuz."

33- Zayıf düşürenler büyüklük taslayanlara: "Hayır, gece gündüz tuzak kurar, kötülük aşılardınız, Allah'a nankörlük etmemizi, O'na eşler koşmamızı bize emrederdiniz." dediler. Ve azabı gördüklerinde, içlerinde pişmanlıklarını gizlediler; biz de o nankörlerin boyunlarına demir halkalar geçirdik. Yalnız yaptıklarıyla cezalanmıyorlar mı?

SÖZLÜK

وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ — Ve ne de bundan önceki kitaplara. Yani Tevrat ve İncil'e.

يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ الْقَوْلَ — Birbirlerine söz atarlar. Yani efendilerine uyanlar şöyle der, kendilerine uyulmuş olanlar şöyle der. Bu söylenenler ayette açıklanmışlardır.

أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَى — Sizi hadeyetten biz mi engelledik? Kendilerine tabi olunmuş olan müşrikler, Rasûl vasıtasıyla onlara hidayet geldikten sonra kendilerine tabi olanları hidayetten engellemiş olmayı hoş görmüyorlar.

بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ Aksine siz suçlusunuz. Zalimler, bozguncular ve kötü olanlarsınız.

بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَ النَّهَارِ Durum, sizin iddia ettiğiniz gibi değildir. Aksine gece ve gündüz bizi kurmanız, bizi Allah'ı inkar ettiren şeydir.

وَ نَجْعَلُ لَهُ أَنْدَاداً Ve onun için ortaklar koşarız. Ve onun yanında kendilerine ibadet edeceğimiz eşler koşmamızı emrederdiniz.

وَ أَسَرُّوا النَّدَامَةَ Ve pişmanlıkları gizlediler. Çünkü pişmanlığın bir faydası yoktu. Onlar pişmanlıklarını açığa vurdular. Çünkü bu âyette geçen kelimenin hem gizlemek hem de açığa vurmak manası vardır.

وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ Biz, boyunlarına demir halkalar geçirdik.

هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Onlar yaptıklarından başkasıyla mı cezalanırlar? Onlar yalnız yaptıklarıyla cezalandırılıyorlar.

AÇIKLAMA

Âyetler, tevhid, öldükten sonra dirilme ve hesap konularına devam ediyor.

Allah şöyle haber veriyor ve buyuruyor:

"Mekke müşriklerinden olan kafirler, Rasûlüllah'a ve mü'minlere; "biz, ne Muhammed'e indirilen Kur'an'a, ne de ondan önceki peygamberlere indirilen Tevrat ve İncil gibi kitaplara asla inanmayız."(1)

Olay, şöyle olmuştur: Tevrat ve İncil'in tevhid, nübüvvet, yeniden dirilme ve cezayı izah etmesiyle onların aleyhinde delil getirilince, onlar inad ve kibir yüzünden hepsine inanmayız demişlerdir. Bundan çıkan sonuç şudur: Onlar, zalim ve inatçıdırlar. Müşriklerin hidayete çağırılmalarından biri de şudur: Onlara âyetler, kıyamet günü karşılaşacakları durumlarını arzetmektedir. Dolayısıyla Allah, Rasûlüne müşrikler dinlerken: "Ey Rasûlümüz, eğer sen görseydin," buyurmuştur. Çünkü zalimler, Rablerinin huzurunda durdurulmuş, birbirlerine söz atıyorlardı. Yani bibirlerini kınayarak konuşuyorlardı.

Zayıf düşürülenler -ki bunlar büyüklere ve zenginlere uyan, yönetilen fakirlerdir- dünyada büyüklük taslayanlara: "Eğer siz olmasaydınız yani siz bizi

(1) Bu sözü söyleyen Ebu Cehil'dir. Olay şöyle olmuştur. Müşrikler yahudilere, yahudiler de müşriklere peygamberimizin söylediğine uygun şeyler anlatınca, gidip peygamberimizin getirdiği âyetler hakkında sormuşlardı ve şöyle demişlerdir: "Biz ne bu, Kur'an'a ne de bundan önceki Tevrat ve İncil'e asla inanmayız."

iman ve Rasûle tabi olmaktan alıkoymasaydınız, biz inanırdık" derler.

Büyüklenenler de Allah'ın haber verdiği şu ifadelerle cevap verirler: "Büyüklük taslayanlar, zayıf düşürülenlere: size hidayet geldikten sonra sizi doğru yoldan biz mi engelledik? Asla biz sizi engellemedik. Aksine suçlu olan sizlersiniz.

Zayıf düşürülenler de onlara Allah'ın haber verdiği bu sözle cevap verirler: "Zayıf düşürülenler de büyüklük taslayanlara, evet bilhassa gece ve gündüz tuzak kurdunuz?"

Yani, gece ve gündüz bize tuzak kurdunuz. Çünkü siz bize Allah'ı inkar etmemizi ve O'na ortaklar koşmamızı emrediyordunuz.

Allah şöyle buyuruyor:

"Onlar, pişmanlıklarını gizlediler."

Yani azabı gördüklerinde onu gizlediler.

"Biz inkar edenlerin boynuna demir halkalar geçirdik. Elleri boyunlarına bağlandı."

"Eğlal" ğullun kelimesinin çoğuludur. Suçluların bağlandığı demire verilen bir isimdir.

"Sonra onları Cehennem'e soktular. Çünkü onlar Cehennem'in dışındaydılar. Onlar ancak yaptıklarıyla cezalandırılırlar. Dolayısıyla ceza, işe göredir. Eğer iş iyiyse, karşılığı da iyi, iş kötüyse, karşılığı da kötüdür. Onların bütün amelleri, kötü, zulüm ve bâtıldır.

İşte âyetin baş tarafında geçen "Görsen" cümlesinin cevabı saklıdır. Şu şekilde manalandırılır: Kafirleri cehennemde görsen onların, korkunç durumunu görmüş olurdun ve onların durumlarının anlatımıyla yetinilirdi. Çünkü bu daha mükemmel ve daha kapsayıcıdır.

SONUÇ

1- Yahudilerin ve müşriklerin hali birbirine benzemektedir. Mesela müşrik araplar ehl-i kitaba meylediyor ve onların katında mevcut olan delillerle, Rasûlüllah'a ve mü'minlere karşı delil getiriyorlardı. Tevrat ve İncil'i, öldükten sonra dirilme, ceza ve peygamberlik inancını kabul eder bulunca, onlardan uzaklaştılar ve biz asla ne Kur'an'a, ne Tevrat ve ne de İncil'e inanmayız dediler.

Yahudiler, Tevrat'la müslümanlara karşı delil getiriyorlardı. Tevrat'ı, Kur'an'da bulunanları kabul eder görünce, Tevrat'la delil getirmekten vaz geç-

tiler ve Bakara suresinde de geçtiği gibi sihirle delil getirmeye başladılar. Bu konuda Allah şöyle buyuruyor:

"Onlara, Allah katından yanlarında bulunan kitabı tasdik eden bir elçi gelince, kendilerine kitap verilenlerden bir grup, Allah'ın kitabını hiç bilmiyorlarmış gibi arkalarına attılar ve Şeytan'ların yoluna uydular

2- Kıyamet gününün durumu tam bir şekilde arzedilmek suretiyle, ceza ve öldükten sonra dirilme ortaya konmuştur.

3- İnsanların, âlimlerin, hakimlerin ve ileri gelenlerin işleriyle delil yapmış oldukları işlerde, ortaya koydukları delilleri şeriata ve Rasûlüllah'ın getirdiği dine uygun olmadığı zaman batıldır.

وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ
مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾
وَقَالُوا۟ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ قُلْ
إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم
بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ
لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا۟ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾
وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ
﴿٣٨﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ
لَهُۥ ۚ وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾

34- Biz hangi ülkeye bir uyarıcı gönderdiysek mutlaka oranın varlıkla şımarmış kimseleri: "Biz, sizin gönderildiğiniz şeyi inkar ediyoruz." dediler.

35- Ve dediler ki: "Biz malca ve evlatça daha çoğuz, biz azaba uğratılacak değiliz."

36- De ki: "Rabb'im dilediğine rızkı yayar ve dilediğine kısar; fakat insanların çoğu bilmezler, sanırlar ki mal ve evlat çokluğu şeref ve büyüklük sebebidir."

37- Ne mallarınız, ne de evlatlarınız size katımızda bir yakınlık sağlamaz. Ancak inanıp faydalı iş yapanlar başka. Onlara yaptıklarının kat kat fazlası mükafat vardır ve onlar saraylarda güven ve huzur içindedirler.

38- Ayetlerimizi etkisiz kılmağa çalışanlara gelince, onlar da azabın içine getirileceklerdir.

39- De ki: "Rabb'im kullarından dilediğine rızkı yayar ve ona tekrar rızkı kısar. Siz Allah için ne verseniz, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır."

SÖZLÜK

اِلاَّ قَالَ مُتْرَفُوهَا — Ancak şımarıkları dedi. Oranın varlık içinde şımarmış olanları, yani kendilerine mal mevki verilmiş liderleri.

نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالاً وَ اَوْلاَدًا — Biz mal ve evlatça daha çoğuz. Yani mü'minlerden daha fazlayız.

يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَ يَقْدِرُ — O dilediğinin rızkını genişletir ve daraltır. Allah denemek için şükredecek mi, yoksa nankörlük mü yapacak diye dilediğine rızkı genişletir. Sabredecek veya kızacak mı diye denemek için de daraltır.

وَ لَكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ — Fakat insanların çoğu bilmez. Yani rızkın bazılarına bollaştırıp bazılarına daraltmadaki hikmeti bilmezler.

تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى — Size katımızda bir yakınlık sağlar. Zülfe kelimesi yakınlık manasındadır.

اِلاَّ مَنْ اٰمَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا — İman edip salih amel işleyen hariç.

وَهُمْ فِى الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ — Onlar saraylarda emindirler. Yani hastalık, ölüm ve her sevilmeyen şeyden emindirler.

وَ الَّذِينَ سَعَوْا فِى آيَاتِنَا — Ve bizim âyetlerimizde uğraşanlar. Bizim âyetlerimizi etkisiz kılmaya yani Kur'an'ın, ona inanmanın ve onu hakim kılmanın iptali hususunda çalışanlara gelince.

مُعَاجِزِينَ — Aciz bırakıcılar. Yani o kafirler bizi aciz bırakacaklarını sanmasınlar. Bizi asla aciz bırakamazlar.

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ — Hayır yolunda sarfettiğiniz mal.

وَ هُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ — O, rızık verenlerin en hayırlısıdır. Rızkı yaratmaya gelince O, sadece Allah'a mahsustur.

AÇIKLAMA

"Biz hangi ülkeye bir uyarıcı gönderdiysek" ayeti, geçmiş ümmetlerin durumunu ve elçilerin karşılaştıkları durumu arzederek Rasûlüllah'ı teselliye bir başlangıçtır.

"Biz hangi şehre bir uyarıcı gönderdiysek oranın mal ve servet sahipleri çeşitli yiyecek, içecek, elbise ve binitlerle nimetlendirilmiş olanlar, Allah'ın Rasûlüne şöyle demişlerdir: "Biz, sizin gönderildiğiniz şeye inanmıyoruz."

Bu sebeple de davetlerini reddetmişlerdir.

Ve onlar demişlerdir ki:

"Biz mal ve evlatça daha çokuz."

Kuvvetleri sebebiyle de kendilerini üstün kabul ettiler.

"Biz azaba uğratılacak değiliz."

Yeniden dirilmeyi ve hesabı böylece inkar ettiler. Aynı şekilde onların sözleri, Allah'ın onlara verdiği mal ve evladın, Allah'ın onlardan hoşnut olduğu ve onlara gadaplı olmadığı için varolduğu şeklinde aldandılar.

"De ki, Allah dilediğine rızkı bol verir, dilediğine de kısar."

Ey nebimiz, bu ellerinde olan mal ve çocuğun, Allah'ın onlardan hoşnut olmasının bir sonucu olduğu şeklinde aldananlara de ki: Benim Rabbim hoşnut olduğu veya kızdığı için değil de, imtihan için dilediğine rızkı bol verir. Mü'minlere ise, hem razı olduğundan dolayı hem de imtihan için rızkı bol veya az verir.

"Fakat insanlardan çoğu bunu bilmezler."

Bu bilmeyenler arasında Mekke müşrikleri de vardır. Onlar, rızkı genişletmenin azaltma gibi, imtihan için insanların eğitimine yönelik olduğunu bilmezler.

"Ne evlatlarınız, ne de mallarınız size bizim katımızda yakınlık temin etmez. Allah mal ve evlatla aldanan müşriklere haber veriyor ve onlara şöyle buyuruyor:

Ne mallarınız, ne de çocuklarınız sizi bize yaklaştırmaz."

Bizi sizden memnun etmez.

"İman edip, salih amel işleyenler hariç."

İman edip, Allah'a ve Rasûlüne tabi olup, salih ameller işleyenler hariç.

"İşte onlar için kat kat karşılık vardır."

Yani onlar için iyiliklerinin karşılığı kat kat verilir. Bir iyiliğe karşılık, on misliyle, yediyüze kadar karşılık verilir. Bunun nedeni, onların iyi işler yapmış sınır konmuş hatadır. Onlar cennet odalarında ölüm ve evilmeyen, mutluluklarını bozacak her şeyden emindirler.

Bizim âciz kalacağımızı zannederek "âyetlerimiz konusunda gayret sarfedenlere gelince," Allah burada şunu haber veriyor. "Hırsla ayetlerimizin iptali, kitabımızdaki ve mü'min kullarımızın kalplerindeki imanı söndürme konusunda gayret edenler ve bizi âciz bırakacaklarını sananlar."

Yani bizden kurtulacaklarını, onlara yetişip cezalandıramayacağımızı sananlar işte bu aldananlar ki; onlar ateşin içine getirilecekler -yani onlar ateşin içine getirilip ebedi olarak azab edilirlerken- sanki sen onlarla beraber olacak ve onları göreceksin.

"De ki, benim Rabbim, kullarından dilediğine rızkı bol verir ve ona tekrar kısar."

Ey Rasûlümüz, insanlardan gizli kalan ve kavminin bilmediği şu ilmi gerçeği ortaya koymak için bir kere daha de ki; şüphesiz Allah, sevdiği veya sevmediği için değil, imtihan için dilediğine rızkı bol verir. Bu, şükür mü edecek, yoksa nankörlük mü yapacak diye imtihan etmek içindir. Eğer şükrederse, rızkını artırırız, nankörlük ederse verdiğimizi elinden alır, azab ederiz. Allah dilediği için, sevdiğinden veya sevmediğinden değil de denemek için rızkı daraltır. Bunun nedeni, deneme karşısında sabredecek mi yoksa kıza-

cak, ve canı sıkılacak mı? diye imtihan etmemizdir.

"Siz, ne verirseniz verin, O, onun yerine başkasını verir."

O, rızık verenlerin en hayırlısıdır. Burada Allah yolunda harcamaya davet ve insanlara, Allah için harcamanın malı eksiltmediğini, cimriliğinde artırmadığını bildirmeye teşvik vardır. Çünkü bollaştırmak da, daraltmak gibi çeşitli hikmetlere dayanır. Dolayısıyla cimrilik malı artırmaz Allah yolunda harcamak da eksiltmez. Allah sözünü hak vaad ile sona erdirdi. Bu vaad şudur: Allah yolunda kim harcarsa, Allah onun yerine verir. O, rızık veriyor. Allah'tan başka kimse rızık vermeye kadir değildir.

SONUÇ

1- Âyetlerde Allah'ın kavimler hakkındaki kanunu ve de Rasûl gönderilen her kavmin, zenginlerinin ve büyüklerinin elçileri yalanladığı açıklanmıştır.

2- Varlıkla şımarmış olanlar, Allah'ın verdiği mal ve evlatların Allah'ın rızasından dolayı olduğunu zannederek aldanmışlardır.

3- Bazılarına bol rızık, bazılarına da kıt rızık vermedeki hikmet ve bu hikmetin imtihan olduğu, dolayısıyla bunların ne, sevgiye ne de öfkeye delalet etmediği açıklanmıştır.

4- Allah'a yaklaştıran şey ve bunun imanla, salih amel, aynı zamanda Allah yolunda verme olduğu, mal ve evlatla aldananların zannettikleri gibi evlat ve mal çokluğu olmadığı açıklanmıştır.

5- İslâm'la mücadele eden, onu yok etmeyi isteyen kişi hakkındaki Allah'ın hükmü ve onun hiç kuşkusuz Cehennem'e getirileceği açıklanmıştır.

6- Allah, kendi yolunda harcayan herkes için, harcadığı mal yerine mükafaat vereceğini vaad etmiştir.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ
كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم

بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَالْيَوْمَ
لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا
ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

40- O gün, onların hepsini bir araya toplar, sonra meleklere: "Bunlar size mi tapıyorlardı?" der.

41- Melekler derler ki: "Sen yücesin, bizim velimiz koruyucumuz onlar değil, sensin. Hayır, onlar cinlere tapıyorlardı. Çokları onlara inanıyorlardı."

42- O gün birinizin, diğerine, ne bir fayda, ne de zarar vermeğe gücü yetmez. Biz zulmedenlere: "Yalanlamakta olduğunuz ateş azabını tadın!" deriz.

SÖZLÜK

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا — Onların hepsini bir araya toplayacağımız gün.

أَهَؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ — Bunlar mı size ibadet ediyorlardı? Allah müşrikleri kınamak için meleklere, size tapan bunlar mıydı? der.

قَالُوا سُبْحَانَكَ — Seni tenzih ederiz. dediler. Melekler de seni ortaktan tenzih ederiz derler.

أَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ — Bizim velimiz sensin, onlarla bizim aramızda dostluk yok. Yani onlar müşriklerden kendilerini beri kılarlar.

بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ — Aksine onlar cinlere ibadet ediyorlardı. Melek zannedip ibadet ettikleri şeytanlara tapıyorlardı. Dolayısıyla onların ibadeti şeytanlaraydı.

فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا — Bugün biriniz diğeriniz için sahip değildir. Yani ibadet edilen ibadet eden için fayda vermeye sahip olamaz. Onlara fayda, ya da zarar vermeye de sahip değildir.

وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا — Ve zulmedenlere deriz. Allah'tan başkasını, mesela melekleri, peygamberleri, velileri ve salihleri ona ibadet konusunda

ortak koşarlar.

عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ Dünyadayken yalanladığınız cehennemin azabı. Şimdi o azabı tadın bakalım denir.

AÇIKLAMA

Ayetler yeniden dirilme, hesab ve tevhid konularına devam ediyor.

Allah (c.c.) Rasûlüne buyuruyor ki:

"Müşrikleri topluca bir araya getireceğimiz, onlardan hiç bir ferdi geride bırakmayacağımız, ardından da meleklere onların huzurlarındayken, müşriklere anlatmak ve azarlamak için size tapan bunlar mı? diyeceğimiz günü anlat."

O an, melekler kendilerini bundan beri kılar ve Allah'ı şirkten tenzih ederler. Onlar derler ki: "Seni şirkten tenzih ve takdis ederiz. Bizim velimiz sensin onlar değiller."

Onlarla bizim aramızda dostluk yok. Aksine onlar Cin'e yani Şeytan'lara tapıyorlardı. Onların çoğu onlara inanıyordu. Dolayısıyla da putlara ibadet hususunda onlara itaat ediyor, sana ve elçine karşı geliyorlardı. Bundan dolayı da sana kulluk etmiyorlar ve elçilerine itaat etmiyorlardı.

"Bugün hiç biriniz diğeri için ne bir fayda, ne de bir zarara sahiptir."

Bu söz, onlara kendilerine şefaat edilmesi yolundaki ümitlerini kesmek için söylenir.

"Biz zalimlere yani müşriklere dünyadayken yalanladığınız ateşin azabını tadın deriz."

Cehennem azabından Allah'a sığınırız.

SONUÇ

1- Bazı durumlar anlatılmak suretiyle yeniden dirilme ve hesab inancı ortaya konmuştur.

2- Meleklere, peygamberlere ve salih kimselere tapanlar ancak Şeytan'a taparlar. Çünkü onlara şirki güzel gösteren şeytandır. Melekler, peygamberler ve salih kimseler insanlara kendilerine ibadet etmelerini emretmek bir tarafa, böyle yapmalarından dolayı onları lanetlerler.

3- Dünyadayken ahireti yalanlamaları nedeniyle, Cehennem halkı azarlanırlar, kıyamet günü orada azab edilirler.

وَإِذَا تُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ
عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ ۚ وَقَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ
وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾
وَمَآ ءَاتَيْنَٰهُم مِّن كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا ۚ وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ
قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ وَمَا بَلَغُوا۟ مِعْشَارَ
مَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ فَكَذَّبُوا۟ رُسُلِى ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾ قُلْ إِنَّمَآ
أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍ ۖ أَن تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ ۚ
مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾

43- Onlara açık açık ayetlerimiz okunduğu zaman dediler ki: "Bu, sadece sizi, babalarınızın taptığı ilahlardan çevirmek isteyen bir adamdan başka bir şey değildir." Ve o nankörler, dediler ki: "Bu uydurulmuş bir yalandan başka bir şey değildir." Ve kendilerine gelen hakkı inkar edenler: "Bu, apaçık bir büyüdür, başka bir şey değildir." dediler.

44- Halbuki biz onlara okuyacakları bir Kitab vermemiştik ve senden önce onlara bir uyarıcı göndermemiştik.

45- Bunlardan önceki milletler de yalanlamışlardı. Bunlar, onlara verdiklerimizin onda birine bile erişmemişlerdir. Onlara o kadar nimet verdiğim halde yine elçilerimi yalanladılar. Ama be-

nim de onları inkarım nasıl oldu, onları nasıl mahvettim!?

46- De ki: "Size bir şeyi öğütleyeyim: Allah için ikişer ikişer ve teker teker durup düşününüz! Arkadaşınızda delilikten eser yoktur. O, çetin bir azabın arefesinde sizin için bir uyarıcıdır."

SÖZLÜK

آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ	Apaçık âyetlerimiz. Kur'an'ın manası ve delaleti açık ayetleri.
قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ	Bu sadece bir adamdır, dediler. Bu yani Muhammed adamlardan biridir, dediler.
يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ	O sizi, önceden babalarınızın taptığı ilahlarınıza tapmaktan çevirmeyi istiyor.
إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرًى	Bu ancak uydurulmuş bir yalandır.
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ	Hak kendilerine geldiğinde kafirler dediler ki. Yani Muhammed onlara Kur'an'ı getirdiğinde inkar edenler şöyle dediler.
إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ	Bu Kur'an apaçık bir sihirdir. Yani Muhammed sihirbaz, bu Kur'an da sihirlidir.
مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا	Onların okuyacağı, kitaplardan. Onlara şirki mübah kılan ve bu konuda onlara izin veren kitaplar indirmedik.
وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ	Senden önce onlara uyarıcı göndermedik.
وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ	Helak ettiğimiz bu topluluklar onlara verdiğimiz delillerin onda birine ulaşamadılar.
فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ	Ve inkar nasıl oldu? Benim onları, azab ve helakla inkarım nasıl olacak?

AÇIKLAMA

Ayetler müşriklerin aşağılık durumlarının sergilenmesi, onların yerilmesi ve onlara sert tehditler olduğu konusuna devam ediyor.

"Kureyş müşriklerine açık açık ayetlerimiz okunduğunda, -yani hakka davet ettiği, batıldan dolayı yerdiği konulara mana ve delaleti açık âyetleri, elçi onlara okuduğunda- onların cevabı şöyle olmuştur: "Bu, ancak sizi babalarınızın taptıklarından çevirmek isteyen bir adamdır."

Yani bu Muhammed, bir kral veya diktatör değildir. O sizi babalarınızın taptığı putlara tapmaktan çevirmek istiyor. Mü'minler Allah'ı tenzih ederiz derken, müşriklerin akılları nereye gitmiş? Müşrikler "babalarınızın taptığı putlardan" derken utanmıyorlar mı? Çünkü o peygamber, gerçekte putlara tapmaktan onları alıkoyuyor ve bir olan Allah'a kulluğa çağırıyor.

Onlar şu ayette, Allah'ın haber verdiği şeyi de söylüyorlardı:

"Bu, ancak onun uydurduğu bir yalandır. Onlar Kur'an ve onun taşıdığı hükümler hakkında da; "Muhammed yalan söyledi" diyorlardı. Mü'minler de: Allah'ı tenzih ederiz. Bu müşrikler ne zayıflar!diyorlardı. Müşrikler yine Allah'ın haber verdiği şu sözü söylüyorlardı:

"İnkar edenler, hak onlara geldiğinde, bu ancak apaçık bir sihirdir dediler?"

Yani onlar, Rasûlüllah ve O'nun getirdiği tevhide davet hakkında, "bu, apaçık bir sihirdir" demişlerdi. Bu olay, onlar Rasûlüllah'ın ve Kur'an'ın nefislerine etkisini gördüklerinde meydana gelmişti. Çünkü o nefisleri harekete geçiriyor ve düşünmeye sevkediyordu.

Müşriklerin bu durumunu açıkladıktan sonra Allah şöyle buyuruyor:

"Biz Kureyş müşriklerine ve diğer müşriklere okuyacakları kitaplar vermemiştik. Onlar şirkte ısrar ettiler. Onlara şirkin doğru olduğunu bildiren bir kitaplar vermedik ki, o kitaplarda şirke izin veya onun meşruluğuna delil bulup da ona sarılsınlar." Bilakis kitaplarda şirkin ebedi cehenneme sebep olduğunu indirdik.

Biz senden önce onlara uyarıcı da göndermedik ki uyarıcı, onlar için şirki caiz kılsın veya o kuralı koysun, da onlar da onun yolu üzere olsunlar. Ey Allah'ım, ne bu olmuş, ne de diğeri olmuştur. Öyleyse onlar nasıl şirkte ısrar ediyorlar? Oysa o batıldır. Allah bu konuda müşriklere ne bir kitap indirmiş ne de onu peygamber getirmiştir.

"Önceki toplumlar da yalanlamışlardı."

Oysa onlar kuvvetçe helak olan bu kavimlerin onda birine bile ulaşamamışlardı.

"Bununla birlikte biz onları helak etmiştik. Bakalım bizim onları köklerinden söküp, helak ederek yalanlamalarını ve şirklerini reddedişimiz nasıl olacak?"

Bu müşrikler, başlarına cezamızın gelip son fertlerine kadar helak etme-

mizden korkmazlar mı? Nitekim onlardan öncekileri helak etmiştik. Allah elçiyi yalanlamak ve şirkte ısrar etmekle azabı hak etmelerinden sonra, onları toptan helak etmeyi murat etmeyince, Rasûlüne şöyle demesini emretti.

"Onlara de ki: Ben size bir şeyi öğüt veriyorum."

Taassup ve hevadan uzaklaşarak "Allah için birer ikişer kalkıp durun, sonra da Muhammed'in hayatı ve tercihinin sizinle olduğu ve O'nun size karşı eziyet, şer ve fesaddan uzak bulunduğu konusunda, düşünün."

Çünkü siz yakinen biliyorsunuz ki: "Sizin arkadaşınızda delilikten eser yoktur. O ancak çetin azabın arefesinde sizi uyarıcıdır." O, başınıza gelecek çetin azabın öncesinde sizin için bir uyarıcıdır. O bu konuda size karşı şefkatlidir. O azabı sizin için istemiyor.

SONUÇ

1- Kafirler ve müşrikler, Allah katında gerçek manada akıllı kimseler olarak değerlendirilmezler.

2- Kureyş müşrikleri, geçmiş ümmetlerle mukayese edildiklerinde zayıftırlar. Çünkü, bunlar binde bir güce bile sahip değillerdir.

3- Hz. Peygamber'in peygamberliği ortaya konmuştur. Bu, O'nun deli olmasını ortadan kaldırır. Âyetlerde ayrıca peygamberin insanları cehennem azabından uyarıcı olduğu isbat edilmiştir.

قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ ۖ وَهُوَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ ۚ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾
قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا
أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي ۖ وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي ۚ إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُوا۟ فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا۟ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوٓا۟
ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِهِۦ مِن
قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ
مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍ ﴿٥٤﴾

47- De ki: "Ben sizden bir ücret istemişsem, o sizin olsun. Benim ücretim yalnız Allah'a aittir. O her şeye şahittir."

48- De ki: "Rabb'im gerçeği dilediği kulunun kalbine atar. O, gaybleri bilendir."

49- De ki: "Hak geldi, artık batıl ne bir şey ortaya çıkarabilir, ne de geri getirebilir. O tamamen yok olup gitmiştir."

50- De ki: "Eğer saparsam, kendi zararıma sapmış olurum. Eğer yolu bulursam, bu da Rabb'imin bana vahyettiği Kur'an sayesindedir. Şüphesiz O, işitendir, yakındır."

51- Telaşa düştükleri zaman onları bir görsen: Hiçbiri kurtulamaz, yakın yerden yakalanmışlardır.

52- "Ona inandık" demektedirler, ama uzak yerden, ta dünyadan imanı nasıl alabilsinler? İnanmak, artık dünyada kalmıştır. Burası inanma yeri değildir. Çünkü her şey gözlerinin önündedir. Görülene inanılmaz. Dünya da artık pek gerilerde kalmıştır. Oraya uzanıp imanı almaları mümkün mü?

53- Oysa daha önce onu inkar etmişlerdi. Uzak yerden görülmeyene taş atıyorlardı. Görmediğine taş atan avcılar gibi bunlar da görmedikleri, bilmedikleri şeyler hakkında atıp tutuyorlardı.

54- Tıpkı bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi, kendileriyle arzu ettikleri şey arasına perde çekildi. Doğrusu onlar, katmerli bir kuşku içindedirler.

SÖZLÜK

قُلْ اِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ — De ki, Rabbim hakkı yerine kor. Yani vahiyle hakkı elçilerine öğretir. Batılı hakla atar ve ona galip gelir.

وَ مَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَ مَا يُعِيدُ — Batıl -ki o küfürdür- bir şeyi başlatamaz ve bir şeyi geri de döndüremez. Çünkü onun hiç bir tesiri yoktur.

فَاِنَّمَا اَضِلُّ عَلَى نَفْسِي — Yoldan çıkartmamın günahı bana aittir, benden başkası ondan hesaba çekilmez ve cezalandırılmaz.

اِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ — Şüphesiz ki, o sizi söylediğimi işiten, yakın olandır. Uzak değildir. Dolayısıyla yarattıklarından birinin cezalandırılması ona zor gelmez.

اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ — Onlar yeniden dirilmekten korktuklarında, onların bizden kaçması mümkün değildir. Aksine onlar bizim avucumuzun içindedir.

وَ اَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ — Onlar azabı gördüklerinde ve Kur'an'a iman ettik dediklerinde, onlar uzakken, onlar için uzak bir yerden almak nasıl mümkün olabilir? Çünkü onlar ahirette, iman ise dünyadadır.

كَمَا فُعِلَ بِاَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ — Bundan önce benzerlerine yapıldığı gibi. Yani onlardan önceki kafir ve batıl topluluklara yaptığımız gibi onlara da yaptık.

فِي شَكٍّ مُرِيبٍ — Kendilerinden kaynaklanan aşırı bir şüphe içindedirler. Bu yüzden muzdarip olmuşlar ve asla hiç bir şeyde kararlı olmamışlardır.

AÇIKLAMA

Müşrikler düşmanlık ve inada devam ettiklerinde ve Allah onları en güze, çözüme –ki bu, heva ve taassubtan sıyrılmış olarak kendisi için hak yolda durmalarıdır– çağırdığında onlar birer birer veya ikişer ikişer kalkıp Allah yolunda durmalarıdır. Yani İslâm'a girmeleridir. Çünkü cemaatın özelliklerinden biri de görüşleriyle birlikte farklı olmaları, sonra Rasûlüllah'ın hayatı ve de davet ettiği hidayet ve hak hakkında düşünmeleridir. Şüphesiz siz şunu biliyorsunuz ki, O, sizin itham ettiğiniz gibi deli değildir. O ancak sizin için, başınıza gelmesinden korktuğu şeyden dolayı sizin için bir uyarıcıdır.

"Sizi uyarmamdan dolayı sizden herhangi bir ücret istemiyorum."

Şüphesiz benim ecrim Allah'a aittir.

"O, her şeye şahittir."

Beni bilir, doğru söylediğimi bilir.

"Sizi uyarmam karşılığında bana mükafaatımı verir."

Çünkü Allah beni sizleri uyarmakla sorumlu tuttu ve ben de Allah'a itaat etmek için, emrini yerine getirdim.

Ey Rasûlümüz onlara "de ki: Rabbim gerçeği yerine kor, yani dilediğine vahyeder. O gaybları en iyi bilendir."(1)

Kimin vahye ve peygamberliğe daha uygun olduğunu bilir. Ve de ona vahyedip kavimlerine uyarıcı olarak gönderdiği gibi, bana da vahyedip ve beni peygamber olarak gönderdi.

"De ki, Hak geldi. Hakkı Allah'tan başka, ne bir kimse gönderebilir, ne de gelen hakkı geri dönderebilir. Ey Rasûlümüz, onlara de ki: Hak geldi."

Bu hak, hak din olan İslâm'dır. Şirk olan batıl için ne bir yer ne de imkan kalmadı. Batıl neyi başlatıp, neyi geri döndürebilir ki? O gidicidir. Onun asla bir izi yoktur.

"De ki, eğer doğru yoldan çıkarsam, kendi aleyhime çıkarım."

Onlara şunu bildir: Üzerinde bulunup çağırdığın şeyden sapıtırsan, senin hak yoldan sapıtman onların aleyhine değil, senin aleyhinedir.

"Eğer doğru yola ulaşırsan bu, Rabbin sana vahyettiği hidayet ve nur sayesindedir. Çünkü işiten ve yakın olandır."

Yani senin ve başkalarının sözlerini işitir, uzak değildir. Dolayısıyla ihsanda bulunana ihsanla, kötülükte bulunana kötülükle karşılık vermesi onun için zor değildir. Onlar can kaygısına düştüklerinde bir görsen. Artık kaçacakları bir yer yoktur. Kafirler her taraftan yakalanmışlardır. Yani kıyamet günü işlerin çözümlenip sonuca bağlandığı sahada müşrikler korkudan dolayı can kaygısına düştüklerinde onları bir görsen –onlar her taraftan yakalanmışlar ve cehenneme atılmışlardır– şüphesiz son derece çirkin bir şey görürdün.(2)

---

(1) Allam kelimesi mahzuf bir mübtedanın haberi olarak merfudur. Mana şöyledir: O gaybları hakkıyla bilendir. Guyub, gayb kelimesinin çoğuludur. Cumhur gaynın dammesiyle, bazıları da kesrasıyla kumuştur. Zamme de kesra da caizdir. Bu, ayette de Allah risaletini koyacağı yeri bilir ayetinin manası vardır. Aynı zamanda bu ayette Muhammed'e gelen vahye itiraz edenlere cevap da vardır.

(2) Bu hitap. Rasûlüllah'a ve her mü'mine yöneliktir.

"Onların kaçacakları yerleri yoktur ki onlar Allah'tan kurtulsunlar. O'nun hükmünden kaçsınlar."

Onlar yeniden yaratılıp kıyametin korkusundan dolayı, can derdine düştüklerinde biz Allah'a, kitabına, ona kavuşmaya, ahirete ve Rasûlüne inandık derler.(1)

Onların uzak bir yerden imanı almaları nasıl olabilir? Çünkü onlar ahirettedir, iman ise dünya da olan bir şeydir. Onu nasıl kolayca alabilsinler de onlardan o iman kabul edilsin ve azabdan kurtulsunlar. Bu gerçekten uzak bir şeydir. Bu asla olamaz. Önceden de onu yalanlamışlardı. Yani onlara iman sunulmuş, güçleri yettiği halde onu reddetmişlerdir. Dolayısı ile şu an ona nasıl güçleri yeter?

"Uzak bir yerden gayba el uzatıyorlar."(2)

İşte onlar dünyada iken Hz. Muhammed'e iftira ederek Allah'a ve peygambere dil uzatıyorlardı. Bazen yalancı, bazen sihirbaz, bazen şair, bazen de deli diyorlardı. Bütün bunlar iftiradan başka bir şey değildir. Oysa bu konuda onların, kendilerini bu duruma sevk eden hiç bir şüpheleri yoktu. İnat ve inkarlarından dolayı kafirlerle, inkar ettikleri şey arasına perde çekildi. Bu şey, kurtuluşu gerektiren imandır. Aynen onların benzerlerine, yalanlayan ve inkar eden yardımcılarına azap verdik.

"Onlara azab geldiğinde onlar inandık dediler, fakat onlara inanmaları bir fayda vermedi, helak edildiler ve cehenneme atıldılar."

Onlar kötü zanna düşüren bir şüphe içindedirler.

Allah (c.c.) haber veriyor ki:

"Onlar dünyadayken; birliğimiz, nebimiz ve bize kavuşma konusunda onları kötü zanna düşüren şüphe içindeydiler."

Bu nedenle de inanmamışlar, küfür ve şirk üzere ölmüşlerdi. İşte bu şirk ve küfür üzere ölenlerin cezasıdır.

---

(1) Burada geçen zamirin tehdide, yeniden dirilmeye, peygambere veya Kur'an'a ait olması uygundur. Çünkü hepsi de iman etmek gereken şeylerdir.

(2) "Kasete" kelimesi, bu ayette uzaktan el uzatmak demektir. Fakat delilsiz bir şekilde söz söylemeyi ifade etmek üzere istiare olarak kullanılır. Aynen bu onların putlar hakkında, bunlar Allah katında şefaatçilerimiz demeleri ve öldükten sonra dirilmeyi, nübüvveti ve tevhidi yalanlamaları gibidir.

SONUÇ

1- İslâm davetçisinin Allah'a davet karşılığında ücret almaması ve ecrini Allah'tan beklemesi gerekir.

2- Bâtıl ve asılsız olan, ne bir şeyi başlatabilir ne de hakkı engelleyebilir. Çünkü az bir müddet sonra İslâm Arabistan yarımadasına yerleşmiş, orada İslâm'dan başka bir din kalmamıştır.

3- Zorlamakla iman edenin imanı kendisine aynen azabı görenin inanması gibi, fayda vermez.

4- Şüphe etmek de küfürdür. Azab görülünce inanmak olmaz, yani kabul edilmez.

Sûre 35
Fâtır Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 45

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي
أَجْنِحَةٍ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ ۚ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ ① مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا
يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِن بَعْدِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ② يَا أَيُّهَا
النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُم
مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ③

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Gökleri ve yeri yoktan var eden; melekleri, ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a hamd olsun. O, yaratmada dilediği kadar artırır: Kimine daha fazla kanat verir, kiminin bünyesini daha sağlam, daha büyük, kimini daha güzel yapar. Şüphesiz Allah, her şeyi yapabilendir.

2- Allah,. insanlara bir rahmet açtı mı, onu tutan olamaz, O'nun tuttuğunu da O'ndan sonra salacak yoktur. O, üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir.

3- Ey insanlar, Allah'ın size olan nimetini hatırlayın: Allah'tan başka size gökten ve yerden rızık verecek bir yaratıcı var mı? O'ndan başka ilah yoktur. Nasıl oluyor da gerçekten çevriliyorsunuz?

SÖZLÜK

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ Hamd, Allah'a mahsustur. Çünkü hamd edilmesi gereken O'dur.

Hamdi gerektiren şey, bundan sonra zikredilen kısımdır.

فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَ الْاَرْضِ — Önceden benzeri olmaksızın yerin ve göğün yaratıcısı.

جَاعِلِ الْمَلٰئِكَةِ رُسُلاً — Meleklerden -Cebrail gibi- peygamberlere elçiler yapan.

أُولِى أَجْنِحَةٍ — Kanatlar sahibi. Ecnihe, cenah kelimesinin çoğuludur.

يَزِيدُ فِى الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ — Yarattığı mahluklarda dilediği şeyi artırır. Yani dilediği şeyi üçten fazla yapar. Mesela Cebrail'in altı yüz kanadı vardır.

وَ مَا يُمْسِكْ — Ve tutar. Engeller. Sana dokunacak. Yani Allah'ı insanlara vereceği rahmetten alıkoyacak veya o rahmeti salıverecek ondan başka kimse yoktur.

وَهُوَالْعَزِيزُالْحَكِيمُ — O, işinde galib, idare ve yaratmasında hikmet sahibidir.

اُذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ — Allah'ın yaratma, rızık verme ve saygı gösterilecek şeylerinizde sizi emin kılmada size olan nimetini hatırlayın.

هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ — Size rızık verecek, Allah'tan başka rızık veren ve yaratan mı var?

مِنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ — Göklerden ve yerden. Gökten yağmur yağdırarak yerde bitki bitirerek.

لاَ اِلٰهَ اِلاَّ هُوَ — Gerçekte ondan başka tapılacak ilah yoktur. Öyleyse sadece ona tapın.

فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ — Peki nasıl döndürülüyorsunuz? O'nun yaratan ve rızık veren olduğunu bilmenize rağmen nasıl tevhidden döndürülüyorsunuz?

AÇIKLAMA

"Hamd, yerin ve göklerin yaratıcısı Allah'a mahsustur."

Yani hak etme açısından şükür ve hamd sadece Allah'a aittir. Buradaki söz, haber konumundadır, fakat manası emirdir. Mana şu şekildedir: Hamd, Allah'a mahsustur, deyin. Yine O'na şükredin. Bu ifadeler, Allah tarafından hamdin kendisine ait olduğunun, onu sadece kendisinin hak ettiğinin ve hamdi gerektiren şeyin, O'nun, yeri ve gökleri daha önceden benzeri ve örneği olmadan yaratmış olması, melekleri peygamberlerine ve dilediği kimselere ilham ve sadık rüyayla elçiler yapılmış olmasıdır.(1)

(1) Buradaki elçilerden maksad, Cebrail, Mikail, İsrafil ve ölüm meleği Azrail ve de Allah'ın dilediği diğer melekleridir.

"Kanatlı" kelimesi, meleklerin sıfatıdır. Yani ikişer, üçer ve dörder kanatlı elçiler yapan demektir.

"Allah mahlukatında arttırır."

Yani dilediği kadar kanat yaratır. Mesela Cebrail için, peygamberimizin sahih hadiste haber verdiğine göre, 600 kanat yaratmıştır.

"Mahlukatında dilediği şeyi arttırır."(1)

O, her şeye kâdirdir.

"Allah'ın, insanlara açacağı bir rahmeti tutup engelleyecek yoktur."

Allah haber veriyor ki, her şeyin anahtarı kendi elindedir. Dolayısıyla insanlar için açacağı rızık, rahmet ve bereketi mahlukatından hiç birinin tutup engelleme imkanı yoktur, "O'nun tuttuğu şeyi de salıverecek hiç bir kimse yoktur." Sadece O, işinde galibdir. Dolayısıyla ne verdiğini engelleyecek ne de yarattığında ve idaresinde hikmet sahibi olanın hükmünü reddedecek biri vardır.

"Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın."

Bu sesleniş, Mekke halkı Kureyş'e yöneliktir. Allah bu seslenişten sonra onlara verdiği nimeti hatırlamalarını emrediyor. Çünkü Allah onları yaratmış, onlara bol rızık vermiş, onlar için -etraflarındaki insanlar haksızca öldürülürken- Mekke'yi kendilerine emin bir bölge kılmıştır. Allah onlara nimetini hatırlamalarını emrediyor. Çünkü onlar nimetleri hatırladıklarında, iman ederek ve birliğini kabul ederek Allah'a şükrederler.

"Yerden ve gökten size rızık verecek Allah'tan başka yaratıcı mı var."(2)

Cevab, hayır, hiç kimse yoktur şeklindedir. Çünkü yaratıcı sadece O'dur.

"O'ndan başka rızık veren yoktur."

Öyleyse onları yaratan yerden ve gökten rızık veren de O'dur. Gök yağmur yağdırır yer de O'nun izniyle bitki bitirir.

Şu halde "O'ndan başka ilah yoktur."

Yani gerçekte ibadete layık sadece O'dur.

---

(1) Burada arttırılan şeyin gözde güzellik, burunda güzellik ses ve burunda güzellik olması da mümkündür. Bütün bunlar ifadeye dahildir. Çünkü ayet umumidir.

(2) Ayette hayır ve şerrin Allah'ın yarattıklarından olduğuna delil vardır.

Öyleyse "O'nu tanıdıktan sonra haktan nasıl çevriliyorsunuz?"

Sizin haliniz şaşılacak bir haldir. İşte üçüncü ayetin işaret ettiği anlam budur.

SONUÇ

1- Verdiği nimete karşılık Allah'a şükür ve hamd etmek gerekir.

2- Melekleri elçiler yaptığını haber vererek, peygamberimizin peygamberliği ortaya konmuştur.

3- Hayrı isteme ve zararı defetmede Allah'a sığınmak gerekir. Çünkü her şeyin hazinesi O'nun elindedir.

4- Nimetlere karşılık olması için Allah'a ve Rasûlüne itaat ederek nimetleri anmak gerekir.

5- Ayette tevhid reddedilemeyecek şekilde akli delillerle ortaya konmuştur.

6- Allah'ın yaratma ve rızık vermede, tek olduğunu kabul eden fakat onun yanında başkalarına tapan müşriklerin durumuna şaşmak gerekir.

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
الْأُمُورُ ﴿٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ
الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿٥﴾ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ
فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿٦﴾
الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

4- Eğer seni yalanlıyorlarsa, senden önceki elçiler de yalanlanmıştır. Bütün işler Allah'a döndürülecek ve Allah, herkesi yaptığıyla cezalandıracaktır.

5- Ey insanlar, Allah'ın vaadi gerçektir; sakın dünya hayatı sizi aldatmasın, o aldatıcı, sizi Allah'ın affına güvendirmek sureti ile aldatmasın.

6- Şeytan, sizin düşmanınızdır, siz de onu düşman tutun. O, kendine uyanları alevli ateşin halkından olmağa çağırır.

7- İnkar edenler için çetin bir azab var, inanıp iyi işler yapanlara da mağfiret ve büyük bir mükafaat vardır.

SÖZLÜK

وَ اِنْ يُكَذِّبُوكَ — Ve eğer seni yalanlarlarsa. Ey elçimiz, getirdiğin tevhid, yeniden dirilme ve hesab konusunda sana inanmazlarsa.

فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ — Muhakkak ki senden önceki elçilerde yalanlandı. Yalanlanan sadece sen değilsin, senden öncekiler de yalanlanmıştı. Öyleyse üzülme, kederlenme, senden öncekilerin sabrettiği gibi sen de sabret.

وَ اِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ — Bütün işler Allah'a döndürülür. Allah yalanlayanlara yalanlamaları, sabredenlere de sabretmeleriyle karşılık verecektir.

وَ لَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ — Seni Allah'a güvendirerek, yani merhametli ve ağır affedicidir diye şeytan sakın aldatmasın.

فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا — Siz de onu düşman edinin. Ona itaat etmeyin, sizi aldatacağı şeyi kabul etmeyin.

اِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ — Şeytan ancak batıl, küfür, şer ve fesaddaki taraftarlarını çağırır.

لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ — İşlerinin, onların yakıcı ateş halkından olmalarına dönmesine çağırır.

لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَ اَجْرٌ كَبِيرٌ — Onlar için günahlarının bağışlanması ve Cennet'te büyük bir mükafaat vardır. Bunun nedeni, onların inanması ve iyi işler yapmalarıdır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah müşrikler aleyhine daha önceki ayette delil getirdikten sonra Rasûlüne şöyle buyurmuştur:

"Sen onların aleyhine delil getirdikten sonra seni yalanlarlarsa,

Yalanlanan sadece sen değilsin.

"Senden önceki peygamberlerin çoğu yalanlanmıştı."

Onlar, toplumlarına ayetler ve mucizeler getirmiş ve tebliğlerinde sabretmişlerdi. Öyleyse, onlar nasıl sabretmişse sen de sabret.

"Bütün işler Allah'a döndürülür."

O, seninle onlar arasında hakla hüküm verecek, dünyada sana yardım edecek ve onları yalnız bırakacak, ahirette ise sana merhamet edecek ve onlara azab edecektir.

"Ey insanlar! Allah'ın vaadi haktır."

Ey Mekke halkı ve dünya hayatıyla aldananlar, bilin ki, Allah'ın yeniden diriltme ve hesaba çekme vaadi haktır.

"Dünya hayatı, uzun ömrünüz, sağlıklı bedeniniz ve bol rızkınızla sizi aldatmasın."

Çünkü hiç şüphesiz bunlar sizden yok olup uzaklaşacaklardır.

"Şeytan sakın sizi, Allah'ın merhametli ve affediciliğine güvendirerek, aldatmasın."

Çünkü, o şeytan, Allah'ın yumuşaklığından ve size mühlet vermesinden, sizi tevbeyi geciktirecek ve isyanda ısrar ettirecek şeylerle bozmaya ve saptırmaya yol bulacaktır.

Çünkü "Şeytan, sizin için düşmandır."

Siz de onu düşman edinin. Ona itaat etmeyin, onun çağrısına cevab vermeyin.

"Şeytan ancak taraftarlarını yakıcı cehennem halkından olmaları için çağırır.

"Çünkü O, insanların da kendisiyle beraber cehennemde olmasını ister."

Zira onun aleyhinde "cehennemlik" hükmü verilmiştir.

"İnkar edenler için ahirette çetin bir azab vardır. İman edip iyi işler yapanlar için ise günahlarının bağışlanması ve büyük bir mükafat vardır."

Bu mükafat, cennet ve içinde bulunan her şeydir. Bu, Allah'ın kulları hakkındaki hükmü ve kararıdır. Onlar iki grubtur: Bir grup iyi işler yapan inananlar, bir grup da kötü iş yapan kafirlerdir. Her grup içinde yaptıklarının karşılığı tam olarak verilir.

SONUÇ

1- Bu ayetlerle Rasûlüllah'a teselli verilmiştir. Bu teselliye hakka davet eden bütün mü'minler dahildir. Onlar yalanlanıp eziyet gördüklerinde, onlara düşen sabretmeleridir.

2- Allah'ın vaadi olan hesab ve yeniden dirilme ortaya konmuştur.

3- Dünya ile aldanmaktan yani uzun ömür, bol rızık ve sıhhatli bedenle aldanmaktan insan sakındırılmıştır.

4- Şeytan'dan insan sakındırılmıştır. Onun düşman olduğunu, düşman gibi davrandığını bilmek gerekir. Dolayısıyla onun sözü kabul edilmez, onun çağrısına cevap verilmez, ve de onun şerri ve çirkini güzel göstermesine kanılmaz.

5- Ayette Allah'ın, dostlarının, Şeytan'ın düşmanları ve de Allah'ın düşmanlarının da, Şeytan'ın dostları alacağı karşılıklı açıklanmıştır. Dolayısıyla Allah'ın da dostu-düşmanı vardır, şeytanın da dostu-düşmanı vardır.

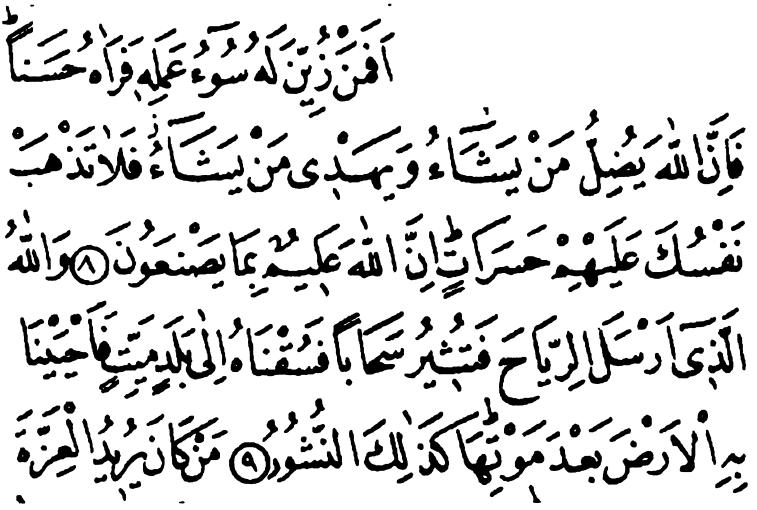
أَفَمَن زُيِّنَ لَهُ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ
فَإِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ
نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَٰتٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾ وَٱللَّهُ
ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَٰهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا
بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ﴿٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ

فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ
يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ
أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ
جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ
مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

8- Kötü işi, kendisine süslendirilip de onu güzel gören kimse, vehmine aldanmayarak, kötü amelini güzel görmeyen, aklı ile gerçeği gören kimse gibi olur mu? Allah dilediğini sapıklık içinde bırakır, dilediğini yola iletir. Bundan dolayı canın, onlar için hasretlere, üzüntülere gitmesin, Allah onların ne yaptıklarını biliyor.

9- Allah'tır ki, gönderdiği rüzgarlar bir bulut kaldırır, onu ölü bir ülkeye süreriz, ölmüş olan yeri onunla diriltiriz, işte diriltme de böyledir.

10- Kim şeref istiyorsa bilsin ki şeref tamamen Allah'ındır. O'nu başkasından değil, Allah'tan istesin. Güzel söz O'na yükselir, iyi amel onu yükseltir. Kötü şeyleri kuranlara gelince, onlar için çetin bir azab vardır. Ve onların tuzağı bozulacaktır, zira onların tuzağı Allah'ın takdirine engel olamaz.

11- Allah sizi, önce topraktan, sonra nutfe -spermden- yarattı, sonra sizi çift çift yaptı. Bir dişinin gebe kalması ve doğurması hep O'nun bilgisiyledir. Bir canlıya ömür verilmesi de, onun ömründen azaltılması da mutlaka bir Kitab'da yazılıdır. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.

SÖZLÜK

اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ	Şirk ve isyan gibi kötü ameli kendisine güzel gösterilen kişi mi?
فَرَاٰهُ حَسَنًا	Onu çirkin değil de güzel gören.
فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ	Sakın şeytanın kötü amellerini güzel gösterdiği kişilere üzülerek kendini mahvetme. Onlar inkar ettikleri için üzülerek kendini helak etme.
اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ	Muhakkak Allah onların yaptığını çok iyi bilir. Onları işledikleri batıl şeyle cezalandıracaktır.
فَتُثِيرُ سَحَابًا	O rüzgarlar, bulutları harekete geçirir, onlar da bir araya gelir ve yürürler.
فَسُقْنَاهُ اِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ	Ve onunla ölü bölgeyi sularız. Bitkisi bulunmayan bir yere onu süreriz.
فَاَحْيَيْنَا بِهِ الْاَرْضَ	Onunla yeri diriltiriz. Yani bitki, ot, yeşillik ve kuru otla yeri diriltiriz.
كَذٰلِكَ النُّشُورُ	İşte yeniden dirilmede böyledir.
فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا	Şeref tamamıyla Allah'ındır. Dolayısıyla Allah'a itaat ederek şeref arasın. Çünkü o ancak böylece elde edilir.
اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ	Güzel sözler Allah'a yükselir. Bu güzel sözler sübhanellah, elhamdülillah ve Allahu ekber cümleleridir.
وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ	İyi iş te, yani farzların ve nafilelerin edası da, güzel sözler de Allah'a yükseltir.
يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ	Kötülük yapmak için tuzak kurarlar. Yani kötü işler yaparlar, onu kazanırlar.
وَ مَكْرُ اُولٰئِكَ هُوَ يَبُورُ	Boşa çıkacak onların amelleridir.
خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ	Allah sizi, yani aslınızı topraktan yarattı.
ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ	Sonra da nutfeden, yani erkeğin ve kadının suyundan. Bu ademin soyunun tamamıdır.
ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا	Ardından sizi dişi ve erkek olarak çiftler halinde var etti.
وَ مَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى	Dişinin hamile kaldığı. Yani cenin ve onu doğurması ancak onun izniyledir.

وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ Ömrü uzun olanın çok yaşatılması mutlaka bir kitapta yazılıdır.

وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ Ve ömrünün eksik kılınması bir kitapta mevcuttur.

AÇIKLAMA

Ayetler, müşriklerin istediği gibi hareket etme ve inançları karşısında Rasûlüllah'ın azim ve ruhunu takviye etmeye devam ediyor.

Allah şöyle buyuruyor:

"Kötü ameli kendisine süslü gösterilip de, onu güzel gören kimse, güzeli güzel, çirkini çirkin gören kimse gibi midir?"

Yani, Şeytan'ın emirlerine uyan –ki bu şirk ve isyandır– hiç inanıp da güzel amellerde bulunan, Allah'ın doğru yola ilettiği, neticede Rabb'inden hidayet ve nur üzere olan, iyiyi iyi, kötüyü kötü gören kişi gibi midir? Cevab elbette hayırdır. Şüphesiz Allah inat ve inkarlarında ısrar ettiklerinden dolayı dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Allah adaleti ve saptırmadaki kurallarının gereği dilediği kulunu saptırır, fazlıyla da dilediğini doğru yola iletir. Öyleyse ey peygamber, üzülerek onların doğru yola ulaşmamaları karşısında kendini mahvetme. Yoksa; "onların hidayete ermemeleri karşısında üzülerek kendini helak edersin."

Şüphesiz Allah onların yaptıklarını çok iyi bilendir. Bu nedenle üzülmeye ve kederlenmeye, Allah onların Rabbiyken, sebep yoktur. Allah onların amellerini bilmiştir ve onları amelleriyle cezalandıracaktır.

"Rüzgarları gönderen Allah'tır. O rüzgarlar bulutları harekete geçirir. Biz o bulutu bitki ve ziraati olmayan bir ölü bölgeye sevkeder, onunla ölümünden sonra o toprağı diriltiriz."

İşte yeniden dirilme de böyledir. Aynı şekilde Allah (c.c.) gökten yağmuru indirir, onunla ölümünden sonra toprağı canlandırır. "İşte aynı şekilde Allah ölüyü diriltecektir."

Çünkü, alemin yok oluşundan sonra Allah, arşın altından yağmur yağdıracak, insan -acubuzzenab denen- uyuk kemiğinden bitecek ve yaratılışı tam olacaktır. Sonra Allah ruhları göndererek, her ruh kendi cesedine girecek, hiçbir ruh kendi cesedinde hata etmeyecek. İşte bu şekilde yerin bitkilerle canlandırılması tamam olacağı gibi, ölülerin diriltilmesi de tamam olacak, insanlar mahşere sevkedilecek, herkes kazandığıyle karşılık görecektir. Allah hesabı hızlı olandır.

"Kim üstünlük istiyorsa, bilsin ki, üstünlük tamamen Allah'ındır."

Dolayısıyla o üstünlüğü, Allah'a ve Rasûlüne itaat ederek, ondan istesin. Çünkü üstünlük tamamen Allah'a aittir. Üstün olan, Allah'ın üstün kıldığı, zelil olan ise Allah'ın zelil kıldığı kişidir. Müşrikler üstünlüğü putlardan istiyorlardı. Bilin ki, üstünlüğü kim isterse onun sahibi olan Allah'tan istesin. Üstünlüğe sahip olmayan, onu başkasına nasıl verebilir? Çünkü sahip olmayan, sahip olmadığı şeyi veremez.

"Güzel sözler Allah'a yükselir. Salih amel de o kişiyi Allah'a yükseltir."

Dolayısıyla amelsiz söz olunca, Allah'a yükselmez ve ona sevab verilmez. Fakat amel yapmayan kişileri burada yermiş ve şöyle buyurmuştur:

"Allah katında, günah açısından yapmadıklarını söylemeleri, büyük günah olmuştur. Kötülük yapmak için tuzak kuranlara."

Yani o kötülüğü işleyenlere çetin bir azab vardır. Onların cezası budur. Kötülük yapmak için tuzak kuranların tuzağı boşa çıkacak, bozulacaktır.

"Allah sizi önce topraktan yarattı."

Yani aslımız, Hz. Adem'i topraktan yarattı sonra onun zürriyeti olan bizleri nutfeden yarattı. Nutfe: Erkeğin ve kadının suyudur.

"Ardından sizleri çiftler halinde var etti." İşte Allah'ın bütün bu alemleri ve nimetleri yaratması sadece ibadetin kendisine yapılmasını emretmesi, öldükten sonra dirilmeyi ve cezayı gerektiren ilahi kudretin apaçık delillerindendir.

"Dişinin neye hamile kaldığı ve ne doğuracağı mutlaka onun bilgisiyledir."

Ömrü olanın çok yaşatılması ve ömrünün eksik kılınması mutlaka bir kitapta, kader kitabında yazılıdır. Bu da, Allah'ın ilminin delillerinden bir tanesidir.

"İlim ve kudretle, O, ölüleri diriltmeye ve hesab için insanları yeniden yaratmaya kâdirdir."

Bu nedenle Allah, bu zikredilen yaratma, idare etme, kader kitabında her şeyin yazılı olması Allah'a kolaydır buyurmaktadır.

SONUÇ

1- İnsanların heva ve heveslerine uymaları ve Şeytan'a tabi olmaları sakındırılmıştır. Çünkü bu, kişiyi kötü amellerini güzel görmeye götürür ve

onu Allah'ın hidayetinden mahrum bırakır. Dolayısıyla da kişi asla hidayete ulaşamaz. Bu, isyan ve günaha devam etmekle meydana gelir.

2- Öldükten sonra toprağın diriltilmesi işlemi açık bir şekilde öldükten sonra insanın da tekrar diriltileceğine delildir.

3- Üstünlük istemek pahalı bir istektir. Bu, Allah'a ve Rasûlüne itaattir. Kimse Allah'a ve Rasûlüne itaat etmeden gerçek manada üstün olamaz.

4- Allah'ın mahlukatı ve onun idaresinde tecelli eden ilim sıfatına, hiç bir şeyin aciz bırakamayacağı, Allah'ın kudret sıfatından dolayı yaratma, yeniden diriltme ve hesab görme meydana gelir. Bu iki sıfatın birlikte kullanılması yaratma, diriltme ve hesaba çekme işini meydana getirir.

5- Yeniden dirilme, hesab ve kader kitabı bu ayette açıklanmıştır.

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَٰذَا
مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً
تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ
فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ
مُّسَمًّى ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ۚ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن
دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا
دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ
يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾

12- İki deniz bir olmaz: Şu tatlıdır, susuzluğu keser, içimi boğazdan kayar; şu da tuzlu, acıdır. Hepsinden de taze et yersiniz ve taktığınız inci, sedef gibi süs eşyası çıkarırsınız. Allah'ın lutfundan payınızı arayıp şükretmeniz için gemilerin, denizi yarıp gittiğini görürsün.

13- Allah geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar; güneşi ve ayı buyruğu altına almıştır. Her biri belirtilmiş bir süreye kadar akıp gider. İşte Rabb'iniz Allah budur, mülk O'nundur. O'ndan başka yalvardığınız şeyler ise bir çekirdek zarına bile sahip değillerdir.

14- Onları çağırsanız, sizin çağırmanızı işitmezler. İşitseler bile size cevap veremezler. Kıyamet günü de, sizin onları Allah'a ortak koşmanızı tanımazlar. Hiç kimse sana, her şeyi bilen Allah gibi gerçekleri haber veremez.

SÖZLÜK

عَذْبٌ فُرَاتٌ Bol tatlı su.

وَ هٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌ Bu da tuzlu acı su.

وَ مِنْ كُلٍّ تَاْكُلُونَ Her birinden yersiniz.

لَحْمًا طَرِيًّا Taze et yani balık.

حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا Takındığınız zinet eşyası. Yani ince ve mercan.

مَوَاخِرَ Denizde giderken suyu yararak.

لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ Ticaretle Allah'ın fazlından rızık aramanız için.

وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ Size verdiği rızka karşılık ona şükredesiniz diye.

يُولِجُ اللَّيْلَ فِى النَّهَارِ Geceyi gündüze katar, o da artar (uzar).

وَيُولِجُ النَّهَارَ فِى اللَّيْلِ Gündüzü de geceye katar, o da artar (uzar).

وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ Aya ve güneşe boyun eğdirdi.

كُلٌّ يَجْرِى لِاَجَلٍ مُسَمًّى Her biri muayyen bir vakit için akıp gidiyor. Yani kendi ekseninde kıyamete kadar akıp gider.

وَ الَّذِينَ تَدْعُونَ — Dua ve başka ibadetlerle taptıklarınız ki, onlar putlardır.

مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ — Hurma çekirdeğinin üzerinde bulunan beyaz, ince zara bile malik olamazlar.

وَلَوْ سَمِعُوا — Faraza işitselerdi bile size cevap veremezlerdi.

يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ — Onlar sizin ortak koşmanızı inkar edecekler. Yani kendileri ahirette sizden ve sizin taptıklarınızdan uzaklaşacaklardır.

وَ لَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ — Her şeyden hakkıyla haberdar olan Allah gibi sana gerçeği hiçbir şey haber vermez. Yani iki dünyanın halini benim gibi sana hiç kimse haber veremez. Çünkü bunu ben hakkıyla bilen ve haberdar olanım.

AÇIKLAMA

Ayetler, Allah'ın kudret, ilim, hikmet ve mahlukatı idare edişinin delillerini anlatmaya devam ediyor. Bu deliller, sadece Allah'a ibadet etmeyi ve müşrdiklerin inkar ettikleri yeniden dirilmeyi gerektiren delilleridir.

Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"İki deniz bir olmaz. Şu, suyu bol, tatlıdır, susuzluğu keser, içimi kolaydır, şu çok tuzlu, acıdır."

Dolayısıyla hiç hakla batıl bir olur mu? Hiç putlara ibadet, hakka ibadetle bir olur mu? Cevap hayırdır.

"O iki denizin herbirinden, yani suyu tatlı ve tuzlu olanından taze et yersiniz."

Burada geçen taze et balıktır.

"Takınacağınız zînet, inci, mercan çıkarırsınız."

Bu zînet kadının kocası için takındığı zînettir. Denizi yara yara gemilerin gittiklerini görürsün. Bu hitabı işiten ey kişi, gemileri denizin bol suyunu yararak giderken, sabah, akşam gidişinde suları yararken, insan ve eşyaları taşırken görürsün.

"Allah onu ve denizi, şükredersiniz diye ticaretle fazlından rızık aramanız için boyun eğdirmiştir."

Yani Allah denizi şükredesiniz diye, ve fazlından rızık aramanız için sizin emrinize vermiştir. Ayeti kerimedeki inceliğe dikkat edersek görürüz ki Allah, şükretmeniz için demeyip, rızkınızı aramanız için demiştir. Çünkü rızkı

aramak gemiye binen herkes için söz konusudur. Şükür ise böyle değildir. Aksine insanlardan bir kısmı şükreder bir kısmı şükretmez. Bu nedenle ayette ümit ifade eden edat geçmiştir. Bu edat lealle'dir. Manası ise, umulur ki şükredersiniz, demektir. O, gecenin bir kısmını gündüze katar da gündüz uzar, gece kısalır. Gündüzün bir bölümünü de geceye katar, aynen gündüzü geceye, geceyi de gündüze tamamen katmış gibi gece uzar. Çünkü onlardan birisi olunca diğeri gider. Buna şu ayet şahitlik eder. Onlar için bir delilde gecenin varlığıdır.

"Biz, onun içersinden gündüzü soyup çıkarırız. Bunun neticesi olarak da gündüzün içersinden geceyi çıkarırız. Bir de bakarsın ki, gündüz aydınlık, gece de karanlık olmuştur. Allah, güneşe ve aya boyun eğdirdi."

Dolayısıyla ay ve güneş usanmadan, bıkmadan her zaman kulların menfaati için hareket ederler. Çünkü bunlar vasıtasıyla gece ve gündüz olur, onlarla seneler, aylar ve günler hesaplanarak bilinir. Onlardan herbiri belli bir zamana kadar akıp gider. Bu zaman kıyamet günüdür. Allah (c.c.) kendisini kudretinin, ilminin, lutfunun ve rahmetinin gözle görülür alametleriyle tanıttıktan sonra insanlar için şöyle buyurdu:

"İşte bu, sizin Rabbiniz olan Allah'tır."

Bütün mülk onundur. Yani Allah (c.c.) delil getirdikten ve ayetlerini ortaya koyduktan sonra, geriye sadece kafirlerin inkar ettikleri şu hakikati ilan etmek kalıyordu.

Allah da, bu hakikati şöyle buyurarak ilan etmiştir.

"İşte bu, yüce, celal ve kerem sıfatlarının sahibi, kendisinden başka ilah bulunmayan ve bütün mülk kendisine ait olan, sizin Rabbiniz Allah'tır." O mülk başkasına ait değildir. Dolayısıyla da başkasından bir şey istemek doğru değildir. Fakat sizin onu bırakıp taptıklarınız putlar, melekler, peygamberler ve veliler hiç bir güce sahip değillerdir. Onlar, örneğin hurmayı bir tarafa bırak, çekirdeğinin zarına bile yaratamazlar. Çünkü zara sahip olamayan, bir deveye de sahip olamaz.

"Onları çağırsanız bile sizi duymazlar."

Evet sizi duymazlar. Çünkü onlar cansız varlıklardır, taştan yapılmış putlardır.

"Nasıl olur da duyarlar? Farzı mahal duysalar bile, güçleri yetmediğinden kendilerine çağırana cevap veremezler. Kıyamet günü sizin ortak koşmanızı inkar ederler. Öyleyse onlar dünyada sizin için, taştan yonttuğunuz, ko-

ruduğunuz ve de ibadet ettiğiniz bir sıkıntıdır. Kıyamet gününde de size düşman olacaklardır."

Özellikle sizin, onları, Allah'a ibadette ortak koşmanızdan uzak olacaklar. Dolayısıyla da, onlar sebebiyle aleyhinizde delil olacaktır. Şu halde onlara ibadet, onları koruma ve onları savunmaya ne gerek var? Ey dinleyen, hiç bir şey sana hakkıyla haberdar olan Allah gibi haber veremez. Hakkıyla haberdar olan O'dur. Öyleyse hakkıyla haberdar olan, haber verenlerin en doğru sözlüsü ve konuşanların en doğru söyleyenidir. Netice olarak Allah hakkıyla bilen ve haberdar olandır. Allah'ın dünyada ve ahirette hiç kimseye ihtiyacı yoktur. Çünkü dünyadakiler de, ahirettekiler de Allah'ın aciz kullarıdır. Bilakis onlar Allah'a muhtaçtırlar.

SONUÇ

1- Allah'ın sadece kendisine ibadeti gerektiren yaratıcılığı ortaya konmuştur.

2- Kudret, ilim ve hikmetin delilleri açıklanmıştır. Bunlar vasıtasıyla kulları için Allah'ın rabliği açıklanır.

3- Kıyamet günü ve ilahların tapıcılarından uzaklaşmaları zikredilmekle ceza ve yeniden yaratılma inancı ortaya konmuştur.

4- Dünya ve ahirette ilahların tapıcılarına fayda vermekten aciz oldukları açıklanmıştır.

5- Allah'ın mülk, ilim, kudret, her şeyden haberdar olma gibi kemal sıfatları açıklanmıştır.

يَٰٓأَيُّهَا
ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿١٥﴾
إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ
بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ

إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۗ إِنَّمَا تُنْذِرُ
الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ۚ وَمَنْ
تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

15- Ey insanlar, siz Allah'a muhtaçsınız, Allah ise, işte zengin ve hamde layık olan O'dur.

16- Dilese sizi götürür ve yeni bir halk getirir.

17- Bu, Allah'a zor değildir.

18- Hiçbir günahkar başkasının günahını çekmez. Eğer yükü ağır gelen kimse onu taşımak için başkalarını çağırsa, onun yükünden hiçbir şey taşınmaz; akrabası dahi olsa kimse onun yükünü taşımaz. Sen ancak görmeden, Rab'lerinden korkanları ve namazı kılanları uyarırsın. Manen arınıp yücelen, kendi yararına arınmış olur. Dönüş Allah'adır, Allah herkese yaptığının karşılığını verir.

SÖZLÜK

أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ	Sizler Allah'a muhtaçsınız. Her durumda ona muhtaç olan sizlersiniz.
وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ	Allah sizden ve diğer mahlukattan müstağnidir, işleriyle, ifadeleriyle ve güzel idaresiyle hamde layık olandır. Dolayısıyla muhtaç oldukları, Allah ise onlara muhtaç olmadığı için bütün mahlukat ona hamdeder.
وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ	Sizin yerinize yeni bir halk, toplum getirir.
وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ	Bu Allah için güç ve imkansız değildir. Aksine olması normal ve kolaydır.
وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ	Allah'ın kulları arasındaki hükmü ve yargısında, günahını taşıyan günahkar bir nefis başka bir kişinin günahını taşımaz. Aksine her günahkar sadece kendi günahını taşır.

وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ — Kendisine günahları ağırlaştırılmış, dolayısıyla da yürümeye veya hereket etmeye gücü yetmeyen bir kişi çağırsa.

لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ — Ona hiçbir şey yüklenilmez. O kişi kendi isteğini kabul edecek, onun yerine günahlarını taşıyacak, başkasını bırakın, oğlunu, babasını, anasını çağırsın, hiç kimseyi bulamaz. Buna Allah hükmetmiştir.

يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ — Kimsenin görmediği yerde Rablerinden korkanları. Çünkü onlar insanların gözlerinden uzaktırlar.

وَمَنْ تَزَكَّى — Kim kendini şirk ve isyandan temizlerse.

فَإِنَّمَا يَتَزَكَّى لِنَفْسِهِ — Düzgün olması ve Allah'ın dini üzere olması için temizlenmiştir. Bunların semeresi de ona aittir.

AÇIKLAMA

Daha önce geçen, hepsi Allah'ın Rabliğini, ilahlığını, ortaya koyan ve onun tek olmasını ve sadece O'na ibadet edilmesini gerektiren delillerden sonra Allah insanlara şunu öğretmek için "ey insanlar," diye sesleniyor: Allah her ne kadar onları kendisine kulluk için yaratmış ve bunu emretmiş, bundan ayrılanı elim bir azabla tehdit etmişse de, bu, O'nun bunlara ihtiyacı olmasından dolayı değil, insanların bu şeylere ihtiyacı olmasından dolayıdır.

Allah (c.c.) bu nedenle şöyle buyuruyor.

"Ey insanlar, Allah'a muhtaç olan sizlersiniz."(1)

Allah hiç kimseye ve hiç bir şeye ihtiyacı olmayan ve hamde lâyık olandır. Şüphesiz insanların rablerine yaptıkları ibadetleri kendilerine döner. O ibadetlere göre insanlar ahlakça ve ruhça olgunlaşır, yaptıkları güzel amellerle dünya ve ahirette mutlu olurlar. Allah'a gelince, Allah'ın kulların yapmış oldukları ibadetlere ihtiyacı yoktur. Kullar kendi menfaatleri için amel yaparlar. Çünkü Allah, kendi dışında olan her şeyden müstağnidir. O nimetleri sebebiyle hamde layıktır. Dolayısıyla kullara verilen her bir nimet, ona hamd ve şükretmeyi gerektirir. Eğer o dilese sizi yokeder, yerinize başka bir kavim

---

(1) "Muhtaç olan sizlersiniz," ayetinde sıfatın mevsufuna mahsus kılınması söz konusudur. Yani fakirlik sadece insanlara ait kılınmıştır. "Sizler Allah'a muhtaçsınız, Allah size muhtaç değil." demektir. Allah'ın kendini "hamid" olmakla vasıflandırması, onun zenginliğinin cömertliğiyle birlikte olduğunu bildirmektedir.

getirir. Bu, onun ihtiyaçsız, kulların ise muhtaç olmasının delilidir. Aynı şekilde bu Allah'ın kudret ve ilminin de delilidir. Bu Allah için güç değildir. Yani sizi götürüp yeni bir halk getirmek imkansız ve güç bir iş değildir. Aksine; "bu, Allah için kolaydır. Günah işleyen hiç bir nefis bir başkasının günahını taşımaz."

Bu, O'nun adaletinin tezahürüdür.O, gücünün yetmesi ve kullarına zorla istediğini yaptırabilmesine rağmen, onlar hakkında adalet sahibidir. Suçsuz yere onları cezalandırmaz.

"Hiç bir kişinin günahını, o günahı işlememiş başka birine yüklemez."

Aksine eğer günahkarsa, her kişi kendi günahıyla cezalandırılır. Bu, onun insanların bela ve musibetlerle yüz yüze gelecekleri günde meydana gelecektir. Buna şu ayet de işaret etmektedir. "Kendisine yükü ağırlaştırılmış biri, başkasını onları taşımaya çağırsa, çağırdığı kişi, oğlu-kızı(1) gibi akrabası bile olsa, o kişiye ondan hiçbir şey yüklenmez. Sen ancak kimsenin görmediği yerde Rablerinden korkan ve namazı dosdoğru kılan kimseleri sakındırırsın."

Onların dışındaki, inkar, küfür ve inad ehline gelince, onlar senin uyarmanı kabul etmezler. İnkar ve bilgisizliklerinin karanlığından dolayı bundan faydalanmazlar da. Bununla birlikte sen uyar. Bunda senin aleyhine hiçbir şey yoktur.

Çünkü "iman ve salih amelle, şirk ve isyanı terkederek kim temizlenirse, o, ancak kendi yararına temizlenmiştir."

Kim de yüz çevirirse bu onun aleyhinedir.

"Hepsinin dönüşü bizedir." Biz herkese kazandığı hayır ve şerle karşılık vereceğiz. İşte 18. ayetin manası budur.

SONUÇ

1- Kulların Allah'a muhtaç oldukları, onların ihtiyaçlarını gidermenin ancak Allah'a sığınmak, O'nun huzurunda ibadet ederek ve O'ndan isteyerek

(1) Fudayl b. İyaz şöyle demiştir: "Bir kadın kıyamet günü çocuğu ile konuşup, ona şöyle der: "Ey çocuğum karnım senin için kap olmadı mı? Göğüslerim senin için su kabı olmadı mı? Odam senin için yatma yeri olmadı mı?" O çocuk ta şöyle der: "Hayır ey anacığım" o kadın tekrar şöyle der: "Ey çocuğum, beni günahlarım ağırlaştırdı. O günahlardan bir tanesini benim yerime taşı." O çocuk şöyle cevap verir. "Ey anne, benden sana fayda yok. Ben kendi günahımla meşgulüm."

boyun bükmekle olacağı açıklanmıştır.

2- Allah kıyamet günü herkese adil davranacaktır.

3- Kıyamet meydanında beklemek, özellikle de mizan terazi kurulurken beklemek çok zordur.

4- Uyarma ve Allah'ın azabından sakındırmaktan salih mü'minlerden başkası faydalanamayacaktır.

5- Kıyamet günü cezalandırma ve tekrar diriltme ortaya konmuştur.

6- Şu gerçek ortaya konmuştur. Kim iyilik yaparsa, kendi lehine, kim de kötülük yaparsa, kendi aleyhinedir.

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ ﴿٢٠﴾
وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ
إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾
إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا
وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ
الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ
وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ
نَكِيرِ ﴿٢٦﴾

19- Körle, gören bir olmaz.

20- Karanlıklarla, aydınlık da bir olmaz.

21- Gölge ile sıcaklık da bir olmaz.

22- Dirilerle, ölüler de bir olmaz. Allah dilediğine işittirir, yoksa sen kabirlerde bulunanlara işittirecek değilsin.

23- Sen sadece bir uyarıcısın.

24- Biz seni gerçek ile birlikte müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı peygamber gelip geçmiştir.

25- Eğer bunlar seni yalanlıyorlarsa üzülme, çünkü bunlardan öncekiler de yalanlamışlardı. Elçileri onlara açık deliller, sahifeler ve aydınlatıcı Kitab getirmişlerdi, yine de onları yalanladılar.

26- Sonra ben de, o inkar edenleri yakaladım. Benim onları reddetmem ve cezalandırmam nasıl oldu?

SÖZLÜK

وَ مَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَ الْبَصِيرُ	Görenle -görmeyen bir olmaz. Aynı şekilde kafirle müslüman da bir olmaz.
وَ لَا الظُّلُمَاتُ وَ لَا النُّورُ	Karanlıklarla -nur bir olmaz. Aynı şekilde küfürle- iman da bir olmaz.
وَ لَا الظِّلُّ وَ لَا الْحَرُورُ	Gölge ile sıcak da bir olmaz. Aynı şekilde cennetle-cehennem de bir olmaz.
وَمَا يَسْتَوِي الْاَحْيَاءُ وَلَا الْاَمْوَاتُ	Dirilerle ölüler bir olmaz. Aynı şekilde inananlarla-inkar edenler de bir olmaz.
وَ مَا اَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ	Kabirlerde olanlara da sen işittirecek değilsin. Aynı şekilde kafirlere işittiremezsin. Çünkü onlar ölülerdir.
اِنْ اَنْتَ اِلَّا نَذِيرٌ	Sen ancak uyarıcısın. Dolayısıyla korkutmaktan daha fazlasına sahip olamazsın.
اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ	Muhakkak biz, seni hak dinle, hidayet ve Kur'an'la gönderdik.
وَ اِنْ مِنْ اُمَّةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ	Hiç bir ümmet yoktur ki, onların içinde onları uyaracak bir nebi geçmemiş olsun.
جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ	Onların peygamberleri onlara apaçık delillerle ve kitaplarla gelmişlerdir.
وَ بِالزُّبُرِ وَ بِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ	İbrahim'in sahifeleri gibi sahifeler, tevrat ve İncil gibi nur saçan kitap getirmişti.

فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ Benim cezalandırma ve helak etmek suretiyle onları inkarım nasıl olacak.

AÇIKLAMA

Evvelki ayetlerde, Rasûlüllah'ın uyarmasıyla sadece namazı kılan mü'min kişinin faydalanabileceği, inkar eden, yalanlayan kafirin de faydalanamayacağı bildirildikten sonra, Allah burada inanan ve inanmayan için bir misal veriyor ve onların bir olmadıklarını açıklıyor.

Yüce Allah buyuruyor ki:

"Görenle görmeyen bir olmaz."

Burada görmeyen kafir, gören ise inanandır. Bunların ikisi akılca ve dince bir olmaz ve bir tutulamazlar. Karanlıklarla ışık da bir olmaz. Aynı şekilde küfürle, iman da bir olmaz. Gölge ile sıcak da bir olmaz. Dolayısıyla havanın soğuk olması sıcak olmasıyla bir olamaz. Aynı şekilde Cennet ile Cehennem de bir olamaz.

"Dirilerle ölüler de bir olmaz."

Yani inananlarla, inanmayanlar da bir olmaz.

"Allah dilediğine işittirir. Sen kabirlerde olanlara da işittirecek değilsin ya!"

Bu ayet, Rasûlüllah'ı, kavminin davetini kabul etmemesi ve O'ndan yüz çevirmesi nedeniyle içinde duyduğu üzüntü sebebiyle, teselli etmeye bir başlangıçtır.

Allah haber veriyor ki:

"O, dilediğine işittirmeye kâdirdir."

Bunun nedeni, O'nun işittirmeyi yaratmaya gücünün yetmesidir.

"Ey elçi, sen ölülere işittiremezsin, ancak dirilere işittirirsin."(1)

Kafirlerin durumu aynen kabirdeki ölülerin durumu gibidir. Dolayısıyla sen onlara işittirmeye güç yettiremezsin. Bu seni üzmesin. Çünkü sen ancak bir uyarıcısın. Uyarıcı ancak uyarır. Ondan kabul eden de, etmeyen de sorul-

(1) Kabirlerde olanlardan maksad kafirlerdir. Çünkü inkar onların kalplerini öldürmüştür. Yani sen ölü olana işittiremeyeceğin gibi, kalbi bilgisizlik ve inkar karanlığıyla ölmüş olana da işittiremezsin.

maz.

"Biz hiç şüphesiz seni hakla, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."

Bu haberle Yüce Allah Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamber olduğunu ve onu hidayetle, hak dine inanıp, onun hidayetine uyanı Cennet'le müjdeleyici ve inkar edip, isyan edeni de cehennemle uyarıcı olarak gönderdiğini açıklıyor.

"Hiç bir ümmet yoktur ki, onların içersinde bir uyarıcı gelmemiş olsun."

Allah haber veriyor ki, sadece Hz. Muhammed bir ümmet içinde gönderilen peygamber değildir. Aksine her ümmetin içersinde bir uyarıcı geçmiştir. Dolayısıyla O'nun gönderilişi Kureyş kafirlerini şaşırtacak bir şey değildir. Çünkü bu, kurtuluş ve saadetleri için onlara göndereceği kulu hakkındaki Allah'ın kanunudur.

Allah sonra Hz. Muhammed (s.a.v.)'e teselli vererek şöyle buyuruyor:

"Eğer seni yalanlarlarsa, onlar ilk yalanlayanlar olmamıştır, onlardan öncekiler de yalanlamışlardır. Oysa onlara elçileri apaçık mucizeler, sahifeler ve nur saçan kitap getirmiştir."

Yani, onlara peygamberleri kesin deliller, mucizeler sahifeler, hidayet yolunu aydınlatan kitap getirmiştir. Onlardan bir kısmı inanmış, bir kısmı da yalanlayıp inkar etmiştir. Onlara zaman tanınıp, mühlet verildikten sonra –ki buna atıf işareti delalet etmektedir– Allah kafirleri, inkar edenlere uygun bir azabla yakalamıştır. Benim helak etmekle ve şiddetli azabla onları reddedişim nasıl olacak? Muhakkak ki bu, isteyene, inkar ve inadı sebebiyle bizden gerekli bir ceza olmuştur.

SONUÇ

1- Durumu açıklamak ve daha iyi anlatmak için konuyu misaller vererek anlatmak güzeldir.

2- Kafirler kördür, onların gözü görmez, onlar ölüdür. Onlarda yaşam söz konusu değildir. Bunun delili hayatlarından, kulak ve gözlerinden faydalanamamalarıdır.

3- Peygamberimizin, Allah'ın peygamberi olduğu ortaya konmuş ve ispat edilmiştir.

4- İslâm davetçilerine, sabırla yol katetmeleri ve sebat etmeleri için tes-

elli verilmiştir. İslâmiyeti tebliğ ederken, insanlardan gelebilecek hertürlü sıkıntılara göğüs germeleri emredilmiştir. Sabretmenin İslâm'ı tebliğ etmekte ve Allah'ın emirlerini yaşamakta çok büyük bir özellik olduğu açıklanmıştır.

5- Allah'ın, yalanlayan inkarcılar hakkındaki kuralı açıklanmıştır. Bu kural, Allah'ın, bu kimselerin ecelleri geldiğinde onları yakalaması yani cezalandırmasıdır.

27- Görmedin mi? Allah gökten su indirdi de, onunla, renkleri çeşit çeşit meyvalar çıkardık. Dağlardan geçen beyaz, kırmızı, değişik renklerde ve simsiyah yollar yarattık.

28- İnsanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da yine böyle türlü renkte olanlar var. Kulları içinden ancak bilginler Allah'tan gereğince korkar. Çünkü O'nun yaptıklarındaki incelikleri öğren-

dikçe onların Allah'a karşı saygıları artır. Şüphesiz Allah daima üstündür, çok bağışlayandır.

29- Allah'ın Kitab'ını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır için gizli ve açık harcayanlar, asla batmayacak bir ticaret umarlar.

30- Ki Allah onlara ücretlerini tam ödesin ve lutfundan onlara fazlasını da versin. Çünkü O, çok bağışlayan, çok karşılık verendir.

SÖZLÜK

ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهَا	Renkleri kırmızı, yeşil, sarı ve mavi meyva gibi farklı meyvalar.
وَ مِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ	Dağlardan yollar. Ayette geçen cuded, caddenin çoğuludur. Cadde yol manasındadır.
بِيضٌ وَ حُمْرٌ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا	Dağda aynen dağlar gibi renkleri farklı yollar.
وَ غَرَابِيبُ سُودٌ	O yollardan kimisi beyaz, kimisi kırmızı, kimisi de simsiyahtır.
وَ مِنَ النَّاسِ وَ الدَّوَابِّ وَ الْاَنْعَامِ	İnsanlardan, yerde yürüyen hayvanlardan ve sığırlardan bazıları beyaz, bazıları kırmızı bazıları da siyahtır.
مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهُ كَذَلِكَ	Onların renkleri de meyvaların, dağların ve yolların farklı olması gibi farklıdır.
اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ	Kulları içinde Allah'tan ancak O'nun yüceliğini ve kemalini bilen âlimler korkar. Çünkü korkmak, korkulacak şeyi tanımaya bağlıdır.
يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ	İbadet amacıyla Allah'ın kitabını okuyanlar.
تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ	Asla yok olmayacak ticaret. Sevab verilmek suretiyle asla zayi olmayacak.
غَفُورٌ شَكُورٌ	Tevbe eden kullarının günahlarını bağışlayan, onların salih amelleri için mükafaat vericidir.

AÇIKLAMA

"Görmedin mi Allah gökten su indirdi?" âyeti, mahlukatın farklı ve değişik olduğunun açıklanmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla mü'minden kafire, iyi olan-

dan -bozuk olana, beyazdan- kırmızıya veya siyaha varıncaya kadar bu böyledir. Allah, Rasûlüne bu ayetle şunu açıklayarak hitap ediyor:

Gözlerinle görmedin mi? Allah gökten yağmur indirdi de nice ürünler, bitkiler, sebze ve meyveler yarattı.

Bu, hurmalarda, üzümlerde, meyvalarda ve yeşilliklerde apaçık görülmektedir. Dağlardan bir kısmı da aynen böyledir. Dağlarda da, Allah'ın kudretini gösteren çeşit çeşit deliller vardır. Dağların bizzat kendileri de böyle renkli renklidir. İnsanlardan, yerde yürüyen hayvanlardan ve sığırlardan bir kısmında da bu böyledir. Onların tamamında beyaz, siyah, kırmızı ve sarı, dağlarda ve meyvalarda olduğu gibi, bulunur. Bu delili ancak düşünenler anlar ve bundan ancak alimler ibret alır.

Allah şöyle buyuruyor:

"Kulları içinde Allah'tan, ancak âlimler korkar."(1)

Kafir ve müşrikler ise, gerçek manada akılsızdırlar. Onun için inat ve inkarlarını devam ettirirler. Tevbe edip de Allah'a yönelmeyi düşünmezler. Geçici olan dünyayı devamlı olan ahirete karşı tercih ederler.

Yüce Allah ayetin sonunda şöyle buyuruyor:

"Muhakkak ki Allah, gâlib ve bağışlayandır."

Allah burada, küfür ve yalanlamada ısrar eden Mekkelilerin bilmesi gereken bir gerçeği açıklıyor. Bu hakikat şudur:

"Muhakkak ki Allah, onları cezalandırmaya ve ansızın tutmaya kadirdir."

Çünkü o galibtir, istediği konuda O'na engel olunamaz. Tevbe eden kullarının günahlarını bağışlayandır. Onların her ne kadar günahları olsa da, Mekkeliler tevbe etsinler. Çünkü onların tevbeleri, şirk, küfür ve yalanlamadaki ısrarlarından daha hayırlıdır. Çünkü tevbede kurtuluş, ısrarda helak var-

(1) Burada sıfat mevsufa hasredilmiştir. Yani korkmak sadece alimlere mahsus kılınmıştır. Bu özellikle de alimlerin konumu yüce olmuş ve kıymetleri artmıştır. Rasûlüllah buyuruyor ki: Alimin abide üstünlüğü, benim sizin en aşağı seviyede olanınıza üstünlüğüm gibidir. Ardından Rasûlüllah bu ayeti okuyor. Alimlerden maksad Allah'ı bilenlerdir. Yani onun isimlerini, sıfatlarını, sevdiği şeyleri ve sevmediği şeyleri onun katında dostları için var olan nimetleri ve katında düşmanları için mevcut olan azabı bilenlerdir. Alimin alameti, Allah'tan korkmak ve onu sevmektir. Allah'tan korkmayan, alim değildir.

dır.

"Muhakkak ki, Allah'ın kitabını okuyanlar, bunlar mü'minlerdir, namazı noksansız, tam olarak eda edenler ve bizim verdiğimiz rızıktan gizli ve âşikar infak edenler -yani durum ve şartlara göre gizli ve aşikar zekat ve sadaka verenler-."

Allah, onları şereflendirdiği özelliklerle tarif etikten sonra onlardan şunu haber veriyor:

"Onlar, asla zayi olmayacak ve kaybolmayacak bir ticaret umarlar."

Bu, kıyamet gününde olacaktır. Çünkü Allah onların mükafaatlarını tam olarak ödeyecek, fazlından onlara daha fazlasını da verecektir.

"Çünkü O, tevbe eden mü'min kullarını bağışlayan salih, amel ve itaatleri için nimet verendir."

Dolayısıyla Allah onların günahlarını bağışlar, onları Cennet'ine sokar, onların mükafaatlarını kat kat verir ve fazlından bunun daha fazlasını da verir. Hamd ve şükür O'nadır.

SONUÇ

1- Renklerin, tabiatların ve zatların farklı olmalarında ilahi ilim ve kudretin tezahürleri açıklanmıştır.

2- İlim, korkmanın yoludur. Kim Allah'ı bilmeyip, iman etmiyorsa, O'ndan korkması da söz konusu değildir. Kulları içinde Allah'tan ancak alimler korkar.

3- Kur'an-ı Kerim okumak, namaz kılmak, zekat ve sadaka vermek fazilettir.

4- Allah'ın affediciliğinden ve çok sevap vermesinden haber verilmesi, günahkarları tevbeye, iyi iş yapanları da daha çok amel yapmaya teşvik etmektedir.

وَالَّذِيٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَٰبِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ
يَدَيْهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾ ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَٰبَ
الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ ۖ وَمِنْهُمْ

مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُوَ
الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا
مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾
وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنَا
لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ
لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾

31- Kitab'dan sana vahyettiğimiz, kendinden öncekini doğrulayan gerçektir. Allah kullarının her halini haber alandır, görendir.

32- Sonra Kitab'ı kullarımız arasından seçtiklerimize miras verdik. Onlardan kimi nefsine zulmedendir, kimi orta gidendir, kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçendir. İşte büyük lutuf budur.

33- Adn cennetleri... Oraya girerler, orada altın bilezikler ve inciler takınırlar. Orada giysileri de ipektir.

34- Dediler ki: "Bizden tasayı gideren Allah'a hamdolsun, doğrusu Rabb'imiz çok bağışlayan, çok karşılık verendir."

35- O Rab ki lutfuyla bizi durulacak yurda kondurdu. Orada bize ne bir yorgunluk dokunur ve ne de orada bize bir usanç dokunur.

SÖZLÜK

مِنَ الْكِتَابِ Kitabtan. Kur'an-ı Kerim'den.

مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ Kendinden önceki Tevrat ve İncil gibi kitapları tasdik edici.

ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتَابَ Sonra biz Kur'an'dan önceki kitapları miras bıraktık. Çünkü o kitapların özeti Kur'an'da mevcuttur.

اَلَّذِينَ اصْطَفَيْنَا Ümmeti Muhammed'den seçtiğimiz mü'minlere.

فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ Onlardan kimi günah işlemekle nefsine zulmeden.

وَ مِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ Kimi adil, yani farzları eda eder ve günahlardan kaçınandır.

وَ مِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ Kimi de hayırlı işleri yapmada öncüdür. Yani farzları eda eden, büyük ve küçük günahlardan kaçınandır.

بِاِذْنِ اللّٰهِ Allah'ın izni, yardımı ve hidayetiyle.

ذٰلِكَ Bu kitabı miras bırakmak büyük faziletin ta kendisidir.

وَ لُؤْلُؤًا Altınla bezenmiş inciden bilezikler.

اَحَلَّنَا دَارَ الْمَقَامَةِ İkamet yurduna bizi indiren, konduran ki burası Adn cennetidir.

لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ Orada bize asla yorgunluk dokunmaz.

وَ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ Bir bıkkınlık da bize dokunmaz. Bunun sebebi orada sorumluluğun olmamasıdır.

AÇIKLAMA

"Ey Muhammed, sana kendinden önceki kitabları tasdik edici olarak vahyettiğimiz Kitab yani Kur'an, hakkın ta kendisidir."

Sana ve ümmetine düşen, ondan önceki Tevrat ve İncil gibi kitaplarla değil de Kur'an'la amel etmektir.

"Şüphesiz ki, Allah kullarından haberdar olan ve hakkıyla görendir."

Dolayısıyla O, önceki kitapların, tahrif edilmesinden, Allah'ın hidayetini kullarına taşıyamadığını bilir. Bundan dolayı da insanların inanıp da yaşayacakları ilahi bir kitap indirdi. İnsanlar dünya hayatlarında Kur'an'la yürüdüklerinde mesud ve bahtiyar olurlar. Allah kullarının ilahi bir kitaba ihtiyaçlarının olduğunu bildiğinden bu Kur'an'ı sana gönderdi. Senin ve ümmetinin onunla amel etmesini farz kıldı.

"Sonra biz o kitabı kullarımızdan seçtiklerimize miras bıraktık."

Allah haber veriyor ki, İslâm ümmetine önceki kitapları Allah miras bırakmıştır. Çünkü Tevrat, İncil ve Zebur'da olan hak ve hidayeti Kur'an-ı Ke-

rim ihtiva etmektedir. Dolayısıyla Kur'an ile Allah bütün "kitapları miras bırakmıştır."

Onlardan bazıları amelde noksanlık yapıp, büyük günah işlemeleriyle nefislerine zulmettiler. Bir kısmı da mutedil olan ki; bu farzları eda eden ve günahlardan kaçınanlardır, bir kısmı da Allah'ın izniyle hayır işlerde öncü olandır. Bu da farz ve nafileleri eda eden, büyük ve küçük günahlardan kaçınandır. İşte bu miras bırakma, büyük ilahi lutfun ta kendisidir. O lutuf, "Adn cennetleridir." Onlar oraya "kıyamet günü girecek ve altından bilezikler ve incilerle süsleneceklerdir. Onların orada giysileri de ipektir."

"Onlar şöyle dediler: Bizden hüznü gideren Allah'a hamdolsun."

Dolayısıyla onlara isabet edecek bir hüzün yoktur. Çünkü cennette ölüm, ayrılma, korku, keder ve sıkıntı yoktur. Dolayısıyla hüzün nereden olacaktır? Muhakkak ki Rabbimiz bağışlayan ve nimet verendir. Onlar bunu söylediler. Çünkü Allah, tevbe edeni affetmiş, mutedile lutufta bulunmuş hepsini Cennet'e sokmuştur. Bu nedenle O bağışlayan ve nimet verendir.

"Ki, O bizi lutfundan oturulacak yere kondurmuştur."

Bu, insanlar tarafından Allah'a yapılan bir övgüdür. Bize orada, ne bir yorgunluk dokunur ne de yorgunluktan dolayı bıkkınlık gelir. Selam yurdunun özelliği şudur. Cennet yorgunluk ve bıkkınlıktan uzaktır. Allah bizi de oranın halkından eylesin. (Amin)

SONUÇ

1- İnancımızı, işlerimizi, ibadetlerimiz ve ahlakımızı Kur'an-ı Kerim'e göre yapmamızın farz olduğu açıklanmıştır.

2- Bu ümmet şereflidir. Ve bu ümmet, kendisine rahmet edilmiş bir ümmettir. Dolayısıyla İslâm'a giren, farzları eda eden haramlardan kaçınan herkes kurtulacaktır. Kim büyük günah işleyerek kendine zulmeder ve Allah'a şirk koşmadan ölürse, bu kimse de, Allah'ın izniyle nihayette cennete girmeye layık olacak ve oraya dönecektir.

3- Cennet halkının nimet ve süsleri açıklanmıştır. Bu, altın ve inciden bileziklerdir.(1)

---

(1) Sahih bir hadiste şöyle geçiyor: "Mü'minin süsü, yani bileziği abdestin ulaştığı yere kadar ulaşır."

وَالَّذِينَ
كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ
عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ
فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ
أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ
النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ
غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٣٨﴾
هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ
الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ
إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾

36- Nankörlere de cehennem ateşi vardır. Orada onlara ne ölümle hükmedilir ki, ölsünler ve ne de onlardan cehennem azabı biraz hafifletilir. İşte biz her nankörü böyle cezalandırırız.

37- Onlar orada: "Rabb'imiz, bizi çıkar, önce yaptığımızdan başkasını yapalım?" diye feryad ederler. "Sizi, öğüt alacak olanın, öğüt alacağı kadar bir süre yaşatmadık mı? Size uyarıcı da geldi fakat inanmadınız. Öyle ise azabı tadın artık. Zalimlerin yardımcısı yoktur."

38- Allah göklerin ve yerin gaybını bilendir. O, göğüslerin özünü bilir.

39- Sizi yeryüzünde halifeler, yöneticiler yapan O'dur. Artık kim nankörlük ederse nankörlüğü kendi zararınadır. Kafirlerin küfrü, Rab'leri yanında kendilerine gazabdan başka bir şey artırmaz; kafirlerin küfrü, kendilerine ziyandan başka bir şey artırmaz.

SÖZLÜK

لاَ يُقْضَى عَلَيْهِمْ	Öldürülmezler ki, ölsünler ve rahat etsinler.
كَذَلِكَ نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ	İşte biz, bizi, ayetlerimizi ve kıyameti inkar eden herkesi böyle cezalandırırız.
وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا	Onlar yüksek sesle, oradan çıkmayı isteyerek bağırırlar.
يَقُولُونَ	Diyorlar. Bağırma ve ağlamalarında; "ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar ki, salih amel işleyelim" derler.
أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ	Size, düşünen kimsenin düşüneceği vakit kadar ömür vermedik mi.
وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ	Size uyarıcı da, yani peygamber de gelmişti. Siz kabul etmemiş, şirk ve isyanda ısrar etmiştiniz.
إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ	Kafir, bir ömür boyu yaşasa da şüphesiz o Allah, kalplerde olanları ve küfürde ısrar edenleri bilir.
خَلَائِفَ فِى الْأَرْضِ	Bir kısmınızın, bir kısmınıza yeryüzünde varis olacağı halifeler.
فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ	Küfrünün sorumluluğu onun aleyhinedir.
إِلَّا مَقْتًا	Ancak Allah tarafından onlara şiddetli bir öfke.
إِلَّا خَسَارًا	Ahirette ancak zararlarını arttırır. Çünkü onlar kıyamet günü kendilerini ve aile efradlarını hüsrana uğratacaklardır.

AÇIKLAMA

Allah iman ve salih amel ehlinin mükafaatını açıkladıktan sonra küfür ve isyan ehlinin cezalarını açıklıyor ve şöyle buyuruyor:

"Allah'ı, ayetlerini ve kıyameti inkar edenlere gelince[1] onlar için, onlara ceza olarak Cehennem vardır. Onlar öldürülmez ki, ölsünler de istirahat et-

(1) Kurtubi diyor ki: "Cennet halkı, konuşmaları ve durumları anlatıldıktan sonra, cehennem halkı, durumları ve konuşmaları anlatılmıştır."

sinler, onlardan göz açıp kapatacak bir süre kadar bile azab hafifletilmez."

"İşte biz, inkarda aşırılığa giden her kişiyi böyle cezalandırırız."

Onlar Cehennem'de ağlayıp sızlarken yüksek sesle bağırır ve şöyle derler:

"Ey rabbimiz, bizi bu ateşten çıkar ve tekrar dünya hayatına döndür. İşlemiş olduğumuzdan başka iyi amel işleyelim." Onlara şöyle denir: "siz iyi işler yapmak için ateşten çıkmayı mı istiyorsunuz? Size öğüt almak isteyenin öğüt alacağı kadar uzun ömür vermedik mi?"(1)

Üstelik size bir uyarıcı da geldi de, siz O'nu kabul etmediniz. Şirk ve isyanda ısrar ettiniz.

"Öyleyse cehennem azabını tadın."

Kendilerine şirkle zulmeden zalimler için, onlara yardım edip, Cehennem'den çıkaracak hiç bir yardımcı yoktur.

"Muhakkak ki, Allah yerin ve göklerin gaybını bilendir."

Yani yerde ve göklerde gözden uzak her şeyi bilir. Çünkü:

"O, kalplerde olanı bilendir."

Bundan dolayı da kalplerde bulunanı ve sizin ısrar ettiğiniz şirk, şer ve fesadı, zamanın hepsini yaşasanız bile bilir.

"Sizi yeryüzünde halifeler yapan odur. Yani birbirinize halef olursunuz."(2)

Bunda ibret ve öğüt almayı mümkün kılacak delil vardır. Çünkü akıllı olan, başkasından ibret alandır.

"Sizden öncekiler günahları yüzünden helak olmuşlardır, neden onlardan öğüt almıyorsunuz?"

Siz onlardan sonra geldiniz. Öyleyse asla sizin için özür söz konusu olamaz.

---

(1) Buradaki soru ayıplamak içindir. Cümlenin başındaki "vav" ise mahzuf bir "kavl" kelimesine atıftır. Şöyle takdir yaparız. Onlar derler ki, ey Rabbimiz, bizi çıkar, biz de deriz ki...

(2) Nesillerden sonra nesilleri, asırlardan sonra asırları yaratan odur. Halef, sonradan gelen ve nesil manasınadır.

SONUÇ

1- Ayetlerde azabın acılığı ve şedditi açıklanmıştır. Bu ise kafirlerin cezasıdır.

2- Allah'ın akıl-fikir verdiği ve emirlerinden haberdar kıldığı bir kişinin Allah'a ibadet etmeme konusunda hiç bir mazereti olamaz.

3- Kafirler inat, küfür ve isyanlarından tevbe etmeden öldüklerinde ebedi olarak cehenneme girerler.

4- Küfre devam eden, ancak rahmetten uzaklaşır ve Allah'ın gazabını artırır. Ayette geçen "makten" kelimesi gadabın, yani öfkenin en şiddetli olanına denir.

5- İnsanoğlundan bir neslin gidip diğer bir neslin gelerek, nesiller şeklinde peşpeşe yaratılmasında akıl sahipleri için öğüt ve ibretler vardır.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ
أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ
بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ
حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَهُمْ نَذِيرٌ
لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ
إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ ٱسْتِكْبَارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَكْرَ ٱلسَّيِّئِ ۚ وَلَا يَحِيقُ

الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَن
تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾

40- De ki: "Siz, Allah'tan başka yalvardığınız şu ilahlarınızı gördünüz mü? Bana gösterin bakayım, onlar yerden hangi şeyi yarattılar?" Yoksa onların, göklerin yaratılmasında Allah'a ortaklıkları mı var? Yoksa biz onlara taptıkları putları bize ortak koşmalarını söyleyen bir kitab vermişiz de, onlar o kitabdan bir delil üzerinde mi bulunuyorlar? Hayır, o zalimler birbirlerine, aldatmadan başka bir şey vaadetmiyorlar.

41- Allah yıkılmamaları için gökleri ve yeri tutmaktadır. Andolsun, gökler ve yer yıkılsa onları Allah'tan başka hiç kimse tutamaz. Şüphesiz O, halîmdir, çok bağışlayandır.

42- "Andolsun, eğer kendilerine bir uyarıcı peygamber gelirse, diğer ümmetlerden daha çok doğru yolda olacaklar" diye, yeminlerinin bütün gücüyle Allah'a yemin ettiler. Fakat kendilerine uyarıcı gelince, onlara Hak'tan uzaklaşmaktan başka bir katkı sağlamadı.

43- Yeryüzünde büyüklük taslamalarını ve kötü tuzaklar kurmalarını artırdı. Kötü tuzak, ancak sahibine dolanır. Onlar öncekilerin yasasından başkasını mı bekliyorlar? Kötülerin, Allah'ın gazabına uğrayıp mahvolacağı, eskiden beri Allah'ın uygulanan yasasıdır. Allah'ın yasasında bir değişme bulamazsın; Allah'ın yasasında bir sapma bulamazsın.

SÖZLÜK

قُلْ أَرَأَيْتُمْ — De ki gördünüz mü? Bana haber verin.

تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ — Allah'tan başkasına ibadet ediyorsunuz. Allah'ı bırkıp taptıklarınız. Yani putlar.

أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا — Ne yarattıklarını bana gösterin. Bana haber verin, yerden hangi parçayı yarattılar.

أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ — Yoksa onların, göklerin yaratılmasında ortalıkları mı var.

اِلاَّ غُرُورًا	Aldatmaktan, yani batıldan başka bir şey vaad etmiyorlar. Çünkü onlar diyorlar ki, bunlar Allah katında kıyamet günü bize şefaat edecek ve bizi Allah'a yaklaştıracak ilahlarımızdır.
يُمْسِكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ اَنْ تَزُوْلاَ	Gökleri ve yeri yok olmaktan korur. Onların yok olmalarına engel olur.
اِنْ اَمْسَكَهُمَا مِنْ اَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ	Ondan sonra acizliği nedeniyle yeri ve gökleri tutacak hiç kimse yoktur.
اِنَّهُ كَانَ غَفُوْرًا	Çünkü o azab hususunda acele etmez, pişman olup af dileyeni bağışlar.
لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ	Eğer onlara bir uyarıcı yani peygamber gelirse.
مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِ	Yahudi ve hristiyan ümmetlerinin herhangi birinden.
فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ	Onlara uyarıcı, yani Muhammed gelince de.
مَا زَادَهُمْ اِلاَّ نُفُوْرًا	Bu gelişi ancak onların hidayetten uzaklaşmalarını artırdı.
وَ مَكْرَ السَّيِّئِ	Kötü tuzak yani şirk ve isyan.
وَ لاَ يَحِيْقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ	Kötü tuzak kuşatmaz, ancak onu işleyeni kuşatır.
سُنَّةَ الْاَوَّلِيْنَ	Öncekilerin kanunu. Allah'ın öncekiler hakkındaki kanununu. Bu kanun onlar inkar ettikleri ve şirkte ısrar ettikleri için azab edilmeleridir.
وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيْلاً	Allah'ın kanununda değiştirme bulamazsın, dolayısıyla azab başka bir şeyle değiştirilmez.
وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَحْوِيْلاً	Allah'ın kanununda değişiklik bulamazsın. Yani azabı hak edenden, azabın başkalarına çevrilmesini de bulamazsın.

AÇIKLAMA

Ayeti kerimeler tevhidin anlatımı ve şirkin batıl kılınması konusunu açıklamaya devam ediyor. Yüce Allah (c.c.), Rasûlü Hz. Muhammed (s.a.v.)'e şöyle buyuruyor:

"Kavminden olan müşriklere de ki: Allah'ı bırakıp taptığınız ortaklarınızı gördünüz mü."(1)

(1) Bu ayet, şirkin batıllığına, tevhidin sağlamlaştırılmasına, akla dayalı tartışmalı uslupla bir başlangıçtır. "Eraeytum" ayetindeki istifham takriri istifhamdır. Mana şu şekildedir: Bana gösterin...

Bana haber verin. onlar yerden neyi yarattılar ki, Allah'la birlikte ibadet edilmeye hak sahibi oldular, sizler de onlara tapıyorsunuz? Yoksa onların bir parçayı yaratmak veya ortaklık şeklinde, ona sahip olmak suretiyle, göklerde ortaklıkları mı var?(1) Bu soruya verilecek o cevap, kesin olarak şudur: Onlar, yerden bir şey yaratmadılar, göklerde ortaklıkları da yoktur. Öyleyse Allah'a taparken onlara nasıl tapıyorsunuz? Ya da siz, o müşriklere onlara şirki mübah kılan bu konuda onlara izin veren bir kitap verdik de, bu nedenle onlar şirkin doğru olduğuna dair delil üzerindeler. Cevap şudur: Şirki mübah kılacak kitap onlar için nereden olsun? Aksine zalimler birbirlerine aldatmaktan başka bir şey vaad etmezler. Çünkü gerçek şudur: Müşriklerin, şirkin doğru olduğuna delil getirecekleri kitapları olmamıştır.

Ancak zalimler –ki bunlar müşriktirler– birbirlerine ilahlarımız bize şefaat edecek ve bizi Allah'a yaklaştıracak şeklinde boş vaadlerde bulunuyorlardı. Başkanlar kişiyi kandırmış ve ilahların Allah katında kendilerine şefaat edecekleri ve onları Allah'a yaklaştıracaklarını söyleyerek onlara yalan söylemişlerdir. Bundan dolayı da onlar Allah'ı bırakarak putlara tapmışlardır. Allah, yerin ve göklerin yok olmalarına mani olur. Allah (c.c.) kudretinin ve kullarına lutfunun büyüklüğünü haber veriyor. Bu şudur: Allah yerin ve göklerin yerlerinden ayrılmalarına engel oluyor. Çünkü onlar ayrılmış olsalar bir anda bütün âlem harab olur. Eğer onlar yok olsalar Allah'tan başka onu tutacak hiçbir kimse yoktur. Yani buna ancak Allah'ın gücü yeter. Çünkü o, "azabda aceleci değildir, bağışlayandır." Çünkü, Allah'ın affedici ve şefkatli olmasından dolayı şeytan, insanları gaflete düşürüp aldatmıştır, insanlarda Allah'a karşı gelmiş, itaat etmemiş, O'na ortak koşmuşlar ve birliğini kabul etmemişlerdir. Bütün bunlara rağmen Allah affediciliği, insanları tevbeye, tevhide ve sadece kendine ibadet etmeye çağırmıştır.

42. âyette "Allah, onlar, kendilerine azabla korkutucu gelirse, ümmetlerden herhangi birinden daha ziyade doğru yolu tutacaklarını yeminlerinin bütün hızıyla Allah'a ahdetmişlerdir," buyururken, müşrik arapların şu durumlarını haber veriyor:

"Onlar bir gün olanca güçleriyle, eğer onlara doğru yolu gösterecek ve onlara hakkı öğretecek bir peygamber gelirse, yahudi ve hristiyanlardan daha

(1) Şirk, bir şeyin mülkiyetinde ortak olunan paydır. Mana şöyledir: Onların, göklerin mülkiyetinde ve yıldızların hareketi, gece ve gündüzün ardarda olması, rüzgarın emre amade kılınması ve yağmurun indirilmesi gibi durumların çekip çevrilmesinde, Allah'la ortaklıkları mı var.

fazla doğru yolda olacaklarına dair Allah'a yemin ediyorlardı."

Onlar bu şekilde yemin ederlerken onlara Hz. Muhammed (a.s.) geldi. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in gelişi ise ancak onların haktan uzaklaşmalarını, yeryüzünde büyüklenmelerini ve -şirk, zulüm ve de isyan işlemek demek olan- kötü hilelerini artırmıştır.

"Kötü hile ancak ehlini kuşatır."(1)

Bu ayet, insanların bilmediği bir gerçeğin Allah tarafından haber verilmesidir.

Bu hakikat ise şudur: kötü tuzağın sonu azabın en kötü ve en şiddetlisiyle, yapana döner. Onlar kötü tuzak, yani şirkle, Rasûlüllah'a ve mü'minlere eziyette ısrar ederek, öncekilerin kanunundan başkasını mı bekliyorlar? Burada geçen kötü tuzak kurmak ve Allah'a ortak koşmak, Allah Rasûlüne ve mü'minlere eziyet etmektir. Öncekilerin kanunu ise, zalim-hilekarların helak edilmeleridir.

"Sen Allah'ın kanununda bir değiştirme bulamazsın."

Yani azabın başka bir şeyle, mesela rahmetle değiştirildiğini bulamazsın ve Allah'ın kuralında döndürme de bulamazsın. Yani azabı hak edenlerden azabın başkalarına döndürüldüğünü de bulamazsın. Öyleyse tevbede kavmin acele etsin, aksi takdirde onlar, haklarında azab etmek suretiyle Allah'ın kuralının uygulanmasına hedeftirler.

SONUÇ

1- Tevhid açıklanmış, şirk ve batıl kınanmıştır.

2- Müşriklerin ne akıl, ne de kitap bakımından şirkin doğruluğuna dair delilleri yoktur.

3- Ayetlerde Allah'ın kudreti, kullarına lutfu ve yerin göklerin yok olmasına engel olmada onlara acıması açıklanmıştır.

---

(1) "Hâga bihi" Kuşatmak demektir. Rivayete göre Kab, İbn-i Abbas'a; "muhakkak ki, ben Tevrat'ta şu ifadeyi buluyorum. "Kim, kardeşi için bir kuyu kazarsa, o kuyuya kendisi düşer." İbni Abbas da şöyle dedi: "Bunu Kur'an'da ben de buldum." O da; "Nerede?" dedi. İbni Abbas: "Kötü tuzak, ancak ehlini kuşatır," ayetini okudu. Arapların atasözlerinden birisi şudur: Kim kardeşi için bir kuyu kazarsa, yüzü koyun oraya düşer.

4- Müşriklerin yalan söylediği ve kendi aralarında konuştukları; eğer onlara bir elçi gönderilirse, yahudi ve hristiyanlardan daha fazla hidayet üzre olacakları şeklindeki, sözlerinden döndükleri açıklanmıştır.

5- Şu gerçek izah edilmiştir. Kötü tuzak ehline döner. Bu konuda şu görülür: "Şu üç şey ehline döner. Bunlar kötü tuzak, taşkınlık ve sözünden dönmektir. Bunların delili şu ayetlerdir. "Sizin taşkınlığınız ancak kendi aleyhinizedir," "kim sözünden dönerse, kendi aleyhine dönmüş olur," kötü tuzak ancak ehlini kuşatır."

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِن قَبْلِهِمْ وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن
شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾
وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَابَّةٍ وَلَٰكِن
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا ﴿٤٥﴾

44- Bunlar, yeryüzünde hiç gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler. Onlar, bunlardan daha güçlü idiler. Ne göklerde ne de yerde Allah'ı engelleyecek bir şey yoktur. O, bilendir, güçlüdür.

45- Eğer Allah, insanları yaptıkları işler yüzünden hemen cezalandıracak olsaydı, yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat Allah, onları belirtilmiş bir süreye kadar erteliyor. Süreleri geldiği zaman, kuşkusuz, Allah kullarını görmektedir, onları yaptıkları işlere göre cezalandıracaktır.

SÖZLÜK

وَ كَانُوا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً	Ve onlar bunlardan kuvvetçe daha üstün idiler. Allah onları, elçilerini yalanladıklarından helak etti.
وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ	Onun önüne geçip gitmek için hiçbir şey Allah'ı aciz bırakamaz. Dolayısıyla bunu elde edemez.
اِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا	Muhakkak Allah her şeyi bilen ve onların hepsine gücü yetendir.
بِمَا كَسَبُوا	Elde ettikleriyle. Kazandıkları günahlar ve isyanlarla.
مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا	Yeryüzünde dolaşan hiç bir canlı bırakmazdı.
اِلَى اَجَلٍ مُسَمًّى	Belirli bir vakte kadar. Kıyamet gününe kadar.
فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا	Şüphesiz Allah kullarını hakkıyla görendir. Dolayısıyla onları kazandıkları hayır ve şerre göre hesaba çekip öyle karşılıklarını verir.

AÇIKLAMA

Yüce Allah (c.c.) müşrikleri, kuralını onlarda da uygulamakla tehdit ettikten sonra şöyle buyurmuştur:

"Onlar, yani peygamberimizi yalanlayan müşrikler yeryüzünde gezip, onlardan önceki Salih'in kavmi ve Hud'un kavmi gibilerin sonu nasıl oldu bakmadılar mı?"

Çünkü onlar, helak edilip yok edilmişlerdir. Oysa onlar bunlardan, yani bugünkü müşriklerden daha kuvvetliydiler. Ayette geçen Allah'ın kuralı: Yalanlamada ısrar edip tevbe etmediklerinde, yalanlayanların helak edilip onlara azap edilmesidir. Ne yerde, ne de göklerde hiç bir şey Allah'ı âciz bırakıp ta, ondan kaçıp kurtulamaz. Buna gücü yetmez. Çünkü Allah her şeye galib olan ve her şeye istediğini yaptırandır.

"Şüphesiz Allah âlimdir, kâdirdir."

Bu ayet, onun gücünün yettiğini, onun önünde her şeyin âciz olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü bilen ve gücü yeteni ne gizlenmek ve saklanmak, ne de karşı koymak ve kaçmak suretiyle hiç bir şey âciz bırakamaz.

"Eğer Allah insanları kazandıklarıyla hesaba çekecek olsaydı, yeryüzünde hiç bir canlı bırakmazdı."

Bu, bu surede son ayettir.(1) Allah insanları günahları sebebiyle hesaba çekseydi, her günah işleyenden intikam alsa ve onu helak etseydi, yeryüzünde yürüyen canlı hiçbir hayvan bırakmazdı.

"Fakat O, zalimleri dünyadaysalar dünyada, ahiretteyseler ahirette, belirli bir vakte kadar geciktiriyor."(2)

Onların vakitleri gelince, muhakkak Allah kullarını görendir. Allah haber veriyor ki, zalimlerin eceli gelince, Allah kullarını görendir.

"O'na hiç bir kimse gizli kalmaz. Onları helak eder onlardan hiç bir kimseyi geride bırakmaz."

Dikkat edin, zalimler Allah'tan korksun.(3)

SONUÇ

1- Yeryüzünde, fesat çıkarmak için değil de ibret almak için gezmek gerekir.

2- Allah'ı hiç bir şey aciz bırakamaz. Bunun nedeni, bilmesi ve gücünün yetmesidir. Bu ondan korkup ona yönelmeyi gerektiren bir durumdur.

3- Azabın önce olmasını istemek haramdır. Çünkü her şeyin belirli bir vakti vardır, ondan önce olmaz. Dolayısıyla da daha önce olmasını istemenin bir anlamı yoktur.

---

(1) İbni Mesud diyor ki: "Allah burada yavaş yavaş yürüyen hayvanları kastetmiştir." Katade de diyor ki: "Allah bu yok etmeyi, Hz. Nuh zamanında yapmıştır." ibni Cerir de diyor ki: "Burada sözü edilen sadece insanlardır."

(2) Mukatil diyor ki: "Belirli vakit" kelimesi, Allah'ın "levh-i mahfuz'da vaad ettiği şeydir. Bunun kıyamet günü olduğu da söylenmiştir. İki görüş arasında zıtlık yoktur. Çünkü kıyamet günü levh-i mahfuz da yazılmıştır."

(3) Bu ayet, Allah yeryüzünde salih ve mü'min insanlar varken, bütün insanları nasıl helak edecek diyen kimseye cevaptır. Allah kullarını görendir. Dolayısıyla helakı hak etmeyeni kurtarır, hak edeni helak eder.

Sûre 36
Yâsîn Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 83

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يٰسٓ ﴿١﴾ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَىٰ صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ
آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ
فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ
إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ
سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾
وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾
إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ ۖ فَبَشِّرْهُ
بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ
مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Yasin.

2- Hikmetli Kur'an'a andolsun.

3- Kuşkusuz sen gönderilmiş elçilerdensin.

4- Dosdoğru bir yol üzerinde.

5- Üstün ve çok esirgeyen Allah'ın indirdiği Kur'an yolu üzerindesin.

6- Babaları uyarılmamış, bu yüzden kendileri de gaflet içinde kalmış bir toplumu uyarman için seni gönderdik.

7- Andolsun onların çoğuna o söz, cinlerden ve insanlardan bir kısmını cehenneme dolduracağım, sözü hak oldu; artık onlar inanmazlar.

8- Biz onların boyunlarına halkalar geçirdik. Çenelere kadar dayanan o halkalar yüzünden kafaları kalkıktır.

9- Önlerinden bir sed ve arkalarından bir sed çektik de onları kapattık; artık görmezler.

10- Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, inanmazlar.

11- Sen ancak zikre uyan ve görmeden rahman'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte böylesine bir mağfiret ve güzel bir mükafaatla müjdele.

12- Biziz, biz ki, ölüleri diriltiriz ve öne sürdükleri işleri ve bıraktıkları eserleri yazarız. Zaten biz, her şeyi apaçık bir kütüğe ayrıntılı olarak kaydetmişizdir.

SÖZLÜK

يس — Yasîn. Bu, "Hurufu'l-Mukatta"dandır. Burada olduğu gibi yazılır ve okunur. Bununla neyi kastettiğini en iyi Allah bilir.

وَ الْقُرْآنِ الْحَكِيمِ — O, hikmet sahibi Kur'an'a yemin ederim ki. Çünkü Kur'an'da her şey gerektiği yere konmuştur. Bu nedenle Kur'an hayranlık veren uslup ve güzel anlamıyla muhkem ve hakimdir.

اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ — Ey Muhammed, hiç şüphesiz sen, bizim kavimlerine gönderdiğimiz peygamberlerdensin.

عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ — İslâm demek olan doğru yol üzeresin.

تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ — Bu, Kur'an kendisini inkar edenlerden intikam almada galib ve tevbe edeni bağışlayıcı olanın indirmesidir.

مَا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ — Babaları uyarılmamış olan. Çünkü onlara uzun zamandır peygamber gelmemiştir.

فَهُمْ غَافِلُونَ Onlar habersizdirler. Yani içinde bulundukları küfür ve sapıklığın akibetini bilmezler, onları kurtaracak şeyi tanımazlar. Onları kurtaracak olan iman ve salih ameldir.

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى اَكْثَرِهِمْ Onların çoğuna söz, azab gerekli oldu. Bundan dolayı da inanmıyorlar.

اِنَّا جَعَلْنَا فِى اَعْنَاقِهِمْ اَغْلٰلاً Biz onların boyunlarına halkalar geçirdik. Yani onların ellerini kelepçelerle boyunlarına bağlanmış bir hale getirdik.

فَهِىَ اِلَى الْاَذْقَانِ Onların elleri çenelerine toplanmıştır. "Ezkân" zukn kelimesinin çoğuludur. Çene anlamındadır.

فَهُمْ مُقْمَحُونَ Onlar kafaları yukarı kaldırılmış durumdadır. Yani onlar başlarını yukarı kaldırmışlardır, aşağıya indiremezler. Bu nedenle onlar elleriyle hayır yapamazlar. Başlarını da hak için eğemezler.

فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لاَ يُبْصِرُونَ Onları perdeledik, dolayısıyla onlar görmezler. Yani, biz onların gözlerine perde çektik, bu sebeple onlar görmezler.

وَ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لاَ يُؤْمِنُونَ Senin onları uyarman da uyarmaman da iman etmemeleri hususunda aynıdır. Onlar inanmazlar.

مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ Zikre, Kur'an'a tabi olan kimse.

وَ اَجْرٍ كَرِيمٍ Üstün bir karşılık. Naim ve selâm yurdu olan Cennet'le.

اِنَّا نَحْنُ نُحْىِ الْمَوْتَى Ölüyü biz diriltiriz. Üstünlük sahibi biziz, yeniden diriltip hesaba çekmek için.

وَ نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ اٰثَارَهُمْ Onların önden gönderdiklerini de, eserlerini de biz yazarız. Yani, onların yaptıkları iyilik, kötülüğü ve onların arkasından gidenlerin uydukları izleri, onları hesaba çekmek için yazarız.(1)

فِى اِمَامٍ مُبِينٍ Apaçık ana kitapda. Levh-i Mahfuz'da.

---

(1) Bazıları bu âyetin Medine'de Selemeoğulları hakkında nazil olduğunu söylemiştir. Doğru olan, bu sûrenin tamamının Mekke'de nazil olması ve bu sûrede Medine'de nazil olan hiç bir âyetin bulunmamasıdır. Rasûlüllah bu âyeti, selemeoğulları, Mescid-i Nebevi'nin yakınında konaklamak isteyince onlara karşı delil getirerek okumuştur. Rasûlüllah onlara: "Ey Selemeoğulları, yaşadığınız ülkeniz izlerinizi yazıyor," buyurmuş ve bu âyeti okumuştur.

AÇIKLAMA

Yâsîn kelimesi ile ne kastedildiğini en iyi Allah bilir. Hikmet sahibi Kur'an'a yemin ederim ki, muhakkak ki, sen gönderilmiş peygamberlerdensin. Doğru yol üzerindesin. Hakîm, edebi ve mana itibariyle doğru olan demektir. Aynı zamanda hakîm, her şeyi gerektiği yere koyan anlamına gelen hikmet sahibi demektir. Allah, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamber olduğu konusunda hikmet sahibi Kur'an'a yemin ediyor. Ayette geçen "sıratin müstakim" dosdoğru yol islâm yolu demektir. Gâlib ve merhametli olanın indirmesidir. Yani, bu Kur'an, "kendisini inkar eden ve Rasûlüllah'ı yalanlayanlardan intikam almada gâlib, dostlarına ve salih kullarına acıyan Allah'ın indirmesidir."

Biz seni, ataları azab ile uyarılmamış bir kavmi uyarasın diye gönderdik ve sana kitap indirdik. Bunlar Arap müşriklerdi. Çünkü onlara Hz. İsmail (a.s.)'den sonra elçi gelmemişti. Bu yüzden de gâfil ve habersizdirler. Yani onlar üzerinde bulundukları şirk, şer ve fesadın akibetini bilmezler. Onları uyarman demek, şirk ve isyana düşenleri azabla korkutman demektir.

Onların pek çoğuna söz, hak oldu. Yani, Kureyş müşriklerinden Ebu Cehil gibi peygamberin düşmanlarından pek çoğuna, "muhakkak ki, ben Cehennem'i bütün cin ve insanlardan dolduracağım," ayetinde geçen söz hak olmuştur. Dolayısıyla onlara azab farz olmuş, bundan dolayı da onlar inanmayacaklardır. "Çünkü onlar, eğer inansalar, azab görmeyeceklerdir. Onların inanmamaları, hür iradeleriyle zorunlu kılınmamış, ancak, onlar kendi tercih ve irade hürriyetleriyle bunu hak etmişlerdir."

Eğer iman etmemeleri baskıyla olsaydı, azabı hak etmezlerdi. Biz onların boyunlarında kelepçeler var ettik. Elleri de kelepçelerle çenelerine bağlanmıştır. Onlar kafaları yukarıya kaldırılmış haldedirler. Onu indiremezler. Bu, onların hayır yolunda harcamaya ellerinin uzanmaması ve hakkı kabul için boyunlarını eğememeleri hususundaki hallerine bir misaldir.

"Biz onların önlerinden ve arkalarından sed çektik."

Bu cümle de onların durumları için yapılmış bir benzetmedir. Bu benzetme şöyledir: Bu kimselere dünya hayatı süslü gösterilmiş, dolayısıyla onlar da başka bir şey görmez olmuşlardır. İşte bu, onların önlerinde bir sed, şirk ve isyanı bırakıp inanmalarına bir engeldir.

Ahiret de onlar için olması imkansız olan olaylar anlatılmıştır.

Bu nedenle bu da arkalarında bir sed olmuştur. Bundan dolayı onlar tevbe etmezler ve ahiret azabından korkmadıkları için de öğüt almazlar.

"Böylece onları sarıverdik."

Bu, onları saptırma konusunda yapılmış bir mübalağadır. Allah onların gözlerine, peygamberi sevmeme ve onun getirdiğinden hoşlanmama perdesi çekmiş, bu nedenle de onlar hiçbir şey görmeyen kör olmuşlardır.

"Onları korkutsan da, korkutmasan da onlar için birdir, inanmazlar."

Bu, Allah tarafından, Mekke'nin suçlularının büyüklerinden olan ve diğer kafirler hakkında inmiştir. Allah, Rasûlü'ne bu hasımları hakkında korkutmanın veya korkutmamanın aynı şey olduğunu haber vermektedir. Dolayısıyla onlar inanmazlar. Âdeta Allah (c.c.) şöyle buyurmuş oluyor:

"Senin düşmanların olan bu zorbaları korkutman onlara fayda vermez."

Korkutmanın fayda vereceği kimseleri korkut. Onlardan başkalarını bırak. Sen ancak Kur'an'a uyanı ve gözlerden uzakken Rahman'dan korkanı, dolayısıyla da yalnızken ve başkası onu görmezken isyan etmediği gibi, Allah'ı görmediği halde ona isyan etmeyeni korkutabilirsin. Bunun gibi mü'minleri, katımızdan günahlarının bağışlanması ve salih amellerine karşılık büyük bir mükâfaatla müjdele. Bu, mükâfaat muttakilerin yurdu olan Cennet'tir. Ölüleri hesab için biz diriltiriz. Bu ölülerin hayatlarındayken, önceden gönderdikleri hayır ve şerri ve onların izlerini biz yazarız. Burada geçen izlerden maksat, onların iyi veya kötü adetlerinden takip edilen ve uygulanan şeylerdir. Kulların amellerini ve başka şeylerin tamamı apaçık bir kitapta saymışızdır. Yani herşeyi yazıp kaydetmişizdir. Bu kitap 'levh-i mahfuz'dur. Biz herkese kazandığıyla karşılık vereceğiz. Bu ifadede Rasûlüllah için teselli vardır.

SONUÇ

1- Peygamberimizin peygamber olduğu anlatılmış ve pekiştirilmiştir.

2- Peygamber göndermedeki ve kitap indirmedeki hikmet açıklanmıştır.

3- Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberlerden belirli bir süre sonra gönderildiği açıklanmıştır.

4- Dünya sevgisi ve dünyaya yönelme, ahiretten yüz çevirme ve ona yönelmeme insanı iki engel arasında bırakır ki, insan onları aşamaz ve onlardan kurtulamaz.

5- Günahlar yapan kişiye aittir. Kimse kimsenin günahını çekmez.

6- Kim iyi veya kötü bir adet ortaya kor, ondan sonra onlarla amel edilirse, bizzat kendisi yapmış olduğu ameline karşılık verildiği gibi, o ortaya koy-

muş olduğu adetleri başkalarının yapmasıyla da kendisine günah veya sevap olarak karşılığı verilir.

7- Kaza, kader ve her şeyin 'levh-i Mahfuz'da yazılı olduğu izah edilmiştir. Ayette geçen mübin şu manadadır: Levh-i mahfuz'da yazılmış olan her şey açık seçiktir. Hiç bir şey onun bilgisi dışında kalamaz.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾
إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا
إِنَّا إِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَمَا
أَنْزَلَ الرَّحْمَٰنُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ
إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ
﴿١٧﴾ قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ
وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ
أَئِنْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿١٩﴾

13- Onlara elçilerin geldiği şu kent halkını misal olarak anlat:

14- Biz onlara iki elçi gönderdik, onları yalanladılar, biz de elçileri üçüncü biriyle destekledik. Dediler ki: "Biz size gönderilen elçileriz."

15- Kentliler dediler ki: "Siz de bizim gibi insandan başka bir şey değilsiniz. Rahman bir şey indirmemiştir. Siz sadece ya-

lan söylüyorsunuz."

16- Elçiler dediler ki: "Rabb'imiz bilir ki biz size gönderilmiş elçileriz."

17- "Bizim üzerimize düşen, yalnız açıkça duyurmaktır."

18- Kentliler dediler ki: "Doğrusu biz sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer bu işten vazgeçmezseniz sizi mutlaka taşlarız ve bizden size acı biz azab dokunur."

19- Elçiler dediler ki: "Uğursuzluğunuz sizin kedinizdedir. Size öğüt verildiği için mi uğursuzluğa uğruyorsunuz? Hayır siz aşırı giden bir kavimsiniz."

SÖZLÜK

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلاً — Onlara misal ver.

اَصْحَابَ الْقَرْيَةِ — Şehir halkı. Rum diyarında Avasim denen bölgenin başşehri Antakya halkına.

اِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ — İsa'nın elçileri oraya gelmişti.

فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ — Biz de üçüncüyle takviye etmiştik. Yani, iki elçinin işini ve davetini üçüncü bir elçiyle desteklemiştik.

وَ مَا عَلَيْنَا اِلاَّ الْبَلاَغُ الْمُبِينُ — Bize düşen, ancak apaçık tebliğdir. Yani açık delillerle belli olan tebliğdir. Bu deliller ise; alacalının, anadan doğma körün ve hastanın iyileştirilmesi, bir de ölülere hayat verilip canlandırılmasıdır.

اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ — Biz, sizin yüzünüzden uğursuzlandık. Bu uğursuzlukta sizin yüzünüzden bizden yağmurun kesilmesidir.

قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ — Sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir. O da sizin Rabbinizi inkar etmenizdir.

اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ — Size öğüt verildiği için mi? Yani biz sizlere nasihat verdik diye mi uğursuzluğa uğruyorsunuz?

بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ — Bilakis siz hayırsız ve haddi aşan bir toplumsunuz. Yani inkar ve şirkte haddi aşan bir toplumsunuz.

AÇIKLAMA

Ey Rasûl, seni yalanlama ve şirkte ısrar eden kavmine, (.....) hidayet

ve hak dini getirdiğinde, şehir sakinlerini misal ver. Çünkü inanç ve şirkte aşırıya gitmeleri ve de yalanlamaları konusunda kavminin hali aynen bunların hali gibidir.

"Hani onlara elçiler gelmişti."

Bu elçiler, Hz. İsa (a.s.)'nın elçileriydi. Çünkü o, elçiler göndermişti. Sonra elçileri döverek ve hapsederek eziyet ettiklerinde, havarilerin başı olan Semun es-Safi'yi onları desteklemek için göndermişti. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Onlar, o iki elçiyi yalanladılar. Biz de üçüncüsüyle takviye ettik."(1)

Onlar Antakya halkına şöyle demişlerdi:(2)

"Biz, size İsa (a.s.) tarafından gönderilmiş elçileriz, sizi Rahman'a ibadet etmeye ve putlara ibadeti bırakmaya çağırıyoruz. Onlar da: "Siz de ancak bizler gibi beşersiniz, Rahman, hiç bir şey indirmedi. Siz ancak yalan söyleyenlersiniz," demişlerdi. Elçiler de demişti ki: "Rabbimiz, gerçekten bizim size gönderilmiş elçiler olduğumuzu biliyor."

Onlar, o kavmin kendileri hakkındaki şüphelerini, şüpheyi yok edecek yeminle, cevaplandırmışlardır.

Onlar demişlerdir ki: "Rabbimiz, bizim size gönderilmiş elçiler olduğumuzu biliyor. Bize düşen, apaçık bir tebliğden başkası değildir."

Eğer davet ettiğimiz şeyi kabul ederseniz, bu sizin için hayır ve kurtuluştan payınıza düşen nasibinizdir. Eğer kabul etmezseniz, bu da sizin helak ve zarardan nasibinizdir. Antakya halkı şöyle diyerek elçilere cevap vermişlerdir:

"Biz, sizin yüzünüzden uğursuzlandık."

"Çünkü sizin sebebinizle bizden yağmur kesildi," dediler. Elçiler de şöyle cevap verdiler:

"Sizin uğursuzluğunuz, sizinle birliktedir."

Yani uğursuzluğunuz inkar ve yalanlamanızdadır. Bu sebeple Allah sizden yağmuru alıkoymuştur. Sonra onları azarlayarak şöyle demişlerdir.

"Size nasihat edildiği ve belki sakınırsınız diye Allah'ın emirleriyle

---

(1) Azzezna, 'azezna' şeklinde şeddesiz olarak da okunmuştur. Her iki kelimenin anlamı da aynıdır.

(2) Antakya halkı yahudi ve yunanlılardan oluşuyordu.

uyarıldığınız için mi uğursuzlardınız.

Ey toplum, muhakkak ki siz, inkar, şirk ve düşmanlıkta haddi aşanlarsınız.

SONUÇ

1- Örnek vermek güzel bir şeydir. Bu iş, tuhaf bir durumu başka bir durumla açıklamaktır. Aynen Habib b. Neccar kıssasında olduğu gibi.

2- Kafirlerin yalanlama ve ısrarı konusundaki hali, her zaman ve mekanda birbirine benzer.

3- İslâm'da uğursuzluk diye birşey yoktur.

وَجَآءَ مِنْ أَقْصَا
الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾ اتَّبِعُوا
مَن لَّا يَسْـَٔلُكُمْ أَجْرًا وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ
الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِ آلِهَةً
إِن يُرِدْنِ الرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا
وَلَا يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّي إِذًا لَّفِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّي آمَنتُ
بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي
يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

20- Kentin en uzak yerinden bir adam koşarak geldi: "Ey kavmim, elçilere uyun." dedi.

21- "Sizden bir ücret istemeyenlere uyun, onlar doğru yoldadırlar."

22- "Ben niçin beni yaratana kulluk etmeyeyim? Siz de hep O'na döndürüleceksiniz."

23- O'ndan başka ilahlar edinir miyim hiç? Eğer O çok esirgeyen, bana bir zarar vermek dilese, onların şefaati bana hiç bir yarar sağlamaz ve onlar beni kurtaramazlar.

24- "O takdirde ben apaçık bir sapıklık içinde olurum."

25- "Ben sizin Rabb'inize inandım, gelin beni dinleyin."

26- Ona: "Cennete gir" denilince: "Keşke, dedi, kavmim bilseydi.

27- Rabb'imin beni bağışladığını ve beni ağırlananlardan kıldığını!"

SÖZLÜK

وَ جَاءَ مِنْ اَقْصَى الْمَدِيْنَةِ رَجُلٌ — Bir adam geldi. Habib b. Neccar geldi. Şehrin en ucundan. Yani şehrin evlerinin en ucundan. Bu, başşehir Antakya'dır.

يَسْعَى — Koşarak. Ona şehir halkının İsa'nın elçilerini öldürmeye niyetlendikleri haberi gelince hızla koşarak.

قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا — "Ey kavmim, elçilere tabi olun. Size gönderilmiş elçilere uyun. Yani Hz. İsa'nın elçilerine uyun," dedi.

الْمُرْسَلِيْنَ — Onlar hidayete ermişlerdir. O elçiler hiç şüphesiz Rablerinden bir hidayet üzeredirler. Onlar yalancılar değillerdir.

اتَّبِعُوْا مَنْ لاَ يَسْئَلُكُمْ اَجْرًا وَ هُمْ مُهْتَدُوْنَ — Sizden hiç bir ücret istemeyen ve doğru yolda olan kimselere uyun. Yani, sizden hakka davet tebliği karşılığında herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere uyun.

فَطَرَنِى — Beni yarattı.

اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ — Eğer Rahman bana bir zarar, yani, hastalık ve benzerini benim için isterse.

وَ لاَ يُنْقِذُوْنِ — Beni kurtaramazlar. Yani, Allah'ın benim için murad ettiği be-

denimdeki veya başka bir yerdeki zarardan kurtaramazlar.

إِنِّي إِذًا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ — Muhakkak ki, o takdirde ben apaçık bir sapıklık içindeyimdir. Yani Allah'tan başkasını ilah edinir O'na taparsam apaçık bir sapıklık içinde olurum.

إِنِّي آمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ — Muhakkak ben Rabbinize iman ettim, işte işitin. O bu sözü kavmine haykırdı, onlar da onu öldürdüler.

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ — Ona "Cennet'e gir," denildi. Yani melekler ölümden sonra ona "Cennet'e gir," dediler.

يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ — Keşke kavmim bir bilseydi. O bu sözü Cennet'teki makamını görünce söyledi.

بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ — Rabbimin beni affettiğini ve beni ikramda bulunulanlardan kıldığını. Buna sebeb, iman, tevhid ve bunlarda kararlı olmaktır.

AÇIKLAMA

Ayetler şehir halkının kıssasına devam ediyor. Bundan sonraki anlatılan olay, üç elçinin desteklenmesinden ve Allah'ın hastaları iyileştirme ve ölüleri canlandırma kerametlerini vermesinden sonra cereyan ediyor. Bunlardan sonra onlara, inanan tâbileri olmuş, bu tâbi olanlardan dolayı bölgenin liderleri öfkelenmiş ve Hz. İsa'nın bu tebliğcilerini yakalayıp cezalandırmayı istemişlerdir. Bu olay, Habib b. Neccar'a ulaşmıştı. Bu şahıs Allah'ın birliğine inanan yaşlı biri idi ve şehrin en uç noktasında otururdu.(1)

"Hızla koşarak geldi, kavmine Allah'ın emirlerini tebliğ etti, onları kötülükten alıkoymaya çalıştı ve Allah'ın birliğini kabul ettiğini haykırdı."

Bunun üzerine onlar da onu ayaklarıyla teperek şehit ettiler.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Şehrin, Antakya'nın en ucundan bir adam, şehir halkının elçileri öldür-

(1) Bu şahsın ismi, Habib b. Neccar'dır. Hadiste böyle geçmektedir. Bu şahıs senelerce cüzzam hastalığına maruz kalmıştı. Allah onu Hz. İsa'nın elçileri aracılığıyla iyileştirmişti. Bu sebeple de o inanmış, müslüman olmuştu. Şehir halkının elçileri cezalandırma kararlarının haberi ona gelinceye kadar Allah'a kulluk ederek, Antakya'da kalmıştı. Bu haber kendisine gelince onların davetlerine yardım etmek ve Allah'a bu âyette geçen sözlerle davet etmek için koşarak gelmişti.

meye niyetlendiği haberi kendisine ulaşınca, koşarak geldi. Hiddetli kalabalığa ulaşır ulaşmaz en yüksek ses tonuyla "ey kavmim size gönderilmiş elçilere uyun" dedi. Elçilere "Hz. İsa'nın davetini tebliğiniz karşılığında bir ücret istediniz mi?" diye sordu. Onlar da "hayır" dediler. Bunun üzerine o; "sizden hiç bir ücret istemeyen kişilere uyun. Onlar doğru yoldadırlar," dedi. Dolayısıyla onlara uyun ve onların hidayetleriyle doğru yola ulaşın." Kavim ona dedi ki: "Sen de onlar gibi Allah'a inanıyorsun ve bizim ilahlarımıza kulluk etmiyor musun?" O da; "niye beni yaratana kulluk etmeyecek mişim?" dedi. Yani, beni Allah yaratmışken hangi şey beni O'na kulluk etmekten alıkoyacak? Siz de O'na döndürüleceksiniz. Yani öldükten sonra siz de O'na döndürüleceksiniz. O da sizi hesaba çekecek, size karşılığını verecektir.

Sonra Habib b. Neccar Rabbine daveti fırsat bildi ve soru sorarak dedi ki: "Allah'ı bırakıp da, işitmeyen ilahları mı ilah edineyim? Rahman bana zarar vermeyi isterse, putlar buna asla engel olamazlar. O zarar az bile olsa. Onlar Allah'ın benim için istediği zerre benzeri şeyden beni kurtaramazlar. Allah'ı bırakıp da putlara taparsam hiç şüphesiz ben apaçık bir sapıklık içinde olurum.(1) Şüphesiz ki ben, bu fayda veya zarar vermeyen putlara taparsam, hiç bir delile ihtiyaç duymayan apaçık bir sapıklık içinde olmuş olurum."

O, şunu tebliğ ederek sesini yükseltti.

"Muhakkak ben, sizin Rabbinize, yani yaratanınıza rızık vereninize ve emrinizin sahibine inandım, şu putlara değil. Bunu işitin ve anlayın."

Bu anda toplum ona saldırdı ve onu şehid etti. Ona "Cennet'e gir," denilince ve oradaki nimetleri görünce:

"Rabb'imin beni affettiğini ve beni ikramda bulunulanlardan kıldığını. Keşke kavmim bilseydi,"(2) dedi.

O, kavmine nasihat etti. İşte bu, iyi bir müslümanın durumudur. İmanında doğru olan bir mü'min, öğüt verir, aldatmaz, doğru yolu gösterir, saptırmaz. Onun her ne kadar leh ve aleyhinde konuşsalar da, her ne kadar ona ölecek kadar sert ve katı davransalar da...

---

(1) Bu cümle, durumun tuhaflığını belirten istifhamı inkarının cevabıdır. Takdiri şöyledir. Eğer Allah'tan başkalarını ilah edinirsem muhakkak ki ben apaçık bir sapıklık içinde olmuş olurum.

(2) Melekler, peygamberler, şehidler ve salih kullar ikramda bulunulanlardandır.

SONUÇ

1- Ayetlerde Habib b. Neccar'ın kavmine yapmış olduğu tebliğ anlatılmıştır.

2- Tevhid ve hak dine davet edenlerin, her zaman ve mekanda karşılaşacakları sıkıntı ve zorluklar anlatılmıştır.

3- Hakka davet etmek ve şirkten yüz çevirmek farzdır. Bu yolda her türlü işkence ve sıkıntılara katlanılmalıdır.

4- Ölüm anında özellikle de şehidlik sırasında, mü'minlere müjde vardır. Çünkü o dünya gözüyle cenneti görür.

وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا كُنَّا
مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ
﴿٢٩﴾ يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا
بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ أَنَّهُمْ
إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾

28- Ondan sonra biz, kavminin üzerine gökten bir ordu indirmedik, indirici de değildik, buna gerek yoktu.

29- Sadece korkunç bir gürültü oldu, hemen sönüverdiler.

30- Yazık şu kullara! Kendilerine gelen her elçi ile mutlaka

alay ederlerdi.

31- Görmediler mi kendilerinden önce nice nesilleri yok ettik; onlar bir daha kendilerine dönüp gelmezler?

32- Ancak hepsi toplandığı zaman huzurumuza getirileceklerdir.

SÖZLÜK

وَ مَا اَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ — Onun kavmine indirmedik. Yani Habib b. Neccar'ın kavmine indirmedik. Bunlar Antakya halkıydı.

مِنْ بَعْدِهِ — Ondan sonra yani ölümünden sonra.

مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَاءِ — Gökten ordu. Yani, onları helak etmek için melekler.

وَ مَا كُنَّا مُنْزِلِينَ — Helakı hak eden bir kavmi yok etmek için melek indiriciler de değiliz.

اِنْ كَانَتْ اِلاَّ صَيْحَةً وَاحِدَةً — Onların helakı, ancak bir korkunç gürültü. Bu da Cebrail'in şiddetli sesidir.

فَاِذَا هُمْ خَامِدُونَ — Bir de bakarsın onlar sönüp gidicidirler, onlar susucudurlar, hareketsizdirler ve ölüdürler.

يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ — Ey kullara olan hasret. Yani, kulların üzüntüsü. Gelme vaktin, gel. Bu ifade, ızdırabın son haddidir. Buradaki kullar peygamberleri yalanlayanlar, Allah'ın birliğini inkar edenlerdir.

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلاَّ كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ — Onlar kendilerine bir peygamber gelmeye dursun, hemen onunla alay ederlerdi. İşte onlara üzülmenin nedeni budur.

اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ — Peygamberi yalanlayan Mekke halkı onlardan önce nice nesilleri helak ettiğimizi görmediler mi?

وَ اِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ — Hepsi de toptan huzurumuza getirileceklerdir. Yani, bütün mahlukat kıyamet günü hesab ve ceza için huzurumuza getirilecektir.

AÇIKLAMA

Biz Habib b. Neccar'ın kavmine "ondan sonra, yani ölümünden sonra kendisini öldürenlerden intikam almak için gökten ordu indirmedik." Çünkü Habib b. Neccar onlar için şirki çirkin buldu, onları tevhide çağırdı.

"İndiriciler de değiliz."

Çünkü bunu gerektiren bir ihtiyaç da yoktur.

"Bu, ancak Cebrail'in bir tek şiddetli sesidir."(1)

Bir de bakarsın onlar sönüp giderler. Yani hareketsiz, cansız ölüdürler.

"Ey, kulların kendilerine olan üzüntüsü gel, senin gelme vaktin."

Onlara bir peygamber geldiğinde, mutlaka onunla alay ederlerdi. İşte onlara azabı gerektiren sebep, onların peygamberlerle alaylarıdır.

"Mekke halkı görmedi mi, onlardan önce nice nesiller helak ettik."

Yani onlar, kendilerinden önce Hz. Nuh, Hz. Ad, Hz. Semud ve Eshab-ı Medyen gibi çok nesiller helak ettiğimizi, bunların bir daha onlara dönmeyecek olduklarını görmediler mi? Dolayısıyla bu onlar için hidayet edici ve öğüt verici olsun da, onlar inanıp, Allah'ın birliğini kabul etsinler ve de azabtan kurtulup bahtiyar olsunlar.

"Helak olan ümmetler ve diğerleri kıyamet günü hesap vermek için bizim huzurumuza getirileceklerdir."

Mü'minler kurtulacak ve kafirler de helak olacaklardır.

SONUÇ

1- Bir şiddetli sesle Allah'ın Antakya'yı helak etme konusunda kudretinin delilleri vardır.

2- Kullara üzüntü kendileri tarafındandır. Çünkü onlar zalimdir, yalanlayıcıdır. Öyleyse üzüntü onlardan, yine onlaradır.

3- Saygı gösterilmesi gereken, Allah'ın emirleridir. Saygı gösterilmesi gereken şeyleri ile alay etmek küfürdür.

4- Geçmiş dönemlerin insanlarının başlarına gelenlerden ders alınmalıdır. Akıllı olan başkasından ders alır.

5- Ayetlerde; kıyamet, hesab ve ceza anlatılmıştır.

---

(1) Onlar hakkında Sûra üfürenin Cebrail olması tefsircilere göre rivayet olan bir haberdir. Eğer Rasûlüllah'tan böyle bir haber gelseydi, inanmak farz olurdu. Durum böyle olmadığından, inanmak farz değildir. Buradaki üfürenin başka bir melek de olması mümkündür.

وَءَايَةٌ لَّهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَاهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا
حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ
وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا مِن ثَمَرِهِ
وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَانَ الَّذِي
خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ
وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

33- Ölü toprak, onlar için bir ayettir, ölüleri nasıl diriltece-ğimize işarettir: Biz onu dirilttik, ondan dane çıkardık da on-dan yiyorlar.

34- Orada hurma ve üzüm bahçeleri yarattık; orada çeşmeler akıttık.

35- Ki o suyun, yahut bahçenin ürününden ve ellerinin eme-ğinden yesinler. Hâlâ şükretmiyorlar mı?

36- Ne yücedir O Allah ki; toprağın bitirdiklerinden, kendil-erinden ve daha bilmedikleri nice şeylerden onlar karanlıkta ka-lıverirler.

SÖZLÜK

وَءَايَةٌ لَّهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ — Ölü toprak onlar için bir delildir. Yani onlar için ahirette yeni-den dirilmenin doğru olduğuna ve hiç şüphesiz var olduğuna bir delildir.

أَحْيَيْنَاهَا — Biz o toprağa hayat verdik. Oraya yağmur indirerek o toprağı canlandırdık, bu sebeple o bitki ve ziraat mahsulleriyle canlı oldu.

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ — Biz orada bahçeler var ettik.

وَ مَا عَمِلَتْ اَيْدِيهِمْ Ellerinin yaptıkları. Oysa onu elleri yapmamış ancak Allah yapmıştır.

اَفَلَا يَشْكُرُونَ Onlar şükretmezler mi? Yani, onlar bu nimetleri görüp de şükretmezler mi? Muhakkak ki bu, onlardan meydana gelen mahvedici bir durumdur.

سُبْحَانَ الَّذِى خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا Bütün çiftleri yaratan Allah eksikliklerden uzaktır. Yani bütün sınıfları yaratan Allah mukaddes ve münezzehtir.

وَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ Kendi nefislerinden. Yani erkek ve dişilerden.

وَ مِمَّا لَا يَعْلَمُونَ Yerin altındaki ve göklerdeki nice bilmedikleri mahluklardan.

AÇIKLAMA

Bu ayetten önceki, "herkes bizim huzurumuza getirilecektir," ayetinde hesap ve yeniden dirilme inancı ortaya konduktan sonra, Yüce Allah burada yeniden yaratmanın mümkün olduğuna dair aklî delil zikretmektedir.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Kuraklık isabet etmiş, dolayısıyla bitki bulunmayan, ardından bizim yağmurla canlandırdığımız ve her çiftten bitki bitiren ölü toprak, yeniden dirilmenin mümkün olduğuna büyük ve apaçık bir delildir."

Çünkü bütün yaratılmışlar ölecek, yalnızca Allah bâki kalacaktır.

"Yeryüzünde bulunan her şey yok olacak, yalnızca celâl ve ikram sahibi Allah (c.c.) bâki kalacaktır."

Sonra Yüce Allah arşın altından su indirecek, aynen yağmurun yağıp da ölü toprağın dirilmesi gibi beşeriyet dirilecektir. Bu kuvvet insanlığı diriltecektir. Çünkü onların yaratılışı "Acbuzzeneb" denen, toprakta çürümeyen kemikten meydana gelecektir. Rasûlüllah'ın sahih hadiste haber verdiği gibi yaratılış bundan olacaktır. İşte yeniden dirilmeye delil getirme bakımından, Allah'ın ayetinin manası budur.

"Ölü toprak da onlar için bir delildir. Biz ona hayat verir ve ondan tane çıkarırız. Onlar da bu taneden ekmek yerler."

O ölü toprakda hurma ve üzümden bahçeler var ederiz. Oradan güzelce yetiştiririz. İşte ilahi ilim ve kudretin delilleri olan bütün bunlar, yeniden dirilmenin imkanına ve doğruluğuna, Allah'ın buna ve benzerlerine kâdir olduğuna şahitlik eder.

Zikredilen "hurma, üzüm ve benzeri meyvalardan yesinler."(1)

"Oysa bunu onların elleri yapmamıştır."(2)

Yani, onlar yaratmamışlar, onların elleri oluşturmamıştır. Aksine onları yaratan, Allah'ın elidir. Onlar hâlâ şükretmezler mi? Allah (c.c.) onlara verdiği nimetlere karşılık şükretmemeleri nedeniyle onları kınıyor.

"Yerin yetiştirdiklerinden, kendi nefislerinden ve daha bilmediklerinden bütün çiftleri yaratan Allah münezzehtir."

Allah-u Teâlâ kendisini münezzeh kılıyor. Yeniden yaratmaya gücü yetmemekten kendisini tenzih ediyor, kudret ve ilim delillerini hatırlatıyor. Bu her şeyin çift olması nizamıdır. Çünkü bütün yaratıklar çifttir. Yani dişi ve erkekten oluşur. Mesela, bütün cinsleriyle bitkiler, erkek ve dişidir. İnsanlar da aynı şekildedirler. Yerde ve göklerde bizim gözlerimizden uzak olanların tamamı da aynı şekilde çifttirler. Tek olan yalnızca Allah'tır. Allah bu nedenle mahlukatın sıfatlarından münezzehtir. Bu delillerden bir tanesi de dünya hayatının başka bir çeşitidir. Dünya hayatının bir benzeri de ahiret hayatıdır. Dolayısıyla bu, ikinci hayatın varlığına delâlet eden en kuvvetli delillerden olan aklî bir delildir.

SONUÇ

1- İnsanın iyilikler yapmaya, kötülükleri ve çirkin şeyleri terketmeye sevkedici bir kuvvet olan hesab ve ahirette yeniden dirilme, bu ayetlerde ortaya konmuştur.

2- Her şeyin çift olması kuralı, Kur'an'ın, Allah'ın vahyi ve kelamı olduğuna bir delildir. Çünkü Kur'an, bu kuralı, insanların bunu yirminci yüzyılda tanımalarından çok önce ifade etmiştir.

3- İman ederek, O'na ve Rasûlüne itaat ederek, verdiği nimetlere karşılık Allah'a şükretmek farzdır. Bu nimetlerden bir kısmı yoktan var etme, gıda, su ve havayla desteklemedir.

---

(1) Meyva, buğdayın tanesi mesabesindedir. Semer, kelimesi üzüm ve hurmanın meydana getirdiği meyveye verilen isimdir.

(2) Buradaki "ma'nın olumsuzluk için olması da mümkündür. Yani, elleri onu yapmamış, ancak Allah (c.c.) onu bitirmiş ve onların emrine vermiştir. Aynı şekilde 'ma'nın 'mevsule' olması da mümkündür. Yani, ellerinin yaptığı tatlı ve yiyecekler, yaptıkları ekmek ve peynir ve benzerlerinden yesinler.

وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ
فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ ذَٰلِكَ
تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ
عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ
ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

37- Gece de onlar için bir ayettir. Gündüzü ondan soyup alırız, birden onlar karanlıkta kalıverirler.

38- Güneş de kendi yörüngesinde akıp gider. Bu, üstün ve bilen Allah'ın takdiridir.

39- Aya da konaklar tayin ettik. Nihayet o, eski hurma salkımının sapına benzer bir hale geldi.

40- Ne güneş aya erişebilir, ne de gece, gündüzün önüne geçebilir. Hepsi bir yörüngede yüzmektedirler.

SÖZLÜK

وَ اٰيَةٌ لَّهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ — Onlar için yeniden dirilmenin mümkün olduğuna bir delil de gecedir. "Biz ondan gündüzü sıyırıp çıkarırız. Gündüzü geceden ayırırız. Bir de bakarsın onlar gece karanlıkta kalırlar."

لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا — Kendi yörüngesinde yürüyüp gitmektedir. Yani kendi yerinde yürür gider, onu aşmaz.

ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ — Onun kendi yörüngesinde akıp gitmesi, mülkünde güçlü ve bütün yarattıklarını bilen Allah'ın yasasıdır. Bu, güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir.

وَ الْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ — Ay içinde konaklar tayin etmişizdir. Başka bir delil de ayın konaklarının takdir edilmesidir ki, bunlar yirmi sekiz adettir.

حَتَّى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ

Sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir. Yani, kökü hurma ağacında, sonu yükseklerde olan hurma dalı haline döner. Bu, ayın sonundaki ay gibi yuvarlak, ince ve sarıdır.

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ

Güneş'e de Ay'a yetişmek düşmez. Yani, Güneş için Ay'a erişmesi ve bir gecede birleşmeleri uygun değildir. Güneş aya yetişemez.

وَ لَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ

Gece de gündüzü geçemez. Yani, gündüz bitmeden önce gecenin gelmesiyle, gece de gündüzü geçemez.

وَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

Ay, Güneş ve yaratılmış olan yıldızların hepsi, bir yörüngede yürürler. Yörünge, ip eğirme makinesinin tepesindeki yuvarlak gibi, yuvarlak bir halkadır. Yörünge, yıldız ve gezegenlerin hareket ettikleri alandır.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimeler, ahirette yeniden dirilmenin mümkün olabileceğini ve bunun hiç şüphesiz gerçekleşeceğine delil getirmeye devam ediyor.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Onlar için Allah'ın yeniden yaratmaya kâdir olduğuna bir delil de gecedir. Biz ondan gündüzü sıyırırız."

Yani, ondan gündüzü ayırırız. Bu, şu anlama gelmektedir. Biz ondan gündüzü uzaklaştırırız ve ayırırız. Bir de bakarsın ki, onlar gece karanlık içinde kalmışlardır. Yani, karanlığa girmişlerdir. İşte bu olay, Allah'ın yeniden yaratmaya kâdir olduğuna delildir.

"Güneş kendi yörüngesinde akar gider."(1)

Akışı, o yörüngeden başlar. Yine o yörüngede son bulur. Bu, Güneş'in yörüngesidir. Güneşin başka bir yörüngesi daha vardır. Bu da dünya hayatının sonudur.

---

(1) Buradaki ifadede hazf olması da mümkündür. Mana şu şekildedir. İnsanlar için yörüngesinde akıp giden güneş de bir delildir.
Kainattaki bütün varlıklar Allah'ın varlığına ve birliğine delildir. Güneş sadece bunlardan bir tanesidir. Güneş insanlara daha yakın olduğu için diğer yıldızlar değil de güneş örnek olarak verilmiştir.

"Güneş her gün arşın altında secde eder."(1)

Dönmeye başlamak için izin ister, bu haber Rasûlüllah'tan da geldiği gibi, ona izin verilir. Onun arşın altında olmasında bir gariblik yoktur. Çünkü bütün yaratılmışlar arşın altındadırlar. Onun izin isteyip, ona izin verilmesinde de bir gariblik yoktur. Bir karınca, hayatının işini Allah'ın izniyle idare edip, konuşup, düşünüp, çalıştığına göre Güneş bu duruma daha lâyıktır. Çünkü Güneş kendi lisanıyla konuşur, izin ister ve ona izin verilir. Bu, herşeye gücü yeten ve bütün mahlukatı bilen Allah'ın takdiridir. Güneş'in saniyeyle kendi yörüngesinde akıp gitmesi ve orada milyonlarca mil yol katetmesi hayrete düşüren bir şeydir. Onun hayat boyu kendi yörüngesinde akıp gitmesi kuralı bir dakika bile bozulmaz, o düzleminde bir karış yükselmez veya bir karış aşağı inmez. Çünkü böyle dengesizlikler olsa kainatın sonu olur. İşte bütün bunları ancak Allah takdir etmektedir. Mahlukatta bütün bunları var eden, yarattığına can vermeye veya öldürmeye kâdir değil midir? Elbette ki, kâdirdir. "Çünkü Allah, her şeye kâdirdir."

"Ay için de, sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir."

Bu da, yeniden dirilmenin mümkün ve onun kesin olduğuna bir delildir. Ay, yerküre etrafında dönen, ışık saçan bir gezegendir. İnce bir hesap ve üstün bir dikkatle kendi yörüngesinde. Bunun sonucu olarak yeryüzünde yaşayanlar günleri ve ayları hesaplayabilsinler. Çünkü Ay olmasa idi, ay takvimine göre, ne gün, ne ay ve ne de yıl bilinirdi. Dolayısıyla Ay, ufak bir hilal olarak başlar, daha sonra büyür, sonuçta Ay'ın 15. gününde bedr (yuvarlak) halini alır. Sonra yavaş yavaş kaybolmaya başlar. Ay'ın sonunda kuru bir hurma dalı gibi olur. İşte bunların hepsi yeryüzünde kanundur. Bunların hepsi yeryüzünde yaşayan insanın faydasınadır. Bu olanlar aziz ve alîm olan Allah'ın hesap ve ceza maksadıyla hayatı tekrar yaratmaya kâdir olduğuna delil

(1) "Limüstekarrin leha"daki 'lam'ın 'illa' anlamında olması da caizdir. Bunun yanında 'lamı sayruret ve meal' yani netice bildiren 'lam' olması da mümkündür. 'Müstekar', durulan yer demektir. Buhari ve Müslim Rasûlüllah'tan şöyle rivayet ederler: "Rasûlüllah, Ebu Zer'e, "Güneş battığında o nereye gitti biliyor musun?" diye sorar. Ebu Zer de, "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir." der. Peygamber de şöyle buyurur, "O, arşın altında secde etmek için gidiyor, izin istiyor ona izin veriliyor, izin isteyip, kabul edilmemesi, tekrar isteyip izin verilmemesi yakındır. Ona denir ki; "geldiğin yere dön". O da batıdan doğar. İşte güneş yörüngesinde akıp gider, bu güçlü ve herşeyi bilen Allah'ın takdiridir" ayetinin anlamı budur.

değil midir? Evet bu büyük bir delildir.

"Ay'a erişmek Güneş'e düşmez."

Yani, bu onun için kolay değildir. Ay'a yetişmesi, ışığının gitmesi mümkün değildir. Aksine Güneş kendi yörüngesinde döner, iki ufukta bir müddet birleşirler. Bu şekilde de Ay ve Güneş tutulması meydana gelir. Gece de gündüzü geçemez. Aksine gece ve gündüzden her biri çizilen hatta yürür ve bu hattı (sınırı) aşmazlar. Bundan dolayıdır ki, "gece gündüzü geçmez," gündüz de geceyi. Dolayısıyla, gündüzün geceye, gecenin de gündüze bir cüzünün dahil olmasıyla ancak birbirlerine karışırlar.

İşte "O, geceyi gündüze sokar, gündüzü de geceye sokar," ayetinin manası budur.

"Onların hepsi bir yörüngede akıp giderler."

Yani Ay, Güneş ve yıldızlardan hepsi de kendilerine mahsar bir yörüngede akıp giderler. Bu nedenle de hayatın sonuna kadar birbirlerine karışma ve bitişmeleri mümkün olmaz. Şayet bu olursa bütün âlem harab olur.

SONUÇ

1- Ayetlerde yeniden dirilmenin mümkün ve kesin olduğuna dair kesin deliller getirilmiştir.

2- Bugün insanların pek az şey bildiği yörünge sistemini Kur'an'ın zikretmesi, Allah'ın vahyi olduğuna ve bunların vahyedildiği kişinin Rasûl olduğuna kesin bir delildir.

3- Kur'an'ın, herkesin anlayabileceği bir şekilde açık olarak kâinattan bahsetmesinin nedeni, insanların Allah'a iman ve sadece ona ibadet etmelerini kolaylaştırmak içindir. Bunca kolaylıklara rağmen inanmayan ve salih amel işlemeyen kendine yazık eder.

وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا
لَهُم مِّن مِّثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا

قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾

وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ آيَةٍ مِّنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾

41- Onlar için bir ayet de, onları, çocuklarını dolu gemide taşımamız,

42- Ve kendilerine onun gibi, binecekleri nice şeyler yaratmamızdır.

43- Dilesek onları suda boğarız, ne kendilerine imdad eden olur, ne de kurtarılırlar.

44- Ancak bizden bir rahmet ve bir süreye kadar yaşatma vardır. Acıyarak onları bir süre yaşatırız.

45- Onlara: "Önünüzdeki ve arkanızdaki, yani sizden önce geçen ve ileride sizi bekleyen olaylardan sakının ki, esirgenesiniz", dendiği zaman aldırmazlar.

46- Zaten, onlara Rab'lerinin ayetlerinden hiçbir ayet gelmez ki ondan yüz çevirmiş olmasınlar.

SÖZLÜK

وَ اٰيَةٌ لَّهُمْ — Onlar için bir delil de. Yani, yeniden yaratma gücümüzün yettiğine bir delil de şudur.

اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ — Biz onların soylarını taşımışızdır. Yani, biz tufanla yok ettiğimiz Hz. Nuh kavminin soyunu taşımışızdır. Onların soylarını kurtarmışızdır. Çünkü onlar inanan ve yalnız Allah'a tapan kimselerdi. Onların atalarını da boğmuşuzdur. Çünkü onlar ortak koşan kimselerdi.

فِى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ — Dolu gemide. Yani her cins varlıktan bir çiftle dolu olan gemide.

وَ خَلَقْنَا لَهُمْ مِّنْ مِّثْلِهٖ — Ve onlar için bunun gibi şeyler yaratmışızdır. Yani, onlar için Hz. Nuh'un gemisi gibi binecekleri nice şeyler yaratmışızdır.

فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ — Onlara yardım eden de bulunmaz. Yani, onları kurtaracak, isteklerini kabul eden de bulunmaz ki, onların çığlıklarına engel

olsun.

وَ مَتَاعًا اِلَى حِينٍ Onlara belirli bir zamana kadar geçinme olarak. Ömürlerinin sonuna kadar içecek ve yiyecekle geçindirme olarak.

اتَّقُوا مَا بَيْنَ اَيْدِيكُمْ Önünüzdekinden korkun. Yani dünya azabından iman ve istikametle sakının.

وَ مَا خَلْفَكُمْ Arkanızdakinden de. Yani, inkar ve yalanlamada ısrar ettiğinizde dünya azabının arkasından gelecek olan ahiret azabından da korkun.

وَ مَا تَأتِيهِمْ مِنْ اَيَةٍ Onlara bir ayet geldiğinde. Yani, Allah'ın tek ve Rasûlünün doğru olduğuna işaret eden Kur'an delillerinden bir delil veya âyet geldiğinde, onlar gelen bu delillere bakmadan ve aldırmadan yüz çevirirlerdi.

AÇIKLAMA

Ayetler yeniden yaratılışa, tevhide ve peygamberliğe işaret etmek için kâinattaki delilleri anlatmaya devam ediyor.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Biz onların soylarını dolu gemide taşıdık."(1)

Yani, Hz. Nuh kavminin inanan soyunu taşıdık. Onlar inandıkları ve tevhidi kabul ettikleri için onları kurtardık. Müşrikleri de boğduk. Dolayısıyla bu Allah'ın tevhid ehli mü'minlerden hoşnut, yalanlayan müşriklere kızgın olduğuna bir delildir. Çünkü tevhid ehlini kurtarma ve şirk ehlini boğmada –Mekke'li müşrikler anlayabilseler– ders ve delil vardır.

Biz "onlar için onun gibi binecekleri nice şeyler yarattık."

Bu da başka bir delildir. Bu delil şudur: Allah, inananları daha önce benzeri olmamış olan gemide kurtarmış, ardından onlar için o geminin benzeri kıyamete kadar binecekleri şeyleri yaratmıştır. Allah eğer bunun olmamasını isteseydi, kıyamete kadar onların gemisi olmazdı.

Başka bir ayet te şudur:

---

(1) Nafi 'zürriyyetehum' kelimesini 'zera yetehum' şeklinde çoğul olarak, Hafs ise âyette geçtiği gibi tekil olarak okumuştur. 'Zürriyyet' kelimesi çoğul anlamı ifade eden isimdir. 'Zürriyyât' anlamındadır. 'Zürriyyet' kelimesi aslında çocuklar için kullanılır. Burada babalar için kullanılmıştır. Çünkü hem babalar, hem de çocuklar Âdemin soyudur. "Meşhun" taşıdığı başka mahluklarla dolu demektir.

"Biz dilesek, onları boğarız. Onların imdadına koşan da olmaz."

İşte bu, gemilerde yolculuk eden insanları Allah'ın boğmaya kâdir olmasıdır. Biz eğer bunu yapsak, onlar imdada koşacak ve onların çağrılarını kabul edip, onları boğulmaktan kurtaracak hiç bir kimse bulamazlar.

"Fakat, katımızdan bir rahmet ve bir süreye kadar geçinme olarak onları geri bıraktık. Çünkü rahmetimiz onlara ulaşıp, yaşamlarında belirlenmiş ecelleri gelinceye kadar dünya nimetlerinden faydalandırırız."

Onlara; "önünüzdekinden ve arkanızdakinden korkun. Belki size acınır," dendiğinde. Yani bu, Allah'ın ayetlerini yalanlayanlara, O'nun dininden yüz çevirenlere ve O'na ortak koşanlara önünüzdeki gerekçesi var olan azabdan korkun. –Ki bu azabı gerektiren, sizin inkar ve inadınızdır–.

"Arkanızdaki azabdan korkun. Çünkü bunu gerektiren şey de mevcuttur."

Sizler Rabbinize ortak koştunuz. Size elçimiz geldiğinde onu yalanladınız. Okunan ayetlerimizi sanki hiç duymamış gibi hareket ettiniz. Ömrünüzün sonuna kadar İslâm dinine karşı düşmanlık beslediniz. Peygamber size tebliğ ettikçe siz de inatla ve ısrarla Kur'an'dan yüz çevirdiniz. Onun için de azabı hakettiniz.

SONUÇ

1- Allah'ın, Hz. Nuh'a inanan mü'minleri kurtarıp, kafirleri helak etmesi O'nun bir lutfu olarak açıklanmıştır. Eğer Allah inanan mü'minleri kafirlerle birlikte boğsaydı, yeryüzünde hiç kimsenin kalmayacağı haber verilmiştir.

2- Allah kullarını korumakta ve onları gözetmektedir. Böyle olmamış olsaydı, hepsi boğulurdu. Fakat onların şükürleri hani?

3- Kureyş kafirlerinin ısrar ve inadları öyle birşeydir ki, bunun daha önce benzeri geçmemiştir.

4- Ayette geçen 'min mislihi' ifadesindeki "benzer" kelimesiyle denizaltı, torbido vb. gemi çeşitlerine işaret vardır.

فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ
﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ
﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ
﴿٥٠﴾ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ
﴿٥١﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ
وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً
فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ
شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

47- Onlara: "Allah'ın size verdiği rızıktan Allah için verin!" dendiği zaman, nankörler, inananlara: "Allah'ın dilediği takdirde yedireceği bir kimseyi biz mi yedirelim? Doğrusu siz, apaçık bir sapıklık içindesiniz." derler.

48- Ve: "Eğer doğru söylüyorsanız bu tehdid ettiğiniz azab ne zaman gelecek?" diyorlar.

49- Onların işi sadece korkunç bir sese bakar. Çekişip dururlarken ansızın o, kendilerini yakalar.

50- Artık ne bir tavsiye yapabilirler, ne de ailelerine dönebilirler.

51- Sur'a üflendi. İşte onlar kabirlerden Rab'lerine koşuyorlar.

52- Dediler: "Vah bize, bizi yattığımız yerden kim kaldırdı? İşte Rahman'ın vaadettiği şey budur. Demek peygamberler doğru söylemiş!"

53- Sadece bir tek gürültü olur, hemen onların hepsi huzurumuza getirilirler.

54- O gün, hiç kimseye bir haksızlık yapılmaz ve siz ancak yaptığınızın cezasını çekersiniz.

SÖZLÜK

وَ اِذَا قِيلَ لَهُمْ اَنْفِقُوا — Onlara infak edin, sarfedin denince. Mekke'de fakir mü'minler zengin kafirlere, bize infakta bulunun dediklerinde.

مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ — Allah'ın size verdiği rızıklardan. Yani mallardan.

اَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللّٰهُ اَطْعَمَهُ — Allah dileseydi doyuracağı bir kimseyi biz mi doyuracağız. Yani, onlar alay ederek mü'minlere derler ki: Allah dileseydi doyuracağı bir kimseyi biz mi doyuracağız?

اِنْ اَنْتُمْ اِلاَّ فِى ضَلاَلٍ مُبِينٍ — Siz apaçık bir sapıklık içersindesiniz. Ey kafirler, taşıdığınız inançta siz apaçık bir yenilgi içersindesiniz.

مَتَى هٰذَا الْوَعْدُ — Bu vaad ne zaman. Eğer siz doğru sözlü iseniz bu son diriliş ne zaman?

مَا يَنْظُرُونَ اِلاَّ صَيْحَةً وَاحِدَةً — Onlar ancak tek bir şiddetli sesi beklerler. Bu İsrafil'in Sur'a üfürmesidir.

تَاْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ — Çekişip dururken onları yakalar. Onlar ticaret ve yeme-içmede çekişip dururken, onları şiddetli ses yakalar. Çünkü bu ses onlara -farkında değillerken- ansızın gelir.

فَلاَ يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً — Vasiyet te edemezler. Vasiyet etmeye onlardan hiç birinin gücü yetmez.

وَ لاَ اِلَى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ — Onlar ailelerine de dönemezler. Aksine onlar bulundukları mekanlarda; sokaklarda, çarşılarda, oyun ve eğlence yerlerinde helak olurlar.

فَاِذَا هُمْ مِنَ الْاَجْدَاثِ — Bir de bakarsın kabirlerinden. Yani, kabirlerinden Rablerine koşarak çıkarlar.

قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا — Onlar, vay halimize, bizi yattığımız yerden kim diriltti, derler. Yani kafirler, bizi kabirlerimizden kim diriltti derler.

هٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمٰنُ — Bu Rahman'ın vaad ettiği şeydir. Yani bu, Rahmanın vaad ettiği ve haber verdiği, peygamberlerin doğru söylediği şeydir.

AÇIKLAMA

"Onlara, Allah'ın size verdiği rızıktan sarfedin denince, kafirler inananlara, Allah isteseydi doyuracağı bir kimseyi, biz mi doyuralım? Siz apaçık bir yanılgı içindesiniz, derler."(1)

Bu müşrik, yalanlayan, bilerek, inadından dolayı inkar eden kimselere, mü'minler ayette geçen sözü söyleyince, onlar yukardaki sözü söylerler.

Rivayete göre Hz. Ebu Bekir müslüman fakirleri yedirir ve içirirdi. Ebu Cehil onunla karşılaştı ve ona şöyle dedi:

"Ey Ebu Bekir, sen iddia etmiyor musun Allah'ın bu fakirleri doyurmaya kâdir olduğunu?" Bu soruya Hz. Ebu Bekir: "Evet," deyince, o şöyle dedi:

"Öyleyse ona ne oluyor da o fakirleri doyurmuyor?" Ebu Bekir de ona şöyle cevap verdi:

"Allah, kimi kavmi fakirlikle, kimi kavmi zenginlikle imtihan eder. Fakirlere sabrı, zenginlere yedirmeyi emreder." Ebu Cehil bu cevap üzerine: "Vallahi ey Ebu Bekir, sen ancak apaçık bir yanılgı içersindesin. Allah'ın bunları doyurmaya gücünün yettiğini sen iddia etmiyor musun? Oysa O, onları doyurmuyor. Sonra onları sen doyuruyorsun," dedi. Bunun üzerine bu ayet indi. Bu rivayetle ayetin anlamı açığa çıkmış oluyor.

"Kafirlere, "Allah'ın size verdiği rızıktan fakirlere harcayın," denince, inkar edenler, kendilerine yardım etmeyi emreden mü'minlere derler ki, "Dileseydi Allah'ın doyuracağı bir kimseyi biz mi doyuracağız?"

Onlar bu sözü alay olsun diye ve inkar için söylerlerdi. Ey kafirler, sizler apaçık bir sapıklık içindesiniz. Aklınızı başınıza alın. Eğer tevbe edip Rabbinize yönelmezseniz ebedi kaybedenlerden olursunuz.

Onlar derler ki, "eğer doğru sözlüyseniz, bu vaad ne zaman?"

Yani, yeniden dirilmeyi inkar eden bu kimseler, alayla ve acele davranarak derler ki, "Ey müslümanlar, eğer doğru sözlüyseniz bize vaad ettiğiniz bu azap ne zaman?"

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Onlar ancak bir tek çığlığı bekliyorlar. Bu çığlık da İsrafil'in Sur'a üfür-

(1) Bu sözün kime ait olduğunda ihtilaf vardır. Tefsirde geçen görüş, bunu Ebu Cehil'in, Ebu Bekir'e söylemiş olduğudur. Vakıaya en yakın ve en uygunu da budur. Bu sözü her zaman ve mekanda kafirlerin söylemiş olmasına da engel yoktur.

mesidir. Bu yok oluşu sağlayacak üfürmedir. Onları bu çığlık, onlar çekişip dururken yakalar."

Yani insanlar kendi işlerinde meşgul iken aniden kıyamet kopar. Çünkü bu çığlık ansızın, farkında değillerken onları yakalayacaktır.

Onlar "ne vasiyet edebilecek" yani hiç bir kimse evladına veya kardeşine vasiyet edemeyecek, "ne de ailesine" hanım ve çoluk çocuğuna dönemeyecektir. Tam tersine yerlerinde donup kalacaklardır.

"Sur'a üflenince..."

Yani İsrafil Sur'a üfürünce, "onlar kabirlerinden Rab'lerine koşarak çıkarlar."

Sur bir boynuzdur ki, ona arapça buk ismi verilir. Yani Sur'a can verilerek, kabirlerden diriltip kaldırmak için üfürünce, onlar, bu dünyadayken ihtilafa düştükleri iman-küfür, iyilik yapma-kötülük yapma ve adalet-zulüm gibi konularda, aralarında hüküm vermek ve meseleyi çözmek için Allah'a koşarak kabirlerinden kalkarlar.

Onlar derler ki: "Vay halimize!"

Durumun korkunçluğunu görünce vay diye seslenirler. Bizi bu yattığımız yerden kim kaldırdı?

Mü'minler onlara şöyle cevap verirler: "Bu, Rahman'ın vaad ettiği ve elçilerin doğru söylediği şeydir. Çünkü Allah, kendisine kavuşmayı bize vaad etmiş, elçileri bunu haber vermişti."

"Tek bir çığlık kopar, hepsi hemen huzurumuza getirilmiş olur."

Bu çığlık, İsrafil'in tek bir çığlığıdır. Birden herkes hesabı görüp, karşılığı vermesi için Allah'ın huzurunda olur.

"İşte bugün kimseye hiç bir haksızlıkta bulunulmaz."

Yani, bütün mahlukatın Allah'ın huzurunda durduğu bugün, kimseye, hiç bir şekilde ne iyilikleri eksiltilerek, ne de kötülükleri artırılarak haksızlık edilmez. Ey kullar, size ancak işlediğiniz hayır ve şerrin karşılığı verilir.

SONUÇ

1- Ayetlerde kafirlerin, büyüklenme, taşkınlık alay ve dalga geçmeleri açıklanmıştır. Böyle davranmalarının nedeni inkarın, kalplerini karartmasıdır.

2- Ayetlerde yeniden dirilme, hesap, başlangıç ve sonuçları anlatılarak

ortaya konmuştur.

3- Kıyamet ansızın kopacaktır.

4- Meydana gelecek alemle ilgili alt-üst olma konusundaki Sur'a üfürme adedinde ilim ehli ihtilaf etmiştir. Açık olanı, bu Sur'a üfürmelerin dört tane olduğudur. Birincisi nefhatülfena (her şeyin yok olacağı üfürülüş), ikincisi yeniden dirilme üfürülüşü, üçüncüsü korku üfürülüşü, dördüncüsü ise alemlerin Rabbinin huzurunda durma üfürülüşüdür.(1)

5- Herkes dünyada iken yaptığı amellerinin karşılığını göreceğinden emin olması gerekir. Çünkü Allah'ın, her zaman olduğu gibi kıyamet gününde de ilahi adaletiyle hükmedeceği bildirilmiştir.

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ
وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِئُونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا
فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ﴿٥٨﴾

55- O gün cennet halkı, bir iş içinde eğlenirler.

56- Kendileri ve eşleri, gölgelerde, koltuklara yaslanmışlardır.

57- Orada onlar için meyvalar ve istedikleri her şey vardır.

58- Çok esirgeyen Rab'den onlara sözle selâm vardır.

SÖZLÜK

فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ Eğlence ve meşguliyet içersindedirler. Yani cennet ehli, ce-

(1) Bu üfürüşlerin sayısı hakkında ihtilaf vardır. Fakat Sur'a mutlaka üfürüleceğinde ihtilaf yoktur. Üfürmenin olacağının delili, Buhari'nin rivayet ettiği şu hadistir. "İlk uyanan ben olacağım. Ardından Mûsa arşın direklerinden tutarak (kendine gelecek). Mûsa'nın benden önce mi başını kaldırdığını veya Allah'ın istisna ettiği kimselerden mi olduğunu bilmiyorum."

hennemliklerin içinde bulundukları azab ve sıkıntıdan uzak meşguliyet içerisindedirler. Karşılaştıkları olaylar onları meşgul etmektedir. Bu, onları meşgul eden şey selâm yurdundaki daimi nimettir.

فَاكِهُونَ — Onlar eğlence içersindedir. Yani, Cennet nimetlerinden duydukları zevkle sevinç içersindedirler. Sevinmelerinin nedeni güzel ve hoş yaşantıdır.

عَلَى الْأَرَائِكِ — Süslü koltuklar üzerine.

وَ لَهُمْ مَا يَدَّعُونَ — İstedikleri onlarındır. İstedikleri ve temenni ettikleri şey onlarındır.

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ — Merhametli olan Allah katından onlara selâm vardır. Yani rahim olan Allah katından sözle birlikte selâm vardır. Allah onlara selâm etmektedir.

AÇIKLAMA

Onlar, hesap ve karşılık için Allah'ın huzuruna gelir gelmez Allah aşağıda gelen şeyleri bildiriyor.

"Bugün[1] Cennet'likler eğlence ve meşguliyet içersindedirler."

Yani onlar, Cehennem halkının içinde bulunduğu durumdan uzak, meşguliyet içersindedirler. Çünkü onlar daimi nimetler içindedirler ve eğlenceye dalmışlardır. Ayette geçen 'fakihun' kelimesi, çeşitli yiyecekler ve içecekler ve 'hurilerden duydukları zevkle sevinç içerisindedirler, demektir. Zira Cennetlikler ve hanımları süslü tahtlara yaslanmış bir vaziyette Cennet gölgeliklerindedirler. Orada: Yani selâm yurdunda "her çeşit meyvalar vardır."

İstedikleri her şey onlarındır. Bundan daha büyük olan ise Rahim olan Allah katından söz olarak onlara selâm vardır. Yani güvenlik ve selâm cinsinden başka bir söz değil de, sadece selâm sözü vardır.

Beğavi şöyle rivayet etmiştir:

Rasûlüllah şöyle buyurmuştur:

Cennet'likler, nimet içersindeyken, onlar için bir nur ortaya çıkar. Başlarını kaldırırlar bir de bakarlar ki yukardan Rableri: "Ey cennet ehli, esselamü aleyküm diyerek onlara bakıyor." İşte bu, rahim olan Allah'ın katından selâmıdır. Allah onlara bakar, onlar da Allah'a bakar. Bu sebeble, onlar Al-

lah'a baktıkları müddetçe hiç bir nimete iltifat etmezler. Allah onların görüşünden uzaklaşır. Allah'ın onlar üzerindeki nuru ve bereketi cennet yurtlarında kalır.

SONUÇ

1- Ahiret anlatılmıştır.

2- Cennet nimetleri açıklanmıştır.

3- Allah Cennet'liklere selam edecek ve onlar Allah'ın kerim yüzüne bakacaklardır.

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي
آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٦٠﴾
وَأَنِ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ
جِبِلًّا كَثِيرًا أَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي
كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ اصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾
الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ
أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ
فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ
عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ
نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾

59- "Ey suçlular, bugün şöyle ayrılın!"

60- "Ey Ademoğulları, ben size and vermedim mi: Şeytan'a tapmayın, o sizin apaçık düşmanınızdır.

61- Bana tapın, doğru yol budur diye?"

62- "O, sizden birçok nesiller saptırmıştı. Düşünmüyor muydunuz?"

63- "İşte size söylenen cehennem!"

64- "İnkarınızdan dolayı bugün oraya girin!"

65- O gün ağızlarını mühürleriz, elleri bize söyler, ayakları yaptıklarına şahitlik eder.

66- Dilesek gözlerini silerdik de yola dökülürlerdi, ama nereden görecekler? Göz olmadıktan sonra nasıl yol yürüyecekler?

67- Dilesek kılıklarını değiştirip onları oldukları yerde dondururduk, ne ileri gidebilir, ne geri dönebilirlerdi.

68- Kime uzun ömür versek, onun yaratılışını baş aşağı çevirir, gücünü azaltırız, sonunda zayıflar, ihtiyarlar. Akıllarını kullanmıyorlar mı?

SÖZLÜK

وَ امْتَازُوا الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ — Ey suçlular, bugün ayrılın. Yani, mü'minlerden ayrılın, bir tarafa yer değiştirin. Ey salihler, Cennet'e yürüyün.

اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ — Ben sizden söz almadım mı? Ben size bildirmedim mi? Yani, ben size Şeytan'a ibadeti terketmenizi bildirmedim mi? Şeytan'a kulluk etmek, itaat demektir.

وَ اَنِ اعْبُدُونِى — Bana kulluk edin. Benim bu emrim kitaplarımda ve Rasûllerim vasıtasıyla sizlere bildirilmişti.

هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ — İşte bu dosdoğru yoldur. Yani, Şeytana ibadeti terkedip, Rahman'a ibadet etme sebebiyle bu dosdoğru yoldur. Bu yol selâm yurduna ulaştıran İslâm'dır.

وَ لَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلاًّ كَثِيرًا — Andolsun ki, sizden nice nesilleri saptırmıştı. Yani, ey insanoğulları, Şeytan sizden nice nesilleri saptırmıştı.

اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ — Akletmediniz mi? Ona itaat ettiniz, onun, sizin düşmanınız olduğunu düşünmediniz mi?

هٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُوعَدُونَ — İşte bu, cehennemdir, onu yalanlıyordunuz. Onlara bu sözü melekler söyler.

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى اَفْوَاهِهِمْ — Bugün onların ağızlarına mühür vururuz.(1) Onlar: "Rabbim Allah'tır, biz müşrikler değiliz," derlerken, ağızlarına mühürler vururuz.

وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى اَعْيُنِهِمْ — Dilesek gözlerini kör ederdik. Bu, suçlu müşriklerin gözlerini kör etmeyi isteseydik, bunu yapardık. Fakat bunu katımızdan bir rahmet olarak istemedik.

فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ — Onlar yol ararlardı. Onlar adetleri olduğu üzere yola hızla koşarlardı. Fakat nasıl görebilirlerdi?

وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ — Dilesek onları oldukları yerde başka şekle sokardık. Yani, eğer dileseydik o inkarcıları hiç hareket etdemiyecek bir hale koyardık.

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ — Kimin ömrünü uzatırsak, yaratılışta geriye döndürürüz. Dolayısıyla o kuvvetliyken, zayıf ve aciz olur.

اَفَلَا يَعْقِلُونَ — Onlar akledip düşünmezler mi? Yani, size anlattığımızı yapanın, ölümden sonra tekrar diriltmeye de gücünün yeteceğini düşünmezler mi ki, onlar iman edip, Allah'a kulluk etsinler ve azabtan kurtulup bahtiyar olsunlar.

AÇIKLAMA

"Ey suçlular, bugün ayrılın."

Allah-u Teâlâ bu ayetiyle müşriklere emrediyor. Bu kişiler şirk ve günahla kendilerine karşı suç işlemiş ve nefislerini bozmuş kimselerdir. Allah,

---

(1) Müslim, Enes b. Malik'ten şöyle rivayet etmiştir: "Biz Rasûlüllah'ın yanındaydık. Bu sırada azı dişleri görününceye kadar gülümsedi. Sonra şöyle buyurdu: "Niye güldüğümü biliyor musunuz?" Biz de "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir" diye cevap verdik. Rasûlüllah şöyle buyurdu: Kıyamet günü, kulun Rabbıyla mücadelesinden dolayı güldüm. O, ey Allah'ım, beni zulümden himaye etmedin mi?" O da "Evet" der. Tekrar kul, "kendime karşı ancak kendimden bir şahidi kabul ediyorum" der. Allah şöyle buyurur: "Bugün sana karşı, hesabçı olarak nefsin ve şahid olarak da kiramen katibin melekleri yeter." der. Allah onun ağzına mühür vurur. Onun organlarına "haydi, yaptığın işleri anlat" denir. Sonra konuşmasına izin verilir. O da azalarına benden uzak olun, "ben sizden kendimi savunacağım" der."

bu kimselere mü'minlerden ayrılmalarını ve tek başlarına kalmalarını, Cennet ehlinin Cennet'e yürütülmesini emrediyor. Sonra Yüce Allah Cehennem ehli olan suçluları kınıyor.

Ben size Rasûlüm ve kitaplarım vasıtasıyla Şeytan'a tapmamanızı, zira onun size apaçık bir düşman olduğunu, sadece bana tapmanızı, onu bana kullukta ortak koşmamanızı tavsiyeyle bildirmedim mi? İşte doğru yol budur. Yani Şeytan'a kulluğu bırakmak ve Allah'a ibadet etmek doğru yoldur. Bu, doğru yol olan İslâm'dır. Öyle ki, bu yol kendine uyanları selâm yurdunun kapısına ulaştırır.

"Andolsun ki, o sizden nice nesilleri saptırmıştır."

Bu söz, Allah'ın kınama ifade eden kelâmıdır.

"Akletmez miydiniz?"(1)

Bu da azarlama içindir. O size düşmanken ona itaat ettiniz, ben sizin Rabbinizken bana karşı geldiniz. Şeytan'ın size düşman olduğunu, bana ibadet etmeniz gerektiğini düşünmediniz mi? Çünkü sizi ben yarattım, ben rızkınızı verdim, gece ve gündüz sizi ben korudum. Öyleyse işte yalanladığınız Cehennem, Allah'ın ayetlerini, O'na kavuşmayı inkar etmeniz ve de elçilerini yalanlamanız sebebiyle Cehennem'de yanın.

"Bu gün biz onların ağızlarına mühür vururuz, elleri bize konuşur, kazandıklarına ayakları şahitlik eder."

Bu, onlar Rablerine arz olup, amelleri kendilerine sunulduğu vakit, onları inkar ettiklerinde olacak. O zaman da Allah onların ağızlarına mühür vuracak konuşamayacaklar, vücudunun diğer azaları konuşacak ve ayakları da yaptıklarına şahitlik edecektir.

Dilesek gözlerini kör ederdik, bu durumda onlar da yol bulmaya çalışırlardı. Adetleri olduğu üzre, yol bulmak için sağa sola koşarlar. Yolu nasıl görsünler ki? Onların gözleri kör edilmiştir. Oysa o gözlerde perde ve körlük yoktur. Fakat Allah bunu, yani kör olmalarını, kullarına acımasından ve yumuşaklığından dolayı istememiştir.

"Eğer dileseydik, onları oldukları yerde başka şekle sokardık."•

Yani, bu suçluları oldukları yerde başka şekle sokmayı isteseydik, onları başka şekle sokardık. Bu nedenle de onlar, ne yolda ileri gidebilirler, ne

(1) Bu âyette geçen soru, azarlama ifade etmektedir.

de geriye dönebilirlerdi.

"Biz kime uzun ömür verirsek, onu yaratılış bakımından geri çevririz. Onlar düşünmüyorlar mı?"

Onu baş aşağı çevririz. Nasıl ki çocukken aklı ve bedeni kuvvet bakımından yavaş yavaş büyümüş, ta ki genç ve ihtiyar olmuşsa, aynı şekilde onu yaratılış itibariyle geri çevririz. Aklı ve bedeni kuvveti bakımından gün be gün zayıflamaya başlar, ta ki, akıl ve bedence çocukken ki durumundan daha zayıf olur. Ey yalanlayan suçlular, buna başka şeylere ve de istediği her şeye kadir olanın ölümden sonra ölüyü diriltmeye ve kabirlerinden tekrar diriltip onu hesaba çekerek, amellerinin karşılığını vermeye kadir olduğunu düşünmüyor musunuz?

SONUÇ

1- Ahiret ve oradaki durumlar açıklanmıştır.

2- Şeytan'ın insana düşman olduğu pekiştirilerek anlatılmıştır.

3- Kıyamet günü insan kötü amellerinden hiç bir şeyi gizleyemeyecektir.

4- Dünyadayken Allah'ın, insanların şekillerini değiştirmek veya başka bir surette Allah'ın azab etmesinden sakınmak gerekir.

5- İnsanın güçlüyken ilk zayıflık haline çevrilmesinde Allah'ın kudretine delilleri vardır.

وَمَا عَلَّمْنَاهُ
الشِّعْرَ وَمَا يَنبَغِي لَهُ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾
لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧٠﴾
أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ

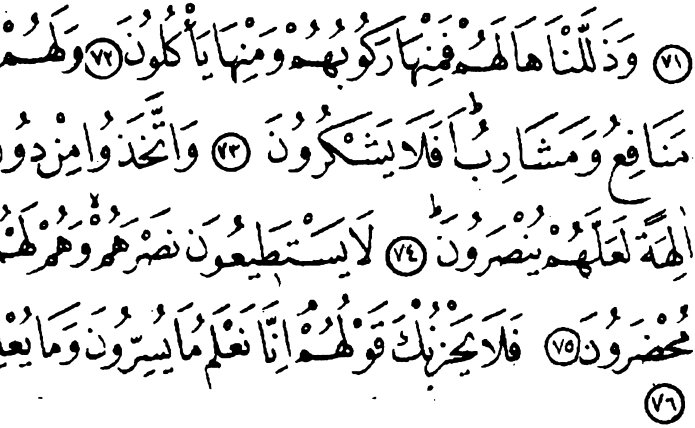

69- Biz ona Muhammed'e şiir öğretmedik, şiir ona yakışmaz da. Ona vahyedilen sadece bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır.

70- Bu Kur'an Muhammed'e vahyedilmiştir ki, diri olanları uyarsın ve inkar edenlere de azab sözü hak olsun.

71- Görmediler mi, ellerimizin yaptıklarından kendilerine nice hayvanlar yarattık da kendileri onlara malik olmaktadırlar.

72- Onları kendilerine boyun eğdirdik, onlardan bazıları bineklerdir ve onlardan bazılarını da yerler.

73- Kendileri için onlarda daha birçok yararlar ve içecekler var. Hâlâ şükretmiyorlar mı?

74- Belki kendilerine yardım edilir diye Allah'tan başka tanrılar edindiler.

75- O ilahlar kendilerine yardım edemezler. Tersine, kendileri onlar için hazırlanmış askerlerdir onları korumaktadırlar.

76- Onların sözü seni üzmesin. Biz onların gizlediklerini de açığa vurduklarını da biliyoruz.

SÖZLÜK

وَ مَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ — Biz ona şiir öğretmedik. Biz Rasûlümüz Muhammed'e şiir öğretmedik. Dolayısıyla o şair değildir.

وَ مَا يَنْبَغِي لَهُ — Zaten bu ona yakışmazdı, gerekmezdi. Bu onun için doğru olmaz ve onun için uygun olmazdı.

اِنْ هُوَ اِلاَّ ذِكْرٌ وَ قُرْاٰنٌ مُبِيْنٌ

Bu, ancak bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır. Müşriklerin dediği gibi Kur'an şiir değildir. Hz. Muhammed'in okuduğu Kur'an, ancak bir öğüt ve dinleyeni, ortaya koyduğu ilmi gerçekler nedeniyle şiir olmadığı hususunda şüpheye düşürmeyen apaçık bir Kur'an'dır.

لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا

Diri olan kimseyi uyarsın diye. Yani, kendisine söylenilen sözü anlayan kişiyi uyarsın diye. Bu kişilere inananlardır.

وَ يَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِيْنَ

Ve kafirlerin aleyhine azab hükmü gerçekleşsin diye. Çünkü onlar ölüdürler, kabul etmezler uyarıyı.

اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ اَيْدِيْنَا اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُوْنَ

Kendileri için hayvanlar yarattığımızı görmezler mi? Onlara sahip olmaktadırlar.

وَ ذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ

O hayvanları onların emrine verdik, o insanları onlara galib kıldık, onlar hayvanlar hakkında tasarrufta bulunurlar.

فَمِنْهَا رَكُوْبُهُمْ وَ مِنْهَا يَاْكُلُوْنَ

Onlardan bazılarına binerler, bazılarının da etini yerler.

وَ لَهُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ وَ مَشَارِبُ

İnsanlar için onlarda nice faydalar ve içecekler vardır. İnsanlar için onlarda kıl ve tüy gibi faydalar ve süt içecekler vardır.

اَفَلَا يَشْكُرُوْنَ

Onlar şükretmezler mi? Allah onların bu nimetlere karşı iman ederek ve salih amel işleyerek şükretmemelerinden dolayı onları kınıyor.

وَ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اٰلِهَةً

Onlar Allah'ı bırakarak ondan başka ilahlar edindiler. Müşrikler Allah katında şefaat etmek suretiyle kendilerine yardım edeceklerini iddia ederek tapacakları putlar edindiler.

لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ نَصْرَهُمْ

Onlar, onlara yardım edemezler. Yani, bu putlar onlardan azabı savarak, müşriklere yardım edemezler.

وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُوْنَ

Ancak kendileri o tanrılara koruyuculuk için nöbet beklerler. Onların, müşriklere yardıma güçleri yetmez. Oysa müşrikler, putlarına birinin kötülük yapmasını engellemek için nöbetleşerek putlarını beklerler. İlahların onlara yardım etmesi yerine, onlar yardım için hazırlanmış askerler gibi ilahlara yardım ederler.

فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ

Onların sözü seni üzmesin. Yani, onların sen peygamber değilsin, sen şairsin, kâhinsin ve yalancısın sözü seni üzmesin.

إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ Biz onların gizlediklerini de açıkladıklarını da biliyoruz. Onlar bu sözü ancak alay etmek için söylüyorlar. Oysa onlar biliyorlar ki, sen Allah'ın Rasûlüsün, senin getirdiğin haktır. Yakında seni yalanlamaları, bize kavuşmayı ve gerçek dinimizi inkar etmeleri nedeniyle onları cezalandıracağız.

AÇIKLAMA

"Biz ona şiir öğretmedik."(1)

Bu ayet, Kur'an hakkında "şiirdir" ve Rasûlüllah hakkında da "şairdir" diyen müşriklere bir cevaptır.

"Biz peygamberimiz Muhammed'e şiir öğretmedik. Ona bu gerekmezdi de."

Yani, onun için bu uygun ve doğru olmazdı. Bu, yani Muhammed'in okuduğu ancak Allah'ın anıldığı bir zikir ve mü'minlerin aldığı bir öğüt ve hakkı açıklayan, doğru yolun işaretlerini gösteren bir Kur'an'dır. Biz onu kulumuza, Rasûlümüze, iman ettiği ve kalbi diri olan kimseleri uyarması için, bir de söz, -yani kafirlere azab sözü- hak olsun diye indirdik. Çünkü kafirler onunla hidayete eremezler. Dolayısıyla da sapıklık üzre yaşarlar. Bu hal üzere de ölürler. Bu nedenle de onlara ahirette azab farz olur.

"Görmediler mi?"

Bu müşrikler kördürler.

"Bizim kudretimizin ve bize ibadet etmeyi gerektiren ihsanımızın alametlerini görmediler mi?"

Bu deliller şunlardır: Biz kudretimizle onlara hayvanlar yaratmışızdır. Onlar o hayvanlara sahip olmaktadırlar. Onlar hayvanlarda diledikleri gibi tasarrufta bulunmaktadırlar. Burada, enam kelimesinden maksat, deve, sığır ve koyun sürüsüdür.

"Biz o hayvanları onların emrine verdik."

---

(1) Ki o yüksek, edebiyatta şerefli (üstün) biridir. O Kureyş'in Mudar kabilesinden, yani en edebi konuşan kabilesinden iken, nasıl olur da bir beyti güzel söyleyemez. Öyle ki, o birgün Torten denen şairin beytini okudu ve şöyle dedi: "Günler senin için bilmediğin şeyleri açığa çıkaracak ve senin yardım etmediğin kişi sana haberler getirecek." Bunun üzerine Hz. Ebubekir; "Vallahi sen, Allah'ın elçisisin. Çünkü beytin ikinci kısmı şu şekildedir" dedi. Ve beyti okudu. (Aynen Rasûlüllah'ın okuduğu gibiydi.)"

Öyle ki, onlar biniyorlar, sütlerini sağıyorlar, yük taşıyorlar, kesiyorlar ve etlerini yiyorlar. Eğer hayvanları emirlerine vermeseydik, onlar bu saydıklarımızı asla yapamazlardı. "Onlar için hayvanlarda nice fayda ve içecekler vardır."

Yani, binmek, yün, kıl, et gibi faydalar ve süt gibi içecekler vardır. Burada geçen "meşarib", "meşrabun" kelimesinin çoğuludur. İçecek ise, hayvanların memelerindeki süttür. İnsanlar onları sağar ve içerler.

"Onlar şükretmez mi?"

Allah şükretmemelerine rağmen, bu nimetleri yemelerine karşılık onları kınıyor. Nimetlere karşı Allah'a yapılacak şükür, O'na inanmak ve kullukta bir olduğunu kabul etmektir.

"Müşrikler, Allah'ı bırakarak kendilerine yardımcı olurlar ümidiyle tapacakları putlar edindiler."

Onların putlardan umdukları yardımı, iddia ettikleri gibi Allah katında kendilerine şefaatçi olmalarıdır. Allah bu umudu batıl kılma, onlar için sona erdirme konusunda şöyle buyuruyor:

"O putlar, müşriklere yardım edemez. Çünkü onlar işitmeyen, görmeyen, faydası ve zararı dokunmayan putlardır. Ancak kendileri o ilahlara koruyuculuk için nöbet beklerler."

Oysa müşrikler putlar, yanında bekleyen askerlerdir. Onları savunur, korurlar ve onlara kızarlar, senin yardımına muhtaç olan nasıl sana yardım edebilir.

"Onların sözleri seni üzmesin."(1)

Kavmin sen peygamber değilsin dediğinde üzülme.

Çünkü biz "onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da biliyoruz.'

Biz boş sözlerinden dolayı onları cezalandıracağız, sana iftira etmeleri ve yalan atmaları nedeniyle de, onları yakalayacağız ve azab edeceğiz... Aynı şekilde biz, ancak kıskançlıktan dolayı söylediklerini biliyoruz. Böyle olmasaydı onlar da senin Allah'ın Rasûlü olduğunu, sihirbaz ve deli olmadığını bilirlerdi. Fakat kıskançlık inad ve kibirleri onları buna yöneltir.

---

(1) 'Yahzunke', 'yuhzinke' şeklinde okunmuştur. Üzüntüden men etmek demek, sebeplerinden men etmek demektir. Çünkü insan üzüntüyü def edemez. Ancak sebeplerinden kaçınabilir. Bu nehiyden maksad Rasûlüllah'ı, müşriklerin kendisine yönelttiği 'Kur'an şiirdir, Muhammed de şairdir vb. iddialar karşısında teselli etmektir.

SONUÇ

1- Peygamberimizin bir şair, Kur'an'ın da kafirlerin iftira ettiği gibi şiir olmadığı anlatılmıştır.

2- Kur'an'ın inmesinden maksad Rasûlüllah'ın iman ehlini uyarmasıdır.

3- Kur'an'ı insanlara tebliğ etmeyenlere, öğretmek ve hatırlatmak amacıyla okumayanın ve onu yaşamayanın hatası açıklanmıştır.

4- Nimeti anmak ve tanımak ve onu verenin isteği doğrultusunda harcamakla, şükretmek ve hamdetmek gerekir.

5- Müşriklerin putlara ibadet konusundaki zayıflıkları ortaya konmuştur. Müşrikler birinin kötülük yapmasına karşı putlara yardım için koşarlarken onların yardımını umarlar.

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ
مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ ۖ قَالَ مَن يُحْيِي الْعِظَامَ
وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ
خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنتُم
مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾
إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَن يَقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحَانَ
الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

77- İnsan, bizim kendisine nasıl bir nutfe (sperm)den yarattığımızı görmedi mi ki, şimdi apaçık bir hasım kesildi?

78- Kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek verdi: "Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?" dedi.

79- De ki: "Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her yaratmayı bilir?"

80- O size yeşil ağaçtan ateş yaptı da siz ondan yakıyorsunuz.

81- Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratamaz mı? Elbette yaratır. O, çok bilen yaratıcıdır.

82- O'nun işi, bir şeyin olmasını istedi mi ona, sadece "ol" demektir, hemen oluverir.

83- Yücedir O ki, her şeyin hükümranlığı O'nun elindedir ve siz O'na döndürüleceksiniz.

SÖZLÜK

أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ	İnsan görmedi mi? Yani, As b. Vail es-Sehmi ve Übey b. Halef gibi yeniden dirilmeyi inkar eden insan görmedi mi?
أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ	Muhakkak ki biz, onu bir nutfeden yarattık. Yani, biz onu meniden yarattık, ki onu kuvvetli bir adam haline getirdik.
فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ	Hemen apaçık bir hasım (düşman) kesilirler. Yani, yeniden yaratılmayı inkar hususunda aşırı düşmanlığını belli eden bir düşman kesilir.
وَ ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا	Bize misal verdi. Yani, bu konuda bize misal verdi. Çünkü Rasûlüllah'ın önünde bir kemik aldı ve kırdı. Sonra da şöyle dedi: "Rabbin bunu diriltecek mi?"
وَ نَسِيَ خَلْقَهُ	Ve o kendi yaratılışını unuttu. Oysa o önemsiz bir sudan yaratılmış ve hasım kesilen bir adam olmuştur. Öyleyse ilk yaratışa kâdir olan ikinciye de kâdirdir.
مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ	Çürümüş kemikleri kim diriltecek?
مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا	Yaş ve yeşil ağaçtan ateş çıkaran, Kuru ve yumuşak ağaçtan ateş çıkaran O'dur. Ağaçlardan biri diğerine sürtülür ateş

çıkar.

بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ — Onların benzerlerini yaratmaya kadirdir. Kadir olmaz mı? Elbette olur.

بَلَى — Tabii ki kadirdir. Çünkü yerlerin ve göklerin yaratılması, insanın yaratılmasından daha büyük bir şeydir.

إِذَا أَرَادَ شَيْئًا — Bir şey murad ettiğinde. Yani, bir şeyi yaratmayı istediğinde.

بِيَدِهِ مَلَكُوتُ — Her şeyin hükümranlığı elinde olan. "Melekut" kelimesindeki "ta" mülk ve kapsamında aşırılık ifade etmek için ilave edilmiştir.

وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ — Siz de O'na döndürüleceksiniz. Yani, ölümden sonra ahirette siz de O'na döndürüleceksiniz.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimeler çoğunlukla insanın hidayet ve düzelmesinin kendilerine bağlı olduğunu açıklayarak, yeniden dirilme ve hesaba çekilme inancını anlatmaya devam etmektedir. Allah As b. Vail ve Übey b. Halef'e cevap vermiştir. Çünkü onlar, Rasûlüllah'a elindeki bir kemikle geldi ve onu parçaladı, ufaladı, ardından da şöyle dedi:

"Ey Muhammed, sen bunu Allah'ın dirilteceğini mi sanıyorsun?" Rasûlüllah da "evet, Allah seni öldürecek, ardından diriltecek, sonra da Cehennem'e sevkedecektir" buyurdu. Bu olaydan sonra bu ayetler indi.

"İnsan görmedi mi ki?"

Yani, bizim onu önemsiz bir sudan ve nutfeden yarattığımızı bildiği halde o yeniden yaratılmayı inkar mı ediyor?

"Hemen o apaçık bir düşman kesilir."Yani, bize cevap veren, ortak koşan, ölüleri diriltmemizi inkar eden bir hasım kesilir. Nasıl böyle körlük olur, böyle bilgisizlik nasıl olur? Çünkü ilk kez yaratmaya gücü yetenin tekrar yaratmaya da elbette gücü yeter. Hatta bu daha kolaydır. Bize misal verdi. Yeniden dirilmeyi inkar eden, bize misal verdi. Bu verdiği misal de bizim yeniden yaratmaya kâdir olduğumuzu inkardı. Şöyle ki, o kişi bizim tekrar yaratmamızı garib ve tuhaf saydı. Çünkü o şöyle dedi:

"Çürümüşken, kemikleri kim diriltecek? O bayağı bir sudan yaratıldığını, Allah'ın onu mücadele eden, hasım olan, normal bir adam haline nasıl getirdiğini unuttu."

Eğer kendi başlangıcını hatırlasa, çürümüşken kemiklerin tekrar diriltilmesini inkardan utanırdı.

"Ey Muhammed de ki; onu ilk kez yaratan diriltecektir."

Bu açık akla dayalı bir kıyastır. Çünkü şu açıktır ki: Bir şeyi yoktan var eden, onun benzerini yaratmaya da kâdirdir. O, bütün mahlukatı bilir. Çünkü ilim ve kudret bir araya gelince, varken yok edilen bir şeyin yaratılması kolaydır. Özellikle de yoktan vareden, tekrar yaratacağını ve buna kadir olduğunu haber verendir. Bu kesin bir delildir. İkinci delil ise şu ayette yer alır.

"Yeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. Siz O'ndan ateş yakarsınız."

Bunun delil getiriliş yönü şurasıdır. Eğer yeniden diriltme aklen imkansız olsaydı -ki aklen imkansız değildir ve mutlaka olacaktır- Allah için imkansız olmazdı. Çünkü Allah imkansız olandan mümkün olanı -yani olabilecek bir şeyi- yaratandır. Bu, sudan ateşin yakılmasıdır. Çünkü yeşil ağaç, dallara kadar yayılmış bir sudur. Bununla birlikte Allah o ağaçtan ateş çıkartıyor. Dolayısıyla bu, akıl sahiplerinin kabul edeceği ve asla tartışmayacağı kesin delildir.

"Yeri ve gökleri yaratan onların benzerlerini yaratmaya kâdir olamaz mı?"

Buradaki ifadenin delil oluş yönü de şurasıdır: Biz yedi kat göğe, onun içersinde bulunan tuhaf varlıklara, yere ve orada bulunanlara bakarız. İnsana da bakarız. İnsanı yaratmak, yerleri ve gökleri yaratmaktan daha kolaydır. Çünkü insan, yer ve göklerle karşılaştırıldığında şuna hükmederiz: Yeri ve gökleri böyle büyük yaratan, haydi haydi ölümden sonra insanı bir kere daha yaratmaya kâdirdir. İşin aslında, Allah için hiç bir zorluk sözkonusu değildir. Biz daha iyi anlıyalım diye bu şekilde söylenmiştir. Bu nedenle Allah, kendi sorusuna kendisi cevap vermiştir ve şöyle buyurmuştur.

"Tabii ki, kâdirdir. Çünkü o yaratan ve bilendir." Yaratıcı, yaratmayı istediği her şeyi yaratan alim ise bütün mahlukatı bilen, kendisine hiç bir şey gizli kalmayan anlamındadır. Dördüncü delil: Bir şey istediğinde O'nun emri sadece ona "ol" demektir. O hemen olur. Bu ayetin delil oluş şekli de şöyledir. İstediğini yaratmadaki hali, sadece o şeye ol der, o da olur. Aynı şekilde yeniden diriltmek istediğinde de, Yüce Allah ölülere dirilin der, onlar da dirilirler. Bunlar aklınıza uzak gelmemeli demektir.

Allah, kafirleri ikna eden bu cevabı ile kendini her türlü noksanlıklardan tenzih etmektedir:

"Her şeyin hükümranlığı elinde olan, sizin de kendisine döndürüleceğiniz Allah noksan sıfatlardan münezzehtir."

Siz ey Ademoğulları, yeniden yaratılmayı isteseniz de, istemeseniz de O'na, yani Allah'a döndürüleceksiniz.

SONUÇ

1- Dört kesin delil getirilerek yeniden dirilme ve hesap anlatılmıştır.

2- Mücadelede akli delilleri kullanmak güzel bir metoddur.

3- Allah, âcizlik, ortak edinme, çocuk sahibi olma ve her türlü noksanlıklardan münezzehtir.

4- Mülkün hepsinin onun idaresi ve eli altında olduğu, bu nedenle de Allah'tan istenilmesi gereken şeyleri başkasından istemenin şirk olduğu açıklanmıştır. Çünkü her şeyin gerçek sahibin o olduğu, başkasının mülkü bulunmadığı anlatılmıştır.

Sûre 37
Sâffât Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 182

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾ إِنَّ
إِلَٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ
الْمَشَارِقِ ﴿٥﴾ إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا
مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ ﴿٧﴾ لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَىٰ وَيُقْذَفُونَ
مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنْ خَطِفَ
الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Andolsun o sıra sıra dizilenlere.

2- Bağırıp sürenlere, bulutları sevk edenlere, yahut insanları günahlardan veya şeytanları semavi haberlere uzanmaktan menedenlere.

3- Zikir okuyanlara.

4- Ki Rabbınız, birdir.

5- Göklerin, yerin ve bunlar arasında bulunanların Rabbi, doğuların da Rabbidir.

6- "Biz en yakın göğü bir zinetle, yıldızlarla süsledik.

7- Ve onu itaat dışına çıkan her türlü şeytandan koruduk.

8- O şeytanlar, Mele-i A'layı (yüce melekler topluluğunu) dinlemezler; her yandan kendilerine şihablar: Işınlar atılır.

9- Kovulurlar. Onlar için sürekli bir azab vardır.

10- Yalnız yüce topluluktan bir söz kapan olursa, onu da delici bir alev takibeder.

SÖZLÜK

وَ الصَّافَّاتِ صَفًّا — Andolsun sıra sıra duranlara. Yani namazda bizzat kendileri veya gökte kanatları saf olan meleklere andolsun.

فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا — Öndekilerini sürdükçe sürenlere, melekler Allah'ın izin verdiği yere bulutları sürerler.

فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا — Ve Allah'ı andıkça ananlara. Yani zikir olarak Kur'an'ı okuyan gruplara.(1)

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ — Muhakkak ki sizin ilahınız birdir.

رَبُّ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا — Yerin, göklerin ve bu ikisinin arasında bulunanların Rabbidir. Yani onların yaratıcısı, rızkını verici ve orada işleri idare eden O'dur.

وَ رَبُّ الْمَشَارِقِ — Doğuların da Rabbidir. Mağrib, Güneş'in battığı yer, maşrik, ise doğduğu yerdir. Meşarik Güneş'in doğup battığı yer anlamındadır. Çünkü Güneş'in her gün battığı ve doğduğu yer vardır.

وَ حِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ — Onu inatçı her Şeytan'dan koruyarak. Yani onu itaatten çıkan her Şeytan'dan koruduk.

لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَى — Onlar yüce âlemi asla dinleyemezler. Yani onlar yüce göklerdeki melekleri dinleyemezler.

وَ يُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ دُحُورًا — Onlar her yönden kovularak atılırlar. Yani onlara uzaklaştırmak için göğün her yanından parlayan yıldızlar atılır.

عَذَابٌ وَاصِبٌ — Ardı arkası kesilmez, onlardan ayrılmayan sürekli bir azab.

إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ — Hele içlerinden biri çalıp çarpan olsun. Onlardan biri süratle meleklerden bir kelime çarpsın.

فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ — Hemen onun peşine delici bir alev düşer. Yani onu delip geçecek, yahut yakıp parçalayacak yıldız gibi bir alev onu takip eder.

---

(1) Âyette geçen saf saf gruplar meleklerden veya insanlardan olabilir. Müslim'in rivayetine göre Rasûlüllah: "Biz, üç şeyle diğer ümmetlerle farklı kılındık: Saflarımız meleklerin safları gibi yapıldı, yerin tamamı bizim için mescid yapıldı ve su bulamadığımız da toprak bizim için temiz kılındı," buyurmuştur.

AÇIKLAMA

"Andolsun sıra sıra duranlara."(1)

Bu, ilahi bir yemindir. Allah (c.c.) bu yeminle kulları üzerinde ilah olduğunu vurguluyor. Dolayısıyla saf saf duranlara, bulutları sürenlere ve zikir olarak Kur'an okuyanlara yemin ediyor. İster, Allah yaratılmış bu şeylere yemin ediyor diyelim, ister kendine, yani saf saf duranların Rabbine yemin ediyor diyelim, yemin, Allah'ın bir olduğunu anlatmak için yemin etmektedir. Allah dilediği mahluka yemin edebilir. Yasak olan, kulun Allah'tan başkasına yemin etmesidir. Böyle yemin insanların örfünde de geçerlidir. Mesela insanlar gerçek olup olmadığından şüphe duyulan bir haber verdiklerinde, kendilerinden şüpheyi yok etmek için verdikleri haberi yeminle desteklerler.

"Muhakkak ki sizin ilahınız tekdir."(2)

Bu, yemin edilen şeydir. Bu da insanın ilahının tek olduğudur. Bütün insanları yaratan ve rızık veren Allah'tır. Onların Allah'tan başka ilahları yoktur. İnsanlar nazarında var olan ilahlar sadece bâtıl ilahlardır. Onların bâtıl oldukları konusunda işitmeyen, görmeyen, fayda ve zarar vermeyen putlar, heykeller ve şekiller olmaları yeterlidir. Yüce Allah, yerin, göklerin ve bu ikisi arasında bulunanların Rabbi'dir ve doğunun da, batının da Rabbidir. Bu ayet Allah'ın tek oluşuna bir delildir. Çünkü gökleri, yeri ve bu ikisi arasında bulunanı yaratan, onların sahibi ve orada işleri çekip çeviren O'dur. Doğunun ve batının da Rabbidir. Mağrib Güneş'in battığı yer, meşrik ise doğduğu yerdir. Çünkü Güneş her gün doğar ve batar. Şu halde gerçek ilah, alemleri yaratan, onları idare edendir. İnsanın eliyle yonttuğu ve de yalan ve boş yere "bu benim ilahımdır" dediği şey değildir. Dikkat edin, müşrikler Şeytan'ın esaretinden kurtulsun ve Rahmana kulluk yapsın.

"Muhakkak ki biz, en yakın semayı bir zînetle, yıldızlarla süsledik."(3)

---

(1) Müslim de başkaları şöyle rivayet eder: "Rasûlüllah meleklerin, Allah'ın huzurunda sıra olmaları gibi saf oluyor musunuz?" buyurur. Bunun üzerine eshab; "melekler, Allah'ın huzurunda nasıl saf oluyor?" derler. Rasûlüllah da "onlara, onlar ön safı tamamlar ve safta bir birlerine bitişik duruyorlar, buyuruyor."

(2) Bu ayet, yeminin cevabıdır.

(3) Cumhur bizinetin el-kevakibi izafet haliyle yani "bi zinetilkevakib" şeklinde Hafs ise, "bizinetilkevakib" şeklinde bedel olarak okumuştur. Bazıları, "kevakibin" özellikle seçildiğini belirtmek üzere fetha olarak okumuştur. Bütün bu yuvarlak cisimlerden her biri hareketlidir. Güneş ve Ay'ın dışında gökte görülen her şeye "nücum" yani yıldızlar ismi verilir. Bunlar hacim itibariyle farklıdırlar.

Bu, Allah'ın kudret, bilgisi ve hikmetinin delilleridir. Allah'a asi olan her şey Şeytan'dır. Yani biz Kur'an'ı, itaatten çıkan her Şeytan'dan tam olarak koruduk.

"Ki, onlar mele-i âlaya, (meleklerin vahiy aldıkları makama) kulak verip dinleyemezler. Onlar gökteki melekleri dinleyemezler, bu nedenle yeryüzünde bulunan kahin dostlarına gayb haberini iletemezler. Her yönden bu âsi şeytanları uzaklaştırmak için melekler tarafından taş atılır. Bu asi Şeytan'lar için daima azab veren ardı arkası kesilmez bir azab vardır.

"Hele onlardan biri süratle bir kelime çalıp çarpsın, delip geçen bir alev onu izler."

Onu öldürür yakar ve yok eder. Bu şekilde gök, Şeytan'ın girmesinden ve kulak vermesinden melekler vasıtasıyla korunur. Hamd Allah'a aittir.

SONUÇ

1- Allah bazı yaratıklarına yemin eder. Bunun hikmeti, yaratanın büyüklüğüne işaret eden o yaratığın büyüklüğünü ifade etmek, veya kulların nazarını onda bulunan yararlara çevirmektir.

2- Ayetlerde tevhid yani, Allah'ın varlığı, birliği, kanun koyuculuğu ve ondan başka ilah olmadığı anlatılmıştır.

3- Ayetlerde en yakın semada yıldızların bulunmasının hikmeti açıklanmıştır.

4- Şeytan'lar kulak verip dinlemekten alıkonulmuşlar ve onların da yalan uydurmaları imkanı kalmamıştır.

فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا
أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾

وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ وَقَالُوا
إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ
﴿١٦﴾ أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ ﴿١٨﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ
وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢٠﴾
هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾

11- Şimdi onlara sor: Yaratılış bakımından kendileri mi daha çetin, yoksa bizim yarattıklarımız mı? Biz kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık.

12- Hayır, sen bu muhteşem kudrete hayran kaldın; onlarsa seninle alay ediyorlar.

13- Kendilerine öğüt verilse öğüt almıyorlar.

14- Bir mucize görseler, alay ediyorlar.

15- "Bu, apaçık bir büyüden başka bir şey değildir." diyorlar.

16- "Yani biz öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman mı, biz mi diriltilecek mişiz?"

17- "Evvelki atalarımız da mı?"

18- De ki: "Evet siz, aşağılanarak diriltileceksiniz!"

19- O iş sadece korkunç bir sesten ibarettir: Hemen onlar diriltilmiş olarak bakıyorlardır.

20- "Vah bize, bu ceza günüdür!" dediler.

21- "Bu, yalanlamakta olduğunuz hüküm günüdür!"

SÖZLÜK

فَاسْتَفْتِهِمْ — Onlardan haber iste. Yani Mekke'li kafirlerden açıklama ve ayıplama maksadıyla haber sor.

اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمْ مَنْ خَلَقْنَا — Yaratılışça kendileri mi daha çok kuvvetli yoksa bizim yarattıklarımız mı? Yani onları zatlarıyla yaratmak ve öldükten sonra tekrar diriltmek açısından onlar mı kuvvetli, yoksa Allah'ın yarattığı melekler, gökler yer ve bunlar arasında bulunan varlıklar mı?

مِنْ طِينٍ لَازِبٍ — Cıvık bir çamurdan, ele yapışan çamurdan.

بَلْ عَجِبْتَ وَ يَسْخَرُونَ — Belki siz hayret ettiniz. Onlar da bundan dolayı eğleniyorlar. Ey peygamber, sen onların yeniden yaratılmayı inkarlarına şaşırdın. Oysa onlar da senin buna inanmaya çağırmanla eğleniyorlar.

وَ اِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ — Onlara nasihat edildiğinde öğüt kabul etmezler.

وَ اِذَا رَاَوْا اٰيَةً يَسْتَسْخِرُونَ — Bir mucize gördüklerinde onu alaya alırlar. Yani kur'an ayetlerinin taşıdığı ölümden sonra dirilme, tevhid ve nübüvveti anlatan bir delil gördüklerinde onunla dalga geçerler.

قُلْ نَعَمْ وَ اَنْتُمْ دَاخِرُونَ — Onlara, evet diriltileceksiniz hem de hor ve hakir olarak.

فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ — O, ancak korkunç bir sestir. Yani bu onları alıkoyan şiddetli bir sestir. Bu sayha İsrafil'in ikinci kez Sur'a üfürmesidir.

هٰذَا يَوْمُ الدِّينِ — Bu, ceza günüdür. Yani hesap ve ceza günüdür.

AÇIKLAMA

Ayetler Allah'ın birliğini, yeniden dirilmeyi ve hesabı anlatmaya devam ediyor.

Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

Siz yaratılış itibarıyle -mi yani bedenlerinizde ve ölümünüzden sonraki diriltilmenizde yaratılışınız itibariyle- siz mi daha kuvvetlisiniz, yoksa Allah'ın yarattığı melekler, gökler, yer ve bunlar arasında bulunan varlıklar mı?

Öldükten sonra dirilmeyi inkar edenlere verilecek cevap şudur: Onların dışındaki âlemleri yaratmak, yaratılış itibariyle daha güçlüdür. Öyleyse onlar

nasıl oluyor da, güç olduğu için tekrar yaratılmanın mümkün olmadığı iddiasıyla yeniden dirilmeyi inkar ediyorlar. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Biz muhakkak ki, onları cıvık bir çamurdan yarattık."

Yani onların ataları Hz. Adem'i cıvık ve ele yapışan bir çamurdan yarattık. Ardından da onları üreme yoluyla yarattık. Tekrardan onları yaratmak bizi aciz mi bırakacak? Cevab elbette hayırdır.

"Belki sen, varlığına ve mümkün olduğuna apaçık delil varken yeniden dirilmeyi inkarlarına hayret ettin."(1)

Oysa onlar da bununla eğleniyorlar. Yani senin yeniden dirilmeyi ve onun mümkün olduğunu söylemenle alay ediyorlar. Onlara, belki öğüt alırlar da inanıp Allah'ın birliğini kabul ederler diye ayetlerle nasihat edildiği vakit, kalplerini küfür ve inat kaplağı için "onlar öğüt almazlar." Bir mucize gördükleri vakit, onu alaya alırlar. Ve onlar, "bu ancak apaçık bir sihirdir derler. Yani bu, Hz. Muhammed'in getirdikleri söz ve işler ancak apaçık sihirdir" derler. Oysa onlar boş bir hayal olan sihirle, şeriatın incelikleri, ahirete ve Allah'a iman gibi konularda şüpheye düşüyorlar. Oysa kafirlerin iftiraları ile Kur'an'ın gerçekleri arasında fark olduğu için, bu konuda kesinlikle yalancıdırlar.

"Biz ölüp, toprak ve kemik olduktan sonra mı, biz mi yeniden diriltileceğiz."

Bu, müşriklerden yalanlayanların sözüdür. Onlar hayret ederek ve yeniden yaratılmayı uzak görerek bu sözü söylerler. Allah da onları red amacıyla şöyle buyuruyor:

"Ey Rasûlümüz, onlara de ki: Evet, siz yeniden diriltileceksiniz." Hem de siz hor ve hakir olarak. Sizin tekrar diriltilmeniz, İsrafil'in Sur'a üfürmesinden daha fazlasını gerektirmez. Bir de bakarsınız dirisiniz ve kabirlerinizden çıkıyorsunuz. Bu, ancak bir tek şiddetli seslenmeden ibarettir. Onlar birden bire ayağa kalkıp bakarlar ve kabirlerinden kalktıklarında şöyle derler: "Vah bize, vah başımıza gelen azaba." Onlar bu sözleriyle, kıyametin korkunç sahnelerini gördüklerinden birinin, keşke ölüm olsaydı, demesi gibi kendi aleyhlerine helak olmak için dua ederler. Kafirler mahşerde pişman olur ve dünyadaki

(1) Bu ayette yer alan "bel" kelimesi kınama ifadesinden onların şaşkınlığa dönüşünü ifade etmek içindir. Cumhur "Acabte" şeklinde muhatab Rasûlüllah olmak üzere tanın fethasıyla, İbni Mes'ud (tanın) dammesiyle ve hayret etmeyi Allah'a isnad ederek okumuşlardır. Tabii ki hayret etmenin Allah'a nisbeti kula nisbeti gibi değildir.

inkarlarına karşı kendi kendilerine çok kızarlar. Fakat, o gün bu itiraf onlara fayda vermez. Onlar için bugün, Allah'ın ihtilaf ettikleri konularda kulları arasını ayırıp adaletle hükmedeceği gündür. Siz bu günü yalanlamıştınız. Burada onları kınama söz konusudur.

"Bu, sizin yalanladığınız ve biz ölüp toprak ve kemik olduktan sonra mı, biz mi yeniden diriltileceğiz, daha önceki babalarımız da mı diriltilecek? dediğiniz yeniden dirilme günüdür."

SONUÇ

1- İnsanın aslı, cıvık bir çamurdur.

2- Ayette iki zıt durum. Yani müşrikler, onun iman etmeye, onu inkar etmemeye davet etmesiyle alay ederken, Rasûlüllah onların inkar ve yalanlamalarına hayret ediyordu.

3- Yeniden dirilme ve meydana geliş şekli anlatılmıştır.

4- Azabı gördükten sonra iman etmekle fayda elde edilmez. Yani böylesi durumlarda imanın bir faydası olmaz.

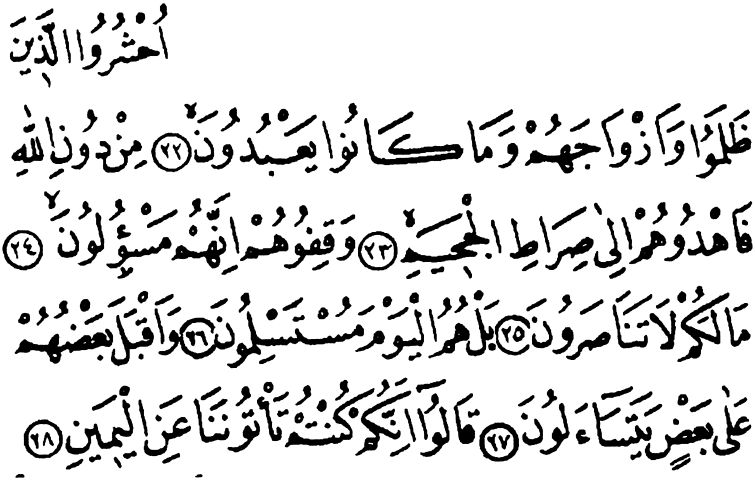

قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ ۖ
بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ﴿٣٠﴾

22- Yüce Allah meleklerine emreder: "Toplayın o zalimleri, onların eşlerini ve taptıklarını."

23- "Allah'tan başka. Onları cehennemin yoluna götürün!"

24- "Durdurun onları, çünkü onlar sorguya çekileceklerdir!

25- "Size ne oldu ki birbirinize yardım etmiyorsunuz?"

26- Başları öne eğik, utançtan yüzleri kızarmış. Cevap verecek durumda değillerdir. Hayır, onlar o gün teslim olmuşlardır.

27- Birbirlerine döndüler, soruyorlar.

28- Uyanlar, uydukları adamlara dediler ki: "Siz bize sağdan gelir, güvendiğimiz yandan bize sokulup vesvese verirdiniz."

29- Ötekiler de: "Hayır, dediler, zaten siz kendiniz inanan insanlar değildiniz."

30- "Bizim sizi zorlayacak bir gücümüz yoktu. Siz kendiniz azgın bir toplum idiniz."

SÖZLÜK

اُحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا	Zulmedenleri bir araya toplayın. Yani kendilerine şirk ve isyanla zulmedenleri bir araya toplayın.
وَ اَزْوَاجَهُمْ	Onlara eş olanları. Yani onların şeytan arkadaşlarının.
مِنْ دُونِ اللّٰهِ	Allah'ı bırakarak, Allah'tan başka putları.
فَاهْدُوهُمْ	Onları götürün.
اِلٰى صِرَاطِ الْجَحِيمِ	Cehennem'in yoluna.
وَقِفُوا اِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ	Onları durdurun, hapsedin. Muhakkak ki onlar sorumludur. Yani, onları sıratta tutun, çünkü onlar bütün söz ve fiillerinden sorumlular.
مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ	Size ne oluyor, birbirinize yardım etmiyorsunuz? Yani dünyadaki gibi birbirinize yardım etmiyorsunuz.
اِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا	Siz bize sağdan geliyordunuz. Yani siz bizden birinin sağın-

عَنِ الْيَمِينِ dan ona bâtılı güzel göstererek, şerri güzelleştirerekı neticede de ona şirki emrederek ve de Allah'ın birliğine inanmaktan sakındırarak bize geliyordunuz.

قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ Onlar da aksine, siz inanmamıştınız derler. Yani onların cinden olan arkadaşları cevap olarak, aksine aslında siz inanmamıştınız derler.

وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ Ve bizim, sizin üzerinizde hiç bir hakimiyetimizde yoktu. Yani sizi şirk, şer ve batıla sevkedecek bir kuvvet ve delilimiz de yoktu.

بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ Aksine siz azmış bir milletsiniz. Allah'tan başkasına kulluk eder, insanları da buna zorlardınız.

AÇIKLAMA

Ayetler kıyamet meydanını anlatmaya devam ediyor. Müşrikler bugünün ceza günü olduğunu itiraf ettikten ve Allah da onlara "bu, sizin yalanladığınız ayırma günüdür," dedikten sonra şöyle buyuruyor:

"Şirk ve isyanla zulmedenleri, onların cinden olan arkadaşlarını, Allah'ı bırakıp da taptıkları şeyleri bir araya getirin ve onları Cehennem'in yoluna götürün. Allah onları Cehennem'in yoluna iletin buyuruyor. Ve onları hapsedin. Çünkü onlar mesuldürler, sonra onlara denirki, size ne oluyor da "birbirinize dünyadaki gibi yardım etmiyorsunuz?" Fakat bunun gibi korkunç bir durumda onlar birbirlerine nasıl yardım eder?

"Bugün onlar boyun eğmişlerdir?"

Birbirlerine sormaya yönelirler. Kafirler suçu birbirlerine atarlar. Halktan olan kafirler lider konumunda olan kafirlere dönerek: "Siz bizi dünyada iken saptırdınız" derler. Kafir liderler de: "Biz sizi zorlamadık ki, siz zaten sapıttınız" derler. Uyan insanlar cinden arkadaşlarına Allah'ın haber verdiği şu sözü söylerler. Siz bize sağdan geliyor, yani bize vesvese veriyor, bize şirk ve şerri güzel gösteriyordunuz.(1) Üstelik bize bunu emrediyor ve ona bizi de daldırıyordunuz. Arkadaşları da onlara şu şekilde cevap verir.

---

(1) Bize sağdan geliyordunuz ifadesinin yorumunda tefsirciler farklı olmuştur: Katade "bize hayır yolundan gelip engel oluyordunuz," demiş, bazıları da bize kuvvet tarafından geliyor yani kuvvetle bize engel oluyordunuz demiştir. Fakat tefsirdeki görüş bütün bu görüşleri kapsamaktadır. Yani her yandan bize geliyor, bizi saptırmaya kalkıyordunuz denmektedir.

"Onlar aksine siz inanmış kimseler değildiniz, derler."

Yani siz iman etmiş değildiniz ki, biz sizi inkar ettirmiş olsak, siz salih kimseler değildiniz ki, biz sizi bozmuş olsak, siz Allah'ın birliğini kabul eden kimseler değildiniz ki, biz sizi şirke zorlamış olsak. Bu, birincisidir.

İkinci olarak bizim sizin üzerinizde bir nüfusumuz yoktu, ki onunla sizi ikna etmiş olsak. Bizim kudretimiz yoktu ki gücünüzün yetmediği şeyi size yüklemiş ve size kendimizi takip ettirmiş olsak. Aksine siz azmış bir kavimdiniz. Yani israf, zulüm ve şerde haddi aşmıştınız.

SONUÇ

1- Müşriklerin kıyamet meydanındaki durumu anlatılmıştır.

2- Küfür veya kötülük ve fısıkta benzeşenler birlikte haşrolunacaktır.

3- İbadet edenlerin, ibadet ettikleri şeylerden mükafat almaları ve uyanların uydukları kimseye karşı delil getirmeleri mümkün değildir.

فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾
فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ
﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَٰهَ
إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ
مَّجْنُونٍ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾

31- "Artık Rabb'imizin sözü bize hak oldu. Biz hak ettiğimiz cezayı mutlaka tadacağız!"

32- "Sizi azdırdık, çünkü biz kendimiz azmıştık siz de bize uyunca haliyle azmış oldunuz. Demek ki biz sizden sorumlu

değiliz."

33- O gün onlar azab çekmede ortaktırlar.

34- İşte biz, suçlulara böyle yaparız.

35- Çünkü onlara: "Allah'tan başka ilah yoktur!" dendiği zaman büyüklük taslarlardı.

36- "Cinlenmiş bir şair için biz ilahlarımızı mı terk edeceğiz?" derlerdi.

37- "Hayır, o ne şairdi, ne mecnun. O gerçeği getirmiş ve elçileri de doğrulamıştı."

SÖZLÜK

فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا	Dolayısıyla Rabbimizin sözü aleyhimizde gerçekleşti. Bize azab gerekli oldu.
انَّا لَذَائِقُونَ	Şüphesiz biz tadıcılarız. Biz ve siz azabı tadacağız.
فَاَغْوَيْنَاكُمْ انَّا كُنَّا غَاوِينَ	Sizi biz azdırdık, muhakkak ki biz azgındık. Yani sizi biz saptırdık, çünkü biz sapmıştık.
فَانَّهُمْ يَوْمَئِذٍ	Muhakkak ki onlar o gün, yani kıyamet günü.
فِى الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ	Azabda ortak olurlar. Çünkü onlar azgınlıkta ortaktırlar.
انَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ	Muhakkak ki, biz suçlulara böyle yaparız. Küfürde tâbi olunanlara ve tâbi olanlara azab ederiz. Sapıklık, küfür ve fesadda tâbi olanlara da kendilerine uyulan liderlere de azab edeceğiz.
انَّهُمْ كَانُوا اِذَا قِيلَ لَهُمْ	Muhakkak ki, onlara şöyle dendiğinde, yani putlara tapan müşriklere peygamber dediği vakit.
لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ يَسْتَكْبِرُونَ	Allah'tan başka ilah yoktur, onlar büyüklenirler. Yani (lailahe illallah, deyin, ancak Allah'a kulluk edin, deyince onlar,) büyüklenir söylemezler ve Allah'ın birliğini kabul etmezler.
لَشَاعِرٍ مَجْنُونٍ	Cinnenmiş, deli bir şairdir. Yani onlar bu sözleriyle Muhammed (s.a.v.)'i kastediyorlar.
بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَ صَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ	Aksine o hakkı getirmiş ve peygamberleri doğrulamıştır. Yani 'La ilahe illallah'ı getirmiştir. Bu, peygamberlerin getirdiği haktır. Ve onları kendinden önce getirdiği konuda, tevhidde doğrulamıştır.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimeler, zalimlerin birbirlerine sordukları soruları, uyanların, kendisine uydukları kişilere söyledikleri sözleri ve kendilerine uyulan kimselerin tâbilerine, söylediklerini anlatmaya devam ediyor. Allah-u Teâlâ müşriklerin kıyamet günü şöyle diyeceklerini haber veriyor:

"Rabbimizin sözü aleyhimizde gerçekleşti, muhakkak ki, biz azabı tadacağız."

Bu, kendilerine uyulmuş olan kimselerin uyanlara söylediği sözdür. Onlar şöyle dediler: "Azmışlığımız ve sapmışlığımız sebebiyle bize azab gerekti. Hiç şüphesiz biz ve siz, o azabı tadacağız." Onlarda tâbilerini azdırdıklarını kabul ederek onlara şöyle dediler:

"Biz sizi azdırdık. Çünkü biz azmıştık."

Bu, cinin insana söylediği sözdür.

"O gün hepsi azabda birleşirler."

Azabda birleşmelerinin nedeni şirk, şer ve fesadda ortak olmalarıdır.

"Doğrusu biz zina edenler, faiz yiyenler ve kan dökenler gibi diğer gruplardan suçlulara böyle yaparız."

Her zalime kendi grubuyla birlikte azab ederiz. Bu, şu ayetten anlaşılmaktadır: "Zulmedenleri, onların arkadaşlarını bir araya toplayın..." Onlara "Allah'tan başka tanrı yoktur, "dendiğinde, büyüklenirler. Allah Mekkeli müşriklerden onlar dünyadayken, Rasûlüllah veya bir müslüman onlara "la ilahe illallah" deyin deyince, büyüklendiklerini[1] tiksindiklerini bildiriyor, bu lailahe illallah sözünü söylemediklerini, aksine "biz deli bir şair yüzünden ilahlarımızı terkedecek miyiz?" dediklerini haber veriyor. Kur'an'ı şiir, Muhammed'i de şiir okuyan -ve de Rasûlüllah onları yeniden dirilmeye davet ettiğinde onu deli diye alay ettiklerini açıklıyor. Onların gözünde Rasûlüllah bir delidir. Allah bu söze şöyle cevap veriyor:

"Aksine o, onlara, hakkı getirmişti."

Bizim Rasûlümüz ne şairdi ne de deliydi. Tam tersine o, hakkı getirmişti, sizler de o hakkı inkar etmiş, sırf inad ve sapık atalarınızı körü körüne taklid yüzünden onu yalanlamıştınız da söylediklerinizi söylemiştiniz. O, an-

(1) Ebu Hatim'in rivayet ettiği şu hadis buna şahiddir: "Ben insanlarla "la ilahe illallah" deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Kim bunu söylerse, benden canını ve malını hakkıyla korumuş olur. Onun hesabı Allah'a aittir."

cak hak olan 'la ilahe illallah'ı getirmiş ve kendinden önceki lailahe illallah sözünü, buna daveti, bu söz üzere yaşayıp ölmeyi getirmiş olan peygamberleri doğrulamıştır.

SONUÇ

1- Saptıranın ve sapanın, azdıranın ve azan kişinin helak olacağı açıklanmıştır.

2- Ayetlerde müşriklerin Rasûlüllah'a yönelttiği iftiralar açıklanmış ve Allah bunlara cevap vermiştir.

3- 'La ilahe illallah' sözünün durumunun büyüklüğü ifade edilmiş, bu sözün peygamberimizden önceki her peygamberin daveti olduğu açıklanmıştır.

4- Tevhid, yeniden dirilme, ceza ve peygamberimizin peygamberliği açıklanmıştır.

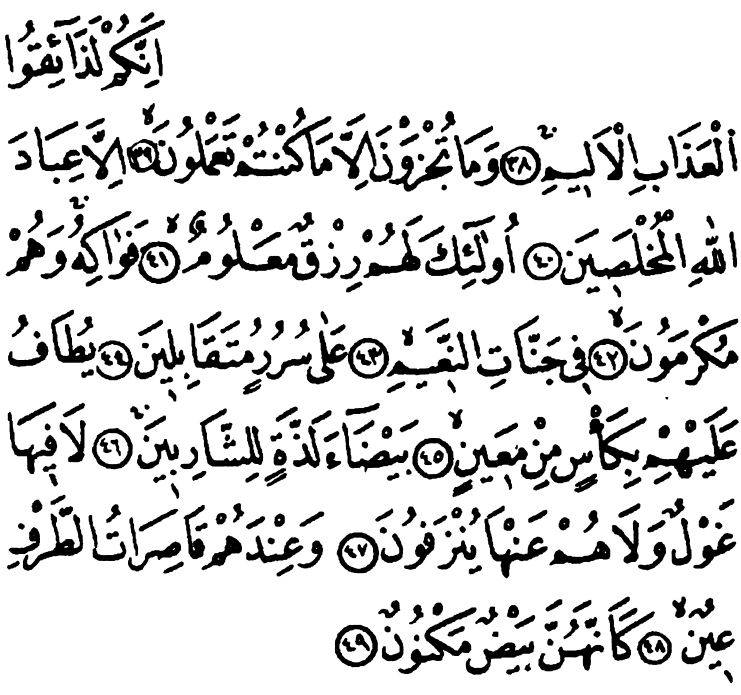

38- "Siz acı azabı tadacaksınız!"

39- "Sadece yaptığınız işlerle cezalanıyorsunuz!"

40- Ancak Allah'ın halis kulları bu cezanın dışındadır.

41- Onlar için bilinen bir rızık vardır:

42- Türlü türlü meyvalar. Ve onlar ağırlanırlar.

43- Nimet cennetlerinde.

44- Tahtlar üzerinde, karşılıklı otururlar.

45- Önlerinde akan kaynaktan doldurulmuş kadehler dolaştırılır.

46- Berrak, içenlere lezzet veren bir içki.

47- Onda ne sersemletme var, ne onunla sarhoş olurlar.

48- Yanlarında da, yalnız kendilerine göz dikmiş iri gözlü eşler vardır.

49- Saklı yumurta gibi bembeyaz eşler.

SÖZLÜK

وَ مَا تُجْزَوْنَ اِلاَّ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ — Siz yaptığınızdan başkasıyla cezalandırılmazsınız, cezalanmayacaksınız. Yani ancak işlediğiniz şirk ve isyanın cezasıyla cezalanacaksınız.

اِلاَّ عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ — Ancak Allah'ın ihlaslı kulları hariç. Yani sadece Allah'a kulluk eden kullar müstesna. Çünkü onlar işlediklerinden daha fazla karşılık göreceklerdir. Zira her bir iyilik kendi benzerinden on veya daha fazlasına denktir.

لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُوْمٌ — İşte bilinen rızık onlar içindir. Yani cennette sabah akşam onlar için rızık vardır.

فَوَاكِهُ — Meyvalar. Meyvaları tadacakları gibi orada tatmak için içecek ve yiyecekleri de vardır. Bu yiyecekler dünyadaki gibi bedenlerini canlı tutmak için değildir.

وَ هُمْ فِيهَا مُكْرَمُوْنَ — Onlara orada ikram olunur. Orada onlara hafife alma ulaşmaz aksine cehennemliklerin tam tersi olarak afiyet olsun denir. Cehennemliklere de işlediklerinizin karşılığı olarak cehennem azabını tadın denir.

مِنْ مَعِيْنٍ — Kaynaktan. Yeryüzüne akan su kaynakları gibi yer yüzüne akan.

لَذَّةٍ لِلشَّارِبِيْنَ — İçenlere zevk veren. İçenler için zevk vermekle tarif edilmiş

cennet içecekleri.

لَا فِيهَا غَوْلٌ — Onda sersemletme yoktur. Baş ağrısı vermeyen. Onların akıl ve bedenlerini öldürmez ki, onları yok etsin.

وَ لَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ — Onlar ondan sarhoş da olmazlar. Sarhoş etmeyen. Yani mü'minler de o şerbetten içmekten dolayı dünya şarabında olduğu gibi sarhoş olmadıkları.

قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ — Bakışlarını da güzelliklerinden dolayı yalnız erkeklerine çevirmiş.

عِينٌ — İri gözlü kadınlar vardır.

بَيْضٌ مَكْنُونٌ — Bunlar örtülüp saklanmış yumurtalar gibidir. Tozun ve başka şeyin ulaşamayacağı örtülmüş beyaz yumurtalar gibidir.

AÇIKLAMA

"Elbette siz o acıklı azabı tadıcısınız."

Yapmakta olduğunuz şeylerden başkasıyla da cezalandırılmayacaksınız. Bu söz Cehennem halkına söylenir. Bunlar hapsedilen, durdurulan, birbirlerine soru soran kişilerdir. O zaman, onlara söylenen sözlerden bir tanesi de bu sözdür. (Dolayısıyla onlara acı veren azabı tadacaklarıdır. Sadece işlediklerinin karşılığı ile cezalandırılacaklardır. Hiç bir fazla cezayla cezalandırılmayacaklar. Aksine âdil bir ceza olacağı, kötülüğün ancak misliyle cezalandırılacağı haber veriliyor.) Burada Allah (c.c.) sadece Allah'a kulluk yapan, ona tapan ve onun birliğini kabul eden mü'min kulların mükafaatını istisna etmiştir. Çünkü onlar Allah'tan bir lutuf ve ihsan olarak amellerinden daha fazlasıyla mükafaatlandırılacaklardır. Mesela bir iyiliğe karşılık on misliyle ve yediyüze hatta daha fazlasına ulaşan nisbette mükafaat verilecektir.

Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

"Allah'ın ihlasa erdirilmiş kulları müstesna."

Allah bazı mükafaatlarını açıklıyor ve buyuruyor ki:

"İşte onlar için belli bir rızık vardır."

Onlar bu rızkı sabah-akşam yerler.

"Orada meyvalar vardır," ifadesi, onların bedenlerini ölüm ve yok olmaktan korumak için yeyip içmeyeceklerine bir işaret vardır. Onlar dünyada olduğu gibi açlık sıkıntısını defetemek için değil de sadece zevk için yeyip içeceklerdir.

"Onlar ikram edilmiş kimselerdir?"

Yani onlar Cennet'te ikram edilmiş kimselerdir.

"Onlara asla aşağı görülme ulaşmaz."

Allah naiym Cennetleri diye buyururken. Cennet'i naime, (nimetlere) naimle Cennet'i vasıflandırmada mübalağa yapmak için nisbet etmiştir. Dolayısıyla da nimetler Cennet'i kılmıştır. Bu nedenle de nimetler için bir Cennet kılmıştır.

"Onlar birbirleriyle karşılıklı tahtlar üzerindedirler."

Birbirlerine bakarlar. Onlar lutuf ve ihsan meclisindedirler. Allah onlara özel melekler vasıtasıyla su ikram edilirken karşılıklı olarak oturduklarını haber veriyor. Mü'minlerin herbiri kaynaktan doldurulmuş türlü kadehlerle ikram olunurlar. Yani sanki su kaynağı gibi nehirlerin akıttığı içeceklerden doldurulmuş kadehlerle mü'minlerin etrafında kendilerine hizmet edilir. Allah şarabı bembeyaz içenler için lezzet veren, "baş ağrısı yapmayan" ve onların sarhoş olmadıkları içecek olarak niteliyor. Onlar o şarabı içerek sarhoş olmazlar ki, akılları başlarından gitsin.

"Yanlarında da bakışlarını sadece eşlerine dikmiş iri gözlü kadınlar vardır."

Yani onlar için eşleri olan kadınlar vardır. Âyette geçen "kasuratut taraf" ifadesi sadece eşlerine bakan, başkalarına bakmayan demektir. Böyle olmasının nedeni, eşleri olan erkeklerin güzel olmalarıdır. Dolayısıyla onlardan hiç biri eşinden başkasına bakmaz.

"Sanki onlar örtülü yumurtalar gibidirler."

Bu, Cennet ehli olan kadınların vasıflarıdır. Onlar deve kuşunun yumurtasının beyazlığı gibi beyazdırlar. Çünkü bu yumurta, sarımtırak renkte beyaz bir yumurtadır. Bu renk, kadınlardaki güzellik çeşitlerinin en iyilerinden biridir. 'Maknun', kelimesi örtülü 'tezun' kelimesi ise üzüntü ve sıkıntının dokunmayacağı demektir.

SONUÇ

1- Ayetlerde, Allah kötülüğe misliyle karşılık verirken ve hiç kimseyi dünya hayatında kazandığından başka bir şeyle cezalandırmazken, onun adil olduğu açıklanmıştır.

2- Allah'ın lutfu açıklanmıştır. Çünkü Allah mü'minlere bir iyiliğe karşılık on misliyle hatta yediyüzden daha fazlasıyla mükafaat verecektir.

3- Ayetlerde yeniden dirilme ve kıyamette cereyan edecek bazı söz ve işler anlatılmıştır.

4- Cennet ehlinin nimeti; yeme içme, oturma ve her türlü nimetten yararlanma olarak nitelenmiştir.

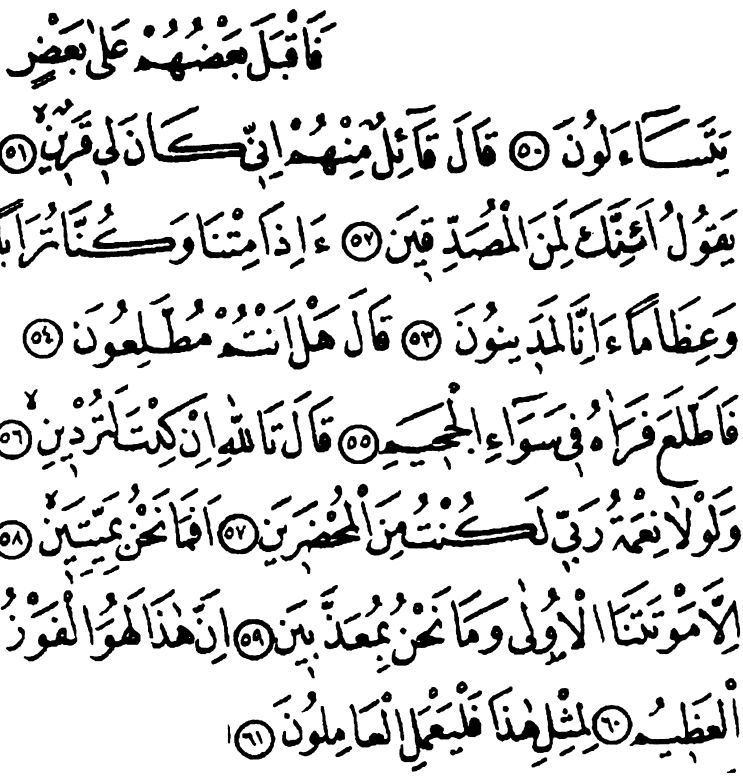

50- Bunlar birbirine dönmüş soruyorlar:

51- Onlardan bir sözcü: "Benim dedi, bir arkadaşım vardı."

52- Derdi ki: "Sen doğrulayanlardan mısın?"

53- Biz ölüp toprak ve kemik olduğumuz zaman mı, biz mi diriltilip yaptığımız işlere göre cezalanacağız?

54- Sonra yanındakilere: "Bakar mısınız?" dedi.

55- Baktı, onu cehennemin ortasında gördü.

56- "Tallahi, dedi, sen az daha beni de alçaltacaktın."

57- "Rabb'imin nimeti olmasaydı, şimdi ben de oraya getirilenlerden olurdum." Cehennemlik arkadaşına sözlerini bitirdikten sonra, yine cennet arkadaşlarına dönerek nimetlerinin ve yaşamlarının sürekliliğini belirtmek üzere:

58- "Biz bir daha ölmeyecek miyiz?" der.

59- "Yalnız ilk ölümümüz, başka ölüm yok ve biz azaba da uğratılmayacağız ha?!"

60- Gerçekten büyük başarı ve mutluluk budur!

61- Çalışanlar bunun için çalışsınlar.

SÖZLÜK

فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ Birbirlerine dönerler. Yani Cennet ehli birbirine döner.

يَتَسَاءَلُونَ Birbirlerine sorarlar. Onlar dünyada başlarından geçen, orada onlar için meydana gelen şeyi birbirlerine sorarlar.

اِنِّى كَانَ لِى قَرِينٌ Muhakkak ki, benim bir arkadaşım vardı. O son dirilmeyi inkar ediyordu.

يَقُولُ لِى اَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ O bana, sen de kabul edenlerden misin? derdi. Yani o beni sus-turmak hesaba çekilme ve yeniden dirilme sebebiyle kınamak için böyle söylerdi.

اَئِنَّا لَمَدِينُونَ Biz mi cezalanmış olacağız? Yani dünyadaki işlerimiz sebebiyle cezalandırılacak ve hesaba mı çekileceğiz? Onlar bu soruyu, inkar ve yalanlamak için sorarlardı.

هَلْ اَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ Siz bilmiş olanlar mısınız? Yani siz bizimle beraber, durumuna ve orada bulunan azaba bakmak için, cehennemde olanları bilenler misiniz?

فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ فِى سَوَاءِ الْجَحِيمِ Derken bakıp bunu o çılgın ateşin ta ortasında gördü.

تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينِ Allah'a yemin ederim, sen az kaldı beni de helak edecektin. O,

bu sözü onun başına gelene sevindiğinden söyledi. "Terdin" kelimesi beni de helak edecektin anlamına gelmektedir.

لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ — Ben de hazır bulundurulanlardan olacaktım. Yani ben de Cehennem'e sevkedilen, orada toplananlardan olacaktım.

أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ — Biz ölmeyecek değil miydik? Yani biz ebedi kılınmıştık ta bu nedenle ölmeyecek miydik? buradaki soru, izah ve onay içindir ve evet anlamındadır.

إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَىٰ — İlk ölümümüz hariç. Yani dünyadaki ölümümüz hariç.

لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ — Artık çalışanlar da bunun gibi çalışmalıdır. Yani Cennet'teki bu ebedi kalma nimeti ve orada bulunan nimetler için çalışmalıdır. Bu iş ancak salih amellerin çok olması ve kötülüklerden kaçınmakla olur.

AÇIKLAMA

Âyetler cennet ehlinin nimetlerini açıklamaya devam ediyor.

Onlar "birbirlerine, karşılıklı koltuklara oturduktan sonra aşağıda gelecek sözü söyler ve dünyada başlarından geçen olayları hatırlayarak söze dalarlar."

"Onlardan biri der ki: Benim dünyadayken sırf inkar etmek için, sen de dünyadaki amellere karşılık bir ceza verileceğine ve yeniden dirileceğine inananlardan mısın? diyen bir arkadaşım vardı."

O aynı zamanda uzak görerek ve inkar ederek "biz, ölüp de toprak ve kemik olduğumuzda mı, biz mi hesaba çekilip cezalandırılacağız, derdi."

Sonra bu sözü söyleyen kişi orada bulunanlardan birine: "Siz bizimle birlikte, benim arkadaşımı orada görmek ve ona durumunu sormak için cehennem halkının hallerini bilenler misiniz?" der. Sanki onlar ondan yüz çevirir ve cehennemliklerin hallerini bilmeyi kabul etmezler. Fakat o tek başına baktığında onu ta Cehennem'in ortasında görür. Allah'ın haber verdiği şu sözü ona söyler: O cennetlik mü'min cehennemdeki kafire dedi ki: "Allah'a yemin ederim ki, az kalsın sen, yeniden dirilmeye inanmamı hoş görmezken ve benimle alay edip inandığım ve sevabını umarak iyi işler yaptığım için halime gülerken beni de helak edecektin. Benim umduğum şey, şu an oldu." O, mü'min yine şöyle dedi: "Eğer Rabbimin beni koruma ve muhafaza etme nimeti olmasaydı, şu an seninle birlikte Cehennem'de toplananlardan olurdum." Sonra mü'min

kafire şöyle der: "İlk ölümümüz hariç, biz ölmeyecek değil miydik?"

Buradaki soru onaylamak ve gerçeği izah etmek içindir. O mü'min, bu sözü "evet biz Cennet'te, siz de Cehennem'de ebedi kılınmışlarsınız" demek için söylüyor. Sonra o mü'min, bu Cennet'te ebedi kalış, büyük kurtuluşun ta kendisidir diyor. Çünkü Cehennem'den kurtulma, korkulan en büyük şeydir. Allah şöyle buyuruyor:

"Artık çalışanlar da bu mü'min gibi Cehennem'den kurtulup, iyilerin yurdunda ebedi kalma demek olan, büyük kurtuluş için çalışsın, ameline devam etsin, sadece alemlerin Rabbi için kulluk etsin."

SONUÇ

1- Allah'ın, mü'min'i Cehennem'in ortasındaki kişiyle konuşmaya muktedir kılarken, onun şeklini görüp onunla konuşurken ve birbirlerini anlarlarken kudreti ortaya konuyor. Bugünkü televizyon bu gerçeğin anlaşılmasını daha da kolaylaştırıyor.

2- İnkarcılar gibi kötü arkadaşlardan sakındırma yapılıyor.

3- Yalanlayanların mü'minlerle nasıl alay ettikleri ve onları akıl yönünden nasıl gerici kabul ettikleri açıklanıyor.

4- Ahirette ölüm yoktur. Cehennem'de ve Cennet'te yaşam ebedidir.

5- Ayetlerde iyi ameli çok yapmaya ve kötü amellerden uzaklaşmaya teşvik vardır.

أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ
شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِّلظَّالِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ
تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ ﴿٦٥﴾
فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ

عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾
إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰ آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾
وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم
مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾
إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾

62- Nasıl ağırlanmak için bu mu hayırlı, yoksa zakkum ağacı mı?

63- Biz onu zalimler için bir fitne sınav yaptık.

64- O, cehennemin dibinde çıkan bir ağaçtır.

65- Tomurcukları, şeytanların başları gibidir.

66- Onlar ondan yiyecekler ve karınlarını onunla dolduracaklar.

67- Sonra onların, bunun üzerine kaynar su karıştırmış bir içkileri vardır. Yedikleri zakkum, boğazlarını yakar. Yanan boğazlarını dindirmek için içki ararlar. Ama kaynar su katılmış kusuntu ve irinden başka içki bulamazlar.

68- Sonra dönüşleri elbette cehennemedir.

69- Çünkü onlar babalarını sapık kimseler buldular.

70- Kendileri de onların izlerinde koşturuyorlar hiç akılları yok gibi düşünmeden, önde gidenlerin peşinde koşan hayvanlar gibi sapık babalarının izine takılmışlardır.

71- Andolsun, onlardan önce, evvelkilerin çoğu da sapmıştı.

72- Biz onların içine de uyarıcılar göndermiştik.

73- Bak, o uyarılanların sonu nice oldu.

74- Ancak Allah'ın halis kulları o azabın dışında kaldılar.

SÖZLÜK

اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا	Böyle yerleşmek mi hayırlı? Yani cennet halkı için cennete böyle yerleşmek mi hayırlı? Burada hayırlı olan yerleşmek misafir için hazırlanan şeydir.
اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ	Yoksa zakkum ağacı mı? Yani yoksa Cehennem halkı için hazırlanan zakkum ağacı mı? Bu, tad ve acılık açısından ağaçların en kötüsü olan ağaçtır.
اِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ	Biz onu zalimler için fitne yaptık. Yani dünyada onlar için imtihan, ahirette azab yaptık.
تَخْرُجُ فِي اَصْلِ الْجَحِيمِ	Cehennem'in dibinde çıkar, dalları ise Cehennem'in tabakalarında uzanır.
طَلْعُهَا كَاَنَّهُ رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ	Tomurcukları Şeytan'ların başları gibidir. Yani onun meyvesinden ilk çıkanlar bakılması hoş olmayan yılanlar gibidir.
اِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ	Sonra üzerine de onlar için kaynar suyla karıştırılmış içecekler vardı. Onlar bu tomurcukları yedikten sonra sıcak suyu içecekler. Bu karıştırılmış bir sudur.
اِنَّهُمْ اَلْفَوْا اٰبَاءَهُمْ	Çünkü onlar babalarını sapmış bulmuşlardı.
فَهُمْ عَلٰى اٰثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ	Kendileri de onların izleri üzerinde koşturuyorlardı.
وَ لَقَدْ اَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ	Yemin ederim ki, içlerinde onları azabtan korkutan peygamberler de göndermiştik.
فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ	Bak, uyarılanların sonu nasıl oldu. Çünkü bu azab, onların inkarda ısrar etmeleri yüzünden elim olmuştu.
اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ	Allah'ın ihlasa erdirilmiş kulları hariç. Çünkü onlar azabdan kurtulmuşlar ve helak olmamışlardır.

AÇIKLAMA

Allah, (c.c.) kendisine itaati ve Rasûlüne itaati, inanan için hazırladığı iyilerin yurdu Cennet'teki daimi nimeti anlattıktan sora, anlatılan, Cennetteki "bu nimetler mi yerleşme bakımından daha hayırlıdır, yoksa zakkum ağacı mı?" buyuruyor.

Ayette geçen "nuzula" kelimesi yerleşen veya misafirler için hazırlanan şeye denir. Bu meyva, bakılması çirkin acı bir meyvadır. Allah sonra bu ağacı

Kureyş kafirlerinden olan zalimler için imtihan kıldığını haber veriyor. Çünkü onlar bu ağacı duyduklarında ateşin ortasında nasıl ağaç biter, ağacı ateş yakar demişler ve bunu yalanlamışlardı. Dolayısıyla bu onlar için bir imtihan olmuştu. Allah sonra o ağacı şöyle tanıtıyor:

"Muhakkak ki, Cehennem'in dibinde çıkar, dalları onun tabakalarında uzanır."

Onun tomurcukları, yani kötü bir görünüş içinde çıkan ilk meyvaları sanki Şeytan'ların başları gibidir. Çünkü araplar çirkinlik konusunda Şeytan'ı misal verirlerdi. Aynı şekilde o bölgede görünümü çirkin, Şeytan ismi verdikleri yı-lanlarda vardı.

"Şüphesiz onlar, yani müşrik zalimler çok acıktıkları için ondan yiyecek, karınlarını ondan dolduracaklardır. Sonra onun üzerine onlar için sıcak suyla karıştırılmış içecekler vardır."

Bunun nedeni şudur: Onlar yeyip içtiklerinde susayacak, kaynar sudan onlara su içirilecek. Bu su kaynar suyla karıştırılmıştır. Çünkü "şeub" karıştırma, katma manasındadır. Araplar süte su karıştırdığında "şabellebenü bilma" derlerdi.

"Sonra onların dönüşleri Cehennem'edir."

Yani kafirler dünyada yeyip içtikten sonra dönüşleri de Cehennem'edir.

"Onlar cehenneme iletilirler."

Çünkü onlar, babalarını hak yoldan sapmış bulmuşlar, onlar da onların izleri üzeride, peşleri sıra, onlara; şirk, küfür ve sapıklıkta uyarak, sapık atalarının yollarında koşuyorlar.

"Andolsun ki, onlardan öncekilerin çoğu sapıtmıştı."

Bunlar ilk sapıtanlar değiller.

"Andolsun ki, biz bu önceki kavimler içinde onları uyaracak peygamberler gönderdik."

Onlar inanmadılar, biz de onları helak ettik.

"O korkutulanların sonu nasıl oldu bir bak."

Çünkü bu son, kafirler için bir azap ve yok olmaydı.

"Allah'ın ihlasa erdirilmiş kulları hariç."(1)

---

(1) Bu, muttasıl bir istisnadır. Çünkü ihlasa erdirilenler, korkutulan kimselerdendir. Onlar korkutanlara inanmış ve onlara uymuşlardır. Bunun nedeni Allah'ın onları kendine ibadet ve davet için seçmiş olmasıdır.

Bu, Allah tarafından salih mü'min kullarının istisna edilmesidir.

"Onlar öyle kimselerdir ki, Allah onları kendini zikir ve kendine şükretmek şeklinde sadece kendine ibadete seçmiş, onlar da inanmış, itaat etmişlerdir."

Çünkü Allah (c.c.) onları kurtarmış, yalancı kafir düşmanlarını helak etmiştir. Bu ayette Kureyş kafirlerini ilave edilmeyecek bir ifadeyle tehdit söz konusudur.

SONUÇ

1- İslâm'a çağırmadaki en güzel uslup yani metod açıklanmıştır. Bu uslup, korkutma ve teşvik etmedir.

2- Kıyamette olacak olayları anlatarak hesab ve yeniden dirilme açıklanmıştır.

3- Sapıklıkta baba, dede ve bölge halkına uyanlar kınanmıştır.

4- Allah'ın dünyada ve ahirette günahlar sebebiyle hesaba çektiğinde mü'minleri kurtardığı, kafirleri ise helak ettiği açıklanmıştır.

وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ
الْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾
وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾
سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾
إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾

75- Andolsun Nuh bize yalvarmıştı. Allah ne güzel kabul buyurandır!

76- Onu ve ailesini büyük sıkıntıdan kurtarmıştık.

77- Yalnız onun zürriyetini kalıcılar yaptık, onlardan başka hepsini helak ettik.

78- Sonra gelenler arasında ona iyi bir ün bıraktık:

79- Alemler içinde Nuh'a selam olsun. Bütün insanlar onu esenlikle anarlar.

80- İşte biz güzel davrananları böyle mükafaatlandırırız.

81- Çünkü o, bizim inanan kullarımızdandı.

82- Sonra ötekilerini suda boğduk.

SÖZLÜK

وَ لَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ — Nuh bize nida, niyaz etmişti. o, şöyle demişti: "Ben, hiç şüphesiz mağlubum. Şu halde sen bana yardım et."

فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ — Biz de ne güzel icabet eylemiştik. Çünkü biz onu kurtarmış ve kavminin kafirlerini helak etmişizdir.

مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ — Büyük sıkıntıdan. Yani tufanda boğulma azabından.

وَ جَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ — Zürriyetini de devamlı kalanların ta kendileri kıldık Çünkü insanların tamamı Ham, Sam ve Yafes'in soyundandır.

وَ تَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ — Sonra gelenler arasında da ona iyi bir nam bıraktık. Yani diğer kavimler katında ona güzel övgü bıraktık.

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ — Alemler içinde Nuh'a selam. Yani bütün insanlar içinde bizden Nuh'a selam.

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ — Şüphesiz biz iyi hareket edenleri böyle mükafaatlandırırız. Alemler içinde Nuh'u selamla ve güzel anışla mükafaatlandırdığımız gibi, iyilik edenleri de mükafaatlandırırız.

ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ — Sonra diğerlerini boğduk. Yani mü'minleri gemi içinde kurtardıktan sonra kavminin müşrik kafirlerini boğduk.

AÇIKLAMA

Yüce Allah (c.c.) uyarılanların yok edilip, salih kullarından olan mü'minlerin kurtarılmasını anlattıktan sonra, bu olayın tarihi hikayesini de anlatıyor. Bu hikaye, Hz. Nuh ve kavminin hikayesidir ve şöyledir:

Hz. Nuh, kavmini uyarmış, azab vakti geldiğinde de Allah, ihlaslı kul-

larını kurtarmış ve ikaz edilen yalanlayıcı kavmi helak etmiştir. Allah bu kısa hikayeyi anlatırken şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki, Nuh bize dua etmişti."

Kavmine karşı kendisine yardım etmesi için Allah'a niyaz etmişti. O şöyle demişti:

"Ey Rabbim, yalanladıkları şeye karşılık bana yardım et."

Ve o yine demişti ki:

"Ben mağlubum, şu halde bana yardım et."

Biz de onun duasını kabul etmiştik.

Hanımı ve oğlu Kenan hariç, ailesini ve onu büyük sıkıntıdan, yani boğulma azabından kurtardık.

"Onun soyunu kıyamete kadar kalacak olanların ta kendisi yaptık."

Bu, davette sabrına, ihlasına ve doğruluğuna karşılık ona bir mükafaattır. Çünkü bugün insanların tamamı onun üç oğlunun soyundandır. Bunlar Arapların, Rumların ve İran'lıların atası Sam,(1) Sudan'lıların atası Ham, ve Türklerle çekik gözlü Hazarlıların atası Yafes'tir. Onların gözleri çekik olduğundan, Hazar ismi verilmiştir. Yafes aynı zamanda Yecüc ve Mecüc'ün de atasıdır.

"Sonra gelenler arasında ona nam bıraktık."(2)

Yani ondan sonra gelen insan soyu içinde ona nam bıraktık. Bu ayette, bırakıldığından söz edilen şey, şu ayetle ifade edilen güzel mükafattır:

"Alemler içinde Nuh'a selam. Muhakkak ki, biz iyilik yapanları böyle mükafaatlandırırız."

Yani biz, Hz. Nuh'u, iman etmesi, sabrı, takvası, sıdkı ve ihlası sebebiyle nasıl mükafaatlandırmışsak, aynı şekilde imanları ve takvaları sebebiyle iyilik edenleri de mükafaatlandırırız. Bu ifade, mü'minler için bir müjdedir.

"Muhakkak ki, o mü'min kullarımızdandı."

---

(1) Said b. Museyyeb'den rivayet edildiğine göre, o şöyle demiştir: "Nuh (a.s.)'un üç çocuğu Ham, Yafes ve Sam'dır. Bunlardan herbirinin de üçer çocuğu vardır. Sam'ın çocukları Arab, İran ve Rum'dur; Yafes'in çocukları, Türk, Slav ve Yecuc-Mecuc'dur. Ham'ınkilerde Kıpti (Mısırlılar), Sudan ve Berberilerdir."

(2) İbni Abbas şöyle demiştir: "O, hayırla yad edilir." Mücahid ise peygamberler arasında doğru sözlülükle anıldığını söylemiştir.

Bu ifade, onun için bir övgü, ona ikramda bulunmanın nedeninin açıklanması, aynı zamanda teşvik yoluyla imana davettir.

"Sonra biz diğerlerini boğduk."

Yani inkarları, şirkleri ve yalanlamaları sebebiyle, mü'minleri kurtardıktan sonra onları boğduk.

SONUÇ

1- Ayetlerde, Allah'ın dostlarını üstün tutuşu ve düşmanlarını ise küçümseyişi açıklanmıştır.

2- Salihlerin duası, özellikle de haksızlığa uğradıklarında kabul edilir.

3- İhsanın, yani iyilik yapmanın üstünlüğü ve sahibinin sonunun iyi olduğu açıklanmıştır.

4- İman ve ehlinin hem dünyada, hem de ahirette Allah katında üstün olduğu açıklanmıştır.

5- Sabah veya akşam bir mü'min "selâmun ala Nuh'un fil âlemiyne" dediğinde, Allah bu kişiyi pek çok kötülüklerden muhafaza eder. Şu ifade Rasûlüllah'tan sahih olarak rivayet edilmiştir: Euzu bi kelimatillahittammeti min şerri ma halage, "yarattığı şeylerin şerrinden Allah'ın tam, eksiksiz kelimelerine sığınırım."(1) Bu hadis bu konudaki rivayetlerin en sahihidir.

وَإِنَّ مِنْ
شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ إِذْ قَالَ
لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ

(1) İmam Malik, Muvatta'da Havle binti Hakim'den şöyle rivayet eder: "Rasûlüllah şöyle buyurmuştur; "Kim, bir yerde konaklarsa, yarattıklarının şerrinden Allah'ın tam kelimelerine sığınırım" desin. Çünkü şeytan, kişi oradan ayrılıncaya kadar asla ona zarar veremez."

تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ
﴿٨٨﴾ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهَتِهِمْ
فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا
بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾
وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ
فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾

83- İbrahim de onun kolundan idi.

84- Zira Rabbine tertemiz bir kalb getirmişti.

85- Babasına ve kavmine: "Neye tapıyorsunuz?" demişti.

86- "Allah'tan başka uydurma ilahlar mı istiyorsunuz?"

87- Alemlerin Rabb'i hakkında zannınız nedir ki, O'na böyle ortaklar koştunuz?

88- Yıldızlara bir göz attı:

89- "Ben hastayım" dedi.

90- Bunun üzerine arkalarını dönüp ondan kaçtılar.

91- O da gizlice onların ilahlarına sokuldu: "Yemez misiniz?" dedi.

92- "Neyiniz var ki konuşmuyorsunuz?"

93- Ve gizlice üzerlerine yürüyüp, sağ eliyle onlara kuvvetli bir darbe indirdi.

94- Puta tapanlar döndüklerinde, putlarını kırılmış görünce hemen koşarak ona gittiler.

95- "Elinizle yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz?" dedi.

96- "Oysa sizi de, yaptığınız bu şeyleri de Allah yarat-mış-

tır."

97- "Onun için bir bina yapın da onu o binada ateşe atın" dediler.

98- Ona bir tuzak kurmak istediler, biz de onların tuzaklarını boşa çıkardık, onları alçak düşürdük.

SÖZLÜK

وَ اِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَاِبْرَاهِيمَ — Şüphesiz ibrahim onun grubundandır. Yani Nuh'un dini ve yolu üzere olan gruptan bir tanesi de İbrahim'dir.

اِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ — Çünkü o, Rabbine tertemiz bir kalple gelmişti. Yani şirk, şüphe ve Allah'tan başkasına yönelmeden temizlenmiş bir kalple gelmişti.

اِذْ قَالَ لِاَبِيهِ وَ قَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ — O zaman babasına ve kavmine "siz nelere tapıyorsunuz?" demişti. Yani babasına ve müşrik kavmine "hangi şeye tapıyorsunuz?" demişti.

اَئِفْكًا اٰلِهَةً دُونَ اللّٰهِ تُرِيدُونَ — Yalancılık etmek için mi Allah'tan başka düzme ilahlar diliyorsunuz? Yani yalan söylemek için mi Allah'tan başka ilahlar istiyorsunuz? Bu, yalanların en kötüsüdür.

فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ — Alemlerin Rabbine zannınız ne? O'nun size kızıp, cezalandırmayacağını mı sanıyorsunuz da ondan başkasına ibadet ediyorsunuz? O, sizin de, alemlerin de, Rabbidir.

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى النُّجُومِ — Derken yıldızlara bir nazar atfetti. Yani onları şüpheye düşürmek için yıldızlara bir kere baktı. Çünkü onlar yıldızları ilah kabul ediyorlardı.

فَقَالَ اِنِّى سَقِيمٌ — "Ben hakikaten hastayım," dedi. 'Sakim' hastalık manasında bir kelimedir.

فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ — O vakit ona arkalarını dönüp uzaklaştılar. Yani işlerine döndüler ve onun mazeretini kabul ederek onu bıraktılar.

فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ — Onların ilahlarına vardı. Yani gizlice onlara yöneldi.

فَاَقْبَلُوا اِلَيْهِ يَزِفُّونَ — Gizlice onlara sağ eliyle vurdu. Onları baltayla kırdı ve doğradı.

Derken kavmi koşarak onun önüne çıktı.

مَا تَنْحِتُونَ Yonttuklarınız. Yontmakta olduğunuz şeylere mi tapıyorsunuz? Yani kendi kendiniz taş, ağaç ve altın, gümüş gibi şeylerden yonttuğunuz putlara mı tapıyorsunuz?

وَ مَا تَعْمَلُونَ Ve yaptıklarınız. Sizin yaptığınız şeyleri de Allah yarattı. Yani sizin taptığınız put ve yıldızları da Allah yaratmıştır.

قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا Dediler onun için bir bina yapın. Orayı odunla doldurun. Orada ateşi yakın, ateş alevlendiğinde, onu ateşe atın.

فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ Biz ise onları sefiller, alçaltılmışlar yaptık. Yani onları uzak arzularına ulaşamayan yenilmiş kimseler yaptık. Çünkü Allah İbrahim'i kurtarmıştır.

AÇIKLAMA

Yüce Allah, dostlarına yardım ettiğini, düşmanlarını ise yalnız bıraktığını açıklayarak Hz. Nuh'un hikayesini anlattıktan sonra, başka bir olayı daha anlatıyor. Bu olay, Hz. İbrahim'in hikayesidir. Bu olay Kureyş kafirleri için en büyük öğüttür. Çünkü onlar Hz. İbrahim'e bağlanmıyorlar ve kendilerinin onun ve oğlu Hz. İsmail'in dini üzere olduklarını iddia ediyorlardı. Bu sebeple de Allah bu konuda daha geniş bilgi vererek ve şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz İbrahim de onun fırkasındandı."

Hz. İbrahim de, Hz. Nuh'un dini ve yolu üzere olan gruplardandı.

"Çünkü O, Rabbine tertemiz bir kalple gelmişti."

Yani putlara tapmalarını hoş görmeyerek, kavmine ve babasına "neye tapıyorsunuz?" dediği vakit, şirk şüphe ve Allah'tan başkasına yönelmekten arınmış bir kalple Rabbine gelmişti. Eğer kalbinde Allah'tan başkasına korkarak veya isteyerek en ufak bir yönelme olmuş olsaydı, söylediği sözü söylemesi mümkün olmazdı. Aksine o anda kalbi temizdi, kalbinde Allah'tan başkasına yönelme yoktu.

"Yalancılık etmek için mi? Allah'ı bırakıp düzme ilahlar istiyorsunuz?"

Yani yalan söylemek için mi Allah'tan başka ilahlar istiyorsunuz? Bu çok kötü bir yalandır. Çünkü siz bu ilahları dillerinizle söylediğiniz yalanlarla ilahlar yapıyorsunuz. Oysa bunlar, taşlar ve putlardır.

"Sizin, alemlerin Rabbine zannınız nedir?"

Onu bırakarak yalan şeye ibadet ettiniz. Çünkü sizin ilahlarınız ancak

yalandır. Allah'ın size kızmayacağını ve sizi azaplandırmayacağını mı sanıyorsunuz? Hz. İbrahim yıldızlara bir kere baktı, "Ben hakikaten hastayım, dedi."

Burada açıkca kelimelerle söylenmemiş bir söz vardır. Bunu, ifadenin durumu göstermektedir. Bu söz de şudur: Bölge halkı bayram yerine çıkmaya niyetlenmişti. Onlar bayramı bölgenin dışında geçiriyorlardı. Hz. İbrahim'e de kendileriyle beraber çıkmasını teklif ettiler. O da bir hastalak meydana geleceğini gösteren delil gördüğünü onlara hissettirerek "şöyle bir yıldızlara baktı." Onun hissettiği hastalık veba hastalığıyla, o toplumda yıldızlara bakan ve bununla yeryüzüne inecek iyiliği kötülüğü bildiklerini iddia eden müneccimlerdi. Hz. İbrahim onlara bunu hissettirdi, onlar da veba hastalığından korkarak onu bıraktılar veya özrünü kabul ederek ondan ayrıldılar.

İşte "yıldızlara bir kere baktı ve ben hastayım, dedi." ayetinin manası budur. Bu nedenle de onlar Hz. İbrahim'den uzaklaştılar, kendi işlerine ve niyetlendikleri bölge dışına çıkma işine döndüler. Arkalarını dönüp uzaklaştılar ayetinin manası da budur. İlahların bulunduğu yer, ziyaretçi, ibadet eden kimselerden ve muhafızlardan boşalınca, başkalarıyla arasında vuku bulan bir münakaşa da gerçekleştirmeye yemin ettiği şeyi yaptı.

O şöyle demişti:

"Allah'a andolsun ki, siz dönüp gittikten sonra ben putlarınıza hile yapacağım."

Ve ordanda söylediğini yapmaya koyuldu. Önlerinde çeşitli yemekler bulunan putlara şöyle dedi: Bu, tatlı ve benzeri şeylerden oluşan yemekleri bereketlendirmesi için müşrikler bırakıyor, sonra da onları bereket umarak yiyorlardı. "Hani yemek yemiyorsunuz?"

Onlarla alay etmek için onlara yemeyi teklif ederek böyle dedi. Onlar da ona ne cevap verdiler, ne de yediler. Onlara tekrar şöyle dedi:

"Ne oluyor da konuşmuyorsunuz."

Sonra onlara sağ elindeki baltayla bir darbe vurdu, onları kırdı ve parçaladı.

Halk akşam bayramdan dönünce yemekleri almak için ilahların bulunduğu yere geldiler, fakat putlarını kırılmış vaziyette buldular.

"Derken koşarak, İbrahim'in hemen getirilmesini adamlarından istediklerinden, onun önüne çıktılar."

Onlar da Hz. İbrahim'i getirdiler ve mahkeme ettiler. Hz. İbrahim savunmasında şöyle dedi:

"Ellerinizle bir kısmını taştan, bir kısmını odundan, bir kısmını da altın ve gümüşten yonttuğunuz putlara mı tapıyorsunuz? Oysa sizi de, sizin yaptıklarınızı da Allah yarattı. Niye ona tapmıyorsunuz da, fayda ve zarar veremeyen putlara tapıyorsunuz?"

Hz. İbrahim delil noktasından onlara üstün gelince, onlar yenildiler, ardından Hz. ibrahim'i ateşte yakmak için büyük bir ateş hazırladılar.

Onlar şöyle dediler: "Onun için bir bina yapın."

Yani büyük bir fırın yapın, onu odunla doldurun, ateşi de yakın, ateş, alevlendiğinde de onu ateşin ortasına atın. İşte şu ayetin manası budur.

Onlar dediler ki: "Onun için bir bina yapın ve onu alevli ateşe atın."

Onlar Hz. İbrahim'e tuzak kurmayı istediler. Bu tuzak, onların İbrahim'i ateşe atıp, niyetlendikleri şeyi gerçekleştirmeye karar vermeleri idi.

"Biz ise onları sefiller yaptık."

Çünkü Allah ateşe şöyle buyurdu:

"İbrahim için serin ve güvenli ol."

O da böyle oldu. Hz. İbrahim ateşin içinden çıktı. Ateş İbrahim'e serinlik olmuştu. Allah böylece müşriklerin gayretini boşa çıkarmış, onları Hz. İbrahim'in önünde hakir düşürmüş, onları zarara uğratmıştı.

"Biz onları zarar edenler kıldık."

Allah onlar için, istedikleri her işte hüsrana uğramakla, onları asla terketmeyen zilleti bir araya getirmişti.

SONUÇ

1- Din tektir, o da İslâm'dır. İslâm: Hz. Adem ve ondan sonra peygamberimize kadar gelen dinin adıdır.

2- Hz. İbrahim ateşe atılırken, Allah'a tam bir teslimiyetle bağlı olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü Hz. İbrahim kavminin hazırladığı ateşe atılırken Cebrail ona: "Ey İbrahim, herhangi bir ihtiyacın var mı?" diye sormuş, o da, "sana ihtiyacım yok" demişti.

3- Yalanların en çirkini, şefaatı umularak ve bereket beklenerek hem Allah'a, hem de başkalarına kulluk edilebileceğini iddia etmektir.

4- Güç yettiğinde kötülüğü kaldırmak gerekir.

5- Ayetlerde Hz. İbrahim'in imtihanı onun ateşe atılıp buna karşı sabrettiği, bu nedenle de Allah'ın ona lutufta bulunduğu açıklanmıştır.

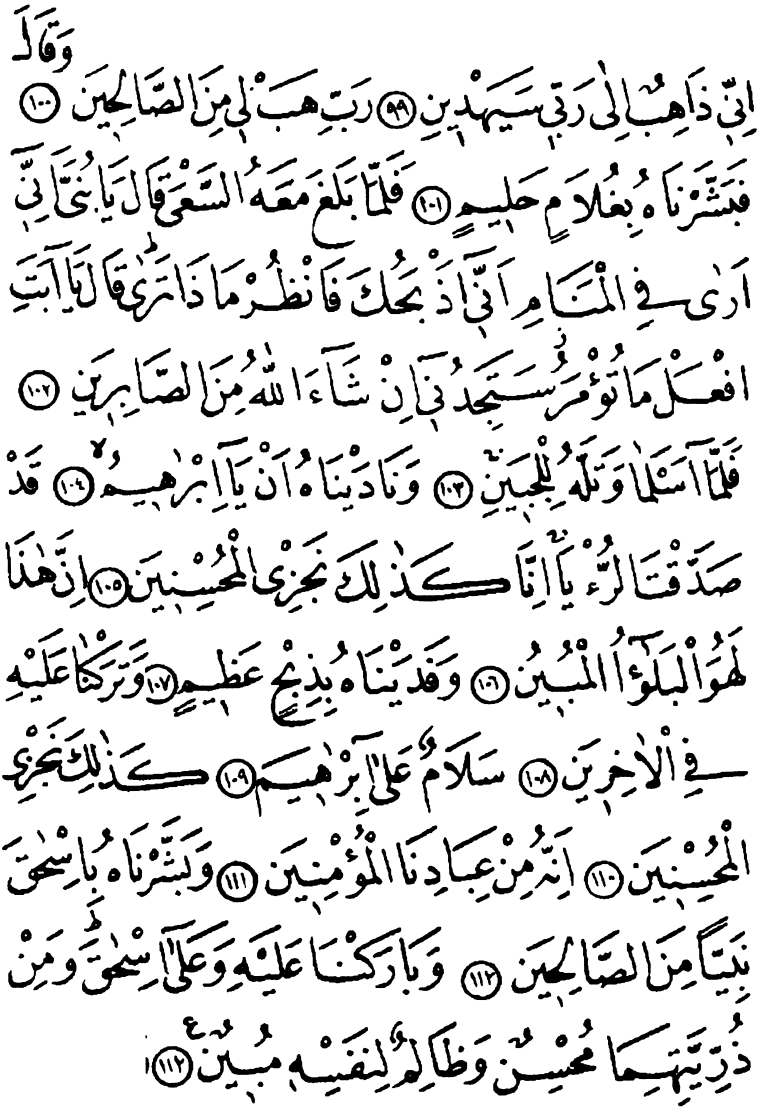

99- İbrahim dedi ki: "Ben Rabb'ime gideceğim, O beni doğru yola iletecek."

100- "Rabb'im, bana iyilerden bir çocuk lutfet!"

101- Ona halîm bir erkek çocuk müjdeledik.

102- Çocuk onun yanında koşma çağına erişince İbrahim ona: "Yavrum dedi, ben uykuda görüyorum ki ben seni kesiyorum; düşün bak, ne dersin?" Çocuk: "Babacığım, sana emredileni yap, inşallah beni sabredenlerden bulacaksın." dedi.

103- İkisi de böylece Allah'ın emrine teslim olup, İbrahim kurban etmek için çocuğu alnı üzerine yıkınca:

104- Biz ona: "İbrahim!" diye ünledik.

105- "Sen rüyayı doğruladın, işte biz güzel davrananları böyle mükafatlandırırız!"

106- Gerçekten bu, apaçık bir imtihan idi.

107- Ve fidye olarak ona büyük bir kurbanlık verdik.

108- Sonra gelenler arasında ona iyi bir ün bıraktık:

109- İleride gelecek nesiller: "İbrahim'e selam olsun!" diyeceklerdi.

110- İşte biz güzel davrananları böyle mükafaatlandırırız.

111- Çünkü o bizim mü'min kullarımızdandı.

112- Biz ona İshak'ı iyilerden bir peygamber olarak müjdeledik.

113- Kendisine de, İshak'a da bereketler verdik. Onların neslinden gelenler arasında iyi hareket eden de var, açıkça kendisine zulmeden de.

SÖZLÜK

إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَهْدِينِ — Doğrusu ben, Rabbime gidiciyim. o bana yol gösterir. Muhakkak ki ben, Rabbime göç ediciyim. O, bana içinde kendisine kulluk edeceğim, dolayısıyla da O'na ibadetten geri kalmayacağım yeri gösterir.

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ — Rabbim bana salihlerden bir evlat ver.

بِغُلَامٍ حَلِيمٍ — Yumuşak huylu oğul ile. Biz de onu uysal bir oğulla müjdeledik. Yani uysal, çok sabırlı bir çocuğunun olacağını müjdeledik.

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ — Artık onun yanında koşma çağına erince. Yedi yaş veya daha fazlası gibi iş yapmaya güç yetireceği bir yaşa ulaşınca.

فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى — Bak artık ne düşünürsün. Yani doğru görüşten ne düşünürsün.

مِنَ الصَّابِرِينَ — Sabredenlerden. Emredildiğin boğazlamaya karşı sabredenlerden.

فَلَمَّا أَسْلَمَا — Onlar teslim olduklarında. Yani baba ve oğul Allah'ın emrine boyun eğdiklerinde.

وَ تَلَّهُ لِلْجَبِينِ — Onu alnı üzere yıktı. Onun yan tarafını yere koyarak, yan tarafına yatırdı.

قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا — Rüyana sadakat gösterdin. Yani karar verip oğlun İsmail ile minaya çıkıp onu yere yatırıp bıçağı boynuna sürtmekle rüyana sadakat gösterdin.

إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ — Şüphesiz ki bu apaçık bir imtihandır. Boğazlama emri büyük bir denemedir.

وَ فَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ — Ona büyük bir kurbanlık fidye verdik. Yani büyük bir koçu fidye verdik.

وَ تَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ — Sonra gelenler arasında ona nam bıraktık. Yani ondan sonra gelen insanlar arasında ona övgü ve nam bıraktık.

وَ بَارَكْنَا عَلَيْهِ وَ عَلَى إِسْحَاقَ — Hem ona, hem de İshak'a bereketler verdik. Onun ve İshak'ın soyunu çoğaltmakla onlara bereket verdik öyle ki peygamberlerin çoğu onların soyundandır.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimeler Hz. İbrahim (a.s.)'ın hikayesini anlatmaya devam ediyor. İbrahim (a.s.) ateşe atıldıktan sonra Allah'a hamdederek sağ salim oradan çıktıktan sonra hicrete karar vermiş ve memleketini terketmiştir. O şöyle demiştir:

"Doğrusu ben Rabbime, yani Rabbimin hicret etmeye izin verdiği yere gidiciyim."

O yer, öyle bir yer ki, orada ibadet edebileceğim. Daha sonra İbrahim (a.s.) Filistin, Ürdün ve Suriye diyarına gitmiş önce, Harran civarında yerleş-

miştir. "Bana gösterecektir," sözü, bana doğru yolu göstermesinin devam etmesiyle sabit kılacaktır. Ardından O, Rabbine şöyle diyerek dua etmiştir:

"Ey Rabbim, bana salihlerden bir evlat ver."

Yani beni salih evlatlarla rızıklandır. Allah da onun duasını kabul etmiştir. Olay şu şekilde olmuştur. Hanımı Sâre ile Kudüs diyarına göç etmiş, oradan da Mısır'a geçmiştir. Mısır'ın zalim hükümdarı Hacer isimli bir cariyeyi Sare'ye hibe etmiştir. Sare de bu cariyeyi eşi Hz. İbrahim'e vermiştir. Hz. İbrahim Hacer'le ilişkide bulunmuş, ardından Hz. İbrahim'in İsmail isimli bir oğlu dünyaya gelmiştir. İşte bu, Allah'ın Hz. İbrahim'in göç ederken yapmış olduğu duasını kabulüdür.

O, "ya Rabbi, bana salihlerden bir çocuk ver demişti. Biz de ona uysal bir çocukla müjdeledik."

Hacer'in İsmail'i doğurduğundan sonra ileride meydana gelecek olan köklü ve hayırlı olaylara hazırlık olması için Allah-u Teâlâ Hacer ile İsmail'i Mekke'ye götürmesini, emretmiştir. Burada Hz. İbrahim rüya görmüştür. Peygamberlerin rüyası da vahiydir. Hz. İbrahim (a.s.) oğlu İsmail'e Allah'ın bize bildirdiği ifadeleri söylemiştir.

"Biz onu ağır başlı bir çocukla müjdeledik. Onun yanında koşabilecek bir yaşa erince, mesela yedi veya daha büyük yaştaki çocuklar gibi, o oğluna şöyle dedi: "Ey oğlum, hiç şüphesiz ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum. Bir bak ne dersin?"

Hz. İbrahim onun görüşünün olumlu mu, yoksa olumsuz mu olduğunu öğrenmek için oğluyla istişare etmiş, Hz. İsmail de ona şöyle cevap vermiştir:

"Ey babacığım, sana emredileni, yani Rabbinin emrettiği şeyi yap. İnşaallah beni sabredenlerden bulacaksın."

Gerçekten Hz. İbrahim (a.s.) onu Beytullah'ın çevresinden Mina'ya çıkarmış, Şeytan taşlamanın çevrelediği yere varmış, Hz. İsmail'i yan üzre yatırmak suretiyle, yere yatırmış, eline büyük bir bıçak almış ve onu boynuna koymuş, bir iş nedeniyle döndüğünde birden besili bir koç görmüş ve gaibden bir ses; "onu bırak, şunu al" demiştir. O da çocuğu bırakmış ve koçu boğazlamıştır. Bu bir mucizedir.

"Biz ona, büyük bir kurbanı fidye verdik. Ve ona: Ey İbrahim, rüyana sadık kaldın. İşte biz iyi davrananları böyle mükafaatlandırırız diye seslendik.

Hakikaten bu apaçık bir imtihandı." Bu nedenle de o dostluğu hak etmiş ve Halilurrahman yani 'Rahmanın dostu' olmuştur.

"Biz İsmail'in yerine büyük bir kurbanlığı, yani koçu kurban olarak verdik."(1)

Hz. İbrahim koçu boğazlamış ve Hz. İsmail'i bırakmıştır.

"Ondan sonra gelenler arasında, yani ondan sonra gelen nesiller arasında onun için güzel bir övgü ve nam bıraktık."

Hz. İbrahim'e Allah katından selam olsun. İşte Allah iman, hicret, sabır ve itaatine karşılık Hz. İbrahim'i mükafaatlandırdığı gibi iyi davrananları da mükafaatlandıracaktır.

"Hiç şüphesiz İbrahim inanan kullarımızdandır."

Bu ayette müslümanları güzel bir övme söz konusudur.

"Biz, salihlerden bir evlat olarak ona İshak'ı müjdeledik. Bu meleklerden bir misafirin ona geldiği bir gün olmuştur. Onlar Lut'un kavminin köylerinden bir yere doğru gidiyorlardı. Bu olay, Hz. İbrahim ve hanımı Sâre'nin çocukları olmayacak bir yaşa ulaşmalarından sonra olmuştu. Çünkü Sâre müjdeleme anında, "ben ihtiyarlamış bir kadın, eşim de piri fani olduğu halde doğuracak mıyım?" demiştir.

"Biz ona ve İshak'a bereketler verdik."

Yani onun ve Hz. İshak'ın soyunu çoğaltarak ona bereketler verdik. Öyle ki, onlardan sonraki peygamberlerin çoğu onların soyundandır. Onların soylarından yani Hz. İbrahim ve Hz. İshak'ın soylarından iyilik eden yâni inanan, şirk ve isyanla kendine zulmeden de vardır.

SONUÇ

1- Allah yolunda hicret fazilettir ve yeryüzünde ilk hicret, Hz. İbrahim'in

(1) Alimler boğazlanmak üzere olanın, Hz. İsmail mi? yoksa Hz. İshak mı olduğunda ihtilaf etmişlerdir. Benimsenen görüş Hz. ismail'in olduğudur. Çünkü bu iş Mekke'de olmuştur, Şam'da olmamıştır. Hz. İsmail ise Mekke'de yaşamıştır. Şam'da yaşamamıştır. Bir de Hacer Mekke'dedir, Sâre ise Şam'dadır. Alimler arasındaki ihtilaf o kadar artmıştır ki, hatta bazıları bu işi Allah'a havale ederiz demişler, dolayısıyla da bu üçüncü bir görüş olmuştur. Bu ihtilafı ortaya çıkaran yahudi ve hristiyan olanlardır. Onlar Rasûlüllah'ın üstünlüğünü yok etmeyi istemektedirler.

Irak'tan Suriye, Filistin ve Ürdün topraklarına yaptığı hicrettir.

2- Ayetler, boğazlanmak üzere olanın, bazılarının dediği gibi İshak değil de İsmail olduğunu açıklamıştır.

3- Ana babaya iyilik ve iyi olan şeyde itaat farzdır.

4- Hz. İbrahim'in Allah katında üstünlüğü makamının yüceliği ve değeri anlatılmıştır.

وَلَقَدْ مَنَنَّا
عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ
الْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿١١٦﴾
وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَامٌ
عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾ إِنَّهُمَا
مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾

114- Andolsun Musa'ya ve Harun'a da lutuflarda bulunduk.

115- Onları ve kavimlerini büyük sıkıntıdan kurtardık.

116- Onlara yardım ettik de üstün gelenler kendileri oldular.

117- Onlara açık ifadeli Kitab'ı verdik.

118- Ve onları doğru yola ilettik.

119- Ve sonra gelenler arasında onlara iyi bir ün bıraktık:

120- Hep: "Musa'ya ve Harun'a selam olsun!" diyecekler.

121- İşte biz güzel davrananları böyle mükafaatlandırırız.

122- Çünkü ikisi de bizim inanan kullarımızdandı.

SÖZLÜK

وَ لَقَدْ مَنَنَّا عَلَى مُوسَى وَ هَارُونَ	Andolsun ki, biz Musa'ya da Harun'a da nimetler verdik. Yani onları peygamberlikle nimetlendirdik.
وَ نَجَّيْنَاهُمَا وَ قَوْمَهُمَا	Onların ikisini ve kavimlerini kurtardık. Yani İsrailoğullarını kurtardık.
مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ	Büyük bir sıkıntıdan. Firavun'un onları köle yapmasından ve onlara işkence etmesinden.
وَ نَصَرْنَاهُمْ	Onlara yardım ettik. Yani Firavun ve ordularına karşı onlara yardım ettik.
الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ	Açık ifadeli kitap. Onlara hakikati apaçık gösteren kitabı verdik. Ona hükümleri açıklayan Tevrat'ı verdik.
وَ هَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ	Onlara doğru yolu gösterdik. Alemlerin Rabbi Allah'a teslim olmayı onlara gösterdik.
وَ تَرَكْنَا عَلَيْهِمْ فِي الْآخِرِينَ	Sonrakiler arasında onlara nam bıraktık. Yani sonra gelenler arasında onlar için güzel övgü bıraktık.
سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَ هَارُونَ	Musa'ya ve Harun'a selam. Bizden Musa ve Harun'a selam olsun.
اِنَّا كَذَلِكَ	Hiç şüphesiz biz bu şekilde. Yani bunların ikisini mükafaatlandırdığımız gibi mü'min kullarımızdan iyi davrananları da aynı şekilde mükafaatlandırırız.
اِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ	Muhakkak ki, onların ikisi de mü'min kullarımızdandır. Biz onları da, inandıkları için mükafat olarak verdiğimiz şeyle mükafaatlandırmışızdır.

AÇIKLAMA

Ayetler, Allah'ın dilediği kuluna nimet verişini ve üstün kılışını anlatmaya, devam ediyor. Bu nedenle Hz. ibrahim'e ve oğlu Hz. İshak'a verdiği nimeti anlattıktan sonra, onların soylarından iyi kimseler olan Hz. Musa ve Hz. Harun'u anlatıyor. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki, biz Musa'ya da Harun'a da peygamberlik nimeti verdik."(1)

Onları da, kavimlerini de -yani Hz. İsrailoğullarını da- büyük bir sıkıntıdan kurtardık. Bu sıkıntı Firavun'un ve kıptilerin onları köleleştirmesi ve onlara işkence etmesidir.

"Biz onlara Firavun ve topluluğuna karşı yardım ettik de onlar galib oldular."

Biz onlara kendisinde kapalılık ve güzellik bulunmayan, apaçık hükümleri açıklayan kitabı yani Tevrat'ı verdik.(2)

"Onlara doğru yolu gösterdik."

Bu doğru yol, bütün peygamberleri kendisiyle gönderdiği, Allah'ın dini olan İslâm'dır.

"Sonrakiler arasında onlar için iyi bir nam bıraktık." Hz. Musa'ya da Hz. Harun'a da selam olsun.

"Çünkü biz iyi davrananları bu şekilde mükafaatlandırırız. İlk mü'minleri, iyi davrandıkları için mükafaatlandırdığımız gibi sonra gelen mü'minlerden iyi davrananları da mükafaatlandırırız. Çünkü onlar salih kullarımızdandır."

Bu ayette nimet verme ve üstün kılmanın sebebi açıklanmıştır. Burada sebeb İslâm ve ihlası gerektiren imandır.

SONUÇ

1- Ayetlerde Allah'ın iki peygamberi, Hz. Musa ve Hz. Harun'a verdiği nimet anlatılmıştır.

2- Yine ayetlerde Allah'ın, İsrailoğullarını Firavun'un taraftarlarından kurtarıp, onlara karşı İsrailoğullarına yardım etmek suretiyle, nimet verdiği anlatılmıştır.

3- Ayetlerde İslâm dininin diğer peygamberlerin de dini olduğu ve peygamberlere tabi olan diğer ümmetlerin de müslüman olduğu açıklanmıştır.

4- Ayetlerde iman ve ihlasın fazileti anlatılmıştır.

---

(1) Peygamberlik Hz. Musa için bir lutuftu. Çünkü o, çalışarak peygamberliği elde etmemişti. Harun'a da kardeşinin duasıyla peygamberlik verilmiştir. Dolayısıyla o da herhangi bir gayretle onu elde etmemiştir. Öyleyse peygamberlik sırf bir lutuftur.

(2) Gerçekte, kitap (Tevrat) Musa'ya verilmiştir. Harun'a da kardeşine tabi olduğundan kitap verilmiş sayılır.

وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ
قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ
أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ﴿١٢٥﴾ اللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾
فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾
إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾

123- İlyas da elçilerdendi.

124- Kavmine demişti ki: "Allah'ın azabından korunmaz mısınız?"

125- Ba'l'e yalvarıyorsunuz da, bırakıyor musunuz, yaratıcıların en güzelini?"

126- "Sizin Rabbiniz ve önceki atalarınızın Rabbi olan Allah'ı?"

127- Onu yalanladılar, bundan dolayı onlar azaba getirileceklerdir.

128- Yalnız Allah'ın halis kulları azab dışındadırlar.

129- Biz, sonra gelenler arasında ona da İlyas'a da iyi bir ün bıraktık:

130- "İlyas'a selam olsun."

131- İşte biz güzel davrananları böyle mükafaatlandırırız.

132- Çünkü o bizim mü'min kullarımızdandı.

SÖZLÜK

وَ اِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ — Şüphe yok ki, İlyas da gönderilmiş peygamberlerdendi. İlyas, Harun'un torunlarından olan İsrailoğullarının peygamberlerindendi. Allah onu Şam'daki Balebek şehrinin halkına peygamber olarak göndermiştir.

اَتَدْعُونَ بَعْلاً — Bale mi tapıyorsunuz? Yani bâl isimli puta mı tapıyorsunuz?

وَ تَذَرُونَ اَحْسَنَ الْخَالِقِينَ — En güzel yaratanı bırakıyorsunuz. Yani en güzel yaratan Allah'a kulluğu bırakıyorsunuz.

فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ — Muhakkak ki, onlar da getirileceklerdir. Yani Cehennem'e getirileceklerdir.

اِلاَّ عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ — Allah'ın ihlasa erdirilmiş kulları müstesna. Çünkü onlar Cehennem'den kurtulmuşlardır.

وَ تَرَكْنَا عَلَيْهِ اِلْيَاسَ — İlyas'a, sonrakiler arasında iyi bir nam bıraktık. Sonrakiler arasında onun için güzel bir yad ediş bıraktık.

سَلاَمٌ عَلَى اِلْ يَاسَ — Selam İlyas'a. Bizden İlyas'a selam olsun.

AÇIKLAMA

Ayetler, Allah'ın peygamberlerine nimet verişinden bahsediyor. Allah şöyle buyuruyor:

"Muhakkak ki, İlyas da gönderilmiş peygamberlerdendir."(1)

Hz. İlyas, Hz. Harun (a.s.)'un torunlarındandır ve İsrailoğullarının peygamberlerinden biridir. Allah onun peygamberlerden olduğunu haber veriyor:

"Şunu da anlat, hani o, kavmine şöyle demişti."

Ayette geçen kavim, Lübnan'da bulunan bir bölge olan Balebek ve civarındaki halktır.

Putlara İbadet ederek ve Allah'a ibadeti terkederek Allah'tan korkmaz mısınız?

---

(1) Allah daha önce Hz. Nuh, Hz. İbrahum ve Hz. Musa'dan bahsetti. Bütün bunlar kendilerine şeriat verilmiş peygamberlerdi. Onların peşinden de başka peygamberler daha zikretti ki, bunların müstakil şeriatları yoktur. Bu peygamberler İlyas, Lut, Yunus ve Yusuf peygamberlerdir. İlyas'ın, İsrailoğullarının kitabındaki ismi İlya'dır.

Bu ayet onun peygamber olduğuna delildir.

"En güzel yaratana kulluğu bırakarak, yalvarmak, etrafında durmak ve O'nun adına adak adıyarak bir puta nasıl tapıyorsunuz?"

Ba'l isimli puta mı tapıyorsunuz? Bu ayet, ba'l ismini verdikleri büyük bir puta tapmalarından dolayı Allah tarafından onların hoş karşılanmayışıdır.

"Sizden önceki babalarınızın da sizin de, Rabbi, en iyi yaratan Allah'ı bırakıp da Bale mi tapıyorsunuz?

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

Allah'tan başka ilah olmaması konusunda peygamberi yalanladılar. Kafir olarak öldüler. Ardından da Cehennem'e getirildiler.

Bu sebeple onlar Cehennem'e getirilenlerdendir.

"Allah'ın ihlasa erdirilmiş kulları hariç."

Çünkü onlar, ateşte olmayıp aksine Cennet'tedirler.

"Biz ona, sonrakiler arasında, yani daha sonra gelen insanlar arasında iyi bir nam, bıraktık."

Bizden İlyas'a selam.

"Çünkü bize itaat edenleri biz de mükafatlandırırız.

"Hakikaten o, bizim mü'min kullarımızdandı."

"O, bizim ikramımızı ve güzel mükafaatımızı hak etmiştir."

"Çünkü o, bizim mü'min kullarımızdandır."

SONUÇ

1- Tevhid anlatılmış, şirk yerilmiştir.

2- Ayetlerde kıyamet günü müşriklerin helak olacağı, tevhid ehlinin ise kurtulacağı anlatılmıştır.

3- Allah'ı görür gibi ibadet bir fazilettir. Faziletli olana güzel bir mükafaat verilecektir.

4- İman bir üstünlüktür ve her hayır ve olgunluğun sebebidir.

وَإِنَّ لُوطًا لَّمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾
إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَإِنَّكُمْ
لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾

133- Lut da gönderilen elçilerdendi.

134- Onu ve ailesini kurtardık.

135- Yalnız azabda kalacaklar arasında bulunan ihtiyar bir kadın hariç.

136- Sonra ötekileri kırdık geçirdik.

137- Siz onların yanlarından geçip gidiyorsunuz: sabahleyin,

138- Ve geceleyin. Düşünmüyor musunuz?

SÖZLÜK

وَاِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ — Muhakkak ki Lut da gönderilmiş peygamberlerdendi. Lut, İbrahim'in kardeşi Haran'ın oğluydu.

اِذْ نَجَّيْنَاهُ وَ اَهْلَهُ اَجْمَعِينَ — Biz hem onu, hem de ailesini topluca kurtardığımızda. Ey Muhammed, kendilerine peygamberlik nimeti verdiğimiz kimselerden birinin de Lut olduğunu hatırla. Çünkü biz onu ve ailesini toptan yağmurun kötü azabından kurtardık.

اِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ — Azabda kalanlar arasında, bırakılan bir yaşlı kadın hariç. Yani Lut'un kafir karısı hariç. O azab içinde bırakılanlar arsında helak olmuştu.

ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ — Sonra da geri kalanları kökünden yok ettik. Lut ve inananlar hariç diğerlerini yok ettik.

وَ اِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ — Muhakkak ki, siz onlara uğruyorsunuz. Yani Filistin'e, Gazze'ye ve Mısır'a yolculuğunuzda gece ve gündüz onların yerlerine uğruyorsunuz.

اَفَلَا تَعْقِلُونَ — Hala akletmez misiniz, akıllanmaz mısınız? Ey Mekke halkı, onların başına geleni düşünüp ibret ve ders alıp, inanıp Allah'ın birliğini kabul etmez misiniz?

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimeler, Allah'ın seçtiği kullara verdiği nimetleri anlatmaya devam ediyor. Bu nedenle Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Muhakkak ki, Lut, gönderilmiş peygamberlerdendi."

Yani bizim peygamberlerimizden biriydi. Hz. Lut, Hz. İbrahim'in kardeşi Haran'ın oğludur.

"Çünkü biz Lut'u ve ona tabi olanların hepisini azabdan kurtardık."

Azabda kalanlar arasında bırakılan yaşlı bir kadın hariç. Bu kadın Lut'un hanımıydı. O helak edilmiştir.

"Çünkü bu kadın, kafirlerle beraberdi."

Dolayısıyla da onlarla birlikte kalmış ve onların helakıyla helak olmuştu.

"Sonra biz, diğerlerini de helak ettik."

Yani Lut ve inananlar hariç, diğerlerini helak ettik.

"Siz sabah akşam onlara uğruyorsunuz."(1)

Bu, Mekke'li müşriklere yapılmış bir hitaptır. Çünkü onlar ticaret için Şam'a ve Filistin'e gidiyorlar, bu yolculuk sırasında Hz. Lut kavminden helak olanların mekanı olan Lut gölü ve civarına uğruyorlardı. Bu göl, Hz. Lut kavminin yere geçirilmesinden sonra adeta yok olmuştur.

"Hâlâ anlamıyor musunuz?"

Bu ayet, onların azarlanması, düşünmemeleri nedeniyle kınanması demektir. Çünkü onlar düşünmüş olsalar, bilirler ki, Allah Hz. Lut kavmini, peygamberlerini yalanlayıp, getirdiğini inkar etmeleri nedeniyle helak etmiştir. Mekkeliler de yalanlamışlardır. Şu halde onlardan önce Hz. Lut kavminin başına geldiği gibi, onların da başlarına bir azabın gelmesine hangi şey manidir?

SONUÇ

1- Ayetlerde Hz. Lut'un peygamberliği anlatılmıştır.

---

(1) Hz. Lut, amcası Hz. İbrahim'le beraber, Hz. İbrahim'in ateşe atılıp oradan kurtulmasından sonra çıkmıştır. Hz. Lut, Hz. İbrahim'e inanmış. Onunla birlikte hicret ederek oradan ayrılmıştır. Allah da onu mütefikat halkına peygamber olarak göndermiştir. Burası Sodom ve Gomore şehirleridir.

2- Hz. Lut ve mü'minlerin kurtarılıp, yalanlayan kafirlerin helak edilmelerindeki ders anlatılmıştır.

3- Şefaat eden en yakın akraba bile olsa, şefaatı ancak Allah'ın şefaatçiye izin vermesi ve şefaat edilecek olandan da razı olmasından sonra şefaat edebilecektir.(1)

4- Allah'ın kudretini, varlığını ve birliğini anlamaya vesile olması için kainattaki olaylar hakkında düşünmek ve tefekkür etmek gerekir.

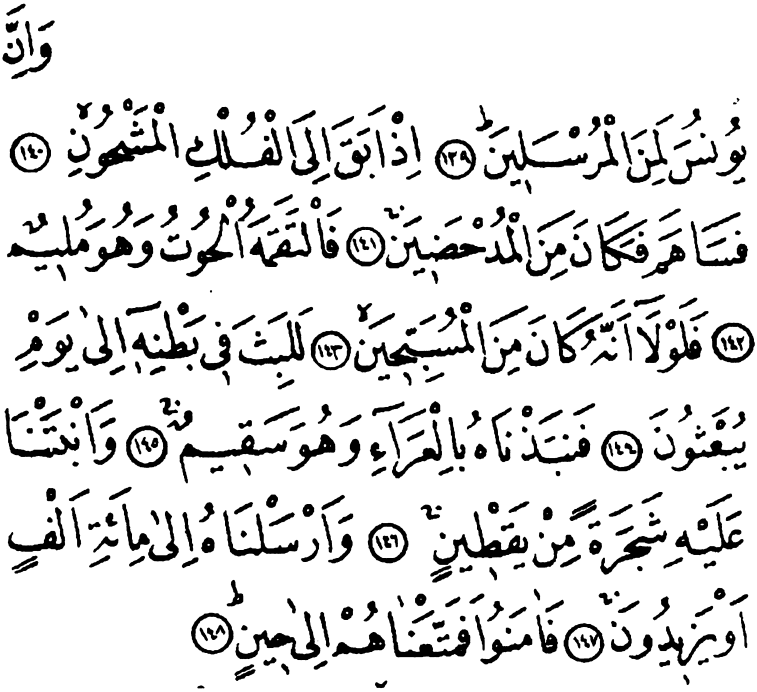

139- Yunus da gönderilen elçilerdendi.

140- Dolu gemiye kaçmıştı.

(1) Bu hüküm, Hz. Lut (a.s.)'un fesad çıkaranlara gelen helaktan kurtulmada kafir olan eşine şefaat edememiş olmasından çıkarılmıştır. Lut (a.s.)'ın eşine şefaat edememiş olması eşinin inkar eden ve bozgunculuk yapan birisi olmasındandır.

141- Yükü fazla olduğundan gemi taşıyamamış, yolculardan birini denize atmak gerekmişti. Birini atmak üzere gemidekilerde kura çekti. Yunus yenilenlerden oldu. Kur'a kendisine isabet etti.

142- Yunus, Rabb'inden izinsiz olarak kavminden ayrıldığı için kendi kendisini kınarken denize attılar balık onu yuttu.

143- Eğer tesbih edenlerden olmasaydı.

144- İnsanların yeniden diriltilecekleri güne kadar balığın karnında kalırdı.

145- Ama balığın karnında bizi andı, tesbih etti, biz de onu hasta bir halde ağaçsız, çıplak bir yere attık.

146- Ve üzerine gölge yapması için bir asma kabak ağacı bitirdik.

147- Ve onu yüz bin insana hatta daha fazla olanlara elçi gönderdik.

148- İnandılar, biz de onları bir süreye kadar geçindirdik.

SÖZLÜK

وَ اِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ — Muhakkak ki, Yunus da gönderilen peygamberlerdendi. Yani "zunnun" lakaplı Yunus b. Metta da peygamberler topluluğundandı.

اِذْ اَبَقَ اِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ — Hani o dolu bir gemiye kaçmıştı. Yani yolcularla dolu bir gemiye kaçmıştı.

فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ — Kura çekmişti de mağluplardan olmuştu. Yani yolcularla birlikte kura çekmiş fakat kaybedenlerden olmuştu.

فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ — O, kınanmış bir haldeyken kendisini balık yutmuştu. Yani kınanacak bir iş yaparken balık onu yutmuştu.

لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ اِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ — Muhakkak ki, o balığın karnında insanların tekrar dirilecekleri güne kadar beklerdi. Yani balığın karnı onun için kıyamet gününe kadar kabir olurdu. Ancak Yüce Allah rahmetinden dolayı onu balığın karnından kurtardı.

فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ — İşte biz onu açık bir yere bıraktık. Balığın karnından sahilde yeryüzüne attık.

وَهُوَ سَقِيمٌ Hasta olduğu halde. Yani tüyleri yonulmuş civciv gibi hasta olarak.

شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ Gövdesi olmayan cinsten bir ağaç. Ağaç gibi gövdesi olmayan bitki cinsinden bir ağaç.

اِلَى مِئَةِ اَلْفٍ اَوْ يَزِيدُونَ Biz onu yüzbine gönderdik, hatta onlar artıyorlardı da. Biz onu yüzbin insana peygamber gönderdik, hatta onlar şukadar bin daha artıyorlardı.

فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ اِلَى حِينٍ "Nihayet iman ettiler de kendilerini bir zamana kadar geçindirdik." Onun kavmi, azabın işaretlerini görünce inandılar, Allah da onları ecel vakitlerine kadar bıraktı.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimeler, Allah-u Teâlâ dilediği nimet çeşitleriyle, kedilerine nimet verdiği kimseleri anlatmaya devam ediyor. Bu sebeple Yüce Allah (c.c.) daha önce geçen ayetlere şöyle atıfta bulunuyor:

"Muhakkak ki, Yunus da gönderilmiş peygamberlerdendi."

Kulumuz Yunus b. Metta, kendilerine peygamberlik vermekle lutufta bulunduğumuz kimseler grubundandı. Kavmi kendisine inanmayıp, eziyetle tehdit edip, o da onlardan geriye çekilince, acele ederek Ninova şehrinden kaçmış ve Mina şehrine varmış, orada bir gemi bulmuştu.

"Fakat geminin yükü taşıma kapasitesinden fazlaydı."

Denizin ortasında gemi durmuş, ne ileri ne de geri hareket edebilmişti. Geminin sahipleri yükü azaltmak gerektiğini, aksi takdirde hepsinin boğulacağını anlayınca, herkes kendi canına düşkün davranmış, neticede de kura çekmişler. Yunus (a.s.) da kaybedenlerden olmuştu. Daha sonra onu denize atmışlar, balık da onu yutmuştu. O sırada Yunus kınanmış bir haldeydi. Yani kalbi daralıp, bunalıp, kavmiyle beraber kalamayınca Allah'a davetten kaçma gibi kınanacak bir iş yapmıştı. İşte hani o dolu bir gemiye kaçmıştı da kura çekmiş ve kaybedenlerden olmuş daha sonra da kınanmış bir haldeyken balık onu yutmuştu.(1) Eğer çok tesbih edenlerden olmasaydı balığın karnında, karnı ona kabir olarak kıyamet gününe kadar kalırdı. Yani Hz. Yunus (a.s.)

(1) Kur'a caizdir. Rasûlüllah üç yerde Kur'a çekmiştir. Bunlardan bir tanesi tek hanımla yolculuk yapmayı istediğinde hanımları arasında kur'a çekmesidir. Herhangi bir tarafgirliği men etmek için haklar ve faydalar eşit olduğunda kur'a çekmek caizdir.

namaz, zikir, dua ve tesbihi bu imtihandan önce çokça yapanlardan olmasaydı onun aklına "lâilahe illa ente subhaneke innî küntü minezzâlimîn" sözü yine senden başka ilah yoktur, seni tenzih ederim, muhakkak ki ben zalimlerden oldum sözü aklına gelmez, onun da duası kabul edilmezdi. Bu sebeple Rasûlüllah şöyle buyurmuştur:

"Bolluk anında Allah'a kendini tanıt ki, Allah da sıkıntı anında seni tanısın."

"Yunus'un sesi arşın altından duyuluyordu."

Bazı melekler onu tanımış ve bunu Rabblerine anlatmışlar, Allah da onlara o kişinin kulu Yunus olduğunu ve onun çok namaz kıldığını, çok zikrettiğini ve çok dua ettiğini haber vermiştir. Bu sebeple de Allah onun duasını kabul etmiş ve kederden onu kurtarmıştı.

İşte "biz onu çıplak bir yere bıraktık, yani ağaçsız, gölgesiz bir yere, tüyleri yolunmuş gibi balığın karnında sıcaktan bunalmış bir vaziyetteyken, attık."

Allah onun üzerine dallarının yaprağı ile onu gölgelendiren bir ağaç bitirmiştir. Bunun arkasından Yüce Allah Yunus (a.s.)'ı gölgeleyecek bir de bulut yaratmıştı. Onunla gölgelenip rahat ediyordu. Bir de Ceylan nasip etmişti ki, sabahları gelip doyuncaya kadar onu emzirirdi. Yunus (a.s.) kavmine döndüğü zaman onları inanmış olarak buldu. Kavmi, Allah'ın azabını görünce inkarlarından ve isyanlarından tevbe ederek, Allah'a yönelmişlerdi. Allah da onların tevbelerini kabul edip kendilerini bol bol rızıklandırdı. Bu kavim, sayı olarak yüzbinden daha fazla idi. Hepsi de Allah'ı Rab, peygamberi elçi ve İslâm'ı da din olarak seçmişlerdi. Yüce Allah da onlardan azabı kaldırıp emin bir şekilde yaşamalarını nasip etti.

SONUÇ

1- Yunus (a.s.)'ın peygaberliği açıklanmıştır. Bu arada da tabii olarak Hz. Muhammed'in peygamberliği de anlatılmıştır.

2- Allah'ın nimetlerinden birinin de deniz ve gemi olduğu hatırlatılmaktadır.

3- Bazı problemlerin çözümünde kura çekmenin de olabileceği açıklanmıştır.

4- Özellikle bela ve musibet anında, namaz kılmanın, zikir yapmanın ve Allah'a yalvarmanın fazileti anlatılmıştır.

5- "Sen bollukta Rabbını tanı ki, O da seni darlıkta tanısın." prensibi ortaya konmuştur.

6- İsraf etmeden yeme-içmenin meşruiyeti anlatılmıştır.

7- Yunus (a.s.)'ın kavminin fazileti anlatılmıştır. Çünkü onlar diğer ümmetlerin arasında topyekün iman eden tek ümmettir.

فَاسْتَفْتِهِمْ
أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ
شَاهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾
وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾
مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ
﴿١٥٦﴾ فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ
الْجِنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ
عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾

149- Şimdi onlara sor: Rabb'ine kızlar, onlara da oğlanlar mı?

150- Yoksa biz melekleri, onların gözleri önünde dişi mi yarattık ki, meleklerin dişi olduğunu söylüyorlar?

151- İyi bilin onlar iftiraları yüzünden diyorlar ki:

152- "Allah doğurdu." Onlar elbette yalancıdırlar.

153- Allah kızları seçip oğlanlara tercih mi etmiş?

154- Size ne oldu, nasıl hüküm veriyorsunuz?

155- Hiç mi düşünmüyorsunuz?

156- Yoksa sizin, meleklerin, Allah'ın kızları oldukları hakkında açık bir deliliniz mi var?

157- Eğer doğru iseniz kitabınızı getirin.

158- Allah ile cinler arasında bir nesep, bir soy bağlantısı uydurdular. Oysa cinler de kendilerinin yüce Divana getirileceklerini bilmişlerdir.

159- Haşa Allah, onların taktıkları sıfatlardan münezzehtir, yücedir.

160- Fakat Allah'ın ihlaslı kulları hariç, onlar azaba sokulmayacaklardır.

SÖZLÜK

فَاسْتَفْتِهِمْ — Onlara sor. Onları azarlamak ve mağlup etmek maksadıyla Mekkeli müşriklerden haber sor.

لَهُمُ الْبَنُونَ — Erkek çocuklar onların. Yani erkek çocuklarını kendilerine ait kılıyorlar da kızları Allah'a mı ait kılıyorlar. Oysa hepisini de Allah yarattı. Hiç biri diğerinden cinsiyet olarak üstün değildir. Çünkü tek üstünlük takva iledir.

لَيَقُولُونَ وَلَدَ اللَّهُ — Allah doğurdu diyorlar. Yani meleklere Allah'ın kızları dediklerinden, Allah doğurdu diyorlar.

اصْطَفَى الْبَنَاتِ — Kızları, oğullara tercih mi etmiş o? Yani böyle bir şey yoktur. Hepsi de Allah'ın kuludur.

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ — Hiç de mi düşünmezsiniz? Allah'ın eş ve çocuktan münezzeh olduğunu hiç mi düşünmezsiniz?

أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ — Yoksa apaçık bir deliliniz mi var? Yani iddianıza dair apaçık bir deliliniz mi var?

فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ — Kitabınızı getirin. Yani içinde bulunan ayette delil getirdiğiniz kitabı getirin. Sizin böyle bir kitabınız nereden olacak?

وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا — Bir de onunla cinler arasında hısımlık uydurdular. Çünkü onlar melekler Allah'ın kızlarıdır dediler.

وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ — Andolsun ki, bizzat cinler dahi onların mutlaka hesap yerine getirileceklerini bilmişlerdir.

سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ — Allah onların vasıflandırdıklarından münezzehtir. Yani Allah onların vasıflandırdıkları, meleklerin kendisinin kızları olmasından münezzehtir.

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ — Allah'ın, samimi bağlı kulları bunların dışındadır. Çünkü onlar Rablerini tenzih ederler. Onu müşriklerin yaptıkları gibi noksan sıfatlarla sıfatlandırmazlar.

AÇIKLAMA

Daha önceki ayetlerde kesin delil ve ısbatla peygamberlik, tevhid ve yeniden dirilme anlatıldıktan sonra Allah, müşriklerin peygamber hakkında ortaya attığı yalanlardan en kötüsünü iptal ediyor. Bu yalan şudur: Arapların bir kısmı; "Allah, cinlere damat oldu, çocuk olarak melekleri meydana getirdi, bunlar Allah'ın kızlarıdır," diyorlardı. Şüphesiz bu insanı azdırmak ve saptırmak için Şeytan'ın verdiği bir vesvesedir. Allah bu nedenle Rasûlüne şöyle buyuruyor:

"Onları azarlayarak ve men ederek onlara sor, kızlar Rabbinin de, erkek çocuklar onların mı?"

İşte İslâm'ın emirlerine ters bir inanç daha. Müşrikler Allah'ın kulları arasında ayırım yapmaktadırlar. Müşriklerin sapık inançlarına göre erkekler kızlardan daha kıymetlidir. Onun için bu sapık müşrikler bir zamanlar kız çocuklarını diri diri toprağa gömüyorlardı. Baktılar ki olmuyor. Çünkü kızları öldüre öldüre sonunda kendilerine hizmet edecek ve pis nefislerini eylendirecek kimse kalmayacaktı. En iyisi kızlar Allah'ındır demeye başladılar. Oysa birkere Allah, evlat edinmekten münezzehtir. İkincisi de Allah erkek ve kız ayırımı yapmıyor. Hepisi de onun yaratıklarıdır. Üstünlük erkek olmakta veya kız olmakta değil, Allah'a samimi kul olmakladır. Ama bütün çağlarda yaşamış müşriklerin aklı böyledir. İşine geleni, nefsine hoş gördüğünü kıymetli bilir.

"Yoksa melekleri kız olarak onlar hazırlarken mi yarattık?"

Onlar biz melekleri yarattığımız gün oradaydılar da, meleklerin kız olduğunu bildiler? Cevap elbette hayırdır. Çünkü onlar meleklerin yaratılışını görmemişlerdir. Öyleyse niçin yalan söylüyorlar?

"Dikkat edin doğrusu onlar yalan uydurup söylüyorlar. Allah doğurdu diyorlar. Onlar şüphesiz yalancıdırlar."

Yani dikkat edin, yaşadıkları ve adet edindikleri yalan söylemelerinden dolayı sapık olan bu müşrikler, Allah doğurdu diyorlar. Bu, onların; "melekler

Allah'ın kızlarıdır," demeleri nedeniyle oluşan bir yalandır. Allah'a andolsun ki, Onlar söyleye geldikleri iftiranın şekli bu olan dedikodularında yalancıdırlar.

"Allah kızları oğullara tercih mi etmiş?"

Bu ifade onlar için bir azarlama ve men etmektir. Yani Allah kız çocuklarını erkek çocuklarına tercih mi etti de, sizin iddia ettiğiniz gibi melekleri kız olarak mı yarattı?

"Size ne oluyor da böyle bozuk, yersiz bir hüküm veriyorsunuz. Hiç düşünmüyor musunuz?"

Şunu düşünün Allah eş ve çocuktan münezzehtir.

"Yoksa sizin apaçık bir deliliniz mi var?"

Yani davanızı ispat edecek apaçık bir deliliniz mi var? Kuvvetli delil ancak indirdiği ve sizin dediğinizi haber verdiği bir kitap içindeki vahiyle olur. Öyle iddia ettiğiniz şeyin içinde yer aldığı kitabınızı getirin, eğer iddianızda doğru sözlüler iseniz.

"Sizin kitabınız nereden olacak?"

Hidayete ermeniz için indirilen kitabınızı inkar ettiniz. Bu kitab da Kur'an'dır. Böylece Allah en kuvvetli delillerle onların yalanını çürütüyor.

"Onlar Allah'la cinler arasında akrabalık icad ettiler."

Bu icadları, Allah cinlere damad oldu, cinlerin kadınlarıyla evlendi, demeleri sebebiyledir. Çünkü Hz. Ebu Bekir onlara meleklerin annelerini sorunca, onlar da cin kadınlardır dediler.

"Andolsun ki, cinlerde kendilerinin hesap yerine götürüleceklerini bilirler."

Öyleyse Allah onlara azab edecekken, onlar için nasıl akrabalık söz konusu olabilir? Akraba, akrabasına iyilik eder, ona cehennemde azab etmez. Bu ifadelerle bu menfur yalan boşa çıkmıştır. Daha sonra Allah kendisini bu gibi asılsız şeylerden tenzih ediyor.

"Allah onların nitelendirdikleri şeylerden münezzehtir.

Allah'ın ihlasa erdirilmiş kulları hariç."

Çünkü onlar Rablerini, asla noksan sıfatlarla vasıflandırmazlar. Allah'ın evlat edinme gibi bir durumu olmadığını çok iyi bilirler. Yine bilirler ki, kızlar da, erkekler de Allah'ın kullarıdır. Hangisi daha takvalı ve samimi kulluk yapıyorsa Allah katında üstün olan O'dur.

"Her şeyin Rabbi, sahibi ve yaratıcısı olan Allah'a eş ve çocuk isnad edilmesini akıl kabul etmez."

Bu nedenle sadece Allah'ı tanıma, ona kulluk etme ve ona inanmaya has kıldığı kulları, Allah'ı, onun yarattığı, sonradan olma varlıkların sıfatlarıyla vasıflandırmazlar ve de ateşe getirilenlerden de olmazlar.

SONUÇ

1- Araplardan, Şeytan'ın kendisine, meleklerin Allah'ın kızları olduğu ve Allah'la cinler arasında akrabalık bulunduğu fikrini güzel gösterdiği Milhan-oğullarının yalanı iptal edilmiştir.

2- En kuvvetli ve en doğru delille batılı çürütmek caizdir.

3- En kuvvetli delil, Allah'ın Rasûllerine gönderdiği kitaplarında bulunan vahiydir.

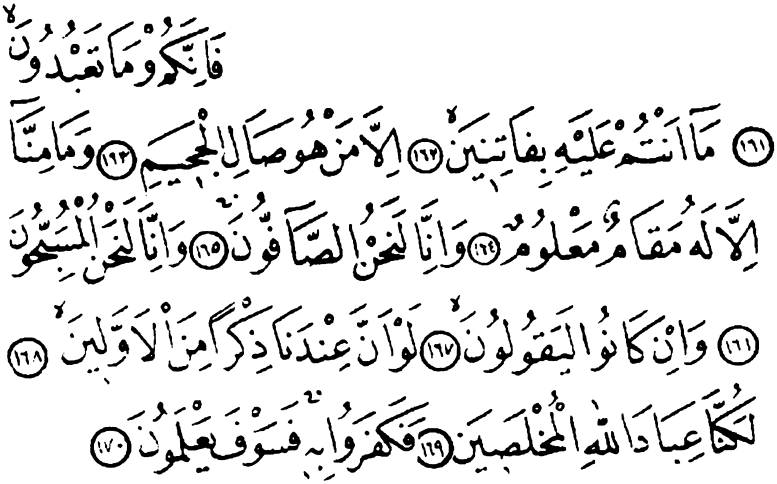

161- Ey inkarcılar ne siz, ne de taptıklarınız.

162- Kandırıp Allah'ın yolundan çıkaramazsınız;

163- Cehenneme girecek olanlardan başkasını.

164- "Bizden herkesin belli bir makamı vardır."

165- "Biziz, o saf saf dizilenler biz,"

166- "Biziz, o tesbih edenler, biz,"

167- Gerçi o ortak koşanlar şöyle diyorlardı:

168- "Eğer yanımızda öncekilere gelen Kitab'lardan bir uyarı

olsaydı."

169- "Elbette biz, Allah'ın halis kulları olurduk!"

170- Ama o uyarıyı inkar ettiler, yakında inkar etmelerinin sonunun nasıl olacağını bileceklerdir.

SÖZLÜK

وَ مَا تَعْبُدُونَ — Taptığınız şeyler, putlar.

اِلاَّ مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ — Cehennem'e girecek kimseden başkasını, yani kendisi için cehennem azabı takdir edilmiş kimseden başkasını.

اِلاَّ لَهُ مَقَامٌ مَعْلُومٌ — Ancak onun için bilinen bir makamı vardır. Yani gökte Allah'a ibadet edip orayı aşmadığı bir yeri vardır.

وَ اِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ — Şüphesiz biz sıra sıra duranlarız. Yani namazda ayakları sıra sıra olanlarız.

وَ اِنَّ لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ — Şüphesiz biz Allah'ı tesbih edenleriz. Allah'ı, O'na yakışmayan şeylerden tenzih edenleriz.

وَاِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ — Onlar, putperestler şöyle derler. Mekke kafirleri şöyle derler.

لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا — Öncekilerde olduğu gibi, biz de de bir zikir, bir kitap olsaydı. Yani geçmiş ümmetlerin kitaplarından biri bizde de olsaydı.

فَكَفَرُوا بِهِ — Durum böyleyken onu inkar ettiler. Yani onlara gelen kitabı, Kur'an'ı inkar ettiler.

فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ — Ama ileride bileceklerdir. Eğer tevbe edip iman ederek, Allah'ın birliğini kabul etmezlerse inkarlarının sonucunu bileceklerdir.

AÇIKLAMA

Ayetler, müşriklerin batıl inanışlarını iptal etmeye devam ediyor. Allah onlara buyuruyor ki:

"Siz ve taptığınız putlar,(1) Ey müşrikler Cehennem'e girecek kimseden başkasını Allah'a karşı azdırıcı değilsiniz."

(1) Burada geçen (ma)'nın (ki) manasında mevsul olması da, masdariye olması da mümkündür. Yani mana şu şekildedir: Sizin putlara yaptığınız bu ibadetle ancak Allah'ın azabla hükmedip, dolayısıyla da Cehennem'e girecek olan kişiyi saptırmak suretiyle azdırırsınız. Diğer taraftan bu ayette kaderin olmadığını söyleyenleri red söz konusudur.

Siz ancak Cehennem'e girecek olanı saptırırsınız. Çünkü biz o kimse hakkında bunu kader kitabında yazmışızdır. Dolayısıyla da o mutlaka kendisine Cehennem'i gerektirecek işi yapacaktır. Çünkü bu kişi sizinle ve sizin ibadetinizle azacak, bu nedenle de sizin sapışınızla o da sapıtacaktır.

"Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır. Muhakkak ki biz sıra sıra olanlarız."(1)

Muhakkak ki biz, Allah'ı tesbih edenleriz. Bu söz, Cebrail'in Rasûlüllah'a söylediği bir sözdür. Cebrail'i meleklerin, tıpkı namazda sıra olan mü'minler gibi gökte sıra olduklarını ve kendilerinin de Allah'ı gece ve gündüz tesbih edenlerden olduklarını haber veriyor. Rasûlüllah şunu haber vermiştir ki:

"Gökte ve yerde secde eden, veya ayakta duran bir melekler vardır."(2)

Arapların müşrikleri şöyle derler: "Evvelkilerin kitaplarından, Tevrat ve İncil gibi bir kitap bizde de olsaydı, biz de Allah'ın samimi ve ihlaslı kulları olurduk."

Yani Allah'a kulluk eden, birliğini kabul eden, ve O'na hiç bir şeyi ortak koşmayan kulları olurduk. Allah onların bu sözlerini "Onlar yine de inkar ettiler" ifadesiyle reddediyor. Çünkü bu söz, sadece yalandır. Dolayısıyla onlar yine de kendilerine gelen kitabı yani kur'an'ı inkar ettiler. Öyleyse tevbe etmezlerse, inkarlarının sonucunu ilerde bileceklerdir. Bu sonuç onların yok olması ve kaybetmeleridir.

SONUÇ

1- Kaza ve kader inancı anlatılmıştır. Çünkü Allah'ın geleceği ve geçmişi bildiğinden, cehennem'likler diye yazdığı kişi, oraya girecektir. Allah zorla cehenneme sokmaz. Kul kendi yaptıklarından dolayı cennete veya cehenneme girer.

2- Ayetlerde meleklerin de Allah'a kulluk yaptığı ve ona itaat ettiği,

---

(1) Bu söz meleklerin sözlerindendir. Mukatil bu üç ayetin, Rasûlüllah "sidretül münteha"dayken indiğini söylüyor. Cebrail geride kalmış Rasûlüllah da "burada benden ayrılıyor musun?" deyince, "yerimden daha ileri gidemem," demiştir.

(2) Müslim'in rivayetine göre, Rasûlüllah, ashabı mesciddeyken, onların yanına çıkmış ve şöyle buyurmuştur: "Meleklerin Allah'ın katında saf olmaları gibi sıra olmuyor musunuz?" Eshab da: "Ey Allah'ın Rasûlü, melekler, Rablerinin katında nasıl sıra olurlar?" diye sorunca Rasûlüllah da; "İlk safı tamamlarlar. Safda da gayet birbirlerine yakın dururlar, buyurur.

onun kendileri için belirlediği sınırı aşamadıkları anlatılmıştır.

3- Namazda saf olmak ve safları da sık yapmak fazilettir.

4- Ayetlerde müşriklerin yalan söylediği açıklanmıştır. Çünkü onlar şayet kendilerini, öncekilere indirildiği gibi kitap indirilmiş olsa Allah'ın ihlaslı kullarından olacaklarını, yani ona kulluk edeceklerini ve sadece ona kulluk yapacaklarını iddia ediyorlar.

5- Allah (c.c.), müşrikleri yalan söylemeleri nedeniyle "ilerde bilecekler" ayetiyle tehdit ediyor.

وَلَقَدْ
سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ﴿١٧٢﴾
وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ
فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ
بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ
﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

171- Gönderilen elçi kullarımıza şu sözümüz geçmişti:

172- "Mutlaka zafere ulaştırılanlar, kendileri olacaktır!"

173- "Ve galip gelenler, mutlaka bizim ordumuz olacaktır!"

174- Bir süreye kadar onlardan dön, onların sözlerine aldırış etme.

175- Onları gözetle. Yakında başlarına neler geleceğini göreceklerdir.

176- Bizim azabımızı mı acele istiyorlar?

177- Fakat o azab yurtlarına indiği zaman uyarılmış olanların sabahı ne kötü olur!

178- Bir süreye kadar onları kendi hallerine bırak.

179- Ve bekle de gör, onlar da göreceklerdir.

180- Kudret ve şeref sahibi Rabb'in, onların nitelendirmelerinden yücedir.

181- Selam, gönderilen elçilere,

182- Hamd, alemlerin Rabb'i Allah'a!

SÖZLÜK

سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا — Sözümüz geçti. Söz verdik. Bu söz, Allah'ın şu ayetidir: "Muhakkak ki, ben ve peygamberlerim üstün geleceğiz."

وَ اِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ — Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir. Yani bizim ordumuz delil ve yardımla kafirlere üstün gelecektir.

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ — Bir süreye kadar onlara aldırış etme. Yani onlar hakkında savaş sana emredilinceye kadar onlardan yüz çevir.

وَ اَبْصِرْهُمْ فَاِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ — Onlara bir bak.

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ — Azab yurtlarına indiğinde.

سُبْحَانَ رَبِّكَ — Onlardan yüz çevir.

عَمَّا يَصِفُونَ — Rabbin münezzehtir. Ey Muhammed, Rabbin münezzehtir. Onların vasıflandırdıklarından. Yani müşriklerin vasıflandırdığı eş, çocuk ve ortaktan münezzehtir.

وَ سَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ — Peygamberlere selam olsun. Dünyada ve ahirette onlar için Allah katından bir güven vardır.

وَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ — Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun. Güzel övgü, dostlarına yardım etmesi, düşmanlarını ise helak etmesi nedeniyle insan ve cin cinsinin Rabbi olan Allah'a aittir.

AÇIKLAMA

Daha önceki ifadeler, kafirlerin tehdid edilmesiyle son bulunca, Allah (c.c.) Rasûlüne, Allah'ın kendisine yardımı üzerine teskin olacağı haberini veriyor. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Andolsun ki, peygamber kullarımıza söz vermişizdir."

Bu söz, mü'minlerin mutlaka yardım göreceklerini ifade eden: "Muhakkak bizim ordumuz üstün gelecektir" ayetleridir. Yani bizim ordumuz gerek fikri delille, gerek güç ve silahla üstün gelecektir.

"Bir vakte kadar onlardan yüz çevir."

Allah, Rasûlüne kavminin müşriklerinden, kendisine onlar hakkında bir emir verinceye yahut onlara bir sıkıntı indirinceye kadar yüz çevirmesini emrediyor.(1)

"Onlara bir bak, onlar da hiç şüphesiz bu dünyada ve ahirette başlarına gelecek azabı göreceklerdir."

"Onlar bizim azab etmemizi hemen mi istiyorlar."

Allah, onların cahilliklerine ve düşlerinin hafifliğine işaret eden azabı hemen istemelerini onlar için hoş görmüyor. Çünkü azabın hemen olmasını ancak cahil ve ahmak biri ister. Hemen olmasını istedikleri azab ise, Allah'ın azabıdır. O azab onların yurtlarına inince, azap gelmeden önce ikaz edilenlerin sabahı ne kötüdür. Çünkü o helak ve yok olacakları sabahtır.

Allah sonra Rasûlüne, tekrar onlardan yüz çevirmesini ve başlarına geleceğe bakmasını emrediyor. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Bir vakte kadar onlardan yüz çevir."

"Onların başlarına gelecek azabı gör, onlarda göreceklerdir."

Bu ayette müşrikler için miktarı belirlenemeyecek kadar tehdit vardır. Son olarak Allah (c.c.) kendisini müşriklerin sıfatlandırdığı çocuk ve ortaktan tenzih ediyor. Peygamberlere selam ediyor ve de hamdi gerektiren şeye işaret ederek kendisine hamdediyor. Hamdi gerektiren şeyi Allah'ın alemlerin Rabbi olmasıdır. Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

"Ey Muhammed, senin güçlü olan Rabbin, onların vasıflandırdıkları eş, çocuk ve ortaktan münezzehtir."

---

(1) Allah'ın Rasûlüne cihad izni vermesi gibi emir. Burada geçen bir vakit ecellerinin geleceği vakit yahutta bedir gününün veya Mekke'nin fethi gününün geleceği vakit olabilir.

Yani senin kuvvet sahibi Rabbin –ki bununla o dilediğini üstün kılar, dilediğini de hakir kılar– onların vasıflandırdıklarından münezzehtir.(1)

"Peygamberlere bizden selam olsun."

Sen de onlardan birisisin. Dostlarına yardım etmesi, düşmanlarını ise helak etmesi sebebiyle, "Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun."

SONUÇ

1- Ayetlerde peygamberimizin peygamberliği açıklanmıştır.

2- Allah, Rasûlüne zafer vaad etmiş ve vaadini de gerçekleştirmiştir. Allah'a hamdolsun.

3- Sözü veya duayı "sübhane rabbike rabbil izzeti ammayesifune veselamün alel murselîn velhamdü lillahi Rabbil alemîn" ayetleriyle bitirmek müstehaptır. Manaları ise: Kudret ve izzet sahibi Rabbin müşriklerinin nitelendirmelerinden yücedir, beridir. Selam gönderilen elçilerin üzerine olsun. Hamd alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

(1) Kurtubi şunu anlatıyor: "Peygamberimiz pek çok defa namazını bu ifadelerle sona erdiriyordu."

Sûre 38
Sâd Sûresi

Mekke Döneminde İndirildi
Ayet Sayısı: 88

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

صٓ وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ ﴿١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾
كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ فَنَادَوا وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾ وَعَجِبُوا
أَن جَاءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٤﴾
أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾ وَانطَلَقَ
الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴿٦﴾
مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَٰذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ ﴿٧﴾
أَأُنزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِن بَيْنِنَا ۚ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّن ذِكْرِي ۖ بَل لَّمَّا يَذُوقُوا
عَذَابِ ﴿٨﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ﴿٩﴾
أَمْ لَهُم مُّلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ فَلْيَرْتَقُوا فِي
الْأَسْبَابِ ﴿١٠﴾ جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ الْأَحْزَابِ ﴿١١﴾

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla

1- Sâd, uyarıcı ve şanlı Kur'an'a and olsun ki.

2- İnkar edenler bir gurur ve ayrılık içindedirler.

3- Onlardan önce nice nesilleri helak ettik de feryad ettiler; fakat artık kurtuluş zamanı geçmişti.

4- Onlara kendilerinden bir uyarıcı peygamber gelmesine

hayret ettiler de o kafirler dediler ki: "Bu, yalancı bir sihirbazdır."

5- "İlahları, bir tek ilah mı yaptı? Bu, cidden tuhaf bir şeydir."

6- Onlardan bir grup fırladı: "Yürüyün, ilahlarınıza bağlı kalın. Çünkü bu, arzu edilen bir şeydir."

7- "Biz bunun söylediğini babalarımızın bağlı olduğu öteki dinde işitmedik. Bu, uydurmadan başka bir şey değildir!"

8- "O zikir, uyarı, başka kimse kalmadı da aramızdan ona mı indirildi?" Doğrusu, onlar benim zikrimden yana şüphe içindedirler. Hayır, onlar henüz azabımı tadmadılar!..

9- Yoksa daima üstün olan, çok lutufta bulunan Rabb'inin rahmet hazineleri onların yanında mı?

10- Yoksa göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların mülkü onların mı? Öyleyse sebepler, vasıtalar içinde yükselsinler, vasıtalara binip göklere çıksınlar da oradan alemi yönetsinler, vahyi de kendi isteklerine göre indirsinler.

11- Onlar, şurada bozguna uğratılacak derme çatma bir ordudur.

SÖZLÜK

ص — Sad. Bu harf, mukattaa harflerinden birisidir. Bununla maksadının ne olduğunu en iyi Yüce Allah bilir.

وَ الْقُرْآنِ ذِى الذِّكْرِ — Öğüt veren Kur'an'a andolsun ki, Allah öğüt veren Kur'an'a yemin ediyor. Çünkü Allah, Kur'an'la öğüt veriyor. Oysa durum "peygamber sihirbazdır, sairdir ve yalancıdır" diyen müşriklerin söylediği gibi değildir.

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى عِزَّةٍ وَ شِقَاقٍ — İnkar edenler gurur ve ayrılık içindedirler. Yani, Mekke müşrikleri gurur, peygamberle ayrılık ve düşmanlık içersindedirler. Bu nedenle de Rasûlüllah hakkında söyledikleri şeyleri söylemişlerdir. Yoksa onlar Rasûlüllah'ın, söyledikleri şeyden uzak olduğunu biliyorlardı.

كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ — Onlardan önce nice nesilleri yok ettik. Yani, geçmiş ümmetlerden pek çoğunu helak ettik.

وَ عَجِبُوا — Şaşmışlardı. Mekke halkı, onlardan ibret almadı, kendi içlerinden Muhammed'in uyarıcı olarak gelmesine şaştılar.

قَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ — Dediler ki sihirbaz ve yalancı. Kafirler bu pek yalancı bir sihirbazdır dediler. Rasûlüllah mucize gösterdiğinden, peygamberliği ve kitap indirmeyi Allah'a isnad ettiğinden, onlar, bu pek yalancı bir sihirbazdır dediler.

اَجَعَلَ اَلِهَتَنَا — Bütün ilahlarımızı, tek bir ilah mı yaptı? Rasûlüllah onlara: "Allah'tan başka ilah yoktur deyin," deyince, onlar da "bütün mahlukata bir ilahın nasıl gücü yeter?" dediler.

اِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ — Doğrusu bu tuhaf bir şeydir. Yani, bütün ilahları tek bir ilah yapmak tuhaf bir şeydir.

وَ انْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ اَنِ امْشُوا — Onlardan ileri gelenler; "yürüyün," diyerek gittiler. Onlar, Ebu Talib'in evinde Rasûlüllah'la toplanıp O'ndan; "Allah birdir deyin, "sözünü duyduklarında oradan çıktılar.

اِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ — Şüphesiz bu sizden istenen şeydir. Tevhidde anlatılan, bizden yapmamız istenen şeydir.

فِى الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ — Son dinde de. Yani Hz. İsa (a.s.)'nın dininde de.

اِنْ هَذَا اِلَّا اخْتِلَاقٌ — Bu, ancak bir uydurmadır. Yani, uydurulmuş bir yalandır.

اَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا — Kur'an aramızdan O'na mı indirilmeliydi? Bu nasıl olur? O, bizden ne büyük, ne de şereflidir.

بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِنْ ذِكْرِى — Hayır onlar zikrimizden, Kur'an'ımızdan şüphededirler. Yani onlar Kur'an ve vahiyden şüphededirler. Bu sebeple de Rasûlüllah hakkında dediklerini demişlerdir.

بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ — Hayır, azabımı henüz tatmamışlardır. Eğer azabı tatmış olsalardı, yalan söylemez, aksine inanırlardı. Ve onlara imanları herhangi bir fayda vermezdi.

اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ — Yoksa Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mı? Yani, Rabbinin peygamberlik gibi rahmet hazineleri onların yanında mı? Ondan dilediğine versinler, dilediklerine de vermesinler.

اَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ — Yahut göklerin ve yerin mülkü onlara mı ait? Bu, onlara ait değildir.

فَلْيَرْتَقُوا فِى الْاَسْبَابِ — Öyle ise göğe ulaştıracak sebeplere tutunup göğe yükselsinler de vahiy getirip onu dilediklerine ait kılsınlar, Muhammed'e inen vahye de engel olsunlar. Bu, onlar için nasıl olabi-

lir?

جُندٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ — Onlar burada grup grup bozguna uğramış perişan bir ordudur. Yani, onlar seni yalanlama hususunda hor ve hakir, önünde ve Bedir'de bozguna uğramışlardır.

مِنَ الْأَحْزَابِ — Takım takım. Yani, Rasullerine karşı grup olmuş, Allah'ın helak ettiği geçmiş ümmetlerden yenilmiş bir ordudur.

AÇIKLAMA

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"Sad, öğüt veren Kur'an'a andolsun."

Ayette geçen sad, hece harflerindendir. Bu konuda sahabenin tercih edilen açıklaması şöyledir:

"Hurufu Mukatta" denilen ve müteşabih ayetlerden olan bu ayetlere inanmak farzdır. Ne manaya geldiğini de Allah-u Teâlâ'ya bırakmak lazımdır. Manasını en iyi Allah bilir. Pek çok defalar anlatmıştık ki, bu mukatta harfleri konusunda temelde iki fayda zikredilmiştir. Bu meseleleri öğrenmek isteyen hurufu mukatta harfleriyle başlayan surelere bakıp öğrenebilirler. Örneğin "Tâ sin", "Elif-Lam-Mim" diye başlayan surelere bakılabilir.

"Kur'an" Allah tarafından Hz. Muhammed'e indirilmiş olan kitabın adıdır. "Yücelik sahibi" Kur'an manalarında yücelik vardır.Vaaz ve nasihatı çok yücedir. Cenabı Allah Kur'an-ı Kerim ile kullarına öğüt vermektedir. Ayeti kerime yemin cümlesiyle başlamaktadır. Allah-u Teâlâ Kur'an'a yemin ederek buyuruyor ki:

"Uyarıcı ve şanı yüce Kur'an'a andolsun ki."

Burada yeminin cevabı olan cümle özellikle zikredilmemiştir. Bu durumda şunu demiş oluyor: İşin aslı müşriklerin iddia ettiği gibi Muhammed (a.s.) bir sihirbaz, bir şair ve bir yalancı değildir.

"Bilakis kafirler bir gurur ve ayrılık içindedirler."

Yani, o müşrikler kendi nefsi gururlarına kendilerini kaptırmışlardır. Peygambere ve mü'minlere karşı düşmanlık içindedirler. Müşriklerin bu halleri ve düşmanlıkları kendilerini Hz. Peygamber (a.s.) hakkında yukardaki sözleri sarfetmeye götürmüştür. Ancak o kafirler aslında çok iyi biliyorlardı ki, Hz. Muhammed (a.s.)'in sihirbazlık, şairlik ve yalancılık ile hiç bir ilgisi

yoktur. İnsanların en samimisi ve en temizi olduğunu yakinen biliyorlardı. Buna rağmen gurur ve kibirlerinden dolayı o yüce peygambere iftiralar ediyorlardı.

"Onlardan önce nice nesilleri helak ettik."

Geçmiş ümmetlerden niceleri vardı ki, onlara peygamberler gelmişti. Onlarda peygamberlerini yalanlamışlardı. Biz de onlardan nicelerini helak ettik. Azabımız onlara geldiğinde ise imdat isteyerek "feryat ettiler." Fakat azap geldikten sonra ki zaman, feryat etme ve kaçma zamanı değildir. Öyle ise niçin Mekke müşrikleri ve diğer kafirler bu olaylardan ders almazlar? Ve almadılar da?

Aksine o nlar, "onlara kendilerinden bir uyarıcı gelmesine hayret ettiler."

Yani, kafirler kendilerini dünya ve ahirette Allah'ın azabıyla uyaran bir peygamberin gelmesine şaşırdılar. Bu peygamber ise Hz. Muhammed (a.s.)'dir. İşte bu yüce peygamber gelince "kafirler dediler ki: "Hayret bu da nereden geldi? Peygamberin gelişine şaşırdılar da O'nu yalanladılar.

"Bu, yalancı ve sihirbaz," dediler.

Sonra da dediler ki, "ilahları tek bir ilah mı yaptı? Bu gerçekten tuhaf bir şeydir."

Yani, ne kadar garip bir şeydir. Nasıl olur da bir tek ilah, kulların her halinden haberdar olup onları kuşatabilir? Bu, gerçekten çok garip ve son derece şaşırtıcı bir durumdur. Evet kafirler bu sözleri söylerken gaipde olanı görünene kıyas ederek söylüyorlardı. Yani, Allah'ın durumunu insanlara göre kıyaslamalar yaparak, yanlışlıkların en çirkinine düşüyorlardı.

Ve derken "onlardan, ileri gelenlerden bir grup fırladılar" ileri atılarak diğerlerine; "yürüyün, ilahlarımıza sahip çıkalım ve o ilahlarımıza tabi olmaya sabırla devam edelim." dediler. "Çünkü bu durum arzu edilen bir şeydir."

İlahlara sahip çıkmak bizim yapmamız gereken ve bizden beklenilen şeydir. Bunu yapalım diyerek ortaya atıldılar. Kafirler bu ve buna benzer sözlerini, Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in evinde toplanıp da peygamberin durumunu değerlendirdiklerinde söylemişlerdi. Hz. Peygamber onları İslâm'a davet etmiş ve onlara; "la ilahe illa Allah (Allah'tan başka ilah yoktur) deyin ve kurtulun," demişti. Mekke müşrikleri de işte bu daveti değerlendirmek için Ebu Talib'in evinde toplandıklarında yukarıdaki çirkin sözleri sarfetmişlerdi.

Karar olarak da: "Yürüyün, ilahlarınıza bağlı kalın," diye birbirlerine söylemişlerdi. Yani, asılsız ilahlarına ibadete devam etmelerini, onlardan asla vazgeçmemelerini birbirlerine söylemişlerdi. Sebep olarak da diyorlardı ki; "bu durum," yani Muhammed'in bizi tek bir ilahı kabullenmeye davet etmesi, bizim açımızdan yerine getirilmesi çok zor bir iştir. Biz bunu kabul edemeyiz. Diğer ilahları bırakıp da tek bir ilaha bağlanamayız. Böyle tek ilaha bağlanma işini hiç duymadık. Yani, şimdiye kadar atalarımızdan tek ilaha bağlanıp da diğer ilahları terketme diye bir şey duymadık. Onun için:

"Bu ancak uydurmadır."

Yani, Muhammed'in çağırdığı şey ancak uydurduğu bir yalandır. Ona ne indirilmiş, ne de vahyedilmiştir.

Onlar sözlerine şöyle diyerek devam ettiler:

"Aramızdan Kur'an O'na mı indirilmeliydi? O, ne yaşça en büyüğümüz, ne de soyca en üstünümüzdür."

Bu iş nasıl olur?

"Aksine onlar kur'an'ımızdan şüphededirler."

Bu toplumun, Rasûlüllah'ın doğru sözlü ve aklının yerinde olduğunu bilmemesi söz konusu olamaz. Onları bu işe ancak Kur'an'ın getirdiği hakka ve çağırdığı İslâm'a karşı inatçı inkarları sevketmiştir. Birinci sebep budur, ikinci olarak da onlar Allah'ın azabını henüz tatmamışlardır. Eğer yalanlamalarına karşılık Allah'ın azabını tatmış olsalardı, şu an yalanlamamış olurlardı. O azabı tadacaklar fakat o gün ne iman, ne de iman esaslarını tasdik fayda verecektir. Yoksa onların yanında vehhab ve aziz olan Rabbinin rahmet hazineleri mi var?

"Ey Rasûlümüz, yoksa onların yanında gâlib ve bağışı çok Rabbinin rahmet hazineleri mi var da, onların, dilediklerine verme, dilediklerine de vermeme hakları var?"

Fakat onların yanında Rabbinin rahmet hazinelerinden hiç bir şey yoktur. Öyleyse niye Allah'ın Hz. Muhammed'e peygamberlik vahiy ve risaleti bağışlamasını inkar ediyorlar?

"Yoksa yerin ve göklerin mülkü onların mı?"

Yani, yerin, göklerin ve bunlar arasında bulunanların mülkü onların mı? Eğer yerlere ve göklere sahiplerse, yedinci kat semaya ulaşmak ve de vahye engel olmak için oraya çıksınlar da indirdiğimiz vahyi engellesinler bakalım.

Bu onlar için nasıl olabilir. Onlar hakir ve zayıftırlar. Onlar Allah'ın da buyurduğu gibi; "Onlar burada grup grup bozguna uğramış perişan bir ordudur."

Yani, onlar burada batıl ve şer gruplarındandırlar, Allah'ın izniyle Bedir savaşı'nda ve Mekke'nin fethinde yenilgiye uğramışlardır.(1)

SONUÇ

1- Allah, kulun aksine, dilediği şeye yemin eder, kul ise sadece Allah adına yemin edebilir.

2- Müşriklerin Rasûlüllah'a karşı büyüklendikleri ve düşmanlık ettikleri açıklanmıştır.

3- Müşriklerin, 'La ilahe illallah Muhammedür rasûlüllah' sözünü inkar ederken cahil oldukları açıklanmıştır.

4- Allah (c.c.) acziyetlerini ortaya koyarak müşriklere meydan okuyor ve onları hak din olan İslâm'ı kabule yönelmeye davet ediyor.

5- Kur'an gaybdan haber vermiştir ve onun anlattıkları doğrudur.

6- Ahzab yani gruplar, hizibler kelimesi ve bunun işaret ettiği parça parça gruplaşmak demektir. Çünkü gruplar halinde parçalananlar iyi iş yapamaz.

كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ
لُوطٍ وَأَصْحَابُ لْئَيْكَةِ أُولَٰئِكَ الْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ إِن كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ

(1) Âyette geçen "cündün ma"daki ma, tekidi artırmak içindir. Yani, ordunun hakirliğini vurgulamak içindir. Bir görüşe göre ise "ma" tahkiri yadırgamak içindir. Her ne kadar ma tazim için ise de, burada tekid içindir. 'Hunalike' ise uzak bir mekana işarettir. 'Mahzum' ise yenilgiye uğratılmış, hüküm altına alınmış ve hakir manasınadır.

الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنظُرُ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا
مِن فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾
اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾
إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ وَالطَّيْرَ
مَحْشُورَةً كُلٌّ لَّهُ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ
وَفَصْلَ الْخِطَابِ ﴿٢٠﴾

12- Onlardan önce de Nuh kavmi, Ad kavmi ve kazıklar sahibi, temelleri kazık gibi yere çakılmış, yüksek piramitler yaptıran Firavun da yalanlamıştı.

13- Semud kavmi, Lut kavmi ve Eyke halkı da böyle yapmıştı. İşte onlar da azaba uğratılmış toplumlardı.

14- Hepsi de elçileri yalanlayıp, benim cezamı hak ettiler.

15- Bunların işi de sadece geri dönmesi olmayan şiddetli bir sese bakıyor.

16- Alay ederek dediler ki: "Rabb'imiz bizim azab payımızı hesap gününden önce, hemen ver."

17- Onların dediklerine sabret de güçlü kulumuz Davud'u an; çünkü o bize çok başvururdu.

18- Biz dağları, onunla beraber tesbih etmeleri için boyun eğdirmiştik; akşam, sabah onunla beraber tesbih ederler, onun yaptığı tesbihle çınlarlardı.

19- Toplanıp gelen kuşların hepsi onun nağmesine katılır beraber tesbih ederlerdi.

20- Onun mülkünü güçlendirmiştik, kendisine hikmet, pey-

gamberlik, yüksek bilgi, hakkı batıldan ayırma, davaları çözme ve açık, güzel konuşma yeteneği vermiştik.

SÖZLÜK

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ — Onlardan önce yalanlamıştı. Yani Kureyşli müşriklerden önce.

وَ فِرْعَوْنُ ذُو الْاَوْتَادِ — Ve sarsılmaz bir saltanatın sahibi Firavun. "Vetida," kazık manasına gelmektedir. Firavun cezalandırmak istediği kimseleri bu kazıklara bağlardı. Bu takdirde ayetin manası kazıklara sahib Firavun şeklinde de olabilmektedir.

وَ اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ — Eykeliler. Kelime olarak orman halkı manasına gelmektedir. Bunlar, Hz. Şuayb (a.s.)'ın kavmi idi.

اِنْ كُلٌّ اِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ — Hepsi de peygamberleri yalanlamıştı. Yani, onlardan her biri peygamberleri yalanlamış, onların çağırdığı şeyleri kabul etmemişlerdi.

فَحَقَّ عِقَابِ — Azabım da onlara hak olmuştu. Azabım onlara gerekli olmuştu.

صَيْحَةً وَاحِدَةً — Tek bir çığlığı. Yani, İsrafil'in Sur'a üfürmesini.

مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ — Gecikmesi olmayan. Yani her şeyi yok edinceye kadar kesinti ve gevşemesi olmayan.

عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا — Bizim payımızı ver. Bizim amellerimizi hesapla, ki biz de bizim için hazırladığın şeyleri görelim.

ذَا الْاَيْدِ — Güçlü kulumuz. Yani, Allah'a itaatte güçlü ve kuvvetli olan.

اِنَّهُ اَوَّابٌ — O Allah'a çok yönelirdi. Her işinde Allah'a yönelirdi.

بِالْعَشِيِّ وَ الْاِشْرَاقِ — Sabah-akşam. Yani, ikindiden güneş batımına kadar olan vakitte ve güneşin doğmasından kuşluk vaktine kadar olan sürede.

وَ الطَّيْرَ مَحْشُورَةً لَهُ — Kuşlar toplanmış bir halde.

وَ اٰتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَ فَصْلَ الْخِطَابِ — O'na hikmet ve kesin hüküm verme selahiyeti vermiştik. Yani, biz Davud'a işlerde isabet, doğruluk ve hükümde ince anlayış vermiştik. Delilin davacıya, yeminin de davalıya düşmesi ona verilen şeyler cümlesindendi.

AÇIKLAMA

Ayet-i kerimeler, peygamberimizi teselli ve müşrikleri tehdid etmeye devam ediyor. Belki onlar böylece Allah'a tevbe edip dönerler.

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"Ey Muhammed, kavminden önce Nuh kavmi, Ad kavmi, sarsılmaz bir saltanat sahibi Firavun, Semud kavmi, Lut kavmi ve Eykeliler de peygamberi yalanlamıştı. İşte bunlar da peygamberlerine karşı inkarcı topluluklardır."

Ayette geçen 'zül' evtad, Firavun'un cezalandırmak istediği kimseyi bağlayıp, idam sehpası gibi üzerinde cezalandırdığı direkler sahibi demektir. Eyke, kelime olarak orman manasına gelir. Eykeliler Hz. Şuayb (a.s.)'ın kavmidir.

"Onlardan her biri peygamberleri yalanlamıştı da azabım onlara hak olmuştu."

Yani azabımız gerekmişti. Dolayısıyla ben de onları cezalandırmıştım.

Kavminden olan bu kimseler, ancak gecikmesi olmayan "bir çığlığı bekliyorlar."

Yani, her şey yok olup sadece Allah kalıncaya kadar, ardı arkası kesilmeyen şiddetli bir çığlığı bekliyorlar.

"Onlar dediler ki; Rabbimiz, bizim payımızı hesap gününden önce ver."

Onlar bu sözü, "kitabı sağ tarafından verilenlere gelince," ayeti indiğinde söylediler. Ebu Cehil gibi müşriklerin ileri gelenleri alay ederek; "Ey Rabbimiz bizim kitabımızı, onda bulunan iyilik ve kötülükleri görmemiz için kıyamet gününden önce ver" dediler. Oysa onlar ne yeniden dirilmeye, ne de cezaya inanıyorlardı. Bu sözü ise sadece alay etmek için yahutta inad olsun diye söylemişlerdi. Bu sebeple Allah, Rasûlüne şöyle buyuruyor:

"Onların söylediklerine sabret ve Allah'ın dininde güç kuvvet sahibi kulumuz Davud'u an."(1)

Çünkü o, Allah'a çok yönelen biriydi. Sabır ve dindeki gücünü örnek al-

(1) Buna Rasûlüllah'ın şu hadisi de şahitlik etmektedir. Allah'a ibadetlerin en sevimlisi; Davud'un namazıdır. Allah'a orucun en sevimlisi; Davud'un orucudur. O, gecenin yarısında uyur, üçte birinde kalkar, altıda birinde uyurdu. Bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı. Savaşta düşmanlarla karşılaştığında ise cesaretle savaşırdı. Çünkü o, Allah'a çok sığınan biriydi."

man için onu an.

"Muhakkak ki, biz akşam-sabah onunla beraber tesbih eden dağları, kuşları da toplu halde onun buyruğu altına vermiştik,(1) her biri ona yönelmekteydi."

Ayetler Hz. Davud'a uymaya teşvik için ona verilen nimetleri açıklıyor. Hz Davud ikindiden sonra, güneş batımına kadar olan zamanda ve işrak vaktinde tesbih edince dağlar da onunla beraber tesbih eder. Yani, onun tesbihini tekrarlardı.

Yine onunla birlikte tesbih eden kuşları da toplu halde onun emrine vermiştik. Dağlar ve kuşlardan her biri Davud (a.s.) ile birlikte tesbih ederdi.

"Onun hükümdarlığını kuvvetlendirmiştik."

Maddi ve manevi kuvvet sebeplerini bahsederek onun hükümdarlığını kuvvetlendirmiştik. Biz ona hikmeti, güzel hüküm vermeyi ve hükümde basiretli olmayı verdik. Hikmet, peygamberlik ve işlerde isabettir. Dolayısıyla ey Rasûlümüz ona uy!

SONUÇ

1- Bu ayetlerde Rasûlüllah'ı teselli ve Kureyş'in eziyet, yalanlama ve işkencesine karşı sabra teşvik vardır.

2- Kureyş, yalanlamada ısrar edince, azabların en çetini ile tehdit edilmiştir.

3- Müşrikler Rasûlüllah'ın haber ve hükümleriyle alay etmiş onları hafife almıştır.

4- Salih kimselere uymak ve onları örnek almak caizdir.

5- Allah'ın Hz. Davud'la beraber tesbih eden dağları ve kuşları Davud'un emrine verme mucizesi açıklanmıştır.

---

(1) İbni Abbas şöyle diyor: "Bu ayette geçen 'aşiyyi ve işrak' kelimesini okuyordum; fakat Ümmü Hani bana şunu anlatıncaya kadar bunların manasını bilemedim. Rasûlüllah Ümmü Hani'nin yanına girdi ve abdest suyu istedi. Sonra abdest alarak duha namazı kıldık. Ardından da şöyle buyurdu; "ey Ümmül Hani, işte bu işrak namazıdır." Buhari Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet eder: "Bana dostum üç özelliği tavsiye etti ki ölmedikçe asla onları terketmem. Her aydan üç gün oruç tutmak, duha namazı ve vitirden sonra uyumak."

6- Hz. Davud okuyuş ve tesbihinde güzel sesli biriydi.

7- İşrak ve duha namazı kılmak sünnettir.

وَهَلْ أَتَىٰكَ نَبَؤُا۟ ٱلْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا۟ ٱلْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَىٰ دَاوُۥدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَٱحْكُم بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَٱهْدِنَآ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلصِّرَٰطِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ هَٰذَآ أَخِى لَهُۥ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِىَ نَعْجَةٌ وَٰحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِى فِى ٱلْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِۦ ۖ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْخُلَطَآءِ لَيَبْغِى بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ ۗ وَظَنَّ دَاوُۥدُ أَنَّمَا فَتَنَّٰهُ فَٱسْتَغْفَرَ رَبَّهُۥ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ﴿٢٤﴾ فَغَفَرْنَا لَهُۥ ذَٰلِكَ ۖ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٢٥﴾

21- Sana davacıların haberi geldi mi? Hani odasının duvarına tırmanmışlardı.

22- Davud'un yanına girmişlerdi de Davud onlardan korkmuştu. "Korkma, dediler, biz iki davacıyız. Birimiz, ötekinin hakkına saldırdı. Şimdi sen aramızda hak ile hükmet, adaletten ayrılıp bize zulmetme. Bizi yolun ortasına adalete götür."

23- "Bu kardeşimin doksan dokuz koyunu var. Benimse bir

tek koyunum var. Böyle iken "onu da bana ver" dedi ve konuşmada bana ağır bastı onunla baş edemedim."

24- Davud dedi ki: "And olsun o, senin koyununu kendi koyunlarına katmayı istemekle sana zulmetmiştir. Zaten mallarını birbirine karıştıran ortakların çoğu birbirine zulmederler. Yalnız inanıp iyi işler yapanlar bunun dışındadır ki, onlar da ne kadar azdır!" Davud, bu hükümle kendisini denediğimiz, kendisine bir bela vereceğimizi sandı da Rabb'inden mağfiret diledi, eğilerek secdeye kapandı ve tevbe edip bize döndü.

25- Biz de ondan bunu affettik. Yanımızda onun bir yakınlığı ve güzel bir geleceği vardır.

SÖZLÜK

هَلْ اَتَاكَ — Sana geldi mi? Buradaki soru hayret bildirmek içindir. Yani, muhatabı hayrete düşürmek için kullanılmıştır.

نَبَؤُ الْخَصْمِ — Davacıların haberi. Yani, oluşu tuhaf ve acaip olan davacıların haberi.

اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ — Mabedin duvarına tırmandıklarında. Çünkü kapıdan girmelerine engel olunmuş, onlar da duvarlara tırmanmaya karar vermiş ve en yüksek duvardan inmişlerdi.

بَغَى بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ — Bazımız bazısına zulmetti. Birbirinin hakkına tecavüz etmiş.

فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَ لَا تُشْطِطْ — Aramızda adaletle hükmet ve verdiğin hükümde adaletten ayrılma.

وَ اهْدِنَا اِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ — Bizi doğru yola çıkar. Bu problemimiz de bize adaleti göster ve bizi haksızlığa meylettirme.

اِنَّ هٰذَا اَخِي — Bu kardeşim, yani dini İslâm'da kardeşim.

فَقَالَ اَكْفِلْنِيهَا — O koyunu da bana ver dedi. Yani, ondan benim için vazgeç ve onun sahibi beni yap manasında ona beni mükellef kıl dedi.

وَ عَزَّنِي فِي الْخِطَابِ — Tartışmada beni yendi. Münakaşada beni mağlup etti ve o koyunu aldı.

لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ — Muhakkakki sana zulmetmiş. Senin koyununu istemekle sana haksızlık etmiş. Yani, senin koyununu isteyip sürüsüne kat-

makla haksızlık etmiş.

مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ — Muhakkak ki ortaklardan çoğu birbirlerine haksızlık eder.

وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ — Davud bizim kendisini denediğimizi zannetti. Yani Davud, Rabbinin kendisini denediğini anladı.

فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا — Rabbinden mağfiret istedi ve eğilip secdeye kapandı. Rabbinden 'estağfirullah' diyerek mağfiret istemiş ve secde ederek yere kapanmıştı.

وَأَنَابَ — Allah'a tevbe ederek yöneldi.

وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحُسْنَ مَآبٍ — Katımızda onun yakınlığı ve güzel bir geleceği vardır. Bu, Cennet ve oradaki yüce derecelerdir.

AÇIKLAMA

Ayetler Rasûlüllah'ı teselli ve Mekkeli müşriklerden gördüğü eziyetlere karşı sabırlı olmaya teşvik etmeye devam etmektedir.

Yüce Allah O'na buyuruyor ki:

"Sana geldi mi?"

Bu olay şudur; Hz. Davud (a.s.) kendi kendine Allah'ın Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakub'a ikram ettiği insanlar arasında güzellikle yad edilmeyi söylemiş, aynı şeyi temenni etmişti. Hz. Davud'a onların denendiği, onların da sabrettiği söylenmiş, bunun üzerine o da, onların imtihan edilmeleri gibi denenmesini ve onlara verildiği gibi, sabrettiği takdirde kendisine de verilmesini istemiştir. Allah da bu istek üzerine O'nu denemiş iki meleği[1] insan şeklinde O'na göndermiş, onlar aşağıdaki ayetlerde ayrıntısıyla anlatılacağı gibi duvardan tırmanmışlardı.

"Ey Rasûlümüz, sana davacıların haberi geldi mi?"

Onlar insan şeklinde iki melekti. Hasım (davacı) kelimesi, tek kişi veya çok kişi için kullanılabilir. Mesela bu benim davacım da denir, davacılarım da denir.

"Onlar mabedin duvarına tırmanmış," yani, İsrailoğullarının örfü gereği caminin bulunduğu yerin duvarına tırmanmışlar, kapıdan girmemişlerdir. Çün-

(1) Müfessirler arasında, bunların melek olduğunda ihtilaf yoktur.

kü muhafızlar onların girmesine engel olmuştur. Ayrıca Hz. davud'un ibadet için ayırdığı ve hiç bir kimseyle karşılaşmaya izin vermediği vakti vardı.

Onlar "Davud'un yanına, o mihrabdayken girdiler.O da onlardan korktu. Yani, ürperti duydu. Onlar dediler ki: Korkma, biz birbirinin hakkına tecavüz etmiş iki davacıyız. Sana hüküm danışmak için geldik. Aramızda adaletle hükmet, hükümde haksızlığa meyletme. Ve bizi doğru yola çıkar."

Bizi hakdan uzaklaştırma ve saptırma. Ardından onlar meseleyi Hz. Davud'a anlattılar. Birisi dedi ki: Bu kişi, haksızlığa uğramış olandı.

"Bu benim dinde kardeşim. Onun doksandokuz dişi koyunu var. Benim ise bir tane. Bana, "onu da bana ver, diyor."

Yani, "onu da bana ver, koyunlarıma katayım" dedi.

"Tartışmada beni yendi," yani konuşarak beni ikna etti ve koyunu benden aldı.

"Davud hemen ikinci davacıyı dinlemeden şöyle dedi: Andolsun ki, senin koyununu isteyip, kendi koyunlarına katmakla sana haksızlık etmiş."

Daha sonra haksızlığın nedenini şöyle belirtti:

"Şüphesiz ortaklardan çoğu birbirlerine haksızlık eder. Ancak iman edip iyi işler yapanlar bunun dışındadır."

Bunlar; iman ve takva ehlidirler. Dolayısıyla bu kimseler bu türlü haksızlıklardan emin olunan kimselerdir. Fakat onlar da çok azdır.

Bu sırada iki melek Hz. Davud'un önünde uçmuş ve göğe yükselmişlerdir. Bu sebeple de Hz. Davud, Rabbinin kendisinin istediği gibi onu denediğini ve ikinci davacıyı dinlemeden hüküm verince sabretmediğini anlamıştı. Bu ufak hata da Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakub'un eriştikleri olgunluğun büyük bir imtihanın neticesi olduğunu ona göstermiştir. Hz. Davud burada Rabbinden af dilemiş, eğilerek, ağlayarak secdeye kapanmış ve bütün işlerinde O'na yönelmiştir. Allah da onun tevbesini kabul ettiğini ve onu bağışladığını anlatmıştır.

Yüce Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"Böylece onu bağışladık. Muhakkak ki onun katımızda bir yakınlığı ve güzel bir geleceği vardır."

Bu gelecek, iyilerin yurdunda yüksek derecelerdir. Allah lutuf ve rahmetiyle bizi de oranın halkından kılsın. Amin

SONUÇ

1- Bu hikayenin anlatılmasının faydası Rasûlüllah'ın kalbini takviye, sağlamlaştırma ve sabretmeye teşviktir.

2- Ayetlerde peygamberimizin peygamberliği açıklanmıştır. Çünkü bu tür olaylar ancak vahiy yoluyla elde edilebilir.

3- Meleklerin, insan şekline bürünmesi mümkündür.(1)

4- Hakimin iki tarafı birlikte dinlemeden önce hüküm vermesi haramdır. Çünkü bu, Hz. Davud için suç konusu olan, sadece tek tarafı dinlemek suretiyle bir anda hüküm vermiş olmasıdır.

5- Günah işlediğinde tevbe etmek gerekir.

6- 24. ayet okununca secde edilebilir.(2)

يَا دَاوُودُ
إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ
الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ
اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾
وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ
كَفَرُوا ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

(1) Çoğunlukla Cebrail Dihya b. Haliak el-Kelbi şeklinde Rasûlüllah'a gelirdi.

(2) Buhari'de şöyle geçer: İbni Abas şöyle diyor: Rasûlüllah şöyle buyurdu: "Bu ayet, Kur'an'ın secde yerlerinden değildir. Fakat ben Rashulüllah'ı bu ayette secde ederken gördüm. İbni Arabi şöyle diyor: Benim kanaatim burası secde yeri değildir, fakat Rasûlüllah secde yapmıştır; biz de O'na uyarak secde yaparız. Rasûlüllah'ın şükür secdesi yaptığı sahih olarak gelmiştir.

الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾
كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ
أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٢٩﴾

26- "Ey Davud, biz seni yeryüzünde senden öncekilerin yerine hükümdar yaptık. İnsanlar arasında adaletle hükmet; keyfine uyma, sonra seni Allah'ın yolundan saptırır. Allah'ın yolundan sapanlar ise, hesap gününü unuttuklarından dolayı, çetin azaba uğrayacaklardır.

27- Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık, bunlar bir tesadüf eseri değildir, bu inkar edenlerin zannıdır, onlar kainatın boş bir tesadüf eseri olduğunu söylerler. Ateşten vay hallerine o nankörlerin!

28- Yoksa biz, inanıp iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Yoksa korunanları yoldan çıkanlar gibi mi tutacağız?

29- Sana bu mübarek Kitabı indirdik ki ayetlerini düşünsünler ve sağduyu sahipleri öğüt alsınlar.

SÖZLÜK

اِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً	Muhakkak ki seni halife kıldık. Şüphesiz seni yeryüzünde hükümran kıldık. Senden önce geçenlere seni halife kıldım, Allah'ın izniyle insanların işlerini idare edersin.
وَ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَى	Hevese uyma. Yani nefsin hevesine uyma. Heva, nefsin istediği şeylerden meylettiğidir.
فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ	Yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Yani Allah'ın rızasına götüren yoldan saptırır.
اِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ	Muhakkak ki Allah'ın yolundan sapanlar, saptıranlar. Onun rızasına götüren yoldan engelleyen kafirler.
بِمَا نَسُوا يَوْمَ	Hesab gününü unutmaları nedeniyle. Yani, kıyamet gününü

الْحِسَابِ unutup Allah'tan korkmamaları nedeniyle.

بَاطِلاً Boşuna. Yaratılıştan gözetilen bir hikmet olmadan boşu boşuna.

ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا Bu inkar edenlerin zannıdır. Yani, yeri, gökleri ve bunlar arasında bulunanları bir hikmete binaen değil de boşu boşuna yarattığımızı sanmak, inkar edenlerin zannıdır.

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ Vay ateşe uğrayacak olan kafirlerin haline. "Veyl" cehennemde derinliği çok fazla, kokusu güç yetirilemeyecek kadar kötü bir çukurun ismidir.

مُبَارَكٌ Mübarektir. Ondan bereket ayrılmaz. Okuyan, onunla amel eden ve içindekilerle hükmeden daima bereketi bulur.

وَ لِيَتَذَكَّرْ أُولُوا الأَلْبَابِ Akıl sahipleri ders alsınlar diye.

AÇIKLAMA

Ayetler, ders vermek ve Rasûlüllah'ın kalbini sağlamlaştırmak için Hz. Davud (as.)'un kıssasına devam ediyor.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Biz tevbe edip onun tevbesini kabul ettikten sonra, ona şöyle dedik: "Ey Davud, muhakkak ki, biz seni yeryüzünde hükümran kıldık."

Yani, senden önceki peygamberlerin arkasından gelen son peygamber yaptık.

"Sen insanların işlerini çekip çevirirsin."(1)

"Öyleyse insanların arasında, Allah'ın rızasına ve hükmüne uygun adaletle hükmet."

Hevese, yani Allah'ın hükmünü bırakıp da nefsinin hevesine uyma. Yoksa hevese uymak seni, kulları mutluluk ve kemale götüren Allah'ın yolundan saptırır. Mutluluğa ulaşmak ancak şöyle olur: Hükümler ilahi hukuka uygun olunca, insanların menfaatlarına da uygun olur. Genel ve özel herkes faydalanır. Eğer hükümler arzuya ve hakimin nefsinin isteklerini gerçekleştirmeye

(1) Peygamberden başkasına Allah'ın halifesi denmez. Eğer deniyorsa mecazi olarak denir ki, bu kendinden önceki insanların halifesi manasındadır. Allah'ın halifesi manasında değildir. Sahabe, Hz Ebu Bekir'e Rashulüllah'ın halifesi demiştir.

göre olursa, adalet sistemi alt-üst olur ve dünyanın huzuru kaybolur. Bunda da hem hakimin hem de hükmedilenin sonu söz konusudur.

"Muhakkak ki; Allah'ın iman, takva, hak ve adaleti gerçekleştiren yolundan sapanlar için, dünya ve ahirette, hesap gününü unutmaları sebebiyle çetin bir azab vardır."

Yani, ahireti unutup, orası için çalışmayı bırakmaları nedeniyle kafirler için elim bir azab vardır. Onların yapacakları amel, inanç, söz ve harekette, doğruyu emredip kötülüklerden sakındırma olan takva ve imandır.

27. ayette Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Biz yeri ve göğü, bu ikisi arasında bulunanları boşuna yaratmadık."

Allah müşriklerin zannını burada yok ediyor. Onların zannı şuydu: Âlemin yaratılması bir hikmete binaen değildi. Oysa, alemlerin yaratılması bir hikmete dayalıdır. Bu hikmet şudur: Allah'a Allah'a samimi olarak inanılsın ve sadece O'na ibadet edilsin.

Bu, "yerin ve göğün, bunlar arasında bulunanın gayesiz yaratılması fikri Mekkeli ve diğer müşriklerin zannıdır."

Bunların yaratılmasındaki hikmet şudur: Allah'a, kulları için farz kıldığı, kalbi, fiili ve sözle ibadetlerle kulluk etmektir. Sonra Allah onları inkar ve neticede küfür ve isyanlarının meydana geldiği yanlış zanlarından dolayı tehdit ediyor:

"Cehennem'e uğrayacak olan inkarcıların vay haline!"

İnkar edenlere cehennemde kötü kokulu, çok derin veyl vadisi vardır.

28. ayette ise Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Yoksa iman edip iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar gibi mi tutacağız?"

Allah'tan korkanları yoldan çıkanlar gibi mi tutacağız? Bu, önce müşriklerin zannına verilen bir cevabtır. Onlar şöyle zannediyorlardı: Kendilerine de ahirette mü'minlere verilenin benzeri verilecektir. Oysa bu ayeti kerimede Allah, doğru yola uyan, emir ve yasakta Allah'a itaat edenle, yeryüzünde şirk ve isyanla bozgunculuk çıkaran arasında eşit davranmayı reddetmektedir. Aynı şekilde iman edip, sakınan, şirk ve isyanı bırakan muttakileri, Allah'a ve Rasûlüne itaatin dışına çıkan, Allah'ın birliğini kabul etmeyen, kafir olarak yaşayan ve öyle ölen kimseler gibi yapmayı da reddediyor. Âlemlerin Rabbi, âdillerin en âdili ve hüküm verenlerin en iyi hüküm verenidir. Allah'ı, iman ve

takva ehli ile şirk ve isyan ehli arasını eşit tutmaktan tenzih ederiz. Aksine Allah mü'minlere ahirette ihsanda bulunacak, kafirlere ise Cehennem'de azab edecektir.

29. ayette Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Rasûlümüze indirdiğimiz bu kitap mübarektir. Ayetlerini düşünsünler, aklı olanlar da öğüt alsınlar."

Ayetlerini düşünsünler, kalp ve akıl hidayeti üzere olsunlar, neticede Allah'a inansınlar, itaat ederek işler yapsınlar ve kurtulup mesud olsunlar. Ve Kur'an'ın öğütleriyle öğüt alsınlar ve yasaklarıyla yasaklasınlar anlamındadır. Burada geçen kitap -ki Kur'an'dır- Bereketle nitelenmiştir. Allah'ın haber verdiği gibi bereket Kur'an'dan asla ayrılmaz. Bereket sürekli hayır demektir. Düşünerek Kur'an'ı her okuyan, doğru yolu bulur, ibadet amacıyla okuyan herkes, yakınlık elde eder. Kim hüküm verme maksadıyla okursa, hükmünde âdil olur.

SONUÇ

1- Her hüküm verenin adaletle hüküm vermesi gerekir. İlahi hukukun dışında ise adalet söz konusu olamaz.

2- Arzuya uymak kişiyi helak ve zarara götürdüğü için yasaktır.

3- Nefsin kötü arzularına tabi olmanın haram olduğu anlatılıyor.

4- Dünya hayatının boşuna yaratıldığını zannedenlere gerekli cevap verilerek, dünya hayatının boşuna yaratılmadığı açıklanmıştır.

5- Allah, boş işlerle meşgul olmaktan ve haksızlıktan münezzehtir.

6- Akıl, öğüt alma ve düşünmede kullanan için, büyük bir nimettir.

7- Kur'an'ın bereketi asla ondan ayrılmaz, her isteyen o bereketi Kur'an'da bulabilir.(1)

---

(1) Kur'an'ın bereketi, insanı kötülükten çevirip iyiliğe sevketmesinde ortaya çıkar. Bu, Kur'an'ı inanarak ve düşünerek okuyan için söz konusudur. Çünkü onun her harfinde on sevab, bunun yanında insanın ruhuna marifet nurunu ve ahiret sevgisini akıtma söz konusudur.

وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَٰنَ ۚ نِعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾
إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِٱلْعَشِىِّ ٱلصَّٰفِنَٰتُ ٱلْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّىٓ أَحْبَبْتُ
حُبَّ ٱلْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّى ۖ حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِٱلْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا عَلَىَّ ۖ
فَطَفِقَ مَسْحًۢا بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾

30- Biz Davud'a Süleyman'ı armağan ettik, Süleyman ne güzel kuldu! Hep Allah'a başvururdu.

31- Akşam üstü kendisine görkemli, hızlı koşan saf kan Arab atları gösterilmişti.

32- "Ben, dedi, mal sevgisini, Rabb'imi anmaktan ötürü tercih ettim." Nihayet bu atlar perde ile gizlendi, koşup dağın arkasına düşmekle gözden kayboldu.

33- "Onları bana getirin" dedi, bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı.

SÖZLÜK

وَ وَهَبْنَا لِدَاوُودَ سُلَيْمَانَ — Davud'a Süleyman'ı bahşettik. Daima Allah'a yönelen Davud'a bahşettiklerimiz cümlesinden bir tanesi de ona oğlu Süleyman'ı bahşetmemizdir.

نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ — O ne güzel bir kuldu. Doğrusu o, daima Allah'a yönelirdi. Süleyman tevbe ile Rabbine yönelirdi.

اَلصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ — Çalımlı cins koşu atları. Yani dururken bir ayağını kaldırıp diğer üç ayağı üzerinde duran iyi cins atlar.

حُبَّ الْخَيْرِ — Hayır sevmek. İyi cins malları. Yani, atları Rabbimi anmaktan dolayı severim. Yani bu mallar benim daha rahat ibadet etmeme sebep oldukları için onları Allah namına severim. Yoksa mala kıymet vermem.

حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ Güneş ufukta kaybolup insanların gözlerinden gizlendiğinde.
رُدُّوهَا عَلَيَّ "Onları bana geri getirin," dedi.
فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ Bacaklarını ve boyunlarını sıvazlamaya başladı.

AÇIKLAMA

Ayetler Allah'ın Hz. Davud'a verdiği lutufları anlatmaya devam ediyor.

Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:

"Biz Davud'a .Süleyman'ı bahşettik. O, ne iyi kuldu. Daima Allah'a yönelirdi."

Allah Hz. Davud'a Süleyman'ı bahşettiğini anlatıyor ve Hz. Süleyman'ı "ne iyi kuldu" diyerek övüyor. Bu üstünlüğün sebebini ise şöyle belirtiyor:

"Muhakkak ki o, daima Allah'a yönelirdi."

Evvab kelimesi, insanda ariz olan dalgınlık ve unutma zamanında istiğfar ve zikirle Allah'a yönelmek demektir. Allah (c.c.) bu manaya şu ayetle işaret buyuruyor:

"Ona akşam vakti çalımlı iyi cins atlar sunulmuştu."

Durduğunda dört ayağı üzere durmayan, aksine üç ayağı üzerinde durup birini kaldıran, yürüyüşünde güçlü ve iyi cins atlar. Yani, süratli atlar ona sunulmuştu. Bu sunuşun nedeni, o atları görmek istemesi ve istediği bir savaşa hazırlanmaydı. O atların kendisine gösterilmesini isteyip ikindi namazını geçirerek bu işle meşgul olunca, O Güneş'in battığının daha sonra farkına varmıştı. İşte "Güneş perde arkasında" yani, onu insanların gözlerinden gizleyen ufukta kaybolunca, pişman oldu bu sebeple de: "Doğrusu ben, bu iyi malları" yani atları, "Rabbimi anmaktan dolayı severim." Yoksa bunlara hiç kıymet vermem, dedi ve sonra ikindi namazını kıldı. Daha sonra da atları seyretmeye döndü. Adamları onları onun yanına getirdi. O da eliyle onların "boyunlarını ve bacaklarını sıvazlamaya başladı."(1)

Atları seyretmeyi tamamladı. İşte ayette Hz. Süleyman (a.s.)'ın anlatıldığı atlara yönelmesi bu şekildedir.

---

(1) Müfessirlerden çoğu şöyle diyorlar: "Onların boyunlarını ve bacaklarını sıvazlamaya başladı" ayeti, onları kesti ve fakirlere yedirdi demektir. Çünkü onlar Hz. Süleyman (a.s.)'ı ikindi namazından alıkoydu." Bizim tefsirimizde geçen görüş ise, İbni Cerir'in görüşüdür ve doğru olan da bizim anlattığımız görüştür.

SONUÇ

1- Salih evlad, baba için ilahi bir nimettir. Böyle bir evlat kendisine bahsedilen kişi Allah'a şükretsin.

2- Günahtan hemen sonra yapılan tevbe sebebiyle kişi övülmüştür.

3- İdareci hakimin, kuvvetlerin de meydana gelen gelişmeleri anlamak için ordularını ve silahlarını denetlemesi gerekir.

4- Hayır kelimesinin atlar için kullanılmasında, atlar Allah yolunda cihad için kullanıldığında, onların yeme ve içmeleri sahih bir hadiste de geçtiği gibi, atın sahibi için iyilik ve sevabtır.

5- Bugün tank, top, uçak ve benzerlerini bulundurmak ve Allah yolunda savaş için hazırlamak, aynen iyi cins atları Allah yolunda hazır tutmak gibidir.

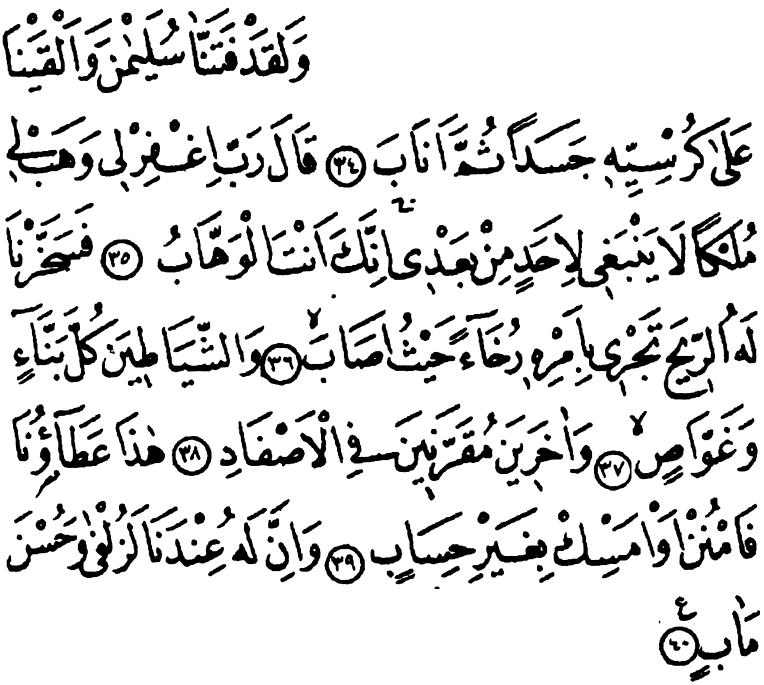

34- Andolsun Süleyman'ı denedik: Tahtının üstüne bir ceset bıraktık, sonra bize yöneldi.

35- Rabb'im dedi, beni affet, bana, benden sonra hiç kim-

seye nasib olmayan bir mülk hükümdarlık ver. Çünkü sensin O çok lutfeden sen!"

36- Biz, rüzgarı ona boyun eğdirdik. Onun buyruğuyla, onun istediği yere tatlı tatlı akıp giderdi.

37- Ve şeytanları her bina ustasını ve dalgıcı.

38- Ve kötülük yapmamaları için zincirlerle birbirine bağlanmış başka şeytanları, yani cinleri veya isyancı kabileleri ona boyun eğdirdik.

39- "Bu, bizim ihsanımızdır. Artık dilediğine ver veya verme, hesapsızdır." dedik.

40- Onun için, bizim yanımızda bir yakınlık ve güzel bir gelecek de vardır.

SÖZLÜK

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ — Andolsun ki, biz Süleyman'ı denedik, imtihan ettik.

وَ اَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ اَنَابَ — Ve onun tahtına ruh olmayan ölü bir çocuğun parçasını attık. Sonra Allah'a yöneldi. Yemininde istisna yapmadığından Allah'a tevbe etti.

وَهَبْ لِى مُلْكًا لَا يَنْبَغِى لِاَحَدٍ مِنْ بَعْدِى — Bana benden sonra kimse için olamayacak bir hükümranlık ver. Yani bana benden başka hiç bir kimse için olmayacak bir hükümranlık ver.

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ — Biz rüzgarı onun emrine verdik. Onun duasını kabul ettik. Onun emriyle hareket eden rüzgarı onun emrine verdik.

رُخَاءً حَيْثُ اَصَابَ — İstediği yere kolayca giden.

وَ الشَّيَاطِينَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَ غَوَّاصٍ — Bina ve dalgıçlık yapan şeytanları. Biz, bir kısmı bina yapan, bir kısmı denizde dalgıçlık yapan, cin cinsinden şeytanları onun emrine verdik.

مُقَرَّنِينَ فِى الْاَصْفَادِ — Demir halkalarıyla bağlı olarak. Yani, karanlık zindanlarda elleri boyunlarına demir halkalarla bağlanmış olarak. Bu bağlama işi onlar azıp, onun emirlerinden birine karşı geldiklerinde oluyordu.

هَٰذَا عَطَاؤُنَا Bu bizim bağışımız. Biz ona "bizim bağışımız bu" dedik.

فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ İster ver ister tut. Dilediğini dilediğine ver veya verme.

بِغَيْرِ حِسَابٍ Hesapsız, yani bizden sana hesapsız.

وَ إِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ Şüphesiz onun bizim katımızda bir yakınlığı vardır. Yani, Süleyman'ın kıyamet günü katımızda bir yakınlığı vardır.

وَ حُسْنَ مَآبٍ İyi bir istikbali. Yani, yüksek derecelerde Cennet'te döneceği bir yer.

AÇIKLAMA

Ayetler Allah'ın Hz. Davud ailesine verdiği nimetleri anlatmaya devam ediyor. Allah Hz. Süleyman'a verdiği ihsandan haber veriyor. Babası Hz. Davud gibi onu da denediğini, aynen onun da babası gibi tevbe ettiğini, bu denemenin onları bulundukları yüce makamdan aşağı düşürmediğini haber veriyor.

"Biz, andolsun Süleyman'ı da denedik."

Allah-u Teâlâ, her kulunu imtihan ettiği gibi Peygamberlerini de imtihan etmiştir. Bütün peygamberler imtihanlarını başarıyla vermişlerdir. Süleyman (a.s.)'da bu peygamberlerden biridir. Yüce Allah O'na hem peygamberlik, hem de ülke liderliği vermiştir. Süleyman (a.s.)'ın kurduğu devletin sınırları çok genişti. Son zamanlarına doğru tek başına dünyaya sözünü dinletebilecek kadar güçlenmişti.

İşte bütün bu nimetler birer imtihan aracıdır. Süleyman (a.s.) bunca mülkle nimetlere sahip olduğunda, onların hepsini de Allah yolunda kullanmıştır. Verilen bu nimetlerin şükrünü yapabilmesi için hep Allah yolunda cihad etmiştir. Yine de tam manasıyla şükredemediğini düşünerek, Allah'a yalvarıp şükürdeki noksanlıklarıyla kendisini kabul etmesini dilemiştir.

Olgun kulların halleri böyledir. Bu olgun kulların başında da hiç şüphesiz ki peygamberler gelir. Bu olgun kullar hep tevazu içindedirler. Hz. Muhammed (a.s)'da günde en az yetmiş defa, yüz defa Allah'tan af dilerdi. Halbuki Allah onun gelmiş, geçmiş bütün noksanlıklarını affettiğini ayeti kerimede haber veriyor. Buna rağmen O Allah'a hakkıyla şükredebilmek için elinden geldiği kadar ibadet ediyordu. Arkasından da şükrünü tam yapamadı düşüncesiyle Allah'tan af diliyordu.

İşte peygamberlerin tabii tutuldukları imtihanın seviyesi buralarda kendini gösterir. Peygamberler nimetlerin kullanılmasını Allah'ın emirlerine göre yerli yerince yaptıkları halde, kendilerini şükürde kusurlu bulup Allah'tan af dilerken, bir de bizim gibi kulların haline bakınız. Evet, Süleyman sonra af diliyor ve Allah'a tevbe ediyor. O şöyle diyor: "Ey rabbim beni affet, bana benden sonra hiç kimse için olamayacak bir hükümranlık bahşet."

O, duasının kabulü için Allah'a şunu vesile ediniyor:

"Muhakkak ki sen, daima bahşedersin."

Allah onun duasını kabul ediyor, onun emriyle "istediği yere hareket eden rüzgarı onun emrine veriyor." Çünkü o rüzgar, onun yaygısını veya sabah gidişi bir ay olan ve akşam istediği yere gidişi çok kolay olan bir hızla taşıyordu. Allah aynı şekilde onun emrine bir kısmı ev ve fabrika için bina yapan, bir kısmı inci çıkarmak için denizin derinliklerine dalan, bir kısmı da ona isyan edince ellerini zincirle boyunlarına bağladığı ve yerin altına koyduğu Şeytan'ları onun emrine vermişti.

İşte aşağıdaki ayetin manası budur.

"Biz istediği yere kolayca giden, onun emriyle hareket eden rüzgarı, bina yapan, dalgıçlık yapan ve elleri boyunlarına zencirlerle bağlanmış cinleri onun emrine verdik. Bu bizim bağışımızdır. İstediğine istediğin kadar ver. Bizim sana verdiğimiz nimetler çoktur."

Biz ona bizden istediği her şeyi verdik. Ona bu bizim bağışımız, istediğini istediğine ver. Bu bizden hesapsızdır. Bunun da üzerinde senin kıyamet günü bizim katımızda yakınlığın ve iyi bir istikbalin vardır. Muhakkak ki onun, bizim katımızda yakınlığı ve iyi bir geleceği vardır.

SONUÇ

1- Kulların imtihanı kendi durumlarına göredir. Zengin olan zenginliğine göre, alim olan ilmine göre, mücahid olan yaptığı cihada göre imtihanını verir. İmtihanı başaranlar da Allah katında cennet ve nimetlerini elde eder.

2- İster küçük, ister büyük olsun, her günahtan sonra tevbe etmek gerekir.

3- Allah'a dua ederken, onun isimlerinin hepisiyle de dua edilebilir. Yani, ey Allah'ım, ey Rahman, ey Rahim gibi hitap edilip dua edilebilir.

4- Ayetlerde Allah'ın, kulu Hz. Süleyman'a verdiği nimetler anlatılmıştır.

5- Allah (c.c.) rüzgarı ve cin'i Hz. Süleyman'ın emrine vermiştir. Bu, ondan başka hiç bir kimse için söz konusu olmamıştır.

وَاذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ
بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾ ارْكُضْ بِرِجْلِكَ هَٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾
وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُولِي
الْأَلْبَابِ ﴿٤٣﴾ وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِهِ وَلَا تَحْنَثْ
إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِّعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾

41- Kulumuz Eyyub'u da an: O Rabb'ine "Şeytan, bana bir yorgunluk ve azab dokundurdu" diye seslenmişti.

42- "Ayağını yere vur, işte yıkanacak ve içilecek serin bir su, dedik."

43- Ona bizden bir rahmet ve sağduyu sahiplerine bir ibret olarak ailesini ve onlarla beraber bir eşini daha armağan ettik.

44- Dedik ki: "Eline bir demet sap al, onunla vur da yeminini bozma." Gerçekten biz onu sabreden bir kul bulmuştuk. Ne güzel kuldu, o daima bize başvururdu.

SÖZLÜK

وَاذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ — Kulumuz Eyyub'u an. Ey Nebimiz Muhammed, kulumuz Eyyub b. İsa b. İshak b. İbrahim'i de an.

بِنُصْبٍ وَ عَذَابٍ — Yorgunlukla ve azapla. Yani, Şeytan bana zarar ve çok elem çektirdi. Bu işlere Şeytan sebeb olduğu içi ona izafe edilmiştir

اُرْكُضْ بِرِجْلِكَ	Ayağını yere vur. Oradan su gözesi çıkacak.
هٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَ شَرَابٌ	İşte yıkanacak ve içilecek soğuk bir su. Biz ona dedik ki, işte yıkanılacak içilecek ve şifa bulunacak soğuk bir su.
ضِغْثًا	Demet. Yani kuru ottan bir demet.
وَ لَا تَحْنَثْ	Yeminini bozma. Onu dövmeyi terkederek yeminini bozma.
نِعْمَ الْعَبْدُ	Eyyub ne iyi kuldu.
اِنَّهُ اَوَّابٌ	O, daima Allah'a yönelirdi.

AÇIKLAMA

Ayetler, peygamberimizin kalbini sabit kılmak için peygamberlerin hikayelerini anlatmaya devam ediyor.

Allah-u Teâlâ ona şöyle buyuruyor:

"Ey Muhammed, kulumuz Eyyub'u an."(1)

Çünkü o, Rabbine şöyle dua etmişti:

"Ey Rabbim, Şeytan bana yorgunluk ve azab verdi."

Bu olay senelerce devam eden bir hastalıktan sonra olmuştur. Enbiya suresinde ifade edilen bir yakarışında ise şöyle diyor:

"Ey Rabbim, bana zarar dokundu. Sen merhamet edenlerin en merhametlisisin."

Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

"Biz onun duasını kabul ettik. Hastalığı ondan kaldırdık O'na, ailesini ve onlarla beraber bir mislini daha verdik."

"Ayağını yere vur. İşte yıkanacak ve içilecek soğuk su."

Allah ondan zararı gidermeyi isteyince ona ayağını yere vur. Oradan su çıkacak. Ondan iç ve yıkan. İyileşeceksin. O, denileni yapınca, ona asla bir zarar dokunmamış gibi iyileşti.

"Ona ailesini ve onlarla birlikte bir mislini daha verdik."

Allah, onun kaybettiği mal ve çocuk yerine başkalarını veriyor. Bizden bir rahmet ve akıl sahiplerine bir öğüt olmak üzere. Onunla amel edecek

(1) Kurtubi diyor ki; "Allah, peygamberimize zorluklar karşısında sabretme konusunda da onlara uymayı emretmiştir."

uyanık kalpli olanlar için bir ibret olarak. Allah kendisi için sevimli olan kullarını, derecelerini artırmak için dener.

"Eline bir tutam sap al."

Biz ona dedik ki: "Eline bir demet kuru ot al." Onu hanımına bir kez vur. Çünkü demette yüz tane çubuk vardı. Hz. Eyyub (a.s.), hanımdan bir hatanın meydana geldiğini gördüğünde ona yüz sopa vurmaya yemin etmişti. Allah da ona ayette anlatılan fetvayı vermişti.

"Muhakkak ki, biz onu sabredici bulduk."

Biz onu hastalıkla, aile, çocukları ve malını kaybetmekle imtihan ettik. Onu sabredici bulduk. Bu nedenle de Allah onu övüyor:

"Eyyub ne iyi kuldu. Çünkü O, daima Allah'a yönelirdi."

Yani, ibadet ve işlerinde sadece Allah'a yönelirdi.

SONUÇ

1- Sadece vahiyle elde edilecek bu hikaye yoluyla peygamberimizin peygamberliği anlatılmıştır.

2- Allah makamını ve sevabını artırmak için sevdiği kullarını imtihan eder.

3- Sabır bir fazilettir, sonu hem dünya, hem de ahirette iyidir.

4- Fetva vermek, sadece fakih ve âlim ehline mahsus omak üzre caizdir.

5- Yeminini bozana kefaret gerekir.

وَاذْكُرْ عِبَادَنَآ
إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى وَٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٥﴾ إِنَّآ
أَخْلَصْنَٰهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى ٱلدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ
ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَٱذْكُرْ إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ وَكُلٌّ مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ

هَٰذَا ذِكْرٌ ۗ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّاتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً
لَّهُمُ الْأَبْوَابُ ﴿٥٠﴾ مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ
وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هَٰذَا
مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾

45- Kuvvetli ve basiretli kullarımız İbrahim'i, İshak'ı ve Yakub'u da an.

46- Biz onları ahiret yurdunu düşünme özelliğiyle temizleyip, kendimize halis kul yaptık.

47- Onlar bizim yanımızda seçkinlerden, hayırlılardandır.

48- İsmail'i, Elyesa'ı, Zülkifl'i de an. Hepsi de iyilerdendir.

49- Bu, bir hatırlatmadır. Korunanlar için güzel bir gelecek vardır:

50- Kapıları kendilerine açılmış Adn cennetleri.

51- Orada koltuklara yaslanarak bir çok meyva ve içecek isterler.

52- Yanlarında da bakışlarını yalnız kocalarına diken kendileriyle yaşıt dilberler vardır.

53- İşte, hesap günü için size söz verilen budur!

54- Doğrusu bizim bu rızkımızın bitip tükenmesi yoktur!

SÖZLÜK

وَ اذْكُرْ عِبَادَنَا — Kullarımızı an. Yani, o kullarımızın başlarına gelene sabır edişlerini an. Çünkü senin için onlarda örnek vardır.

أُولِي الْأَيْدِي — Güçlü. Yani, bize ibadette güç sahibi.

وَ الْأَبْصَارِ — Anlayışlı. Yani, dinde sır ve hikmetlerini bilmek suretiyle gö-

rüş sahibi.

بِخَالِصَةٍ Samimiyetle. Bağlı. Buradaki bağlı olmaktan maksat, ahireti hatırlamak onun için çalışmaktır.

لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ Seçkin ve iyi kimselerdendirler.

هٰذَا ذِكْرٌ Bu, anmadır. Bu, onları bu dünyada güzel övgüyle anmadır.

وَ اِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ Sakınanlar için. Yani, onlardan ve diğer mü'minlerden sakınanlar için.

لَحُسْنَ مَآبٍ Güzel bir gelecek vardır. Vefat edip Rablerine döndüklerinde onlar için güzel bir dönüş vardır.

مُتَّكِئِيْنَ فِيْهَا Tahtlarına yaslandıkları halde.

يَدْعُوْنَ فِيْهَا بِفَاكِهَةٍ Meyveler isterler. Ayette yeme içmeden değil de meyveden bahşedilmesi onların yemelerinin ve içmelerini gıda için değil de sadece lezzet için olduğunu belirtmek içindir.

قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ Bakışlarını dikmiş. Yani, bakışlarını sadece eşlerine dikmiş, başkalarına bakmayan.

اَتْرَابٌ Yaşda, akran, yani yaşları eşit. Cennet'teki yaş ortalaması bir rivayete göre otuzüçtür.

مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ Onun için bitmek yoktur. O tükenecek değildir.

AÇIKLAMA

Ayetler, peygamberleri ve sabretmelerine karşılık onlara ikram edilen şeyleri anlatmaya devam ediyor. Bu anlatmanın sebebi ise peygamberimizi tebliğde ve sıkıntılara sabretme yolunda teselli etmektir.

"Ey Nebimiz, onları örnek almak için bize itaat ve taatta güçlü ve anlayışlı kullarımız İbrahim'i, oğlu İshak'ı ve torunu Yakub'u da an."

Ayette geçen anlayış, dinde kavrayış ve hükümlerin hikmetlerini bilmekle olur.

"Biz, onları üstün oldukları hasletle ki, bu onların ahireti hatırlamalarıdır. İçten bağlı kişiler yaptık."

Onların hasletleri, amelle, iman ve takva ile ona davetle ahireti hatırlamalarıdır.

"Şüphesiz ki, onlar katımızda seçkin iyi kimselerdendir."

'Ahyar' kelimesi, çoğul ifade eden bir kelimedir. Manası ise hayırda kendisine uyulanlar demektir. "Ey Nebimiz, örnek almak için İsmail, Elyesa'yı ve Zelküf'ü de an."

Bunların herbiri, yani Hz. Davud ve ondan sonra anılan peygamberlerin tamamı seçkinlerdendir.

"Bu, onların dünyada iyilikle yadedilmeleridir. Şüphesiz muttakiler için ve diğer mü'minler için güzel bir gelecek vardır."

Güzel bir gelecek Cennet'tir. Çünkü onlar öldükten sonra Allah'a döneceklerdir. Allah güzel geleceği şu ifadelerle açıklamıştır:

"Kapıları onlara açılmış bir vaziyette Adn cennetleri vardır. Orada tahtlara yaslanmış olarak türlü meyveler ve içecekler isterler."

Allah burada yiyeceği söylememiştir. Bunun nedeni ise onların yemelerinin gıda almak için değil de, sadece lezzet almak için olduğunu göstermek içindir.

"Onların yanında gözlerini eşlerine dikmiş aynı yaşta güzeller vardır."

Yüce Allah Cennet'te, kendinden sakınanlar için bakışlarını sadece eşlerine dikmiş, eşlerinden başkasına bakmayan kadınlar olduğunu haber veriyor. Ayette geçen etrab, tek yaşta demektir. Bu yaş ise, bir rivayete göre 33'tür. Onlara:

"İşte bu, size hesap günü için vaad edilen şeydir."

Yani, anlatılan bu nimetler, kıyamet gününde Rabbinizin size vaad ettiği şeylerdir.

"Doğrusu bu, bizim bitip tükenmeyecek rızkımızdır."

Onun kesilme veya son bulması söz konusu değildir.

SONUÇ

1- Allah yolunda iyi hizmet edebilmek için her yönden güçlü olmak gerekir. Bir hadiste şöle buyurulur: "Güçlü müslüman, zayıf müslümandan daha hayırlı ve Allah'a daha sevimlidir."

2- Ahireti anmak ve onu sürekli hatırlamak gerekir. Çünkü bu itaate yardımcı olur.(1)

(1) Buna şu hadis delildir: "Ben, sizi kabir ziyaretinden men etmiştim. Dikkat edin artık ziyaret edebilirsiniz. Çünkü o, size ahireti hatırlatır."

3- Takva ve takva sahipleri övülmüştür. Ayetlerde kıyamet günü bu kimseler için hazırlanmış nimetler açıklanmıştır.

4- Ahiret nimetleri, asla tükenmezler. Ahirette yaşlanma ve ölüm olmadığı gibi cennet nimetleri de tükenmez.

5- Hayır konusunda salihleri örnek almak gerekir. Bu kimseler, ibadette güçlü ve dinde anlayış sahibidirler.

هَٰذَا ۚ وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٥٦﴾
هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ وَآخَرُ مِن شَكْلِهِۦٓ أَزْوَٰجٌ ﴿٥٨﴾
هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ صَالُوا۟ ٱلنَّارِ ﴿٥٩﴾
قَالُوا۟ بَلْ أَنتُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِكُمْ ۚ أَنتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ
﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى ٱلنَّارِ ﴿٦١﴾
وَقَالُوا۟ مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ ٱلْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذْنَٰهُمْ
سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ
أَهْلِ ٱلنَّارِ ﴿٦٤﴾

55- Bu böyledir; fakat azgınlara da en kötü bir gelecek vardır:

56- Cehennem! Oraya girerler. Ne kötü bir döşektir o!

57- İşte onu tadsınlar: Kaynar ve kokuşmuş sudur!

58- Ve daha başka çeşit çeşit azab vardır.

59- "İşte şunlar da sizinle beraber cehenneme girecek olan-

lardır. Yani cehenneme girerken liderlere: "İşte peşinizden gelenler, şimdi burada da ardınızdan geliyorlar. Onlar da sizinle beraber cehenneme giriyorlar." deniliyor. Ama liderler şimdi memnun değiller. dünyada kendilerine uymalarından gurur duydukları kimseleri, artık istemiyorlar: "Onlara merhaba yok, yerleri geniş olmasın, rahat yüzü görmesinler! Onlar ateşe gireceklerdir."

60- Uyanlar, uyulanlara dediler ki: "Hayır, asıl size merhaba yok, asıl siz rahat yüzü görmeyin, siz bunu bizim önümüze getirdiniz. Ne kötü durak bu!"

61- Ve hepsi birbiri aleyhine dua ederek: "Rabb'imiz, bunu bizim önümüze kim getirdiyse onun ateşteki azabını bir kat daha artır!" dediler.

62- "Bize ne oldu ki, dünyada kötülerden saydığımız adamları burada görmüyoruz?" dediler.

63- "Hani onlarla alay ederdik. Yoksa gözlerimiz onlardan kaydı, onları gözden mi kaçırdık?"

64- Bu, mutlaka gerçektir, ateş halkının tartışmasıdır, bunun olacağında asla şüphe yoktur.

SÖZLÜK

هَذَا	Bu Allah'tan sakınan kimseler için anlatılan.
وَ اِنَّ لِلطَّاغِينَ	Şüphesiz azgınlar için. Yani, inkar şer ve fesadda azgın olan kimseler için.
لَشَرَّ مَآبٍ	Kötü bir gelecek vardır. Onlar ateşte yanacaklardır.
فَبِئْسَ الْمِهَادُ	O ne kötü bir konaktır. O, dünyadayken şirk ve isyan ederek kendileri için hazırladıkları ne kötü yataktır.
هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ	Artık onu tatsınlar. Daha sonraki ayetlerden anlaşılan azabı tatsınlar.
حَمِيمٌ	Kaynar su. Yani, yakıcı sıcak su.
وَ غَسَّاقٌ	İrindir. Ateşte zina edenlerin avret yerlerinden ve etlerinden akan irindir.
وَ اٰخَرُ مِنْ شَكْلِهِ اَزْوَاجٌ	Bunlara benzer daha başkaları da vardır. Yani sıcak su ve irin gibi daha başkaları da vardır.

هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ	İşte bu topluluk da sizinle beraber direnenlerdir. Onlara cehenneme girişleri sırasında böyle söylenir.
لَا مَرْحَبًا بِهِمْ	Onlar rahat yüzü görmesin.
قَالُوا	Onlar dediler ki. Yani, azgınlara uyanlar dediler ki.
قَالُوا رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا	Onlar derler ki, "ey Rabbimiz, bunu başımıza kim getirdi." Bu soruyu azgınlara uyanlar söylediler.
اتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا	Onları dünyadayken alaya alırdık.
أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْأَبْصَارُ	Yoksa gözler onlardan kaydı mı? Yoksa şimdi gözlere görünmezler mi? Onlar kayıplar mı?
إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ	İşte Cehennemliklerin bu şekilde tartışması haktır. Yani, Cehennemlikler için anlatılan bu olay haktır, sabittir.

AÇIKLAMA

Bundan önceki ayetlerde iman ve takva sahiplerine verilecek nimetler anlatılmıştı. Bu ayetlerde ise, günahkarların ve inkarcıların sapıklıkları anlatılmaktadır. Kur'an'ın insanların hidayeti konusunda tercih ettiği teşvik ve korkutma uslubu böyledir.

Allah-u Teâlâ (c.c.) şöyle buyuruyor:

Cennet ehlinin daha önce anlatılmış olan nimetleridir. Fakat Ebu Cehil, Utbe b. Muayt ve As b. Vail gibi zalim müşrikler olan azgınlar için de kötü bir gelecek vardır.

Onlar Cehennem'e girerler.

"O, ne kötü bir konaktır."

Onu zalimler kendileri için hazırlarlar. İşte bu, kaynar su ve irindir. Onu tatsınlar. "Hamim" kaynar suyun ismidir, "gassak" ise Cehennem halkından zinakarların cinsel organlarından, ve derilerinden akan irindir.

"Bunlara benzer daha başkaları da vardır."

Yani, ilkine benzeyen başka azablar da vardır.

"İnkarcıların ileri gelenlerine; "işte bu topluluk, sizinle beraber gerçeğe karşı direnenlerdir. Onlar rahat yüzü görmesin. Onlar mutlaka ateşe gireceklerdir" denir."

"Onlara Cehennem'e girişleri sırasında işte bu sizinle beraber cehenneme girmeye direnen bir topluluktur." denilecek.

Azgınlar onlara: "Rahat ve huzur görmesinler, çünkü onlar, Cehennem'e

gireceklerdir" derler. Oraya girenler, Cehennem'in sıcaklığı ve ateşiyle yanacaklardır." Zalimlere uyanlar ise şöyle cevap verirler: "Hayır, asıl siz rahat yüzü görmeyin. Bunu bizim başımıza siz getirdiniz. Çünkü siz bize şirk, küfür ve kötülük emrediyordunuz."

Allah-u Teâlâ buyuruyor ki:

"Azgınların ve tabilerinin cehennemde vardıkları durak kötü duraktır."

Onlar da Allah'ın haber verdiği şu sözü söylerler:

"Onlar derler ki: "Ey Rabbimiz, bunu bizim başımıza kim getirdiyse, ateşte onun azabını kat kat artır."

Ey Rabbimiz, onun azabını iki kat artır. Çünkü onlar, bizi şirk ve İslâm'ın dışındaki yollara, fikirlere, ideolojilere çağırdıkları ve bizi teşvik ettikleri zaman bu azabı başımıza getiren kimselerdir.

Allah-u Teâlâ buyuruyor ki: "Azgın olanlar şöyle dediler: Ne oluyor da kötü saydığımız adamları aramızda göremiyoruz? Biz dünyadayken onları alaya almıştık."

"Biz onlarla alay ederdik."

Onlar bu sözleriyle Bilal, Ammar, Suheyb b. Hubeyb gibi fakir müslümanları kastediyorlardı.

"Onlar gözden kaybuldular mı, gözler mi onlardan kaymışdır? Allah (c.c.) şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz ki, Cehennem halkı arasında geçen bu söz, gerçektir ve doğrudur."

Onların bu konuşmaları Cehennem halkının tartışmasıdır.

"Ey müşrikler, bugün size okunan ayetler olarak, yarın ise gözünüzle göreceğiniz gerçekler, yutkunulan düğümler ve ciğerleri, kalpleri parçalayan üzüntüler olarak onu dinleyin."

SONUÇ

1- Azgınlık kötülenmiştir. Azgınlık zulüm ve küfürle sınırı aşmaktır. Aynı zamanda ayetlerde kıyamet günü zalimlerin cezası da açıklanmıştır.

2- Cehennemlikler arasındaki tartışmalar ibret için anlatılmıştır.

3- Tabi olanlar, sapıklıkta kendilerine uydukları insanlardan şikayette bulunur ve onlar için azabın artırılmasını isterler.

4- Cehennemlikler, işlerine geldiği zaman gerici saydıkları fakir müslümanlardan ve ayetlerden bahsederler. Çünkü menfaatler onu gerektirmiştir.

İÇİNDEKİLER

ANKEBUT SÛRESİ
İbrahim (a.s.)'ın Kavmiyle Karşılıklı Konuşması 7
Lut Kavminin Helak Edilmesi 16
Ad ve Semud Kavminin İnkarları ve Helak Edilmeleri 21
Kitap Ehline Tebliğ Etme Metodlarından Bazıları 30
Her Canlının Ölümü Tadacağı Gerçeği 40

RUM SÛRESİ
Rumlarla Önceki İranlılar'ın Savaş Durumlarından
Mucize Olarak Haber Verilmesi 55
Allah'a Ortak Koşanların Ahiretteki Durumları 62
İbadetin Sadece Allah'a Yapılması Gereği 77
Faizin Haramlığı ve Çirkinliği 84
Rüzgarların Görevlerinden Bazıları 93
İnsanın Yaratılış Merhaleleri 96

LOKMAN SÛRESİ
Mü'minlerin Genel Özellikleri 103
Lokman (a.s.)'ın Oğluna öğütleri 112
Allah Kelamının Manalarının Sonsuzluğu 128
Her İnsanın Sadece Kendi Günahından Sorumlu Olması 134

SECDE SÛRESİ
Kur'an Bir Uyarı ve Öğüttür 141
İnananla İnkar Eden Bir Değildir 155
Tevrat'ın Musa (a.s.)'a Verilmesi 159
Allah'ı İnkar Edenlerin Bahaneleri 162

AHZÂB SÛRESİ
Kafir ve Münafıklara İtaat Edilmez 167
Peygamberin Allah Katındaki Değeri 173

Allah'ın Nimetlerini Hatırlamak ve Şükretmek 177
Allah'a Söz Verip de Sonra da Sözlerinden Dönenler 184
Münafıkların Savaştaki Bozgunculukları 190
Peygamberin Hanımlarına Öğütleri 198
Mü'minlerin Allah'a Karşı İnanç ve İbadetleri 205
Peygamberin Müjdeci ve Şahid Olarak Gönderilmesi 216
Evlenip de Birleşme Olmadan Ayrılma Durumunda 218
Peygamber Efendimizin Evlenme Durumu 220
Mü'minlerin Peygambere Karşı Davranış Durumları 228
Münafıkların Plan ve Tuzakları 237

SECDE SÛRESİ
Allaha'ın Her Şeyden Haberdar Olması 251
Kıyametin Kopmasını İnkar Edenler 253
Ölümden Sonra Dirilme ile Alay Edenler 256
Davud (a.s.) ile Süleyman (a.s.) 260
Sebe Kavminin Durumu 265
Rızkın Allah'a Ait Oluşu 274
Yeryüzünde Büyüklük Taslayarak Allah'ı İnkar Edenlerin, Peygamberlere ve Kavimlerine Yaptıkları Zulümler 279
Tebliğde Ücret Alma Durumu 292

FÂTIR SÛRESİ
Allah'ın Dilediği Olur 301
Her Şeyin Yaratıcısı Allah'tır 313
Ey İnsanlar Hepiniz Allah'a Muhtaçsınız 316
Görenle Görmeyenin Bir Olmıyacağı Örneği 320
Kafirlerin Cehennemdeki Perişanlıkları 331
Helak Olan Kavimlerden İbret almak 339

YÂSÎN SÛRESİ
Kafirleri Korkutsan da Korkutmasan da Onlar İnanmazlar 346
Peygamberlerin Tebliğlerinden Örnekler 350
Kıyametin Ansızın Geleceği 357
Allah'ın Varlığını ve Birliğini Isbat Eden Deliller 360
Cehennem Azabından Sakındırılma 367
Cennet Ehlinin Durumu 374

Kur'an Bir Şiir Kitabı Değildir 380
İnsanın Yaratılışı ve Allah'ın Ol Emri 386

SÂFFÂT SÛRESİ

Sadece Allah'a İbadet Edilmelidir 393
Müşriklerin Cezaları 401
Ahirette Cennet Ehli ile Cehennemdekilerin Karşılıklı Konuşmaları 410
Nuh (a.s.)'ın Duası 417
İbrahim (a.s.)'ın Tebliğ Çalışmaları 421
Musa ve Harun (a.s.)'ın Firavun'a Gitmeleri 431
İlyas (a.s.)'ın Kavmini Uyarması 434
Lut (a.s.)'ın ve Ona İnananların Kurtarılması 437
Yunus (a.s.)'ın Balığın Karnında Kalma Olayı 439
Müşriklerin Genel Karekterleri 447

SÂD SÛRESİ

Kafirlerin Sapıklıkları 457
Davud (a.s.)'ın Hakemliği ve Yöneticiliği 468
Süleyman (a.s.)'ın imtihanı 477
Eyyub (a.s.)'ın Sabrı ve Yemin Olayı 483
İbrahim, İshak ve Yakub (a.s.)'ın Allah Katındaki Değerleri 486
Kafir ve Zalimlerin Ahiretteki Durumları 489